1820 — 72

LIBRARY OF THE
U. P.
Theological Seminary,
XENIA, OHIO.
Section 12 Shelf 3 No. 3413
9 7 1971

SEMINARY.

Mat. 2. §. 15. x. Johann Leonhard Philipp Krauß

ALBERTI SCHVLTENSII
VERSIO INTEGRA
PROVERBIORVM SALOMONIS

ET IN EADEM

COMMENTARIVS

QVEM

IN COMPENDIVM REDEGIT
ET OBSERVATIONIBVS CRITICIS

AVXIT

GEORG. IO. LVD. VOGEL. A. M.
AMPL. PHILOS. ORD. ADIVNCT.

ACCESSIT

AVCTARIVM INTERPRETATIONVM

PER

GVIEL. ABRAH. TELLERVM
V. C.

PRAEFATVS EST

IO. SALOMO SEMLER.

HALAE
APVD IO. IAC. CVRT.
MDCCLXIX.

S 387
1769

ILLVSTRISSIMO

DOMINO

IOS. CAR. MAXIMILIANO

LIBERO BARONI

DE FVRST

ET DE KVPFERBERG

REGI BORVSSIAE

AB INTIMA PVBLICAE REI ADMINISTRATIONE

SVMMI IVSTITIAE TVENDAE TRIBVNALIS

ATQVE

FEVDALIS CVRIAE

PRAESIDI GRAVISSIMO

ACADEMIARVM SVPREMO CVRATORI

OPERAM

COMMENTARIO HVIC

AD PROMOVENDVM IN REGIA FRIDERICIANA

VET. TEST. STVDIVM EDITO

IMPENSAM

SVMMA

QVA MAXIMA DECET

VERECVNDIA

PVBLICE DICAT

GEORGIVS IOANNES LVDOVICVS VOGEL.

PRAEFATIO.

Lubenter hoc dedi honeſtis precibus bibliopolae, quem facile perſpiciebam, amico iſto meo *Vogelio* auctore, id rogare: vt opuſculum hoc, quod academicorum maxime iuuenum ſtudiis iuuandis deſtinatum eſt, etiam meum nomen prae ſe ferret. Nec enim eſt, quod me aut pudeat ſalubris conſilii, quod ſuggeſſi, aut poeniteat, *Vogelii*, hebraice peritiſſimi, curae hanc prouinciam demandatam fuiſſe. Videbar etiam plura eius generis obſeruaſſe, quae ad libros veteris teſtamenti hebraicos ſic pertineant, vt ſi accuratius excutiantur, non parum adferri poſſit lucis et adiumenti, vt liberalis et facilis illorum, quos hebraei omnes pariter ſacros habent, librorum vſus inter nos promoueatur; qua quidem re vel verboſiori ſcriptioni argumentum vtile non deerat. Etſi enim vel haec noſtra aetas nouorum et plurium miniſteriorum, hermeneuticorum praecipue, opportunitate minime caret: ſuperſunt tamen, vt ego quidem arbitror, bene multa capita, quae ad criticam et hiſtoricam prouinciam iſtam pertinent, vulgatis

autem ſententiis adeo adhuc ſubſunt, vt commoditatis nouae, vel multos per ſcriptores nouos, nihil aut parum afferri ſoleat. Adeo opinionis, ſi placet, vnice ſacrae, quaſi conſuetudo quaedam ſacra nos impedit atque inuoluit: vt vel Iudaeorum, qui tamen parum liberaliter iſtis libris vtuntur, ingenium, plerique non retineant ſolum, ſed et pertinacia quadam, vt videtur, venuſtiori, vincant; quaſi religionis ingenuae omnis vis et auctoritas inde pendeat, ſi ad vnicam de libris cunctis ſacris ſententiam omnes chriſtiani adducti et alligati videantur; et, ſi qui vel in hiſtoricis momentis informandis malint ſuas ſequi, nouas forte, rationes, iam maxime diligenti, et condicta quaſi refutatione opus eſſe ſtatuatur; ne ſcil. quid detrimenti res noſtra omnis ſacra capiat. Haec certe cauſſa, de diſcrimine eorum librorum, qui ſunt apud Judaeos, et ſimili ratione, apud chriſtianos, in ſacro quodam catalogo et canone, vtrum chriſtianis lectoribus liceat, eligere et praeferre librum prae libro, pro perſpecta argumenti ſalubris et hodieque ad nos maxime frugiferi ratione: tam videtur fallere interpretes, non ſolum inferioris ordinis, ſed etiam honoratioris pleroſque loci; vt ſoleat plerorumque omnium illa eſſe prima et maxima cura, vt efficiant omni, qua poſſunt, diligentia: θεοπνευςιας numen ad libros hebraicos graecoſque omnes pertinere aequali et ſtato iure, *Eſtherae* e. c. librum, *Ruth*, *canticum canticorum* tam eſſe diuinae et originis et indolis, tam eſſe ad homines omnes, ad nos etiam, magni momenti et vſus, ac *Pſalmos* iſtos illuſtres et diuinae luculentae auctoritatis plenos; aut prophetarum, magiſtrorum in improbiori Iudaeorum iſta ſocietate grauiſſimorum, eximia quaeque capita. Hic ego non id ago, vt aliquem, quaſi male rem acturum, reprehendam, qui e. c. *cantici canticorum* argumentum chriſtianiſſime pingit et auguſto quaſi in habitu deſcribit; ſuo enim iure, haud dubie etiam, ex reuerentia et ſtudio in deum, ſic agit: ſed id volo, non eſſe a nobis ferendam ſententiam, quaſi ſacram, aduerſus omnes alios, qui ſuo et ipſi iure, a chriſtiana verecundia et continua dei conſuetudine nec ipſi alieni, aliter de librorum quorundam vſu ſtatuunt. Lego et patior, vt poſſum, *Ioh.* van den *Honert* iſtam praefationem, qui partem non

exi-

exiguam hiſtoriae chriſtianae inuenit in illo cantico Salomonis; ſed meo iure aliter ipſe ſentio, atque ex iſto libro ad certam meam vtilitatem nihil me referre ſcio, niſi quod iam meum fuerat, aut ex aliorum certa copia collectum. Niſi iſtam tam ingenuam libertatem adiuuamus, niſi patimur, chriſtianos lectores experiri mentis aliquam facultatem: minime laetius ſuccreſcet chriſtiana religio; ſed ſancta quaedam ſpecies, iſta conſueta et vſitata iam olim ſtudia, quaſi ſola ſacra et iuſta, commendabit; imperitiae autem ſolita illa vis chriſtianos ceteros imum in locum, cum Iudaeis, porro deprimet. Qua quidem ratione an inter nos cognitio chriſtiana, an perfectio et praeſtantia publicae et priuatae noſtrae religionis, luculentius atque honorificentius ſpectetur, quam apud illos Iudaeos, qui ſacro et vano ſtupore non ſolum libros illos, ſed et partes ſingulas, ſine argumenti diſcrimine, ſed et ſine ſpiritu et mentis nobiliori motu amplectuntur: equidem non hic interpretabor. Audeo vero prae me ferre, illam mihi potius interpretum doctorumque prouinciae formulam placere: qui id ſapienter et grauiter dant operam, vt augeant hominum eam cognitionem, quae noſtram aetatem et chriſtianam religionem maxime decet, atque vt adiuuent facultatum mentis liberum ingenuumque vſum. Atque chriſtianorum illa ſocietas, quae et noſtra aetate amplificanda eſt, minime profecto Iudaeorum vel vetuſtiſſima ſacra decreta revereri atque omnino ſemper repetere, a Deo, a Chriſto, apoſtolisque iuſſa eſt: nec chriſtianorum, qui ante noſtra tempora vixerunt, patrum, doctorum, Theologorumque perſcriptis ſemel ſententiis ita addicta eſſe poteſt, quaſi ſuperſit nihil, quod nos ipſos, noſtro modo, reperire et ſtatuere, ſine piaculo, aut infando dei contemtu, licere non poſſit. Mihi potius videtur hac, licet vulgata, opinandi ratione, magna pars ingenuorum mentis exercitiorum plane tolli atque impediri; ſi quaſi fas non ſit, hominem chriſtianae doctrinae maiorem praeſtantiam et perſpicere et experiri, aut non contingat deo legitime placere: niſi occupemus, ampliſſima et auguſtiſſima rerum ſacrarum monumenta atque exempla omnibus et ſingulis libris hebraicis, eorumque cunctis partibus pariter ineſſe. Fallor, an haec vulgata ſic ſta-

tuendi consuetudo, et illud secum fert, vt in confirmando, qui dici solet, *canone hebraico*, *graecoque*, (nam eadem malignitas solet et noui testamenti libris cunctis hodie addi,) scriptores theologi plerique eam collocent operam, quasi actum haud dubie conclamatumque fuerit de re christiana omni, si quis vel probus et verecundus dei cultor dicere ausit, hunc istum librum, quod quidem ad ipsius attinet sententiam, longe minoris esse ad ipsum vtilitatis, et minus clara prodere auctoritatis diuinae momenta, quam istos alios, quibus in rem suam, aliorumque, et dei ingenuum honorem non obscure et feliciter vtitur. Istam tot eruditorum hominum praeclaram, eruditamque operam, qua dicuntur libri omnes sacri, a primo *Mosis* ad *Apocalypsin*, aduersus omnem dubitationem, cuiuscunque tandem lectoris, vindicari, etsi minime contemno, quod profecto non facio; tamen fateor, mihi videri parum frugiferam, nec omnino necessariam; certe non contingit, multo minus per ὄγκον istum defensionum quarumdam immanem, hominum nostri temporis reprimi quasi ius ingenuum, et facultatem, si qua vtuntur, mentis; nec augentur homines nouis, eximiis, frugiferisque sententiis et praeceptionibus, quas luculentissimas optimasque ex Apostolorum doctrina nos iam imbibisse oportet, non difficillime inuenire in cunctis plane easdem libris; quibus, si qua est *oeconomiae* historiaeque veritas, minime insunt; quicquid operae impendatur. Nec iam id attingo, temporis studiique multum his rebus colligendis et disputandis sic impendi, vt minus sapienter, si nostram aetatem spectamus, istis remotioribus a nostro certo vsu rebus, impensa dici possit. *Naturalistas* enim oppugnant doctissimi scriptores multi; et quidem iam a longo tempore; nostros autem confirmant; fateor, atque intelligo id certe institui. Sed sine istorum vllo fructu, sine nouo et eximio beneficio ad nostros; nec sine neglectu maioris vtilitatis et facilioris, quae ad nostros redibat, si educerentur quasi e vetustiorum opinionum istis arctis cancellis, quibus Iudaeorum mentes circumscriptas esse non ignoramus. Itaque, quod *Schultensius* de *lingua sancta* recte admonebat, idem de rebus vbique pariter sanctis et diuinis

dicere

dicere licet, quas libris hebraicis ſine diſcrimine, cunctisque illorum, vel minoribus, partibus, ſolent indere atque inferre; qua ratione Iudaeorum ſtuporem et ſtoliditatem ſacram magis nos adiuuamus, quam nobis noſtrisque intelligendi eximiam facultatem porro augemus. Quid enim? Antequam Iudaeorum maiores colligebant libros omnes vnum in corpuſculum, antequam perſcripti omnes erant, cum antiquiores legere atque vſurpare non poſſent libros ſerius editos: num putamus eos caruiſſe quodam religionis ſuae adiumento? Chriſtianis autem in Aſiae, Europaeque partibus, qui Euangelio vno vtebantur, non quatuor, Pauli vero epiſtolis aliquot, non 14, Iohannis vix vna, prima, Petri prima: num defuiſſe ſtatuemus aliquid ad ingenuam mentis et vitae diuinae indolem? Igitur, ſi qui et libros hebraicos, pro argumenti praecipua praeſtantia diſtinguunt; ſi aliis parum commode putant religionis ſpiritualis emolumentum promoueri: num iam id ſecum fert chriſtianae religionis ipſa cauſſa, vt conſenſu opus ſit iſto, de tot omnino libris ſacris? vt magno conatu adducendi omnes ſint, ad amplectendum iſtum canonem? excluſi aliter et remoti a ſpirituali mentis emendatione, et felici nouae vitae conſuetudine? Id equidem ſtatuere non auſim; ſicut nec praeſtare ideo eos chriſtianos aliis autumo, qui tenaciſſime iſtum librorum numerum defendunt, licet nemo poſſit demonſtrare, e. c. ex narratione de vitis hominum priorum, per ſecula octo, nouem; de itineribus Iſraelitarum; de *iudicum* ſucceſſione etc. rediiſſe aliquid diuini et ſpiritualis ad quemquam emolumenti praecipui. Res certe mihi ſimiliter habere videtur, ac ſi quis poſtulat: opus omnino fuiſſe, vt prophetas omnes 12, etiam auctores Anonymos, aut incertos aliorum librorum, aliquis concionantes et docentes ipſe audierit. Fas igitur ſit, probum aliquem lectorem, ſi valeat ipſe intelligendi et ſciendi quadam facultate, quae faciat, vt carere poſſit hac iſta auctoritate multiplici, feliciter vſurus paucis libris et melioribus argumentis ſacris: fas ſit, inquam, hunc, ob ſuam vtilitatem ſequi diſcrimen librorum, qui eodem in catalogo ſolent recenſeri numero plures; licet Iudaei, et eos ſecuti antiquiores plerique chri-

 ſtiani,

ſtiani, hebraicis non ſolum, ſed et graecis quibusdam, dederint parem auctoritatem, eandemque originem. *Iam, vt pateat*, quam in rem hic iſta ſcripſerim, liceat eorum quaſi ſummam transferre ad hunc librum *Prouerbiorum*; quem nemo ignorat, haberi in iſto Iudaeorum canone, ſeu ſacro catalogo, etſi in iſto librorum ordine, quem ſuo nomine, כתובים, Hagiographorum, deſignant. Hic, ſi mihi ſupereſſet aliquid otii, lubenter paulo diligentius excuterem, iſtum apud Iudaeos *triplicem* librorum *ordinem*, qui ratione profecto non caret omni; licet Iudaei quidam, vt fere ſolent, aliquando ineptius forte deſcripſerint. Nec deſunt vel inter Iudaicas vetuſtiores ſcriptiones veſtigia variarum opinionum, de auctoritate et auctore trium librorum Salomonis; cum ſciamus, dubitatum iam olim fuiſſe a vetuſtis catalogi ſacri, ſiue magiſtris ſiue arbitris, admittendi, an abiiciendi eſſent iſti libri, *Coheleth*, et *canticum*. Nobis iam minus conſtat, vtrum a Iudaeis forte aliquid inaudierit de ea re, *Theodorus*, celeberrimus ille *Mopſueſtiae* epiſcopus, an vero ipſe, ex argumento inſito horum librorum, eam in ſententiam iuerit: non eſſe eos libros eiusdem auctoritatis originisque ſacrae, ac alios; non eſſe ex prophetiae ſpiritu ſcriptos, ſed *Salomonem* ſcripſiſſe, ſine diuino quodam inſtinctu, qui aliis libris, ſuo iure, tribui ſolet. Excerpſimus eas ſententias, ex *conciliis*, et *Facundo*, hermianenſi, in ſelectis capitibus hiſtor. eccleſiaſticae, volum. 1. pag. 394. et 423.; nec defuerunt ceteri epiſcopi condemnandae, ſi placet, hominis impietati; ſi quidem libenter vtimur tam ineptis tamque imperitis talium cauſarum arbitris, qui fere multitudine et coniuratione quaſi ſacra potius vincere ſolebant, quam rerum peritia et mentis ingenuae vſu. Facillime vero *Calmetus* refutat: l'egliſe conduite et enſeignée par le S. Eſprit, a toujours reconnu les proverbes, comme livre veritablement inſpiré; ſed eadem eccleſia et translationem 70 crediderat inſpiratam. *Humanam* ineſſe *ſapientiam* ſtatuit *Theodorus*, non vero talia myſteria, quae ſolebant a multis in *Prouerbiis* quaeri et inueniri; ſcil. de trinitate, de Chriſto, de Maria etc. Hac in cauſa non video, quid *Theodorus* turpe aut improbi admiſerit. *Calmeti* certe formula

mula oppido inepta eſt: eccleſia enim vtebatur tantum graeca et latina huius libri translatione, cui longe plures ſententiae inerant, quam ſunt in hebraico; itaque illa Spiritus S. inſtitutio hac in cauſa nihili fuit. Quod autem *Cornelius* a *Lapide* auſus eſt ſcribere: *Theodorum* pati non potuiſſe ſententias contra luxuriam et correptiones etc. facit, quod ſolent plerique eccleſiae minus ingenui ſerui. Mihi *Theodorus* tam non videtur ex impietate et temeritate eam ſententiam tenuiſſe, quam, vt decebat, animi ſui iudicio libero et diligenti obſecutus fuiſſe; licet ſciam, pleroſque hodie contrariam ſententiam ita amplecti, vt vel mihi haud dubie eadem, ſi quidem ſit, infamia ſubeunda ſit, quam *Theodorus*, homo iſto tempore, ſi quis alius, de re chriſtiana longe meritiſſimus, expertus eſt. Dei auctoritatem et numen tam reuereor, quam qui maxime ſibi hoc quaſi ſoli tribuunt; ſed eam falſam chriſtianae mentis et virtutis immaginem adiuuare vltro non debeo, quae Iudaeorum tenuem παραδοσιν potius ſequitur, quam exercitia ſpiritus et noui foederis praeſtantiam experiri audet. Libera certe ſunt de iſtis hiſtoricis momentis iudicia; minime lege quadam diuina et neceſſaria reguntur; hic ait; ille negat; vterque, vt decet, chriſtiani tamen hominis iure ſic vſurus, vt neuter alterum proba et ſancta in deum mente vincat, ſola iſta ſententiae, quae hiſtoricam rem attingit, diuerſitate. Ad exercitia ipſa animi et ſtudia ſacra maxime res redit; his vnice ſpectatur Chriſtianus homo; ſi qui praeterea etiam conſenſum iudiciorum de cunctis libris *canonicis* requirunt, et poſtulant: ii forte bonam mentem et ipſi informarunt; ſed, me quidem arbitro, legem aliquam, ad omnes talium librorum lectores, hac ſua multorumque opinandi conſuetudine, praeſtare atque efficere non poſſunt. Iudaei certe auctoritatem, qua opus eſt, nobis vel ſeculorum plurium conſenſu, non praeſtant; ſunt enim plerique ingenii illiberalis, et opinionibus vanis adſueti; quorum vix quidam eruditiores *Rabbini* de talibus momentis ſolent liberaliter ſententiam dicere; ſed et hos cetera imperitorum multitudo quaſi ſacro odio proſequi ſolebat. *Chriſtiani* ſcriptores, ſi rationes requirunt, iisque obſequuntur: honorem dei atque

eius

eius ingenuum cultum non magis abiiciunt aut impediunt, quam alii, qui libros et litteras adeo tenacissime consecrant, ne deum, quem pariter omnium librorum istorum statuunt auctorem, contemnant. In varietate opinionum pietatis vnius, eiusdemque exercitium, locum habere potest. Sed haec alium locum postulant, qui non deerit.

Ipse hic *Prouerbiorum* liber, vt satis constat, nec vnius est *auctoris collectorisque*, nec eiusdem *temporis*, nec eiusdem *argumenti*; nec satis certum est, vtrum *perscripserit* quaedam ipse *Salomo*, an vero dictauerit scribenti; an vero nec id fecerit, sed sententiae ab eo sapienter grauiterque dictae, etiam ore populi celebrari solitae, sic tandem *Hiskiae* iussu, et *Iesaiae*, aliorumque ministerio, quos *Grotius* putabat nominari posse, aliquot fasciculis comprehensae fuerint. Quid? quod fuerunt, qui statuerent: *Salomon* fuit rex; regum autem non est scribere — fuit typus Christi, qui non scripsit, sed dixit, etc. (*Cornel. a Lapide* in caput 25.) Sed non licet nobis hic operam dare recensendis aut refutandis variis opinionibus; optime *Pellicanus:* „nunc praefatio in librum; in qua *conscriptor libri*, *siue is Salomon* „*fuerit rex*; *siue* ex sapientibus auditoribus suis; vel *ali*„*quis sanctus*, siue propheta, *illius temporis*, vel *posterioris*, „ex ore Salomonis excepta, annotauerit." Perplacet etiam *Melanchthonis* exemplum, a sedula confingendi et praecipiendi molestia remotum, in cap. 30: „plerumque in gno„mologicis scriptis, etiamsi vnus aliquis auctor est magnae „partis, tamen *inseruntur et aliorum concinna dicta* — Sic „credibile est, et Salomonis libello *aliorum sententias additas* „*esse*; ideo nouus titulus est." Sic christianos lectores, superatis elementis minoribus, στοιχειοις ἀσθενεσι, quaestionibus de nomine, tempore, modo etc. his rebus decet optime vti. Ista minora, si qui tamen putant esse maximi ad vitam et mentem christianam informandam, aut ad dei honorem verum momenti: ii suo iure vtantur, et, si fieri potest, feliciter experiantur; nobis, sine temeritate, aliter sentire licet.

Cete-

Ceterum non male *tres* in libros diuiſerunt quidam recentiores; lib. I. cap. I - X. lib. 2 hinc vsque ad XXII. v. 17. lib. 3, inde vsque ad finem; iſta temporis, quo colligebatur, varia interualla non ſunt obſcura; eamque in rem *iſtae repetitiones* faciunt ſententiarum earundem, quas quidem, ſi erat vnus et idem auctor collectionis, non repetierat. Notarunt autem iam alii iſtas ſententias repeti, cap. XIV, 2. et XVI, 25. Item c. XI, 2. XVI, 18. XVIII, 12. item cap. XII, 14. XIII, 2. XVIII, 20. Item VI, 19. XIX, 5. 9. Item XIII, 11. XX, 21. 23. Item XX, 10. et 23. Item XXI, 9. XXV, 24. XIX, 24. XXVI, 15.

Quod ad *translationes* huius corpuſculi vetuſtiores attinet, e *graeca* editione poterant non pauca obſeruari, quae liberalem cognitionem et tractationem facilem, non parum forte adiuuarent. Habentur certe non raro *in graeco* plura, quam in hebraico; non ſolum diuerſa, duplex graeca translatio, confuſa ex opere *hexaplari*, ſed etiam aliae, nouae ſententiae, quales etiam videntur *latinae* acceſſiſſe, poſt Hieronymum. In noſtra editione των 70. e.c. cap. 6,8. multae ſententiae habentur praeter hebraica; tales videntur ex Πανα-ρετω, ſeu *apocrypho* libro *Parabolarum*, immiſtae eſſe, cuius meminit *Euſebius* lib. 4. c. 22. Ordo capitum ſeu textus non parum eſt diuerſus, e. c. in *romana* editione graeca, a capite XXIV, 22; ſic et in *Alexandrina* recenſione, *Grabii*, ordo eſt alius; cuius varietatis ratio et origo nobis nondum patet. Videtur ſupereſſe ex antiquiori tempore; per editionem *hexaplarem* rediit in quibusdam códicibus conuenientia cum iſto vſitato hebraico exemplari. Supereſt certe illud συν, loco את, ex *Aquila*, in prioribus XII capitibus, ſaepius, quod *Cotelerius* obſeruauit iam ad *Conſtitut. apoſtol.* lib. I. c. 8. nota 28; et corrigi, emendari, illuſtrari ſaepe poſſe hanc libri huius graecam translationem, vel ex *Cotelerii* iſta collatione et notis frugiferis patet; addenda eſt *latina* vetus apud *Ambroſium*, *Auguſtinum* etc. Ex collatione graecae translationis multa obſeruari facile poſſunt, quae ad hiſtoriam textus hebraici pertinent; interpretes enim non raro litteras litteris mutarunt, ſiue id oculorum ſuo-

ſuorum fraude, ſiue quod librarii iam ſimili modo aberrauerant; ex illis quaedam non ſine ratione praeferri poſſunt alicubi lectioni inter nos vſitatae, ſiue *hebraicae*, ſiue *graecae*, modo diligentius eccleſiaſticorum ſcriptorum, *Alexandrinorum* praecipue, allegationes excutiantur; e. c. cap. VII, 8. nos legimus παρα γωνιαν, ſed in conſtitut. apoſtol. lib. I, 7. ἐν ἀγορᾳ, iam vero his hic non eſt locus. Similiter et ex latina *vulgata* huius libri multa obſeruari poſſunt, quae ad hiſtoriam libri faciunt; ſiquidem latina illa translatio non raro abit a graeca; alicubi tamen cum graeca conſentit, contra hebraicum textum, vt cap. 4, fine, vtraque addit ſententias, quae ab Hebraico abſunt; ſic et cap. 6, 8. habentur, *latine* apud *Ambroſium* et alios, quae graece ibi leguntur; cum his *Conſtitut.* apoſtol. liber 2. fine conferendus, vbi haec eadem habentur; excitauit illa etiam *Chryſoſtomus* aliquoties. Tales additiones videntur translationi hebraicae non vnius collectionis ſenſim acceſſiſſe, e libris *apocryphis* moralibus, atque haud dubie *Alexandrinis* librariis debentur. Similis additio graeca cap. IX, poſt vſ. 12. etc. Atque videndum, ſitne iſta fere perpetua conſuetudo eius graecae translationis, quae *Alexandrinis* debetur; quae non caſu aut raro atque alicubi tantum differt ab *Hebraico*, ſed tantum non in cunctis libris; quam rem alibi me iam attingere memini: ex deſtinato Alexandr. Iudaeorum conſilio tales diuerſitates deriuandas eſſe, quae Hebraeorum eccleſiaſticae auctoritati tam nolebant obſequi, quam Samaritani; vtrique certe ſacram ſocietatem diuerſam et ſeiunctam ab Hebraeis Iudaeis inſtituerunt; itaque et in libris ſacris hic ibi quaedam mutarunt, prout viſum ipſis fuit.

Sed non licet iam nobis agere de eius generis multis rebus copioſius; rogamus potius eruditos et probos viros, vt hanc cauſſam, de diſcrimine canonicorum librorum, diligentius atque accuratius excutiant: vt, ſi qua inde ſperanda eſt in diſcendo et tractando vtilitas, eo ſecurius et tutius illa deſcribatur; nec enim id nobis ſumimus, vt eam rem conficiamus; modo huius libri mirifica ſapientia quamplurimi homines ſuam in rem vtantur; cuius diuina eſt et

manet

manet origo, indoles et dos longe ſaluberrima. Turpe certe eſt noſtra aetate homines vel ab humana et politica prudentia tam abeſſe: vt caſtiſſima praecepta, quae caſcam antiquitatem, et humani generis quaſi συνεσιαν, felicitatemque ſtabilem prae ſe ferunt, vilipendere et proiicere audeant.

De hoc autem opuſculo multa a nobis porro dici nihil attinet; quis enim bonus non profiteatur eius argumentum eſſe ad omnes ſalubre atque frugiferum, atque vel ad promouendam hebraicae linguae et diſciplinae facilem cognitionem, praecipue facere? Itaque nec doctiſſimi *Vogelii* impenſum huic operi ſtudium verboſius commendo; *academicis* noſtris iuuenibus praecipue haec opera deſtinata eſt, quos, ob domeſticae multae et certae vtilitatis experimenta, dubium non eſt, grato animo hanc operam agnoſcere. Equidem non erubeſco vel publice tam caros amicos, tantae ſpei conſecratos, rogare et obſecrare: vt inſignem ſapientiam ex hoc corpuſculo, quod iam eſt ad vſum facilius et aptius, ſuam aliorumque in rem, et Dei in ſanctisſimum honorem, menti ſuae plane inſinuent! Sed iſtud *Auctarium* ſumme Vener. TELLERI harum litterarum cultores ambabus, quod dicunt, manibus amplectentur; licet partem tantum ſpicilegii ampliſſimi, quod in *Venerabilis* Viri theſauro quaſi adhuc repoſitum eſſe ſcio. Namque vel ex profectu diſcipulorum quorumdam erudítiſſimi Viri, qui *Helmſtadii* ab ore eius pendebant, ſatis intellexi, criticarum plurimarum obſeruationum quaſi meſſem in iſtis ſcholis proponi ſolitam; cuius ego pauca ſpecimina in *ſeminario* Halenſi theologico nuper fuiſſe ventilata, ipſe eximia cum voluptate recordor. Non inuidebit, vt ſperamus, *Vir* iuuandis his litteris quaſi natus, etiam iſta *auctaria*; *Ei* interea gratias, quas debemus, publico nomine agimus.

Iam de ipſo hoc *Prouerbiorum* libro multa habebamus dicere, ad commendandam eius ſummam vtilitatem. O beatos fortunatosque, qui huius libri iſta diuina et ſancta axiomata, (ſunt enim talia pleraque, paucis exceptis, quae ei

ei tempori magis, quam noſtro, conueniunt,) menti ſuae ita infixerint, vt ab eis latum vnguem numquam recedere audeant! Non opus eſt immenſis myſteriis et theologicis ἐπιτηδευμασι hunc librum implere, noſtra opinandi ſedulitate: ſed operae pretium eſt, eius decretis nos omnino et liberaliter obſequi. O beatos iuuenes! Felices academicos! quos grauiſſimarum et caſtiſſimarum ſententiarum auctoritas ab iſta et turpis aetatis laſciuia et barbarica voluptate ſeiunxerit, quam academiarum nomen iam a longo tempore quaſi inuoluere ſolet. Felices, qui a meretricum peſtilenti conſuetudiue abhorruerint! Qui a potandi et lurcandi foedo ordine abſunt! Hi tandem ciuilem ſocietatem et fideli miniſterio adiuuabunt, et honeſta prole eam honorifice reficient, quae a caſtis parentibus, reipublicae ſeminarium, quantus honor! ſe eſſe didicerit. Interea tot foeda et exoleta corpuſcula, quos Gallici Italicique humores miſere corruperunt, meretricum anathemata prae ſe ferant, contemtamque hanc vetuſtam, tot felicium ſeculorum, ſapientiam et σωφροσυνην, ad probos omnes vindicent! Succedant igitur improbae venuſtatis homines in eandem malam crucem, atque falſo vultu humano generi, ſocietatique ciuili et domeſticae, ſanctos vtiliſſimosque libros iſtos Iudaeorum, Chriſtianorumque, rideant. Datum in *Fridericiana* Regia Halenſi d. X. Martii MDCCLXIX.

D. IOH. SAL. SEMLER.

SCHVL-

SCHVLTENSII PRAEFATIO.

Quum principia, quae ſequor, Linguae *Hebraeae* priuatim ac publice tractandae, atque pro Sparta, quam ſuſtineo, vlterius excolendae ſimpliciſſima ſint, atque naturali ſua luce vltro ſeſe inſinuent iis, qui Linguas Eruditas erudite callent, per mihi mirum ſemper viſum, quemquam eorum, qui inter Literatos nomen profitentur, inde potuiſſe reſilire.

Creſcebat identidem admiratio, quod vniuerſa illa *Methodus* in qua elaboro, et cui vitam vireſque dicaui, vnice collineet ad *Hebraei* Codicis integritatem, dignitatemque multimodis vndique impetitam, pleno in die collocandum, atque per *Analogiae* fundamenta et firmamenta ſolidiſſima eo culminis educendum, vnde quicquid eſt audacioris et infauſtioris *Criſeos*, contemnere, atque ſuismet aduerſarios armis configere queat. Hanc Fundi noſtri partem adhuc neutiquam perpurgatam fuiſſe, infinitae illae vepres arguunt *Anomaliarum*, quibus omnis *Grammatica* obſita: nouis etiam ſpinis ſubinde ſuccreſcentibus, atque agrum huncce, qui nitidari poſtulabat, totum cooperientibus.

Origines quoque verborum, id eſt, *primarias* Radicum ſignificationes, quas nunc vocare ſolent Formales deſiderari in plerisque, defectu lucis ac copiae, ad eas rite conſtituendas neceſſariae, nemo ignorat, qui modo limina ſalutauit rerum noſtrarum, et vel tantillum in *Rhetorica* poteſt, polletque. Magiſtris *Iudaeorum* a Literatura humaniore haud ſane paratis, aream hanc vix cognitam nemo negabit, qui non plane vel hebes, vel caecus. Primi, qui ex eorum Schola ac diſciplina proceſſere *Chriſtiani*, eorundem cancellos egredi, et vltra Doctores ſapere, non auſi. Creſcente dein Aurora, et lumine *Dialectorum*, *Arameae*, et *Arabicae* praeſertim, aliquid affectum hoc in ſtudio a Viris principibus, atque deinceps multum quoque profectum eſt: vt liquido aſſeuerare ſit, atteſtante vniuerſo Eruditorum per omnes *Europae* regiones, choro, quo quisque largius ex Fontibus hiſce

a hau-

hausisset, eo vberiores per quemque fructus ad rem *Hebraicam* hac in parte ornandam, et *Dialectorum Harmoniam* constabiliendam, in medium allatos fuisse.

Hac in palaestra concertantes, seque magnis exemplis inter se prouocantes, et animantes, videre coepit finis seculi decimi sexti, admiratum est vniuersum seculum decimum septimum; quod maximis accessionibus lucis hanc, vt abstrusissimam, ita obscurissimam, *Orientalium Linguarum* ditionem locupletauit.

Immortalia haecce vestigia procerum nostrae disciplinae venerans, atque per hanc *Viam Regiam* incedendam esse omnibus, qui aliquid Sacris hisce dignum praestare cuperent, tam clare cernens, quam Sol meridie lucet, *Gussetiano* Systemate, quod initio voluentis seculi prodibat, atque nebulis *Metaphysicis* omnia inuoluere minabatur, stimulos quoque mihi subdente, me magis magisque succingere gestiebam, cum ad eas fere *nouas Originationes*, refragante *Linguarum* natura inuectas, immotis ex principiis reuincendum, tum ad ea, quae laetissime magnis sub cultoribus, praecedente saeculo effloruerant, ad maiorem, si pote, maturitatem prouehendum.

Eum in finem, post praelusiunculas tenuiores ad *Iobum* et deinde ad loca Selecta totius *Sacri Codicis*, in lucem emissas, iucundissimae stationi *Franequeranae* admotus; quum publicis ac priuatis exercitiis ad maiorem illum cursum, ad quem contendebam, me, quoad poteram, comparassem, atque corroborauissem; anno XXIII. huius seculi euulgaui *Tomum primum Originum Hebraearum*; siue *antiquissimam Hebraeae Linguae naturam et indolem ex Arabiae penetralibus reuocatam:* non exclusis sane *Chaldaica* et *Syriaca Dialectis;* quibus paria ferme iura competunt; sed quod ipsae quoque *Originum* suarum *Defectu* laborantes in tenuibus earundem, quibus gaudemus, reliquiis, tantum copiae ac luminis nec habeant, nec praestare queant, quantum opulentissima illa et potentissima *Arabum;* quam singularis haud dubie Numinis cura asseruatam dedit, vt quicquid machinationum, ratione *Linguae*, consurgeret aduersus sacratissimum volumen quod vetera Oracula consignauit, id huius *Sororiae*, ex domoque ipsius *Heberi* profectae, atque deinceps ex Familiis *Abrahami* et *Isaaci* latissimis ramis propagatae per *Ismaelem* et *Esauum*, id huius, inquam, tot vinculis cum *Hebraea* connexae *Dialecti* admirabili vbertate, simul puritate, confunderetur. Nil *noui*, nil *paradoxi*, promo. Peritissimi *Rabbinorum* hoc agnouerunt; atque hoc ipsum *Fundamentum* instaurandae *Linguae Patriae* seculis X. XI. aerae nostrae constanter tenuerunt; quum primi *Grammatici* et *Lexicographi* sub imperio vixerint *Saracenico;* atque *Arabicam Linguam* non tantum familiarem haberent, sed vnice *vernaculam;* in sinu quippe eiusdem nati, et educati. Ad lucidissimam istam facem tenebras, *Hebraeo* tum *Codici* incubantes, per prima Elementa *Grammaticae artis*, quae apud *Arabes* feliciter sub Litteraturae elegantioris munificentissimis Altoribus Fautoribusque *Chalyphis* florebat, discutere, atque per *Lexicorum* quoque adminiculum euincere occoeperunt, eo successu, vt *secundarias* potestates

teſtates plerarumque *Radicum*, ex *vernacula* ſua *Arabica* expromere ac confirmare valuerint; de *Originibus* earundem haud adeo ſolliciti; quippe quae profundius ſitae ſint, et limatiore Eruditione ſimul ac cura enucleari, atque in quincuncem digeri poſtulent, quam vt iſtud oneris *Gloſſarum* collectores, atque *Lexicographi*, in ſe ſuſcipere vel poſſint, vel audeant. Certe nec *Heſychius* id *Graecis* ſuis praeſtitit; nec *Suidas*; nec adeo quisquam *Nonius* qui *Gloſſulas Latinas* confuſiſſime congeſſit, vix nominari meretur. *Phiruzabadius* in *Camuſo* ſiue *Oceano Ling. Arab.* quique eo emedullatior *Gieubarius* in *puriſſimo Flore*, quem inſcripſit, *Linguae*, hic illic tantum aliquid hac de re ſummis faſtigiis libauit. Hac de cauſa nec *Giggeius* quoque, qui priorem *Latine* conuertit; nec *Golius* noſtrae *Literaturae* facile princeps, qui poſteriorem ſecutus eſt, hanc in Palaeſtram deſcenderunt: non vnius hominis ſane, vel vita, vel induſtria, exſudandam. Eandem ob rationem meritiſſima palma Cl. *Buxtorfium* ad poſteritatem ſemper decorabit, etiamſi *Originibus* veſtigandis, atque iuſto filo deducendis, in vaſto Opere *Lexici Chaldaeo-Thalmudici* ſe haud macerauerit; vt qui *Herculaeos* exantlarit labores vel in materia iſta aggerenda, ac per triginta annorum ſpatium conſtipanda.

Ergo totum hocce a *Rabbinis* prioribus ac poſterioribus iuxta vel ignoratum, vel neglectum, vel, quod vires longe exſuperaret, ſepoſitum eſſe, nemo mirabitur, qui attendet, quam pauci vel Literatiſſimo noſtro aeuo, tanto in lumine Eruditionis Humanioris, *Latinas Graecasue Origines* diſcernere, nedum veſtigare atque contexere valeant.

Rari nantes in gurgite vaſto.

Quid *Rabbinos* dico? *Chriſtiani* noſtri multo vtique illis a doctrina liberali inſtructiores ad talem *Prouinciam* ſuſtinendam, eam pars longe maxima praetermiſere; pars ludicris alliterationibus proſtituerunt; pars *Metaphyſicis* ſpeculationibus, in officina imaginationis conflatis, obſcurarunt; pars *Hieroglyphicis Phantaſmatis* extinxerunt: vt *Kabbaliſtis* ipſis hoc in ſtudio palmam praeripere voluiſſe videantur. De his aliisque male fauſtis conatibus a me diſſertatum *Tomo* II. *Originum Cap.* VII. Demonſtratum ibidem, et praeſertim *Cap.* IV quantas et quam perpetuas ruinas trahat *Guſſetianiſmus*, non iam *Codicem Sacrum* ratione *Veritatis* ibi *lucentis*, ſed ipſam *Linguam Hebraicam* necdum intellectam, *Luminare magnum* eſſe iactans, *ſibi nobisque Solem, qui ſeſe nobis cognoſcendum praebeat vi natiuae ſuae proprietatis.* Hoc fulgore praeſtrictus Vir ille Doctus, qui *nouae methodo* vexillum erexit, in *Commentario Linguae Hebraeae* eo vsque ſibi frena elaxauit, vt ſpretis et oppugnatis quoque *Dialectis*; ſpretis *Rabbinis*; ſpretis *Veterum* et *Recentiorum* Verſionibus; contenderit in Praefatione *Operis* iſtius; *non deſperandum eſſe, ſi aliquis Hebraiſmum merum, qualem in Bibliis habemus, faceret* Interpretem ſui ipſius, *collatis vniuscuiusque Radicis et ſtructurae exemplis locisque in quibus extant; fore tandem, vt radicum notionem et phraſium vim adſtrueret, ſeorſim ab auctoritate interpretum, et omnium aliarum linguarum imitatione;* (i. e. collatione;)

quemadmodum, vt hoc ſimili, inquit, *vtar, qui Epiſtolam figuris Literarum ignotis ſcriptam legere vult, et vt vocamus* dechiffrer, *deſifrare, ille characteres ſpectat, ſecundum illorum numerum, collocationem in initio, medio, vel fine dictionum, aut ſeparatim viciniam, vel diſtantiam: perque has et ſimiles obſeruationes* certo colligit, *hunc characterem ſignare literam A, illum B, vel C, hanc dictionem eſſe* Auxilium, *illam* Ferre, *iſtam* Cras etc. etc. *Idque ex ipſa Epiſtola ſola elicit, et tamen perducit ad certitudinem manifeſtam: pari ratione conſiderando, ac inter ſe comparando, eas Linguae dictiones, quae ſaepius occurrunt, quae hanc vel illam periodi ſedem obtinere ſolent, quae ad ſimplicem huius illiusue ſignificationem modificandam adhiberi deprehenduntur, quae ſociantur aliquando, quae vero nunquam; ſperandam eſſe conſtitutionem indubitatam partium Orationis, in illa Lingua comprehenſarum, per* vnam eius inſpectionem, *vsque adeo, vt deinceps mens Lectoris minime ſuſpenſa maneat ab Interpretibus et Grammaticis. Ad hoc adſpiraui* etc. etc. In praecedenti comparatione *Linguae Hebraicae* cum *magno Luminari* et *Sole,* qui radios ſuos vltro nobis ingerat, eo ſubuolarat Vir Eruditus, vnde liquefactis mox alis ruere ac praecipitare deberet. In poſtrema haccе ea iacit fundamenta, atque ita ſtruit, vt ſemet vltro deſtruat, atque ſuam ipſe aedificationem funditus ſubuertat. Quis vnquam vel fando audiuit *deſifrationem*, quam vocamus, inſtitui poſſe in Lingua plane ignota et praecluſa adhuc? non iam pro *Literis*, hoc enim per clauiculam *Mathematicam* expediri poteſt; ſed pro ſenſu, pro interiore intellectu, pro *Metaphoris, Metonymiis, Synecdochis,* aliisque in verſionibus *Rhetoricis;* quin imo pro *Originibus* ipſis, vnde illi *tropi* defluxere? Dolendum profecto talia a Viris Sacrarum Literarum amantibus, Veritatisque ac Religionis ſtudioſis, proficiſci poſſe. Qui hos, ſimilesque exceſſus, Studiis iuuentutis damnoſiſſimos, ſub oculis habebam, quantocyus ingruentibus illis tenebris occurrendum exiſtimaui, atque poſt emiſſum *Tomum I. Originum* ſuſcepi aliud *opus* eodem directius adhuc collineans, cui *Titulum* feci, *De Defectibus hodiernae noſtrae in Lingua Hebraea cognitionis, eorundemque ſarciendorum tutiſſima via ac ratione.* Hoc tum aliis *Hypotheſibus* reuincendis inſtitutum, tum praeſertim *Guſſetianae* iſti ſubſtructioni, quae ſine vlla *Eruditione humaniore*, ſine vlla *Dialectorum ope*, ſine vllis adminiculis, quam quae ſua cuique ſagacitas, ac *Metaphyſica* ſubtilitas ſubminiſtrauerit, *Arcem* pollicetur huius Scientiae, ſimul *Virgulam* oſtentans *Diuinam deſifrationis*, quae abditiſſima quaeque penetralia *Linguae Biblicae*, ſine vllo metu ac periculo erroris, eſſet reſeratura.

In *Academiam* deinde Batauam translatus, atque Prouinciae *Linguarum Orientalium* impoſitus, in curſu exercitiorum, quibus *Theologicam* iuuentutem ad *Veterem* et *Regiam Viam* proſequendam imbuere, et animare, Muneris ratio poſtulabat, deprehendere coepi iſtam infauſtam *Hypotheſin* Ocellum quoque *Belgii,* atque hancce ſacratiſſimam *Muſarum* ſedem, non leuiter adflaſſe; atque multorum inde ſtudia hoc in ſtadio capeſſendo multum ſufflaminari: quum ſibi conducibilius iudicarent culmen ſine labore occupare; quam multo ſudore illuc

conniti; atque forti, ſed et lentiore, gradu, per Dialectorum, vt ferebatur, *ambages* ſuperuacuas, illuc eſcendere.

Hiſce ſufflaminibus praeſtantium ingeniorum vt occurrerem, redordiendam mihi vidi telam *Originum* ad tempus interruptam; quarum *Tom.* II. *Capite* IV. propius pedem contuli cum Cl. *Guſſetio*, atque argumenta, quibus *Dialectorum* vſum in hiſce noſtris Sacris impugnare aggreſſus erat, confutaui ac deſtruxi iſtis armis, quae ſola pro ſuis Veritas et Virtus agnoſcunt, hoc eſt, placida ac moderata reuictione, cum demonſtratione euidentiſſima erroris.

Eiusdem *Tomi Cap.* V. et VI. grauiorem ipſe eduxi et inſtruxi aciem cauillationum partim, partim criminationum, aduerſus me commotarum; quibus neruum eliſi; quarumque, iam tum, vel imperitis vel incautis ſurrepere conantem vim ita infregi, vt qui me poſtmodum aggreſſi ſunt, nihil dixerint, quod non ibi anticipatum, ac retuſum erat; atque ante, quam Arenae, iſti ſe committerent, per me fuerint exarmati.

Haec recentare, atque in publico exponere non lubet nunc. Subſumam tantum id, ad quod praegreſſa tendebant; exploratiſſimum mihi eſſe ex iis ipſis, quae aduerſus me mota ac tentata, Antagoniſtas meos mea vix legere dignatos eſſe, nedum vt intelligere voluerint: nam ea ſi tantummodo legiſſent, vbique deprehendiſſent, me moenia ipſorum aduerſus omnem temerariam *Criſin* defenſare, atque omnes male fauſtas *Hypotheſes* a *Lingua Hebraea* propulſare, *Kabbaliſticam*, *Hieroglyphicam*, *Phantaſticam*, *Metaphyſicam Bohlianam*, ac *Guſſetianam*, quae poſterior ad *Sifrae* etiam caecam aleam hocce grauiſſimum Opus demittere auſa; *Alliteratoriam* item non vnam; *Voſſianismum* denique hinc pro *Authentia* LXX Virali, *Tridentinismum* illinc, pro *Vulgata* ſua pugnantem.

Deprehendiſſent, me *Veteri* ac *Regia Hebraizandi Via* incedere, atque huc omnia mea anniti, vt quae ſub finem praecedentis, atque ſub initio voluentis ſeculi, ferme refrixerunt ſtudia, in ſemitas videlicet et deuios tramites auocata, in priſtinum ardorem vigoremque reſuſcitentur, ad *Reformationis* decus laetiſſimis Veritatis incrementis ſuſtinendum, atque propagandum.

Tam honeſtum propoſitum qui in *Eccleſia* noſtra ferre nequeunt, neſcio quibus tandem principiis ducantur. In eos nihil inclementius a me dictum vnquam, atque ne nunc quidem dicetur; quantumuis compertum habeam necdum voculas imperitorum plane conticuiſſe; quin quo illiteratior ſit quisque, eo animoſiorem ſemet inferre; quaſi neſcio quid de me, meisque moliminibus, ac nominatim de *Originibus* meis, metuendum haberent; quum vtique non ſpecimina, ſed documenta earundem ampliſſima in lucem data tales ſuſpiciunculas abunde diluant, ac refellant.

Vt hunc tandem metum ſibi vltro remittant, quicumque eo forte adhuc attinentur, vtque generoſiorem hac in parte induant animum, eos exuere et liberare denuo conabor praeiudicatis quibusdam opinionibus, quas, vt quod res eſt libere ediſſeram, nunquam ante ſuſpicatus

ſum tam altas in Literatiſſimo noſtro *Belgio* radices agere potuiſſe: ſed quas nunc tandem ſum expertus, atque etiamnum experior, tam profunde apud valde multos, quorum ingenia, ſtudia, dignitates veneror, ſediſſe, atque fixas eſſe, vt quamuis nonnihil concedant forte iis, quae plane negari non poſſe ſatis cernunt, plenum tamen iisdem asſenſum dare non audent, nedum vt ea conſciſcant atque auctoritate ſua firment.

His volentibus, vt confido, fuerit, ſi eos deduxero ad Fontes huius non oppoſitionis equidem, ſed haeſitationis, vsque dum maiore luce aucti, iudicia ſuſpenſa illuc inclinare poſſint, vnde nullis ſcrupulis retrahantur. Scrupulos illos, vel potius, vt dixi, Fontes ipſos omnis vel diſſenſionis, vel ſuſpenſae adhuc conſenſionis, vt plenius tandem ipſe variis ex indiciis detexi, ita in publico eosdem nunc exponam; atque ita exponam, vt quiuis vltro ſit percepturus, ſe occulto quodam his ex Fontibus influxu, plus minusue retentum fuiſſe, quo minus euictionibus euidentiſſimis ſubſcribere, calculumque adiungere ſuſtineat.

Nempe ab omnibus ferme, qui a noſtro *Syſtemate* reſiliunt, eae fouentur vel plus, vel minus, opiniones circa *Linguam Primaeuam*, ad exordia Mundi *Adamo* inſeminatam, atque circa *Confuſionem* eiusdem apud *Turrim Babylonicam*, quae noſtris principiis directe aduerſari creduntur, eademque funditus conuellere.

Prima eſt, iſtam *Dialectum*, quae *Hebraea*, poſt diluuium, et *diuiſionem Linguarum*, vocitata, atque qua *Moſes*, reliquique Sacri Scriptores, Diuina Oracula conſignarunt, fuiſſe *ipſiſſimam* illam, ſine vlla variatione, *Linguam Adamo* infuſam.

Altera, iſtam *Linguam* inde ab ortu rerum poſſediſſe inſignitum characterem non ſolum *eminentiae*, *praeſtantiae*, et *dignitatis*, verum etiam *Sapientiae* plus quam *humanae*; quin *Sanctimoniae* plane *diuinae*, propter quam *Linguae Sanctae* titulo decorari promeruerit.

Tertia, huius *Linguae Sanctae* haereditatem poſt Diluuium, in ſeceſſione gentium, et confuſione *primigenii Sermonis* ac *Labii*, ob hanc *Sanctitatem* ei inſitam, *Praerogatiua* Gratiae transmiſſam eſſe ad *Heberum Solum* et *Heberidas*; neutiquam tamen ad omnes, qui ab ipſo proſeminati, ſed tantum ad *Lineam Sanctam Hebraeorum*, quibus Deus hocce *Sanctiſſimum pignus* aſſignauit *Oraculorum* Coeleſtium, ipſorum in gremio deponendorum, nec cum aliis vnquam gentibus communicandorum.

Quarta, reliquos omnes mortales, excepta ſola hac portione *Domus Heberi* ſanctiore, ad ſubſtructionem *Turris Babylonicae* exutos fuiſſe vſu *Linguae* iſtius *Primaeuae*, ob graue crimen, et ſacrilegium, quod ſuperbo illo molimine commiſerint, et ob quod commeruerint quoque diſpergi, atque omnes in oras diſſipari; disrupta velut ſocietate generis humani, per abruptam, et ſolis *Hebraeis* relictam, *Linguae* iſtius *Sanctae* cognitionem. Adiicitur a multis, hunc tanquam *parietem intergerinum* ſingulari gratia, ac fauore Numinis, *Hebraeae*

Nationi

Nationi circumdatum, vt a *Profanis Nationibus* discluderentur, atque *Sacro* in *fepto* tanquam *Sacratiffimum* Dei *peculium* refiderent.

Quinta, eandem hancce *Linguam Primaeuam* interim effe *foecundam Matrem* omnium *Linguarum*, quae in *Aedificatione Babylonica* fubito et tum emerferunt, et poftmodum in *Theatro orbis terrarum* comparuerunt; quae cunctae *Antiquae* iuxta, ac *Recentiores*, ex ea, velut e *vaftiore* quodam *conceptaculo*, diuerfiffimos per *canales*, *alueos*, *Maeandrosque*, effluxerint, paulo *puriores* quidem, et *primigeniae Scaturigini propiores* aliae, aliae *impuriores*, et *longius diuagantes*; atque deinceps vsque et vsque *diuagaturae*: omnes *contaminatae*; et *Primaeuo flore* ac *vigore*, praefertimque *Sanctitatis Priuilegio*, quod foli *Hebraeorum Linguae*, fub fignaculo Dei, additum fuerit, *exutae*.

Attexta panno huic, fexto, a bene multis, fplendidior adhuc purpura, atque immortali fe fulgore commendaturus aureus limbus, hancce *Sanctam* et *beatam Matrem Linguarum*, a Deo deftinatam effe *Beatorum fedibus*; atque vt olim *Terram Sanctam* occupare digna fuit; ita *Coelefti* quoque *Vitae* diuinitus effe *confecratam*; atque per eius rediuiuum vfum *Gloriam Sanctorum*, et *feliciffima* inter eos *Sermonum diuinorum commercia*, effe *confummanda*.

Magna haec, et magnifica fane, circa *Hebraeam Linguam dogmata*, non tantum vtramque paginam implent *Scriptionum Rabbinicarum*, quibus *Patrii Sermonis peculium*, atque *Coeleftis Gratiae haereditarium pignus* hocce, fuae feorfim genti attributum, in *Arce* locant *Diuinitatis*, verum etiam in *Scholas Chriftianorum* fefe penetrarunt, ibidemque magnis fub auctoritatibus admiffa, fufcepta, corroborata, altiffimas iecerunt Radices; atque eousque fere eualuerunt, vt *Solium* quoque *Veritatis* fenfim fine fenfu confcenderint; atque, quod aftute moliebantur *Iudaei* audaci illuc nifu graffantes, in *Articulos Fidei* quodammodo fefe erexerint.

Quid *Domo Dei extorrem*, atque in *Chriftum* Dominum perduellem Nationem ftimularit, ad tale fibi *Syftema* condendum, quod admoto velut ariete moenia quateret *Chriftianorum*, atque *Noui Teftamenti dignitatem* fimul et *Veritatem* labefactaret, cuiuis, qui oculos in fronte gerit, perfpicere promtum: fed exputare vix ac ne vix quidem poffum, quid homines *Chriftianos* impulerit, ad tam abfona atque abfurda commenta, velut totidem *Palladia*, ambabus vlnis amplexanda, atque pro *Vexillis* puriorum circa *Linguam Hebraeam* fenfuum in *Caftris Chrifti*, et *Apoftolorum*, attollenda.

Mirifica enim vero delufio, qua fpeciofo fub *Titulo Linguae Sanctae* fe capi paffi funt, qui fub finem *feculi decimi quinti*, atque ad laetiorem auroram *decimi fexti*, ex ore partim, partim e Scriptis *Iudaeorum*, primi *Literas Hebraicas* haufere. Non grauemus interim eorum laude dignam memoriam. Non perfpiciebant tum, quum cum *Linguae* cognitione, qualem *Rabbini* impertire poterant, talia quoque *Magiftrorum placita* imbiberent, *Anguem latere fub ifta herba*. Accedebat, quod qui toti ab aliorum ore pendent, praefidiis propriis deftituti, ab ifta auctoritate, cui fe commifere, difcedere nec velint,

nec adeo poſſint. Pulchrum quoque, fortaſſis, ac glorioſum autumarunt, ſi recentes iſtius *Linguae*, tot ſaeculis ante cum *Graeca* ſimul abiectae, tenebriſque *Cimmeriis* damnatae, *Alumni* et *Inſtauratores*, eximiae *eminentiae* non ſolum, ſed et *Sanctitatis*, ac *Maieſtatis Coeleſtis*, ſupra reliquas *Linguas profaniores* infinitum quantum *ſubuectae*, *fulgorem* ei circumieciſſent. Hic vero tanto pronior lapſus, et praeſtrictae error aciei, quod quum nihil aliud in orbe de *Veteri Lingua Hebraea* reſiduum ac ſuperſtes foret, quam *Codex V. T.* cuius illa *Coeleſtia* Oracula *Sanctitate* aeque ac *dignitate* praefulgent, exiſtimarint nimis improuide, ſe *tanto* altius *venerationem* iſtis *Oraculis* debitam euehere, quanto altius omnem *Veterum Hebraeorum Linguam* extuliſſent, non *Veritates* ſolum in iſto *Codice* traditas, ſed et *Linguam*, qua *Linguam*, in *omnibus* ſuis *Literis*, *Vocibus*, *Significationibus*, *Sonis*, per vniuerſum ambitum exteriorem, ſibi perſuadentes, dicamne? an imaginantes.

Aurem enimuero Viris iſtis eruditis vellere potuiſſet, et debuiſſet, *Graeca Noui Foederis Lingua*, non minore vtique pretio, non inferiore gradu, a *Chriſtianis* dignanda; quam tamen nemo adhuc, iſto quidem nomine quod *Apoſtoli* ea vſi, *Sanctitatis titulo* donandam cenſuit, atque cum *Literis*, *Vocibus*, *Significationibus* et *Sonis* conſecrare auſus fuit: ſed quid dicemus? Vbi ſemel pes in lubrico ac praecipiti fallere coepit, difficile eſt ſeſe ſuſtinere, atque a lapſu retrahere; ſemelque praeſtrictus magno fulgore oculus ad officium ſemet reuocare haud ſolet.

Extitere quidem eodem Seculo XVI. et XVII. praeclara ingenia, quae a praecipitio hocce reſiluerint, atque Exceſſum eorum, qui in verba et decreta *Rabbinorum* iurabant, acri perſtrinxerint cenſura: ſed habebat hoc iam: tantum non omnes ſcholas, menteſque ſimul, *Hebraizantium*, hae male coctae, atque occulto *Iudaeorum* veneno tinctae, opiniones afflarant. Quid dico afflarant? tam profunde ſub religioſiſſimo illo, quem indicaui, colore inſederant, in medullas ipſas docentium ac diſcentium iuxta transfuſae toto ſeculo XVI. vertente, vt deinceps euelli non potuerint, quin, vt fit, vires ſumſerint eundo; ſic vt ſeculo XVII. ſub inauſpicatiſſima colliſione *Factionis*, ſe aduerſus *Antiquitatem Punctorum Vocalium* in *Codice Hebraeo* erigentis, per aduerſam *Factionem Rabbinizantium*, qui moenia Sacra alias defenſari non poſſe autumabant, conſecrata fuerint pro *Orthodoxiae* caſtioris ſignaculis ea *Dogmata*, quae ad rem *Chriſtianam* ſubruendam aſtutiſſime a *Iudaeis* hominibus excogitata, atque pro *Synagogae* ſuae fulcris inuictis introducta fuerunt.

Operae pretium erit, omnium oculis ſubieciſſe, a quibus initiis profecti *Magiſtri* huc progreſſi fuerint, atque ſuae *perduellionis Turrim* eo altitudinis eduxerint. Fundamentum, primum omnium, tale ſtrauerunt, quod ſemel admiſſum nullam metueret ruinam, ſed quicquid ſuperſtrueretur, quantumuis vanum, veſanumque, facillime ſuſtineret, alio aliud ſuffulciente, quin vltro in celſiſſimum illud faſtigium protrudente. Id in eo ſitum, *Linguam Primaeuam* haud dubie fuiſſe *Diuinam*, quippe qua *Deus* ipſe perpetuo vſus fuerit; in *exordio mundi*,

quum

quum cum *Adamo commercia* instituit *Sermonis*, et cunctis deinceps seculis *Oracula* sua *Coelestia* ediderit, ac promulgarit.

Inde subsumtum, fuisse ergo *Linguam* illam *Diuinis* plane *dotibus*, et *luminibus* praefulgentem, quae *Dei Virtutes* et *Perfectiones*, ipsamque adeo *Naturam* summi Numinis, *Naturam* quoque *omnium rerum creatarum*, perfectissime exprimeret atque repraesentaret: quod vel ex *Nominibus Diuinis*, in *Hebraea Lingua* tantum reperiundis, euidentissimum sit; ac praecipue ex Nomine illo *Tetragrammato* יהוה *Iehoua*, illo *Sacrosancto* atque *ineffabili* plane, quod mortali non Diuinitus instincto enunciasse Sacrilegium fuisset: vnde et *Vocalibus* non suis nunc sit instructum in *Codice Sacro*, atque vel *Adonâj*, vel *Elohym* pronunciandum veniat.

Hinc tertio adscitum, *in genuino* istius *Nominis Tetragrammati sono*, atque adeo *in* vniuersa *Lingua Sancta*, *creatum esse mundum*: prout *Lex* postmodum *in Illa* quoque *tantum* potuit *promulgari*. Phrases istae et *Cordi* et *Linguae Rabbinorum* innatant, atque ita fixae sedent, vt proram ac puppim constituant eorundem Fidei; atque adeo gloriationis, qua nos et nostra omnia e sublimi despectant.

Quid istis *formulis* satis *obscuris* et *implicatis* inclusum voluerint, praeteruisum, non expensum saltem, a Nostris: minus adhuc quid sub illis vapido pectore foueant, coquantque, ne subodorati quidem illi, qui eorum haecce *Dogmata* in *Ecclesiam Christianam* inuexere, pro iisque tanquam pro Aris ac Focis religionis depugnarunt olim, atque etiamnum depugnant. Hoc voluere: *verbum* illud *potentiae*, quo *mundus productus* sit, atque etiamnum sustentetur, esse *Linguae Hebraicae*, qua sola Deus vtatur, *effectum*, quin, vt *Kabbalae* decreta sanciunt, *effluuium*. Non omnes quidem *Rabbini* eo vertiginis processere, vt *effluuium* illud, cum infinitis suis *Phantasmatis*, admiserint, *effectum* interim vna mente ac voce tenent; vt Lex non nisi in *Lingua Hebraea* et *Virtute* eius, dari potuit, ita *Mundum* non nisi *in ea Lingua, eiusdemque Virtute, creari* potuisse.

Ab hisce fundamentis, quas aedificationi suae substrauerat natio dolosa, reliqua moles illa *Thesium*, quas supra strictim delineaui, in coelum vltro assurrexit, atque verticem suum longe lateque, etiam in *media Ecclesia Christi*, effert atque ostentat.

Ambigere certe nefas, si haec in solido iacta, *primo*; istam *Dialectum*, qua *Moses*, et *Prophetarum* vniuersus ordo, *Coelestia* nobis *Oracula* consignarunt, fuisse *Primaeuam* illam *Adami*, atque adeo *Dei* ipsius *Linguam*, sine vlla *varietate*, quippe *in qua Mundus* sit *procreatus*: quaeque, vt *Deus* ipse, *constans* sit, *sui similis* semper, et *immutabilis*. Ad hoc ipsum autem constabiliendum assumere non verecundantur, *Creatorem* illam suam *Linguam super Corde et Lingua Adami posuisse secundum omnes consonantes, vocales, accentus, verba, voces deriuatas, particulas orationis, earundemque omnes proprietates, ac constructiones.* Vlterius adhuc euecti, istis *Literis* cum suis sibi *Vocalibus*, et *Punctis*, qua *Diacriticis* qua *Criticis*; nec non *accentibus*; *Coelestem* quandam *potentiam* subiunxere; mysteriis foetam, et *inenarrabiliter foecundam*: quippe quae

mera ſint *Hieroglypha*, in Coeleſti Beatorum ſede et Ciuitate frequentata; atque *Sapientiae Coeleſtis* totidem *Ectypa*, atque *imagines* conuenientiſſimae.

Diffiteri tamen par haud eſt, moderatiores ac humaniores paulo *Iudaeorum* huc cruditatis non efferri. Horum facile Princeps *Iſ. Abarbanel.* certe iſtam intemperantiam leuiter caſtigaſſe ſatius duxit: in *Comment.* ad *Gen.* I. ita diſputans: *Rectius eſt ſtatuere Deum, omni benedictione ſanctificandum ſemper, creaſſe Linguam, et ordines eius determinaſſe, cum Naturis rerum congruentes, et cum earundem Scientia Diuina: quumque Hominem in imagine ſua creaſſet, ecce ſicut redundare fecit in Eo Scientias veras Diuinas, ſine vlla in vniuerſum inſtitutione, disquiſitione, et inueſtigatione; ſic in Eodem redundare fecit, altiusque impreſſit, fundamenta Linguae illius, congruentis in Natura cum illis Scientiis veris Diuinis, et cum rebus exiſtentibus, ſecundum earum Eſſentiam; deditque homini potentiam Naturalem, ad docendum de omnibus rebus exiſtentibus mundi quae conſignatae erant in anima ipſius, ſonis et vocibus quae item conſignatae erant in anima eius per Naturam: ita vt omni ex parte congrueret Lingua Adami cum Sapientia Dei, et ambo illa congruerent cum Natura omnium rerum exiſtentium.* Haec crudisſima illa, quae plurimis tamen placuere, nonnihil mitigant, et colorant; neutiquam interim ipſam *Hypotheſin* deſerunt, neque de eius rigore quicquam remittunt, circa principium *Diuinitatis, coeleſtisque lucis* ac *ſanctitatis*, quae iſti *Linguae* inſeminata fuerit. Huc aurigatur audax eiusdem Commentum; *Quamdiu homines vſi fuerint rebus duntaxat Naturalibus, tamdiu eadem fuiſſe omnibus nomina, verba, loquendi modos: ſed quum de Natura deflectere, atque Artificia excogitare ac tractare coepiſſent, excogitanda quoque fuiſſe nomina et vocabula noua etc. Hoc iam ante Diluuium factitaſſe Kainum et Kainitas, quum Ciuitatem condidere* etc. *Sed illos omnes cum ſua ſibi Lingua nouata, atque degenerante a Typo Naturae, conſumtos eſſe aquis: atque Noachum cum Filiis nihil inde retinuiſſe; quod pro Iuſtitia et Pietate ſua acquieuerint in rebus Naturalibus, ac propterea Linguam eorum manſiſſe in Primaeua puritate Linguae Adami. Quum autem Structores Turris Babylonicae rurſum ad Artificia deſciuiſſent, et ſe abominationibus ſuis dediſſent, noua iterum nomina et verba ab iisdem excogitata et efficta fuiſſe; atque hanc eſſe veram ac genuinam cauſam Confuſionis Linguarum; per quam puritate Naturae et Linguae Primaeuae exciderint omnes gentes, ſolis vtramque illibatam ſeruantibus Hebraeis.*

Miram enimuero licentiam hominis, quin impudentiam qua ruinoſiſſimam molem, de *Lingua Diuina Adami*, ad *Hebraeos* ſolos transmiſſa ac propagata, calidiſſime ſuffulcire conatus eſt. Nempe vltro ſentiebat, a ratione abhorrere, vt *Linguam Diuinam plane* fuiſſe contendatur, quam improbiſſimi quique, *Kain et Kainitae*, atque adeo *vniuerſus orbis Antediluuianus*, frequentarunt. Plerique *Rabbini*, pro eo, quo valent ſtomacho, repugnantiam apertiſſimam facile concoxerunt; *Abarbanelius* eam digerere ac diluere anniſus eſt; per geminum hocce inuentum, de *Antediluuianis*, et *Poſtdiluuianis hominibus*, per

Artes

Artes improbas Naturam, et *Linguam* illam *Naturae Sanctissimam*, vltro *degenerantibus*, atque maiore vel minore gradu *deprauantibus*.

Ad *alteram* vltro deferimur *Thesin*, qua non contenti homines *Linguae Primaeuae* addidisse quicquid *praestantiae, dignitatis*, aliarumque *dotium eminentiorum*, vlla vnquam in *Lingua* viguit, id quod summo iure poterant; contra fas et ius omne *Sapientiam* plusquam *humanam*, quae *in Naturas ipsas rerum* sese penetraret, Eidem quoque arrogarunt, quin *Sanctitatis Diuinam ei Coronam* circumdederunt, quatenus *immediate* a *Deo* fuerit *infusa Protoplastis;* et ipsius *Dei vsu commercioque loquendi* cum *Adamo Sanctificata*, summi Numinis *Sapientiam*, et *Perfectiones*, *sapientissime et perfectissime reddere*, *resonare*, intus *concipere*, extus *exprimere*, atque *exaequare* valeat. Quum autem solos *Hebraeos*, vt mox cernemus, *Primaeuae* illius *Linguae Haeredes* et *Possessores* constitutos esse glorientur, inde *Populo* isti et *Sapientis* et *Sancti* quoque *Titulum Diuinitus* circumdatum esse asseuerant, illuc detortis splendidis apud *Mosen* testimoniis: *Deut.* 21, 6. *Obseruabitis et facietis statuta et iudicia mea; nam haec est Sapientia vestra et intelligentia ante oculos populorum; dicentque, tantummodo populus sapiens et intelligens est Populus Magnus hicce.* Item *Deut.* 7, 6. *Nam Populus Sanctus Tu Iehouae Deo tuo. Te excerpsit Iehoua Deus Tuus, vt existeres ipsi Populus peculii pretiosissimi.* Istud *peculium pretiosissimum*, סגלה, speciatim applicant *Linguae* suae *Sanctae*, qua *Linguae*, quippe quae sit *Sacrosanctum pignus*, quo Deus ipsis *gratiam* suam prae reliquis gentibus *obsignarit*, et per quod ipsi quoque reliqua *faece* hominum excerpti, tanquam *sanctissima Familia* et *Haereditas Deo consecrati* fuerint, *signaculo* nunquam violanda

Recenseo nunc tantum iactantias *Rabbinicas* quibus se gentemque suam fascinant; nam easdem refutare, non praesentis est muneris, temporisque. Interim vel recensens talia, eadem abunde refutasse mihi videor apud omnes quibus oculi adsunt. Quibus aberant, alibi hac ipsa in materia succursum.

Apparet autem ex his vaniloquentiis, quid traxerit, atque etiamnum suffulciat in *natione perduelli*, *tertiam* illam *Thesin*, qua, Fronte omni exuta, asseuerare sustinent, *Haereditariam possessionem Linguae Primaeuae* ad solam *familiam Heberi*, ob Viri eximiam Pietatem ac Religionem, *esse deuolutam;* nec tamen ad omnes *Heberidas*, sed tantum ad *Lineam Sanctam*, per *Phalegum proseminatam;* eius *fratre Ioctane* cum *Ioctanidis* ab ista *Haereditate* excluso; vt et reliquis omnibus *familiis* ac gentibus; eo quod omnes grauissimi se criminis, et Sacrilegii, alligassent in *Turri Babylonica* commolienda; ac propterea commeruerint, vt omnes in vniuersum grauissima poena, hoc est, *Linguae Sanctae priuatione*, mulctarentur, atque ita hoc *vinculo Diuino* exsolutum genus humanum, per totum Terrarum orbem dispergeretur.

Non omisere quoque, quod hic vltro se suggerebat, sic *sepem Sacrosanctam* circumiectam esse *Sancto* Dei *populo*, et *Lineae*, quae sola *Linguam Primaeuam* tanquam *hospitio*, vt loqui amant, *excipere*, *conseruare*, ac *propagare*, digna fuerit; *Profanis* omnibus, et *scelere aedificationis*

ficationis Babylonicae contactis, procul a *Sanctissimis* Eiusdem *Literis*, *Sonis*, *commercio vsuque omni*, exulare iussis.

Hic vero si quis interrogaret Magistros, talia decreta pro arbitratu condentes, quî ergo factum fuerit, vt *Lingua* illa *Primaeua* ante Diluuium iam tum non continuo ademta fuerit sceleratis hominibus, propter quorum profligatissimam improbitatem priscus orbis meruerit deleri? Plurimi quidem structores vastae illius, quam in Coelum assurrexisse vidimus, molis, ne cogitasse quidem de crassa hacce, qua semet iugulant, repugnantia reperiuntur, atque nihil habeat quod reponant: nisi quod *Abarbanelius*, vt supra commonui, non rimam qua elaberetur, sed posticum, per quod euadere posset, aperuerit, comminiscens, *Kainum* et *Kainitas* a *Sanctitate Naturae*, et *Originis primaeuae*, descifcentes ad *res artificiales*, et *curiosas*, quas *Sancta Lingua* sibi admisceri non patiebatur, Eius commercio, eopse, excidisse; et *Profanam* condidisse *Linguam*, quae cum Diluuio penitus extincta, atque lustralibus illis aquis detersa fuerit.

Idem hocce vaferrimum sane inuentum accommodat *Doctor*, vnus omnium astutissimus, fulciendae *Thesi quartae*, qua caecis suis gregibus persuadet *vulgus Magistrorum*, omnes in vniuersum homines, familiasque, *Noacho*, *Semo*, et *Hebero* exceptis, iustissimo Dei iudicio *orbatos* fuisse *Praerogatiuo* illo *Fauoris Diuini pignore*, in *possessione Linguae Sanctae* ac *Primaeuae*, ad istud vsque tempus, inter eos deposito, eo quod cuncti in Terram *Sinear* conglobati, substructionem *Turris Babylonicae* aggressi essent, *vt facerent sibi Nomen*, *ne dispergerentur super faciem totius Terrae.*

Grauissimum fuisse crimen, et Sacrilegium, non nisi hac ipsa *Poena* satis luendum, tanquam dubio vacuum inculcant. Rogati interim, quid illud *Sacrilegii*, *horrendique criminis*, quod tanto supplicio meruerit mactari, qualis erat *Linguae Sanctae* in perpetuum *priuatio?* non vna vel mente, vel voce respondent, sed, vt par erat, ad *Babelem Babylonice* loquuntur. Sunt, qui ad *Fabulam* vetustam, statuant, eos *Coelum scandere* voluisse, et *nefaria Deo arma inferre.* Alii tendunt, eos *Asylum* et *Arcem* aduersus *nouum*, si forte, *Diluuium* voluisse exstruere. Plurimi asseuerant, eos *Idololatriae* et *Apostasiae*, in quam omnes coniurarent, *vexillum* ac *sacrarium commune* erigere molitos; atque hoc ipsum illud esse quod phrasi *faciamus nobis Nomen*, innuatur, id est, *Idolum cum sacello, in suprema Turri locandum.* Alii denique satis censent *arrogantissimam superbiam* enotasse, qua sibi *aeternum Nominis monumentum ad posteros excitare* studuerint.

Priora illa quum *nugatoria* et *conficta* facile sentiret *Abarbanelius;* posterius non *adeo* saltem *conscelerata*, vt propterea *tantam* istam *poenam inflictam esse* credi posset; figmenta figmentis, ne perpluerent, incrustans, ad pulcherrimum suum εὕρημα recurrit *Comment.* in *Leg.* hos miscens fucos, *Sicut Kain et Kainitae*, *homines totius Mundi ante Diluuium perpulerunt ad res superfluas*, *ad cupiditates foedas*, *ad violentiam et rapinam*, *ob quae immissum tandem Diluuium: sic Cham*, *et Chamitae*, *instigarunt omnes homines noui Mundi in aedificationem Vrbis et Turris Babel*, *ac propterea reatu contracto commeruerunt confusionem*

Lin-

Linguae, diuisionem, et dispersionem per faciem vniuersae terrae. Nempe Cham inter filios Noachi talis extitit, qualis Kainus inter filios Adami; et confusio Linguae fuit loco ac vice Diluuii.

Pergula enimuero pictoris non nimis stupidi, et *Hypothesi* hianti ac ruenti suorum tribulium vaferrime subseruientis; nitorem quoque *tectorio* hocce suo superinducentis. *Ecce Cham et Chamitae rebellantes Luci, instigarunt et impulerunt homines sui seculi, vt persequerentur artes superfluas, aedificando Vrbem et Turrim illam, atque ita dominatum sibi constituendum supra ceteros homines. Quum ergo vias Kainitarum sic denuo ingressi essent illi structores, atque ad artificia a Naturae puritate desciuissent, sibi in abominationibus suis placentes; proprio arbitrio ac voluntate fecerunt Linguae confusionem. Attamen effecit Numen, vt non omnes vna voluntate in vnum consentirent, dum rebus illis Artificialibus, quas nouabant, nomina imponerent; ita vt quisque, quaque e familia, id nominis adderet cuique rei, quod ipsi lubuisset; diuersum ab eo quod alterius Filii familiae imposuissent. Sic cum illa nomina, ex eorum placito instituta, nouata, atque singulis in familiis variegata, sese commiscuissent cum Lingua Primaeua, quam antea habuerant, simul confusae, multiplicatae, et variegatae fuerunt Linguae, secundum varietates placiti eorum. Atque haec confusio, et variatio in Linguis, causa extitit dispersionis eorum super faciem vniuersae terrae.*

Haec longius excerpere, et sub conspectum dare debui, quod *Mysterium* quoddam recondant *iniquitatis*, cuius nitidiore crusta se praestringi patiuntur multi Nostrorum. Est videlicet *Iudaismi* circa *Linguam* suam *Sanctam excocta*, vt sic dicam, et *depurata medulla*, cui subtilissimum *incoctum venenum* est. Guttulas eius quasdam indicasse e re fuerit. Insinuatur primum omnium, *Linguam Primaeuam Diuiniorem* et *Sanctiorem esse*, quam vt vllam *mixturam artium rerumque humanarum* admittere, ac perpeti, queat. Insinuatur, secundo, omnes *nationes* excepta *Hebraea*, *a puritate Naturae Primaeuae degenerantes*, et ad *artes superfluas*, ad *cupiditates prauas*, ad *vanitatem*, *superbiam*, *luxuriam*, *violentiam*, *dominandi libidinem* delabentes, eo ipso *puritate Linguae* etiam *Primaeuae excidisse;* prouolutos, et vsque ac vsque prouoluendos, ad *impuras sordes mixtarum confusarumque Linguarum*, quae nec *lucem* habeant, nec *veritatem*, nec *sapientiam* illam, quae penetret in ipsam *Naturam Creaturarum* simul et *Creatoris*, quippe quae soli *Linguae Hebraicae* sit et maneat ingenerata, per omnem seculorum decursum.

Insinuatur, tertio, omnes ergo Linguas *totius terrarum orbis*, extra *Hebraicam*, illam *Sanctissimam Heberi* et *Heberidarum Portionem* atque *haereditatem*, esse *profanas*, atque *Deo abominabiles:* vtpote ex *abominationibus meris enatas* atque *coortas*.

Inculcatur, quarto, non pati *Sanctitatem* Dei, non pati *Sapientiam*, reliquasque Eius virtutes, vt commercium cum hominibus habeat, nisi interueniente *Lingua Sancta* et *Primaeua*. Hanc *colloquiis Deum* inter et *Adamum Sacratam*, vnice quoque Dicatam fuisse *Oraculis Coelestibus pandendis:* ac proinde illam *Christianorum Reuelationem*, *Graeca Lingua* conscriptam, non solum imaginariam esse, et fictitiam, sed prorsus abo-

minabilem;

minabilem; quum vt a *Lingua*, ſic a *Fide Moſis* et *Prophetarum*, infinitum quantum abhorreat.

Inſculpitur, ſexto, obduratiſſimis mentibus, eſſe et manere *Synagogam*, illum *Sanctum* Dei *Populum*, cui ſoli *Oracula Coeleſtia ſint concredita*, vt olim, ita nunc quoque; ac proinde *fidem Moſis* ac *Prophetarum* apud ipſos ſolos reſidere; et *Chriſtianis* nec *ſortem* eſſe nec *haereditatem* in *Iſraele*, quamuis *Iſraelis* etiam titulo ſemet ſuo more inſignire geſtiant.

Inſigitur, ſeptimo, Lapideis illis cordibus perduellis in *Meſſiam* ſuum nationis, *Lineam Sanctam*, illam *Sanctae Linguae conſeruatricem*, ac *propagatricem*, nunquam a *puritate Naturae Primaeuae*, et *imaginis Diuinae degeneraſſe*, ac propterea meruiſſe ipſorum Patres, vt hocce *Sacratiſſimum pignus* amoris et fauoris Diuini iis ſolis, gentibus ſeclusis, religioſiſſime cuſtodiendum traderetur: mereri et ipſos, Fidei Patrum adhaerentes, vt eorum in gremio idem hocce *depoſitum Coeleſte* aſſeruetur; ſimulque *teſſeram* praeſtet *Synagogae Hebraeae*, aliquando cum *Hieroſolymis, Templo, Cultu Moſaico*, vſum viuum שפה ברורה *Linguae* iſtius *puriſſimae*, quam nunc *cordibus*, *frontibus*, *manibus*, per *Phylacteria*, *inſcriptam affixamque* geſtant *Dei Iſraelis Cultores Veri*, et *Sancti*, quamque omnibus *Sabbathis praelectione ſolenni* celebrant, atque cohoneſtant, ſine vllo dubio *Ore* quoque eſſe recuperatoros, atque ſic *celſa Terrae*, *celſa Coelorum* inſcenſuros.

In omnia haecce linimenta *magni Synagogae* ſuae *Columinis*, quae *quinta* omnis odii et veneni *particula*, ſiue *eſſentia*, quae vocatur, aduerſus *Chriſtum*, et nomen *Chriſtianum* praecipue imbuit, apprime quadrant, quae grauiſſime delineauit Rex ſapiens *Prov.* 17, 4. ſic ad Verſionem noſtram concepta, *Pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis, fucum ſplendide comens ſuper linguam peſtilentiarum.*

Idem affirmare poſſum de *quinta*, ad quam deſcendo, *theſi* Illa, *Linguam Hebraeam*, eandemque *Primaeuam*, eſſe *Matrem omnium Linguarum*, quae deinceps per orbem terrarum diffuſae. Ante autem, quam *incruſtationes et pigmenta Abarbanelii* enudem, praemittenda mihi opinio, quae inter *Kabbaliſtas* viguit potiſſimum; quamque *Synagoga* nunquam dimiſit. Eam expoſuit *Paraphraſis Chaldaica Ionathanis* ad *Gen.* Cap. XI, Verſ. 7. 8. vbi *Septuaginta Angelos*, *proximos throni ſtipatores*, ait *cum Deo deſcendiſſe*, *qui pro numero Septuaginta populorum*, *quisque populi ſui Linguam, et deſignationem Scripturae eius, manu ſua retinentes, eas effuderint, conſecuta mox inde diſperſione per totam terram ad Septuaginta Linguas, quarum poſſeſſores alii alios non intelligebant.* Idem clarius in *Pirke* R. *Eliezer* explanatur. *Aduocauit Deus LXX Angelos, circumdantes Solium gloriae eius, dixitque iis, age deſcendamus, et confundamus Linguam eorum. Deſcenditque Deus et LXX illi Angeli, confuditque Linguam illorum in LXX Linguas, et LXX Gentes - - - praefecitque vnicuique Populo Angelum. Iſrael autem ceſſit in portionem et ſortem haereditariam Dei.*

Penetrauit per *Kabbalam* inuectae opinionis contagio ad *Graecae et Latinae Eccleſiae Patres*, niſiquod alii LXXII, alii plures adhuc *Linguas*

e coelo

e coelo defuſas velint; *Origene* quoque *Fabellam* cum *Appendice Praefecturae Angelorum in totidem populos* amplectente, quin et ſubſignante, *Linguam Adamo primitus datam*; id eſt, *Hebraeam, in ea parte hominum manſiſſe, quae non portio alicuius Angeli vel principis ſit facta, ſed quae Dei ipſius portio permanſit.* Haec latius nunc perſequi, nil attinet. Curioſos remittere liceat ad *Geograph. Sacr. Bocharti; Lib.* I. *Cap.* XV. et *Diſſert.* II. *Cl. Buxdorf. F. de Ling. Hebr. Confuſione*, vbi *Rabbinicum* hocce *commentum* data opera refellit. Subtexam tantum id fermenti, quod *Abarbanelius* hic iterum miſcuit, ac conſperſit. Sentiebat non inexercitatus Diſputator, quicquid in fornacula imaginationis conflauerat, de *Kainitis* primum, mox de *Chamitis*, ad *Artificia illicita* et *res ſuperfluas prolapſis*, atque ita *poſſeſſione Linguae Sanctae* delapſis, in fumum euaneſcere vltro, ſi hoc *dogma* nude, et crude, obtineat: quippe ſecundum quod *omnibus hominibus ademta ſit Lingua Sancta*, aliis *Linguis* in *Primaeuae locum infuſis* ſtatim, atque impreſſis per *influxum Coeleſtem*. Sentiebat quoque, *hanc infuſionem Linguarum e Coelo*, conuellere *fundamenta* et *firmamenta* Linguae *Adami*, ideo *Sanctae*, quod *e Coelo dimanaſſet.* Atqui ſic *omnes* inde *dimanaſſent*, ac proinde *Sanctae*, iuxta cum *Hebraea*, appellitandae forent.

Hanc repugnantiam non digerens *Abarbanel.* eam ope ſuperioris figmenti de *Kainitis* et *Chamitis* ita diluere conatur; in *Comment.* ad *Geneſ. Duo ſane in Confuſione Linguarum concurrerunt; Primum, derelictio Labii, quod vnum erat omnibus. Secundum; electio Linguarum ſecundum quemque populum variegatarum. Ideo coniunxerunt ſe principes ſupremi Coeli cum Numine, benedictione cumulando, vt eas a Lingua ſua abiiceret**, *et ab Vnitate Prouidentiae ſuae ſanctiſſimae; principesque Coeli ſupremi eosdem ſuſciperent, ad eos moderandos, et ad influendum in eos inde et in omne reliquum tempus, quisque ſuper populum peculiarem, ſecundum Linguas eorum, in terris ipſorum. Demonſtratur hoc ex eo, quod Mundus inferior influentias recipiat, et regatur a Mundo ſuperiore: ac propterea in ſingula quaeque ex inferioribus influentia ſua redundant ſingula quaeque ſuperiorum; ſiue ſit ſidus; ſiue princeps e principibus Coeli ſupremi. Omnes autem primum Dei influentia perfunduntur. Deut.* 4, 19.

Eſt et hoc *Kabbaliſticum*, vt quod maxime, quorſumque feratur, oculatos fugere nequit; ſed hominem telam ſuam ſinamus pertexere.

Par erat profecto vt genus humanum, quia creatum erat IN IMAGINE DEI, *ſpeciatim ſubiectum eſſet* IMMEDIATAE *prorſus* GVBERNATIONI DEI: *quod ita et tamdiu durare debuit, quamdiu homo quaereret finem ſuum intellectualem. Ecce ergo diebus priſcis vsque ad ſeculum Diuiſionis, totum genus humanum* IMMEDIATE, *et omni ratione ac reſpectu, ſuberat influentiae et prouidentiae Dei, tam quoad bona, quam quoad mala; vnde etiam perpetim inter ipſos extitere Viri ſapientes, in ſapientia Diuina et vera illa expertiſſimi, Methuſalem, Lamech, Noach, Sem, Heber, eorumque ſimiles, qui purum ductum Naturae obſeruantes, nihil rerum ſuperfluarum quaeſiuerunt: atque hac de cauſa vnum retinuerunt labium. Poſtquam vero a ductu Naturali receſſum eſt in ſubſtructione Vrbis et Turris, deſcendit Deus, qui ad illud vsque tempus*

eos

eos sua influentia rexerat; dixitque: quum isti contenti non sint esse populus vnus, et Lingua vna, subslraham iis Faciem gubernationemque meam, eosque in manus tradam principum Coeli superioris. Ad eos directum illud, Age descendamus: *h. e. venite mecum, ad curam gerendam populorum generis humani: quilibet Nostrum* PROVIDENTIA SVA REGAT *populum sibi peculiarem. Quemadmodum autem ab ipsis auferetur* LINGVA MEA SANCTIFICATA DIVINITVS, *ita vt diuidantur in* LINGVAS DIVERSAS ab ipsis EXCOGITANDAS *et instituendas, atque propterea* ATTRIBVTAS *gubernationi principum coeli superioris;* sic LINGVA SANCTA *peculiariter* ATTRIBVTA ET ASSIGNATA *est prouidentiae Dei O. T.*

Postrema illa DECLARANT quorsum cuncta haecce dirigantur. Rueret nempe male aggesta illa *Moles Linguae Sanctae*, quam adhuc ad mentem *Iudaeorum* depinxi, si et *reliquae Linguae*, praeter *Hebraeam*, *e coelo defluxissent;* quum vtique ex summo *aethere* delatae, *auram* quandam *aetheream trahere* debuissent, per *principes Angelos* solio Gloriae proximos. Non possent quoque reliquae *Linguae* a *Iudaeis* hominibus *impurae* pronunciari, vt arroganti pronunciatur supercilio, si per *coelestes* hos *canales* descendissent.

Istam immediatam *infusionem* proinde, et *impressionem Linguarum nouarum* cum *designatione*, sine *determinatione*, cuiusque, duplici hoc nomine reformidans; ruinosam, et semet obruentem causam, iterum vtcumque fulcire et incrustare allaborauit; sed, prout accidere necesse erat, id tantum tectorii liniuit, et induit, quod vltro dissiliret. Certe quicquid in excerpto prolixiore quis tetigerit, vlcus est, et sub manu *multo pusculo Iudaico crepat.* Ne vna quidem *periodus* sana: sed *ineptiae ineptiis*, quin *vesaniae vesaniis*, *cumulantur*. En congeriem. Prima vesania, *homines tam diu subsunt Dei prouidentiae* et *gubernationi, quam diu Lingua Sancta gaudent.* Altera; *qui eam possident, retinentque, eo ipso Sancti sunt.* Tertia, *qui eam non conseruant, a sanctimonia Naturae primaeuae desciscentes, profani fiunt et impuri.* Quarta, *non desciscitur a Primaeua Naturae et Linguae simul sanctimonia, nisi per vestigationem et amorem rerum superfluarum; quales sunt artes humanae, cupiditates* etc. Quinta, *qui sic vltro desciscunt, non possunt remanere sub cura et prouidentia Dei, sed Angelorum curae et prouidentiae, e familia Dei eiecti, emancipari debent.* Sexta, *vnitas prouidentiae Diuinae super omnes homines abrupta fuit per ruptum Linguae Sanctae vinculum, quod antea totum genus humanum in Vnitate Naturae colligabat ac compingebat.* Septima, *Deus non potest immediata sua gubernatione praesidere hominibus qui Linguae Sanctae et Primaeuae vsum amisere.* Octaua, *in communitatem prouidentiae, qua Mundus gubernatur, adsciti ea propter LXX Angeli Principes, iisque attributi LXX populi, qui profanas sibi Linguas ex Primaeua illa, propter rerum superfluarum cupiditatem, procuderunt; Oeconomia ad finem vsque seculorum duratura.* Nona, *non aliunde excusae nouae hae Linguae, quam ex Veteri Primaeua, quam quisque structorum Turris Babylonicae suo motu arbitrioque corruperit, atque in alia omnia deriua-*

deriuarit; Deo tantum ita Confusionem hancce dirigente, vt LXX populorum LXX diuersae Linguae ex vno hocce Fonte ita conturbato emanarint.

Basin praestruxerat ad Cap. 2. *Genes.* inde excerptam supra p. X. atque hic euolutam, ad *Systema Rabbinicum* rotundandum.

Haec coronat tandem *Sexta* illa *Thesis*, qua supra omnem aleam dubitationis positum censent, *Linguam Hebraeam*, quum *Liberatio Israelis*, et *Regnum Messiae* adfulgebit, cum *Templo et cultu Mosaico* in *Terra Sancta* fore *restituendam*; atque illo *sceptro potentiae* subactis confractisque gentibus, per eiusdem quoque *Linguae* beata *in Coelis* commercia *beatitudinem* et *gloriam* omnium *Sanctorum* fore consummandam. Huc detorquent illustria Oracula *Ies.* 19: 18. *Psalm.* 149: 6. *Zach.* 14: 9. atque inprimis *Zeph.* 3: 9. de *Labio puro* שפה ברורה, ad omnes gentes vertendo, vt *omnes inuocent Nomen* יהוה *Iehouae Tetragrammaton* illud, et *Sacrosanctum;* quod *nulla alia Lingua fieri possit*, *quam Hebraica Sacrosancta*, cuius solius in sinu *tremendus* ille *Titulus* resideat.

In hoc magnifice sese iactat *Synagoga Iudaica*, et caput super sidera tollens, sibi consensum *principum* inter *Christianos Doctorum* gratulatur. Triumphat quoque *ob omnis* fere *nominis Christiani* consentientem calculum, in *prioribus* item, quas lustraui, *thesibus*, de *Lingua Hebraea* secundum omnes *formas* et *normas* suae *enunciationis*, *perfectas* iuxta, et quae vulgo inconcinnius *imperfectae* vocantur, citra controuersiam *Primaeua:* de *eadem* quoque absque vllo dubio SOLA SANCTA *Oraculis Coelestibus edendis* Diuinitus *sanctificata*. De *Virtutibus* vel *Hieroglyphicis*, vel *arcanis* saltem, supra omnes *Linguas humanas subuectis*, per quas in *ipsas rerum Naturas* penetrare valeat. De *haereditate eiusdem* pariter; quam *solus* creuerit *Heberus*, et SANCTA LINEA, ac *familia Hebraeorum*. De familiis et *gentibus* reliquis *iustissimo* Dei *iudicio* eius *possessione exutis*, *orbatisque*, ob *sacrilegium* in *aedificatione Turris Babylonicae admissum:* deque *omnium* tandem *Linguarum degenerante* illa *impuritate*, *qua* quam longissime a *Primaeua Primaeuae puritate* ad sordes infinitae barbariei defluxerunt.

Haec, totidem verbis, apud quam plurimos *Philologorum* ac *Theologorum*, qui de *Hebraea Lingua* conscripserunt, ac *iudicia* sua *in publico* consignarunt, seculo XVI. et praesertim XVII. reperiunda, atque magno *Zelo* vbique *regionum* per *Europam* propagata, defensata, in Arcem quoque, vt supra monere coepi, euecta; ab infensissimis *Christiani Nominis* Hostibus illis neutiquam praeteruisa, sed *diligenter excepta*, atque vt *Tropaea* aduersus *Christum*, *Vniuersam Christi Doctrinam*, erecta fuerunt.

Nec mirum! imaginatio haec de *Lingua Hebraea* ad istas *Theses* tam altum in fastigium educta, vnicum est collapsae *Synagogae* praesidium, quae hisce gloriolis sese pascere atque inflare, quin semet aduersus *Euangelium Christi* obstinare, atque obdurare, his ipsis ex principiis, non intermittit.

Potentissimum profecto fascinum; quod solus Dominus, et *Rex Gloriae*, ad splendorem GRAECAE REVELATIONIS, e *throno Gratiae et Gloriae* ad nos demissae, atque *Ecclesiam Christi* in *Spiritu* ac

Veritate colluſtrantis, ab oculis infidae ac perduellis nationis poteſt diſſipare.

Hic vero non poterit non Lector meus obſtupere, quum, quae adhuc deduxi, luce meridiana clarius ſeſe omnium oculis offerant; qui tandem fieri potuerit, vt *Doctores Chriſtiani* ingenio, eruditione, Zelo Religionis clari, deque *Doctrina Veritatis quae ſecundum pietatem eſt* immortaliter meriti, in communionem talium *Dogmatum Iudaicorum* implicari, ac pertrahi potuerint: vt quum *perfidiam Iudaeorum* in talibus *Theſibus* condendis confodere ac confundere debuiſſent, eam, illis *Theſibus adoptandis, et auctoritate ſua firmandis*, aluerint atque corroborarint.

Eſt hoc ſtupendum profecto euentum: cuius tamen *occaſionem*, et *cauſas*, ſuperius iam ex parte perſtrictas, qui attendere dignabitur, vltro perſentiſcet, vix ac vix quidem aliter rem cadere potuiſſe, quam, quum a *Rabbinis elementa*, et *cognitionem Linguae Hebraeae*, hauſerint primi noſtri Doctores, qui ſe huic ſtudio dederunt, etiam vt *ſenſibus* eorundem *doloſa ſpecie obtectis*, ac *conueſtitis*, ſine ſenſu quodammodo, *imbui* hac in parte, atque plus minusue *infici* debuerint. Replicentur et reliqua quae p. VII-VIII. huius *Praefationis* attigi, atque pro *curſu*, quem plerique tenent, *ſtudiorum*, nihil aliud hic eueniſſe deprehendetur, quam quod *omnibus* in *ſcientiis*, quae non profundiſſime tractantur, euenire ſolet, hoc eſt, vt Eorum ferme et *formulis* et *ſenſibus* adhaereſcatur, quorum ex ore, auctoritate, dictatis, pendetur.

Sunt tamen, praeter ea, quae ibi praelibaui, alia multo grauiora, praegnantioraque, per quae *opinationes* iſtae, ſatis contentae ſi modo ditionem ſuam in *Scholis* obtinere poſſent, ad principatum quoque ſupra aliorum ſaniores, integrioresque, de *Rabbinicis* hiſce *Sanctionibus* ſenſus prouexerint: et in Culmine collocarint.

Primum motum excitauit immoderatior impetus principum in Literis humanioribus Virorum, qui quum facile perſpexiſſent pro ipſorum in *Linguis* peritia, decreta haecce *Iudaeorum* eſſe *merum ſtuporem*, atque ex gentis *ignorantia*, cum *obſtinata* in *Chriſtum perfidia*, originem ſuam traxiſſe, non *Rabbinos* ſolum talium *architectos*, verum etiam eorum *miratores, plauſoresque*, *Chriſtianorum* Doctores, flagellare, atque graui perſtringere cenſura. Hoc erat acetum infricare iſti vulneri; atque oleum camino affundere.

Ergo exulcerari viciſſim *Rabbinis* aſſentientium, ac ſubſcribentium, animi; quique tam vehementi manu a faecibus *Synagogae* auellebantur, tenacius, vt fit, iisdem haereſcere, atque *opinationes* quae iam altius inſederant, et quarum pus et venenum haud perſpexerant, animoſiſſime defenſare, tanquam ſi *veritatis* et *Orthodoxiae Chriſtianae* fulcra ſollicitarent, qui *Theſes* haſce vel digito tetigiſſent.

Ex hac praeluſione, ac velitatione acriori, ſeculo XVI. commota iam, atque flagrante, infauſtiſſimum illud, et Eccleſiae infinite damnoſum, exarſit certamen, quod ſeculi XVII. initio ac progreſſu hinc et hinc Partes ita colliſit, vt *Veritas* medias inter acies eliſa atque obtrita fuerit.

Hic

Hic eſt Fatalis ille conflictus inter ſcholam *Capellianam* ſiue *Criticam*, et *Buxtorfianam* ſiue *Anticriticam;* qui *orbem Chriſtianum*, vbi *Hebraica* tractantur, in duas ſcidit *Factiones*, quae ſuos *ſectatores* et tunc nactae vbique orarum ſunt, atque etiamnum obtinent; quamuis pauciſſimi *Materias*, de quibus *Controuerſiae* ſerra reciprocata fuit, penitius examinarint: commodius iudicantes, his vel illis partibus ſeſe aggregaſſe, quam in *Litem Litibus adauctam;* atque innumeris ſentibus circumſeptam, non ſine temporis diſpendio, taedioque grauiſſimo, inquiſiuiſſe.

Globi hic et denſa concurrunt agmina *quaeſtionum*, circa *integritatem Codicis Hebraei*, prout is per manus *Synagogae* ad *Eccleſiam Chriſti* peruenit, atque *Literis quadratis*, Vocalibus *decem*, aliisque *punctis minoribus*, *Accentuum* numeroſa cohorte vsque ad *triginta quinque* excreſcente *variantium Lectionum* cenſu *millenario*, reliquaque *ſepe Maſorethica*, quam apellant *Iudaei*, inſtructus viſitur.

Ad hanc molem quum oculos adieciſſent *primarii* in orbe Erudito *Theologi*, et *Philologi*, ſimulque cernerent omnia haec, vllam citra exceptionem, conſecrari a *Rabbinis*, tanquam munimenta integerrimae, et ne minima quidem particula ac punctulo *delibatae*, aut *delibandae Lectionis*, eo quod omnia, ex aequo, vno Fonte *Diuinae inſpirationis* emanarint, ac proinde *Diuiniſſimae* ex aequo *auctoritatis* cenſeri debeant; primo *Fidem Iudaicam* tanto in poſtulato ſuſpectarunt; mox vehementiſſime oppugnarunt, poſtremum funditus conuellere conati ſunt.

Animos iis addebat, cum vi erectioris ingenii, et Eruditionis humanioris, *Orientalium Linguarum cultura* magis magisque vigeſcens tunc tempeſtatis.

Benignius illud lumen, vel ad primos radios, tum maxime emicantes, patentiorem conſpectum proſpectumque *Linguae Hebraeae* hominibus Eruditis aperuerat. Ad illam lucis ſplendidioris faculam deprehendebant, quod iam ratio, et religio, omnibus vltro inſinuarat, iactantiam iſtam de *Lingua Hebraea* qua *Lingua*, plane *Diuina* et *Diuinis Virtutibus* per *propriam* quandam *indolem* praeradiante, eſſe merum Synagogae occaecatae *Phantasma*, quum *Dialecti* conſanguineae, eundem *ſuccum Radicalem* per omnia praeferentes, idem ſibi arrogare poſſent, et deberent; vtpote quae eadem e ſtirpe effloruerint.

Hoc vt deductum alia occaſione, ita per *Curſum Originum*, in quo cum maxime ſtudiis iuuentutis *Theologicae* inſeruiens occupor, ſupra aleam ſubuectum eſt dubitationis, quum *Radices Radicibus* examuſſim reſpondere reperiantur. *Commentarius* quoque *hicce* id omni pagina peruincit: atque praeſentiſſimis teſtimoniis in oculos defigit.

Iuſtiſſima erat haec actio aduerſus *Synagogam*, *quam*, vt cum *Hoſea* loquar, *Ventus alis ſuis illigarat*, et ad infinitam *Vaniloquentiam*, quam ſupra enudare coepi, auexerat,

Quum autem iidem principes *Literatores* animaduerterent, Diuinitatem iſtam *Linguae Hebraeae a Rabbinis*, eorumque inter *Chriſtianos* ſequacibus, fundari in *iure Primaeuo creationis;* itemque in *figuris arcanis Literarum;* in *Vocalium picturis Technicis:* quin imo *accentibus*, et tota *punctorum* vel *minutiſſimorum ſupellectile*, ſecurim radici admo-

admouisse, et cuncta vno ictu succidisse, compendiosius duxerunt, quam cum spinosissima materia conflictari, eamque lenta meditatione ematurando, ad liquidissimas rationes perpolire.

Praemature hinc in *Schola Critica* asseueratum a quamplurimis, *Linguam Haebraeam* nihil commune cum *Primaeua* habuisse; vel saltem *hypothesin* istam tam *praecariam* esse, vt neganti idem, quin plus iuris, competat, quam affirmanti.

Non maturrime iterum affirmatum, eisdem in partibus conspiratis, ne *antiquas* quidem adeo esse *Literas* illas, quibus *Codex Hebraeus* nunc exaratus; quippe quae ab *Esra demum sint inuectae* post *Captiuitatem Babylonicam*, vnde *Synagoga* vniuersa attestante, cum *Esra adscenderint:* priscum vero et *Authenticum Legis* ac *Prophetarum* omnium *Characterem*, esse *Samaritanum*, quem *Iudaei*, e *Babylonia* reduces, odio interneciuo *Samaritanorum* repudiarint; adscito *quadrato* illo *Assyriaco*, qui etiamnum obtinet.

A Literis eodem impetu processum ad *minutiora* primum *punctula*, inde ad *accentus*, inde ad *omnes* in vniuersum *Vocales*, quas *in spongiam incumbere* iusserunt; tanquam nouicias, et a *Masorethis* demum aerae nostrae seculo VI. circiter inuentas atque introductas, non sine graui detrimento veritatis. Ad hanc acerrimam inuasionem sustinendam pronunciatum a Primipilis; *Linguas Orientales* non indigere *Vocalibus*, nedum *reliqua* illa merce *scrutaria*, vt contemtim loquebantur; ac proinde liberrimam cuique relictam esse potestatem *puncta* illa vel delendi in totum, vel ex parte diffingendi, demutandi, emendandi, prout sensui conuenientissimum videri queat; vel LXX ceterique *Veteres Interpretes* legisse reperiantur.

Excessus *Criseos* profecto, non *oculatae*, sed sibi aliisque *oculos eruentis*; atque latam omni licentiae, quin temeritati, portam aperientis, ad sensus pro arbitratu vel constituendos; vel conuellendos.

Si in hoc totius *controuersiae* cardine moderatio, circumspectio, et maturitas, nil decernens, nisi quod distincte cernit, praesedissent, nunquam tantae in *Literaturam Hebraicam* tenebrae incubuissent: neque, *Andabatarum* more, sub caeca pulueris nebula depugnatum fuisset in *globo* vt sic dicam, id est, confusis atque vnam in massam conglobatis iis, quae pondere ac momento infinitum quantum distant; vt verbi gratia *Vocales*, *et figurae* siue notulae *Vocalium*, quibus nunc *Codex sacer* insignitus; cum earundem *denominationibus Technicis* ac *Scholasticis*. Inter haec id discriminis haud dubie, quod inter *solidum* et *vmbram*; et tamen sic in toto hoc conflictu *impugnatae*, sic *propugnatae* ac *defensatae Vocales Hebraicae*, ac si *corpus* et eiusdem *species vmbratilis* vnum idemque valerent. Hoc alibi euidentissime enudatum, hic attingo tantum; vt sentiatur ab omnibus, quantilla saepe res grauissimas edat turbelas, atque *Veritatem* non solum obnubilet, sed etiam ex conspectu plane eripiat.

Id tanto magis dolendum, quod nisi haec caligo oculis offusa fuisset digladiantium, nunquam eo vsque certamina incrudescere potuissent, vt luctuosissimum inde *Schisma* inter *Christianos* exoriretur *Doctores*, atque

animos

animos partium insanabiliter subulceraret; *Veritate*, vt supra insinuaui, medias inter acies non offuscata, sed obtrita.

Hisce accessit, ac cumulum imposuit, immoderatio praegressis haud leuior, per quam viscera *Codicis Haebraei* altius adhuc tentata. Oculis videlicet obuersabatur illa *Crisium Masorethicarum* stipatissima moles, qua pro eo quod *Scriptum* in *Sacro* prostat *contextu*, *margini* apponitur *Lectum*, vel *Legendum*, plus *mille* vicibus. Haec nominibus *Ketybh*, ac *Kery*, et nunc, et olim, in *Scholis* iactata, perpetuam litium materiem seruerunt, atque *Codicem Hebraeum* neutiquam a Vitiis intactum edurasse, prima fronte ita arguere ac demonstrare videntur, vt ne *Carneadi* quidem ansam dubitationis relictam iudicetur a plurimis: quum quamplurima inter ceras illas miniatulas, siue *notas Criticas Masorae*, reperiantur, quae semet arietent, atque *contrarium* plane sensum fundant; *reliqua* quae inter se *non pugnent*, luce tamen meridiana clarius reuincere *illibatam* illam in *Literis punctisque* integritatem, quam *Synagoga* credendam sanxerit.

Thalmudici, solenni more, quos *soluere* non valebant *nodos*, *secuere*, et gladio *Ecclesiasticae auctoritatis* deciderunt, vtrumque tam *Scriptum* in ipso *Textu*; quam *Lectum* et *Margini* adiectum, esse *Diuinae originis*, a quo vel latum vnguem discessisse, *sacrilegium* sit; quod et *hoc*, et *illud*, sit הלכה למשה מסיני *Traditio Mosi data*, *per seriem prophetarum propagata e Monte Sinai*, vt aliud *scriberent* in *Textu*, aliud *Legendum* lateri appingerent. Vtrumque proinde, ex eorum decisione, *genuinum*, *sincerum*, *magnisque* mysteriis refertum.

Hoc *Stomachus Iudaeus*, silices concoquere natus, ex facili digerit. *Abarbanelius* tamen harum *Variantium Lectionum* Auctorem constituens *Esram*, gemina Eum ratione ductum censet.

Altera, *quod Mysterium in multis intentum a Prophetis crediderit:* altera, *quod Sacri Scriptores* vel *imperitiores fuerint*, vel *omissiores* circa *Grammaticam*, et *Orthographiam*; ac propterea *curatiorem Lectionem* ab *Esra* substitutam. Proh temeritatem simul, simul stuporem! quum ipsius *Esrae Liber* etiam notulis hisce sit adspersus.

Huic occasioni suae non indormiens Cl. *Capell.* nuda hic, atque ictibus aperta vndiquaque, latera *Rabbinizantium* hauriens, vehementissimam hinc dedit impressionem; atque concludere non dubitauit, *nil manifestius, quam Lectionem Codicis Masorethici multis in locis esse vitiosam, defectamque, quam tamen ob reuerentiam, qua erga Eundem imbuti essent, noluerint interpolare; contenti vitium quod subesse vel arbitrati sunt in aliis, vel in aliis suspicati, in margine indicauisse.*

Hoc in asserto plenum facile calculum impetrauit *Criticorum;* hinc cum Ipso progredientium ad alia bene multa, quae consimiliter in mendo cubare contendunt, partim sagaciore coniectura freti, partim auctoritate subnixi τῶν LXX aliorumque *Veterum.* Quid *Criticos* dico, huius palaestrae oleo madentes? Etiam eorum, qui a reliqua omni *Crisi* temperasse religiosius ducunt, calculum abstulit; quum in *Versionibus* fere et *Commentariis* illud *Masorethicum Kery* praeualeat. Meum tamen assensum non aufert *Capellus;* non auferunt, qui Eidem hac in

 parte

parte conſciſcunt: quippe qui compertiſſimum habeam, *Maſoram*, his in miniatulis, ſuis vbique locorum fruſtra eſſe, quaeque illi infeliciſſima *Criſi* attaminarunt, eſſe *lumina* et *ornamenta* Veteris *Linguae*, quae ad pleniorem diem e *Dialectis* infuſum dilucescunt, pretioſiſſimasque adeo *gemmulas*, quae iisdem e ſcriniis *Codice Hebraeo* vindicari debent; omni ſuſpicione *Vitiorum* abſterſa, atque ad radios ipſius *Criſeos* depulſa

Hoc iam praeſtari ante aliquot annos coeptum a *Filio*, in *Diſſert. Academ.* de *Vtilitate Dialectorum*, *ad tuendam integritatem Codicis Hebraei;* qua *Fidem* ſuam *Eccleſiae* et *Orbi Literato* oppignerauit.

Quum *Analogia* ſuper candelabro relucebit, ope *Dialectorum* perpolienda, *integerrima* ac *ſinceriſſima* deprehendentur, *nitebuntque*, quae nunc pro *maculis mendisque* traducuntur.

Hunc clypeum ex armamentario *Critico* depromtum ſi *Capello*, vt par erat, oppoſuiſſet Cl. *Buxtorf.* in *Vindic. Verit. Hebr.* victoriam haud dubie deportaſſet, qui nunc ab iis, qui iudicare valent, hac ſaltem in parte certaminis ſuccubuiſſe cenſetur. Non immerito ſane, quum poſt velitationem non nimis grauem, hoc tandem tormentum admouetur: *Iudaeos quidem Kery, margini additum, ſemper melius et verius iudicare; idque in praelectionibus Sabbathicis obſeruare; quod omnis dictio in qua ſit Kery et Ketybh, ſecundum Rituales ſanctiones Synagogae, ſit Traditio Moſis de Monte Sinai; vt aliud ſcribatur, aliud vero legatur. In Expoſitione tamen aliquando eos τὸ Ketybh ſequi. Commentatores ſaepius vtramque vocem exponere, et vtriusque Lectionis reddere rationem. Idem ſi nos quoque obſeruauerimus, tutiſſimam nos viam eſſe ingreſſuros: ſuperciliosa vero et moroſa* [illegible] *iſta repudiare et contemnere, cum nulla euidens huius contemtus et reiectionis cauſa poſſit aſſerri, auſum videri nimis inſolens et temerarium* Quid? *an ratio non poteſt aſſerri reiectionis*, vbi maniſeſtiſſima eſt repugnantia? Omnium inſtar eſto *Iob.* 13: 15. *Ecce exſtirpabit me*, לא איחר *non ſperabo.* Pro *negatiua*, quam ibi ſeries depoſcit, *Maſora* ſubiicit לו איחל *Ipſi ſperabo.* Talium agmina, ſub hac ipſa *oppoſitione* לא *negantis* et לו *aientis.* Alia item in aliis, non minus inter ſe colliſa; quorum alterutrum tantum ſtare queat.

Tamenne *inſolens* et *temerarium* pronuntiabit grauis *Theologus* ac *Philologus* alterum repudiaſſe? Tamenne vtramque *Lectionem* tenuiſſe, et pro *Diuina* expoſuiſſe, *tutiſſimum* nobis cenſendum? quia placitum *Synagogae*, *vtramque* ſimul *conſecrare* per *Traditionem Moſis e Monte Sinai* Nunquam, nunquam profecto, huc euectus fuiſſet ille *Rabbinicae Eruditionis* Stator, ac propagator vnicus, niſi vehementia *Capelliana*, cum *contemtore* quodam *ſpiritu* coniuncta, eum transuerſum egiſſet; vt quum Magni, et de *Literatura Hebraica*, *Chaldaica*, ac *Talmudica* immortaliter meriti Parentis *auctoritatem* circa hanc *Controuerſiam*, iam a longo tempore agitatam, in *orbe Chriſtiano* tutandam ſuſcepiſſet, ſe *Veritatem* et *Religionem Chriſtianam* ſimul tutari opinatus fuerit.

Haec perſuaſio, ſemel in animum admiſſa, quousque *maximos* etiam *viros* abripere queat, vel me tacente, nemo non intelligit. Hos *Manes paſſum* etiam *Celeb.* I. *Buxtorfium* I. F. in *acerrimo* illo *conflictu* aduerſus

ſus Cl. *Capellum* ſuſtentato, nemo ambiget, qui modo ad *capitaliſſimam* illam *partem Litis*, quam poſtremo loco tetigi, attenderit.

Idem nemini non in oculos incurrit circa *alteram partem contentionis*, quae eſt de *Antiquitate* et *Auctoritate punctorum*, in qua *Capelli Antagoniſtes* curatius *diſtinguere* debuiſſet inter *Vocales* ipſas, et inter *figuras* ac *nomina vocalium:* nec non inter *puncta abſolutiſſime neceſſaria*, tanquam *animas* et *ſignificationum* et *ſenſuum*, atque inter *ea quibus Lingua Hebraea*, quum *viueret* adhuc, et *floreret*, facile carere potuit; qualia haud dubie *ſcheuata*, ſiue *notulae abſentium vocalium;* quae ſunt *adminicula* nutaturae alias *lectionis* tum, quum Lingua iam intermortua, et a ſtirpibus ſuis reuulſa fuiſſet. Nihil horum *diſcriminauit* interim, ſed cuncta illa *vno* in *globo* reliquit; cum tamen in illo *globo*, per *Capellum*, non dicam *ſubdole*, id enim minime liquet, et malignum eſſet vel ſuſpicari; ſed *cupide*, ſed *feruide commixto* atque *confuſo*, praecipua vis conſiſteret *aggreſſionis:* eo cum ſucceſſu, vt qui ſuismet armis *Criticis* circa *Arcem rei*, id eſt circa *Auctoritatem* et *Antiquitatem Vocalium*, debellari ac triumphari potuiſſet, *palmam* Aduerſario *dubiam feciſſe* cenſeatur a moderatiſſimis *Theologorum* etiam, qui poſt ea tempora vixerunt: quique in *Syſtematibus* ſuis *Vniuerſam* hanc *quaeſtionem* inter *problematicas*, de quibus vtramque in partem diſceptare queat, reponere ſolent: cuique hic ſuo in ſenſu abundare et liberum, et integrum, iudicantes.

Ego, quod pace eorum dictum velim, neutiquam illuc proceſſerim; ſed cum *Antiquitatem Vocalium* ne in diſceptationem quidem deuocari poſſe autumo, ſi modo *figurae* a *Vocalibus ipſis* rite diſcernantur; tum *Vocales* quoque ab ipſis *Auctoribus Sacris* appoſitas, ſupra omnem aleam poſitum arbitror, dummodo iterum non *figurae* per omnia *eaedem* huc admiſceantur, multo minus *ſuperſtitioſae*, et vel *ex errore*, vel *ex ignorantia Veteris Linguae*, in omni ſuo ambitu per *Dialectos* demum *aperiundae*, *profectae punctationes Maſoretharum* conſacrentur.

Si intra hos fines, quos *Res*, *Ratio*, *Religio*, arti *Criticae* ſocia arma ferentes, regunt, et figunt, ſe continuiſſet Cl. *Buxtorf.* atque *Aduerſarium* intra eosdem conſtrinxiſſet, Eum, meo quidem iudicio, ad incitas redigere potuiſſet; atque *Antiquitas Vocalium Hebraearum* nunquam ad *inferiorem* illam *Claſſem problematum* eſſet deuoluta. Ergo et hic ſuos paſſus eſt Manes, paternae memoriae Defenſor pientiſſimus; atque dum omnia peruincere allaborauit, etiam in iis non viciſſe viſus eſt quam plurimis, cauſae iſti fauentiſſimis, in quibus haud dubie vicit, atque triumphauit.

Infelicius adhuc cauſam meliorem propugnauit idem Vir *Doctiſſ.* in colliſione circa *Antiquitatem Literarum;* quam gloriam *Samaritanorum Characteribus* deferendam ſatis pro imperio, decidebant Principes *Critici;* vt ſupra tactum. *Controuerſiae* conſpectum fuſe exhibui in *Inſtitut.* p. 15-20.

Magiſtri *Iudaeorum*, ipſi inter ſe hac de re, inde a mille retro annis, commiſſi, Liti ſopiendae hanc viam commenti ſunt; *duplicem fuiſſe Characterem tempore Moſis*, *alterum Sacrum*, a *Deo* ipſo *Moſi traditum*, vel vt aliis placitum, *ab Adamo ad Moſem transmiſſum;* alterum

profanum siue *communem, quem nunc Samaritanum vocitamus. Priorem sacris vsibus* dicatum: *posteriorem ciuilibus et popularibus* assignatum: *priorem* fuisse *Scripturam mysticam, Coelestem, Eminentiae et Maiestati Linguae Sanctae*, לשון הקדש, *per arcanas suas virtutes et perfectiones vnice aptam. Ea ergo Legem esse consignatam digito* primum *Dei*, deinde *Mosis, eamque in Arca Foederis reconditam* etc. etc. *Hanc a populo ignoratam, quin prohibitam fere, ne profanis manibus oculisque attrectaretur, solis Sapientibus, et Antistitibus, patuisse; quippe quibus Clauis cognitionis credita fuisset: atque inde factum vt in Conuiuio Regis Babyloni Daniel Mysticam illam scripturam* MENE MENE TEKEL VPHARSYN, *his literis Sacro-Sanctis exaratam, internoscere atque explanare voluerit.*

Panno huic non subtilissime confuto, crassiorem adhuc limbum attexunt; *istac occasione Sanctas illas et secretissimas Literas Gentis Hebraeae insignitas fuisse Titulos* כתב אשורי *Scripturae Assyriacae, cum qua Esras quoque ex Babylonia adscendisse dicatur; quod Characterem Profanum, quem cum Haereditate decem Tribuum inuasisse et occupasse cernebat Samaritanorum colluuiem, ne in ciuili quidem et populari vsu amplius retinendum, sed penitus eliminandum esse sanxerit.* De isto tamen appellamento כתב אשורי longe maxima pars *Synagogae* tenet, quod *Ab. Esra, Maimonides, Ephodaeus*, aliique *Antesignani*, post *Thalmudicos*, pronunciarunt, *Beatam* eo *Scripturam* designari, tanquam quae in *ipsis Literis Magnificentissima sit, et Beatitate omni praelustris.*

Congeries enimuero absurditatum aliarum alias defluentium, atque obruentium. Et tamen per istam ipsam congeriem Cl. *Buxtorfius* caussam labantem *Literarum Hebraicarum* sustentare conatus est in *Dissertatione* de *Earundem*, quae nunc obtinent, *genuina Antiquitate:* nunquam profecto illuc descensurus, vt appertissimis *Fabulis* Auctoritatem suam commodaret, nisi altiora ipsum principia huc pertraxissent; quae qui semel imbiberit, hac quoque in parte *Rabbinis* consentiat, atque consciscat, velit nolit necesse est.

Haec *principia altiora* conficiunt *sex* illae *Theses*, quas in *Fidei* et *Spei* suae *Fundamenta* simul, ac *Munimenta* erexisse, in Coelumque euexisse, nationem *Luci* et *Veritate Euangelicae* rebellantem, atque aduersus *Christum* in his ipsis *Thesibus* concipiendis, propagandis, doloseque inculcandis, coniuratam, peruictum dedi.

Hosce sensus, speciosissimo Religionis, et summae erga *Mosen Prophetasque* venerationis fuco illitos, inde ab initio *Reformationis Sacrorum* ex ore *Magistrorum* traxisse *Linguae Hebraeae* cultores, ante iam insinuatum. Eosdem ad *Clariss. Buxtorfios* permanasse, iisdemque altissime insedisse, haud mirum; quippe qui *Eruditionis Rabbinicae* essent *Lumina* pariter ac *Columina*. Impetebatur tunc tempestatis vel maxime *Systema Rabbinicum* circa *Linguam Hebraeam*. Omnis eorum *Grammatica*, non elaboratissima sane, et multi-modis claudicans, vna delebatur spongia. Spinosissimae illae *Regulae* de *mutatione punctorum*, quas *Magistri* fixere, infinitis semet *Anomaliis* rescindentes, in *malam rem ambire* iubebantur. Arbitraria *punctatio*, quem suus *cuique Critico* dictabat

dictabat genius, per imaginarias *Matres Lectionum;* per *subsidia* quae quisque sibi pro lubitu fabricabat, inuehebantur. *Rabbini* cum suis inter *Christianos Alumnis* et *Patronis* explodebantur.

Cum hoc *agmine* dissensionum, vehementissimae tandem oppugnationis *Capellianae moles* illa incubuit; quae quum iam *moenia* ipsa quateret *Sacri Codicis;* atque *fundamenta Religionis* attentare iudicaretur ab iis, qui confusaneam *Criticarum quaestionum* turbam discernere, ac diiudicare non poterant, tum vero omnium oculis in *Buxtorfios* coniici; omnium vota, preces, postulationes ad Eos dirigi; vt nutanti *Orthodoxiae*, sic censebatur, pro ea qua pollerent Eruditione, Auctoritate, Pietate, subuenirent.

Hunc stimulum, per se satis potentem, accendebat alter multo acrior potentiorque. Laudebantur, et quidem, meo iudicio indignissime, Viri omni laude digni, et de *Dialectis* etiam, *Chaldaica* ac *Syriaca*, praeter *Thalmudico-Rabbinica*, palmam promeriti multo nobilissimam. Ibi tum, medio in certamine, Terris erepto, *Buxtorfio* Patre, *Filius* omne illius *Belli Sacri*, vt ita dicam, *onus* humeris excipere coactus, se refutando ac retundendo *Capello* accingere, infinitam promere Lectionem *Thalmudicam*, ac *Rabbinicam;* testimonia testimoniis cumulare; Auctoritatis vndique comportare; vniuersam materiam, quam *Capellus* commiscuerat, non, vt par fuisset, discernere, atque in *Classes* maioris minorisue momenti accurrate digerere: sed de omnibus simul ad *aequalem* adspirare *Victoriam Diuinae Auctoritatis;* sine qua rem sisti non posse animum induxerat; nedum vt *Aduersarium* deuincere ac triumphare posset.

Hinc sibi praecipue Victricia arma desponsasse *Virum Clariss.* cum *Vniuersa Schola Capelliana* de *Antiquitate* et *Auctoritate Punctorum* congressurum, ex eo euidentissime cernere licet, quod *summo* isti *discrimini*, et *pugnae decretoriae*, praestruxerit *tres dissertationes;* quarum primam inscripsit, de *Linguae Hebraeae Origine et Antiquitate.* Alteram, de *Linguae Hebraeae Confusione, et plurium Linguarum Origine.* Tertiam, *de Ling. Hebr. post Confusionem conseruatione, et propagatione.*

Illa in *Triga Dissertationum*, quibus *Linguam*, qua *Linguam*, sibi ante oculos constituit, sex illas *Theses* supra a me perstrictas, atque in quibus *Synagogam spes opesque* suas *omnes* aduersus *Nomen* et *Regnum Christi* collocasse vidimus, plenis differtisque verbis sancit, atque pro totidem *fundamentis sincerioris* quoque *Fidei Christianae*, et *Religiosae obseruantiae* erga *Codicem Hebraeum*, non tantum adoptat, sed etiam instructissimo paratu argumentorum omne genus euincere atque permunire conatus est. De *nouissima* tantum, et *sexta*, qua *gloriosae in Coelis immortalitati* hoc *Linguae* suae *Sanctae coronamentum* imposuere *Iudaei*, nonnihil addubitat; eamque in *medio reliquisse* prudentius existimauit.

Interest *Religionis Christianae*, interest *Veritatis Orthodoxae*, interest *Rei Hebraicae, studiique* in eam vlterius excolendam impensi iam a maximis *Philologis* et *Theologis;* atque, adspirante *coelesti gratia*,

vlterius impendendi, vt ad omnes illas *Theses* ſenſus *Buxtorfianos* ipſis *Viri* verbis praebeam inſpiciendos.

Quod ad *primam* attinet *Theſin;* circa eam propoſuit, et fuſe deduxit in I. *Diſſert.* geminam *Scholae Rabbinicae* ſententiam: alterum *Libri Cozri*, quae vrget *luminoſiſſimam* illam et *immediatam infuſionem* totius *Linguae Primaeuae;* id eſt, *Hebraeae*, *ſecundum omnem rationem Dialecti* illius *Sanctae*, in *omnibus partibus orationis*, eiusdemque *conſtructione*, ac *pronunciatione* vniuerſa, in *Literis Vocalibus*, *punctis*, *accentibus*, *figuris*, *ſonis*, *modoque omni ſcribendi*, quam *vniuerſalem* et *particularem* ſimul *infuſionem* appellitant *Magiſtri:* itemque alteram illam aliorum, atque inprimis *Abarbanelis*, quae *Vniuerſalem* ſiue *Radicalem* tenet *infuſionem.* Haec aliquid quidem remittere primo intuitu videtur; *Diuinitatem* tamen ipſam *Linguae*, eiusque *coeleſtem virtutem* ac *potentiam*, neutiquam dimittit.

Ad haec iudicium Cl. *Buxtorf.* ſic habet pag. 19, 20. *Ex his ſententiis vltima, quae Deum O. M. primum Primae Linguae facit Auctorem, maxime videtur plauſibilis; vtpote quae et rationibus grauibus, et plurimorum tam Hebraeorum, quam Chriſtianorum, Auctoritate eſt ſubnixa ac ſuffulta. Quod ad differentiam illam attinet de Modo, quo Adamo fuerit infuſa, illa* NON ADEO MAGNI VIDETVR MOMENTI. *Vtraque ſententia, etiam hac in parte, non ſolum ex Hebraeis, ſed ex Chriſtianis, ſuos patronos habet. Quamuis enim Vna plus Deo, eiusque dono, adſcribat; Altera plusculum Sapientiae Adami deferat, Vtraque tamen, quod praecipuum* eſt, *Deo Eiusque gratiae gloriam inuentionis et inſtitutionis primae Linguae adſcribit: vtramque etiam exactiſſimam Adami ſapientiam, ſcientiam, et rerum omnium naturalium notitiam attribuit, qua et res omnes in Mundo mente cognouerit, et nominibus propriiſſimis, Naturaeque ipſarum conuenientiſſimis, appellarit ac denominarit. Vtrum iam illa nominum impoſitio Modo generaliore, et Vniuerſaliore an vero Specialiore, a Deo ipſi ſuggeſta fuerit; non adeo multum fortaſſe referre videtur, vt nimis anxie et ſcrupuloſe illud ſit exquirendum, vel acrius de eo litigandum et contendendum.*

Agnoſco lubens, *Abarbanelis* illam ſententiam de *generaliori* et *Radicali Modo infuſionis* eſſe paulo mitiorem, quam crudiſſimam iſtam de *ſpeciali inſeminatione omnium omnino partium Orationis, et ſenſuum, et denominationum, et ſonorum, cum ſuis ſibi Literis, ac Literarum figuris; ſonis item accentibusque, cum notulis, quibus ſcribi debeant:* ſed non minus diſtincte internoſco, *duas ſententias* intima *cognatione* deuinctas, et a ſaniore Ratione ac Doctrina penitus abhorrere, et occultum fouere venenum, quod ſupra detexi. Hoc procul dubio detexiſſet quoque Cl. *Buxtorf.* niſi torrente temporum illorum ablatus, inde a teneris tales opiniones de *Lingua Primaeua* plane *Diuina* et *Sancta* combibiſſet: et praeſertim ex hoc ipſo principio, altiſſime multorum medullis affixo, ſplendidum ſibi de *Antagoniſtis* omnibus, certumque triumphum promiſiſſet.

Plura non patiuntur cancelli *Praefationis;* in qua narro tantum, non diſputo. Merentur interim hae ipſae materiae ſummis modo faſtigiis delibatae penitiorem diſcuſſionem, quippe in quibus Fundamenta reſidant

Kabba-

Kabbalisticae sapientiae, ad *Naturam* intimam *Creaturarum* simul, simul *Creatoris*, sese penetrare posse gloriantis, per hanc ipsam *Clauim Linguae Primaeuae*; ad cuius *Lumina*, et *Effluuia* potentissima, *Vniuersitas rerum*, atque adeo ipsius *Numinis Infinitudo*, patescat.

Altera *Thesis*, cum priore intime cohaerens, inferebat hanc *Primaeuam*, eandemque *Hebraeam Linguam*, qua *Linguam*, in se, et per se, suamque indolem, *Sanctam* esse, in *Verbis* et *Vocabulis ipsis*, videlicet, *in Verborum significatione, constructione, ac pronunciatione*, per *omnes partes Orationis*, quas vocant *Grammatici*; itemque in *Literis*, *Vocalibus*, *punctis acentibus*, *figuris*, *modoque omni scribendi*: idque vel *vniuersim* iterum, et *speciatim* simul: vel *vniuersim* tantum; prout modo videbamus

Haud minus intendunt *Rabbini*, nil humile spirantes, quando *Linguae Hebraeae*, eidemque *Primaeuae*, *titulum* קדש *Sanctitatis* competere contendunt.

Rationes huius denominationis e *Fontibus Rabbinorum* recludit Cl. *Buxtorf.* eadem Dissert. I, a pag. 45 ad 52.

Prima est R. S. *Arcuuolti; Linguam Sanctitatis vocarunt Rabbini nostri, eo quod sit Lingua Dei, qui est Sanctitas Sanctitatum.* Cumulatius adhuc *Abrah. de Balmis cap.* 1. *Gramm.* vbi postquam praemisisset, *Linguam Hebraeam* a *Creatore*, ipso *positam* ac *dispositam ad Naturas omnium rerum*, atque in *hac sola Lingua Deum hominemque conuenire*, subserit; *ideo vocatur* LINGVA SANCTITATIS, nempe notissimae illius SANCTITATIS, *κατ᾽ ἐξοχήν*, *quae est ipse Creator separatus et Sanctificatus super omnes sanctos, atque propterea Epitheton* SANCTITATIS *ipsi soli absolute competit.*

Altera subnectitur ratio R. *Azariae* in *Meor Enaim cap.* 57. *gloriam* SANCTITATIS *Ling. Hebraeae hoc quoque nomine vindicari, quod quum illa sit* בריאה *Creatio Dei in Adamo, inde a diebus principii Mosaici, neque ex consensu humano profecta, vt ceterae Linguae, (quamuis et illis auxilium Diuinum sit adiunctum; ecce tamen omnes illae obnoxiae sunt corruptioni, vt cuncta opera humana, quemadmodum supra probauimus ex Libro Zohar) id circo etiam sola sit permansura cum reliquis rebus creatis de quibus dictum; vidit Deus quicquid fecerat, et erat valde bonum. Hac ergo de causa iustissimus ei titulus datur* LINGVAE SANCTITATIS, *qui significet Linguam permansuram et aeternam, prout Rabbini nostri in Cod. Sanhedr. ad locum, appellabitur Sanctus;* rogant, *Quid est Sanctus? respondentque,* קיים לעולם *permanens in aeternum: sic iusti in aeternum permanebunt.*

Tertia attexitur *Maimonidis*, in *More Neboch.* ita dissertantis. *Etiam meo iudicio grauis est ratio, quare Lingua nostra vocitetur* SANCTA; *non enim existimandum aliquam hic esse Hyperbolen, aut fallaciam, (superbiae videlicet vel doli) sed est ipsissima veritas. Namque in Lingua* SANCTA *nullum extat vocabulum proprium membrorum genitalium neque viri, neque mulieris* etc. etc. *Horum, similiumque, nullum in Lingua nostra vocabulum proprium ac primarium, sed exprimuntur ea vocabulis tropicis ac metaphoricis* etc. etc. Haec non magnam resipiunt *Literaturam:* nec enim tam *Linguae* dos censenda *verecundia*, quam *Scriptoris:*

ptoris: quique negaret quicquam *inuerecundi* per *Linguam Hebraeam* potuisse exprimi, *inuerecundissimus* esset mortalis; quum qui Ea olim vsi tot *improbi, impuri, libidinosi, consceleratі* qui ante *Mosen*, cum *Mose*, et post *Mosen* vixerunt, non *Lingua* castiores fuisse censendi sint, quam *vita*.

Sed narrare me dixi, vt par est in breui hocce gyro, non disputare. Quarta ratio depromitur ex *Nachmanide*, qui castigans praecedentem illam *Maimonidis*, atque per diserta Exempla *Bibliorum* confutans; ideo SANCTITATIS *decus Linguae Hebraeae soli* censet arrogandum, *quod in ea sola Legis et prophetarum verba consignata sint; quae sint* VERBA SANCTITATIS. *Itemque, quod* SANCTISSIMIS NOMINIBVS, *El, Tzebaoth, Schaddai, Iah, Ieboua, in ea sola vocari et insigniri potuerit Deus. Iterum, quod in Ea* Lingua *creatus sit Mundus, nomina Coeli ac Terrae concepta: nomina Angelorum Michael, Gabriel* etc. etc. *efformata: nomina denique Sanctorum, qui in Terris extitere, expressa, Abraham, Isaac* etc. etc.

Quinta subiungitur ratio aliorum, *a Forma interna, et summa perfectione* inde redundante; *quae in significationum, Emphasi* et *Energia conspiciatur, qua vocabula Naturis rerum mira efficacia respondeant: vt supra visum*, inquit Cl. Differtator. Innuitur, quicquid *Thesis prima* vel ad sententiam *Libri Cozri* cumulatiorem, vel ad mentem *Abarbanelis* paulo restrictiorem, supra deduxit.

Agmen clauditur sexta ratione, quam *Ephodaeus* praesertim poliuit. *Linguam Hebraeam* SANCTAM *vocari a subiecto; populo scilicet Sancto Israëlis, qui et ipse* קדש ליהוה *Sanctitatis Iebouae* Ier. 2: 3. *et semen Sanctitatis* Ies. 6: 13. *nec non ab adiuncto; Terra Sancta, in qua viguerit Lingua haec; quippe vbi sint vrbes Sanctitatis* Ies. 64: 9. et mons *Sanctitatis Ezech.* 20: 40. *Dan.* 11: 45. *Rectum quidem esset vt vocaretur Lingua Israëlis, aut Lingua Terrae Israëlis: sed quia Vocabulum Sanctitatis vtrumque amplectitur, vocatur absolute* לשון הקדש LINGVA SANCTITATIS.

Ad haec Cl. *Buxtorf.* pag. 49. *Diss.* I. ita tandem concludit, et aciem suam instruit. *Atque hae sunt Hebraeorum de hac Quaestione sententiae. Et sane nemo ex Christianis, quod sciam, scriptoribus sanis et cordatis hactenus repertus est, qui hunc Honoris titulum Linguae Hebraeae negauerit, vel inuiderit. Causam reddunt, vti et Hebraei, alii hanc, alii illam: alii plures coniungunt: prout reuera illi, qui primo huic Linguae Epitheton hoc attribuerunt, non vnam, sed plures simul respexisse videntur.*

Non valde clemens iudicium, quo a *sanis* et *cordatis scriptoribus* exclusi omnes in vniuersum, qui hunc *Honoris Titulum* a *Iudaeis* ad inuidiam *Christi* et *Christianorum* conflatum, *Linguae Hebraeae*, istis vtique sensibus *Iudaicis*, deferendum esse negabant.

Inquirens deinde Cl. *Dissertator* obiter in *Originem* illius *Tituli*, cuius nec *tempus* comparet, nec *auctor;* tandem omnia superiora adstringit, et Auctoritate sua obsignat. *Quocumque modo res se habeat, optimo titulo hic isti Linguae Titulus tribuitur; idque non vnam ob caussam; sed plures.* SANCTA *merito dicitur, quia* IMMEDIATE *Auctorem habet Deum, qui est ipsa Sanctitas: qui etiam ea primo vsus est in*

primo

primo hominum alloquio; vti visum supra. SANCTA *merito dicitur, quia Lex Dei Sancta, Oracula Dei Sancta, scripta prophetarum Sancta* etc. hac LINGVA *sunt conscripta: imo quia illa nullibi amplius, quam in Libris Sacris existit.* SANCTA *merito, quia niueo pudore vbique verecunda, Profana* SANCTE, *turpia caste et verecunde profert, et Vocabulis obscoenis, quae a pudoris lege abeunt, vel destituta est, vel non vtitur.* SANCTA *est, ob summam perfectionem, quam a perfectissimo Auctore consecuta est; prout etiam alia sancta hanc ob caussam, vel diuina appellare solemus.* SANCTA *etiam vocari potest propter populum olim Sanctum; cuius haec Lingua erat peculium; propter Terram Sanctam in qua exercebatur; propter Vrbem Sanctam, vbi Sacra ea Lingua peragebantur.*

Resumta videmus omnia, et *Buxtorfianae* auctoritatis sigillo firmata, quae *Rabbini* condiderant decreta circa *Titulum Linguae Sanctae*: omissa tantum *aeterna* illa *duratione*, quam R. *Azarias secundo loco* vsserat; quae tamen ex *priori ratione* vltro redundant, atque inde diuelli nequit.

Haec quia primo adspectu nihil offerunt, quod non cum dignitate *Sacratissimi Codicis Hebraei* intime sit coniunctum, eiusque *Maiestatem* sanciat, cum Cl. *Buxtorfii oculos* splendore suo *praestrinxerunt*; tum, tanto sub praesule *Eruditionis Hebraicae*, plurimorum deinceps *aciem* ita *implicuerunt*, vt de *fraude* et *perfidia Iudaica*, cunctis hisce subtilissime immixta, ne cogitatum quidem fuisse appareat; quum alias nunquam tam superba *Synagogae* placita in *Ecclesiam Christianam* intromitti; multo minus *Arcem* in ea conscendere potuissent.

Scilicet cuncta in vnum *scopum* ac commune *centrum*, quam astutissime directa, eo tandem collineant, vt *Christo* et *Apostolis*, *Reuelationis* ac *Legationis Diuinae* auctoritatem eripiant; atque *nomen Christianum* telis istis, ipsorummet manu *Christianorum* adiutis, configant.

Hoc supra iam euictum de vniuerso agmine *Sex Thesium* fraudulentissimarum, de hacce *Secunda*, omnium *dolosissima* i. e. LINGVAE SANCTAE *titulo*, pressius paulo, et distinctius, cunctorum in oculis mentibusque defigam.

Ignotum nemini discrimen, quod *Ceremoniis Mosaicis* etiamnum affixa misera, et caeca Natio, constituit inter חול *commune* et *profanum*; et inter קדש *Sanctum*, *sanctis* et *diuinis vsibus vnice dicatum*. Ipsemet *Dissertator pag.* 49. inde *Originem indigitamenti* לשון הקדש *Linguae Sanctae* repetit, per quod Eam longo interuallo discriminatam voluerint a *Lingua Aramaea*, quam חול *profanam* indigitarint; a *Sanctuario Dei Israëlis* longissime prohibendam, quippe per quam *Religio* vniuersa, et *cultus sacer*, non nisi *Hebraea Lingua* celebrandus, temeraretur, et mera redderetur *abominatio*, atque *profanitas*.

Iam vero *Christum* in terris versantem *Aramaeo Dialecto*, quae tunc temporis inter *Iudaeos* vigebat, vsum fuisse, et *coelestia Oracula* ista *Dialecto*, tunc *populari*, edidisse, nemo est, qui non agnoscat. Hoc arripiens *Synagoga perduellis*, eo ipso Nomine *Euangelii doctrinam*, et *Messiae* sui *praeconium* eiurat, explodit; *merum* fuisse *sacrilegium* pro-

nunciat.

nunciat. *Camarinam blasphemiarum*, quibus conferti hanc in *abominationem* Libri *Iudaeorum*, commouere nec lubet; nec necesse est. Vt sese *Zelo* Dei animari peruincant, obnixis manibus pedibusque contendunt, inde ab *Exordio Mundi* nullum *Deo cum hominibus* vel *colloquium*, vel *commercium*, vnquam esse *institutum*, nisi *Lingua Sancta*, quae *sola Sanctitati Diuinarum Veritatum*, et *conueniat*, per *interiorem* suam *indolem*, ac *virtutes Sanctissimas*, et in *omnem* vsque *seculorum perpetuitatem* sit dedicata.

Hinc illae *Declamationes Rabbinicae*, quibus *Synagoga* circumstrepit aduersus *Christum* et *Christianos*; quibusque cristas superbissime erigit: „*Lingua* ipsius *Dei*, quae IMMEDIATE a Deo sit *infusa Adamo*, quaeque *ipsa* sit *Sanctitas*, aeque ac Deus: in qua *sola* vt *Mundus* „potuerit *creari*; ita *coelestia* quoque *Oracula* debuerint *responsare* etc.etc.

Eadem ignita iacula in *Apostolorum* quoque *Sacro-Sancta Scripta* ab hominibus istis euibrari per *Titulum Linguae Sanctae*, nemini non vltro apertissimum; nam vt omnes *Linguas* aliarum *gentium* tanquam חול *profanum* quid fastose despiciunt, ita *Graecam* vel maxime hoc nomine despuunt, atque proculcant.

Vlterius nunc non efferar, neque delabar ad *pretium* quod *Vernaculis Christianorum Versionibus* statuunt, cum *canino*, quod Deus a *Sacrario* suo aspernabatur, nequidem conferendum.

Hoc virus *Iudaicum*, ferali odio aduersus *Christum* et *Christianam Ecclesiam* imbutum, si vel subolfecisset Cl. *Dissertator*, nunqnam illam *medullam* sensuum *Rabbinicorum*, circa *Titulum Linguae Sanctae*, tam animose adoptasset, atque aduersus dubitantes, nedum dissentientes, propugnandam, ac per *Orbem Christianum* proseminandam suscepisset.

Enimuero si hicce lateat sub herba anguis, atque, si haec sit *Rabbinicorum mens*, et *subdola intentio*, vt certissime est, fieri nequit vt idem cum illis hominibus senserit Vir religiosissimus, quantumuis sententias, vel potius *verba* eorum, *sua* fecerit: atque debellando *Systemati Capelliano* pro validissimis arietibus admouerit.

Huc illa tendebant, quae supra pag. XXVIII. comparent. *Atque hae sunt Hebraeorum* de LINGVA SANCTA *sententiae. Et sane nemo ex* CHRISTIANIS, quod *sciam*, SCRIPTORIBVS SANIS, et CORDATIS *hactenus repertus*, est *qui hunc* HONORIS TITVLVM, linguae *Hebaeae negauerit*, vel inuiderit.

Tales voces in *Orbe Christiano* nunquam auditae fuissent, nisi lento, eodemque magis ac magis crudescente duello, collisi fuissent *Scholae Criticae* et *Anticriticae* statores, tanto feruore compugnantes, vt *statum quaestionis* nunquam rite discreuerint; atque ita *Veritatem*, pro qua quisque se decertare credebat, inter manus amiserint; *controuersia Capitali* eum in modum intricata, obscurata, nebulis cauillationum infinitarum circumfusa, vt ne nunc quidem adhuc, post centum, et quod excurrit annos, distincte percipiatur; sed eadem ferme regnet confusio, et complicatio, qua sensuum, qua rerum, pondere ac momento tantum diffidentium, quantum terra a coelo diuergit.

Hoc

Hoc mihi, huc descendere coacto vt omnia maxima, minima, cum puluisculo, in his *quaestionibus* discutere ac trutinari debuerim, tam compertum, perspectumque, quam quod oculis, manibus, sensibus cunctis attrectatur. Demonstratio prae manibus. Non *senserunt*, non *sentire* potuerunt Clariss. *Buxtorfii*, Viri integerrimi, et haud dubie sincero Religionis studio flagrantes, quod *sentire* existimati sunt, quin quod ipsi *se sentire* existimabant.

Hoc quantumuis paradoxum, et prima fronte perabsurdum, omnes mihi attestabuntur, attestabuntur *Buxtorfiorum* Manes, attestabuntur veritas et religio, si quod adhuc hac in *Controuersia* inuolutum, et miris modis perplexum iacuit, euoluero.

Primo ergo, quum *Rabbini* contendunt *Sanctam esse Linguam Primaeuam*, eandemque *Hebraeam*, *eo quod Deum* IMMEDIATE *Auctorem habeat*, *eaque Ipse vsus sit in colloquiis*, in *commerçiis*, in *Oraculis* iam inde *a principio Mundi*, *hoc* contendunt, ad minimum, Deum nunquam quicquam *reuelasse*, nec ad finem vsque seculorum *reuelare posse*, nisi in *Lingua Sancta*; ac proinde *Christi* et *Apostolorum Doctrinam*, *Lingua* חול *profana editam*, atque *in orbe propagatam*, esse *imposturam*, *profanitatem*, merumque *abominamentum*. Hoc nec *sensere*, nec *sentire* potuere *Buxtorfii*.

Secundo, quum *Legem* Dei *Sanctissimam*, cum reliquis *Scriptis Prophetarum*, hac *Lingua* non tantum *Sancta*, sed et *Sancto Charactere*, consignatam pugnant *Rabbi*; *impuram* esse et *profanam Legem Christi*, *profana* nostra *Euangelia*, *profana* reliqua *Apostolorum Scripta* ac Dogmata, *profanissima quippe* omnium *Lingua*, *Profanissimo Charactere Graeco* exarata, pugnant. Hoc nec *sensere*, nec *sentire* potuere *Buxtorfii*.

Tertio, quum *Rabbini* tanquam ex *Tribunali* pronunciant, *Sanctam Linguam*, solam possidere *summam* illam *perfectionem*, quae ad *Naturam* ipsam *rerum visibilium* et *inuisibilium* penetret, id pronunciant, eam *solam* esse *capacem Veritatum Diuinarum*, *viniceque aptam* ad pondus ac decus *Reuelationis* sustentandum: eoque ipso pronunciant, *Doctrinam Christi* et *Apostolorum* non ex *Patre luminum* emanasse, eo quod *per Luminosissimam Linguam Sanctam* non promanarit. Hoc nec *sensere*, nec *sentire* potuere *Buxtorfii*.

Quarto, quum *Rabbini* in *Synagoga* promulgant, *Sanctam* appellitari *Linguam*, quod sit *Populi Sancti peculium*, itemque *propter Terram Sanctam*, et *Vrbem Sanctam*, cum *Templo* et *Sacrario Sanctissimo*, in quo Deus *supra Arcam* residebat; non nisi *Hebraea Lingua* adorandus; hoc promulgant, atque deceptis gregibus inculcant, non *Oeconomicam* et *Vmbratilem* fuisse istam *Sanctitatem Populi Hebraei*, et *Terrae*, et *Vrbis*, et *Templi*; quae per aduentum *Iesu Christi* sit *abolita*, spirituali *Israële* in locum *Veteris* surrogato, cum *coelesti Hierosolyma*, et *Sacrario inuisibili*, vt *Christiani* iactitant; sed *esse Oeconomiam veram*, *viuam*, *aeternam duraturam*, quum *vera*, *viua*, et *aeternum duratura Sanctitatas* in *semine Abrahami*, id est, *in ipsis*, resideat; atque etiamnum in *Terra Sancta* vigeat; in quam propterea etiam, cum *viuo vsu Linguae Sanctae*, *Sanctarumque Caeremoniarum*, certo certius restituendi. Hoc nec *sensere*, nec *sentire potuere Buxtorfii*.

De-

Demonſtraui, et ſupra omnem dubitationis aleam euexi, magnos *Buxtorfios* id nec *ſenſiſſe*, nec *ſentire* potuiſſe, quod *ſenſiſſe* exiſtimati ſunt ab omnibus, qui eorum *Auctoritati* ſeſe addixere, quin quod ipſi *ſe ſentire* exiſtimabant.

Nil noui; nil adeo, pro indole ingenii humani, hoc in euentu, paradoxi! Centies id contigit, inde ab aeuo, et procul dubio ſaepius continget, in Theatro *Orbis Eruditi:* praeſertim vbi *grauior* quaedam *Litis conteſtatio* exarſit.

Vincere, vt ſupra oſtendi, non poterat Cl. *Buxtorfius* minor, et nec ſuam, nec beati Parentis florentiſſimam famam, ſuſtinere, niſi *Capellum* cum Vniuerſa illa *Schola Critica* profligaſſet. Profligari per omnia et promtius, et ad captum vulgi glorioſius, non poterat, quam per *ſplendidiſſimum* hunc *Titulum Linguae Sanctae*, ad mentem *Rabbinicam* exornatum. Is ſolus omnes conatus *Capellianos* deſlare poterat ſimul, ſimul ſpecioſo zelo pro *cauſa* Dei, et *integritate* illibata *Codicis Hebraei*, iugulare.

Hac anſa quum ſolium occupaſſet *magnificus* ille T*itulus Linguae Sanctae*, atque ſine vlla ſuſpicione veneni *iudaici*, quo is contintus, a quam plurimis *Theologis*, ac *Philologis*, qui iuuentutis *Academicae* ſtudia et ſenſus formant, receptus, inculcatus, omnibusque *Grammaticis*, ad commendationem videlicet, inſcriptus fuiſſet, inde nunquam poſtea detrahi potuit, ſed contra multo latius, quam *Buxtorfii* intendebant, imperium ſibi vindicauit; atque tum *Fanatiſmo*, in varias ſeſe formas induturo, portam aperuit patentiſſimam; tum eos imperitiſſimis in *Literatura Orientali* addidit animos, ſpiritusque, quibus *Dialectorum culturam* a *Linguae Sanctae pomoeriis* propulſare, quin *periculoſam*, ac noxiam eſſe, pronunciare non verecundaentur.

Ego vero *Cauſa Chriſti*, *Cauſa Veritatis*, iam patefacta, illuſtrata, et *Literati Orbis* in oculis defixa, adfirmare non verebor, *neminem ex Chriſtianis ſcriptoribus ſanis*, et *cordatis*, poſt expenſam hancce diſcuſſionem, et euictionem, *in poſterum exorturum*, *qui hunc Honoris Titulum Linguae Hebraeae*, ad mentem faſcinatam *Rabbinorum*, et *Virulentos ſenſus*, quos *ſub* iſta *Sanctitatis Inſula* aduerſus *Euangelium gloriae*, et *Coeleſtiorem* Chriſti *Legem* ac *Doctrinam*, vaferrime abdiderunt, vel *priuatim*, vel *publice* defenſare, in animum ſuum vnquam ſit inducturus. Contra, qui ſciam omnibus, quibus *Chriſti nomen* inditum, *Chriſti gloriam* et *Apoſtolorum auctoritatem*, non minus vtique cordi eſſe, quam *gloriam Moſis*, et *auctoritatem Prophetarum*, huncce mihi fructum praeſentiſſimum *Reuictionis*, et *Apodeixeos*, promittere auſim, omnes cordatos *Theologos*, *Philologos*, *Literatores*, mecum concurſuros, ad huncce *Titulum Linguae Sanctae*, quo *Chriſtiano Nomini* a *Iudaeis* proteruiſſime inſultatur, vel penitus eliminandum, vel eo vsque ſaltem in ordinem cogendum, vt recentes et tenerae teſtae adoleſcentium *veneno Iudaico* inde attaminari non amplius poſſint.

Huc praeiui in *inſtit. ad Fund. Ling. Hebr*. p. 6. vbi tangens hanc *Linguae Sanctae* appellationem, non prudentiſſime a *Chriſtianis* receptam, *Antidoton* hocce adpoſui. *Haec a Iudaeis inducta eſt, ad Gentis,*

et

et Linguae simul,[1] *decus Coelo locandum. Patimur; si* SVPERSTITIO *absit: et* TITVLO illo לשון הקדש LINGVAE SANCTAE *nihil aliud inferatur, quam Sanctissimos Hebraeorum Vates ea vsos, ad* SANCTAM VERITATIS DOCTRINAM *consignandam. Eximiam quandam* SANCTITATEM *ipsi* LINGVAE, *quoad materiam formamque, arrogare,* SOLIS *licet* IVDAEIS, *qui se reliquis gentibus* SANCTIORES *eadem inanitate gloriantur.*

Istud *patimur*, satis innuit, *Titulum* nec probandum, nec sane commendandum videri; sed me in *Verbis* non cauillari, si modo *sensus* sint *integri*, et *nulla superstitione* nulla *imaginatione Iudaica*, contacti.

Dixerit aliquis, *hoc ipsum* etiam a Cl. *Buxtorfio* iam positum; quum *secundo* loco dabat; SANCTA, *quia Oracula Dei Sancta, Scripta Prophetarum Sancta, hac Lingua sunt conscripta.* Repono, ad *hoc ipsum* me collineasse, et quia in istam potissimum *rationem* nunc a plerisque insisti cernebam, submonuisse, vt *sensus Iudaici* inde remouerentur. Hi sunt, nec *voluisse Deum*, nec *potuisse*, pro *Sanctitate* sua, vlla vnquam *Oracula edere*, quam in *Lingua Sancta*, et hisce *vsibus sanctificata.* Hoc qui *sensu Iudaico* admitteret, *Christum* abnegaret; *Euangelium Gloriae* contaminaret; in *Synagogam* transfugeret *Iudaicam.*

Repeto proinde, *patimur si modo superstitio absit* etc. Sed iam addere liceat, *aegre patimur*, ob *manifestissimos abusus*, et *errores*, quibus *Magni* alias *Theologi* et *Philologi* semet implicuere; quibus in posterum omnem ansam praecidisse, et prudentius, credo, fuerit, et in *Doctrinam Christi* atque *Apostolorum* reuerentius, si eam non infra *Mosis* et *Prophetarum Doctrinam* isto *Linguae Sanctae Titulo* deprimi patiamur. Quod si tamen vel sic eum morosius retinere quis gestiat, eundem saltem *Linguae Christi Arameae*, iterumque *Graecae Apostolorum*, non deneget: et iam *Aramaea* quoque *Lingua Sancta*, itemque *Graeca Lingua Sancta*, in *Scholis* et *Academiis Christianis* consalutetur.

Ad *tertiam* progredior *Thesin;* tam arcte praecedentibus innexam, vt inde deiungi nequeat; sed *Bigas* istas cum animose trahat, tum splendidissimo triumpho per ora gentium circumuehat, *Christianis* currum stipantibus.

Haec est arrogantissima illa iactatio, qua contemta *Historia*, contemta *Experientia;* monumentis *Antiquitatis*, et documentis *Veritatis* omnibus fastoso pede obtritis; asseuerare non erubuerunt, *Linguae Primaeuae Haereditatem ex asse transmissam esse, in confusione Linguarum Babylonica*, ad *solum Heberum*, cum *suis posteris;* neutiquam tamen *omnibus*, qui *eadem e Domo* proseminati; sed tantum ad *Lineam Sanctam per Phalegum;* quippe *cui soli Lingua Sancta*, cum *Oraculis Coelestibus*, non nisi *in Lingua Sancta* vnquam *consignandis*, velut *sacratissimum pignus amoris* et *fauoris Diuini* tradi, atque commendari, potuerit.

Tralucent, ſeque vltro ingerunt, eadem indicia *perfidiae* et *obſtinationis Iudaicae;* per quam, hac in *Theſi* fabricanda, oculos ſuorum non iam *praeſtringunt*, ſed plane *extinguunt; expuncta* ſimul ac *deleta* omni *luce memoriae veteris;* et tenebris plus quam *Aegyptiacis* inuectis. Id caecae *Synagogae* ductoribus ſolens. Hanc autem in aſſertionem, proculcata omni *Antiquitate, Veritate, fide Hiſtorica, fide Experimentali, Demonſtratione apodictica contrarii*, quae vel *ſexcentis auctoritatibus*, *ſacris* iuxta ac *profanis*, ſit ſuffulta, ſe eo liberius et audacius effudere *Magiſtri*, quod *duabus* praegreſſis *Theſibus* ſemel ſuſceptis, hinc reſilire nemini fas ſit, quantumuis alias *Erudito*, aliisque in rebus *oculato*, ac *perſpicaciſſimo.*

Ergo nec reſilire hinc iam tum ſeculo XVI. *Rabbinicae inſtitutionis* vt Alumni, ita *Fautores* et *Fotores;* multo minus inde abhorrere eiusdem *ſcholae* inſequente XVII. *Statores* et *Fultores:* qui ſi hinc, pro *Eruditione*, qua florebant, reſiluiſſent, eo ipſo priores quoque *Theſes* exauctorare, id eſt, *Victoriam* de *Syſtemate Critico*, quod hinc vnice deſtrui non prudentiſſime ſibi perſuaſerant, dimittere debuiſſent; quum indiuulſo nexu inter ſe conglobatae ſint hae iam *Trigae* ſuperbiſſimae: per quas capitibus omnium gentium, ac praeſertim *Chriſtianorum*, in *Synagoga* inſultatum ſemper, atque etiamnum inſultatur.

Feruore interim diſputandi ablatus Cl. *Buxt.* iunior in *Diſſertatione* III. quam inſcripſit de *Linguae Hebraeae, poſt Confuſionem, conſeruatione* et *propagatione*, et huic *Theſi* adſtruendae *Auctoritatem* ſuam praeſtans, inter complures, quas ibi pertractauit *quaeſtiones*, duas haſce praecipuas propoſuit. I. *An in populis et familiis pluribus, an vero in vna duntaxat familia, Heberi ſcilicet, Semi pronepotis, permanſerit et conſeruata ſit?* II. *Quare potius in huius Heberi, quam in alterius alicuius ex piis Semi nepotibus familia, ſit conſeruata? quomodo item in hac familia ſit propagata.*

Quos etiam, his in *quaeſtionibus* ad mentem *Rabbinorum* decidendis, paſſus ſit Manes, paternae dignitatis et exiſtimationis Haeres, hic deducere longum foret; quin ſuperuacuum. Quisque, qui *Diſſertationem* iſtam euoluet, confeſtim deprendet, maluiſſe Cl *Buxtorf. F.* omnem ſuam *Eruditionem* deponere, omnem *lucem Hiſtoricam* ſeponere, quam Magni *Parentis* memoriam et famam non vindicare per infelix hocce *Syſtema Rabbinicum*, in *Capitali Lite* de *Antiquitate et Origine punctorum*, eorundemque *in omnibus Diuina Auctoritate.*

Ne tamen defugere videar aciem rationum, et argumentorum, quibus hanc quoque *Theſin* a ſe peruictam autumauit Ipſe, autumarunt plauſores; *Quaeſtionibus his*, nec non *aliis*, eidem *Diſſertationi* III. intextis, aliam deſtino *praefationem*, cum hacce vno tempore e carceribus tandem emittendam, vt meae quoque *Bigae* vnam ad *metam* properare poſſint; id eſt, *deſtructionem molis* vere *Babylonicae*, quam *in Coelum* vsque euehere auſi *Iudaeorum Magiſtri*, non ſine applauſu Noſtrorum, imprudenter, ne quid grauius dicam, ſocias dextras iungentium.

Alia

Alia iſta *praefatio* comitabitur nouam *Editionem Grammaticae Arabicae Erpenianae;* cum *ſelectis* ex *Anthologia*, quae *Hamaſa* vocatur, et natiuum *Arabiae* genium ſpirantibus *Carminibus Veterum Poëtarum*, ex *Academiae Batauae Penuario* a me depromtis ad antiquum *Sororiae*, cum *Hebraea*, *Dialecti* decus ac pondus pandendum, atque hunc quoque puluerem ab oculis discutiendum.

Nulla mihi commodior naſci poterat occaſio, ad materias haſce, quae *diſceptationis* magnopere indigent, ventilandas, atque a paleis infinitis leuiſſimarum *opinationum* repurgandas. Huc ſe nunc ablegari non aegre ferent, qui mecum finem potius vellent *praefandi*, quam vt longius hac in Arena perſtetur.

Diſpiciamus itaque, reductiore gyro, de *quarta* et *quinta* ſimul *Theſi Rabbinica*, quas *pag.* huius *Praef.* VI. VII. delineaui. Nihil omnino, pro *Cardine* ipſo *Rei*, a Cl. *Buxtorfio* de rigore *Rabbinorum* remiſſum *Diſſertatione* II. de *Linguae Hebraeae confuſione, et plurium Linguarum Origine.* Si nil hic de *fraude Synagogae* ſubolebat Viris Doctiſſimis, *Humaniorumque* peritis *Literarum*, imperitiam ſaltem totius gentis *Iudaicae* circa *Linguas*, omnemque *Literaturam* politiorem, recognoſcere debuiſſent, neque illos hiſce de materiis ſibi *Arbitros* ac *Iudices* conſtituere, qui nihil in iis nec intelligunt, nec intelligere volunt, quum alto ſupercilio omnes *Linguas Eruditas*, tanquam חול *profanitatem* meram, abominentur.

Sane ſi vspiam *confuſio*, *contradictio*, *errores erroribus cumulati*, *ingenium fabuloſum*, cum *audacia* ſimul, ſimul *ſtupore*, *coniunctum*, ſeſe palpandum praebuit, id in his *Quaeſtionibus obſcuriſſimis* de *Confuſione Linguarum* ex arbitriis, iudiciisque, quibus earundem deciſionem ſibi arrogarunt *Magiſtri*, omnibus modis palpari poteſt.

Suſpenſior ergo in hiſce, et circumſpectior quodammodo Cl. *Buxtorf.* quum ne ipſis quidem *Rabbinis* vllus ſatis calculus ſtaret; *pag.* 73. ita ſuam mentem exponit. *Confuſionem Linguarum quod attinet, illam tunc temporis poenam fuiſſe Diuinam, generi humano inflictam, vix dubitari poteſt.* Subnexis dein rationibus quibusdam, vnde id effici, colligique poſſe exiſtimat, *pag.* 75. deſcendit ad *crimen* ipſum et *ſacrilegium*, quod hanc *priuationem Linguae Sanctae* et *Primaeuae* attraxerit; atque iam apertiſſimis *Iudaeorum deliriis*, *ſomniisque* relictis, duo tangit tantum, quae et *Moſen* ipſum exſignaſſe vulgo tenetur; *Facere ſibi nomen ac famam:* et *ſtabilire coniunctionem*, ac *diſperſionem praecauere.* Haec quia per ſe non tam atrocia, vt *poenam* omnium *atrociſſimam*, *orbationem Linguae Sanctae*, omnisque *Gratiae Diuinae*, illis *Aedificatoribus* importaſſe cenſeri poſſe videatur, conquiſiti ad crimen acerbandum colores, quibus praeter *ſuperbiam*, *ambitionem*, *Dei neglectum et contemtum*, *laborem irritum et inutilem*, inſperſum, *quod neglecto Coelo immortalitatem quaeſiuerint in Terra pag.* 76. Haec Oratoria: nam cui tandem veriſimile omnes omnino *Noui Orbis* homines, qui ad *Turrim* iſtam *conſtruendam conueniſſe dicuntur*, tam *proiectae* ac *profligatae improbitatis* fuiſſe, vt prae ipſo *Orbe Veteri*, per *Diluuium* deleto, *Lingua Primaeua* et

Sancta meruerint perpetuum exui, omnique Gratia Coelesti excludi. Hoc si *Iudaei* contendant, videmus quorsum innata vanitate et arrogantia tendant: sed quid in talibus sine vllo fundamento propugnandis intendant homines *Christiani*, nullus videre possum, nisi quod clare cernam eos in luto *Rabbinico* ita obhaerere, vt inde pedem extrahere non possint.

Intererat *Synagogae*, quae sibi sola *Haereditatem* et *possessionem Linguae Primaeuae*, vna cum *gratia Coelesti*, *vindicare volebat*, cum *Gentium opprobrio sempiterno;* vt crimen illud omnibus modis exaggeraret. Inde illa deliramenta de nefario ausu *Coelum* ipsum inuadendi, de שׁם *Nomine*, id est, *Numine* sibi fabricando, atque in summa *Turri* sacrando. Inde et *Abarbanelis* vaframentum, de *Chamitis ad artes profanas lapsis*, atque propterea *Haereditate Linguae Primaeuae*, siue *Diuinae*, euolutis, vna *cum vniuersa societate* hominum *postdiluuianorum;* excepto tamen *Semo*, eiusque pronepote *Hebero; gentis Hebraeae* conditore, qui a *sacrilegio* manserint immunes. Rationem *Commenti* hanc subiunxit pigmentis et fucatis venenis praepollens Artifex; quod hi soli in *puritate* et *Sanctitate imaginis Diuinae*, *Adamo* impressae, perstiterint; ac propterea meruerint *Linguae Sanctae possessionem* retinere; *Noachus* quidem et *Semus*, quoad viuerent, pro se tantum, *Heberus* etiam pro sua *posteritate* per *Phalegum*, i. e. ramum *Hebraeum:* altero ramo, qui per *Ioctanem*, *Phalegi* fratrem, ex *Heberi Domo* propagaretur, inde etiam excluso; atque per *Nouum* hocce *Diluuium Confusionis Linguarum*, vt ludere placuit *Argutatori*, cum *reliquis gentibus* et *familiis submerso.*

Haec quum *arenam* esse *sine calce* facile deprehenderet Cl. *Dissertator;* ab isto quidem *Dogmate*, vitalia ipsa *Religionis* et *Doctrinae Sanioris* directa petenti, resiluit: attamen vel sic speciosiores excogitare maluit colores; quibus et *crimen* illud exasperaretur, et ad omnes in vniuersum extenderetur, exemtis, quos ante nominaui, *Noacho* et *Semo* pro se; *Hebero item pro Ramo* tantum *Hebraeorum;* quia inter illos solos *Coelestia Oracula edi* ac *resonare* deberent.

Operae fuerit oculis subiecisse ipsa Cl. *Buxtorfii* Verba, satis modesta illa quidem, sed quae tanto mollius in animos illaberentur. *Ad quaestionem cur Linguam Sanctam in Heberi potius familia conseruari voluerit, quid respondendum sit, ex parte iam elucet ex iis, quae dicta sunt. Nempe quia* LEX DEI IN HAC LINGVA *suo tempore erat promulganda; cultus Diuinus a populo Dei, quem pro suo Peculio, prae ceteris populis, elegit et assumsit in* V. *T. hac Lingua peragendus;* VERBVM *Dei* HAC LINGVA *consignandum; conueniens etiam fuisse, vt per Eos continuo, et sine interruptione, conseruaretur et propagaretur Ling. Hebraea; per quos ipsos Fides, Pietas, Cognitio Dei et Timor, atque ipsa etiam Ecclesia Dei, inde a Noacho vsque ad Mosen, propagari debuit, et propagata fuit. Quo referri potest, quod Hebraei tradunt de Scholis* Semi, *et* Heberi, *in quibus Sancti Patriarchae instituti fuerint, et Legem Dei didicerint Gen.* 25: 22. etc etc. *Itaque per illos ipsos quoque* LINGVA DEI, et POPVLI DEI, *continue videtur*

propa-

propagata esse sine interruptione: nec vlla ratio videtur dari posse, cur ista Lingua in hoc populo peculiari ad tempus amitti, et intercidere, atque postea a populo extraneo, et alieno, iterum praecario quasi repeti debuerint.

Hoc aduersus illos insertum, qui statuunt, *Abrahamum* ex *Chaldaea* euocatum, *Chaldaica* vsum *Dialecto*, atque in terra *Canaanis* demum *Linguam*, vel *Dialectum*, *Cananaeam*, quae eadem cum *Hebraea*, assumsisse.

Pergit porro Cl. *Dissertator.* *Quia ergo Heberi Linea et Familia* סגלה PECVLIVM SANCTVM *erat Semi et Noachi, ideo quoque* לשון סגלה LINGVA PECVLIARIS et SANCTA *in ipsius Familia, et non per plures, fuit propagata. Nam quae* LINGVA *ante confusionem fuit* COMMVNIS OMNIBVS, *post confusionem* PAVCIS *facta est* PECVLIARIS, *qui nempe quoque ob* PIETATEM et SANCTITATEM PECVLIARIS *fuerunt. Sic nempe visum Deo, per pauciores et selectiores, ceu* LVCIDIORES STELLAS, *agnitionem sui propagare, donec vniuerso populo Israelitico, data per Mosen Lege, pleniori luce affulgeret. Sic* KAIN, *Adami primogenitus, ad impietatem est prolapsus;* ABEL *grati odoris Sacrificia* DEO *obtulit. Huic nefarie occiso substitutus est Sethus, a quo per certos, et Deo* PLACENTES SVCCESSORES, *Religio ad* NOACHVM *propagata est. A Noacho ad* SEMVM. *A Semo ad* HEBERVM; *ab Hebero ad* ABRAHAMVM; *ab Abrahamo ad* ISAACVM; *ab Isaaco ad* IACOBVM, *qui et* ISRAEL *dictus est; a quo* POPVLVS ISRAELITICVS, *cui Deus Legem suam* DE PLENISSIMO *Dei* CVLTV *gratiosissime exhibuit, eamque per* MOSEN *Doctorem* SVFFICIENTISSIME *declarauit.*

Enimuero dolendum est, principes saepe numero *Philologos* et *Theologos*, omnem ingenii aciem intendere ad manifestissimos errores colorandos; atque omne simul Auctoritatis pondus impendere ad eosdem commendandos. Longior illa contextura phrasium exquisitarum, est *pura puta Medulla Theologiae Rabbinicae,* qua *Synagogae* suae *soli* ideo LINGVAE SANCTAE *peculium* assignatum gloriantur, quod sola *Legem*, et *Oracula Coelestia*, excipere meruerit in omnem seculorum perpetuitatem: quum DIVINAE VERITATES non nisi DIVINA illa LINGVA promulgari potuerint.

Existimabat quidem Cl. *Dissertator*, satis se tutum fore per insertiunculam istam IN VETERI TESTAMENTO; sed ambabus quoque vlnis eandem amplectitur et exosculatur *Synagoga*, sibi cum superbissimo contemtu *Noui Testamenti* arrogans *Veterem* et *Veram Religionem*, *Veterem* et *Verum Cultum Diuinum; Vetus* et *Verum Dei Verbum*, ipsâ LINGVA DEI, quae sola *Capax* sit *Sanctissimarum Veritatum*, conscriptum, consignatumque, vt esset *perenne Peculium Israelis,* atque *gratiae Coelestis praerogatiua* nunquam eripienda, nunquam abolenda.

Atqui, reposuisset Cl. *Dissertator*, *Vetus Testamentum* iam *abolitum.* Recte vero. Id nos affirmamus: *Iudaei* negant; atque vel maxime eo nomine negant, ac pernegant, quod ipsis *Credita* sint *Dei Oracula; Credita* sit *Lex* ipsius *Dei manu*, atque adeo *Lingua*

 Dei,

Dei, exarata; quippe quae aliá *Lingua*, vtpote *humana*, ac *profana*, exarari non potuerit: addunt, *Creditam* cum hoc deposito Tabularum Legis *Sanctissimam* item *Linguam*, vt ipsis solis *nunquam abolenda Possessio* tum *Reuelationis*, tum *Verae Religionis*, ac *Communionis* cum Deo, Coelesti *arrha* in omnem aeternitatem oppigneraretur. Instant Veteratores, hanc ipsam ob caussam omnes in vniuersum gentes ab *Haereditate Linguae Primaeuae* et *Sanctae* esse deiectos, adoptata sola *Domo Heberi*, in qua *Gratum* et *Vernaculum Hospitium*, vt *Clar. Buxtorf.* plus semel insinuauit, reperiret. Quum interim in *Domo Heberi* duo commemorentur *Conditores* gentium, *Gen.* X. *Phalegus;* vnde per *Abrahamum* descenderunt *Hebraei;* et *Ioctanus*, cuius *tredecim Filii* nominibus pure *Hebraicis* insigniti apud *Mosen*, totidem *populos* proseminarunt, placuit tamen *Rabbinis* eos omnes item exuere, et exspoliare, *paternae Linguae Haereditate:* atque contra omnem *sanam Rationem*, contra *Experientiam*, contra *Indicia* ab ipso *Mose* oculis nostris ingesta, contra *Cursum Naturae*, decernere, *Ioctani Filios* et *Posteritatem* vsu *Primaeuae Linguae* orbatos fuisse; quamuis post *Confusionem Linguarum* demum in lucem editi, atque in *Heberi domo* educati, non aliam quam patritam auitamque *Linguam* potuerint imbibere.

Haec parum attendens Cl. *Dissertator*, et hac in parte se a placitis *Rabbinorum* non auulsit; nec sane, pro perpetua *Hypothesi*, auellere potuit, ita superius illud filum pertexens: *Proinde etiam per hanc familiam sic propagata fuit, vt non ad omnes, qui ex Hebero descenderunt, peruenerit, sed ad quosdam duntaxat, qui videlicet ipsius fuerunt* סגלה *Peculium, eiusque in Pietate ac Timore Dei vestigia presserunt. Quae enim ratio fuit conseruationis Linguae Hebraeae, eadem quoque fuit propagationis.* HEBER *namque duos habebat Filios* PHALEGVM *et* IOCTANVM. IOCTANI FAMILIA *in hunc censum non venit; (nam huius numerosa posteritas vt in diuersas terrae partes dispersa fuit, sic et diuersa nomina transiit) sed quae per* PHALEGI *duntaxat* LINEAM, *ad Abrahamum descendentem, est propagata, ea Hebraeorum nomen et Linguam* DIVINA AVCTORITATE *retinuit. Ex hac enim* LINEA ABRAHAM *pater credentium deduxit stirpem suam. Similiter non omnes, qui ab Abrahamo progeniti,* FILII ABRAHAMI *appellati fuerunt, sed tantum ii, qui ab Isaaco descenderunt Gen.* 21: 12. *Nec omnes qui fuerunt a patre Israel, fuerunt dicti* FILII ISRAEL, *ad Rom.* 9: 6. 7.

Mirificam profecto *Philologiam!* mirificam *Theologiam!* quam in *Ecclesiam Christi*, in *Academias*, in mentes sensusque tot hominum Eruditorum, subrepere potuisse, non possum non dolere simul, simul adstupere. *Ioctanus et numerosi eius Filii, quantumuis Hebero, pietatis statore vnico, oriundi, non debuerunt, non potuerunt, paternae Linguae consortium vel recipere, vel retinere;* ac *proinde in hunc censum venire nequeunt, quia non erant e Linea Sancta.* Item, *ab Abrahamo, Patre credentium, progeniti, nec recipere, nec retinere potuere Patris sui Vernaculam, nisi solus Isaac: a consortio Linguae expulso Ismaele, expulso reliquo semine Abrahami*, quod *Lineam Sanctam non teneret, atque*

que hoc Gen. 21: 12. *inculcari.* Iterum, *Esauus ab Isaaco ortus, natu maior licet*, vt *benedictione, ita Linguae paternae haereditate excidisse* censendus est: *non enim omnes qui fuerunt a patre Israel, fuerunt dicti* FILII ISRAEL *Rom.* 9: 6. 7.

Inuisitatas enimuero et inauditas interpretationes posterioris illius contextus! qui si ad mentem scopumque *Apostoli* allegatus fuisset, necessario ex *Hypothesi Buxtorfiana* consequeretur, omnes *Carnales Hebraeos*, vigente *Veteri Oeconomia*, vsu *Linguae Sanctae* exutos et destitutos fuisse; eundemque penes solum *semen spirituale* remansisse, οὐ γὰρ πάντες, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. *Non enim omnes qui ex Israele, Israel sunt:* hoc est, ad istam quidem allegationem, *non omnes Sanctae Linguae Haereditate ac possessione a Deo dignati* et *distincti fuerunt*, tanquam *semen Sanctum* et *Linea Sancta.*

Non me fugit, quid *Kabbalistae*, quid *Thalmudici*, quid *Synagogae* proceres hic iterum *loliginis* et veneni alant, et quomodo *Linguae Sanctae Spiritualem Cognitionem* soli *Sanctae Lineae Antistitum*, inde a *Mose*, quin ab *Adamo* inde, arrogent; hae enim sunt *Bases* vtriusque *Kabbalae*, et totius *Traditionis Thalmudicae;* nunquam interrupta serie ac catena propagatam inter veteres *Sanctos* et *Sapientes* hanc *interiorem Medullam Linguae Sanctae;* cum profundissimis suis *Mysteriis*, in *illorum pectore* et *ore* debuisse *residere; Populo corticem* tantum adlambente; atque ab *nucleo suauiore* penitus excluso. Neutiquam tamen a me impetro, vt Cl. *Buxtorfium Lineae Sanctae Titulo* huc collineare existimem. Ne suspicari quidem fas est. Id liquido affirmare licet, et hunc *Lineae Sanctae* Titulum a *Magistris* huncce *scopum* sibi praestituentibus, quem indicaui, Phaleris et pompa verborum exornatum, Doctores nostros mirifice praestrinxisse, atque in errores ineluctabiles implicuisse.

Non firmius suffulta est Cl. *Buxtorfii* sententia circa *Modum Confusionis Linguarum.* Eam declarat *pag.* 66. *Dissert.* II. *Videtur indigitari vocabulo Confusionis*, בלל, *vt quum hordeum et arena cum palea commiscentur in farraginem, Multiplicationem Linguarum factam esse non simpliciter per* NOVARVM LINGVARVM *creationem; sed per Admistionem et Confusionem aliorum seu* NOVORVM, *seu* EX HEBRAEA CORRVPTORVM, *aut potius* ALIQVA RATIONE DEDVCTORVM, *Vocabulorum; tanquam* ALIARVM *et* NOVARVM *quasi* SPECIERVM LINGVARVM CVM HEBRAEA, *apud plerasque scilicet Gentes: quia* HEBRAEA PVRA IN VNA *duntaxat permansit* FAMILIA; *cuius respectu, et apud quam, nulla erat Confusio. Vnde etiam adhuc in* OMNIBVS LINGVIS, *maxime* CARDINALIBVS, *vt vulgo vocant, aut* MATRICIBVS, *reliquiae et Vestigia* LABII *illius* VNIVERSALIS *totius Terrae deprehenduntur. Hinc sunt qui putant, Babylonicam istam* CONFVSIONEM NIHIL ALIVD *fuisse, quam* LITERARVM *radicalium* LINGVAE HEBRAEAE, *vel etiam* VOCALIVM, *permutationem, transpositionem, inuersionem;* LITERAEVE *alicuius additionem, ablationem etc.*

Haec non valde lucida, multo minus enucleata esse, quiuis cernit. Subdit deinde *Theod. Bibliandri* mentem, paulo distinctius expressam: *Labium variauit Deus ac miscuit, non cuique Familiae nouum sermonem attribuit. Aliter enim Moses illud indicasset per verbum* פלג *diuisit, aut* הפריד *separauit, aut* הבדיל *distinxit; sed* בלה *inquit, Confusum et permixtum est Labium; vt ex vno sermone Communi* PLVRES DIALECTI *prodirent, et* PRIMOGENITVS INTEGER *superesset,* AETERNVS TESTIS, *quod aliquando* VNA *fuerit* LINGVA: *propter impietatem vero Nimrodicae conspirationis multa differentia introducta, quae commercium sermonis tolleret.*

Ista *Dialectorum variatio* ab eodem *Viro* docto deinde exponitur, partim per *mutationem integrae dictionis*, partim per *Literae additionem, detractionem, transpositionem, vna in dictione;* partim, *in connexione plurium dictionum, siue in tota phrasi*, vt *tollere pedem* aliud est *Hebraeis*, aliud *Germanis*, aliud *Latinis* etc.

Video quid velit, sed ita *varietatem* tantam *Linguarum*, quanta *Orbem terrarum* deinceps compleuit, oriri potuisse non video. *Aeternus* ille *Testis*, ad quem prouocatur, contrarium attestatur, et demonstrat omnibus, qui *Linguas Veteres* et *Recentiores* penitius introspexere; atque inter se contendere valent.

Nego etiam, bene gnarus quid negem; vllam *Dialectum Linguae Primaeuae* ad *Turrim Babylonicam efformatam:* quod haec *leuior variatio Consilio Dei*, de *dispergentis Familiis*, et *tota Terra diuersissimis Coloniis inplenda*, parum inseruiisset.

Dein *pag.* 67. *Diss.* II. vt *non abludens* sententia *Bertrami* in *Praef. Gramm. Hebr. et Aramaeae* subsumitur: *Merito igitur Ling. Hebr. omnium antiquissimam appellamus, quin etiam addam* OMNIVM ALIARVM MATREM. *Ab ea enim Dominus, non Confusionis sed Ordinis Deus, certo quodam Consilio ac ratione, in mentes hominum, ad aedificationem Turris Babel perturbatorum, et iusto eo iudicio perculsorum,* ALIARVM LINGVARVM SEMINARIA *deriuauit, et indidit.*

Ne hoc quidem satis disertum, quamuis ingeniosius sit excogitatum: quod *Seminaria*, si quid iudico, *naturam* et *indolem* sui *seminis* refundant; quod neutiquam in *Linguas toto Coelo et Solo* a *Primaeua* diuergentes, ac dissonantes, per *Vniuersam* earum *Analogiam*, et *seminalem constitutionem*, quadrare potest.

Verum de his aliisque discrepantibus non minus, quam numerosis opinionibus circa *modum confusionis*, commodius dispicietur in *Dissert.* de *Lingua Primaeua*, de qua supra.

Nunc Cl. *Buxtorfii* meditationes pertexendae. Ad haec ergo suum iudicium apponens *pag.* 67. *Modus*, inquit, *quicumque fuerit, fuit is plane Arcanus et Miraculosus; vtpote cuius vi homines illi prioris Linguae subito obliti sunt, et momento* ALIA *ac* CONFVSA LINGVA *eis* INDITA, *et* INSPIRATA *fuit, sed pro Ratione populorum, quos Deus simul habitare volebat, vt ex Linguae cognatione suam quisque Familiam agnosceret, sedemque aptam eligeret.*

Quid sit ALIA *et* CONFVSA *Lingua*, quae *hominibus*, subito *prioris Primaeuae oblitis*, *indita* et INSPIRATA fuerit *modo Arcano* et *Miraculoso*, minus me fateor percipere! *Confusae* illae *Linguae*, et quidem *Inspiratae ab ipso Deo*, me confundunt haud parum. Credibile, Cl. *Dissert.* idem tamen nunc velle, quod supra praestructum, vbi concipiebat *Admixtionem*, et *Confusionem aliorum*, *seu Nouorum*, *seu ex Hebraea corruptorum*, *aut potius aliqua ratione deductorum vocabulorum*, *tanquam* ALIARVM *et* NOVARVM *quasi* SPECIERVM LINGVARVM *cum* HEBRAEA etc. etc.

Sed non inuenio, quo pacto haec conciliari queant cum longiuscule praegressis *Dissert. pag* 56 vbi impugnaturus Cl. *Buxtorf. f. fabulosissimum* illud *Commentum Rabbinorum*, de LXX. *Angelis*, qui LXX. *Linguas* Turris structoribus *infuderint*, aduersus eos hocce, quinto loco, educit argumentum: *Opus hocce Linguarum Confusionis non est Opus Angelorum*, *sed* OPVS DEI; *et quidem Tale*, *in quo nullo modo videtur Ministerialis Angelorum operae esse Vsus. Duo enim hic concurrunt;* primo, PRIORIS LINGVAE *quam callebant*, *et ab incunabulis noscebant*, OBLIVIO; *quae inducenda erat.* Secundo NOVARVM LINGVARVM *notitia*, *quae introducenda; quae* OPERA *sunt plane* DIVINA *et* MIRACVLOSA; *non minus ac* PRIMAE LINGVAE CREATIO.

Lucidum profecto *Radium Veritatis!* omnes *nebulas Rabbinicas* vno ictu dissipantis. *Nouas Linguas deleta* et *penitus erasa* per obliuionem *Veteri*, introducere, et *generi humano* INSPIRARE; verissime *opus est Dei*, et quidem *Miraculosum;* quod *Vires Naturae* videlicet *superscandat.* Est *opus non minoris potentiae*, et *sapientiae; quam primae Linguae Creatio.* In hoc omnes *Theologi* et *Philologi*, qui rem rite pensitabunt, Cl. *Buxtorfio* assentiant necesse est. Mihi quidem, quum admirabile illud lumen *Analogiae*, quod in omnibus *Linguis*, mihi cognitis, resplendet, contemplor, ne vmbra quidem dubitationis relinquitur. *Opus*, *Opus Creatoris est*, omnis *Lingua Matrix*, quae vocatur; quales satis *numerosas* et *diuersas* ad *Turrim Babelis* exortas, in *Dissert.* quam paro, peruincetur.

Collabitur ergo vniuersa *Rabbinorum* moles et substructio, multo superbior, quam illa ad *Babelem* aedificatio, qua *Linguae Primaeuae* arrogabatur *Diuinitas*, arrogabatur *Sanctitas essentialis*, arrogabatur *Lumen Sapientiae* ad ipsas *Naturas interiores rerum* omnium, *humanarum* ac *Diuinarum* iuxta, intromittens, eo quod in *prima creatione Adamo inspirata*, siue *immediate*, id est *sine institutione*, *impressa* fuisset. Atqui NOVAE LINGVAE MATRICES, quas Deus humano generi ad *Turrim Babyl.* indidit, et *immediate impressit*, non inferiore gradu collocandae, Iudice ipso *Buxtorfio*, quam *primae Linguae Creatio.*

Ille conspectus, vnice *Theologo* ac *Philologo Christiano* dignus, si nunquam ex oculis dimissus fuisset, nunquam tanta turbela, tanta in *Ecclesiam Christi* inuecta fuisset confusio.

Hinc deflectere potuisse Cl. *Dissertatorem*, tanto magis mirari est, quod contra *Fabulatores* eosdem, *septimo loco*, vrserit p. 57. *Cum simile opus* (*inspirandarum* nempe *Linguarum*) *in die Pentecostes olim in Apostolis operatus sit Deus, non legimus Angelorum opera id effectum dedisse Deum, sed* MOMENTO *et* MIRACVLOSE *plane, atque adeo* IMMEDIATE, *Spiritum Sanctum esse operatum. Huius itaque solius opus est.*

Fuere et alii Magni nominis Viri, qui *Vtrumque* hoc *Euentum admirabile*, *Linguarum vno velut Momento Diuinitus impressarum*, inter se contulere; atque eam fouerunt sententiam, *Varias Linguas* ad *Turrim Babelis* non *Poenae loco inflictas*, sed potius *Beneficium* fuisse, certe *adminiculum commodissimum humano Generi temperando*, atque *in Colonias* ac *Ciuitates ordinatas* dispescendo, *summopere necessarium.*

Mihi, siue *Poenae* alicuius rationem induat illa *Nouarum Linguarum productio*, siue pro *insigni Beneficio sit* habendum, siue, quod malim, et vtraque pars admittere cogitur, *necessarium* censeatur *adminiculum dispersionis Familiarum*, omnia integra, atque ne tantillum quidem meo *Systemati*, in *Ratione*, in S. *Scriptura*, in *Antiquitate, Historia*, *Experientia*, *praesentissimisque documentis fundato*, vel accedit, vel decedit.

Ad *Beneficium*, et *munificam* Dei *manum*, in *variandis Linguis* inclinasse Cl. *Buxtorf.* tum, quum superiora illa scriberet, ne ambigi quidem potest. At *pag.* 73. eiusdem *Dissertationis* ad *Poenam*, et quidem *atrocissimam*, haesitabundus tamen, declinat: *Confusionem Linguarum quod attinet, illam tunc temporis Poenam Diuinam fuisse, generi humano inflictam*, VIX DVBITARI *potest. Vt enim eximiae Dei gratiae, et maxima felicitatis humanae pars, vniuersum genus humanum, ad* SACRVM *societatis* VINCVLVM *conseruandum* VNAM *et* COMMVNEM *inter se* LINGVAM *habere: pariter* HORRENDAE DEI IRAE, *et* INSIGNIS POENAE, *ac* INFELICITATIS HVMANAE *testimonium erat*, PRODIGIOSA *ista hominibus immissa* LINGVARVM VARIETAS.

Haec non sine exaggeratione dicta, toto coelo iam abeunt ab antegressis. Nempe qui in *Quatuor Thesibus prioribus* totus fuerat *Rabbinorum*, hic in medio disputandi cursu, non poterat manere *suus*; atque *nobiliores* illos *sensus suos* retinere.

Sine *poena*, et quidem multo *Capitalissima*, ob *Capitale crimen, scelestissimumque Sacrilegium*, stare non poterat illud *ereptum Diuinitus praerogatiuum Deus Linguae Sanctae; qua* tamen *Conscelleratissimus ille Orbis Antediluuianus* neutiquam orbatus et exutus fuit.

Quid *Abarbanelis* vafrities ad apertissimam *repugnantiam* commenta sit, supra dedi. Cl. *Buxtorfius* ab ista mente remotissimus. Quid ergo huc pertraxit Cl. *Dissertatorem?* Nil aliud quam *vis* ipsa *dissertandi*, qua *Sanctitatem Linguae Primaeuae*, ad *Systema Rabbinicum*, sibi tutandam, quin peruincendam, desumserat.

Idem ille *Orbis Antediluuianus* satis arguit, VNAM *et* COMMVNEM *inter se habere* LINGVAM, *hominibus*, post *Lapsum* vtique, et pec-

peccato inter Eos *dominante*, fruſtra appellitari *Sacrum vinculum Societas*, etc. etc. Ego potius colligerem *Vnitatem Linguae*, quam cum *ſedibus vnis* haud dubie *ſtructores* illi ad longum ſatis tempus retinuiſſent, diſplicuiſſe Deo, cum alias ob rationes, alibi promendas; tum et hanc ob cauſam, quod *vnitas Linguae damnoſiſſima ſit generi humano*, vbi ſemel *praua vitiorum agmina Terris incubuere*, quippe quae per hocce *vinculum communionis* contagia ſua quaquauerſum *ſpargere*, atque latius *diſſeminare* queant.

Apparet, ſecurius, quam par eſt, tantas *Quaeſtiones* tractatas in orbe *Erudito*, atque etiamnum tractari. Tale eſt et illud, quod tanquam *dubio vacuum* aſſumſerit Cl. *Buxtorf. Hebraeam Linguam* eſſe *Matrem omnium Linguarum*. Haec iterum pugnant cum praegreſſis. Si enim *obliuio inducta prioris Linguae;* ſi item *nouarum Linguarum notitia miraculoſe et immediate impreſſa fuit iſtis hominibus*, *non minore virtute*, quam *quae ſe in primae Linguae creatione exeruit*, non video quo tandem *iure* aut *Titulo* ſalutari poſſit *earundem Mater*. Ne vmbra quidem nominis *Materni* relicta. Conſimiliter *Matris Titulo* decorari haud poteſt, ad alterum illum *modum Confuſionis*, ad quem, ne totum *Syſtema Linguae Sanctae* huic ſcopulo alliſum frangeretur, compulſus fuit Cl. *Diſſertator*, quum ad *verba* ſaltem *Abarbanelis*, eiusque *phraſes*, concipit *admixtionem*, *Confuſionem*, et *Corruptelam cum Hebraea priori*, quam *ſupra pag.* XXXIX. expromſi.

Inde quo colore *Maternum nomen* exſculpi queat, non reperio: niſi quod foecundo cerebro homo iſte ſibi confinxerit *foetus impuros*, *abortiuos*, et *abominabiles*, e *Sancto Sanctae Linguae vtero excuſſos*, vel *vltro* potius inde *reuulſos*, haud ſecus ac *monſtrifici partus*, qui a *Sanctitate Primaeua* vltro reſilirent.

Idem intendiſſe *Kabbaliſtas*, ſub fabulis phalerisque LXX *Angelorum*, magna et iuſta ſuſpicio eſt: nam vnum in *Centrum Profanitatis* conſpiratur; qua, vt vidimus, *omnes Gentes*, *cum nouatis ſibi Linguis ſuis*, *Gubernatione* et *Prouidentia Dei excluſas*, *ad Angelorum Praefecturam* et *Prouidentiam*, tanquam *viliſſimam* quandam, et *impuram*, *faecem abiectos eſſe*, *Synagogae ſuae* inculcant.

Aduerſus haec, vt par erat, inſurgens Cl. *Buxtorfius*, ſe tamen a *verbis* et *phraſibus Abarbanelis* non remouit quin ne remouere quidem potuit, quod *profanior* ſaltem *impuritas Linguarum nouatarum* retinenda erat, ne *totum Syſtema Linguae Sanctae* ad hanc *Quintam Theſin*, ſubitis ſemet ruinis deſtrueret, ac ſepeliret.

Conſimile quid paſſus Cl. *Diſſertator* in *Sexta Theſi*, *pag.* 160. et ſeq. vbi reiecta *prima* eius *parte*, de *Lingua Hebr.* vna cum *Sancto Dei populo*, et *Synagoga e ruderibus ſuſcitanda*, quum *Meſſias* aduentabit, *in Terraeque Sanctae ſedes Antiquas* denuo immittenda; *alteram partem*, de *Coeleſti Gloria per eiusdem vſum conſummanda*, non quidem pleno ſancit calculo, ſed tamen ad fauorem inſinuat; *quippe cui non pauci Viri pii et Docti ſubſcribant; ſaltem non aduerſentur.* Eorundem quoque *rationes* ſubnectit haſce; primo, *quia quemadmodum Haec prima, et ſola, in naſcentis mundi exordio fuit, ita proba-*

bile

bile sit Eandem quoque fore vltimam; et solam superstitem futuram mortalitatis serie finita: secundo *quia Haec Lingua e* COELO *quasi* ORIGINEM *traxit: vtpote quae* A DEO *sit* CREATA; *et in statu* INNOCENTIAE, *et integritatis, Homini ornamenti et* PERFECTIONIS LOCO *data, et* CONCREATA, *atque* IN PARADISO TERRESTRI *ab ipso* VSVRPATA; RELIQVAE *autem* IN PECCATI POENAM IMMISSAE. *Ergo iterum volunt probabile esse* EANDEM in PARADISO COELESTI, *in Statu Gloriae,* et quando DEI VNIVS *erit* REGNVM, *abolitis omnibus eius inimicis, permansuram; ac* RELIQVAS *quae* PECCATI et POENAE PECCATI SPECVLVM *Mnemosynon forent, atque ideo* GLORIOSVM *hominis* STATVM *nonnihil* OFFVSCARENT, *abolendas et exterminandas.*

Est *Medulla* et *Flos delibatus Theologiae Kabbalisticae*, secundum quam qui LINGVAM HEBRAEAM possidet, IMAGINEM *possidet* DEI; atque adeo ipsam DEI SANCTITATEM ESSENTIALEM; quum LINGVA illa SANCTA EMANATIO sit *Patris Luminum*, quae LVMINE omnis SAPIENTIAE, PERFECTIONIS, SANCTITATIS et GLORIAE *possessores suos* sit *conuestitura* ac *Coronatura.* Profunda, vt quiuis cernit, *Satanae!* quae cum *Fumo Abyssi*, cuius *patefacta* iam omnium oculis subieci *Mysteria*, abominabuntur, quicumque *Dominum Iesum amant* ἐν ἀφθαρσίᾳ.

Pleno in die relucet, non laetum, non optabile *Christiano Nomini* fuisse, vt *illibatissima integritas vniuersi Codicis Hebraei*, ad MASORETHARVM PVNCTATVRAM *bonam et malam* iuxta, *Veram Veteremque* non solum, sed et *Erroneam*, *superstitiosam*, *Contradictoriam*, *nouationis Iudaicae manifestam*, eodem pede *defendenda* et *asserenda* susciperetur, aduersus *immoderatum impetum factionis Cappellianae*

Si *victoriam* hac via *reportatam* fuisse censeatur ab iis, qui *Materias* hasce nunquam *profundius* introspexere, sane *Cadmea*, et multo *funestissima*, illa *victoria* accidisset: quippe per quam simul *Synagoga* de *Christiana Ecclesia triumpharet*, *Arx perduellionis* aduersus *Dominum gloriae sex Thesibus*, haud scio *superbiusne*, an *contumacius*, sese *attollens*, *victricia* explicaret *vexilla;* atque *opima* de *Christo* et *Apostolis spolia* deportare.

Sed bonum Factum! Non *vicit* Cl. *Buxtorf.* quantumuis *vicisse* visus fuerit multis; nec profecto *vincere* potuit id, quod *vincibile* non erat. *Ceciditne* ergo? *Cecidit* ea in parte, vbi *stare* ne *Ipse* quidem pro ea, qua erat *Religione* ac *pietate*, voluisset, si *Mysteria Iniquitatis Systemate Rabbinico* recondita, adspexisset. *Non cecidit*, sed *vicit*, sed *triumphauit*, vbi Eum *stare* ac *triumphare Veritatis* intererat, ac *Religionis;* in parte videlicet Ea, quae *Antiquitatem* et *Auctoritatem* spectat *Vocalium Ipsarum;* sine quibus *Lectionem* et *Intellectionem Sacri Textus constare* potuisse, audacius, quam peritius, affirmatum in *Schola Critica*, vt in *Praefat. Instit. Hebr.* indicaui. *Vicit* quoque, *victus* licet, quod *Lectum* aeque ac *Scriptum* propugnaret; sed *vicit bonitate* ipsa *Causae*, quae plane *vinci* non poterat, in refellenda *instantia* Cl. *Cappell.* impotenti nimis, et nil minus quam *bene Critica;*

Lectio-

Lectiones Masorethicas, quas *Margini* alleuerunt, arguere tum *manifestas corruptiones Codicis Hebraei*, plus *mille locis* ipsorummet manu signatas, tum *ocultas* in multo pluribus, *Veterum* ex *Versionibus*, quin et sagacioris vi ingenii, sine vllo scrupulo emendandas.

Hic *Excessus* merito offendit *Theologos*, atque omnes *Scripturam reuerentes*, sed eos ita *conterrere* non debuisset, vt propterea in multo grauiorem irent *Excessum*, atque in *praecipitia Systematis Rabbinici* circa LINGVAM SANCTAM sese coniicerent.

Debuissent potius, iunctis manibus viribusque, ista *mole*, et *Arce Babylonica*, inde a *fundamentis Linguae Primaeuae* conuulsa, *Analogiam Dialecti Hebraicae*, quam constituere non poterunt *Magistri*, *illiterati* plerique, quin *Literaturam* omnem vt *Profanam* חול et *abominabilem Deo* a se averruncantes, ad *lucidiorem purioremque* verae *Criseos facem* illustrare, atque inde ipsas *Lectiones marginales* confutare.

Pulcherrime profecto, id si susceptum fuisset, nunc staret ac floreret *Eruditio Hebraica*. Clarissime eluceret *Antiquitas* et *Auctoritas Vocalium*, ad exactissimam amussitata *Analogiam*, *Anomaliarum Rabbinicarum spinis* molestissimis, et *suspicionum Criticarum nebulis*, simul reuulsis ac depulsis.

Resplenderet *integritas Codicis Hebraei*, quam ipsi *Masorethae* delibarunt, et *ceruiis* suis *Criticis*, ex ignorantia plerumque, vel superstitione profectis, temerarunt.

Refulgerent *Origines Antiquissimae*, et hic potissimum praeclusae, *Linguae*, ex *Antiquissimis* tantum, et *sororia consanguinitate connexis Linguis*, secundum omnia verae Eruditionis principia, hauriendae; ducibusque *peritia* ac *prudentia* ad *styli Sacri* decus et pondus in lucem euocandae.

Radiaret denique, vt sol in meridie, atque suo se iubare efferret, *dignitas*, *grauitas*, *excellentia*, et *Maiestas Linguae Primaeuae*, (qua *Linguae* iam,) *capacissimae magnorum sensuum*, et ad omnia *lumina* et *ornamenta Eloquentiae* admirabiliter *a Deo* ipso *conformatae*: non tamen propterea DIVINAE; non SANCTAE; non in *Literis*, *Vocabulis*, *sonis*, *significationibus*, omnique ambitu *Grammatico*, SANCTIFICATAE; quae ob istam *Coelestem Originem*, et *Primaeuam institutionem*, meruerit *tanquam* סגלה *pretiosissimum Cimelium* per *Sanctam Lineam* ab *Adamo* ad *Mosen*, et *Prophetas Hebraeos*, tantum *transmitti*, atque *ab* omnium *gentium profanarum communione* dissepiri.

Tantum *imaginationis*, vsque et vsque habenas sibi laxaturae, atque aduersus *solidam Eruditionem*, immotis *principiis* ac *fundamentis* subnixam, sese animaturae, inuexit *infaustus* ille *Titulus Linguae Sanctae*, cum *Thesibus Rabbinicis* Eidem superstructis.

Ex hoc iam Fonte scatuere omnes illae *praeiudicatae opiniones*, cum suis sibi *suspiciunculis*, et *criminatiunculis*, quibus vel publice, vel priuatim, semper impetiri, qui supra *Rabbinos* sapere velle in *Re* et *Lingua Hebraica* reperiebantur.

Et

Et nos calumniolae iſtoc honorae dignatae ſunt; atque exiſtimati ſumus aliquid, neſcio quid, parturire, qui *Rabbinorum Grammaticam reformare* auſi, *Rabbinorum Lexica* et *Commentarios defectuum* etiam coarguere ſuſtinuimus; quin *Rabbinos* nihil in *Originibus* nec vidiſſe, nec videre potuiſſe, aſſeueramus.

Sed quieſcant haecce; et modeſte rogare liceat *Theologos* ac *Philologos*, quibus *Hebraea Lingua* tractanda atque percolenda vbique *Orarum regionumque* incumbit, quo tandem nomine noſtra non *oppugnent* equidem, ſed tamen plus minusue principia quae ſequimur *improbent*, atque a ſe impetrare non poſſint, vt poſt tot *Demonſtrationes Veritatis, ſupra omnem dubitationis aleam ſubuectae, ac luce meridiana clarius reſulgentis*, non mihi, quod petere ſuperbum foret, ſed *Veritati*, ſed *Demonſtrationi* eius *euidenti*, ſed *Cauſae Chriſti* contra perfidam *Synagogam*, ſed *Curſui Reformationis* hinc *exortae*, hinc *prouectae*, hinc *prouehendae*, et ad *Culmen perducendae*, accedere, atque *Viam Regiam Hebraizandi*, ſociatis mecum dextris, inſiſtere audeant.

Compertiſſimum habeo, vt praemonui, maximam *vim diſſenſionis* ex *altiſſime radicata* illa *opinatione Linguae Sanctae* ſemet acuiſſe; ac proinde mihi promittere et audeo, et debeo, eandem ſemet, poſt *Reuictionem* noſtram, eſſe remiſſuram; quin in conſenſionem amicam conuertendam fore.

Sentio interim aliud adhuc a me flagitare poſſe Eos, quorum mentibus penitius inſedit, *Primaeuam Linguam*, indeque *propagatam* haud dubie *Hebraeam*; fuiſſe non SANCTAM quidem nunc illam, ſenſu deteſtabili *Rabbinorum*, ſed tamen *Principem*, ſed maximis *luminibus* a Deo ipſo *auctam*, ſed *ſtatui integro* et *perfecto Adami aptam*, *omniumque* proinde *Eminentiſſimam*; quin *omnium* ſine vlla controuerſia *Matrem foecundiſſimam*; ac propterea *Dialectos*, quae tanto poſt demum emerſere, quaeque *Filiarum* tantummodo *gradu*, ad ſummum, collocari queant, non videri oportunas, ad *Analogiam Maternae ſtirpis* reſtituendam, multo minus ad *Origines Antiquiſſimas Radicum*, et *Vocabulorum* inde ductorum, eruendas atque in lucem vindicandas.

Eſt ſatis grauis et ſpecioſa Obiectio, quam non *Prudentia* ſolum, ſed ipſa *ſanior Critica*, *aciesque* ſolidioris *iudicii* ſuggerere poteſt, et debet omnibus, qui altioribus ſtudiis auocati, et occupati, *Linguarum Veterum profundiori cultu* ſe totos dedere nequeunt.

Ius poſtulant, qui hunc vel ſcrupulum, vel, vt autumant, ſcopulum, *Syſtemati* noſtro aduerſum, remoueri poſtulant.

Inſinuaui quidem quam plurimis in locis, quin et duabus *Orationibus Academicis*, quae *Tom.* II. *Originum* ſubnexae, *Chaldaicam*, *Syriacam*, et *Arabicam Dialectos*, non ſatis acurate vulgo appellitari *Filias Linguae Hebraeae*, per quam ſtricte intelligunt vulgo *Linguam Primaeuam*; ſed eas appellendas eſſe *Sorores Dialecti Hebraeae*, quae ex *vna Matre Primaeua* enatae, *Vnam* eandemque omnes *ſtirpem* teneant *Antiquiſſimam*: haud ſecus atque *Quatuor Dialecti Graeciae*, *Ionica*, *Dorica*, *Aeolica*, et *Attica*, ex vna *Stirpe Pelasga vetuſtiore* effloruerunt.

Hae

Hae tamen monitiones, quae iam non *scopulum* sane, sed *scrupulum* sic satis tenuem, eximere potuissent, auditae haud sunt, nedum perpensae, atque iustis lancibus examinatae.

Hoc in *Orbe Erudito* licere, certe decere, nunquam existimabitur. *Digna* erat *materia*, de qua disquireretur; *grauis* satis *causa* quae *ad liquidum* perduceretur; *Vtilitas*, *Necessitas*, *Auctoritas Veterum Dialectorum*, *Chaldaicae*, *Syriacae*, et *Arabicae* ex aequo, in *sacri Codicis Lingua*, id est, *Dialecto Hebraea* illustranda. Vniuersus *Eruditorum* Chorus, inque iis vel *Rabbinissimi*, ea de Veritate conuictus. Nemo contradixit, nisi vel rotunde fassus, vel manifesto prodens, se nunquam ad *Literas* hasce accessisse. Qui *Vnius* tantum *mensis* spatio *Elementa* sibi Earundem *instillari* passus est, hanc rem tam parum ambigit, quam *Atticam*, *Ionicam*, *Doricam*, *Eolicam Dialectos*, esse *sororias*. Ne *potest* quidem *addubitare;* haud secus ac qui *solem* sereno cernit Coelo *addubitare* nequit, an luceat.

Tali iam *Veritati* assensum negare, quod *opinionibus* vel absurdissimis, vel non fundatissimis sane, quas in adolescentia imbibimus, disconueniant, nemo *Amorem Veritatis* nominitare audeat. Quaenam hae *opiniones?* Praeter illam, nunc satis confossam, de *Lingua Sancta*, hae *Duae* peraeque imperiosae, quodque arripuere pro decretis Fidei sancientes, quia iterum *specie* quadam *religiosa* maioris erga *Codicem Sacrum* venerationis semet obuelarunt. *Prima* est, *Linguam Hebraeam* propter *Antiquitatem* et *Eminentiam* iustissimo *Titulo* omnium *Linguarum Matrem* salutari: *Altera*, in *Confusione Linguarum Babylonica* ex hac ipsa *Lingua Hebraea*, qua *Codex sacer* consignatus, omnes in vniuersum siue *Dialectos* propriores *Chaldaicam*, *Syriacam*, *Arabicam;* siue *Linguas* longius dilapsas, vt *Armenicam*, *Persicam*, *Scythicam*, *Indicam*, *Turcicam*, etc. etc. itemque *Aegyptiacam*, *Aethiopicam*, etc. nec non *Ionicam*, siue *Graecam*, *Latinam*, *Celticam*, *Germanicam* etc. etc. tanquam *Filias proseminatas* fuisse, cunctas aliquid de *Materno sanguine*, *succo*, *colore*, *distinctius*, *indistinctius*, *trahentes*, atque etiamnum, post tam longam *seculorum* seriem, *Hebraeam stirpem* innumeris in vocibus *referentes*, atque *repraesentantes*.

Populares profecto errores! quos *summa* potuisse *fiducia* inculcari etiam ab iis, qui *Hebraica* cum *Graecis*, *Latinis*, aliis *Vernaculis* comparare valebant; quin et qui *Dialectos Orientales*, *Chaldaicam* vtique et *Syriacam*, ipsi tractarant, et splendide ornarant, maiorem in modum adstuperem; nisi et hic iterum ludum suum lusisset ille *Linguae Sanctae* ex *Rabinismo* hastus conceptus, qui his quoque in *Thesibus* iudicia supplantauit insignibus Viris; eas nunquam adsciturís, si *Lumen* consuluissent suae *Eruditionis*, atque a fermento veteri *Scholae Rabbinicae* sese remouissent.

Ex illo impurissimo *Fonte* videlicet etiam hae duae *Theses* effluxere, non tam venenatae illae quidem, quam *sex Dogmata Synagogae* de *Lingua Primaeua*, sed tamen *Hominibus Eruditis* parum dignae; quippe quae cum *apertas repugnantias* inuehunt, tum *sapientissimae*

tissimae Dei *in nouis Linguis* inducendis *ordinationis*, ac *prouidentissimae Gubernationi*, nebulas offundunt.

Res confestim pellucebit, si aperuero quam leuem ad ansam, atque quas ad ratiunculas, gemina haecce sententia subrepserit earundem *Auctoribus*; atque inter *Theologos* ac *Philologos* etiam primae notae proserpserit.

In *Dissert.* I. de *Origin.* et *Antiq. Ling. Heb.* *Quaestionum* ponit Clar. *Buxtorfius pag.* 21. et seq. *Quaenam fuerit Lingua, quam Deus ab initio Mundi creauit, primisque Hominibus tradidit ac communicauit?* Eam sic protinus dirimit. *Primam et Antiquissimam Mundi Linguam, qua Deus O. M. cum primis nostris parentibus* IN PARADISO, *illi vicissim cum Deo, et inter se, locuti sunt, fuisse* EAM *quae* LONGE POST *hominum et Linguarum distributionem* HEBRAEA, *consequentibus etiam temporibus* SANCTA *dicta fuit, sicuti* COMMVNIS *et recepta, ita* VERISSIMA est SENTENTIA etc.

Ad hanc decisionem firmandam, *primo* in aciem educuntur *Auctoritates* qua *Synagogae Columinum*, qua *Luminum Ecclesiae Christianae.*

E castris *Iudaicis* antiquiores, primum, *Ionathan* cum *Hierosolymitano Paraphrasta:* Liber *Zohar* totius *Kabbalae* centrum: *Talmud Hierosolymitanum*, seculo II. *Aerae Christ.* emissum: *Midrasch* siue *Mysticus Comment. Legis:* *Tanchuma* siue *Consolatio Israelis* inscriptum opus. *Bereschith Rabba*, alius eiusdem notae *Commentarius in Genesin.* Deinde *Liber Cozri*, *Iarchius; Aben-Esra; Gersonides, Nachmanides;* iunctaeque vmbone phalanges.

Has tamen non esse Veras illas et inuictas *Macedonum*, facile sentiens Cl. *Dissertator*, adducit, *secundo*, CHRISTIANOS *Scriptores*, AVCTORES GRAVISSIMOS, *priscos et recentes*, *tam Linguae Hebraeae* PERITISSIMOS, *quam de eius dignitate*, *praestantia*, *et antiquitate grauissime ac* PRVDENTISSIME *iudicantes;* qui *calculum* suum *magno consensu* et *applausu* huc *adiecerint:* *R. Gedalia* in *Catena Kabbalae* hoc ipsum contestante; quum ait SAPIENTES CHRISTIANORVM *indagarunt quaenam fuerit* LINGVA PRIMA: *tandem* TOTVS MVNDVS, *i. e.* *Omnes confessi sunt*, *esse* LINGVAM SANCTAM, *qua ab Adamo ad* דור הפלגה *seculum Diuisionis vsi sint Mortales.*

Hoc in agmine *Christianorum*, princeps conspicitur *Hieronymus*, in *Comment.* ad *Zophon.* *Cap.* 3: 18. vbi in *Hebraeo Vocabulum* נוגי *Nuge*, quod valet *dolore confectos*, vt rarius abstrusiusque non intelligens, arripuit *Nugas*, addens, *Quod diximus* Nugas, *sciamus in* HEBRAEO *ipsum esse* LATINVM SERMONEM נוגי *Nuge; et proinde a nobis ita, vt erat in Hebraeo, positum; vt nosse possimus* LINGVAM HEBRAICAM *omnium* LINGVARVM *esse* MATRICEM. An poterat quicquam *grauius*, *peritius*, *prudentius*, ad hanc *Quaestionem decidendam* produci? Dicat pro me ipsemet *Buxtorf.* *Non arguimus hic*, *an hoc exemplo argumentum Hieronymi possit confirmari:* *duntaxat* SENTENTIA *eius adducitur*, QVA AGNOVIT LINGVAM HEBRAEAM *omnium* LINGVARVM *esse* MATREM. An ergo *Agnitio* locum *probationis* in talibus implebit? Certe: nam nec *Origines*, nec *Augustinus*, nec

nec *Ambrosius*, qui deinceps producti, *Cognitores*, sed tantum *Agnitores* extitere.

Succenturiantur *Patribus* hisce *Lyranus*, *Mercerus*, *Pagninus*, *Bertramus*, *Pererius*, *Iunius*, adiecto, *plurimos alios praeteriri*. Merito; neque enim finis fuisset, quum *pro certo, persuaso*, et *indubitato haberetur*, PRIMIGENIAM *Linguam fuisse* HEBRAICAM, vt scribit *Mercer.* ad *Gen. cap.* XI. *Pagnino* etiam, vt *Grammaticae* suae *Hebraeae* pondus et decus adstitueret, *cap.* I. statim insinuante, *Huius vero Linguae Auctor fuit Deus O. M. qui eam creauit, qui eam primum docuit hominem;* CVNCTIS LINGVIS, (*in quas deinde* DIVISA *fuit*) *et* PERFECTIOREM, *et ad* LEGENDVM APTIOREM.

Sane quot *Scriptores* tunc, tot *Testes* admouere potuisset Cl. *Dissertator;* quum vix *vnus* foret aut *alter*, qui ab hac sententia dominante recedere auderent; tendentes, quod tamem obtineri non poterat, *Linguam Primaeuam*, qua *Adamus* et omnes *Ante-diluuiani* vsi, penitus *intercidisse*, vel in *Confusione Babylonica* saltem ita esse *discissam*, atque *inter* omnes *gentes dissipatam*, vt *qualis* ea fuerit, plane *resciscі* nequeat. Hoc vt crudius, iure explosum; atque ea ipsa occasione tanto fortius, quin et animosius, praesertim ab iis qui hocce *Fundamentum* sibi cum *Rabbinis* iecerant *Linguae Sanctae*, pugnatum pro *Vnitate*, siue, vt loquebantur, IDENTITATE *Linguae Primaeuae* cum *Hebraea Bibliorum*, etiam ad *omnem rationem* et *conformationem Dialecti;* quae vtique non primo *Ortu* alicuius *Linguae Matris* potest existere, sed interueniente *vsu*, et quidem satis *longo*, solet subnasci, *cursuque* demum *seculorum* constabiliri, in *regionibus*, *prouinciis*, et *ciuitatibus*, *Vnam* quidem *Matricem Linguam* tenentibus, sed *Dialecto* tamen, id est, *Cortice externo* variantibus: vt quantumuis *stirpis Vnius* sint, et maneant semper, *Rami*, eodem succo ac vigore *Radicali* pollentes, tamen sensim sine sensu longiuscule, quoad *exteriorem speciem*, a se inuicem dispandantur, atque diuergant.

Haec si *Rabbini* a *Literis Humanioribus*, *Linguisque*, quas vocitant, *profanis* et *impuris* abhorrentes, dignoscere non potuere; an a Nostris, *Graeca* et *Latina Eruditione* imbutis, non debuissent distingui? Sed non anticipandum; filium potius, quod exorsus eram, detexam.

Nempe quam leuis esset haec, et *Velitaris* manus, cernens Cl. *Dissert. pag.* 25. sic *grauiora Arma* commouet. *Sed ne auctoritatibus tantum et testimoniis nudis niti, atque ita precaria duntaxat, vel eblanditis suffragiis corrogata, haec Ling. Hebraeae Primaeua dignitas videatur; age* RATIONES *etiam producamus* VALIDISSIMAS *quibus Eadem confirmatur. Rationes afferuntur praecipue sequentes ab Hebraeis.*

Nemo non exspectat *Rationes* a primi Ordinis *Theologo* et *Philologo*, grauissima in causa, de *suo*, id est, de *Christiano* penu, promendas: sed ablegamur ad *Hebraeos;* id est, *Synagogam*, Eiusque fastosissimos *Magistros;* iuratos et coniuratos *Euangelii gloriae* inimicos.

Ex iis ergo *prima* affertur *ratio a Natura Ling. Hebr. in genere, siue* SVMMA *eius* PERFECTIONE; *quae sine* DEFECTV *et* ERRORE *vllo* OMNES RES *propriissime ac* PERFECTISSIME *denominaret. Erat* scilicet *Donatio perfecta, perfecto; a Perfecto* data, vt habet acumen

 R. *Aza-*

R. *Azariae* suo in *Lumine Oculorum*, quo sibi suisque lumina extinxit: nam haec ex ipsa illa *Thesis*, quae *Linguae Sanctae* vniuersam substructionem sustentabat: ac proinde *hac* quidem *Ratione* nemo in posterum, meliora monitus, nitetur.

Subditur *pag.* 29. *Dissert.* I *secundum argumentum*, a *Forma externa* ductum. Hoc a *Rabbinis* ita vrgetur, vt contendant *Literas, vocales, sonos, significationes, omnium Verborum*, etc. *Vniuersamque* adeo *Linguam Hebraeam*, a *Creatore inspiratam* atque *infusam* fuisse; vel *generatim* tantum; vel et *speciatim* simul, per *omnes illas formas*, et *constructiones*, quae in *Hebraeo Codice* comparent. Est *Fanatismus Kabbalisticus*, quem supra nudaui.

Ad hanc ansam de *suo* etiam *penu* Cl. *Dissert. Criticam* destringit *Ratiocinationem*, qua si *Materiam* hanc *ad viuum secuisset*, ad *Veritatem* ipsam sese penetrasset; nunc *cursim* tantum eam *perstringens*, semet elusit, conceptamque iam ante *opinationem* de *Lingua Sancta Adami*, eadem cum *Hebraea*, per omnem *normam Dialecti*, id est, *formam exteriorem*, corroborauit.

Ratiocinium hoc *secundum* sic habet. *Extra controuersiam ponendum videtur*, LINGVAE *alicui* ORIENTALI PRIMATVM *inter omnes Linguas esse deferendum. Cum vero inter has*, HEBRAEAM *et* CHALDAEAM *ceteris omnibus* PRIORES *esse, a nemine Rerum perito in dubium vocetur*, ALTERVTRAM *saltem illarum eam* LINGVAM *esse, qua primi parentes locuti, haud absurde concludi videtur.*

Cur illud par tantum *Linguarum Orientalium* adduxerit *Vir Doctiss.* quum sciret earum *Quaternionem* ad nos peruenisse, et praegressis *Syriacam* atque *Arabicam* adiugandas esse, non satis perspicio.

Sub oculis certe habebat ibidem adductam *gloriationem Maronitarum;* SYRAISMVM *antiquiorem* HEBRAISMO *contendentium.* Non ignorabat quoque, *Arabes* suae *Linguae* idem *Honoris Primaeui* arrogare. An nimium visum si ad *quadrigeminum* iactum *Alea* haecce demitteretur? in *gemino* certe *Quaestionem* continuit: ita pergens. *Quod si inquiratur cui illarum iste Honos debeatur? conuenienter procul dubio respondebitur, illam praeferendam, quae* SIMPLICIOR *et* PLANIOR *est; et vnde, sana cum ratione, altera deducta et deriuata fuisse apparet. Atqui siue Vocum Ipsarum species* FORMAM, *siue illarum* INFLEXIONEM, *liquebit* HEBRAEAM *priorem esse* LINGVA CHALDAEA; *et hanc ab illa multum, illam ab hac nihil, mutuatam esse; sed quaecumque habet,* ex *suo proprio habere* PECVLIO.

Generosum fuit, quin religiosum, *Naturam* ipsam *Linguarum Orientalium*, atque *Analogiae Formam*, *Iudicem* tulisse; Eiusdemque *Arbitrio Litem* hancce *secandam* commisisse. Hanc *Auctoritatem* qui defugit, haud dubie *Veritatem* reformidat. Ea ex hoc ipso *Argumento*, *iusto*, *solido*, vere *Critico*, omnes tandem *nebulas*, *Materiae* huic *offusas*, omnemque simul *dubitationem*, ab oculis mentibusque abstergebit; peruincetque *Primaeuum* ius *quatuor sororiis Linguis* peraeque vindicandum.

Idem asseuerare possum de *tertio Argumento*, quo *primatum Ling. Hebraeae* euinci censet Cl. *Dissert.* ex *Notatione*, vel *Etymologia Nominum propriorum antiquissimorum primi Mundi; quae ex Lingua Hebraea*

sic

ſic deflexa ſunt, et cauſam denominationis in Ea adeo EMPHATICE *et efficaciter explicant, et exhibent, vt* NVLLA *alia* LINGVA *eam pari* FLEXV *et* ENERGIA *imitari, multo minus aſſequi poſſit.* Interſertis quibusdam, ſubiungitur. PALMARIVM *hoc eſt Hebraeorum pro Linguae ſuae* PRIMAEVA ANTIQVITATE *argumentum; quod glorioſe paſſim iactant; et vtroque brachio mouent.*

Vt *Achilleum robur* ſentiatur, *Nomina* propria proferuntur *Adami, Euae, Kaini, Sethi, Noachi, Phalegi:* itemque *appellatiuum* magis אשה *Iſcha, mulier*, ſic dicta *Gen.* 2: 23. quod *ex* איש *Iſch viro eſſet ſumta* Ad haec longa texitur ſeries *Rabbinorum*, *Critico* hocce in *Campo* reuera *glorioſiſſime* ſemet *iactantium* et, vt monebat Cl. *Diſſert. vtrumque brachium mouentium;* non ſolum *dextrum*, videlicet, ſed et *ſiniſtrum;* quo *Cauſam* dum *ſtruebant, deſtruxere*, quicquid *ſolidi* ſuberat, *friuolo acumine* eneruantes.

Haec ſibi reſeruari poſtulat *Diſſertatio de Lingua Primaeua*, quam *Viae Regiae Hebraizandi* breui *Lucem viſurae*, ſociam et fidam Comitem addere animus eſt: vt quicquid forte ſcrupuli aliquem hic obſidere adhuc poſſet, *placidiſſima demonſtratione veritatis* eximatur, atque ſumma *ſententiarum* concordia, cum *animorum* pace, circa *grauiſſimam*, illam *Quaeſtionem* conſtabiliatur.

Nunc tantum, ad *tertium* hocce *argumentum* praemonebo, id ſi *aliquid Nerui habeat*, vt *habere* ipſe peruincam, *honorem Iuris Primaeui* tam parum *Dialecto Chaldaicae*, *Syriacae*, at *Arabicae* derogari poſſe, quam *Hebraeae;* quippe quae, ad minimum, *eodem gradu conſiſtant;* atque *ſuam* ſibi *ſortem*, et *haereditatem* in *Lingua Primaeua*, cum *ſororia Hebraeae Dialecti cognatione*, detrahi, et quidem ab iis tantum, qui *Eas* ne a Limine quidem adire dignantur, tandem aliquando indignari poſſent; atque paulo fortius iſtum nec iuſtum, nec prudentem, nec pudentem ſane, impetum a ſeſe propulſare.

Gloriam *Primaeuae Antiquitatis Ling. Hebraeae* tandem, *quarto loco*, vindicat Cl. *Buxtorf.* p. 40. *Diſſ.* I. a *Reliquiis*, ſiue *vocibus quae poſt* CONFVSIONEM LINGVARVM *in* OMNIBVS *aliis* LINGVIS *remanſerunt, quaeque vel* PVRE HEBRAICAE *ſunt, vel* ORIGINEM HEBRAICAM *non obſcure demonſtrant.* Attexit mox circa *confuſionem Linguarum* multum diuerſam a *duabus* pag. XXXIX. XL. excuſſis *Hypotheſin;* ita pergens. *Et quo quisque populus Hebraeis, et ipſorum Terrae, fuit vicinior, tanto quoque plures voces ex Ling. Hebraea retinuit. Sic Syri vel Chaldaei voces plerasque cum Hebraeis communes habent, flexione tantum variatas. Sic Arabica cum Chaldaica plurima participat. Remotiores ab Hebraeis populi remotiores ab illis Linguas conceperunt.* HEBRAEA *tamen omnium* MATER *in omnibus* SVOS *quosdam* PARTVS *reliquit, qui* MATREM *ſuam referant, vt Linguarum peritis notum eſt, et publicis quoque ſcriptis demonſtratum. Ita Ioh.* AVENARIVS *in ſuo Lexico Hebraico Voces* GRAECAS, *Latinas*, GERMANICAS *cum Hebraicis conuenientes, diligenter annotauit. Sic Steph. Guichardus ſcripſit librum Gallicum, cui Titulus*, Etymologia Harmonica Linguarum, *in quo vltra* DVODECIM LINGVAS *cum Hebraea confert, vt earum Ori-*

d 2 *ginem*

ginem ac *significationem ex* HEBRAEA LINGVA *pulcherrime explicat. Et nouissime Math.* MARTINIVS *in suo Lex. Etymol. Latino passim idem quoque ostendit.*

Nullam in hisce *Confusionem* cerno *Linguarum*, *quae* ad *Turrim Babylonicam* subito ingrueret; hominesque ob *Sacrilegium* ibi commissum *Primaeua Lingua* vno eodemque die *exutos*, in *omnes* Terrarum *oras* dispulerit. Nihil aliud in his discerno, quam *lentiorem* illam *secessionem Familiarum*, quae aliis quoque Viris primae notae placita; qua *sensum* ac *pedetentim* vel *propiores se formarint Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, *et Arabica;* vel *remotiores* et longius diuagaturae *Linguae* per *populos longius* a centro *Terrae Hebraeae recedentes* CONCEPTAE *sint*, ac *conformatae.*

Hoc est *Systema* illud, quod tunc tempestatis fere in *Orbe Erudito* obtinebat, atque consentiente *principum* quoque *Criticorum* calculo comprobatur, aduersus pauciores illos, qui *Linguam Primaeuam* penitus *extinctam*, vel saltem *confusam*, ac per omnes reliquas *diffusam*, tendebant, *corpore Antiquo* per *dispersas Familias* veluti *discerpto* atque *distracto;* vnde quaelibet Gens *membra*, quae placuissent, rapuerit, vel potius *truncatas*, et *minutatim concisas* tantum *particulas* secum auexerit.

Merito iudicatum nil *confusius*, et alienius, excogitari potuisse: ac propterea tanto iunctius conspiratum in *Syntagma* minus violentum, et *specie* multa *rationis eruditionisque* temperatum.

Huic etiam subscriptum adhaesumque haud dubie a Cl. *Buxtorfiis*, *Parente* iuxta ac *Filio;* vt hic *plane pleneque* expressum: adiecto et *signaculo quartae* huic *instantiae* ex verbis *Steuchi Eugubini* ad *Gen.* 37. *Est autem* LINGVA HEBRAICA, *vt ceteris Linguis* PRIOR *ac vetustior, ita* OMNIBVS *admista* et *interspersa quasi. Ex Eius enim Vocabulis in omni Lingua reperies; quod et ab* HIERONYMO *saepius est obseruatum. Nam* LINGVAM CHALDAICAM *quidem;* ARABICAM, SYRAM PVNICAM, *et* AETHIOPICAM *sileo; quarum* TANTA *est cum* HEBRAEA SIMILITVDO *vt* EAEDEM *pene esse videantur.*

Hoc *esse* et semper *fuisse* genuinum *Systema Buxtorfianum*, addubitare non patiuntur *immortales Virorum sudores* in *magnum* illud *Lexicon Chaldaicum* et *Thalmudicum* exhausti; *Opus XXX. annorum*, vnde vt *Maior Buxtorfius* sibi integrum *Vicennium*, ita *Minor* solidum vindicat *Decennium*, cum reliquo cumulo laboris, qui in *Editorem* omnis incumbebat.

Nunquam profecto a se impetrassent Viri laudatissimi, vt tam arduae *Prouinciae* humeros subiungerent, nisi ex *restituta Cognitione Dialecti* nobilis insignem *Lucem* in *Hebraeam Linguam* debere redundare, et iam ante iudicassent, et inter operandum quotidie summo cum fructu persensissent.

Quorsum haec? Vt ostendam, etiam atque etiam curandum, vt qui *Virorum Eruditorum*, cuius tandem cumque doctrinae, scientiae, auctoritatis, dignitatis, *scripta* legunt, sequuntur, venerantur, *Veras* eorundem *sententias* accuratius explorent; neque se implicari patiantur *opinionibus*, et *hypothesibus*, quas *feruor Disputationis* alicuius *animosioris* iis suggerit: inde enim consequatur necesse est, vt quemadmodum *ipsi* vltra *Verum*, quin vltra *Veras* suas *sententias*, se efferri siuerunt, ita *Eorum sequaces* et *Vero* cum Ipsis excidant, et simul *genuinis sententiis Eorum*, quibus semet addixere.

Venia-

Veniamus in rem praesentem. Iam a centum, et vltra, annis creditum fuit a bene multis, *Auctoritate* magnorum *Buxtorfiorum*, LINGVAM HEBRAEAM *fuisse* SANCTAM, ea *Sanctitate*, qua *Kabbalistae Veteres*, et *Recentiores Rabbini*, Eam mactarunt; media in *Synagoga* hocce suum tanquam *Idolum* simul, simul *Arcem Rebellionis* in *Christum*, erigentes.

Hanc *Sanctitatem Ling. Hebraeae* intendere non potuisse *Buxtorfios*, supra euictum dedi. Nunc idem illud ex hocce *quarto argumento*, quo Cl. *Dissertator* optima haud dubie fide, et pro intima animi sententia, vsus est, coarguam.

Qui statuit nempe *Linguam Hebraeam* esse ipsam *Primaeuam*, quae simul omnium *Linguarum Mater* sit, vnde tanquam *foecundo partu*, vt *propior soboles*, exierint *Dialecti Orientales*, *Chaldaica*, *Syriaca*, *et Arabica*, quae inde vulgo *Filiae* salutantur: deinde *remotiores propagines reliquarum Linguarum*, is non potuit *Linguam Hebraeam* concipere *Sanctam*, *Rabbinica* illa *Sanctitate*, qua aciem sibi praestringi passus est tum, quum *certamen* illud *infaustissimum* cum *Cappello* cum maxime flagraret, atque vniuersum *Nomen Christianum* per *Europam* erexisset, et collisisset.

Non potest, inquam, ne *concipere* quidem *talem Sanctitatem Linguae Primaeuae*, nisi animum simul inducere possit, vt *in communionem* eiusdem *Sanctitatis Maternae* etiam *Filias* admittat, id est *Chaldaicam*, *Syriacam*, ac *Arabicam Dialectos*. Hoc vt perabsurdum, et infinita repugnantia cumulatum; ita a *veris* et *genuinis sensibus Buxtorfianis* longissime fuit repulsa ista *imaginaria Synagogae Sanctitas;* atque qui sub *vexillis Buxtorfiorum* se hac in parte militare autumat, non *Christiana* magnorum Nominum *Signa* sequi, sed *vmbram* tantum et *speciem euanidam*, quae ipsis ad tempus illusit, amplexari reperiuntur.

Reliqua, quae ex hac ipsa *Hypothesi* de *Lingua Hebraea*, *Matre indubitata* omnium *Dialectorum Orientalium*, *omniumque* in vniuersum *Linguarum*, dicenda haberem, exequi haud vacat, quum ampliora deposcant spatia, quae in *Dissertatione* de *Lingua Primaeua* commodius decurrentur.

Nunc ex digressiuncula, quam *Materia* trahebat, memet reuocans, atque ad metam adspirans, fatebor, hanc *nouissimam sententiam Buxtorfianam* calculo omnium ferme *Eruditorum* confirmatam, etiam Eorum qui DIALECTOS ORIENTALES comiter venerantur, et mihi in *prima iuuentute*, tantis sub auspiciis, vnice arrisisse, tamque potenter sese insinuasse, vt *non nisi post aliquot annos* inde auelli potuerim, *potentiore vi veritatis*, vsque et vsque *lucidiores* ingerente *radiolos*, qui tandem *diem* mihi *aperient*, per *Analogiam* ipsam *Linguae Hebraeae* penitius introspectam, per *Analogiam* item *Dialectorum Chald. Syrae* et *Arabicae*, per *cultum*, praefiscini! non indiligentem *Linguae Graecae*, et *Latinae;* per *aliarum* quoque *Linguarum* cognitionem haud perfunctoriam, inter quas nunc, quia ad hanc rem faciunt, nominare verecunde liceat, praeter *Aethiopicam*, *Samaritanam*, et *Thalmudico-Rabbinicam*, *affinitate* cum *principibus Dialectis Hebr. Chald. Syr.* et *Arab.* connexas. *Aegyptiacam*, vel potius *Copticam*, *Armenicam*, *Persicam*, *Turcicam*, non tam *toto solo*, quam *toto Coelo*, id est, *indole* et *constitutione Analogiae*

 Vniuer-

Vniuersae, cum a se inuicem, tum a *Dialectis*, quas modo percensui, adeo discrepantes, vt citius ex *aethere pisces;* aut *e mari quicquid est* in Coelo *auium* emicuisse, ac prouolasse, asseuerarem, quam *illas*, quas posteriore loco tetigi *Linguas*, satis tamen *Antiquas*, nec non *Graecam* cum *quatuor* suis *Dialectis principibus*, reliquisque minoribus, *Latinam* item aliasque *Europaeas*, veteres iuxta ac recentiores, quas scire mihi aut adire datum fuit, ex *Matre Primaena* vel a *Dialectis suis*, ad *partus foecundiores*, si ita placeat, adiuta, emersisse ac *prosatas* fuisse.

Non est interim, quod miremur, tanto consensu in hanc *opinionem* de *Hebraea Lingua* omnium *Linguarum Matre* descensum fuisse. Vetusta erat opinio, quae inde ab aeuo altissimas egerat radices, Videbatur dignitatem addere ipsi *Codici Sacro*. Auctoritates auctoritatibus consertae *Catena* quadam trahebant vel inuitos. Alios satis blanda in quibusdam species illectabat: vt μυςήριον ab מסתר *Mistar*, *secretum:* quae si corticem spectes, consonant: si ad *Radicem* penetretur, tam dissonant quam μύω et סתר *Satar*. Iterum משורה *Mesura*, et *Mensura Latinorum*, idem plane signant: at prius a *Sur*, posterius a *Metiri* haud dubie descendit. Innumera talia; sub *Magnis* etiam *nominibus* in lucem edita. Quum in *Graecis* et *Latinis* non adluceret *Etymon*, continuo ad *Hebraeam Matrem* itum, et mostella foetuum reluctanti excussa. *Martinii Lexicon* illud E*tymol.* ad quod prouocatum supra, talibus refertum. Audacior volatus *Ioh. Auenarii*, ipsas *significationes*, quin et *Origines Radicum Hebraearum*, id est *Primaenas* virtutes, in *Graeco*, *Latino*, *Germanico Coelo* venati per aucupium mirificentissimae *alliterationis*, quam verbulo attigi *Tom.* II. *Orig.* p. 178. 180. Sunt *vitrea fracta*, et *scintillae e silicibus vngula Cursoris equi excussae*, quibus *Arabum* argutius *Adagium* hocce *genus acuminum* comparat. Plausores tamen bene multos, vel ob ipsam *Hypothesin* de *Matre Hebraea*, nactus vir ingeniosissimus, hanc *Causam* euicisse visus est bene multis *Opere Lusorio*, quo *Eandem* potius *confutatissimam* dedisse censeri debuisset.

Si Cl. *Dissertator* hic iterum non aliorum iudicio, sed suo stare maluisset, solo *suo*, et *paterno Lexico Chaldaico-Thalmud.* per quod *Res Hebraea veram et solidam accessionem Lucis* percepit, illud *Auenarii* vna spongia in perpetuum, extersisset. Illius Viri *iudicium* quale fuerit, inde facile constiterit, quod in *Praefatione* moneat, se *Linguae Graecae, Latinae, Germanicae collatione* vsum, eo quod *has tantum Linguas nosset. Alios aliis ex Linguis alia obseruaturos.* Nempe vixit, quum nec dum *Dialecti* innotuissent; *Chaldaicam*, *Syricam*, *Arabicam* penitus ignorabat; nunquam profecto huc praecipitii euehendus, si Earum primo tantum *tinctu* fuisset imbutus. *Buxtorfius* contra in *Dialectis pertinctus*; quique agnoscebat *Linguam Chaldaicam, Arabicam*, *Syram*, *Punicam*, et *Aethiopicam*, *cum Hebraea tantam habere similitudinem*, *vt* EAEDEM *pene esse videantur*, non debuisset deserere, hac in *Disceptatione*, illam qua praepollebat *peritiam*, vt ad *imperitiam* aliorum circa has *materias* sese accommodaret.

Concludo tandem, lustrata *acie Auctoritatum*, et *Rationum*, quibus *Matrem Linguarum omnium* esse *Hebraeam* peruinci arbitrabatur Cl. *Dissertatorem*

sertator, hanc *Caussam* omni *iure*, omni *fundamento* esse destitutam; quin eam *Naturae*, *Rationi*, *Experientiae*, *Analogiae*, et *vniuersae indoli Linguae Primaeuae*, cum *suis* sibi *Dialectis*, e diametro aduersari; atque adeo *admirabilem* Numinis *Sapientiam* in *Linguis constituendis* et *ordinandis* offuscare.

Haec *largam materiam* ministrant *Dissertationi de Ling. Primaeua*, breui euulganda, quae praesentissimis documentis ea, quae nunc stringo, in clariorem conspectum educet, atque *Naturam*, *Rationem*, *Experientiam*, *Analogiam*, et *Vniuersam indolem Linguae Primaeuae Testem sui* producens. *Eidem soli* omne quoque *Caussae* huius *Arbitrium Iudiciumque* committet; vt Illius fallere nesciis *decretis* stetur, atque hoc in gremio *Veritas* diu multumque iactata, et infinito fluctu circumacta, tanquam fida in statione, conquiescat.

Eadem quoque *Dissertatio* discussum adstructumque dabit, non felicissime calculos subductos a *Maximis Virorum*, quum in *disceptanda Lite* de *Lingua Primaeua* nunquam distinxerunt inter *Dialectum*, et *Linguam*; quum tamen pro lumine suae *Eruditionis* compertissimum haberent, *maximum* esse *discrimen Dialecti* et *Linguae*. Contendatur ab aliquo, qui limina salutauit *Dialecti Atticae*; vel, si placet, qui *Isocratem* suum iam probe intelligit; *Dialectum* istam esse *Antiquissimam* totius *Graeciae*, quae *Ionicam*, *Doricam*, et *Aeolicam*, longe interuallo anteuerterit; eoque etiam nomine *primatum* reliquis paeripiat: ecquid vel minimum *Graecis* in *rebus callere* ac dispicere iudicari poterit?

Contendatur item, atque ex illo, contra *Naturam*, contra *Rationem*, contra *Experientiam*, contra *Analogiam Vniuersam*, assumto *Dialecti Atticae primatu*, eliciatur, *Eam* ergo esse *reliquarum Matrem*, atque *Ionicam*, *Aeolicam*, *Doricamque* non altiore gradu locandas, quam *Filiarum*, et quidem *Filiarum Degenerum*, quae ad *illibatam puritatem*, et *pulchritudinem Primaeuam* suae *Matris*, ne e longinquo quidem adspirare possint; ecquid vel tantillum in *Literatura Graeca* videre, aut pollere, existimabitur?

Contendatur iterum (imaginatio imaginationem enim prolectat, error errorem trudit) vt *longius* a *Matrice* sua *Attica deflexere*, ita *impuriores* esse reliquas illas *Dialectos Graeciae*, quam vt *Atticus scriptor* iis magnopere indigeat, vel ad *Grammaticam*, vel ad *Syntaxin*, vel ad *verborum significationes*, vel ad vniuersam *Rhetoricam Graecam* in *Metaphoris*, *metonymiis*, reliquisque *tropis* ac *figuris* orationis, enucleate constituendam; ecquid vel semet ipse intelligere censebitur?

Contendatur denique, absurdissimum esse, vt quis *Antiquissimae* illius, et, quod bona fide sibi persuasit, *Primaeuae Atticae Origines*, id est, *vetustas Verborum Virtutes*, ex *recentioribus* istis et impurioribus *Dialectis* conetur inuestigare, atque *Matri* restituere; ecquid *Dialecto* illi *Atticae*, quam merito maximi facit, quam iure reliquis anteponit, quam propterea vnice colere decreuit, veram ita deferret culturam, verum exhiberet honorem? an vero Eidem commoda et lumina sua inuidisse reperiretur?

Est similitudo multo propior, quam quis primo intuitu suspicetur. *Lingua Primaeua*, qua vsus *Orbis Ante-diluuianus* vsum item *vniuersum*

Genus post-diluuianum vsque ad *aedificationem Turris*, ſine dubio inſtar habuit *Annoſae* alicuius et *Ramoſae Arboris*.

Haec pro curſu *naturae*, et *ſermonis* humani, ante immiſſum etiam *Diluuium*, quaedam *principia Dialectorum*, id eſt, *leuicularum varietatum* in *cortice*, manente vna *ſtirpe*, vno *vigore radicali*, in ſe non potuit ſolummodo, verum etiam debuit admittere, ac ſenſim ſine ſenſu conformare. *Principia* dico *Dialectorum*, quae *Vnitatem Linguae* non tantum ſeruabant; id enim ſemper fecere; ſed etiam *ſocietatis*, et *communionis* ad omne commercium. Non congruebat cum rationibus *Prouidentiae*, vt idem iſtud *vinculum Orbem* quoque *poſt-diluuianum* contineret. *Colonias* condi, *Faciem Terrae* diuerſis *Ciuitatibus*, et *Regnis*, impleri volebat Deus. *Vnitas Linguae* iſti conſilio et moderamini *Obſtaculum* poſuiſſet. *Diſperſioni* obſtitum, quoad poterant, a noui *Orbis* incolis; Eique occurrere annisi ſunt per *Aedificationem Arcis ſuae*, et *Turris*, in *campeſtribus amoeniſſimis Babyloniae;* quae eſſet *Meditullium Communitatis non diuellendae.* Hoc *Moſes* diſertim commemorat. Extra *Moſen* ſapit, qui vltra ſapit. Iſta ergo molimina vt vno momento diſſlaret Deus, *Primaeuae Linguae poſſeſſione* iis relicta, quos *iisdem*, vel *circumſitis* in *ſedibus*, manere voluit; longius dimittendis et auferendis *nouas Linguas inſeminauit;* multum inter ſe *diuerſas*, et *Vniuerſa Analogia* tam diſcrepantes, vt nihil omnino inter ſe commune haberent.

Hoc quale ſit, hic *exemplis* deducere prolixum foret: *Diſſertationi* de *Lingua Primaeua* diſcuſſionem *ampliſſimae materiae*, atque demonſtrationem noſtri *Syſtematis*, in *Natura* et *Experientia* fundati, aſſignamus.

Eadem *Natura* et *Experientia* ſanciunt, atque omni dubitationi eximunt, *Primaeuam Linguam* non fuiſſe *exciſam* e terris, multo minus *conciſam*, ac *concerptam* in laceramenta per totum orbem ſpargenda: ne *corruptam* quidem *vlla admixtione ſordium*, *faeciumque externarum*, quae adhuc *nullae erant;* ſed *integram*, qualis ad id tempeſtatis tot per ſecula floruerat, remanſiſſe apud *multos* Eiusdem *poſſeſſores*, non *Noachum* tantum, et *Semum*, atque *Domum dimidiam Heberi*, quod ad *Imaginariam Lineam* et *Linguam Sanctam* obtinendam audaciſſime commentos fuiſſe vidimus *Synagogae Apices;* ſed etiam apud *Syros*, *Chaldaeos*, atque ex *Domo Heberi* primum, mox *Abrahami*, et *Iſaaci*, oriundos *Arabes*, cum *aliis* adhuc *gentibus*, praeſertim *Cananaea*, eodem in *Opere* commodius percenſendis.

Inter has *gentes*, quarum vt *ſedes*, ita *nomina*, poſtmodum demum diſtincta et nobilitata fuere; *Dialecti* quoque *principes* euiguere, *Hebraea*, *Arabica*, *Syra*, et *Chaldaea* quae *Vnitate Linguae Primaeuae*, et *Radicali ſocietate Maternae ſtirpis*, nunquam reſciſſa, nunquam imminuta, in *cortice*, et *exteriore habitu*, ad *ſemina* iam ante *Diluuium* concepta, longiuscule vt *locis*, ita *ſonis quibusdam domeſtici* magis *ſermonis*, diuergere coeperunt, plane vt in *Graecia* factum fuiſſe deprendimus; vbi ex *Pelaſga Matre*, cum aliis minoribus, *quatuor principes Dialecti*, non ſimul ſemelque ſane, ſed curſu temporis, ſuccreuerunt; ſeque in diuerſas *formas exteriores* induerunt; *Vnitate ſtirpis Antiquae* perpetuo *vigente.*

Ad haec *indubitata principia* vt *Literaturae Graecae*, ita *noſtrae Orientalis*, ſi attendiſſent homines *Eruditi*, nunquam tam *immatura iu-*

dicia

dicta circa hasce *Materias* introrumpere potuissent, atque omnia susque deque miscere.

Quem *conspectum* inter *Dialectos Graeciae* offert *Attica*, ratione *elegantiorum formarum*, et *contractionum innumerarum*, quae ex *vetustiore Lingua Graeca* longo demum vsu, et tritu, enituere; eum *adspectum* oculis ingerit quoque *Dialectus Hebraea*, qualem eam tempore *Mosis* conformatam iam, atque nitidissime perpolitam, cernere datur.

Hanc *Dialectum*, qua *Dialectum*, fuisse *Primaeuam* qui tendunt, non *sexcentis*, sed *sexies sexcentis*, et *millenis repugnantiis* sese implicant, haud secus, atque is, qui *Atticam Dialectum*, qua *Tucydides*, *Isocrates*, *Demosthenes*, reliquusque *Flos Athenarum* praecelluit, ipsissimam illam *Primaeuam Pelasgorum* non iam *Linguam*, sed *Dialectum*, esse pertenderet.

Tam capitalis error, quem in *Graeca Literatura* nemo vnquam, nisi plane *illiteratus*, potuisse committere, *Literatissimi* etiam *Virorum* in *Orientali* hacce *nostra* admisere; pars *Linguae Sanctae Primaeuae illusione Rabbinica* praestricti; pars summa tracti veneratione erga *Codicem Sacrum*, ad cuius *Dignitatem* pertinere autumabant, vt eius *Dialectum* quoque *Primaeuam* esse obtinerent.

Quid *Verbo Dei*, eiusque *Coelesti Lumini*, haec vel illa *Dialectus*, haec vel illa *Lingua* adstituat *Dignitatis*? Quid item, inuersis vicibus, *Verbum Dei* huic vel illi *Dialecto*, huic vel illi *Linguae*, qua *Linguae*, infundat *praecellentiae*, aut *Sanctitatis*?

Cessent tandem aliquando *Eruditis* hominibus *indignae* plane *opiniones*; atque cum *fermento*, vnde emersere, ad *Synagogam* in perpetuum amandentur.

Hae tenebrae, de *Dialecto Sacri Codicis* omnino *Primaeua*, in *Materiam* nostram nunquam incubuissent, si inter *Dialectum* et *Linguam* rite discriminatum fuisset.

Omnes *Dialecti Graeciae* vt vno *vinculo cognationis* continentur, ita *commune ius* haud dubie possident in *Linguam Graeciae Primaeuam*, siue ea *Pelasga*, siue *Ionica*, appellitetur, ab *Ione* Gentis conditore; non iam vt *Dialectus*, sed vt *Lingua Matrix*.

Haec, non praesentis disceptationis, alteri occasioni deputantur. Hic pleno nunc iure subsumo tantum, vt nulla *Dialectus Graeciae* dici potest *Primaeua*, sine infinita absurditate, et repugnantia, sic omnes *Natura*, *Experientia*, *Ratione* ducibus, testibusque, dicendas esse *Ionidis Linguae Primaeuae* maiores *ramos*, ac *propagines*, quae *eundem* ex Ea hauserint succum *Radicalem*; vel quae, vt in *Matris* insitam imaginem, tanquam *genuinae* eiusdem *Filiae*, omnes pari et *Sororio iure Maternam Haereditatem* occuparint, et quidem per *Erctum non citum*, id est, *Patrimonio Primaeuo non diuiso*, sed plane *integro*, quod, in *Linguis* quidem, *Haereditatis* ipsius *Natura* cogit, vt quaeuis gens *Matricis alicuius Linguae particeps* per *Dialectum*, *totam* et *indiuisam* Eam possidere; atque omnem eius *opulentiam maternam* in sinum suum recepisse, censenda sit.

Hoc sane sensu *Linguam Mosis* esse *Linguam Primaeuam* vltro largior: sed eodem quoque *sensu* ac *iure Linguam Arabicam*, ex *Heberi* primum, dein *Abrahami* et *Isaaci Familiis*, magnis *Coloniis*, magnis *Alueis* dimanaturam, *Linguam Primaeuam* appellitari posse, ac debere,

quiuis iam vltro distinctissime internoscere valet. *Aramaeam* consimiliter *Linguam*, gemino canali ex *Aram* longe lateque diffundendam per *prouincias Syriae*, et *Chaldaeae*, titulo *Primaeuae Linguae* ornari par esse et verum, nemini non in oculos incurrit.

Hoc si quis refugeret, *Hebraeae* tantum *Linguae* id honoris tribuendum pugnans; rationem rogatus, *Eruditis arbitris* dignam nullam, credo, reperiret. Recurrente ad *Sanctitatis caelestem praerogatiuam?* Ea quidem iam expuncta. An ad *immediatam* saltem *inspirationem*, qua *Protoplastis* infusa Ea; *Naturale* tantum fuit *Munus* hoc, non *supernaturale*; aeque ac ipsa *Loquela* et *sermonis Facultas*. An ad *Eminentiorem* ergo *perfectionem*, *virtutem*, *lucem*, quae isti *Primaeuae Linguae* fuerit inseminata? Haec *mera* iterum *imaginatio*, qua *Synagoga* greges suos fascinat, ex *Sanctitatis* fermento hausta. Imo vero, inquit aliquis, quia *sola* ea *Lex* promulgata. Itane *sola?* Vbi ergo *Oracula Danielis Chaldaice* edita? vbi *Scriptio* item *Chaldaica Ezrae?* Sed quid tandem illi *Mosis Hebraeus sermo* ad *Ius Primaeuum* sibi *soli* vindicandum? Hoc ipsum, inquit, rem decidit: nam vocabula *Adami*, *Evae*, *Edenis*, *Kaini*, *Habelis* etc. etc. etc. *Hebraica* sunt; et *Hebraicis Radicibus* effloruere. Nil certius: sed simul quoque certissimum, easdem hasce *Radices* esse *peculii* ac *patrimonii Chaldaici*, *Syriaci*, et *Arabici* ex aequo, ac propterea *vi* ac *neruo* huius *argumenti*, quo *Ius Primaeuum Linguae Hebraeae* adstruxisse supra vidimus *Rabbinos*, vidimus Cl. *Buxtorf.* etiam, *Linguae Chaldaicae*, *Syriacae*, et *Arabicae* id adstructum assertumque censeri debent.

Quid vero, si ipsa illa *Nomina* propria *Adami*, *Euae*, *Edenis*, *Kaini*, *Habelis*, vniuersamque adeo *seriem Antediluuianam*, et *Postdiluuianam*, plenius *et illustrius* ex *Arabica Dialecto* enucleare liceat, quam vnquam a *Magistris* ex *Hebraea* factum? ecquid adhuc *Linguae* tantum *Hebraeae Primatum* arrogabunt; atque *Luciferi* fumo *Templum Domini* opplebunt? id iuris derogando *Linguis Sororiis*, quod Earundem Conditor sapientissimus iis attribuit, atque tam altis, tam euidentibus, notis impressit, vt nullo *seculorum* cursu deteri potuerit, atque obscurari.

Ex hisce iam, oculis, manibus, sensu omni contrectare licet cunctis, qui Veritatem amant, qui Veritatem pati possunt, *Dialectis Sororiis*, non vtique *Chaldaicae* solum, et *Syriacae;* sed vel maxime *Arabicae*, eo nomine quod omnium *Sororum* opulentissima, et excultissima sit, atque super *Primaeua* stirpe *Primaeuo* etiamnum vigeat honore, *Haereditarium* competere *Munus*, vt vbi ob angustias vnius *Voluminis*, intra cuius arctiora pomoeria nunc *Dialectus Hebraea* coangustatur, nec *Analogia* constet *Grammatices;* nec *concordia pugnantium saepe significationum* vlla reperiri queat; nec *dignitas*, *vbertas*, *grauitas Linguae* splendeant pro *decore* et *pondere Rhetorico;* nec *Lumen* praesertim *Originis* vllo in *Lexico* refulgeat; sed contra miris nebulis offuscatum sit, et praestinctum; vt vbi inquam haec, et alia consimilia, occursent, occursant autem crebro, socias *Sorori Hebraeae* operas praestent, Eiusque tum *Analogiam* solidius, quam confieri potuit, constabiliant, tum *Rhetoricam* splendidius adhuc collustrent, tum praesertim, ad hoc ipsum consummandum, *Origines* plenum in diem educant, atque expromant.

Qui

Qui hoc par esse negant, nunquam profecto expenderunt quid negent, quo fundamento negent, quin quanto cum detrimento *Rei Hebraicae* negent, quod nec *Natura*, nec *Ratio*, nec *Experimentalis demonstratio*, nec *Religio* ipsa, et *Veneratio* Sacro Codici debita, negari patiuntur.

Quis tam inuerecundus in *Orbe Erudito*, vt negare sustineat *Dialecto Atticae*, scriptoribusque, qui Ea purissime vsi, infinitam lucem accedere posse ex collatione et copia *Dialecti Ionicae*, reliquarumque *Sororum* pro *Grammatica*, pro *Syntaxi*, pro *Rhetorica*, pro *Originibus* denique, earumque *natiua indole* ac *virtute primigenia?*

Simillima res et ratio in *Dialectis* nostris. *Hebraea* ob venustas *contractiones*, aliasque *polituras*, cum *Attica Dialecto*, hac in parte, proxime conferri potest. *Arabica* formarum *Veterum* retinentior, *Ionicae* meretur assimilari. *Chalduica* et *Syriaca* eum ferme gradum obtinent, hac in comparatione *Orientalium Dialectorum*, quem *Aeolica* et *Dorica* inter *Graeciae Dialectos* sibi vindicant.

Haec iam inconcussa *Hebraeae Dialecti* illustrandae, et excolendae, principia, atque fundamenta, a *Rabbinis* omnibus, quantumuis *Linguae suae Sanctae* opinione obsessis, omni aeuo agnita fuere: quum in dubium reuocare non possent, quod se oculis eorum cum euidentissima conuictione ingerebat. Primi quidem illi sub ditione *Saracenica instauratores* collapsae *rei Hebraicae*, seculis IX. X. XI. XII. qui *stamina* posuere *Grammatices*, et *Lexicorum;* ne minimum quidem dubitare potuerunt, eo quod *Dialectum Arabicam* haberent *Vernaculam;* vt supra *pag.* II. insinuatum; atque *Chaldaicam* item ea saltem tenus ex *institutione* illorum temporum inter *Iudaeos* callerent, quatenus ad *Paraphrastas Chaldaeos* intelligendos requireretur. Posteriores item *Magistri*, seculis XIII. XIV. XV. in *Hispaniis, Galliis, Italia*, nihil ambegerunt; non firmi illi quidem in *Dialecto Arabica*, et *alienis* oculis saepe vidisse contenti, *suis* tamen vsi quoque in collatione *Chaldaicae*, quam *Synagoga* nunquam negligi passa est, ob reuerentiam *Paraphrastium* hac *Dialecto* consignatarum. Eadem interim religiose semper sanxerat, vt *Hebraeae Matris Primaeuae Maiestati* nihil *derogaretur*.

Ex horum schola deinceps profecti seculo XVI. Doctores *Christiani*, nunquam *Dialectorum vtiliatem* et *auctoritatem* in dubium deuocarunt; nunquam eas pro *impuris* vel *corruptis*, vel longissime *degenerantibus*, spreuere; sed maluerunt *Rabbinis* vnde *Eruditionem* suam *Hebraicam* hauserant, id accredere; quam *Fundamenta* labefactare, super quibus *Rem Hebraeam* satis pulchre extructam iudicabant; atque ad *imaginarias*, et omnis *Confusionis plenas Hypotheses* deflectere *Forsteri* primum, mox *Auenarii;* quarum conspectum delineaui *Orig. Tom.* II. *pag.* 174--180.

Ibidem quoque ostendi, lumine *Syriacae* et *Arabicae Dialecti* exorto, ac primulos, sub finem XVI. atque initium XVII. seculi, radios spargente, laetius quoque *Literaturam Hebraicam* enituisse; atque cum per *Primipilos Scholae Criticae;* tum per *Scholae Anticriticae Principes*, admirabilia percepisse incrementa.

Nullus hic inter Eos dissensus; nedum conflictus: nisi quod vehementiores *Critici* nec *Primaeuam* esse *Hebraeam* contenderent, et ipsa *Aramaea* recentiorem eam pronunciarent, sine multa *probationis* cura; quum

quum *Auctoritatem* fere suam vt *probationem* sat idoneam spectarent, ab aliisque suspici cernerent.

Qui non tantum sibi sumebant, tutius videntur existimasse, vt se a *Rabbinicis* placitis non seiungerent circa *Primaeua* aeque ac *Materna iura*, *solo vindicanda Linguae Hebraeae*. Sane summi *Dialectorum* vindices, *Bochartus*, *Hottingerus*, aliique huc cum Cl. *Buxtorfiis*, strenuissimis item *Dialectorum* Cultoribus, concessere.

Hinc et mihi, qui horum e *Fontibus* adolescentulus bibebam quotidie, *Primaeua* illa et *Materna Dignitas Linguae Hebraeae* tam alte in medullas erat infixa, vt *Matrem*, et *Filias*, ad *stylum publicum Orbis Literati* per longum tempus frequentarim: donec ad *Analogicam constitutionem* omnium *Dialectorum* admissus, hoc est postquam docendo, et incudem hancce tundendo, ferme consenueram, deprehendi *Hebraeam Dialectum Sacri Codicis* tam parum censeri posse aliarum *Dialectorum Orientalium Matrem*, quam *Atticam*, cum omni sua *dignitate* et *praecellentia*, in *Maternam* quoque aliarum *Graeciae Dialectorum auctoritatem* immitti.

Nullum interim diuergium erat, quocumque tandem nomine *Hebraeam Linguam* insignirent, multo minus diuortium, circa *Necessitatem Dialectorum*. Attestantur mihi ipsa illa *Orientalis Literaturae*, cum *Theologica Sapientia* consociatae, sidera *Heluetica* Cl. *Buxtorfii*, *Hottingerus*, *Heideggerus*, ex nostris *Cocceius*, *Altingius*, etc. etc. aliique Magni, vbique orarum ac regionum, Viri, qui ex *Dialectis* illam, quam appellitare amabant, *Matrem*, ad maiorem splendorem prouexerunt; eoque nomine immortalem sibi laudem pepererunt. Hoc ne ipsa quidem Inuidia inficiabitur; sed quam diu suus *Eruditioni Hebraicae* stabit honos, vsque et vsque fateri cogetur.

Qui ergo fieri potuit, vt *Regia* ista *Via*, tot splendidis Nominibus praesignis, quot hoc in studio vnquam excelluere, sensim sine sensu ita obscurari coeperit, atque obliterari in *Belgio*, in medio, inquam, *Belgio*, vt vbi Eam ab omnibus vel concelebrari, vel commendari, oportuisset semper, nescio *cuius Nouitatis* suspiciuncula respergatur a multis, quam liquet *Antiquissimi* esse *iuris*, *vsusque Eruditi*, nemine, ne *Vno* quidem, vel *Theologo*, vel *Philologo*, nisi qui *Dialectos nostras* ignorauit, et ignorare voluit, addubitante, quin *Systema* nostrum in *Natura* ipsa *Dialectorum*, in *Ratione Literaturae*, omnique *Philologia* ac *Theologia*, in *Experimentali Demonstratione* denique, ac *Euictione*, sit fundatum.

Ad has Lampadas tenebrae, quae ante duo admodum secula *Ecclesiae* incubabant, coepere dispelli. Ad earundem crescens Lumen *Verbum Dei* nitidius identidem effulsit, per elaboratissimas, et a multa faece repurgatas, Versiones ac Commentationes. Ad plenius earum iubar quicquid adhuc nebularum *Codicem Hebraeum* premebat, atque ex vere *Nouiciis* et plane *Imaginariis Hypothesibus*, quarum *Quadrigae* iam *Ecclesiam*, qua *Augustanae*, qua *Anglicanae*, qua *Nostrae* Confessionis persultant, denuo Eidem circumfusum est, dissipabitur, atque super *Candelabro Sacrarii* summo in Culmine resplendebit illa *Dialecti Hebraicae* natiua *indoles*, *dignitas*, *excellentia*, qua etiam vt *Dialectus* (seiunctim a *Veritatibus Coelestibus*, quae omnibus in *Linguis* sunt, et manent, *Diuinae*) qua, inquam, vt *Lingua humana*, *Hebraeis* haud dubie *Vernacula*, nulli *Sororum*, id est,

poten-

potentiſſimarum Dialectorum, addo nulli vel *cultiſſimae* et *copioſiſſimae* LINGVARVM, mihi quidem cognitarum, concedit; ſed palmam cunctis aut dubiam facere, aut praecipere, ex ipſis *Fontibus* ac *principiis Analogiae* eius *Vniuerſae* demonſtrari atque peruinci queat.

Ad haec, et alia ſuperius indicata, quibus *Hebraei Codicis Maieſtas* contra omnes in vniuerſum *infauſtas Hypotheſes* ſupra omnem aleam euehi tandem, atque in *Arcem* immitti queat, meus labor ſemper adſpirauit. Huc *Originum Tomi duo* collineant. Huc *Opuſculum de Defectibus Cognitionis noſtrae hodiernae in Ling. Hebr.* Huc *Clauis Dialectorum.* Huc *Inſtitutiones Ling. Hebr. quibus via panditur ad Analogiam eius reſtituendam ac Vindicandam*, cum *Praefatione* ſatis ampla; quae ſi puro tantum oculo *inſpecta* fuiſſet, omnis mea *mens, ratio, via, Veritatis* ipſius et *Religionis* praeſidio permunita, ſeſe nemini non *Veritatis* et *Religionis* amanti inſinuare debuiſſet. Huc *Commentarius* in *Iobum*, cum *Praefatione* eandem incudem tundente; huc reliqua, quae in lucem dedi, tanquam in commune *centrum* ac *Meditullium* conſpirant.

Principia haecce altius iacta eſſe, quam vt tangi, nedum velli poſſint, experti, qui facilem ſibi de me et meis regulis triumphum promittebant. Nempe nemo noſtra vel publice, vel priuatim, impetiuit, vnquamue impetet, quam vel ex ignorantia *Viae Veteris* et *Regiae;* vel ex *erronea Hypotheſi*, per quam ab iſta REGIA, et per *Veritatem* ac *Religionem munitiſſima via*, ſeſe transuerſum rapi ſiuit.

Tales ſunt *opinationes* illae ex ſchola *Rabbinica* tranſſumtae de LINGVA PRIMAEVA, EADEMQVE *eo ipſo* SANCTA, DIVINISSIMA, LVMINOSISSIMA, PERFECTISSIMA, *ad* NATVRAS *ipſas* RERVM PENETRANTE, *ideoque* ORACVLIS COELESTIBVS *conſecrata: vtpote quae* SOLA, *apta nata eſſet ad* REVELATIONIS PONDVS *ac* DECVS *ſuſtinendum: quaeque eum in finem in* SOLA FAMILIA HEBERI; et *quidem non tota; ſed per* SEMEN *tantummodo* PHALEGI; *atque per* SANCTAM *eius* LINEAM, *in* ABRAHAMO *continuandam, debuerit aſſeruari, ad* SOLAMQVE GENTEM HEBRAEAM *pro Sacroſancta et inuiolabili Haereditate transmitti; vt hocce pignore, et* סגלה PECVLIO COELESTI LINGVAE SANCTAE, *vniuerſus* POPVLVS HEBRAEVS *tanquam* עם קדש *populus Sanctus*, et עם סגלה *populus pretioſiſſimi peculii, Deo ſacraretur;* Ex his, cognatisue, ſenſibus omnem aduerſus me vel aeſtum, vel diſſenſum, commotum, perſentiscet, qui ſinum ſuum pertentare non recuſabit.

His nuncium non illubentes, credo, remittent, qui quantum in hiſce lateat *aeruginis* et *malignitatis Iudaicae*, aduerſus *Euangelium gloriae* proteruius ſeſe ſufflantis, ex *Reuictione* noſtra introſpexere. Quantum etiam vel *ignorantiae*, vel *impudentiae Rabbinicae* hic non ſerpat, ſed graſſetur, quum contra omnem *Antiquitatis memoriam, lucem temporum, Auctoritatem ſacram iuxta ac profanam, monumentis* et *documentis illuſtribus ſubnixam*, omnibus *araneis* et *inaniis inaniorem iſtam* nobis *telam* contexuere, ſi forte alicui necdum ſatis luceat, operam dabo, tum in *Praefatione Grammaticae Arabicae*, quae ſimul cum hoc *Opere* in lucem prodit, tum in *Diſſertatione* noſtra de *Lingua Primaeua*, quae iam iam prodibit; vt et hae nebulae ab omnium oculis detergeantur; atque indubitata *Hiſtoriae Veritas* omnes iſtas *offucias praeſtigiasque* Nationis arrogantiſſimae deleat, atque confundat.

Vix autem exputare queo, qui fieri potuerit, vt Cl. *Guſſetius*, qui *Hebraeam Linguam* comparare auſus cum *Sole, ſibi radiis omnem, quae requiri poſſit, lucem abundantiſſime praeſtante*, a ſe impetrare potuerit, vt a *Syſtemate Buxtorfiano* de LINGVA SANCTA *deſciuerit*, atque adſciuerit *Hypotheſin*, quae toto Coelo ab iſta *imaginatione* diuertit; eandemque funditus deſtruit. *Hebraica Lingua* inquit *pag*. I. *Comment. hominibus creatis ſtatim indita fuit. Sola ab illo tempore exiſtens, et vsque ad Babelem ſuperſtes; vbi aliae Linguae natae ſunt, ipſa non deſiit eſſe, ſed inde ad* CANANAEOS *deuoluta, ab illis tradita fuit Abrahamo.* Pauciſſimis lineis *Turrim* ſuperbiſſimam *Linguae Sanctae* ſolo exaequat. *Cananaeos Chami poſteritatem*, et *gentem maledictam*, conſtituit *primarios Haeredes Linguae Hebraeae;* vnde *Abrahamus*, in *Canaanem* translatus, *Hebraeam* demum *Linguam* aſſumſerit. Nempe videbat, quod et alii Viri *Literatiſſimi* viderunt, vim inferri *Hiſtoriae*, non *profanae* ſolum, ſed et *Sacrae*, quum negatur, Veteres illos incolas *Canaanis* eadem *Lingua*, vel *Dialecto* iam diſtinctius, fuiſſe vſos, quae apud *Hebraeos* obtinuit. Omnia nomina *propria Virorum, Vrbium, Locorum* in *terra Cananaea*, quum adhuc hoſpites ibi verſarentur *Patriarchae*, eiusdem plane ſunt *monetae*, eiusdem *formae* et *normae*, qua *Hebraica*. Eadem res et ratio cum vniuerſa regione, quum in eius poſſeſſionem per *Ioſuam* immiſſus fuit *populus Hebraeus*. Omnia iam *Hebraea* ante *Hebraeos*, et totus *Liber Ioſuae*, Reges *Cananaeos* et *partitionem terrae Cananaeae* enarrans, mera *nomina Hebraica* nobis offert, non vtique *noua*, et tum a *nouis colonis* impoſita, ſed vetuſta haud dubie, et a priſcis *Cananaeis* poſita atque frequentata. Qui hoc negaret, ius ſibi adimeret vnquam quicquam affirmandi, *Pyrrhonis* in ſcholam ablegandus.

Laudandus proinde Doct. *Guſſet*. qui *Linguae*, vel *Dialecti* potius, ex *Primaeua Lingua* deriuatae *poſſeſſionem* contra *Hiſtoriae lucem*, et *memoriam* temporum euidentiſſimam, non extorſerit, quantumuis *maledictione Diuina percuſſis*, atque *exitio deuotis*, *Cananaeis*.

Quod tamen vt aeque *dubio vacuum* ſubſumit, *Abrahamum* ex eorum commercio demum *Eiusdem Linguae* vſum adoptaſſe, haud perinde laudauerim; non quaſi quicquam inde *Dignitati* et *Sanctimoniae Abrahami* deceſſiſſet, vt *Rabbini*, et *Rabbinis* nimis addicti *Chriſtiani*, contenderunt; ſed quod ſubductiorem calculum, et *Veritatem Genealogicam Dialectorum*, ex *Primaeua Lingua propagatarum*, aliud ſancire, ac poſtulare deprehendam.

Materia curatius, quam adhuc factum in *Orbe Literato*, pertractanda, atque ex *Analogia*, primisque *Dialectorum ſtaminibus*, eruenda, *Diſſertationi* de *Lingua Primaeua* delegatur; quippe quae et *Haeredes* eiusdem, ac *Legitimos poſſeſſores* per *Dialectos* inde profeminatas, pleniorem in diem ſit eductura: vt, ſi fieri poſſit, *Orbis Eruditus* tandem aliquando emergat ex *Confuſione* plusquam *Babylonica*, cum qua circa hocce Argumentum multo profundiſſimum conflictatur; atque diſcuſſa nocte, benigniorem cernat Auroram; ad cuius lucem et radios viſa ſomniorum vltro euaneſcant. atque *Linguae Hebraeae ſtudium* in *Belgio*, et alibi Regionum, ſopitum, quin intermortuum ferme, e veterno, quo per male fauſtas illuſiones obtorpuit, exſuſcitetur; atque ad vigorem praecedentis ſeculi, magnorum ingeniorum in noſtro hocce curriculo feraciſſimi, exſtimuletur.

Haec

Haec *Literaturae Orientalis* auſpicatiſſima incrementa, quae per cultum *Dialectorum* in *Belgio*, in *Germania*, in *Britannia*, in *Heluetia*, in *Gallia*, in *Dania*, *Suecia*, *Polonia*, *Hungaria*; omnibusque adeo Regionibus, vbi non iuratur vnam in Verſionem *Authentia* donatam; quin et illo ipſo in coetu *Romanenſi*, admirabiliter enituere; ſummis faſtigiis delibaui *Origin. Tom.* II. *p.* 99-101. ibidemque inſinuaui *praecipuum*, inter tot alia, *Decus* ſeculi XVII. cenſendum, quod *Harmoniam quatuor principum Dialectorum* ad *ſummam euidentiam* prouexerit, per quam, qui modo oculos aperiri volet, confeſtim agnoſcat vnius *ſtirpis Primaeuae quatuor nobiles Ramos*, qui eodem *ſucco Radicali* vigentes, eundem ſpirantes florem et honorem Antiquiſſimae *Matris*, eandem in *Analogiam Originalem* completiſſime concreſcere reperiantur; haud ſecus atque *quatuor Dialecti principes Graeciae* vnam in *ſtirpem Vetuſtam* coaleſcunt, atque *Matris* ſuae *lineamenta*, altiſſime cunctis impreſſa, repraeſentant.

Illa *Harmonia* interim, feliciſſime inchoata, exactius adhuc enucleari ac perpoliri deſiderat: ſociatas hunc in finem operas ſibi depoſcens, non eorum qui *Limina* ſalutaſſe *Literarum Orientalium*, et *Lexica euoluere* poſſe, pulchrum ducunt; ſed qui ad *Adyta* ſeſe penetrare geſtiunt, atque pertinaci quodam tum labore, tum amore, hoc agunt, hoc in opus incumbunt; ex ipſis *Fontibus* hauriendo, pectusque noua identidem copia, et acceſſione lucis, implendo.

Ex *Concordia* illa vere *Sororia*, in qua illuſtranda *publice priuatimque* operam nauare haud intermitto, ea effloreſcit *Eruditionis Hebraicae Maturitas*, quae *Origines* praebet guſtandas: id eſt, quae *Lumina* et *Ornamenta Linguae*, qua *Linguae*, recludit, atque ad eius *natiuum decus* et *pondus* in omni genere *orationis*, pro *natura* et *dignitate ſtyli*, ſiue *pedeſtris*, et *ſocco induti*, ſiue paulum aſſurgentis, ſiue *cothurno* ſeſe *attollentis*, ſiue et *ſublimiſſimum* capientis *volatum*, atque *fulmina* et *tonitrua vibrantis*, ſummo cum voluptatis ſenſu fructuque intromittit.

Hoc, ne iam de *Originum Libris*, earundemque *vindiciis*, aliisque *opuſculis*, huc collineantibus, loquar; *Verſio Iobi*, atque perpetuus antiquiſſimi illius, et profundiſſimi, Monumenti *Commentarius* ita demonſtrare coepit; vt et *Aequiorum* aſſenſſionem plenam *Euidentia veritatis* abſtulerit; et *iniquiorum* diſſenſſionem ac dubitationem maximam partem minuerit; apud quos non hoc vel illud ſiniſtri affectus lateret; aut quos non *infelices* illae *opiniones*, quibus hac in *Praefatione* neruus eliſus, detinerent.

Luculentius adhuc, quid in omni *Stylo* valeant pendantque *Origines*, omnium oculis ſenſibusque ſubiiciet *altiſſimis* hicce *Theſaurus Prouerbiorum*, et *Aurifodina* inexhauſta *Luminum* ſimul, ſimul *acuminum*, quae tandem cunque omnium in formam ſententioſam magna mente concipere, magno ore enunciare, artifice et pictore ſtylo conſignare potuerit Diuinitus colluſtratum pectus Maximi regum, ad amorem Religionis, Pietatis, et Virtutis hinc, illinc odium impietatis et vitiorum inſeminandum; atque diſciplinam coeleſti *Philoſophia* dignam in *Eccleſia* ſanciendam.

Ad haec adyta *Sapientiae*, et *Eloquentiae*, non penetratum a *Rabbinis*, nemini mirum accidet, qui attenderit, quam parum hi homines hoc in genere polleant: quamque a *Claui Originum*, per quam ea vnice reſerari queant, fuerint imparati.

Noſtrorum nimis multi, vltra *Magiſtros* illos ſapere haud auſi, multa non ſane ſapida dicta *Salomoni* attribuere maluerunt, quam ingenuam edere confeſſionem ſenſus hactenus imperuii. Graue inde vulnus *rei Hebraicae* impreſſum: quin dignitati Verbi inde non parum ſubinde derogatum, atque detritum: quum quae in *Verſionibus* offendunt, in *Sacros* ferme *Scriptores* coniici ſoleant. Imprudentiſſime: aſſeuerare enim liquido poſſum, quicquid vnquam carptum, taxatumque, in *Stylo Hebraeo*, (et quam ſaepiſſime ille carptus;) id ex Fontibus male intellectis, et peius adhuc transfuſis, arreptum fuiſſe.

In *Prouerbiis* noſtris copia ſeſe talium offeret. Specimina dabunt *Cap.* 18: 8. et 25: 10. itemque vna in vicinia *Cap.* 26: 6. 7. 8. 9. 10 Hoc ipſum autem me ad idem ferme genus adegit commentandi, quod in *Iobum* exantlaui.

Tot fluctibus diſſonarum, quin colliſarum, opinionum me denuo non committere decreueram.

Conſilium minuere, et laborem non ſubterfugere, iuſſit verecundia; ſuaſit prudentia; coegit neceſſitas. Credi nequit, tanto opere diffidere, ac fluctuari

a prae-

a praestantissimis quibusque Interpretum, nisi cunctorum conatus in conspectum expromantur, et quid in iis desideretur, patescat.

Sic demum dilucescit, quid sagacissimos quoque virorum defecerit, destituerit, deluserit, in sensus saepe vix ac ne vix quidem tolerabiles impulerit: et quanam via ac ratione ex hisce tandem defectibus per vberiorem copiam *Veteris Linguae*, atque praesertim per *Origines*, emergi possit.

Eidem modestae et honestae Libertati, qua aliorum sententias sub examen misi, meas quoque examinandas permitto non solum, sed et committo. Area Domini nobis perpurganda, vt non nisi solidum nitidumque ibi granum remaneat. Paleas quoque meas euannari, laetus spectabo. Causa agitur *Veritatis*. Decus ac pondus *Verbi* vt super *Candelabro* resplendescat, candide et cordate sub oculis *summae Sapientiae*, quae *Academiis*, Religionisque ac Virtutis seminariis praesidet, connitendum.

Illo praesidio fretus, sustinui *Salomonis Sapientiam* integra *Versione*, quantum *Latina* dictione consequi valui, exprimere. Elegantias in ea nullas extra Fontem *Hebraeum* captaui; et *Latino* aliquid sermoni decedere malui, quam *Hebraeam Syntaxin*, formamque loquendi, dimittere. Hoc ad omnem ferme versiculum deprendent vtriusque *Linguae* periti. Non incidendus fuit neruus dictis *Salomoneis*, vt *Latinitas* mollius flueret. Concisum illud, et abruptum, quod in hisce sententiis viget, vtcumque saltem adumbrandum duxi. Adumbrandum dico, nam reuera *vmbratio* est, quam dedi, non eminens imago pulchritudinis illius quae in *Hebraeo* praefulget.

In *Versionem* inserui ex *Originibus* id tantum, quod genius *Latinus* vel admittere posse videbatur, vel non omnino repudiare. Non parum saepe tamen illos limites migrandum, et audacius aliquid tentandum fuit. Illam audaciam inprimis mihi permisi quum subiecta *Commentatio* genus loquendi, et construendi, *Hebraicum*, vel *Figuras* et *Metaphoras Orientales* declarabat. Integrum concinnare *Commentarium* haud e re, et vtilitate publica, autumaui. Superuacuum erat recte iam constitutis, explanatis, illustratis, vel et suo se lumine ingerentibus, aliquid superaddere: Sententiarum certe a magnis ingeniis conceptarum, ea plerumque virtus est, vt semet in mentem profundius demittant, sine explicatione verbosa; per quam nimium saepe quantum obscurantur, aut diluuntur. Altum pectus vno ictu persentiscit intime, quod in humilius et angustius ne sub verborum quidem syrmate sese penetrat. Tacita saepe cogitatio amplam commentationem longissime exsuperat. Hoc consilio, atque hac publici veneratione ductus, abstinui ab iis, in quibus opera nostra onerasset *Librum*, onerasset Lectorem.

Vel sic tamen modum excessisse forte iudicabor in longioribus illis cursibus, quibus *Origines* verborum elucidaui. Quid dicam? Trahit sua quemque voluptas. Trahebat tamen et *Operis* suscepti ratio: trahebat eiusdem religiosa obligatio, qua orbi Erudito exponendum fuit, quibus fundamentis, et firmamentis, *Origines* nostrae suffulciantur. *Veritas* lucem amat. Trahebat ergo ipsa *Veritas*, et clariorem in diem gestiebat.

Multi post duos *Originum Tomos*; post *Viam Regiam Hebraizandi*, isti materiae limandae, et ad *Elementa Rhetorica* demonstrandae, delineatam; post alia eandem incudem tundentia, etiamnum, quid sint *Origines*, ignorare se dictitant: atque earundem inuestigationem spernunt. Hoc tantundem est ac si *Rhetoricam* se ignorare dicerent, atque omnia eius Lumina et Ornamenta nescio quo contemtu ac fastidio delerent. Nunquam eo rem in *Belgio* perductam credidi, atque etiam haud adducor, vt ab iis qui *Sacras* tractant *Literas*, quid *Rhetorices* sit flos, honosque, nesciatur. Deponantur modo errores, quos supra reuici; exuantur studia partium; atque confestim *Origines* allucebunt. Eas sub conspectum dant *Indices*, tum *locorum* S. *Codicis*, qui hinc enucleati, tum *Vocum Hebraearum*, *Arabicarum*, *Aramaearum*; itemque *Graecarum*, ac *Latinarum*; quarum *natiua Virtus*, ac *proprietas*, sua se luce cuiuis non illiterato insinuabit vltro, ac commendabit. Eos digessit *Literarum Orientalium* eximius cultor *P. Gyongyossi*; cuius industriam nemo non mecum agnoscet ac dilaudabit.

Scripsi *Lugduni in Batauis* postridie *Kalendas Maias* Ao. MDCCXLVIII.

PRO-

PROVERBIA SALOMONIS.

CAPVT I.

Verſ. 1. Sententiae Salomonis filii Dauidis, Regis Iſraelis. *vſ.* 2. Ad cognoſcendam ſapientiam et diſciplinam; ad intelligenda dicta pru-

Verſ. 1. מִשְׁלֵי) Vocabulum משלים, amplectitur *Prouerbia*, *Parabolas*, *ſimilitudines*, *ſententias*, *ſententioſa dicta*, in quibus *exemplum* veluti reluceat, quod mentibus *impreſſum* volumus. Origo verbi משל ſita fuit in *premendo*, *imprimendo*, *prementе manu tractando*. Hinc vetus formula *Arabum* مثل مثال משל מושל *intenſius ſtudium*, ac *robur*, *quo quid premitur*, *vrgetur*, atque *efficitur*. Habes مثل et ماثل משל *exemplum*, *ſimilitudinem*, *formam accuratiſſime expreſſam*, *effictam*, *effectam*, cum *ſententia*, ſeu *ſententioſo dicto* inde procuſo, aliisque vſibus, quos iam non exſequor.

vſ. 2. לדעת) דעת *ſcire*, *cognoſcere* ex *Origine* verbi ידע, *depoſuit*, *condidit penes ſe*. חכמה) *ſapientia* —— *ſoliditas*. מוסר) *Diſciplina*, ex natiua indole, *adſtrictio*, *alligatio*. Paraphr. *Ad deponendam apud ſe ſoliditatem ſapientiae*, *reuinctionemque diſciplinae*. בינה) *Prudentia*, ſiue *intelligentia*, proprie ſignat *vim ſecantem*, quae res *articulatim diſtinguat*, *penetret*, *perſpiciat*, *diiudicet* atque *diſcernat*. Inde הבין ad natiuam potentiam iſtius *Coniug.* eſt *ſibi articulatim diſtinguere*, *penetrare*, *diiudicare* ac *ſecante acie diſcernere* interiora rerum: quod per *intelligere* vtcumque exprimi poteſt.

prudentiae. *vſ.* 3. Ad capiendam diſciplinam maturationis: iuſtitiam, et aequitatem iuris, et complanationes. *vſ.* 4. Ad dandam fatuis calliditatem: puero ſcientiam,

vſ. 3. לקחת מוסר השכל) *Ad accipiendam diſciplinam maturitatis*, vel potius *maturationis*. שכל in Lexicis recte exponitur, *Bene rem gerere. Prudenter, fortiter, feliciter agere;* vt *Cocc.* vel vt alii, *prudentem eſſe;* itemque *felicem eſſe* ac *proſperum*. Cuncta pendent a *primaria* virtute *matureſcendi*, quae ſub شكل aſſeruata apud *Arabes*, cum *metonymicis* item notionibus *congrui*, *proſperi*, et *prudenter, feliciterue*, *ſuccedentis negotii*. Apud *Latinos* quoque *maturum*, partim pro *prudenter cogitato*, partim pro *feliciter expedito* ſeſe praebuit. Iam מוסר השכל erit, vel *diſciplina maturitatis* et *percoctae* veluti *prudentiae:* vel, quod malim, *maturefactionis* ſiue *ematurationis*, per quam *prudentia* et *felicitas* ſimul noſtra conſummatur. Hanc illuſtrem *metaphoram* ſuſtinet quoque verbum לקחת *ad accipiendam*, non *ſimpliciter* poſitum, ſed ex vſu illo ſignantiſſimo, quo לקח vt لقح adhibitum in *concipiendo ſemine*, atque *foecunditatem* inde *percipiendo*. Venuſta figuratio ad vſ. 5. clariorem in lucem dabitur. Nunc haec teneatur Paraphraſis: *Ad concipiendum, et in cordis receſſu fouendum tanquam ſemen coeleſte, diſciplinam ematurationis, per quam et prudentia, et felicitas tua compleatur.* צדק) *Iuſtitiam*, proprie valere *rectitudinem rigidam* ſiue *flecti neſciam*, tom. I. *Originum* peruictum. Ad משפט *iudicium*, eiusque Thema שפט *iudicauit*, non repudiabitur a bonis ingeniis *primaria* poteſtas *aequandi*, et *aequationis;* ſub سقط reſidens; nam *aequare cauſſas* eſt *iudicare:* et משפט cum *iudicio aequiſſimo* conſignat *modum* quoque *aequum*, quin et *moderationem temperatam aequitate*, i. e. *humanitate* ac *facilitate*. Inde سقط *Arabibus* etiam eſt *benignus, humanus, facilis, liberalis;* quaſi *aequus*. Poſtremum מישרים *complanationes* deſignat ſecundum *Originem*, ſiue *laeuitates complanatas;* quas nulla *ſcabrities*, nulla *ſalebra*, aſperet, atque intercidat. Hanc genuinam *Radicis* ישר يسر potentiam *Arabia* nobis e diuite penu refundit.

vſ. 4. לפתאים) פתאים *fatui*, arceſſi ſolent a פתה *deceptus* fuit, quaſi *opinionibus decepti* ac *deluſi*. Altius ſcandendum: nam illud *decipi* ſecundum *Originem* ſuam eſt *laxari;* inde mox *laxe*, *negligenter*, *ſupine agere; remiſſum eſſe* atque ita ſe *decipiendum* ac *deludendum dare*. Cf. cap. XX, 19. ערמה) *Calliditatem* malo reddere, quam *aſtutiam*, quia *Callidus* in bonum quoque ſe porrigit. ומזמה) Ad מזמה item in *bonum* veniens, et in *malum*, opportuniora ſeſe loca offerent ſaepiuſcule. Nunc teneatur modo *ſubſtrictio*, ſiue *inſtrictio*, ſub زم reſidens, vnde *ſolertia ſubſtricta* vltro ſe inſinuat, et commendat. Saepe

tiam, et ſolertiam. *vſ.* 5. Audiet ſapiens addetque doctrinam; et prudens artes moderandi acquiret. *vſ.* 6. Intelligendo ſententias, et obliquam figurationem; verba ſapientum, et aenigmata eorum. *vſ.* 7. Timor Iehouae prin-

Saepe *audaciam* quoque *obſtinatam*, et *facinoroſam*, ex eadem vena attraxit.

vſ. 5. לקח Vocabulum לקח *Doctrina*, a לקח *cepit, recepit*, ſic dicta creditur, vel quod *digna* ſit *quae recipiatur*: quaſi *acceptabilis ſermo*: vel quod *animos capiat*, atque *demulceat*. Ad *Iob.* XI, 4. obſeruaui, apud *Arabes* لقح eſſe *ſemen*; et quidem *foecundum* ac *foecundans* ſimul: atque لقاح denotare *florem ſeminis quo palma maſcula ſpathas faemellae ſuae adſpergens, easdem ad maturitatem perducit fructuum*. Hinc לקח لقح *cepit, percepit*, ſpeciatim valet *foecundduit palmam adſperſo flore ſeminis*: et paſſiue, *capta, percepta eſt* palma, *reſperſo maris flore foecunda factaque reddita fuit*. Hunc ſignatiſſimum vſum in *Iudaea, palmifera* illa fertiliſſima, etiam viguiſſe, ambigi non poſſe videtur. תחבלות) *Moderamenta*, proprie *gubernationes*, metaph. a *Nauclero* deſumta, qui חֹבֵל, vt *funis nauticus* חֶבֶל et *arbor nauis* חִבֵּל. Cf. cap. XIII, 13.

vſ. 6. ומליצה) *Et obliquam figurationem*. ליץ لاص media *Iod* per חיר حار exponitur in *Camuſo*; quod eſt *flexit, deflexit*: *torſit*. Conſimiliter لاص לוץ media *Waw* ibidem iterum חיך خان inflexit; *obliquo oculo adſpexit*. *Limis intuitus eſt a dextra*, et *ſiniſtra*; quod in 3. *ſpecie* eſt لاوص في نظره *obliquauit viſum*. In 4. הליץ الاص *obliquato flexu fecit circuire* aliquid: in 5. denique تلوص declaratur تلوي وتقلب *intortus atque inuerſus fuit*. Ex hiſce primariam virtutem in *torquendo* et *obliquando* ſitam fuiſſe, ſatis liquet. מליצה ex hoc fonte eſt Synonymum חידה *aenigmatis*; quod vt a *flexu*, ita noſtrum hocce ab *obliquatione torta*, nomen inuenit. Ex Hiph. ſi, vt Analogia ſuggerit, deriuetur, ſignatiſſime valebit *obliquans ſeſe oratio*. וחידתם) חידה *flexum tortuoſum* ex Origine conſignat, a Themate חיד خان *med. Iod*, quod *Arabum* Gloſſatores exponunt per مال *flexit, deflexit*; et لاص *intorſit, contorſit*. Inde حيدة חידה ſpeciatim notat العقدة عקדה في قرن الوعل בקרן היעל *Nodum in cornu rupicaprae*. *Gjeuhar*. Inde translatio percrebuit ad *nodos aenigmatum, flexusque tortuoſos*. Deriuatio aliorum a חדד *acutus fuit*, quaſi *acutum dictum* ſuffragio *Analogiae* deſtituitur.

vſ. 7. אוילים) *Stolidi*; ita dicti ab אוּל آل *incraſſari*: vt Grae-

principium ſcientiae; ſapientiam et diſciplinam ſtolidi contemnunt. *vſ.* 8. Audi, Fili mi, diſciplinam Patris tui, et inſtitutionem Matris tuae ne dimittas. *vſ.* 9. Nam corolla gratioſa capiti tuo illa; et torques ceruicibus tuis. *vſ.* 10. Fili mi, ſi illectabunt te peccatores, ne conſentias. *vſ.* 11. Si dicant, ito nobiscum, inſidias nectemus ſanguini, et quidem occultiſſimas, innocenti gratis. *vſ.* 12. Deglutiemus eos inſtar Orci viuos: et integros tanquam deſcendentes in foueam. *vſ.* 13. Omne genus opulentiae praegrauis nanciſcemur;

Graecis Latinisque παχεῖς *craſſi*, pro *ſtupidis* frequentati. Ipſum quoque *ſtupere* a *craſſitie ſtipata* ac *compacta* ductum.

vſ. 9. לוית חן) *Corollam gratiae* malo dare, quam *additamentum gratiae*. Intellige *ſertum plexile*, multa ſe *gratia* et *venuſtate* commendans: nam כלוה non eſt ſimpliciter *addi, adiungi*, ſed *circumplicari*, περιπλέκεσθαι, *circumplecti; innecti*. Indicatum iam ad *Iob*. 3, 8. indeque לויתן *Leuiathan* haud dubie ſerpens *contortuplicatus* nomen traxit. Apud *Arabes* لواء לוי eſt *flexus* ac *ſpira* Serpentis: et لسبة *plicatura* ſiue *plicatio* omnis: a *them*. لوي *flexit; plicuit, contorſit*. Ad *hederam* item, ad *vites;* aliasque res, multo *flexu plexuque ſeſe innectentes*, et *circumplicantes*, ſe porrigit.

vſ. 11. נארבה לדם נצפנה) Hebraiſmus ſolemnis נארבה נצפנה *inſidiabimur recondemus*, pro, *quam occultiſſime inſidias nectemus*. Ea nempe eſt proprietas verbi ארב أرب *nexuit;* innexuit. Inde prouerbiali formula dicunt أرب عقدته *nectere nodum ſuum:* pro ita *circumuenire alium vt inde exſolui nequeat*. Reperies etiam apud *Golium* أرب الدهر *aduerſa, dura, et grauis fuit fortuna:* quaſi *nexuit nodos, ſtruxit fraudem, inſidiata eſt*. נקי חנם) *Innocenti gratis. Gratis innocens* a *ſannionibus* hiſce vocatur *virtutis* et *Religionis cultor*, quem fiducia in Deum ſua parum ſit adiutura.

vſ. 12. תמימים) *Integri*, iam non ad *integritatem vitae* ac *virtutis* refertur; ſed vel ſimpliciter *totos* ſonat: vt אליה תמימה *cauda integra, tota*. Leu. 3, 9. et שנה תמימה *annus integer* ſaepiuſcule; vel *integris viribus* et *fortunis florentes;* vt تمم.

vſ. 13. הון יקר) ſub הון יקר *opes pretioſae* aliquid exquiſitae et interioris latet elegantiae; cum *Oxymoro* coniunctum. Nempe הון proprie eſt *leuitas, facilitas*, vnde, vt apud LATINOS *facultates* inualuere pro *opibus*, quibus *faciliime viuatur et agatur*, ita apud *Hebraeos* et *Arabes*, ſuccreuit *Metonymica* poteſtas *opulentiae* ad *omnia vitae commoda redundantis*. Illa *leuitas, facilitas*, inſignitur Epitheto יקר *grauis, ponderoſae, pondere et pretio valentis*. Origo certiſſima, quam con-

ſcemur; implebimus domos noſtras ſpolio. *vſ.* 14. Sortem tuam inter nos iacies: et crumena vna erit nobis omnibus. *vſ.* 15. Fili mi, ne eandem cum iis viam eas: cohibe pedem tuum ab eorum tramite. *vſ.* 16. Nam eorum pedes ad malum currunt: et feſtinant ad effundendum ſanguinem. *vſ.* 17. Profecto gratis ventilatur rete in oculis omnis alitis. *vſ.* 18. Aſt illi inſidias nectunt ſuomet ſanguini; et quidem quam occultiſſime, aduerſus ſuas ipſorum animas. *vſ.* 19. Sic itinera omnis lucrum inhiantis: animam captantium illud capit. *vſ.* 20. Sapientia in platea perſonat, in amplis foris vocem

conſenſus *Dialectorum* ſancit, non ſolum omnibus vſibus ſecundariis natiuum decus et pondus adſtituit: ſed etiam iis locis, in quibus *grauitas praeponderans* deſideratur, benignam facem accendit. נמלא שלל) *Implebimus ſpolio;* proprie *diſtendemus*, effarciemus diſtentas prae copia. Sic *diſtenta vbera;* et *crumenae diſtentae*, pro *fartis*, et *farciendo oppletis* neminem fugere poſſunt. שלל *ſpolium* ab *extrahendo* dictum, quod ſub سل aſſeruatum. Cf. Ruth. 2, 16. vbi primaria poteſtas ſe exſerit.

vſ. 17. מזורה) Non ſimpliciter ſonat *rete expanſum*, ſed *ventilatum, cum ventilatione* et *excuſſione ſparſum.* Senſus eſt: *Nulla ales tam ſtupida, quae ſe in rete ante oculos ventilatum, eiectumque, induat: at perditiſſimi hi peccatores;* ſuis manibus, *ſub ſuis ipſorum oculis*, *eas ſtruunt tendiculas, quibus in certiſſimam peſtem* necemque ſemet vltro *inuoluant.* Nempe qui *innocentium ſanguini inſidias nectunt, ſe in easdem induunt*, et *innectunt:* quique *tanquam Orcus viuos deglutire* moliebantur *probos; ipſi Orco deglutiendos ſeſe offerunt veluti*, atque *in perniciem ſuam ruunt.*

vſ. 18. בצע בצע) *Lucripetam turpem* deſignat haec formula, a notione primaria *ſecandi, reſecandi:* quaſi qui vndique *exſecant, derodunt, deradunt*, quod *crumenam farciat*, ac *diſtendat.* בצע eſt κερμα; ἀπο τȣ κειρειν: vnde et κερματίζειν eodem vſu inualuit. κερδαίνειν quoque et κερδος, ex eodem fonte dimanarunt. בעליו) reſolutum in בעלי בצע *Domini*, vel *Magiſtri* κερματος, *turpis lucelli*, notat *eidem toto adfectu deditos* et *infixos:* a בעל turſit; cuius graues et venuſtas *metonymias* infra Cap. 30, 23. explanabo.

vſ. 20. תרנה) *Perſonat;* a רנן *tinnulum tremuit;* proprie in *arcu;* cuius ille ſonus *Arabibus* رنين ,רנין, et رنّة רנה: vt ipſe *Arcus talem ſonum reddens* مرنان מרנן appellitatur. Hinc appoſitiſſima *metaphora* permitti coepit ad *vocem altam* et *ſonoram:* ſiue ad *clamorem tremulum* et *tinnulum*, quo *aures* fortius *feriantur.* Hic attenditur *vibrans* et *penetrantiſſima oratio;* prout רַנָּן رنّان ad *Altiſonum Oratorem* ſe porrigit. Poſterius חתן קולה *vocem ſuam dat,*

vocem suam edit. *vs.* 21. In capite feruentium *vicorum*; in ostiis portarum; in vrbe, dicta sua edicit. *vs.* 22. Quousque, fatui! amabitis fatuitatem? et fanniones fannam flagrant sibi? elumbesque, *stolidi*, scientiam odio habebunt? *vs.* 23. Conuertamini ad redargutionem meam; ecce ebulliam

edit, potest generalius accipi: potest et specialius, *pertonat:* nam *edere vocem* saepe valet *tonare:* vide 2 Sam. 22, 14. Ps. 68, 34. Ier. 10, 13. Βροντᾷν tonare dici *Oratorem potentem*, nemini ignotum.

vs. 21. המיות) Absolute positum hocce vocabulum vel *turbas* notat *frequentes* et *frementes effuso* velut *aestu*; vel, quod malim, *loca ipsa* quae *turbis effusis feruent*, et *aestuant.* Radix המה *aestuauit, aestu efferbuit*, grauissimis vsibus se diffundit in omnem dignitatem, vbertatemque, Linguae. [המיות, quod SCHVLTENSIVS dedit feruentium *vicorum*, LXX verterunt τειχέων *murorum.* Patet inde eosdem legisse חֹמיות a sing. חֹמות ad formam אָחוֹת *soror* —— אחיות. Longe praeferenda videtur haec noua lectio, masorethicae; egregie enim cum reliquis verbis consentit, in quibus non nisi locorum publicorum vrbis mentio fit, *portarum* scilicet atque *fori.* Sensus enim est: *Sapientiam in quoque loco publico atque frequenti versari solere, seque vt illic ambulantes suscipiant, exhortari.* In locis autem publicis vrbis et in quibus deambulare solebant Orientales, *muros* fuisse, ecquem fugit? *Vog.*]

vs. 22. תאהבו) *Amabitis.* Thema אהב *amare, diligere*, vim istam *secundariam* induit a *primaria spirandi, adspirandi, anhelandique;* prout *anhelare aliquid*, est *vehementius petere* et *adamare.* Significationes hae sub هب et اهب, asseruatae. Forma ex פַיְעַל in פֵיעַל et suppresso *Iod*, פֵעַל descendens, exprimit *affectum intimius fixum.* ולצים) *et fanniones.* לץ a *themate* ליץ, *torsit, obliquauit*, id nominis inuenit, ab *oculo, vultu, lingua distorquendis*, atque ad *virulentam* illam *illusionem inflectendis* quam et *Latini* eadem fere ansa appellarunt *fannam*, quae *Os cum vultu distortum* signat. Hinc *fannio, fannator, subfannator*, pro *acerbissimo irrisore* ac *ludificatore.* חמדו) *flagrant.* Sub חמד *cupere, concupiscere, desiderare, appetere*, quae item secundarii gradus notiones, primaria virtus dat *flagrare*, vnde mox *flagrantius appetere* inualuit. Sic חמדת אלנור حمدة النار in *Camuso* est صوت التهابها *sonus strepens flagrantiae eius:* et מחתמד محتمد exponitur مشتد الحر *vehementer calidus, flagrantissimus.* וכסילים *Elumbesque.* כסיל *stolidus;* proprie *elumbis:* qui *lumbo infracto torpet.* كسل *torpuit, segnis et ignauus fuit.*

vs. 23. אביעה) *Ebulliam.* Radix نبع נבע, est *scaturire;* et quidem cum *strepitu;* quod est *ebullire: rebullire:* quasi *bullis excitatis scaturire*,

liam vobis ſpiritum meum: cognoſcendos deponam penes
vos ſermones meos. vſ. 24. Quandoquidem clamaui, et
grauati eſtis; tetendi manum meam, et non erat qui pur-
gatam praebuerit aurem. vſ. 25. Et diſturbaſtis conſilii mei
nexam ſeriem; atque redargutioni meae haud annuiſtis.
vſ. 26. Etiam Ego in exitio veſtro ridebo: ſubſannabo
quum

turire. אוריצה) *Cognoſcendos deponam.* ירע وضع *poſuit, repoſuit;* ſpeciatim *adſeruandum vaſe, ciſta,* cet. Inde in IV. أودع *depoſuit quid, ac ſeruandum dedit: Communicauit* cum aliquo ſermonem; *commiſit* arcana; *pro depoſito commendauit.*

vſ. 24. ותמאנו) *Et grauati eſtis.* Verbum מאן, quod notionibus *renuendi, recuſandi, nolendi*, ſpecie *Pihhel* in *Lexicis* exhibetur, *primigenia* ſignificatione fuiſſe videtur *grauem eſſe:* vnde metonymice ductum ſit *grauari* tanquam *onus*, ac *ſarcinam, quam* quis *ſubire renuat,* ac *recuſet.* Dialectus *Aramaea* frequentat quoque noſtrum מאן pro *taedio* et *moleſtia oneroſa.* Talis *ſarcina* appellatur مؤونة מאונה et מאנה. Adhuc tamen inter probabilia tantum id haberi velim. מקשיב) *qui purgatam praebuerit aurem.* מקשיב, quod integra phraſi eſt מקשיב אזן purgans aurem (cf. Ieſ. 32, 3.) a קשב قشب *nitidus, terſus fuit;* vnde *nitidare, tergere, repurgare, emundare aurem,* figuratione Orientali genio accommodatiſſima: quam et ſub كرى כרה *effodit, fodiendo emundauit riuum, puteumue,* receperunt. (cf. Pſ. 40, 7.)

vſ. 25. ותפרעו) *Et diſturbaſtis.* פרע, a *primaria* virtute *ſcindendi,* adfert *diſſolutionem rei nexae,* et *ordinatae;* vt *quum crines diſſoluuntur,* ac *diſturbantur.* Item quum *Linea* ſeu *Filum*, quo nexae ſunt *margaritae,* aliaeue *baccae, ſcinditur,* ac *diſturbatur.* Talis *linea* appellatur نظام, a نظم, pro quo et نزم נזם effertur, *conſeruit, connexuit margaritas.* Hanc *Lineam*, illuſtri figura transferunt ad *diſciplinam pulcre conſertam* ac *connexam:* omnemque *ſtatum bene ordinatum* ac *compoſitum.* Illius *conſertae lineae ſciſſionem, diſturbationemque,* exprimit noſtrum פרע. -- עצתי) *Conſilii mei.* Voculae עצה in *vſ.* noſtro reſpondet عظة *admonitio*, a وعظ יעץ *conſuluit, admonuit:* ſpeciatim, de *admonitione ſacra;* vnde *Orator ſacer* κατ' ἐξοχὴν واعظ יועץ audit.

vſ. 26. אלעג) *Subſannabo.* Aliud *ſubſannandi* verbum לעג, crebro occurſurum, iam illuſtratum dedi ad Iob. 9, 23. vbi *Originem* ſitam eſſe oſtendi in *vibratione nictante;* et quidem ſpeciatim vel *oculi*, vel *linguae*, vel *flagri huc illuc moti, aut incuſſi.* Habes fontem vnde *illuſio ſannis inſultans* omnem in partem ſeſe diffundat.

 vſ. 27.

quum aduentabit pauor vester. *vs.* 27. Quum aduentabit tanquam fragor erumpens pauor vester; et exitium vestrum vt procella ingruet: quum irruet super vos angustia stringens, et anxietas opprimens. *vs.* 28. Tunc inclamabunt me, et non respondebo: multo mane quaerent me; et me non inuenient. *vs.* 29. Pro eo quod odio habuerunt scientiam; et timorem Domini non elegerunt. *vs.* 30. Non annuerunt consilio meo, contumaciter spreuerunt omnem meam redargutionem. *vs.* 31. Atque comedent de fructu viae suae; de consiliisque suis saturabuntur. *vs.* 32. Sane auersatio fatuorum trucidabit eos: et liquida securitas elumbium (ignauorum) disperdet eos. *vs.* 33. Ast auscultans mihi, reclinabit secure; et liquide tranquillus erit; sine vllo pauore mali.

CAPVT

vs. 27. כשאוה) *Tanquam fragor erumpens.* Vel *part. foem.* est שׁוֹאָה, שֹׁאָה per *quietem tert. rad.* pro שֹׁאֲוָה; vnde mollius, *tertia* in pronunciando suppressa, שֹׁאָוה *erumpens fragor:* vel potest esse *substant. segolat.* quod *masculine* שְׁאָר, in *femin.* reddit שֹׁאָוָה *Sjohwaa,* mox in שֹׁאָוה Sjoo-aa concessurum, ad *Analogiam;* manente Waw ad indicium Radicis, quae שאו est; aeque ac שאי; nam et שָׁאוֹן item *fragor*, ad easdem leges *quietis*, ex שַׁאֲוֺן est contractum. *Originem* verbi שאה reponunt nobis *Arabes* sub ثأى שאי *Lacerari, diffindi, disrumpi cum fragore:* vt quum discinditur quod *bene consutum* aut *compactum* erat: de *veste*, *muro*, aliis rebus. En שואה *procella cum fragore erumpens.*

vs. 30. נאצו) *Contumaciter spreuerunt.* Verbum נאץ *gradum* aliquem *maiorem contentionis* obtinet: qui vnde adscitus sit, haud liquet. Succurrit ناهض in Camuso رافع راسه *caput attollens cum contumacia*, vel *contentu.* Sed et hoc profundiorem habet *Originem*, quam necdum discutio: quod longiora spatia requirat.

vs. 32. תהרגם) *Trucidabit eos.* Thema הרג proprie valuit, vt هرج *minutatim caedere, concidere.* Inde *grauem occidionem* saepe consignat: qualis et nunc attenditur. Malui propterea *trucidandi* verbo vti, quod istam proprietatem vtcumque assequitur. ושלות) *liquida securitas.* De primaria virtute שלו *in defaecata* et *eliquata*, vt sic dicam, *tranquillitate, opulentia*, ac *securitate* inde oriunda, late actum *Origin.* t. II.

vs. 33. ישכן) *Reclinabit.* Pulcre dictum, pictumque ישכן בטח *reclinabit in plano*, vel *planum reclinabit;* ad *summam securitatem* et *fiduciam*, quam nihil infestare vnquam possit, repraesentandum. In postremo membro plerosque fugit solemnis *Hebraismus*, quo מן *absolutam*

CAPVT II.

Verſ. 1. Fili mi, ſi accipies ſermones meos, et praecepta
mea recondes tecum: vſ. 2. Aures purgatas prae-
bendo ſapientiae; inclinabis cor tuum prudentiae: vſ. 3. Quin
ſi intelligentiam aduocaueris; atque ad prudentiam intende-
ris vocem tuam: vſ. 4. Si veſtigaueris eam vt argentum,
et vt theſauros conditos ſcrutatus fueris eam: vſ. 5. Tunc
intelliges (diſtincte percipies) timorem Iehouae; et agni-
tionem Dei inuenies. vſ. 6. Nam Iehoua dat ſapientiam;
ex ore eius eſt cognitio et prudentia. vſ. 7. Et quod re-
condatur pro rectis ſolidum (et quam recondant ſibi recti
ſolidam rem;) *quod* clypeus ſit incedentibus in integritate.
vſ. 8.

lutam infert *negationem*, a *praecidendo* quod in מכן مِن continetur. Quod vulgo datur, *tranquillus erit a timore mali*, dilutius exit. Erectior requiritur ſenſus, et שאנן per ſe concipiendum, illa virtute, quam alibi adſtruxit, *liquide fuſi*, ad *ſummam tranquillitatem* exprimendam. Iſti ſtatui cumulus imponitur per מפחד רעה, quod item per ſe membrum efficit et clauſulam appoſitiſſimam. *Demto omni pauore mali; absque vt vllus vnquam pauor increpet.*

Vſ. 1. תקח) *Accipies*, *Metaphora* illa ſignatiore, quam Cap. 1, 3. 5. enotaui. תצפן) *Recondes*, item *figurate*, tanquam in *penu*, in *theſauro*. Latius ad vſ. 7. infra.

vſ. 2. להקשיב וגו׳) Plena iam phraſi habes הקשיב אזנים *nitidare aures; aures purgatiſſimas praebere*. Redi ad Cap. 1, 24. et adde Pſ. 130, 2. et 2 Chron. 6, 40.

[*vſ.* 6. מפיו) *Ex ore eius*. *Graecus Alexandrinus* vertit καὶ ἀπὸ προσώπȣ αὐτȣ̃. Patet eundem legiſſe ומפניו. Reliquae Verſiones antiquae, a parte Textus hebraei ſtant; et aptiorem quoque ceterisque verbis magis conſentaneam eſſe lectionem מפיו nemo non videt. Quod addiderint particulam καὶ non efficit eosdem legiſſe ומפניו; probabile enim eos hoc in loco vt toties alibi, hanc particulam, in orationis nexu, ſuppleuiſſe. *Vog.*]

vſ. 7. וצפן) *Et quod recondatur*. Nodum nectit criſis *Maſorethica*, quae pro וצפן margini appoſuit יצפן *recondit*, nempe *Dominus*. Mihi tutius quod in *textu* poſitum, quin et cumulatius: *et recondere aequis*; id eſt, *et quod recondant ſibi aequi*, tanquam theſaurum; ipſa *ſoliditas*; nempe *ex ore Domini* eſt, quae ſoliditas ſapientiae *clypeus ſit incedentibus integerrime*. Sic omnia rotundius exire videntur. צפן *condere*, *recondere* in loculo, in theca, in theſauro. Proprie *compingere*, *congerere* in *theſaurum*. Nempe صغن in ſtirpe valuit, *pangere*, *appingere*, *compingere*. [וצפן) *Graecus Alex.* vertit Καὶ θησαυρίζει — Probabile exinde redditur eundem

legiſſe

vſ. 8. Ad ſeruandum itinera aequi iuris; et viam piorum ſuorum cuſtodiet. *vſ.* 9. Tunc diſtincte percipies rigorem iuſtitiae, et aequitatem iuris; et complanationes, omnem orbitam boni. *vſ.* 10. Quoniam intrabit ſapientia in cor tuum; et cognitio animae tuae delicata erit. *vſ.* 11. Solertia excubias aget ſuper te; prudentia te tuebitur. *vſ.* 12. Ad eripiendum te e via mali; e viro loquente peruerſitates. *vſ.* 13. Derelinquentibus itinera planiſſima, ad incedendum in viis horridae caliginis. *vſ.* 14. Qui laetantur

legiſſe יִצְפֹּן *et recondit* ſ. *recondere ſolet.* להלכי תם) *Incedentibus in integritate.* Graec. Alex. *τὴν πορείαν αὐτῶν.* Legit להליכתם. *Vog.*]

vſ. 8. חסידו) *Piorum ſuorum.* חסיד *pius*, non tantum de *hominibus*, ſed etiam de *Deo.* Ita apud *Latinos* quoque pietas tam *Numinis*, quam *hominis;* a primaria virtute, quae adfert *vbertatem ſucculentam*, quae eſt in *πῖος*, et *πῖαρ.* Eadem proprietas *Thematis* חסד *vberauit, vbertate ſucci affluxit* Eſt *Arabum* حشد, vnde in *Camuſo* exſtat حشدت الناقة *vberibus plenis affluxit Camelus:* itemque عين حشد *fons affluens iugiter, et exuberans.* Hinc חסד حشد inualeſcere coepit pro *ſtudio promtiſſimo omnis officii*, in *quod quis velut exuberat.* Ita חסד nunc *virtutem* ſignat et *pietatem:* nunc *munificentiam*, et *benignitatem;* nunc *officium* omne *humanitatis, ſummo ſtudio oblatum, praeſtitumque.* Haec qui obſeruant, *Exuberantium* חסידים titulo inſigniti.

vſ. 10. תבוא) *Intrabit.* בא hic non ſimpliciter eſt *venire* vel *intrare;* ſed *intrare tanquam in hoſpitium.* Sic *Arabibus* باءَ באה eſt *manſio, hoſpitium;* vt et مباءة מבואה *diuerſorium;* et verbum ipſum بآء בוא ſpeciatim *intrauit hoſpitium.* Vnde apud *Golium* بوّأ *parauit hoſpitium*, vel *manſionem in eamque recepit, atque ibi locauit.* ונעם) *delicata erit.* Verbum נעם *ſuauem, delicatum, amoenum eſſe*, iſtas *metonymicas* notiones induit, a *propria* et primaria *mollitiei*, et quidem *tenerrimae*, quae *teneritudine* ſua *mulceat.* Ita ناعم נועם exponitur, *Mollis, lenis, tener, amoenus, delicatus, voluptate omni iuuans.* et נעים نعيم *commoditas, voluptas; opes; bona omnia, quibus quis fruitur et deliciatur.*

vſ. 11. מזמה תשמר עליך) *Solertia excubias aget ſuper te.* מזמה a זמם *adſtrinxit*, proprie ſonat *adſtrictionem* illam *mentis*, qua quis ſe ſolertius applicet, et intendat, ad agendum. שמר generatim *ſeruare, cuſtodire*, ſpeciatim *cuſtodem agere, excubare, vigilare*, in Origine valet *ſuccingi.* Vnde ad *vigilem curam, cuſtodiamque* facilis tranſitus.

[*vſ.* 14. בתהפכות רע) *In peruerſitatibus nequam.* *LXX. Syrum* et *Chal-*

tur quum patrant malum; exultant in peruerſitatibus nequam. *vſ.* 15. Quorum diſtorta ſunt itinera; quique in orbitis ſuis flexuoſi ſunt. *vſ.* 16. Ad eripiendum te a femina aliena, a peregrina, quae lubricat ſuos ſermones. *vſ.* 17. Quae derelinquit Socium iuuentutis ſuae; et foedus Dei ſui obliuione delet. *vſ.* 18. Sane ſidit ad mortem domus eius; et ad Orcinos orbitae eius.

Chaldaeum pro plurali, legiſſe patet ſingularem בַּהֲפֵכַת *Vog.*]

vſ. 15. עקשים) *Diſtorta.* עקש non *peruerſus* tantum, ſed maiore illo gradu, qui in *diſtortus* cernitur. In *Camuſo* عقش pro *flagellis contortis* et *diſtortis palmitum:* nec non pro *ſpecie oleris contortuplicati:* quemadmodum Thema ipſum عقش eſt *contorſit, contortuplicauit.* ונלוזים) *Et flexuoſi.* Verbum לוז non *receſſit* proprie, ſed *flexit, obliquauit;* vt لاز, et لاذ. Inde iam נלוזים *flexuoſi, flexibus multis obliquati.* [במעגלותם *Graec. Alex. Syr. Chald.* et *Vulg.* legerunt מעגלותם omiſſo ב praefixo. Si attendas ſenſum verborum et membrorum parallelismum, clariſſime apparebit lectionis, quam antiquae Verſiones ſiſtunt, veritas. *Vog.*]

vſ. 16. אמריה החליקה) *Sermones ſuos lubricat, glabros et lubricos reddit.* חלק vt خلق eſt *laeuis, glaber, lubricus fuit.* Infra Cap. 7, 21. habebimus חלק שפתים *glabritiem lubricam labiorum;* vbi cum *amatoriis blanditiis, laſciuiae lubricitas* coniungenda. Pariliter et hic, *lubricare ſermones* haud dubie *blandimenta laſciua* complectitur.

vſ. 17. אלוף) *Socium.* Aliis *ductorem* ſonat, aliis *Amicum.* Vtrumque in *Maritum* quadrat. Thema אלף الف adfert *coniunctionem intimam;* atque inde apud *Arabes* exponitur, *aſſuetus fuit, conſueuit, didicit:* item *manſuefactus eſt:* itemque *copulauit, ſociauit, coniunxit.* الف *familiaris ſocius, conſuetudine iunctus;* qui et الوف אלוף, nec non اليف אליף. Siue *ducem* itaque ſiue *amicum* ſequare, *ſocium* habebis *coniunctiſſimum.*

vſ. 18. שחה וגו׳) *ſidit*, cet. Plerique dant: *declinat ad mortem domus eius.* Pro *declinat* autem, vel *vergit*, reddendum potius *ſidit, ſubſidit, ad mortem domus eius:* nam ساخ per رسب *ſubſedit, immerſus fuit* exponitur in *Camuſo:* et تسوخ eſt *immerſus fuit in lutum: ſubſedit in fundo.* Eadem eſt potentia ſororiae Radicis ثاخ quam *Phiruzab.* in *Camuſ.* declarat per خاض *mergi in profundum.* רפאים) *Rephaim*, late diſcuſſi ad *Iob.* 26, 5. vbi *Orcinos* reddidi, ſiue *Manes Orco addictos.* [Verbum שחה *Graec. Alex.* vertit ἔθετο, probabile inde eundem legiſſe aut שָׁתָה aut שָׂמָה. Syrus absque ſenſu, et legit שכחה אלמות (pro אלמים), et vertit: *et oblita* eſt

eius. *vſ.* 19. Omnes intrantes eam non reuertentur; et non aſſequentur itinera vitae. *vſ.* 20. Quocirca ambulabis in via bonorum; et itinera iuſtorum cuſtodies. *vſ.* 21. Nam recti inhabitabunt terram; et integri in ea neruabuntur. *vſ.* 22. At improbi exſcindentur ex terra; et perfidi ex illa euerrentur.

CAPVT

eſt liminum domus ſuae. Chaldaeus legiſſe videtur שְׁחָה לְמָוֶת. *Vog.*]

vſ. 19. בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן) *Intrantes eam non reuertentur.* Habet aliquid in receſſu: *ineuntes eam non redibunt.* De *vaſtis* nempe et *imperuiis deſertorum*, aliisque viis inuiis, in *praecipitia* ac *voragines* deferentibus, dicunt Orientales, *non datur ex hac via reditus.* Hoc decentiſſime hic applicitum; ad *certiſſimum exitium talis commercii depingendum.* [Verbum יַשִּׂיגוּ *Syrus* cur verterit ܡܬܕܟܪܝܢ *reminiſcentes*, non alia patet ratio, quam quod vel ex corrupta lectione membr. 1. v. 18. (vide notam praeced.) infelix Criticus noſtrum יַשִּׂיגוּ mutauerit in יִזְכְּרוּ; vel quod Interpres Syrus ex nexu vtriuſque verſus, corrupta illa lectione ductus ita verterit. *Vog.*]

vſ. 21. יִשְׁכְּנוּ) *inhabitabunt.* יִוָּתְרוּ) *neruabuntur.* Verba יִשְׁכְּנוּ et יִוָּתְרוּ ſumma cum venuſtate reſpondent ſibi inuicem, reſonantque. Prius *reclinari* hic ſpeciatim notat *tendere*, *tentorio poſito occupare*, et *habitare*: poſterius יִוָּתְרוּ *neruabuntur* oculis ſubiicit *neruos*, ſiue *funes nerueos*, quibus *tentoria* firmantur. Cf. Ier. 10, 20. Exod. 35, 18. De שָׁכַן eiuſque *proprietate* vid. Cap. 8, 12. Nunc Radix יתר enucleatius pandenda. *Primario* proximum haud dubie יֶתֶר *neruus.* Is a Graecorum νεῦρον; quod ἀπὸ τȣ νεύειν *nuere*, *tremulum vibrare.* Eadem proprietas verbi יתר, وَتَرَ quod eſt inter ὀνοματοπεποιημένα, conſignans *intenſiorem illum tremorem*, qui reddat ſonum *Tir.* Inde apud *Golium* in II. *Specie* habes *tetendit* arcum, *obducto neruo*, et quidem *validius.* Ex hoc fonte وَتَر יֶתֶר eſt *Neruus*, ſiue *arcus*, ſiue *citharae*, et quidem tenſus. Habes cum *Neruo*, *Robur vibrantiſſimum*; ſentisque quomodo vltro hinc ſuccreuerit poteſtas *excellentiae* et *praeſtantiae* nec non *vigoris durantis.* In hanc amplitudinem quoque reſoluendum exiſtimo noſtrum יִוָּתְרוּ *neruabuntur*, quod proprie *Tentorium* depingit, *neruis funibusque tenſis* quam firmiſſime reuinctum: improprie *fortunas fibrantes*; omnique *opulentia* ac *dignitate praeminentes.*

vſ. 22. יִסְּחוּ) *Euerrentur.* Verbum יִסְּחוּ a multis accipi video, tanquam fut. in *Nipph.* a נסח, quod *Cocceio* eſt *auferre.* Vnde hic dat, *perfidi auferentur ex ea.* Addit, *niſi ſit ex Kal*, imperſonaliter, *perfidos auferent ex ea.* Sane נסח نَسَخَ *tranſitiuum* eſt, valetque *vulſit*, *reuulſit.* Sed quia

יסחו

CAPVT III.

Verſ. 1. Fili mi, inſtitutionem meam ne obliuiſcaris, et praecepta mea ſeruet cor tuum. *vſ.* 2. Nam longitudinem dierum, annosque vitae, et pacem, addent tibi. *vſ.* 3. Virtus et fides ne derelinquant te; alliga eas ceruicibus tuis; ſcribe eas ſuper tabula cordis tui. *vſ.* 4. Et inuenito gratiam, ac maturitatem vberem, in oculis Dei hominumque. *vſ.* 5. Confide in Iehouam, toto corde tuo; et

יִסָּחוּ pro יִנָּסְחוּ durius eſt, quam vt digeri queat vel *imperſonale* illud ſequendum, *perfidos reuellent ex ea;* vel decurrendum ad סחה *eraſit, euerrit;* vnde in *fut. Niph.* exiſtit opportuniſſimus ſane ſenſus, *perfidioſi euerrentur ex ea.* In *Dialecto Arabum* pertritum سحا idem quod جرف *verrere, verrendo extergere, eradere, aſportare.* Eius *partic.* ساحية ſpeciatim eſt *fluxus* omnia *radens, aſportans.* Iſtam imaginem huc lubens admouerem.

Vſ. 3. חסד ואמת) *Virtus et fides.* Coniunctim ire amant voces חסד ואמת, pro natiua indole *Vbertas et firmitas.* De Deo Pſ. 25, 10. et 89, 15. De hominibus Gen. 24, 49. cet. Vtroque caſu adfert *vberrimum* et *ſinceriſſimum ſtudium benefaciendi*, vbique *firmum* ac *conſtans;* neque vſpiam *fallens* aut *deficiens.* De *hominibus* quidem nil commodius ſuccurrit, quam *virtus et fides*, quae omne genus officiorum ſincere, ac conſtanter praeſtitorum, includunt. Contrario hic ordine *virtus et fides* dicuntur *aliquem derelinquere*, quum eum ſibimet velut permiſſum ruere et vagari ſinunt, omni eius cura quaſi ac cuſtodela abiecta.

vſ. 4. ומצא) *Et inuenito.* Eſt ſolemnis constructio, qua *Imperat.* cum mandato, ponitur pro *futuro* promiſſionem ferente, ac ſanciente. 2 Chron. 20, 20. Pſ. 37, 3. ושכל טוב) *Maturitatem vberem* proprie ſonat. Haec cum *prudentia felicem* nunc *ſucceſſum* amplectitur. Redeatur ad Cap. 1, 3. Poſſes quoque, *maturitatem boni; vberis* in *neutro;* eadem amplitudine. [Syrus vertit ܘܛܝܒܘܬܐ ܘܣܘܟܠܐ legiſſe inde videtur טוב ושכל. Male. Orta eſt, ſine dubio haec lectionis diverſitas ex omiſſione alterius vtrius horum verborum, quod poſthaec a Correctore in margine eſt adſcriptum a librario dein male locatum. Eadem ratione explicandum erit, quod verbum ושלום v. 2. in eadem hac Verſione initium faciat v. 3. Quod autem verba כתבם אל לוח לבך v. 3. in Verſione Graeca deſint, merae librarii negligentiae tribuendum exiſtimamus.]

vſ. 5. בטח) *Confide.* Proprie *complanari, ſterni in planum:* vt quum *aequor ſternitur*, ac *complanatur.* Ad *vſ.* 23. Arabum بطح exprometur. Inde ad *ſecuritatem mentis complanatae* veluti atque *in plano tutoque reſidentis*, pingendam,

et prudentiae tuae ne innititor. *vſ.* 6. In omnibus viis tuis agnoſce eum; et ille complanabit itinera tua. *vſ.* 7. Ne ſis ſapiens in oculis tuis; timeto Iehouam; et recedito a malo. *vſ.* 8. Sanatio id fuerit vmbilico tuo; et irrigatio tuis oſſibus. *vſ.* 9. Honora Iehouam de opibus tuis; et de primitiis omnis prouentus tui. *vſ.* 10. Et diſtendentur apothecae tuae ſaturitate;

dam, traducitur. Succinit alterum נשען, quod eſt *fulciri*, vel *ſemet fulciri*, *ſuffulcire*.

vſ. 8. לשרך) שר سر foem. سرّ שרה *vmbilicus*, figuram praebet *meditullii* et *centri*; itemque *abditi* et *profundi receſſus*. Figura *Graecis* quoque placita, quibus ὄμφαλος τῆς γῆς *vmbilicus terrae* vocabantur *Delphi*, quod in *meditullio* orbis Oraculum hocce conſtitutum crederent. *Homer. Odyſſ.* 1: 50. *Inſula in circumflua*, ὅτι τ' ὄμφαλός ἐστι θαλάσσης, *vbi vmbilicus eſt maris*. Vbi *Schol.* ὄμφαλος τὸ μεσαίτατον, *vmbilicus*, *meditullium*. Largius ſibi indulget Genius Orientis, qui *vmbilicum* etiam Cordis admittunt, pro eiusdem *meditullio*, atque *abditiſſimo* ſimul *receſſu*. Adparet שר *vmbilicum* hic *meditullium corporis* et *cordis* iunctim exprimere; quemadmodum עצמים *oſſa* eorundem *medullas*, pro corporis et mentis ſimul *firmamentis* venire nemo inficias iuerit. *Sanatio vmbilici* hic inducta; quod *fomenta* iſti parti admota vim ſuam per omnia didant, ac diffundant. Ad hanc rationem reuerentia numinis, et odium omnis mali, *ſanitatem* praeſtat *corpori*, *ſanitatem animae*; atque vtriusque *facultates intimas firmat*, ac *ſerenat*: confer quae ad Iob. 21, 24. annotata. [לשרך, *LXX*, et *Syrus* legerunt aut לשארך, aut לבשרך, ſenſu eodem. Praeferendam videri hanc lectionem maſorethicae, omnia arguunt. *Parallelismus* ſc. vtriusque membri; *creberrima* in Bibliis *coniunctio* nominis עצם cum שאר aut בשר; denique etiam *ſenſus*: *tum* עצם enim *tum* שאר ſ. בשר cum ſuffixis ſignificant hic pronomen TU; prout alibi τὸ נפש adhiberi ſolet. Atque conſtituunt iam *caro* et *oſſa* duas primarias corporis partes, in duo inde membra diuiſa iunctim totum efficiunt; poſitaque pro corpore, hocque vt נפש ex accurata Hebraeorum in denominando diligentia explicandum. *Vog.*]

vſ. 10. וימלאו אסמיך שבע) Splendide dictum; *Diſtenduntur*, *differcientur apothecae tuae ſaturitate*, i. e. *omni copia ſatiante*. Ita شبع *Satur*, pro *diuite* et *copioſo*. ותירוש) *Muſtum*. תירוש ſuum ſibi Thema repoſcit תרש, adhuc exſulans e *Lexicis*, نرش *agilis fuit; ferbuit*. A ſpecie פיעל deſcendit, quae Iod ſibi inſertat. יקביך) *Lacus tui*. יקבים non ſunt *praela*, *torcularia*; ſed *Lacus*, *in quos vinum excipitur*. Thema وقب apud *Arabes* conſeruatum notat *cauum eſſe*, *excauari*. יפרצו) פרץ *rupit*, *erupit*, *prorupit*; ſpeciatim in *aquis*, quum *victis obicibus*

ritate; et musto lacus tui erumpent. *vs.* 11. Disciplinam Iehouae, fili mi, ne exulcereris; et ne dirumparis sub redargutione eius. *vs.* 12. Nam, quem amat Iehoua, redarguit; et vt pater filium, quem acceptum habet. *vs.* 13. Beatus homo qui inuenit sapientiam; et homo qui depromit (impetrat) intelligentiam. *vs.* 14. Nam vber negotiatio eius prae negotiatione argenti; et prae auro prouentus eius. *vs.* 15. Pretiosior est gemmis; et omnia monilia tua non aequabunt eam. *vs.* 16. Longitudo dierum in dextera eius; in

bus sese diffundunt. Hinc ad *copiam prorumpentem traductum.* Vide Gen. 30, 30. et cf. Iob. 1, 10. quaeque ibi prolata.

vs. 11. תמאס) מאס ex origine designat *vlcerationem*, *exulcerationem purulentam* vulneris. Hanc in Sacris quoque exstare, discas ex *Comment.* in *Iobum.* Transitus hinc procliuis ad *animum exulceratum*, et *purulento* velut *affectu alienatum.* Hoc apud *Golium* est *succensuit.* Eandem Figuram admiserunt sub شـــاف *laborauit malo vlcere*, item odiit. תקץ) קוץ قـــاض *dissiluit cum fragore*, *diruptus fuit.* Inde *subsumta secundaria* potestas *nauseae*, et *taedii grauissimi*; quo quis *dissilit* veluti, aut *disrumpitur.*

[*vs.* 12. וכאב) *Et vt pater.* Defuit sine dubio a *Syri* Codice Hebraico, praef. ו. huic nomini additum, id quod ex interpretationis suae ratione clarissime adparet. Expungendum illud esse, nexus et sensus orationis vel maxime probabile reddunt. *Vog.*]

vs. 13. יפיק) Geminam ansam habet verbum יפיק. Plurimis est, *qui expromit intelligentiam*; e *suo* scilicet *penu* largius instructo. At *Cocc.* maluit *qui impetrat intelligentiam* ex *manu* et *penu* Dei. Adblanditur; vt cum praecedenti membro coniunctius: nec dubitare patitur Cap. 8, 35 infra. Adde Cap. 12, 2. et 18, 22.

vs. 15. מפניים) Pretiosior est *gemmis.* Crisis *Masorethica* pro פניים legere iubet פְּנִינִים; ad formam hoc in Libro saepiuscule recursuram; atque apud alios quoque Scriptores sacros ita reperiundam: Quid sonet vocabulum פנינים, et a qua descendat stirpe, non liquet. Alii reddunt *carbunculos*; alii *pyropos*; alii *corallia*; alii *gemmas* generatim. *Boch. Hieroz.* P. 2. contendit pro *margaritis.* Radix vulgo statuitur פנן, vnde פִּנָּה *angulus.* Alii ipsum illud פִּנָּה *angulus* a פנה *obuertit* deriuant; vnde פנים *facies*, plural. Suspicabar olim, ex altera eius forma פְּנִין, procusum פְּנִינִי *in diuersas facies perpolita gemma.* Eiusdem *singulare* ἀναλόγως dare potuit פְּנִיִּי *multam in faciem politus lapis pretiosus.* Inde פְּנִיִּים integritatem suam satis defendit: quae munitior adhuc erit, si pro פְּנִינִים restituatur in sing. פְּנִינִי a פני, ex specie *Pealbel*, vt עֲרִירִי *valde nudus*, a ערה, ערי. Sic פְּנִיִּי et פְּנִינִי vnius *Radicis* sunt sorores, quae *gemmam multa arte expolitam* consignent.

חפציך)

in ſiniſtra eius diuitiae et gloria. *vſ.* 17. Viae eius viae amoenitatis; et omnes aggeres eius pax. *vſ.* 18. Arbor vitae illa apprehendentibus eam; et retinentium eam quiuis beatus praedicandus eſt. *vſ.* 19. Iehoua in ſapientia fundauit terram: firmauit Coelos in prudentia. *vſ.* 20. In ſcientia eius abyſſi effiſſae ſunt, (proruptae) et aethereae plagae deſtillant rorationem. *vſ.* 21. Fili mi, ne deflectant ab oculis

חפציך) חפצים, *oblectamenta*, omne id, in quod *inclinatior fertur adfectus*, hic *monilium* et *Cimeliorum* ſignificationem adfert; κατ' ἐξοχὴν, re ipſa, et ſerie, vim hanc poſtulante. Cf. infra cap. 8, 11.

vſ. 17. דרכיה) *Viae eius.* Verbum דרך *inceſſit*, *calcauit*, *item tetendit* arcum; proprie eſt *glomerauit.* Inde *via* a *glomeratione pedum* dicta. נתיבותיה) נתיבות non ſunt *ſemitae*, ſed *aggeres* elati, et *viae amplae*, *eminentes*, *regiae*: a *Themate* נתב نتب. eminuit.

[*vſ.* 18. ותמכיה מאשר) *Et retinentium eam quiuis beatus praedicandus eſt.* Verae atque genuinae lectionis verbi ותמכיה, veſtigia ſupereſſe videntur in Verſione *Vulgata*; quae arguit, legendum eſſe וְתֹמְכָהּ. Exigit hanc lectionem ſequens nomen Sing. מאשר. Diſplicet interpretandi ratio quam ſequutus eſt *Schultenſius*, quamque alii in ſimilibus locis ſequuntur, quum innumerorum huius generis exemplorum, ſi Codices et antiquas Verſiones vbi occurrunt conferas, Syntaxi conformis deprehendatur lectio; et praeterea Latinorum *quiuis*, Hebraeorum כל, cum nomine *ſingulari* conſtructum, reſpondere videatur. Ceterum ותמכה in ותמכיה mutatum eſſe probabile eſt ex nomine *plur.* membr. 1. למחזיקים. *Vog.*]

vſ. 20. נבקעו) *effiſſae ſunt* (*proruptae*). Ad geminatam heic loci *translationem* contendi velim Iob. 38, 8. Origo verbi בקע eſt, *crepare, cum crepitu findi, diffindi.* Figuratiſſima eſt locutio, *ruptae ſunt abyſſi*, duplici *metaphora* ſplendens. Prima deſumta eſt a *foetu*, qui *effinditur*, et *excluditur*: vt Ieſ. 59, 5. et 34, 15. Altera a *copia aquarum*, *quae effindi* dicitur *e gremio terrae*; quum *ſcaturit* et *effunditur*. Huc feruntur loca *Ieſ.* 35, 6. *Hab.* 3, 9. *Iob.* 28, 10. Pſ. 78, 15. ירעפו) *deſtillant.* Themati רעף lucem adfundit Arabum رعف, proprie in vtre ita *pleno* ac *diſtento*, vt *orificium ruptum exſtillet.* سحاب رواعف *Nubes ſtillantes*; in Hiſt. *Salad.* maiore, per *Iſpahanenſ.* In *Camuſo* رعوف רעוף declaratur per الامطار الضعاف *pluuias leues*; quaſi *ſtillationes rorationesue.*

vſ. 21. ילזו) *deflectant.* Languidius redditur, *diſcedant, recedant.* Supra iam producta eſt genuina virtus, in *flexu obliquato*: vnde iam; *ne obliquentur ab oculis tuis*: ſententioſe et venuſte: pro *rectis* et *irre-*

lis tuis: ſeruato ſoliditatem et ſolertiam. *vſ.* 22. Eruntque vita animae tuae, et gratia faucibus tuis. *vſ.* 23. Tunc ibis ſecure viam tuam; et pedem tuum non dedolabis. *vſ.* 24. Sane decumbes, non pauebis: dormiesque et ſuauis erit

irretortis oculis has vitae tuae *duces fideliſſimas* adſpecta; easdem *firmo gradu* ſequere, nec in dextram, nec in ſiniſtram deflectens. [*LXX*, cum *Vulg.* et *Syrus* cum *Chaldaeo* pro ילזו legerunt ילזו. *Illique* protulerunt יָזֻלוּ (a rad. נזל *diffluxit*); *hi* vero aut יָזֻלוּ (a זול) aut יֵזֹלוּ (a זלל *vilis fuit*). Quod praeterea intereſt, quoad hocce verbum, in antiquis Verſionibus, diuerſitatis, alia ſcilicet 2 perſ. aliis 3. perſ. ſing. alia denique 3. perſ. plur. exhibentibus, hoc non Codicum varietati ſed Translatoribus tribuendum eſſe ex Verſione *Syriaca* (forte etiam *Chaldaica*) adparet. Putarunt ſcilicet earundem auctores ſenſum huius verſus eſſe: — *ne vile ſit tibi ſeruare* — — At perperam, videntur enim potius membra inter ſe inuertenda eſſe. Pro מעיניך *Syrus* et *Chald.* בעיניך. *Vog.*]

vſ. 22. וחן) Praeciſim enunciatum *Gratia ceruicibus tuis*, pro לוית חן *torques gratioſus* et *venuſtus*; quo *amabilis* idem *laudabilisque* incedas. חן *Gratia*, etiam *venuſtatem* deſignat; vt Prov. 31, 30. Figuram ipſam illuſtrat *Torques* pro *inſigni honoris* perfrequens in Oriente. *Torquati* videlicet procedunt *Reges*, virique *honorati*. Cf. cap. 6, 21.

vſ. 23. לבטח) *ſecure.* Reſpicitur ad primigeniam vim in לבטח, *ibis ſecuriſſime viam tuam*; nam, vt ſupra commonui בטח *ſtratam planitiem* vel *complanationem* proprie exprimit. Inde بَطَّحَ in II. *ſtrauit, pauimento aequauit ſolum*: et تَبَطَّحَ *exporrectus* ac *complanatus fuit campus.* Cum iſta *viae complanatione ſolida*, ſpectatur ſimul *complanatio mentis ad omnem ſecuritatem compoſitae.* תגוף) Ad נגף *percuſſit*, eiusque interiorem indolem, ac medullam, praelucet نَجَفَ *dolauit*, *dolando aſciauit*, ac *deraſit.* אבן נגף eſt *Lapis offenſionis*; ad quem *pes impactus dedolatur.* Eundem hunc vſum *Arabes* agnoſcunt; indeque نِجَاف נגוף eſt *limen inferius portae*; ab *offenſando pede* ſic dictum.

vſ. 24. ושכבת et תשכב) Gemina hic virtus ſub verbo שכב *fundi*, *fuſum iacere*, ſe exerit: nam in primo membro eſt *procumbere*; *recumbere*; in altero *obdormiſcere.* Latiniſſime quoque *fundi in gramine molli* dicuntur, qui ibi *recumbunt*; et *requieſcunt*: itemque *fundi ſomno*, qui *obdormiſcunt.* Amat ſtylus Orientis tales luſus, ex duplici verborum vſu redundantes. Prius שכב *fundi* ſignat *gratam*, *quietam*, et *tranquillam occupare ſedem*, vt Hoſ. 2, 20. et Leu. 26, 6. Poſterius שכב *fundi*, valet *ſomno ſopitum* et *effuſum iacere*: vt Iud. 16, 3. 1 Reg. 19, 6. Hoc imaginem ſubiicit *altiſſimae pacis*, et *mentis ad profundam tranquillitatem compoſitae*, ac velut *conſopitae*; vt extra tumultus rerum, terroresque, ſit,

erit somnus tuus. *vs.* 25. Nequaquam metues a pauore necopinanter irruente; et a fragore erupto improborum, quum aduenerit. *vs.* 26. Nam Iehoua erit firmitas lumbi tui;

sit posita; haud secus, ac qui *fusus molli in strato* in *suauissimum somnum* totus *effunditur*. Istam figuram, literali sensui superstructam, dignitas sententiae, et genius Linguae, deposcunt. Cf. Ps. 3, 6. et 4, 9.

vs. 25. אל) Rarus et exquisitior vsus *particul.* אל, *ne*, iam non adeo *prohibentis*, quam *promittentis*, sub fortissima *negatione* mali: *nequaquam metues.* Subest tamen species *prohibitionis*, et tanquam *abominationis ne tale* quicquam vel in suspicionem veniat, in mentemue cogitando admittatur. Cf. Ps. 121, 3. Radix est אלה pro אלי, vel אלו quae *Arabibus* ألى ألا *adstrinxit, constrinxit*. Inde *secundario* adscitum *adstrinxit vinculo iurisiurandi*. Hac ansa אַל pro particula *prohibitionis grauissimae* inualuit; qua quis veluti *adstringitur*, et *retrahitur*, sub vinculo *adiurationis insolubili*.

vs. 26. בכסלך) *firmitas lumbi tui.* Sensus requirit, vt בכסלך accipiatur illo vsu, quo praepositio ב saepissime infert *intimam rei*, vel *personae*, *qualitatem*; siue *expressum* et *eminentem characterem* quo aliquid *insignitum* est, atque *distinctum*. Sic *Arabes* signatissime efferunt الله بقدير *Deus est in potente* pro *sane potens*. Cf. Eccl. 7, 12. Ita et heic loci, *Iehoua erit in firmitate lumbi tui*, i. e. *ipsa sane lumbi tui firmitas*. Hoc sequenti membro vnice respondet. Quo iure כסל sic conuertam, dabo. Mira dissonantia notionum eius: primo *fiducia*, *confidentia*; secundo, *stultitia*, *stoliditas*; tertio *lumbus* et *latera adiposa*. Magno cothurno Iob. 15, 27. *Quoniam conuestiuit faciem suam adipe suo; et fecit farturam*, culcitram fartam, *super lumbo*. Alibi quoque כסל et *plural.* כסלים complectitur regionem *lumborum* et *ilium spissiorem* illam, et *grauiorem*, quae *adipe* est obsita: a *them.* כסל كسل quod *spissam grauitatem* adfert; exponitur enim per تثاقل *praegrauari, tardari* pinguetudine, crassitieue. Ex *lumbis* bene *fartis* succreuisse autumo vim *fiduciae securioris*, ac confidentiae, vt Iob. 31, 24. si posui aurum כסלי *fiduciam meam*: proprie *lumbum fartum*, *quo subnixus incedebam.* Omnibus in Linguis sic *Lumbi*, *Dorsum*, *Latera* transferri amant. Apud Arabes *Lumbus opum*, est *praecipuus neruus earundem*: et *Lumbus exercitus*, eius *praecipuum robur*; et *lumbus* omnium *rerum*, earum *firmamentum*. Vides cur *firmitatem lumbi* hic adsumserim. Non plane extra oleas *Vulgat. Dominus aderit in latere tuo.* מלכד) Scitur לכד esse generatim *capere*; sed quaenam sit *Origo*, et natiua potentia, nescitur. Teneatur ergo, quod *Schol. Diw. Hud.* promsit: *Radicalis virtus verbi huius est conglutinari, quum res rei adhaerescit.* Inde لكد *tenax*, *viscosus*, pro *auaro*, cui *manus viscatae*, apud eundem *Scholiasten.*

tui; et custodiet pedem tuum, a captura visci. *vs.* 27. Ne cohibeas bonum ab iis quibus debetur; quum fuerit ad potestatem manus tuae id praestare. *vs.* 28. Ne dicas proximo tuo, abi, et redi, et cras dabo; quum praesentissima tibi res sit. *vs.* 29. Ne cudas malum aduersus proximum tuum; quum ille securissime sedeat tecum. *vs.* 30. Ne Litem homini intendas gratis; eo quod nihil tibi mali fotu-

liasten. Hinc Esai 8, 15. *illaqueabuntur et* נלכדו *visco capientur.* Talem *capturam viscosam* et hic intendi, nemo inficietur.

vs. 27. (טוב מבעליו *bonum ab iis quibus debetur.* בעלי טוב hic *passiue* sunt quibus *bonum impertiendum* est ex lege charitatis; et quibus illud isto ex vinculo debetur: vt id suo quodam iure exigere, et exspectare, possint. (לאל ידיך *ad potestatem manus tuae* venuste dictum, pro באל *in potestate.* Est in priori illo aliquid promtius, et expeditius. In יָדֶיךָ nihil vitii inest; et miniatula sua cerula abstinere potuisset *Masora.* Nec tamen est *Iod plurale;* sed *radicale* in *sing. num.* vbi יָד *manus* ex יָדָה vel ידי contracta, nam radix est ידי vltima *Iod* mobili. Sic *Arabum* Critici obseruant يد esse ex يدي.

vs. 28. (ויש אתך *quum praesentissima tibi res sit.* יש non *verbum* est, sed nomen *substantiam* exprimens, et quidem *solidam.* Redde ergo: *quum substantia solida tecum sit.* Quum habeas vnde confestim expromas, atque elargiaris.

vs. 29. (תחרש Verbum חרש latam tenet ditionem, notatque, *cudere, fabricare;* item *arare; sulcare;* nec non *silere, obticescere;* quin et *obsurdescere.* Omnia ex vno τοῦ κόπτειν, et κόπτεσθαι. Praefero hic priorem illum vsum: *Ne cudas malum.* (יושב In ישב *sedere* continetur *familiare consortium;* vt Ps. 1, 1. et alibi.

vs. 30. (תריב Verbum ריב, vel ריב, *rixam acriorem et acerbissime intentam* pro *Origine,* et vsu frequentiore, exprimit. Non erat, cur *Masorethae* ad lectionem תריב adhaerescerent; nam et *media Waw* aequum ius possidet. Nempe راب per *Waw* et *Iod* medias, est proprie *quati, concuti vehementius.* Inde ad *Lites* et *rixas,* cum *minis* et *terrore incusso,* coniunctas, transitum est. (גמלך Genuina potestas est *fouit, confouit; operuit fomentis* ad ciendum calorem, sudoremue. Haec *Arabes* sub غمل asseruarunt; quod esse nostrum גמל, dubitare non patitur *Glossa* in *Camuso,* غمل البسر גמל אלבסר, quod est *immaturam vuam fouit;* operuit fomentis *vt maturesceret.* Sic *Ies.* 18, 5. בסר גמל Omphax *maturescens.* Habendus quoque et hic adspectus: *Verbum* גמל (apud Arabes) *in pelle, est illam fouendo corrupit; ac deposuit sub fomento, vt lana eius dissolueretur: aut obruit illam arenis, vt putrescat atque emollescat, ac pili eius consumantur.* Ex hac iam

vena

foturus sit. *vs.* 31. Ne aemulatione inflammator in virum violentum, (cruditatis) et ne vllam viarum eius eligas: *vs.* 32. Nam abominatio Iehouae est tortuosus, et cum rectis est ipsius commercium arcanum. *vs.* 33. Execratio

vena *metaphorae* insignes in *bonum*, et in *malum* defusae: quemadmodum et *fouere* apud *Latinos*, vtramque in partem diuergit. *Fouere*, *consouere super aliquo*, dicitur *qui beneficia in eum congerit*. Vt Ps. 13, 6. et 116, 7. Ioel. 3, 4. E contrario, in *malum*, Ies. 3, 9. 11. Speciatim se porrigit ad *malignitatem pectoris*, *auersationem*, *odiumue*, *coquentis*: vel *aliquid alta mente repostum fouentis*. Illustre specimen, 2 Chron. 20, 11. גמלים עלינו *fouent super nos*: pro *subulcerato pectore odia aduersus nos coquunt*, *et maturare moliuntur*. Intelligitur, גמל vbique potens esse vocabulum, magnoque sensu foetum: siue veniat pro *inferre malum*, siue pro *referre*. Vterque vsus mihi offert aliquid subtile, sententiosum, ac *Salomone* dignum. Primus; *Ne lite contendas cum homine*, *gratis*; *eo quod nihil tibi mali confouerit*: i. e. *quia mitis*, *placidus*, *benignus est qui iniuriam iniuria repulsurus non sit*, *propter insignem bonitatem*. Graue profecto crimen! passim tamen regnans. Alter pressius insistens in *vindictae cupiditatem*, et *retaliationem*, in hunc modum: *eo quod tenuior sit*, et *debilior*, quam vt *odia* aduersus te *coquere*, ac *mali quid tibi fouere*, et *moliri audeat*. Detestandum scelus: quod tamen semper in orbe grassatum. Particula אם non solum *conditionis* est, sed etiam *illationis*; per *quando*, *vbi*, *quandoquidem*, *eo quod* conuertendum. Vide Ies. 4, 4. et 24, 13.

vs. 31. תקנא) *aemulatione inflammator.* قنا קנא apud *Arabes* est *intensius rubuit*. Inde احمر قاني אחמר קינא *valde et pulcre rubicundus*, apud Cl. *Golium*. Proprie, *rubicundus candens*, *candescens*; vt quum *ferrum igne inflammatum percandescit*.. Habes *rubedinem flammantem* vel *inflammatam*; qua *Zelo*, et *Zelotypiae aemulatrici*, repraesentandae nil viuidius, completiusque. Ad *Originem* istam saepiuscule allusum; e. c. Ps. 79, 5. — *flagrabit tanquam ignis* קנאתך *Zelus tuus inflammatus*. חמס) Vocabulum חמס, quo omne genus *iniuriae*, *violentiae*, *oppressionis*, et *extorsionis* comprehenditur, proprie designare *cruditatem*, siue *acerbitatem immaturam* et *duram*, iam alibi insinuatum, atque mox Cap. 4, 17. vlterius adstructum dabo.

vs. 32. נלוז) Tenue nimis, quod נלוז *part. pass.* a לוז reddatur *retrocedens*. Ne quidem *diuersus*, vel *in diuersum abiens*, vim natiuam exprimit; quae requirit *tortuosum*, *obliquatum*; *peruersum*. Is plenius infra cap. 14, 2. est נלוז דרכים *tortuosus viarum*. Est oppositum τε ישר *aequi*, *plani*, *recti*.

vs. 33. אם) *Certe*, *profecto*; ab אמם أم *tetendit*; *intendit*, *contendit*: vnde omnes vsus quos *coniunctio* haec exerit, vltro subnati: quemadmodum et reliqua Radicis huius sobo-

cratio Iehouae in domo impii eſt, et manſioni iuſtorum benedicit. *vſ.* 34. Profecto irriſores ipſe irridebit; at manſuetis dabit gratiam. *vſ.* 35. Gloriam ſapientes cernent haereditatem: et elumbes nobilitat inuſtio infamiae.

CAPVT

ſoboles. ענוים) Anxia Criſis *Maſoretharum*, quae pro עֲנָוִים *manſueti* margini attexuit עֲנִיִּים: quum enim *Radices* עָנַו et עָנָה aequalia habeant iura, vetus Lingua ex aequo admiſit עָנִי et עָנָו, cum *pluralibus* עֲנִיִּים et עֲנָוִים. Quod autem, עֲנִיִּים alibi non occurreret, quemadmodum nec *ſing.* עָנִי, ſed tantum עָנִי, cuius *plur.* dat עֲנִיִּים, ſuſpicio mendi inceſſit, et עֲנָוִים ſubſtitutum fuit. Augeantur itaque Lexica deriuato עָנִי, cum hocce legitimo *plurali.*

vſ. 35. ינחלו) Edecumatum eſt verbum נחל *haereditare: haereditario iure occupare,* ac *poſſidere.* Eſt *impropria* et *metonymica* virtus, qua ſuccreuit ex *propria* et primaria *cernendi, excernendi*; quae ſub *Arabum* نخل aſſeruatur. Hic apud *Golium* habes غربل *cribrauit; ſecreuit* farinam: et منخل מנחל *cribrum.* Hinc نخل الشي et تنخل انتخل apud *Gieuh.* exponitur: *excerpſit praeſtantiſſimam rei partem, ſibique elegit, ſecreuit.* Hac anſa נחל Latiniſſime vertas *cernere haereditatem*; quamuis non eadem plane poteſtate: nam *cernere* et *adire haereditatem* differunt apud conſultos iuris; vt *cernere haereditatem* ſtrictius ſit, *deliberare* num eam *adire* velis. Ergo *cernit* nonnumquam, etiam qui non *adit*: ſed quia plerumque *aditur* ſub formula, *hanc ego haereditatem cerno adeoque*, pro *occupare haereditatem inualuit:* atque inde *cernere haereditatem paternae gloriae* apud *Cic. Liu.* aliosque, eſt *ſuo ſibi iure vindicare, ac poſſidere.* Apud *Haebraeos* adhuc cumulatius quid attulit, ſecundum ea quae praeſtruxi; et ſtrictius quidem de *primogenitis* vſurpabatur, qui *praeſtantiſſimas* ſibi *partes excernebant*, ac *delibabant:* vſu tamen mox latius admiſſo ad omnes *haeredes*, cum eo, vt ſemper aliquid *eximium, ſelectumque* ſuggerat. Splendide *Zach.* 2, 16. *Et Dominus Iudam cernet*, excernet, *portionem ſuam.* Eum *ſibi proprium, eximiumque, vindicabit.* Sub illuſtri figura *Ier.* 16, 19. *Patres noſtri* נחלו שקר *mendacium creuerunt haereditatem.* Hoc ipſis *proprium eximiumque.* Hoc *praeclarum peculium;* ac *patrimonium.*† Eandem *grauitatem* addas velim iis quae *Iob.* 31. 3. iam annotata. קלון) *Ignominia* non a קלל *leuis, vilis fuit* deriuandum, vt vulgo fit: ſed a קלה *vſſit*, vnde et *Cocc.* in *Comment.* cogitat de *inflammatione faciei; in eo, quem pudet.* Id tenuius: ſummus enim gradus ignominiae, et infamiae, hac voce deſignatur: *inuſtionem, notam inuſtam* ergo mallim, ſuccinente proprietate τε קלה in قلى *torruit, frixit in ſartagine,* quae مقلى et مقلاة מקלה *maſc.* et *foemin.* vocitatur. Hinc קלי *toſtum, frixum.* Reſpiciuntur

 ſἱγματα

† Ps. 119, 11. crevi hæreditatem tua testimonia, nunquam dimittendam.

CAPVT IV.

Verſ. 1. Audite, Filii, diſciplinam patris, et aurem purgate, ad cognoſcendum prudentiam. *vſ.* 2. Nam florem doctrinae vberem dedi vobis, inſtructionem meam ne deſeratis. *vſ.* 3. Nam Filius exſtiti patri meo; tener, et vnicus, ante faciem matris meae. *vſ.* 4. Isque docuit me, dixitque mihi; prehendat ſermones meos cor tuum; cuſtodi

στίγματα ſtigmata fronti tergoue inuſta. Ita inſigne *Oxymoron* ſubnaſcitur. *Elumbes nobilitat inuſta publice infamia.* הרים *Tollere in altum, celſum et nobilem reddere.* Grauis et ſententioſa oppoſitio; per quam et *ſtolidis ſua* aſſignatur *haereditas praeclara*, ad poſteros prodenda, ac propaganda, *infamia* ſemper duratura, per quam ipſi quoque ſuo more, meritiſſimoque iure, *nobilitentur.*

Vſ. 1. (שמעו - והקשיבו) Solemnis *Hebraiſmus, Audite* et *nitidate;* pro, *aure nitida ac purgata audite.* Redeatur ad Cap. 2, 2.

vſ. 2. (לקח טוב) Iucunda phraſis לקח טוב, *florem ſeminis vberem* reſonans, iuxta ea quae de vtroque vocabulo iam ante inſinuata. Hic *Doctrinam* illam *bonam, viuam, vita immortali foetam*, quae *Lege* Dei continetur, genuino charactere inſignit.

vſ. 3. (כי בן וגו') Signanter, *Filius exſtiti patri meo*, pro *Filius eximius, eximie carus.* Id maſculum magis, vt ſic dicam; quam ſi ſtruas, *Filius exſtiti patri meo tener.* Omnino illud רך poſteriori membro relinquendum; *tener et vnicus ante faciem matris meae.* Illud רך *tener*, quamuis *teneriorem* adhuc *aetatem* non excludam, quippe quae iam tum *imbuenda*, et *in palato titillanda*, על פי דרכו *ſecundum os viae eius*, vt *quum* יזקין *mento fuerit pendulo inde non deflectat:* Prov. 22, 6. praecipue tamen infert *tenerum* et *delicatum* illud *amoris materni*; quo Filium huncce haud ſecus atque *vnicum* prae reliqua prole fouebat, in oculisque gerebat. Huc tendit quoque phraſis exquiſitior לפני אמי *ante faciem matris meae*; prae qua iacet et languet, *Maſorethicum* illud לבני *filiis*, vel *apud filios matris meae.* Inſinuat, *tanta ſe teneritudine dilectum, vt ex oculis numquam dimitteretur.*

vſ. 4. (יתמך וגו') Eximie figuratum *prehendat verba mea cor tuum:* i. e. omni *niſu*, omni *neruo*, ea *teneat*, diſcendo, et *obtineat* praeſtando. In שמר habes *cuſtodiam accinctam.* In שמר וחיה *cuſtodito promtus*, et *viuito*; prius *mandantis* eſt, poſterius *promittentis* atque cum *imperio* veluti *deſponſantis.* Redeatur ad ea *quae* ſupra tetigi. [Sub finem verſus addita habet Syrus ܘܢܡܘܣܝ ܐܝܟ ܒܒܬ ܥܝܢܐ *et legem meam vt pupillam oculi.* Num de ſuo haec adiecerit, aut num vere in ſuo Codice hebraico exſtiterit ſub finem vſ. ותורתי כבת עין iudicent peritiores. Monemus ſolummodo non facile quid-

custodi praecepta mea, et viuito. *vs.* 5. Vindicato Sapientiam, vindicato prudentiam; ne obliuiscaris, et ne deflectas a sermonibus oris mei. *vs.* 6. Ne deseras eam, et custodiet te: atque amato eam, et seruabit te. *vs.* 7. Princeps Sapientia, vindicato sapientiam; et omni possessione tua cariore prudentiam vindicato. *vs.* 8. Circumflectitor eam, (vt vitis flagellis suis) et attollet te: cohonestabit te,

quidquam in aliis locis additum esse a Syro. *Vog.*]

vs. 5. קנה) Amplissimae ditionis est קנה *acquirere, comparare, emere, possidere vt peculium, vt prolem eximie caram; et domi studiose asseruatam.* Id ad Iob. 1, 3. iam commonere coepi, et exemplis communiui. Ad *Originem*, de qua nihil adhuc productum, ducit Glossa *seruauit intemeratum pudorem*: et passiue, قنيت *Domi seruata fuit, ne temeraretur, puella.* Hoc manuducere videtur ad *inflammationem* illam, quae residet in קנא: indeque *metonymice* ventum ad *inflammatum studium* et *Zelum*, quo quid vel *acquiritur*, vel *possidetur* tanquam *peculium* egregie *carum.* Ita synonymum حمي *ignitus et candens fuit*; in eandem ferme amplitudinem immissum, adfert *possessionem inuiolabilem*, atque *intactam*, quam *ignito* ac *candente* quasi *studio comparatam* quis *defensat*; et *vindicat*; eam numquam e manibus dimissurus.

vs. 7. ראשית חכמה) *Praecipuum sapientia.* Proprie *Capitale.* Ita *Amos.* 6, 6. ראשית שמנים *Capitale vnguentorum* vel *princeps.* Quidni et hic: *princeps sapientia?* Huc collineat exaggeratissima illa euectio, *vindicato* ergo *sapientiam; et omni possessione tua intelligentiam vindicato.* קנינך) קנין *possessio*, ab eodem *themate* propagatum, signat *peculium eximie carum*, ad lineolas, quas paulo ante duxi: vnde ad emphasin vocum effloresceret venustior hicce lusus, *vindicato peculium, sapientiam: et pro omni peculio tuo* cariore *intelligentiam peculium vindicato.* Caue Tautologum credas. Est gemmula orationis, et *congeries*, qua nihil cumulatius enunciare datur. Tale est. *Amoenitatibus amoenis amoenum hunc onerauit diem.* Tale illud *Apostoli* καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης, *excellentissime excellens aeternum pondus gloriae.* etc. etc.

vs. 8. סלסלה) Solitarium verbum סלסלה haud dubie insignem aliquam *figuram* exprimens; quam tamen ob *defectum hodiernum* Linguae, et *inopiam lucis idoneae*, constituere non possumus. Cl. *Gusset.* ex סל *corbis, canistrum*, tentat, *Eam in corbe ponito*, cum allusione ad *corbes vindemiantium.* Paucis arridebit, puto, hoc in loco *corbis* cum *vindemia.* Aliquid a *vitibus* mihi quoque in mentem venit: ex Ier. 6, 9. vbi סלסלות *vitium flagella* malim cum Clar. *Cocc.* quam corbes: quemadmodum سلسلة *catenatos flexus, nexusque longa serie fusos* significat. Verbum quoque سلسل connexuit, concatenauit: et تسلسل *cohaesit catenae more* Hinc promsi, *circumplicator ei*; siue

te, quod amplexatus eam fueris. *vſ.* 9. Addet capiti tuo ſertum gratiae; coronam decoris vltro elargietur tibi. *vſ.* 10. Audi, Fili mi, et accipe ſermones meos; et multiplicabuntur tibi anni vitae. *vſ.* 11. Viam Sapientiae praemonſtraui tibi, feci vt greſſus glomerares in orbitis complanationis. *vſ.* 12. Quum incedes, non arctabitur greſſus

ſiue *flagellis circumfuſis* veluti, *inhaereſcito ſapientiae*; haud ſecus ac *vitis vlmo maritata:* concinit, *et attollet te*; eodem ſub adſpectu: nam *vites* ita *maritatae*, et *arboribus ſubnixae*, ſe animoſiſſime attollunt, et explicant laetiſſime. Magnopere attendi meretur, idem hoc سلسلة exponi in *Camuſo: arenae quae innodantur aliae ſuper alias, atque ductiles ſunt:* nempe ad *aggerem; conſerendum.* Ergo סלל proprie fuerit *conſerere* viam, ſiue *conſertam aggerare* et *agger* a *ductili nexu* ſit dictus. Amplietur interim: neque quidquam pro indubitato a me venditetur, quod anſam dubitationi relinquit. חחבקנה) In eandem Allegoriam collineat verbum חבק *amplecti*; quod eſt حبك *plexuit, conſtrinxit, connexuit, connodauit: vnde* حبك *coma criſpa*, item *lorica ex annulis conſerta*, annulata. Inde ad *amplexationem arctiorem* tranſitus factus, quum *brachia innectuntur*, et *innodantur.* Nil aptius huic ſedi, ad imaginem propoſitam, nil ſenſui vtrique, tum *proprio* a *vitibus*, tum *improprio*, congruentius.

vſ. 9. לוית חן) Ad לוית חן *tortilem coronam gratiae*, conſulatur Cap. 1, 9. תמגנך) Verbum מגן ex rarioribus eſt; et tria tantum loca obtinet; e quibus ad ſeriem exſculptum, *tradere* in poteſtatem, *dedere, donare.* Hoſ. 11, 8. item Gen. 14, 20. Inde tamen alii, vt tota haec *methodus coniecturalis eſt*, elicuerunt, *clauſit, concluſit, cinxit*, captata inſuper alliteratione cum גנן *cinxit, circumſepſit.* Prius *dedere, donare* et quidem *gratis*, praeſidii aliquid habet in *Chald.* מַגָּן *gratuita donatio*; et *gratis.* Id *Arabibus* ſimiliter مَجَّانًا *ad. verb.* At *nomen* ipſum مَجَّانٌ in *Camuſo* explanatur per *quod ſine compenſatione fit*; itemque *ſufficientiſſime copioſum:* nec non *de aqua, copioſa:* et *ampla.* Apud Gieuhar. ſimilitet; *quod dicitur* אחזה מגן valet, *ceſſit illud ſine pretio; gratis.* Ex his colligenda datur potentia *largitatis*, et *elargiendi*, ſubſumta ab *effuſione*, vel *profuſione*, quam *Gloſſa* illa in *aqua ampla* et *copioſa* ſuggerit. Atque *elargiri gratis* بلا عوض *ſine compenſatione*, ac *pretio*, cumulum haud ſpernendum ſententiae noſtrae addit. Conſimiliter Gen. 14, 20. *Hoſtes tuos elargitus eſt in manus tuas* ſiue *gratis dedidit*; absque *damno, pretio, ſanguine.* Et Hoſ. 11, 8. *Quomodo tradam te, elargiar te.* Haec interim vltra *ſecundarium* gradum non procedunt: ac proinde de *Origine* deliberandum adhuc reſtat.

vſ. 12. יצר צעדך) *Non arctabitur greſſus tuus.* Protrita in Oriente figura

ſus tuus; et quum curres, non impinges. *vſ.* 13. Firmiter prehende diſciplinam, ne relaxes; ſeruato eam, nam vita tua eſt. *vſ.* 14. Iter improborum ne intres; et ne veſtigia imprimas in via malorum. *vſ.* 15. Diſturba ſeriem eius, neque in eam tranſeas: frenum mordeas ab ea reuulſus; et euadito. *vſ.* 16. Nam non dormiunt, niſi malum patrarint, et abigitur ſomnus eorum ſi non offenſarint. *vſ.* 17. Quin veſcuntur panem improbitatem, (turbulen-

figura *greſſus ſtricti, ſubſtricti, arctati*, quum *ad incitas* quis redigitur. Exempla congeſſi ad *Iob.* 18, 7. vbi eadem phraſi, יצרו צעדי אונו *arctabuntur greſſus potentiae eius.*

vſ. 15. פרעהו) *Diſturba ſeriem eius*, figuratum eſt, quin *cothurno* indutum; ad anſam illam, quam ſupra aperui Cap. I. Nempe et improbi habent nexam ſuam *ſeriem*; ſuam *factionem conſpirationemque*, qua iunctis viribus animiſque graſſentur. Hanc Numinis Cultor iubetur, pro ſe quidem, *diſturbare*, indeque ſe *diuellere* ac *diſſociare.* Solemnia haec Arabibus: *ſoluit filum ſeriei eius:* pro *ſocietatem cum eo diſſoluit.* אל תעבר בו) *Ne tranſeas per illam*; i. e. *ne vel pedem illuc immittas.* En ſubtilius adhuc: עבר *tranſire* quadrat in *baccam* quum *filo inſertatur.* Sic foret, *ne inſeraris in illam:* prout سلك *filum* ſignat et *agmen longo* velut *filo conſertum.* שטה מעליו) *frenum excute deſuper via illa:* i. e. *ne ſuper illa te vel trahi, nedum duci patiare:* ſed inde *èmorſo* et *excuſſo* velut *freno* confeſtim *reſilito.* שטה enim non eſt ſimpliciter *declinare*; ſed ἀφηνιάζειν *excutere frenum* سط, vnde *Mulieri Sota* nomen inditum, quae ἀφηνιάζει *frenum mordet* aduerſus maritum; venuſte transfertur: vt in ἀφηνιάζειν τῆς ἀρετῆς, *virtutis frenum excutere.* Apud *Ioſeph.* ἀφηνιάζειν ἀλλήλων *mutuum frenum excutere*, eſt *amicitiam contumacius vtrimque reſcindere.* ועבר) *et tranſito*; ſuo quoque pollet neruo: quadrat enim עבר *tranſiuit*, in ea, quae *cum impetu auferuntur ex oculis:* vt quum *gluma*, *ſtipula*, *nubes* dicitur *tranſire.* Sic eſſet; *in diuerſam ac contrariam virtutis viam quantocyus transferaris.* En aliud. עבר *tranſire* ſpeciatim valet *euadere periculum.* Sic haberemus, *et euadito*: quod vel ſtrictius capere licet, vt ſit *imperantis*: vel laxius vt ſit *promittentis* et felicem vitam *deſpondentis*: ad exempla ſaepiuſcule iam viſa. Non praeterlabatur ſuauis luſus in duplici potentia τοῦ עבר, quod aliud in priore, aliud in poſteriore membro efficit: quale et ſupra habuimus Cap. 3, 24. [*Vulgatus*, et *Syrus* cum *Chaldaeo* verterunt poſterius membrum ac ſi legiſſent שטה ועבר מעליו *Vog.*]

vſ. 17. *Totus.* *Duplex vertendi ratio*, Prior, quam fere tenent omnes: *nam veſcuntur pane improbitatis; et vinum iniuriarum bibunt:* i. e. *aliena bona rapiunt*, iiſdemque ſe ſaginant. Senſum hunc commendat *vinum iniuriarum*, in *conſtructione* poſitum; nec non prae-

bulentiam;) et vinum bibunt cruditates. *vſ.* 18. At iter iuſtorum vt lux iubaris Orientis, procedens et lucens vſque ad

praeced. Verſ. ſi verba ירעו et יכשילו accipiantur, pro *maleficiis* et *offendiculis graſſari* ad alios circumueniendos, et depraedandos. Poſſunt tamen haec verba latiore ſenſu capi de *vitiis* quibus hi homines indulgent, quibusque ſe auferendos tradunt, alios ſuo quoque exemplo abripientes. Hoc etiam ſtylo ſacro eſt הרע *malum patrare* et הכשיל *ſcandulum ponere:* quin et ex *kal* כשל *offendere, ruere, impingere.* Sic יכשולו gradum ſuum tueretur. Ad iſtum iam ductum concinnius ita continuaretur. *Nempe veſcuntur panem, improbitatem: et vinum, cruditates potant.* Per appoſitionem. Haec eſt celſior illa figuratio, quae plenius effertur Iob. 15, 16. et 34, 7. Obiicietur forte יין חמסים *vinum iniuriarum,* in *ſtatu Conſtr.* aliud poſtulare. Sed primo, יַיִן pro יֵין abſolute poni, permittit *Analogia;* לַיִל et לֵיל promiſcue veniunt. Secundo, manente propiore copula, *vinum cruditatum* reſolui ſe patitur in *cruditates quae ſint vinum; loco vini:* quae *tanquam vinum auide hauriantur.* חמס *iniuria, violentia,* in *Origine* valet *cruditas, durities cruda, aſpera, acerba.* Sic in *Camuſo; Thema* חמס *notat crudus, durus fuit, et vehemens in omni re:* taliſque vocatur חמס, et אחמס; *cum plur. fr. quod et loca aſpera deſignat.* Haec ex *Latinorum* vſibus ſub *crudus;* et *Graecorum* ſub ὠμὸς illuſtrabit, qui volet. Mihi nunc ſufficit *cruditas* illa *acerbior* et *indomita,* ad colluſtrationem vſuum *Hebraicorum.* Ad *Originem* proximum *Iob.* 15, 33. *Crudum excutiet, tanquam vitis, omphacium ſuum.* Neruoſe Iob. 21, 26. et *molimina quae ſuper me* תחמסו *crudeſcitis. Crudi crudo impetu agitatis.* Affine *Thren.* 2, 6. Ier. 13, 22. aliaque, quae ad aliud tempus remitto. Omitti nequit, quod Cap. 26, 6. occurret שתה חמס *bibens cruditatem:* vbi haud dubie ad *Originem* alluſum; vt ibi demonſtrabo. Forte et hic idem reſidet acumen. *Vinum bibunt cruditates:* i. e. *delectantur* omni *cruditate iniuriae, violentiae, acerbitatis;* quae vere *cruditates* et ipſis tandem ſint futurae; quibus *fauces, vitaliaque, erodantur,* ac *diſcrucientur.* Duplicatus ſenſus et priori colo ſubiungi poſſet; nam qui *turbulentia improba* ſemet *oblectat;* tanquam *cibo,* ac *pane, viſcera* tandem *ſua conturbaſſe* reperietur. Haec interim, ne quid argutius obtrudam, in medio relicta, et vlteriori examini commendata ſunto. [Verbum לחמו *Syrus* quem, vt ſemper fere, ſecutus eſt Chaldaeus, transtulit ܠܚܡܗܘܢ *cibus eorum,* adparet eundem aut legiſſe לחמיהם, aut לַחְמוֹ; ſi *hoc* agnouit hic ſoloeciſmum numeri; ſi *illud* arbitraria exſtabat in ſuo Codice critici mutatio, qui eundem ſoloeciſmum reperire ſibi videbatur. *Vog.*]

vſ. 18 נגה) *Iubar* hic ſpeciatim ad *ſplendorem ſolis Orientis* ſeſe refert. Cf. Ieſ. 60, 3. et 62, 1. Conſonat vſus *Arabum,* quibus نجه נגה vltima *He mobili* eſt طلع *emi-*

ad ſtabile culmen diei. *vſ.* 19. Via improborum, vt occaſus eſt perpetuus; neſciunt, ad quidnam impacturi ſint. *vſ.* 20. Fili mi, verbis meis aurem repurgato: ſermonibusque meis inclinato eum. *vſ.* 21. Ne ſe ab oculis tuis obliquent; cuſtodi ea in meditullio Cortis tui. *vſ.* 22. Etenim vita ſunt invenientibus ea: et omni carni cuiusque ſanatio. *vſ.* 23. Prae omni cuſtodia ſerua Cor tuum; nam, ex

eminuit et *emicuit* Sol Oriens. Concordat et وجه, cum وجه *facies*, ſic dicta ab *eminendo*, et *emicando*. הולך ואור) Solemnis *Hebraiſmus* in *procedens et lucens*, pro, *clarius clariusque reludens*. Ita *Eſth.* 9, 4. *Ion.* 1, 11. et 2 Sam. 15, 12. Exprimitur *continuatio identidem increſcens*. נכון היום) Inſignis locutio, *erectum, firmum, ſtabile diei*; pro *culmine meridiano*. σταθερὰν μεσημβρίαν vocat Chryſoſt. Veteres τὸ σταθερὸν τῆς ἡμέρας· quod Arabibus quoque قايمة النهار *Stans diei*: قام قايم الظهيرة *ſtetit ſtans diei*; ἦμαρ σταθερὸν eodem adſpectu reperies ad *Iob.* 11, 17. cf. *Iob.* 15, 23. Eadem granditate Lucan. Lib. 9. *Quum cardine ſummo ſtat librata dies.* Pulcherrimum Schema, *Via iuſtitiae et virtutis occaſum neſcit: atque vbi ſemel illud illuxit iubar; identidem laetius laetiusque effulget; donec ſtabile culmen obtineat gloriae et immortalitatis.*

vſ. 19. כאפלה, *vt occaſus* eſt *perpetuus*. Verbum אפל أفل, *occaſum* ſignat, et quidem *continuatum, perpetuum, magis magisque ſidentem*, atque ad *ſuum* quoque *centrum*, et *culmen* veluti, *caliginis horridiſſimae euectum*. Sic vtriusque viae diſcrimina ſummum attingunt vtrobique gradum. Cf. *Iob.* 15, 23.

Amplitudinem hanc vocis אפילה, ſimulque *Originem*, haurias ex *Comm. Iob.* 3, 6. et 10, 22.

vſ. 20. הקשיבה הט אזנך) Cohaerent haec, *nitida, tende aurem tuam*: ſolemni *Hebraiſmo*, pro *nitide purgatam tende aurem tuam ad verba et ſermones meos*. Hanc complexionem ſimpliciorem in duo membra diſpeſcit ſtylus ſententioſus: vt ſonantior feratur oratio.

vſ. 21. יליזו) Nodi quid in forma יַלִּיזוּ; quae ἀνομάλως pro יָלִיזוּ poſita cenſetur. Thema ſtatuendum ולז ولز ſororium τῷ לוז *obliquus* fuit, vnde יַלְיזוּ in *Hiph.* valet, *obliquent ſeſe*, contractum ad legem *deficientium prima Waw*, et *Iod*; de quibus in *Inſtit. Grammat.* Figuratio, quae hic ſubeſt, iam ad Cap. 3, 21. indicata.

vſ. 23. משמר) Vox haec non tam *rem cuſtodiendam* ſignificare videtur, quam ipſam *cuſtodiam, excubiasque*, et quidem *accinctas, peruigiles, in ſtatione paratas*; ex *Origine*: metaphora deſumta ab *vrbe*, vel *arce*. Vide modo *Neh.* 4, 3. 16. et 7, 3. Nempe et *Cor* velut *Arx* eſt; pro qua *excubandum accinctiſſime*. Hoc ſiue *literam* ſpectes, ſiue *ſpiritualem ſenſum*, vltro ſeſe explicat. Gemino iſto adſpectu adiunctum, *nam inde ſunt exitus*, emica-

ex eo ſcaturigines (emicationes) vitae ſunt. *vſ.* 24. Remoueto a te diſtorſionem oris: et flexuoſitatem labiorum a te longe amandato. *vſ.* 25. Oculi ad Scopum acrius tendant ſeſe (vibrent;) et palpebrae tuae complanate collineent e regione tui. *vſ.* 26. Elibrato orbitam pedis tui, et omnes viae tuae conſtabilientur. *vſ.* 27. Ne declines ad dextram ſiniſtramue; amoue pedem tuum a malo.

CAP.

emicationes, *vitae* (כי ממנו וגו'). Reſpicitur ad *munus cordis, ſanguinem* et *ſpiritus animales didentis* omni momento, ac quaquauerſum *diſpenſantis*, per vniuerſum corpus: metaph. deſumta a *ſcaturigine*, eiusque תוצאות iugi emicatione aquarum. Hoc iam ad *vitae ſpiritualis fontem* ſublimius applicitum. [מכל) Syrus legit בכל. Forte et *Graec. Alexandr.* qui vertit πάσῃ φυλακῇ cet. eandem in ſuo Codice habuit lectionem. *Vog.*]

vſ. 24. ולזות) Iterum aliquid ſcrupuli ad voculam לְזוּת, quam a לוז deriuari, vt ferme fit in Lexicis, haud patitur *Analogia.* Ea requirit *Thema quieſc.* 3. *Waw* vel *Iod* vel *He*, לזו, לזי, לזה, لذي quae alia adhuc ſoror verbi לוז لاذ *obliquus fuit.* Obſeruatum iam a *Cocc.* qui *receſſionem* vertit. *Obliquatio labiorum* commodiorem praebet, et completiorem, imaginem. In הרחק *remoueto* magna emphaſis; *abominationem* inferens rei foedae, et turpis, quam procul a te repulſam velis, ne contagione eius adſleris: vt ad *Iob.* 11, 4. et 22, 16, monui.

vſ. 25. לנכח) *Recta, e regione; κατὰ σκοπὸν, ad ſcopum collineando;* vt dextre *Cocc.* Vnde? Haud liquet. Coniicio a notione illa, quam conſeruat *Arabum* نكخ, quod in *Camuſo* declaratur نهز idem cum نكز *pungere* κεντεῖν. Inde *centrum Scopi*, quod *collineando ferit* iaculator. יביטו) *Oculis* additum verbum יביטו infert *aciem cum intenſione vibratam; τὸ ἀτενίζειν*, et ἀυγάζειν. Id tom. I. *Originum* latius deductum firmatumque. ועפעפיך יישירו) *Complanent ſeſe palpebrae tuae.* Qui *ſcopum ferire* conatur *collineat* ſimul, ſimul *complanat* aciem: quin *palpebrae* iſti *complanationi* vel maxime ſubſeruiunt.

vſ. 26. פלס) Verbum פלס *appendit, ponderauit, librauit*, ex *Origine* offert *motum tremulum* et *vibrantem*, quo quid *examinatur*, atque *elibratur* tandem exactiſſime. Inſignite hinc Ieſ. 26, 7. מעגל צדיק תפלס *Orbitam recto-rigidi elibras:* ad *libramentum aequas.* Conſimiliter hic *Elibrato*, ad *libramentum exigito* et *aequato orbitam pedis tui.* Cf. quae mox Cap. 5, 6. 21. recurrent.

Vſ. 2.

CAPVT V.

Verſ. 1. Fili mi, ad Sapientiam meam nitidato; ad prudentiam meam tendito aurem tuam. *vſ.* 2. Ad cuſtodiendum ſolertias; vtque ſcientiam labia tua conſervent. *vſ.* 3. Nam eliquationem mellis ſtillant labia alienae mulieris; et lubricum (glabrum) prae oleo palatum eius. *vſ.* 4. At extremum eius amarum eſt vt abſinthium; acutum vt gladius anceps. *vſ.* 5. Pedes eius deſcendunt ad mortem; (deſcen-

Vſ. 2. לשמר מזמות) Conciſius *ad ſubcingendum adſtrictiones*, ita reſoluitur, *ad cuſtodiendum quam promtiſſime omnem ſolertiam adſtrictam*. Apud *Golium* ſub زم זם habes, *Ligauit, conſtrinxit habena iumentum: Corrigiis transuerſis adſtrinxit calceum.* Haec proprietas Pſ. 17, 3. euidens זמתי בל יעבר פי *adſtrinxi, nequaquam transgredietur os meum.* Ad *Harir. Conſ.* p. 70. plura iam dedi. Hic מזמות complecti videtur *ſolertiam* illam *adſtrictam*, qua *cor, oculi, lingua*, etc. fida et firma ſub cuſtodia continentur.

vſ. 3. נפת) Vox נֹפֶת non *fauum* indicat, ſed vt *Cocc.* iam commonuit, *quod ſponte eliquatur e fauis.* Ἄκοιτον *mel.* A נֹּפֶת, vbi ordinari ſolet, minus liquide deſcendit. Vera Radix נפת نفث *efferbuit, ebulliuit: bullitione eliquauit.* Hac Pomoeria Linguae amplianda. Verbi נטף نطف natiua virtus eandem *eliquatam puritatem* ſuſtinet: nam נֹטְפָה نطفة exponitur *liquor limpidus*, quaſi *deſtillatio; id, quod deſtillando exprimitur.* וחלק) *Glabrum prae oleo palatum;* excellentem praebet *figuram*, ad *blanditias* molles et *mollientes.* Attigi, ſupra Cap. 2, 16. חכה) *Palatum* חך, ſedes *linguae*, et *loquelae* organum, vtriusque ſignificationem ſub ſe recepit.

vſ. 5. ירדות מות) *Deſcendentes Mortem;* non ſimpliciter valet, *vergunt ad mortem, in perniciemque tandem* et *ruunt*, et *trahunt:* ſed *in mediam mortem audacia profligatiſſima ſe vltro immittunt, atque immergunt.* Altius ſcandi nequit hoc in genere. Eſt *metaphora* deſumta ab iis, qui *in profundos aquarum gurgites ſe immergere* ſuſtinent. Id noſtrum ירד ورد *deſcendere* abſolute conſignat apud *Hebraeos* et *Arabes;* atque inde ſubſumti multi vſus inſignitiores, in *periculis*, in *praeliis audacter ſubeundis;* de quibus alibi. Ad hunc adſpectum, *pedes adulterae* vocantur *deſcenſores mortis*, vel *deſcendentes mortem:* qui *in mortem* animoſe veluti *incurrant*, atque *irruant;* neque vllo eius terrore ſe tangi, retrahique, patiantur. Caue intelligas *Mortem* in adulteras ex Lege ſancitam. Intelligitur *mors vitiorum* et *ſcelerum*, cum Numinis contemtione, omnique obduratione in peccato, coniuncta: quae oppoſita *vitae*, et *viae virtutis* ac *religionis;* in *vſ.* ſeq. *Hanc in mortem deſcendunt,*

(descensores mortis:) Orcum gressus eius prehendunt. *vs.* 6. Iter vitae ne forte librauerit: nutant orbitae eius, haud curat. *vs.* 7. Et nunc, Filii, auscultate mihi; et ne defle-

dunt, *eiusque Gurgitibus* vltro *se committunt* non solum, *sed et immittunt*, quae *voluptati frena laxant*, atque *libidini se auferendas permittunt*. צערית) צער est *scandere*, et *grandire gradum*. Hinc צעדים *gressus grandiores*, *audacioresque*: Prov. 30, 29. Ps. 18, 37. Vide sis ad Iob. 18, 14. Hi *audaces gressus* admirabiliter dicuntur *Orcum* ipsum *prehendere*, et arripere veluti, profligatissima illa temeritate, qua omnis terror *Orci* irridetur, atque eluditur, quin imo per quam grandi gradu *Orcus* quasi inuaditur, et occupatur. Non simpliciter spectatur exitus, quem tandem habitatura sit adultera, *Orco* demittenda. Multo minus שאול *sepulcrum* reddendum; quasi insinuaretur, per *libidinosam vitam mortem et sepulcrum approperari*. Inculcatur cumulus *Mortis spiritualis*; in pectore criminibus vendito, et addicto; quippe quod *Orcum* ipsum sinu foueat, atque secum audacissime circumferat. *Ita prehendere gloriam*; *prehendere diuitias*: Prov. 11, 6. est *iniecta manu arripere*, *suumque facere*: *Obtinere firma manu*. Nonnunquam et *fulcire*, *suffulcire* תָּמַךְ חמך subiectum: vt *Exod.* 17, 12. Vide, num inde placeat? *Gressus eius* audacissimi *Orcum suffulciunt*. Hoc iam non *inuadere* esset, et *occupare Orcum*; sed *eundem* insuper *aedificare*, ac *subnixo* velut *gradu* sustinere. Prius teneo.

vs. 6. ארח וגו׳) *Iter vitae ne forte libret*: *nutant orbitae eius*; *nec curat*. Habes, quod cum praeced. *Vs.* intime cohaeret. Audacissime *se mediam in mortem* vitiorum *demittit* ac *demergit*; atque *subnixo gradu Orcum* vel *inuadit*, vel *suffulcit*: *ne forte* morsu tacta conscientiae, *minus audacter*, *minus secure peccet*; *atque iter vitae incipiat librare*. Abhorret ab omni cogitatione vitae emendandae, et cupiditatis compescendae. Religionem ac virtutem procul facessere iubet. Hunc acutum non minus, quam grauem sensum, magis persentiscas, si tenueris פן non tam *dubitantis* esse particulam, quam *praecauentis*, vel *cautelam commendantis*. Huc directum quoque alterum membrum: *nutant orbitae eius*: i. e. *ruunt*, *praecipites feruntur*. Si malis *vagantur*, eodem recurres: id enim fuerit a *virtute* et *religione resiliunt* atque *per inuia diuagantur*. Cumulum imponit לא חרע *non curat*. Lectissimus vsus יָדַע ירע: vt *Deut.* 33, 9. אח בניו לא ידע *Filios suos non curauit*; vt optime *Cocc.* Cf. infra cap. 19, 2. Posses quidem, *non animaduertit*, *non scit* se male perire. Sed prius fortius. *Profligata est*, et *plane perdita*, nec vllo Dei metu, vlla cura salutis tangitur. *Nutat*, *vagatur*, *praeceps ruit*, *omni cura sui e pectore excussa*. Eadem hac amplitudine, atque exaggerata vehementia, augendum quoque nunc censeo, quod iisdem coloribus aliter adhuc expressum, Cap. 2, 18. 19. Nempe non *exitus* ibi quoque, sed *praesentissimus status* ad vitam expressus. [ארח חיים) Syrus vertit ܒܐܘܪܚܐ ܕܚܝܐ patet eum legisse חיים

deflectatis a sermonibus oris mei. *vs.* 8. Longe remoue ab illa resiliens viam tuam: et ne appropinques ad ostium domus eius. *vs.* 9. Ne forte prodas alienis decus tuum; annosque tuos immani. *vs.* 10. Ne satientur peregrini robore

ארץ חיים ; nisi forte ܐܘܪܚܐ *via* in ܐܪܚܐ librarii negligentia sit mutatum. Lectionem textus masorethici praeferendam, vel nobis non monentibus, quisque facile perspiciet. *Vog.*]

vs. 8. מעליה) Magna emphasis in particula מעליה, non simpliciter *ab ea*, sed *resiliendo.* על infert saepe proximam *coniunctionem*, *cohaesionem*, et *familiaritatem.* מעל hinc crebrum in *resciſſo* omni *commercio.* Cf. *Ezech.* 23, 18. vbi מעליה et מעל אחותה, omne *cum ea commercium rescindens*, et *abhorrens.*

vs. 9. לאחרים) Quaeritur, quinam sint אחרים *alieni.* Respici puto ad *venditionem in seruitutem*, qua quis se mancipat *sub nexum peregrinorum.* Grande scelus *semet vendere;* grandius *peregrinis* atque *a cultu* Numinis *alienis.* Qui *adulterae* adhaerescit, ex *familia* Dei *semet vendit*, ac *tradit in domum* ac *seruitutem alienam.* Huc tendit quoque כתן *dare*, quod nonnumquam est *tradere, prodere, abiicere.* Sic *Mich.* 5, 2. Profecto יתנם *dabit eos*, *tradet in seruitutem*, *hostibus donabit;* vt in *donare*, ac *condonare*, interior vena elegantiae apud *Ciceron.* aliosque graues Auctores. 1 Reg. 13, 26. יתנהו *dedit eum.* Id cum *Tullio* efferas, *donauit*, *prodidit.* 1 Reg. 14, 16. Ps. 44, 12. הודך) *Pondus* et *decus tuum: Gloriam* nominis, *gloriam* gentis Deo sacratae, *gloriam* libertatis, et *praerogatiuam* gloriosae *immortalitatis*, ad quam vocatus es. Dignitatem addit etiam vocula פן *ne forte*, quae ita *dubitantis* est, vt magis adhuc sit *praecauentis*, aut *cauere* monentis. ושנתיך לאכזרי) *Et annos tuos immani.* Mihi *anni* sunt *vitae tempora*, quae *tradat*, *prodat*, *immani*, ac *saeuo;* qui cum *Liber* esse deberet, ac *sui suorumque temporum Dominus*, postquam se *iugo* libidinum submisit, *luce* ac *libertate* frui non possit amplius, sed tanquam in *pistrinum mancipatus*, *truculentum* quotidie tyrannum experire cogatur. Τῷ אכזרי subiecta vis *truculentiae immanis*, et *barbarae;* quae misereri nescit: Ier. 6, 23. et 50, 42. cet. cet. *Originem Iob.* 30, 11. iam tactam, ad ansam inferius porrigendam, exsequar. Nunc modo teneatur illud *Barbarum*, et *truculentissime saeuum*, quod imaginem a me productam sustinet, ac commendat. [Quod לאכזרי in *Paraphr. Chald.* translatum prostet לנוכראין *extraneis*, merae librarii negligentiae tribuendum videtur. *Vog.*]

vs. 10. פן וגו') Nouae lineae ad eandem tabellam illuminandam. זרים *peregrini* passim pro *hostibus* populi *Israelitici.* Pari passu veniunt Thren. 5, 2. *Obad. vs.* 11. Sic בית נכרי *Domus alienigenae* est *Domus seruitutis.* Adhaesum ad עצבים, non sane *dolores;* non *opes dolore*

bore tuo; et nerui tui ſint in Domo alienigenae. *vſ.* 11. Et infremas temet vorans ad extremum; in conſumenda carne tua, et tuis viſceribus. *vſ.* 12. Dicaſque, quomodo odio habui diſciplinam; et redargutionem contumaciter ſpreuit Cor meum! *vſ.* 13. Et non auſcultaui voci docentium me, et acuentibus me non inclinaui aurem meam. *vſ.* 14. Parum abeſt quin exciterim in omni malo, proſciſſio Comitii et

dolore et *labore quaeſitae:* ſed *nerui* et *tendines;* qui *Arabibus* عصب, a *them.* عصب עצב *arctius vinxit,* ac *ſtrinxit.* In *Opuſculo* de *Defect.* id demonſtratum. Apta biga כח ועצבים *Robur et nerui:* cum *proprie* tum *tropice* expliciti. Idem par vocabulorum *ſeruitutis* ac *piſtrini* picturam conſummat.

vſ. 11. ונהמת) Grauiſſimum verbum נהם *infremuit,* نحم, *vehementi altoque ſpiritu rugiit, barriuit* elephas, camelus. Item *vehementer* et *inſatiabiliter vorauit.* Vtraque poteſtas, *infremuit vorabundus,* ſe in locis exſerit. Ita infra *Cap.* 28, 15. *Ieſ.* 5, 29. 30. *Ezech.* 24, 23. Duplex hinc naſcitur facies. Prima haec, *Quum conſumta fuerit caro tua, ac ſubſtantia; infremes* ſera poenitentia, *temet* quaſi *vorans,* temet *lanians.* Altera vehementior; quam in Verſione propoſui: *Et infremas temet vorans ad extremum; in conſumenda carne tua, et tuis viſceribus.* Ad quem adſpectum illud בכלות *praeſens* tempus, ac *praeſentem* actum exprimat: atque viuis coloribus repraeſentetur *ſui ipſius carnifex, tortor, vorator, ſibimet quaſi incubans, ſuiſque dentibus* inter fremitus et murmura *carnem* ac *viſcera ſua dilanians.* Sic *Iob.* 18, 4. reperies טרף נפשו באפו *Qui cum naſo ſuo* fumante, fremente,

ſuam ipſius animam laniat, ac *diſcerpit.* Hoc *Homero* paſſim *cor ſuum edere:* vt *Iliad.* 24, 129. σὴν ἔδεαι κραδίην. *Odyſſ.* 9, 75. et 10, 143. 379. Fortius adhuc δάπτειν ἦτορ *laniare cor,* et δαρδάπτειν *dilaniare;* quod et καταδάπτειν, *Odyſſ.* 16, 92. Huic ſenſui ſequentes tres Verſiculi ſubſeruiunt; quibus *Cor ſuum* cum maxime *lanians,* ac *viſcera* ſibi ſua ſub ſaeuis morſibus conſcientiae *dilacerans,* oculis ſubiicitur. [ונהמת) *Graec. Alex,* vertit καὶ μεταμεληθήσῃ; procul dubio legit ונחמת; quae varia lectio magnam veri ſpeciem prae ſe ferre videtur. *Idem* quoque cum *Syro,* vt maxime probabile eſt, legit בשר שארך loco בשרך ושארך. Nec contemnenda videtur haec dictorum Interpretum lectio. *Vog.*]

vſ. 14. בתוך קהל ועדה) Orationis ſeries exigit, *infame ſupplicium,* et *exitium ſcelerata vita dignum.* Huc referri puto illud בתוך *infin.* verbi בתך بتك *ſecuit, amputauit, conſcidit.* Eius ſororium בתק ſemel occurrit *Eſech.* 16, 40. *Et adſcendere facient ſuper te* קהל *coetum; teque obruent lapidibus;* ובתקוך *atque conſcindent te ſuis gladiis.* En קהל *Panegyrin,* in totius populi *conuentu* ad *ſupplicium publicum* et inſpectandum, et infligendum. Idem vſus recurrit *Eſech.* 23, 46. 47. Alterum עדה item *conuentus*

et conuentus publici. *vſ.* 15. Bibe aquas e ciſterna tua, et fluenta ex tuo puteo. *vſ.* 16. *Tunc* exundabunt ſcatebrae tuae foras: in plateas viui aquarum. *vſ.* 17. Exiſtent tibi, tibi ſoli; et alienis nihil tecum erit. *vſ.* 18. Eſto fons tuus benedictus; et laetator de vxore iuuentutis tuae. *vſ.* 19. Cerua amorum, et rupicapra gratiae; cuius te vbera

uentus, *coetus*, eidem vſui accommodatum, vt Pſ. 22, 17. Appoſitiſſime ergo, *conſciſſio comitii* et *conuentus publici.* Si quis בתוך *in medio*, retineat, hunc *Supplicii publici* conſpectum tamen non dimittat: quia illo demum dehortatio hactenus deducta completur. Eodem collineat illud, abruptum, *tantillum modo* abfuit; *quin exſtiterim* בכל רע *in complemento omnis mali:* in *omnium malorum meditullio*, et *cumulo congeſto.*

vſ. 15. שתה וגו׳) Allegoria ſuſcipitur per aliquot Verſiculos decurrens: in qua enucleanda magnopere variatur. Proximum eidem eſt, vt dehortationi ab illegitimis amplexibus, et *aquis furtiuis*, ſubnectatur commendatio *matrimonii*, et *thori coniugalis*, caſtiſſime colendi; ad propagationem legitimae prolis. Nihil honeſtius, tritius quoque nihil, praeſertim in Oriente, hac figura: vbi verba ירד ورد *deſcendit in aquatorium* נהל نهل *prima vice bibit:* et עלל عل *ſecunda vice potauit*, *ſitim reſtincturus*, huic rei dicata. Conſimiliter *fontes*, *ſcaturigines*, *aquatoria*, *putei*, *ciſternae* in vocibus بير, حوض, منبع; nec non in دلو דלי *ſitula*; et ادلى *ſitulam demiſit:* صاح *deſcendit in puteum*, hanc ſedem paſſim occupant. Exempla in Sacris ſat lucis fundunt. *Num.* 24, 7. *Ieſ.* 48, 1. et 51, 1. *Ier.* 2, 23.

vſ. 16. יפצו וגו׳) Applicanda haec ad *propagationem* generis, et *amplificationem familiae*, per *riuulos connubiorum*, a liberis contrahendorum. Limpida res, et ratio. יפוצו eſt *dimanare*, *exuberare*; فاض: vt *tom.* I. *Orig.* p. 118. admonui, vbi in *propagatione generis* id verbi adhibitum reperies. Fraudi fuit חוצה *foras;* quaſi *illegitimos* et *alienos thoros* deſignaret. Atqui שלח החוצה *emiſit*, *elocauit foras*, eſt, *in matrimonium locauit:* Iud. 12, 9. *Deut.* 25, 5. Confirmabere hoc in ſenſu, ſi attenderis, non *officium* ſanciri, ſed *promiſſum:* qua *caſtum thorum foecundo* et *caſto ſemine exuberaturum*, atque nullo *adulterino ſanguine* maculandum, inculcetur. Hoc *Verſ. ſeq.* pro complemento additum.

[*vſ.* 18. ברוך) *Gr. Alex.* vertit σοὶ ἰδίᾳ. Vix ac ne vix quidem ita vertere potuiſſet, niſi legerit בדך. Multo autem veriorem eſſe lectionem textus maſorethici ecquis non videt? *Vog.*]

vſ. 19. תשגה) Vſus rarior verbi שגה aliquantum impediuit. Quum *Lexica* tantum exhibeant *errare*, *deuiare;* plurimis id nunc poſitum videtur

ra irrigent omni tempore; cuiusque amore iugiter implice-
ris. *vs.* 20. Quid enim, fili mi, impliceris in aliena et am-
plexeris gremium peregrinae? *vs.* 21. Profecto coram
oculis Iehouae Viae Viri (cuiusque) omnesque eius orbitas
perlibrans ille. *vs.* 22. Prauitates ſuae viſcabunt ſibi ipſum-
met improbum: atque funibus peccati ſui prehendetur.
vs. 23. Ille morietur, quod caſtigari nullus queat; atque in
ſpiſſitudine craſſitiei ſuae *ſtolidae* implexus haerebit.

CAPVT VI.

V*erſ.* 1. Fili mi ſi fide iuſſeris ſodali tuo; depanxeris alieno
volas tuas. *vs.* 2. Illaqueatus ex ſermonibus oris tui;
tui oris ſermonibus viſcatus es. *vs.* 3. Hoc labora quo-
modo tandem cumque Fili mi et eripitor (temet eripito)
quum

videtur pro *inerrare tanquam ſui oblitum*, et *amore* quaſi *vagari.* Promtius, quod *Origo* miniſtrat, *implicari; implicitum haerere.* Inde *errandi* notio excreuit. Proprietas iſta ſedi huic mirifice accommodata, in *bonum;* quemadmodum et in *malum* *Vſ.* ſeq. *Implicari amore* et *in amorem* apud *Latinos* ad vtrumque ſe porrigit. *Haerere* quoque et *adhaereſcere*, vtrique vſui paratum. Preſſius ad *Vſ. vlt.* huius *Cap.* mox.

vs. 22. ילכדנו) Pleonaſmus *pronom.* aff. ita exprimi ſolet: *Prauitates ſuae capient ipſum*, *improbum* inquam. Rotundius dederis, et fortius, in *datiuo; viſcabunt ſibi;* ſecundum *Originem* ſupra productam. ובחבלי) חבלים *funes*, pro *tendiculis* et *retibus*, percrebrum apud *Arabes.*

vs. 23. וברב) רב est *ſpiſſitudo, denſitas:* inde *multitudo.* אולתו) אולת eſt *concretio appacta*, ſiue *craſſities:* inde *ſtoliditas.* ישגה) שגה eſt *implicari*, *implicitum haerere.* Hinc eniteſcit, *Et in ſpiſſitudine craſſitiei ſuae implicabitur.* Hoc ſeſe vltro explicat.

Vſ. 3. באת בכף ריעך) Redditur hocce medium colon: *veniſti in manum proximi tui*, et ad *Creditorem* applicatur, cuius *in manum depactae* ſint *manus* ſponſoris: vt ſic *ſub poteſtatem* eius ceciderit. Id minus commodum, quia ibi רע *amicus* pro quo *ſpondetur*, diſtinctus a זר *alieno*, cui fit ſponſio. Hinc alii *debitorem* potius intelligunt, cuius *in manum veniſſe* dicatur *ſponſor*, quod ei iam *obnoxius* ſit, ab eiusque *fide* pendeat: Id malim; atque כף a כפף كفّ pro *laqueo*, ac *nexu conſtricto* etiam accipi poſſe commoneo: vt كفّة حابل in *Hamaſa* eſt *laqueus aucupis.* Id verſui praecedenti arctius innexum. Poſtremum membrum intricatiſſimum, et *Gordium.* ריעך vel *ſodalem*, vel *ſodales* nunc ſignificare,

quum venisti in manum Sodalis tui; vade, exculcato temet, atque cogitationes tuas conterreto. *vs.* 4. Ne des oculis tuis somnum; et palpebris tuis dormitationem. *vs.* 5. Eripe temet, vt Dorcas e laqueo, atque vt auicula e nexu aucupis. *vs.* 6. Abi ad formicam, piger; videto vias eius, et

ficare, a vero abludit. Opportunior potestas τῶ רֵעִים quod vt *amicos*, et *sodales* notat a *pascendo*, *compascendo*, ita *substantiue* adfert *Cogitationes*, *agitationes mentis*, a רעה *pascendo* sic dictas, quibus *mens* veluti *pascitur*; et *quibus discurrit.* Amplissimam obtinet ditionem in *Dialectis Aramaea* et *Arabica*, ad *curas* et *sollicitudines* quoque se extendens: Inde tentandum duxi, *calca temet*, et *conturba* vel *conterre cogitationes tuas.* Hunc tenorem fili suggerit res ipsa, secundum illud ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα· suggerit quoque *Vs.* seq. *Ne des oculis tuis somnum* etc. רפס *calcare*, *conculcare*, *exculcare*, *calcando conturbare aquas*, disertim *Esech.* 32, 2. et 34, 18. Prov. 25, 26. Gemina quoque radix apud *Arabes* رفس et رفش. Prior in *Camuso* est ركض بالرجل *percussit pede:* et صدم *elisit.* Posterior دق وهرس *pulsauit*, et *contudit minutatim.* In *Gjeuhar.* رفس item ضرب بالرجل *verberauit*, vel, *quassit pede* exponitur; vnde cernere datur, qua ansa *calcatio*, *conculcatio*, *exculcatio aquarum* sit assumta. התרפס extra locum nostrum non recurrit, nisi Ps. 68, 31. Non hic vltra coniecturam procedere possum: secundum quam התרפס dedi, *exculcato temet*, pro, *temet conturbato*, *concutito; extundito. Caue tranquillus residas: et lentus euentum exspectes.* Id scopum recta ferit. Sequens ורהב רעיך reddo *et exterreto cogitationes tuas.* Vel, *conterretor cogitationibus tuis.* Θορυβεῖσθαι· Τυρβάζεσθαι· In *Dialecto Syr.* רהב crebro sic venit. Apud *Arabes* item رهب est *terreri; et terrorem incutere.* Hoc fundamento רַהַב *formidolosum quid*, siue *molem formidolosam* exposui, qualis est *monstri marini;* ad *Iob.* 26, 12. Diuerso flexu *Ps.* 138, 3. תרהיבני בנפשי עז vel disiunctim; *formidolosum me facis*, hostibus; *in anima mea robur inuictum:* vel coniunctim; *formidolosum addis animae meae robur: potentiam formidolosam mihi circumdas.* Hinc iam; ורהב רעיך *et formidinem incute cogitationibus tuis;* id est, tibi ipsi *formidolosus insta*, et *incumbe;* vt e nexu, in quem te induisti, quantocyus exuare, teque ex laqueo illo viscato citra moram vllam reuellas. Rotunda sic omnia. Nec tamen id adhuc sub pedibus sentio, quod requiro in iis, in quibus nulla mihi nutatio, vel suspensio iudicii, relicta. [Postremum רעיך *Graec. Alex.* cum *Vulg.* et *Syrus* cum *Chaldaeo* verterunt *amicum tuum*, seu *socium tuum.* Adparet inde eosdem legisse רֵעֲךָ. Palmam praeripere videtur haecce lectio, *masorethicae.* Quod si enim vertas *sodales tuos*, in hoc nexu, absque sensu erit: loquitur

et ſapito. *vſ.* 7. Cui nec dux eſt, nec moderator, nec dominator. *vſ.* 8. Parat *interim* aeſtate panem ſuum; in meſſe cibum ſuum coaceruat. *vſ.* 9. Quosque, piger, decumbes? quandonam e ſomno conſurges. *vſ.* 10. Pauxillum dormitationum; pauxillum complicationis manuum in ſinum dum decumbitur. *vſ.* 11. Et aduentauerit tanquam graſſator pannoſa tua paupertas; et raſa tua egeſtas vt Vir Cly-

quitur enim hic de eo tantum pro quo quis ſpoſpondit; ſi vertas cum SCHVLTENSIO *cogitationes tuas*, id Hebraiſmum minus ſapere videtur. Nam ſi quid video, *Salomoni* dicendum fuiſſet ורהב לבך, non רעיך; ſi *animum commouere* dicere voluiſſet. *Vog.*]

[*vſ.* 5. הנצל כצבי מיד) *Graecus Alex.* et *Syrus* cum *Chald.* poſt מיד legerunt aut חבלים aut aliud huius ſignificationis verbum. Primus enim vertit ἐκ βρόχων, ſecundus ܡܢ ܢܩܒܐ et tertius מן נשבא. Certo certius eſſe videtur, eiusmodi quid hic eſſe omiſſum. Solitarium enim מיד quod h. l. particulae naturam induit, aliud ſibi additum nomen requirere, vel nobis non monentibus quisque facile videt. *Vog.*]

[*vſ.* 10. חבק ידים לשכב) Iterum occurrit haec ſententia infra cap. 24, 33. atque in vtroque loco duobus prioribus verbis additum eſt a *Gr. Alex.* στήθη; et a *Syro* ܥܠ ܚܕܝܟ *ſupra pectus tuum.* Poſtremum autem לשכב ab vtroque dicto Interprete in vtroque loco omiſſum eſt. *Pectoris* mentio a *Graeco* et *Syro* ſine dubio huius φράσεως explicandae cauſſa facta eſt. Quod autem verbum לשכב ab his interpretibus in vtroque loco ſit omiſſum, ſuſpicionem mouet, abfuiſſe illud olim ab eorundem Codicibus. Fieri enim vix potuit vt librarii negligentia in vtroque loco ſimili modo periret; et ſi in vno tandum perierat, non probabile eſt, illud a Correctore in altero, vt ſimiles ſibi redderentur hi loci, eſſe expunctum; addidiſſent potius hoc verbum, quum hic omiſſionis potius quam additionis vitium ſubſumere poterant. Ex hac coniecta, at valde probabili abſentia huius verbi coniicere iam liceat, abeſſe forte debere; eſſeque additamentum olim in illuſtrationem τῶ חבק ידים in vno loco margini vt Gloſſa adiectum, in alterum dein, ex ſtudio Veterum Criticorum, locos parallelos per omnia ſibi ſimiles reddendi, a Critico adſcriptum. Et hoc modo tota *pigri* character in hoc verſu contineretur, qui alteram ſcilicet vitae partem *dormiendo*, alteram manus *in gremium ponendo* terit. *Vog.*]

vſ. 11. ובא וגו') Comparatio non adeo plana, et *aduenerit paupertas tua* lacera כמהלך *inſtar viatoris.* Ita datur; exponiturque ab aliis *ſenſim*, at *tandem* tamen, quantumuis *lente*: ab aliis *celeriter*, et *necopinato.* Hoc melius; ſed neutiquam plenum. Requiritur ſimul *impetus violentus*, et *vis armata*, quam Colon poſterius clariſſime exerit. מהלך eſt *graſſator*, ab הלך quod ſaepe *graſſari* valet: vt Pſ. 73, 9. *Thren.*

Clypeatus. *vſ.* 12. Homo nequam Vir vanitatis; ambulans tortuoſitatem oris: *vſ.* 13. Vellicat oculis ſuis, pedibus

Thren. 5, 18. *Zach.* 1, 10. Pſ. 12, 9. Iob. 1. vbi plura. *Graſſatores, Latrones*, vel et *milites qui latrocinia graſſando circumferunt*; vt *ſubito opprimunt*, ita *vi armata exſpoliant.* Talis *graſſatrix clypeata* eſt *paupertas* ad *laceros pannos*, et *raſam penuriam*, ſæuo impetu redigens. Vocabula ראש pro רוש, et מחסור, inferius declarabuntur.

vſ. 12. הלך עקשות פה) Grande et figuratum: *incedens tortuoſitatem oris*; vt *Ieſ.* 33, 15. הלך צדקות *incedens iuſtitias*, proprie *rectos rigores*; cum alluſione ad *Originem.* Id fortius, quam *in iuſtitiis, in tortuoſitate oris.* Nempe gemina eſt conſtructio הלך בדרך *inceſſit in via*, et הלך דרך *inceſſit viam*, quae erectior. Inculcatur *tortuoſitatem oris* eſſe velut *viam*, *quam* iugiter *calcare* geſtiat hicce nebulo, eidem dedita opera addictus, et adfixus.

vſ. 13. קורץ וגו׳) Abſtruſiſſimae formulae, ac vel *prouerbiale*, vel *aenigmaticum* quid redolentes. Tom. II. *Origin.* vim genuinam verbi קרץ قرص quae in *Lexicis* fluctuat ad fidam ancoram conſtitui in *vellicando; vellicatim carpendo.* Noſtra phraſis bis adhuc occurrit Prov. 10, 10. et Pſ. 35, 19. —— יקרצו עין *vellicent oculum*; vel *oculo*: id eſt, *me ſannis ludificentur.* Nil opportunius ad hanc quoque ſedem, in qua *Sannionem* depingi, tam liquet, quam cum meridie lucet. Huc collineare quoque debet מולל ברגלו, quod ſiue *loquens pedibus* vertatur, ſpeciem quoque petulantem *Sannae* neceſſe eſt ſignificet; ſiue vt malui, *vrens pedibus ſuis*, ac *coquens quid* quaſi *ſubcineritium; cineribus ſuppoſitum*; quod acerbius adhuc. Si roges, quid hoc ſit ludibrii? rogabo viciſſim, quid ſint *pedes loquaces?* Geſtus *Sannionum* non ita mihi in promtu; vt hunc ſpeciatim exprimere, ac definire, ſuſtineam. Reperio Pſ. 22, 8. geminam *Sannam*; alteram *promicationem Linguae inter labella protruſae*, et *exertae*, *inſtar floris e calyce erumpentis*; quod eſt הפטיר בשפה *florem erumpentem facere in labio*: alteram *Capitis nutationem, quaſſationemue.* Ambigi nequit, quin et *pedibus* additae fuerint ſuae geſticulationes ridiculariae et illuſoriae. Vlterius procedere non audeo. Tertia, quae prae manibus, *Sanna*, ſe vltro ingeret ſi reddatur, a *rad.* מרה in *Part. praeſ. Kal*; in quo et praecedentia enunciata, *tondens*, *tonſoris more ſtringens ſuis digitis.* Nempe *in tonſtrina* eſſe dicitur *Latinis, Graecis, Orientalibus*, qui *ludibrio habetur*, et tanquam *ſub nouacula ſedens, vexatur*, *raditurque pro arbitratu tonſoris.* [Tum rei natura, ecquid enim eſſet *pedibus loqui?* tum omnes antiquae Verſiones ſuſpectum reddunt vocabulum מלל, quum omnes fere *terere* illud verterint. Quodnam autem aliud huius loco in ſuis habuerint Codicibus, latet; verbum רמס vix fuiſſe videtur, nimis enim in vtroque hoc verbo diſcrepat et ſonus et litterarum figura. *Vog.*]

bus ſuis male vrit, et tondet digitis ſuis: *vſ.* 14. Subuerſiones in Corde eius; cudit malum omni tempore: litigia immittit. *vſ.* 15. Propterea derepente veniet clades eius: momen-

vſ. 14. תהפכות) Grauiſſimum vocabulum; *peruerſitates* generatim reddunt. Signantius fuerit, *euerſiones*, *ſubuerſiones;* atque adeo *deſtructiones*, quibus *fundamenta conuelluntur.* Sic הפך pro *funditus vertere*, *ſubuertere*, *vrbes*, *regna: Gen.* 19, 21. 25. *Ion.* 3, 4. *Thren.* 4, 6. et alibi. Hinc מהפכה *euerſio*, qua *ſedibus ſuis reuulſa* regio, *ruinis* ſuis *ſepelitur.* Eandem potentiam vocabulo תהפכות ſubiicio: et ad *fundamenta veritatis, virtutis*, et *religionis*, *ſollicitata*, ac *conuulſa* applico. Tales *ſubuerſiones* et *deſtructiones in corde ſuo* et habet, et fouet, et molitur, *Sannionum* peſtilentiſſima illa natio, quam hic ad viuum expreſſam, et expictam dedit Rex ſapiens; crebro eandem aculeatiſſimis dictis confutaturus, ac confoſſurus. Omnia loca in quibus vox haec adhibita, hunc *impietatis cumulum* conſignare videntur. חרש רע וגו') *Cudit malum omni tempore;* vel preſſius ad *Hebraiſmum, in vniuerſitate temporis; tempore in vniuerſum omni.* Numquam ceſſat, numquam remittit *fornacem* ſuam *ſufflare*, *iucudem* hancce *tundere*, *procudere Malum illud*, per excellentiam, *τὸ πονηρὸν*, omnique *ſtudio* ac *artificio conflatum*, quaquauerſum *ſpargere* ac *diſſeminare.* מדנים ישלח) *Lites immittit.* Intellige *Capitales* illas *Lites*, quibus *Religionem* inuadunt ac ſollicitant *Sanniones;* quibusque *Virtutis* ac *Pietatis fundamenta quatere* ac *peruertere* nituntur. Sic vox מדון *Lis*, ſimili in ſerie, ac materia, *Prov.* 22, 10. *Expelle* לץ *Sannionem*, *et exibit*, demigrabit מדון *Lis.* In ישלח *immittit* copia Linguae, non vnam ſuggerit *metaphoram;* poſſis, *ſerit*, *diſſeminat*, *longe lateque ſpargit;* vt *lites*, *ex litibus ſerere* apud *Liuium:* poſſis quoque fortius, *Lites immittit* inſtar *Diluuii alicuius:* cuncta *inundaturi.* Prov. 17, 14. poſſis denique, *immittit* vt *incendium*, quod *laxatis* ſaeuiat *habenis.* Omnes hos vſus exerit *τὸ* שלח, *laxauit*, proprie, vnde praegnanti ſaepe poteſtate, *laxatis immiſit habenis;* ſpeciatim de *igne:* vt *Amos* 1, 4. 7. etc. Adde *Prov.* 6, 19. de quo ſtatim. Poſterius hoc cum חרש *fabro incudem tundente* propius conſertum. Deſino in notula *Critica* ad מְדָנִים, pro quo margini allitum מדינים. Hoc in מְדָיְנִים reformandum cenſent, qui *puncta* recentioris Originis eſſe tendunt. Exſtat ſane ea forma Prov. 18, 18. Mirum interim, quum *τὸ* מְדָנִים recurrat mox *Vſ.* 19. et Cap. 10, 12. non eandem ibi cerulam a *Maſorethis* appoſitam. Quid cauſae? Scilicet non putarunt mendi quid ſubeſſe, ſed tantum indicare voluerunt, in quibusdam MSS. מְדִינִים comparere. Caue vitioſam credas Lectionem illam. מְדִינִים permittebat quoque *Orthographia* vetus; manente *media*, ad indicium *Radicis.* Veſtigia talium paſſim Codici Sacro impreſſa.

vſ. 15. אידו) Ad *Iob*, 18, 12. iam attigi *Originem* voculae איד in *mole praegrauante*, et *infringente coſtas.* cf. Ps 18, 19. ביום אידי – משען Hinc

momento confringetur ita vt resarciri nequeat. *vſ.* 16.
Sex illa odit Iehoua; et septem ſunt abominatio animae ipſius.
vſ. 17. Oculi tumentes; Lingua fucata, et manus funden-
tes ſanguinem innocuum. *vſ.* 18. Cor cudens ſummas ſub-
ductas vanitatis: pedes feſtinantes curſitare ad malum.
vſ. 19. Qui anhelat mendacia teſtis fuci: quique litigia laxat,
inter fratres. *vſ.* 20. Serua, Fili mi praeceptionem Patris
tui;

Hinc anſa porrecta ad *atrocius* aliquod *exitium ſuppliciumque*, pro exemplo inflictum: quale hic ſignantiſſimarum ſelectu phraſium exprimitur.

vſ. 18. מחשבות) Ad vim et gratiam Linguae, teneatur, מחשבות *Cogitationes*, quae Latinis a *Coagitando* dictae, apud *Hebraeos* ductas eſſe a *rationibus calculatis, calculo exactiore ſubductis;* prout חשב recte in Lexicis declaratum, *putare, computare, ſupputare, reputare:* Eadem ditio Thematis حسب apud *Arabes.* Sed *putare,* cum ſuis ſibi compoſitis, iſto vſu neutiquam *primarium* apud *Latinos.* Proprie eſt *reſecando purgare:* vt quum *vitis putatur, amputatur.* Inde tractum *putare rationes;* pro *ſubducere, perpurgare.* Eandem ferme eſſe *Originem Hebraeam* nunc ſubmoneo; vt ſentias conduplicari crimen, quum non ſolum *Vanitas cuditur,* ſed *ſubductis calculis,* ac *perpurgatis* quaſi *cuditur ſummis rationum.*

vſ. 19. יפיח) Illuſtris figura ſub verbo יפיח, quod hic vel *proflat,* vel *ſufflat* conuerti poteſt. Priore adſpectu plerique, *Teſtem falſitatis,* qui *efflat, proflat mendacia,* hoc eſt *largiter* et *copioſe expromit.* Cl. *Cocceio* יפיח eſt nomen *Praeconem* deſignans, a יפח cuius התיפח ſemel exſtans *Ier.* 4, 31. ei eſt *vociferari;* vnde dedit, *Praeco mendaciorum teſtis falſitatis;* eodem ſenſu, non aeque limpido. Illud *vociferari* apud *Ierem.* in *primipara* etiam ſecundum *Originem* eſt *flare, proflare, anhelare.* Vt הָפִיחַ vel הָפֵחַ Ieſ. 42, 22. non *illaqueari,* cum multis, ſed *anhelare* reddendum. Patentiſſima regione gaudent *Themata* פוח et פיח, quae فاح et فاخ apud *Arabes,* mediis *Waw* et *Ie.* Ab *anhelitu,* et *anhelante conatu,* poſſes heic loci, *Qui anhelat mendacia teſtem falſitatis.* Eminens *metaphora:* vt apud *Ciceron.* habemus *anhelare ſcelus,* et *audaciam. Anhelare caedes* etc. Apud *Graecos* item πνεῖν φόνους· vnde *Nonn.* auſus ὄμματα σείων φόνους πνείοντα· In *Equit. Ariſtophan.* habes πνεῖν κακίας καὶ συκοφαντίας, aliaque apud eundem, et Auctores, innumera. *Qui anhelat mendacia,* excellenti imagine, ad *proiectam audaciam,* et *impudentiam* denotandam; qua *in mendacia flagrat,* et *tota mente* ſe effundit. Cf. quae ad Cap. 14, 5. annotabuntur. ומשלח וגו') *ad vſ.* 14. diſcuſſa iam Phraſis משלח מדנים *immittens lites inter fratres.* Omnino tenenda videtur vehementior illa *translatio,* ab *igne immiſſo.* Vt *laxatis habenis furat* quaſi. Ad iſtum colorem pulchre, Pſ. 50, 19. *Os tuum in malum immiſiſti laxatis habenis.*

tui; et ne missam facias Doctrinam matris tuae. *vs.* 21. Alligato eas super Corde tuo iugiter. Super ceruices tuas eas

Non abit hinc *Iob.* 30, 11. רסן מפני שלחו *habenam a facie mea laxarunt;* i. e. excussa omni reuerentia mei, me impudenter illudunt, et insultant. Illuc remitto. [Ex vertendi illa ratione, quam secuti sunt *Vulgatus*, *Syrus* et *Chaldaeus*, probabile redditur eosdem pro וּמְשַׁלֵּחַ legisse מַשְׁלִיךְ *Vog.*]

vs. 21. קשרם על לבך) In phrasi, *Alligato ea super Corde tuo*, haud dubie allusum ad *monilia*, aliaque *insignia ornamenta*, que pectori praefulgent. Ad *amuleta* quoque, itidem *sedi Cordis alligari* solita, respectum, non dixerim: quod non constet, *superstitionem* istam iam tum inualuisse. Si obtinuerit, ansam arripere potuisset sapiens, ad inanias istas offuciasque castigandas, *VnicumAmuletum* esse demonstrans, *Legem Cordi insculptam*; quae simul *pectori* sit *appensa* et *appressa* tanquam *ornamentum* ac *splendidum monile*, quod in publico circumferamus, per liberam ac liberalem, Virtutis et Religionis professionem. ענדם) Ad interiorem linguae venam ac proprietatem concepta *Phrasis*, עָנְדֵם *Torque ea super ceruices tuas.* Repraesentatur enim *Torques.* ענד toto in ambitu *Dialecti Hebr.* quo nunc vtimur, bis tantum occurrit, non vltra reperiendum, nisi *Iob.* 31, 36. vbi in *Corona* venit capiti *circumtorta*. *Lexica* alia habent simpliciter *ligauit*: alia *circumcinxit*, *circumdedit*: alia *notauit*, *innodauit*. Haec quidem vtcumque accedunt, sed haud spernetur, credo, nostrum *torsit*, *contorsit*, *circumtorsit*: ad viuidiorem imaginem *Coronamenti* in *Iobo*, et *Torquis* hac in sede. Istam *torquendi* potentiam asseruat *Arabia* sub عند; quamuis *Lexicographi* in omnia alia ideam distorserint, vt quum exponitur apud *Golium* nostrum: *aduersatus et contumax fuit reiiciens quod sciret iustum esse et aequum.* Substitue *torsit*, *contorsit* quod *ius* et *fas*, et senties esse *Glossam* secundariam; nam et *Latinissime* dixeris, *Torquere iura.* Iterum عند عن الطريق *exorbitauit de via*, surroga, *Torsit*, *Circumtorsit de via*, et gustabis Linguae medullam. Primigeniam vim *circumtorquendi* quotidianus vsus asseruauit sub particula عِنْدَ *circa*, *apud;* inferens *cohaesionem arctissimam*: quemadmodum et عاند in *Camuso* declaratur per لازم *arctissime adhaesit*, veluti *circumtortus.* Relucet iam satis Torques, pro sensu litterali sublimiorem quoque adspectum paucis illustremus. Supra Cap. 3, 22. produxi iucundam sane imaginem, qua delectantur in Oriente, *Torquati pietate*, *virtute*, *grauitate*, omnique *dignitate*, Adiicio nunc قلادة *Torquem*, *Monile collo circumtortum*, nec non نظام *lineam consertam margaritis;* stylo floridiore denotare *seriem Doctrinae*, vel *sententiarum nitidissimarum*, *apte connexam.* Sic *Harir. Consf.* 26: *concinator torquium*, *qui longe lateque distrahantur:* Id est, *excellentissimus*

eas obtorqueto. *vs.* 22. Quum obambulaueris deducet te; quum decubueris, excubias aget ſuper te; et quum expergefactus eris, illa ipſa ſpatiabitur tecum. *vs.* 23. Nam Lucerna eſt praeceptio, et Doctrina lumen; et via vitae redar-

tiſſimus Orator, et *Poeta;* cuius *dicta cupidiſſime excipiantur*, et tanquam *Monilia Collis circumdentur.*

vs. 22. (בהתהלכך וגו׳) Lectiſſima omnia, quae *margaritarum* inſtar niteant. In primo colo נחה eſt verbum *paſtoritium*: vt Pſ. 23, 3. et 31, 4. etc. Ad *Iob.* 38, 32. plura. Eadem figuratione adiectum בשכבך *quum decumbes*: nam et hoc *Gregis* eſt, *paſti*, *potique*, ac molli in gramine *refuſi*, ad capiendam quietem. Rede ad Cap. 3, 24. Succinit תשמר עליך *excubias aget ſuper te;* iterum *paſtoritio* illo adſpectu. Attendi quoque velim ad primigeniam virtutem *Cuſtodiae accinctae*, atque *in ſtatione* ſua *peruigilis*, et veluti *imminentis*. Huc tendit עליך *ſuper te.* Poſtremo gratia inſigni pollet תשיחך *ſpatiabitur tibi;* pro *tecum exſpatiabitur*. Iſtam indolem *Thematis* שוח et שיח attigi *Iob.* 10, 1. In *Lexicis* reperias, *loqui*, *meditari*, *queri*. Cl. *Cocc.* expoſuit *rem ſerio* et *multum tractare meditatione*, *ſermoneque diſſerere*. Nihil horum *primarium*. Hoc ſitum in *reciprocatione motus*, qualis eſt *vmbrae;* item, *aquae per ſuperficiem terrae fluentis;* nec non, *hominis huc illuc obambulantis* et *ſpatiantis liberius*. Omnia haec apud Cl. *Golium* ſub שוח ساح exſtant, ex *Gieuhar*. ad eandemque *Originem* ساحة *med. Waw* ſonat *aream ſubdialem*, ad *ſpatiandum*; cuius *Plural.* سوح, omne *ſpatium patentius* amplectitur. Gen. 24, 63. *Et exiuit Iſaacus in agrum* לשוח *ad exſpatiandum*: nec tamen *meditationem*, quae quaſi *exſpatiatio* eſt *mentis libere diſcurſantis*, hinc plane amotam voluerim: quum et *Arabes* hanc poteſtatem frequentent in pulchra locutione انساح البال *exſpatiatus eſt animus*, quod in *Gieuhar*, أنسع *recreatus et dilatatus* eſt declaratur. Eadem venuſtate Pſ. 119, 78. אני אשיח. *Ego exſpatior in praeceptis tuis, in eis deambulando memet recreo* et *oblecto* iterum *Vſ.* 97. 99. 148. etc. etc. שיח quatenus *fruticem* ſonat, vel *ſtirpes fruticantes*, a *Radice* reuellunt *Lexica;* quia cum שיח *loquela*, nihil commune habent. Senti hic, quid praeſtent *Origines*; A *ſpatiando* generi *fruticum* nomen inditum. *Plin.* L. 10. 17. *Nullis arboribus pulluli proueniunt niſi quarum radices amore ſolis atque imbris in ſumma tellure ſpatiantur.* Vides *ſpatiari* eſſe *liberius effundi.* Speciofiſſime *Plin. Paneg.* 30. alio flexu; *vagus ille et ſpatiator amnis Nilus.* Plane vt سيح *ſpatiatio* de *aquis*, eſt *fluxus effuſior:* indeque سيحون שיחון *Seihoun* dictus *Iaxartes flumen*, quaſi *Spatiator.*

[*vs.* 23. (תוכחות מוסר) *Pluralem* תוכחות neque *Graec. Alex.* cum *Vulg.* neque *Syrus* cum *Chald.* admiſerunt;

redargutiones disciplinae. *vs.* 24. Ad seruandum te ex muliere nequam, ex lubrica glabritie linguae peregrinae. *vs.* 25. Ne ardeas pulchritudinem eius in corde tuo: et ne capiat te suis palpebris. *vs.* 26. Nam per mulierem meretricem vsque ad buccellam panis: et mulier maritata animam pretiosam inuncabit. *vs.* 27. An commarginabit quis ignem

miserunt; sed omnes in *sing.* verterunt. Quoad coniunctionem huius nominis cum sequenti מוסר variant dicti Interpretes. *Vulgatus* habet *increpatio disciplinae*; reliqui legisse videntur תוכחת ומוסר. *Vog.*]

vs. 24. מאשת רע) Potentius est אשת רע *mulier mali* quam אשת רעה *mulier mala.* Concepta est phrasis, ad expressiorem illam formam, quae in איש לשון *vir linguae* איש מרמה *vir fraudis*, איש דמים *vir sanguinum*, similibusque cernitur. In his omnibus gradus summus *maledicentiae, fraudulentiae*, et *sanguinolentiae*, intentus. Sic *mulier mali*, est, cuius *pectori malitia incocta;* atque adeo τὸ πονηρὸν ipsum *malum medullis* implicitum penitus, et *infixum.* Ad istum colorem, אשת זמה *mulier sceleris*, *Esech.* 23, 44. *sceleribus vendita*, ac *deuota;* aliaque id genus passim. חלקת לשון) In חלקת לשון teneatur, quod *Origo* ministrat, *glabrities linguae*, qua blandum simul, simul *lubricum* et *lasciuum*, quo fascinat *adultera* delineatur. [Nostrum רֵע *malus* vertit *Graecus Alex.* ὑπάνδρου et Aquila ἑταίρου σου, *Alius* denique τοῦ φίλου σου patet eosdem, sequenti membro forte decepti, illud extulisse רֵעַ. *Vog.*]

vs. 25. תחמד) Adstructa superius natiua indoles *Radicis* חמד in *ardore flagranti.* Ergo, *Ne ardeas pulchritudinem eius in Corde tuo:* constructione etiam *Latinis* adamata. Quum autem proprietas afferat *flagrantiam sonantem*, nemo hunc *cumulum vehementiae* facile aspernabitur. *Capere palpebris* a *gyratione* sic dictis, pulcherrime in ea, quae *venaturam facit oculis.*

vs. 26. תצוד) *inuncabit.* Apprime apposita imago, *animam venari*, et quidem יקרה *pondere* et *pretio grauem; pretiosam.* Non est idem quod modo, *venaturam oculis facere:* sed, *inuncare, in vncum induere*, vnde eximi non detur. Sic apud *Aesch.* in *Prometh.* 1071. πρὸς ἄτης θηραθῆναι, *pro praeda in perniciem rapi.* Illustri *metaphora* enunciatum: *Vxor Viri animam pondere grauem*, pretiosam, *inuncat;* sub *vnco venenato* voluptatis *in mortem* et *exitium trahit ineluctabile.* Qui de *morte* in adulteros statuta cogitant, leuia captant, vbi grauissima intenduntur. Meum Commentarium instruat et absoluat *Iacob.* Cap. 1, 14. 15. vbi pingitur, *propria cupiditate* ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος *extractus et inescatus; cuius crimen Mortem pariat.* Ἀποκύει θάνατον.

vs. 27. היחתה) Excellens *Allegoria*, quae vt magna lumina, ita recessus habet profundos. Ea suscipitur verbo signantissimo חתה, ex rarioribus; cuius *secundaria* potestas fluctuat in *Lexicis* ac *Versionibus:* nedum vt de *primaria* constet. Apud

Apud *Golium* sub حنا vlt. *Waw*, et حني vlt. *Ie*, quibus respondet חחה, pro חחו et חחי habes, *Torsit* peniculamenta vestis: *contorquendo plexuit:* itemque sub حنا vlt. *Aleph* חחא, plenius adhuc, *contorsit plexuitque extrema* segmenta vestis, seu peniculamenta i. e. partes concerptas, carminatae lanae similes. Item *consuit* vestem, *constrinxit* nodum; *firmauit* murum. *Gieuhar. Verbum* חחה *vsurpatur in fimbriis vestimenti cirratis, quum illas duplicata ora contorquens quam firmissime consuis: scribitur cum Hamza, et sine ea:* i. e. vltimis אוי promiscue. Pressius adhuc idem sub *Hamzata* tertia: Verbum חחא (حنا) *in veste est contorquere* (فتل) *eius fimbriam, eandemque duplicatam consuere* (كفف) *quam compactissime.* Duo verba adhibita פחל *contorsit*, et כפף *curuauit plicando;* quorum posterius in *Camuso* explicatur: *Verbum* כפף *in vase, est, illud vndiquaque oppleuit ad excessum.* Quadrat hoc etiam in חחה, quod per פחל *contorsit* et כפף *curuando duplicauit* exponi vidimus. Inde מחחה *thuribulum;* πυρεῖον. *Instrumentum in quod prunae possint congeri*, ac *constipari. Leu.* 16, 12. *Capiet Pontifex* מלא המחחה *plenitudinem thuribuli, prunas ignis.* Suspicari licet, secundum *Originem* satis emunitam, *thuribula* illa Sacrarii habuisse *Oras superne contortas*, atque *replicatas*, ad copiam prunarum aggestarum, fida margine, tanquam futura, continendas, ne spargerentur. Ex oculis quoque non dimittendam censeo iucundam *metaphoram*, qua *vas duplicata ora consutum*, supra erat, *ad margines vsque et vltra oppletum.* Ies. 30, 14. *Confringetur murus altissimus* Reip. *vt vas figlinum, in cuius contusione non reperiatur testa* לחחות אש מיקוד *ad ignem* in id *congerendum, constipandum*, atque, vt audaciuscule dicam, *commarginandum, e foco accenso.* Illa *margo* sine qua nullum vasculum, nulla constet *testa*, hinc abesse nequit. *Allegoriam* eximiam illustrabit, adfirmabitque κεράμιον ἐπιχειλὲς τῆς σοφιάς, *testa ad marginem vsque plena sapientiae*, qua vsus *Synes.* Ad hanc formam iam *commarginandi* verbum mihi permitti velim, ad nostrum חחה commodius exprimendum. — *An commarginabit quis ignem in sinum suum, et vestimenta eius haud comburentur?* Επισεψεται· ὑπερχειλὲς ποιήσεται· *in cumulum aggeret.* Addo prō ansa quam materia ipsa nunc porrigit, *tamquam limbo* vestimenti sui *inclusum*, ac *munitum coacernabit.* Escensum hoc pacto ad summum gradum, ad quem *metaphora* vlla possit adspirare. Eum mihi suggessit חיק *sinus*, ab حاق *circumcinxit:* quasi cincturam dicas. Praeteriri hic nequit, *sinum* חיק attribui etiam *altari aeneo; Ezech.* 43, 13. ad *ambitum foci* designandum: vt etiam illo adspectu חחה אש בחיק olim significauerit, *vniuersum ambitum foci igne commarginare;* quod iam *ad sinum amiculi* applicitum, repraesentet *focum* ibi *aggestis largissime prunis altius constructum:* cuius *aestu* ac *flammis* quidquid est vestimentorum mox corripi ac comburi debeat. Habes *Allegoriae* nostrae exteriorem conspectum: *interiorem* quoque in diem collocabo. חיק *sinus* signat *mentis recessum;* et *penitissima viscera:* vt Iob. 19, 27. Ps. 89, 51. Eccl. 7, 9. אש *Ignis*, pro *libidine flagranti*

ignem in gremium ſuum; et veſtes eius non comburentur? *vſ.* 28. An ambulabit quis ſuper prunis candentibus; et pedes eius non adurentur? *vſ.* 29. Sic qui intrat ad vxorem proximi ſui; non inſons erit quisquis eam attigerit. *vſ.* 30. Non contemnunt furem, quod furatus ſit ad implendam ingluuiem

flagranti paſſim. Huic qui fraena laxat, *cordis* ſui *receſſum igne aggeſto* ad *ſummas oras* veluti *complet*, *focumque in viſceribus ſuis conſtruit* ac *commarginat*, quod per חתה expictum. Haec limpida nemo non agnoſcat. Addubitabitur forte de *veſtimentis combuſtis:* ſed et haec vltro ſe dabunt aciem intendenti. *Veſtimenta* nempe ſunt *ornamenta dignitatis*, *exiſtimationis*, et *famae;* in quibus quis *conſpicitur;* qui vbi *infamia flagrat*, *nudus* ac *turpis*, cum *ſuis* veluti *veſtimentis deflagraſſe* cenſetur.

vſ. 28 אם וגו') Inſtatur in eandem *Allegoriam*, adiectis nouis luminibus. Pro litera notetur יהלך *ambulauit* ex *Pihh.* conformatum, ad *intenſionem.* גחלים eſſe, *Prunas rubicundum candentes*, ac *micantes:* כוה كوي *aduſſit*, *ambuſſit*, et quidem ſpecialius, *cauterio impreſſo.* Artificium quoque obſeruandum, quo iam a *ſinu aggeſtis prunis oppleto*, deſcenditur ad *pedes*, et *deambulationem ſuper aceruo prunarum.* גחלים ſunt hic *prunae* libidinis flagrantis, per quas *incedere*, atque *deambulare*, eſt amoribus turpiſſimis ſe totum tradere, in iisque palam volutari. *Pedes peruſti* latiſſimum habent campum, ſiue *notas* ſpectemus *inuſtas* ignominiae, et poenae; ſiue etiam *dolores* ac *cruciatus* inde altius impreſſos. Omnia ſub *cauterio* מכוה مكواة, quod eſt *ferrum candens*, *quo cutis vritur et ſtigma imprimitur*, fortius ferient, atque penetrabunt.

vſ. 29. כן) Adſtringitur *Allegoria* per voculam כן, *ſic vniuerſitas intrantis ad vxorem proximi ſui:* quos in *tabella* delineaui *colores*, *in omnes* per omnia *quadrant.* Signaculum appoſitum illuc quoque collineat, *Non inſons erit* etc. לא ינקה. Eſt *μείωσις*, quum minus dicitur, vt plus menti ſubiiciatur. Duplex potentia: quae aceruatim ad *crimen* et *poenam* ſimul ſeſe explicet. Conſimili amplitudine auctum *τὸ immune:* vnde habemus *immunem* a ſacrilegio, a ſanguine, *manum:* et *immunem* a poena, malo etc. quin *integer* quoque, quatenus ex Origine ſonat *intactum*, *inuiolatum*, vtrumque includit; atque tam *inuiolatum* a *poena*, quam *illibatum* a crimine conſignat. In verbo נקה نقا *puritas emedullata* continetur, vnde illud *illibatum* a *crimine*, et *intactum* a *poena*, ſuccreuit. *ἀθῶον.*

vſ. 30. לא וגו') Clauſulae praegreſſae, לא ינקה *non immunis*, *non innoxius erit*, inſiſtitur per comparationem a *Furti ſpecie leuiſſima;* quod vel *ſub ſtimulo famis commiſſum*, neutiquam tamen *impunitum dimittatur;* ſed *graui mulcta* vindicetur. בוז adfert hic *vilipendium*, *contemtionemque* illam *qua* quid *negligitur*, ac tanquam *leue ſpernitur.* Cant. 8, 7. בוז יבוזו לו *illum*, vel et *illam*, *omnino contemnent.* Hanc vim obtinuiſſe, quum Lin-

gluuiem ſuam, quum cauo ventro erit. *vſ.* 31. Et depren-
ſus rependet ſeptuplum: omnes facultates domus ſuae dabit.
vſ. 32. At qui adulterat mulierem deficitur corde; Sicarius
animae

Lingua viueret, ac floreret, ratio aperta ſuadet. Accedit auctoritas *Dialecti:* nam بان בוז in *Camuſo* non exponitur ſolum, *inſultauit in homines contumelioſe:* ſed etiam, *pauper euaſit*, et *vilis contemtusque factus eſt; vſu intranſ.* qui in *tranſit:* emiſſus, ſuggerit, *non pro vili ſpernunt furem, quum furatus fuerit*, vel *ad implendum appetitum, vbi cauo fuerit ventre.* Videri poſſet res *tolerabilis*, vtcunque ſaltem *excuſabilis;* nec tamen *vel tale furtum pro vili*, ac nullius momenti *delicto*, ſpernitur; ſed cum rigore vindicatur. Dubitationem omnem tollit cognatum בזה *contemſit*, eadem poteſtate auctum Eſth. 3, 6. ויבז *et contemtum fuit* cet. Scopo a nobis praefixo haec ipſa ſubſeruiunt; eumque ſupra omnem aleam collocant. Audacter dico, numquam tales colores miſcuiſſet Sapiens, niſi talem ad finem. רעב *eſurire;* proprie *cauum eſſe*, ſpeciatim *ventre.* κοιλογάστωρ. Alibi tactum. נפש *anima*, proprie *oris; quaſi ſpiratio, flatus;* percrebra, pro *appetitu vehementiore.* מלא *implere*, proprie *eſſarcire, diſtendere.* Sic *implere animam*, valet, *appetitum vorandi opplere, eſſarcire.* Haec omnia *leuant crimen* huius *furti*, vt *grauitas poenae*, vel huic *leui ſpeciei* addita, certius feriat, altiusque deſcendat.

vſ. 31. ונמצא וגו') Poena illa *grauis*, vel *leuiori furto* poſita, nunc indicatur. Prius colon eſt, *vt deprenſus, ſeptuplum pendat.* Sanctio *Exod.* 21, 37. pro *boue ſurrepto* et *mactato* praeſcribit *quintuplum; quadruplum* pro *oue:* pro *viuo* animali *duplum.* Cur ergo nunc ſeptuplum? Non lubet argutari. Latior numerus ad omnes *mulctarum* ſpecies, quas hic recenſere otioſum fuiſſet, redundabat: eratque in illo שבעתים aliquid ſimul *prouerbiale*, vt in *decies* apud *Latinos*, pro *multoties.* Poſterius vult, vt ſi forte *non ſit vnde*, omnes eius *facultatulae diuendantur.* נתן *dare* hic eſt *tradere in poteſtatem* alterius: vt ad Cap. 2. vidimus.

vſ. 32. נאף וגו') Abrupta illatio; per quam ſine vllo vinculo *coniunctionis* ad *Apodoſin* deſcenditur. Signate נאף אשה *moechans mulierem* pro *cum muliere;* את אשה: Quid נאף ex *Origine* valuerit, haud liquet: quum nuſpiam extra *Metonymiam* illam compareat. Apud *Arabes* نَاف נאף inter alia eſt ارتوى *expleuit ſitim: potu rigatus eſt.* Verecundum velamen turpitudinis hinc ſeſe offerret. חסר לב) Ad *deſtitutos corde*, vel ad *Hebraiſmum*, *Orbus cordis*, contendas velim Arabum خاسر *fraudatus, fruſtratus, omnis bonae* rei, *boni conſilii, iacturam paſſus, ac male perditus.* De Origine infra Cap. 28, 22. משחית) In verbo שחת سحت *perdidit, deſtruxit*, proprietas ſuggerit *raſionem, deraſionem, qua quid rumpatur;* ad omnemque vſum *corrumpatur.* Frequentatur

animae ſuae, is patrabit illud. *vſ.* 33. Plagam et notam inuſtam reperiet: et opprobrium eius haud delebitur. *vſ.* 34. Nempe Zelotypia ignitio viri eſt: neque remolleſcet in die vltionis. *vſ.* 35. Non accipiet faciem vllius lytri: neque annuet, cum munus ſpiſſaueris.

CAP.

quentatur apud *Arabes* in *cute a carne deraſa*, et *reuulſa ſic*, vt *ad nihil amplius valeat*. Inde ad *nefanda ſcelera* generatim, ſpeciatim ad *graſſationes*, et *caedes atrociſſimas* ſe permittit: quemadmodum et ſub השחית illud *caedibus* ac *latrociniis graſſari* ſaepiuſcule ſe exerit. Hinc משחית נפשו ſingulari emphaſi efferri poſſet, *Sicarius animae ſuae*; qui *latrocinantis* more ſemet *trucidat*. In יעשנה *patrabit illud*, eſt aliquid praeruptum; cum *Reticentia* decentiſſima.

vſ. 33. וקלון) In קלון habes *infamiam inuſtam*, et tanquam *torrendo altius impreſſam*, a קלה *torruit*: de quo ſupra. Vides quam appoſite ſubnexum ſit, eius opprobrium non delebitur.

vſ. 34. כי קנאה וגו') *Nempe inflammatio* Zelotypiae *ignitio viri eſt:* hoc eſt, *Zelotypia*, qua vir *correptus inflammatur, eum totum reddit ignitum;* ſiue *igne iſto ita candeſcentem*, vt ſi *vere vir* ſit, nunquam *placari* poſſit, ſed *inexpiabiliter* in violati tori *vindictam* feratur. Ad *Originem* manifeſto alluſum, in hunc ſenſum, קנאה *Zelotypia* ab *inflammatione*, ſiue *rubedine inflammata*, *nomen et omen implet*. Iſtam *inflammationem intenſiſſime rubentem* ſub קנא adſtruxi Cap. 3, 31. חמת) In חמה *ignitam* reſidere *iram*, ſupra quoque commonui. Specialius adhuc ſe exerit nunc *ignita* illa *defenſio iuris*, et *iniuriae vltio*, quae inter *Arabes* regnat ſub حمى *ignitum et candens fuit* ferrum: vnde non tantum *ignito ardore iraſci*; ſed etiam *defenſare ius*, *dignitatem*, *maieſtatem*: eandemque *laeſam vindicare*. Haec amplitudo cum hic, tum alibi perſaepe, obſeruanda. גבר) *vir*, *robore pollens*, et *virile gerens pectus;* peropportunus hac in ſede. ולא יחמל) *et non parcet*, pro *Origine non mollietur*, *non remolleſcet*. Hoc in *Claui* euictum *Dial.* p. 228.

vſ. 35. לא ישא וגו') Exquiſita phraſis, *non accipiet Faciem vllius lytri*, qua, ſub inſigni *Proſopopoeia*, pretium expiando crimini oblatum induitur *perſona interceſſoris*, ac *deprecatoris potentis*, cuius *facies accipi* dicitur, quum *interceſſio admittitur*: itemque *auerti*, quum *deprecatio repudiatur*. Ita *Gen.* 19, 21. נשאתי פניך *ſuſcepi faciem tuam;* pro *interceſſionem grati mihi*, *honoratique viri*. Item *Iob.* 42, 8. 1 Sam. 25, 35. Nempe נשוא פנים *ſuſceptus faciei*, etiam notat *honoratiorem*, *cuius*, vt vulgo dicimus, *habetur reſpectus*. Eſai. 3, 3. Iob. 22, 8. Eadem *Proſopopoeia* munera ab Auctoribus *Graecis* et *Latinis* conueſtita.

Vſ. 3.

CAPVT VII.

Verſ. 1. Fili mi, cuſtodi ſermones meos; et praecepta mea reconde tecum. vſ. 2. Cuſtodi praecepta mea, et viuito; atque doctrinam meam vt pupillam oculorum tuorum. vſ. 3. Alliga ea digitis tuis; ſcribe ea ſuper tabula cordis tui. vſ. 4. Dicito ſapientiae, ſoror mea tu et cognatam appelles, prudentiam. vſ. 5. Vt cuſtodiat te a muliere aliena, a peregrina quae ſermones ſuos lubricat. vſ. 6. Nam per feneſtram domus meae, per refrigeratorium

Vſ. 3. קשרם וגו') In priori membro *litera Allegoriae*, vt cuiuis manifeſtum, ſuggerit *ornamenta digitorum*, *annulos*, *gemmasque*, *fulgentes*, quibus veluti *ſuperbiatur*. Sublimior ſenſus ducit ad *actiones omnes*, hoc quaſi *ſigillo* Legis et praeceptorum Dei communitas, atque cohoneſtatas. In poſtremo colo *literalem* adſpectum negligi video: qui tamen hic aeque aptus, quam Cap. 6, 21. *Tabula cordis* לוח הלב proprie *planities micans*, repraeſentat *pectus externum* ſimul, et *internum*. Praecepta Numinis *Tabulae* cordis externae *inſcripta* veluti *praeeminent*, ac *praependent*, inſtar monilium, quum eorum religioſam obſeruationem nobis *Cordi eſſe* et profitemur et comprobamus, candide, generoſe, animoſe. Eadem *internae* Cordis *tabulae inſculpta geruntur*, quum eorundem potentia viua, ac vitalis, perennem ibi ſedem fixit.

vſ. 4. אמר וגו') Pulchrae formulae, quibus *familiaritas coniunctiſſima*, atque adeo intime nexa *conſanguinitas*, exprimitur. Iis anſam dedit *Periphraſis* in Oriente ſolemnis, qua *frater* omnium *rerum* dicitur, qui in iis quotidie verſatur. Ita *Frater belli*, *Frater itineris*, etc. de quibus ad Iob. 30, 29. vbi *Fratrem draconum* ſeſe vocat, et *ſtruthionum ſodalem*. Altiore adhuc cothurno *Iob.* 17, 14. *Mater mea*, *et ſoror*, *putredo*: vbi appoſui *Fratrem Calamitatis*, *Aerumnae*, *Gurgitum mortis*: pro eo, cui haec *familiaria*, quia *cognata*, quaſi atque *affinia*. Ad *Harir. Conſ.* 5. *Tebleb. Arabes dicunt*, *Frater illius eſt*, *de eo*, *qui frequentat multumque exercet aliquid.* מודע *cognationem* vi formae ſuae deſignat. Eadem *figuratione* efferri poſſet Pſ. 88, 19. מידעי מחשך *quidquid eſt horridae caliginis mihi cognatione coniunctum.*

vſ. 5. אמריה החליקה) Minus commode, multi, *quae ſermonibus ſuis blanditur.* Rectius alii, ad vim conſtructionis, *quae ſermones ſuos lenit* vel *laeuigat:* vbi iam *blandimenta* vltro ſe ingerunt. Fortius ſonat, *quae ſermones ſuos glabrum lubricat;* vbi cum *blando lubricum* meretricii ſermonis ſentire datur.

vſ. 6. אשנבי) Vocabulum אשנב binis tantum locis proſtat. Vtrobique cum חלון *feneſtra* coniungitur: vt hic et *Iud.* 5, 28. Apud *Arabes* thema شنب שנב aſſeruatum. Eius deri-

rium meum prospectaui. *vs.* 7. Et videbam inter fatuos, animaduertebam inter filios iuuenem destitutum corde. *vs.* 8. Qui transibat per vicum, iuxta angulum eius; et viam domus eius gradiebatur. *vs.* 9. In crepusculo, in vespere diei

deriuatum شَنَبَ in deliciis est, *frigiditatem recentem* notans, speciatim *oris suaue halantis*. Ita in *Camus.* שנב יומנר *refrigeratus est dies noster*. Ibid. משנב designat *ora suaue halantia*. Hinc dilucescit in אשנב certissima potestas *refrigeratorii*, quod cum *fenestra* חלון pulcre consistit; *vsum* signans *prospectanti*, ad *recentem auram captandam*. Hoc شَنَبَ يومنا *dies noster refrigeratus est* neminem dubitare patietur. נשקפתי) Sub verbo נשקף *prospectauit*, pulchra floret *metonymia*. Radix שקף cum سقف collata, proprie obtinuisse deprenditur in *longitudine pandata*, seu *procuruata*. Camus. *Thema* שקף *denotat longitudinem cum pandatione*, *siue incuruatione*. Hinc *Struthio - camelus*, *et alia longo collo praedita*, *Epitheton* אשקף *accepere*. שקיפה *etiam appellatur omne lignum latum*, *vt asser*, *nec non lapis latus*, *quo tectum siue contignatio fit*. Ibidem quoque, שקף سقف البيت אלבית *contignatio domus: et* سقف السماء *contignatio coeli*: siue *pandata conuexitas*. Eandem potentiam apud *Hebraeos* obtinuisse ambigere non finit משקוף *superliminare*, a *pandatione* vel *ligni* vel *lapidis*, qua *superliminare* in *longum curuatur*. Hinc iam נשקף *prospectauit*, illo *tropo* quem et *Graeci* secuti in verbis ἐγκύπτειν, ἐκκύπτειν, εἰσκύπτειν, ἐπικύπτειν, προκύπτειν. Omnibus subiecta vis cum *curuatione corporis inspectandi*, et *incumbendi* in rem. Sic נשקף *passiua* et *reciproca* virtute, *incuruatus est*, vel *incuruauit sese ad prospectandum*: quin signatius, *longo collo inspectans prominuit*, *imminuit super rem*: vt hic, et Iud. 5, 28. *per fenestram*. Vide Ps. 85, 12. Ier. 6, 1. cet. cet.

vs. 8. פנה) *angulus eius*, פִּנָּה non est contractum pro פִּנָּתָה elisa *termin. foemin.* sed eiusdem *masculina* stirps, פֵּן a פנן فن cuius notiones omnes praeferunt vim *flexus diuergentis*. יצעד) Obseruari velim illud *grande* et *audax*, quod in verbo צעד *gradi* residere, supra Cap. 5, 5. commonui. Hinc et pro *scandere* inualuit, vt apud *Arabes* صعد est *adscendit*, itemque *accliui loco incessit*. Proprietas in *connitendo*, *enitendo* sita fuisse videtur.

vs. 9. בנשף וגו') Non vnum casum, vni tempori, vni personae, alligatum hic proponit *Paroemiastes*; sed quales multi ipsi occurrere potuerunt. Quin ne quidem *literam* nimis premere suaserim. Pingit suo iure Sapiens sub vna persona, quod haud dubie in diuersas diuersis quadrat occasionibus. Monendum quoque נשף *crepusculum* tam esse *matutinum*, quam *vespertinum*. Hinc digestio non inconcinna se offert: בנשף *ad crepusculum aurorae*; בערב יום *ad occasum diei* באישון לילה *in pupilla noctis*; id est, eius

diei; in pupilla noctis, et caligine altiſſima. *vſ.* 10. Et
ecce mulier in occurſum ei: ornatu meretricio, et ficta cor-
dis. *vſ.* 11. Strepera illa, et procax, in domo eius non
reclinantur pedes eius. *vſ.* 12. Hac vice in platea,
illa vice in foris; ad omnemque adeo angulum inſi-
dias nectere ſolita. *vſ.* 13. Apprehenditque illum, at-
que oſculata eſt; vultumque ſuum obfirmauit, ac dixit
ei. *vſ.* 14. Sacrificia pacifica ſuper me *erant*: hodie vota
mea exſolui. *vſ.* 15. Propterea emicui in occurſum tibi,
veſtigando conſpectum tui, atque inueni te. *vſ.* 16. Stra-
gulis

eius centro. Notanda figura Orientis, quam in بؤبؤ *pupilla* ſiue انسان العين *imaguncula oculi*, ſuſceperunt: vnde non ſolum illud omnibus in Linguis regnans *carior pupilla:* ſed *ille eſt pupilla ſeculi ſui;* pro *ornamentum deliciumque.* Apud *Gieuh. Ille eſt in pupilla gloriae* tantumdem valet ac in *centro*, et *meditullio gloriae:* prout in *Camuſo* exponitur *medium praecipuumque omnis rei.* Infra Cap. 20, 20. recurret, *pupilla tenebrarum.* אפלה *altiſſima caligo;* ſiue *ſupremus gradus lucis defectae, exhauſtaeque*, in idem centrum conſpirat.

vſ. 10. (והנה וגו׳) In phraſi, *Ecce mulier* לקראתו *in occurſum ei*, conciſum illud *feſtinationi* ſubſeruit, et *impetum* adfert. Caue de *occurſu fortuito* cogites. Ad *condictum* venit amator; atque cum *gratulatione* excipitur. Hoc crebro formulae לקראת incluſum. Res plana ex שית זונה *ornatu meretricis:* a שית *poſuit, compoſuit: capillos, ornamenta* etc. etc. Vt *Pſ.* 73, 6. יעטף שית *circumplicat ornatum eleganter compoſitum.* In נצרת לב variant calculi. Mihi a צור *finxit, formauit*, quin et *pinxit*, صوّر, adblanditur, *ficta cordis.*

vſ. 16. (מרבדים רבדתי) Thema רבד nuſpiam alibi proſtat. Deriuatum מרבדים ſemel recurrit *Prou.* 31, 22. vbi *tapetia* reddunt: vel *ſtragulam veſtem.* At רביד pro *torque*, vel *ornamento* ſaltem *collari*, bis venit; *Gen.* 41, 42. et *Eſech.* 16, 11. Apud *Arabes* ربد eſt *ſecuit, inſecuit:* item *leuis agilisque fuit manus*, in *quatiendo flagello* ſimilibusque. Poſſent hinc elici *veſtes ſtragulae appendicibus ſegmentatis intercluſae*, ac *variegatae.* Malo tamen ſententiam ſuſtinere; atque pleniorem lucem expectare. Incertius quoque חטבות, hac quidem in ſerie: alii enim referunt ad *artificioſas ipſius thalami inciſiones*, ac *ſculpturas:* alii ad *veſtem ſtragulam variis figuris inciſam;* vel et *reticulato opere interluſam.* Iterum amplio; *defectum* lucis, ac copiae, perſentiſcens. Ad אטון non niſi hac in ſede repertum, apprime faciunt Gloſſae *Heſych.* Ὀθόνια. λινᾶ ἱμάτια. item Ὀθόνη, σίνδων. Ζώνη. Τελαμὼν. γυναικεῖον ὀθόνιον λεπτὸν, και πᾶν τὸ ἰσχνον,

gulis vestibus in^raui lectum meum, segmentatis, lino Aegyptio. *vs.* 17. Irroraui cubile meum myrrha, aloe (agallocho) et cinnamomo. *vs.* 18. Age, inebriemur deliciis vsque ad auroram; exultemus in amoribus. *vs.* 19. Nam vir non est domi suae: abiit via longinqua. *vs.* 20. Crumenam argenti sumsit in manum suam; ad diem interlunii veniet domum. *vs.* 21. Pellexit eum glutine capturae suae, et lubricitate labiorum suorum eum impulit. *vs.* 22. Ibat post eum praeceps; vt taurus venit ad lanienam; et tanquam con-

κεῖν μὴ λινοῦν ῆ. Deriuat quidem ille παρὰ τὸ ἔσασθαι; sed *Analogia* haud respondente. Verisimilius, ex *Oriente* fluxisse; vt Σίνδων, *Hebr.* סדין; cuius thema סדן سدن *laxavit. Dimisit* vestem. אטון ab אטן, quod *Arabibus* وطن *mollem* et *delicatam accubitionem* designat, commodissime descenderet: Sed et hoc, hac saltem in parte, inter minus limpida collocatum esto.

[*vs.* 17. אהלים) LXX, pro אֲהָלִים *aloe* legerunt אָהֳלִי *tentorium* meum, aut ואהלי cum praef. ו. verterunt enim τον δε οικον μȣ. *Syrus* vero cum *Chald.* et *Vulg.* a parte textus masorethici stant. *Vog.*]

[*vs.* 19. כי אין האיש בביתו) Solus *Vulgatus* sequutus est textum masorethicum. LXX. et *Syr.* verterunt *vir meus in domo* (אישי בבית) *Chald.* vero *vir in domo.* Posterior interpretatio, quae arguit *Chaldaeum* legisse האיש בבית, conseruasse videtur veram lectionem. Suffixum ו in בביתו additum forte ex vs. seq. *Vog.*]

vs. 21. ברב לקחה) לקח *metaphoram* hic exerit, ab *aucupio* desumtam: aut *venatione*, ad quam verbum לקח *capere* se etiam porrigit. Huc trahit quoque vocula רב non iam *multitudo*, sed secundum *primigeniam* vim, *spissitudo*; nam *multiplicari* sub רבב proprie est *spissari*, *compactius densari*. Apud *Latinos* quoque *densitas* ad *numerum* se dat, vt et *spissus*: sed multa alia *densa*, et spissa, secundum circumstantias. Cap. 5, 24. habuimus רב אולת *spissitudinem crassitie stolidae.* Sic apud *Arabes* رب *densitatem numeri* quidem infinitis in locis affert: nec minus tamen frequentatur in *succo grassius inspissato.* Hoc *visco*, et *glutini* pingendo aptum. Inde mihi processit *gluten capturae.* Eodem fertur חלק שפתים *glabrities lubrica labiorum*, quam saepiuscule supra insinuaui. [An *Graec. Alex.* quum verterit verbum בחלק βρόχοις legerit forte בחבל iudicent peritiores. *Vog.*]

vs. 22. וכעכס) Thema עכס semel tantum *Ies.* 3, 16. in specie *Pihh.* obuium; vbi magna opinionum diuortia. Apud *Golium* عكس עכס declaratur, *inuertit*, *praepostere posuit:* item; *reuinxit fune* עכס عكاس dicto. Sic appellatur, vt *ibidem* reperies, *funis qui ab ore vel collo cameli religatur ad anteriores pedes* animalis, vt *subigatur*

Insignis locus Ps. 77,20 cf. Jes. 3,16 per aquas compactus densitas

constricto ad pedes capite, pro castigatione stolidi. *vs.* 23. Vsque dum sulcaret telum hepar eius: vt festinat auicula ad laqueum, nec nouit, quod ille in vitam eius sit. *vs.* 24. Et nunc filii auscultate mihi; aurem purgate sermonibus oris mei. *vs.* 25. Ne sternax sit cor tuum ad vias eius; ne vagetur dometurque.

tur dometurque. Idem عكاس et عكس *actio* verbi, *ipsum* illum *compediendi* et *constringendi* modum designat. Notetur iam notio generalis *constrictionis praepostera*, et *nodosissimae, vnde exiri nequeat*; qualis adhibetur in *Laniensis*, quum *Tauri* ad necem trahuntur. Et his scilicet *Caput ac collum retorquetur*, atque vel *anterioribus*, vel *posterioribus pedibus insolubiliter innodatur.* Hoc intendisse *Paroemiasten*, vis ipsa comparationis a *Laniena* et *Tauro* desumtae ita suadet, vt persuadere posse videatur. Sic ergo tandem locum constituamus, *tanquam taurus ad lanienam venit; et quidem sicut constrictione illa* עכס *praepostera* etc. Copula ו saepicule per *et quidem* reddenda. Ps. 68, 10. *Haereditatem tuam* ונלאה *et quidem fatiscentem, tu refouisti.* אל מוסר אויל) Duplicem sensum admittit illud, *ad castigationem stolidi.* Primum, vt sit, *ad ipsum* qui *crassus mente*, et *appactus cupiditati* (est enim אול *appingi, crassescere* in stirpe) pro meritis puniendum. Alterum, ad *alios stolidos* exemplo absterrendos, et a fatali hocce laquaeo retrahendos.

vs. 23. יפלח) Graue verbum פלח فلح *findere;* speciatim, *sulco profundius inciso: sulcare.* Illustris *metaphora*, quae *Graecis* perplacuit sub ἀνλακίζειν, et αὖλαξ, ὦλαξ; quemadmodum et *Latinis* in *sulcare, resulcare.* Multum vsus *Prud.* vt *Peristeph.* 4: 120. *Taetra quam sulcos habeant amaros vulnera, narras.* Exstat etiam, *sulcatim concisa facies*, ex *Pompon.* כבדו) *Iecur* etiam hic appositissimum; vt sentias ex illo *Aesch.* in *Agamemn.* vs. 442. Θιγγάνει πρὸς ἧπαρ, *iecur ferit*; pro *letali vulnere configit.* In *Theocr.* 11: 16. et 13: 71. habes Ἔρως ἧπαρ ἄμυσσεν· Nempe *Iecur* sedes *cupiditatis* et *libidinis* censebatur: *Hor.* L. 4. Od. 1. *Si torrere iecur quaeris idoneum.* et L. 1. 25. *Cum flagrans amor*, et *libido, saeuiet circa iecur vlcerosum.*

vs. 25. ישט) Erecta et vibrans imago in verbo שטה, quod eleganter vsurpatur in *equo ferociente* et *frenum mordente.* Ita in *Camuso: In Equo valet, frenum excussit suum sequens caput.* Et *Part.* שוטה *absolute est Equus diducto passu; et qui caudam erigit inter currendum.* Hinc ansa data ad *contumaciam ferocem*, quaeque eam comitantur. Talis vxor שוטה *Sota* appellata, quasi ἀφηνιάζουσα, *mariti frenum contumacius mordens*, eoque nomine *adulterii suspecta*: *Num.* 5, 12. Graui hinc figura conceptum iam, *ne frenum mordeat ad vias eius cor tuum.* Ne *excussa* Numinis obedientia illuc *contumacius feratur.* בנתיבתיה) Insinuatum saepiuscule, נתיבה esse viam

vageris in eius aggeribus. *vſ.* 26. Nam multos ad lanienam proiectos (profanatos) cadere fecit; et numeroſi omnes trucidati eius. *vſ.* 27. Viae Orci, domus eius; deſcendentes ad ipſa mortis penetralia.

CAPVT VIII.

V*erſ.* 1. An non ſapientia clamat, et vocem ſuam edit prudentia? *vſ.* 2. In vertice celſorum iuxta viam; in mediis

viam eminentem, *munitam*, *Regiam*. Id nunc parum videtur quadrare. Hinc dari ſolet, *ne erres in ſemitis eius*. Et hic natiuam virtutem exerere reperietur, ſi obſeruetur cum *Oxymoro* aliud adhuc acumen captatum, *adulterae iactationem* perſtringens; ſimulque *Dominantem* in mundo *corruptionem*. Illa quidem *vias* ſuas gloriatur eſſe נתיבות *eminentes*, *regias*, omni *periculo vacuas*. *Corruptio ſeculi* easdem calcat, et commendat veluti publice. *Oxymeron* intendit aculeum. *Ne oberres*, inquit, *in Viis eius Regiis.* Nempe in *Viis Regiis* nullus *metus erroris*. At qui *hasce* ingreditur *Vias*, quas iactat *Regias*, hunc *vno perpetuo errore* in perniciem auferri neceſſe eſt.

vſ. 26. (כי רבו) Ad hunc conſpectum ſubſeritur *ſpiſſos eſſe ſtratos eius*, et *compactos eius obtruncatos*. Alluditur ad *Latrocinia*, *caedes* et *graſſaturas*, quibus viae infeſtantur. חללים ex Origine ſonat *profanos*, et *profanatos ad omnem iniuriam*, *rapinam*, *vexationem*, *caedem*, *in praedamque volucribus et feris proiectos*. נפל *cadere* partim eſt *occidi*; partim *ſtratum iacere ſuper terra*. Vtrumque coniungendum autumo. הרוגים ſunt proprie *minutatim conciſi*, ac *contruncati*. Atrocem cernis ſcenam, quae ſtragem et lanienam latrociniorum graphice repraeſentet; atque adeo cumulos *cadauerum* aggeſtos, idque in *Viis*, quas adultera *Regias* eſſe crepabat.

vſ. 27. (דרכי נגר) Referri ſolet hic ad *poenam* et *perniciem* animae, poſt hanc vitam. Eam non excludo; ſed tamen perſuaſiſſimus ſum, etiam praeſentis vitae ſtatum deploratiſſimum includi, omnis horroris et execrationis plenum, ita vt qui *Domum adulterae intrauit*, *viuus in Orcum intraſſe*, atque ad ipſa *Mortis* ſpiritualis *penetralia deſcendiſſe* pronuncietur. Dubitare non permittunt quae Cap. 5, 5. adſtructa. Idem ſenſus cumulatior Cap. 2, 18. 19. intentus.

Vſ. 1-4. Admirabile aperitur theatrum, in quo *ſumma Sapientia* introducitur, *Auditoria*, vt ita dicam, *Veritatis*, *Religionis*, ac *Virtutis* erigens, in *orbe terrarum:* atque ex his praeconis ritu perſonans ac promulgens, qua eundum ſit, vt ad *vitam*, atque *immortalitatem*, ex colluuie et vanitate ſeculi eſcendatur. *Faſtigia celſa* quae *viae publicae* imminent; *aggeres eminentes* נתיבות, eorumque בית *ſedes* ac *centrum:* יד שערים *latus portarum:* et ופי קרת *Os* i. e. *oſtium Ciuita-*

diis adſtat compitis? *vſ.* 3. Ad latus portarum; ad introitum (os) oppidi: ingreſſu oſtiorum perſonat. *vſ.* 4. Ad vos ego, viri, clamo; et mox mea ad filios hominis. *vſ.* 5. Intelligite inertes ſolertiam; et ignaui cor ad intelligendum excitate. *vſ.* 6. Audite, nam magnanima diſſeram, et apertio labiorum meorum aequitates complanatiſſimae. *vſ.* 7. Pro-

Ciuitatis, cum מבוא פתחים *ingreſſu ianuarum*, vt *Allegoriam* ſplendidam conſtituunt; ita ſub *literali* adſpectu, nemini non obuio *ſublimiorem* quoque *potentiam* exerunt. In hanc profundius non euehar: ſed litus legens ſubnotabo tenues tantum ſtricturas, vnde materia meditationis pro foecundis ingeniis redundabit. מרומים *excelſa* pingunt quidquid in orbe eminet, atque conſpicitur, *potentia*, cum *opibus*, *honoribus*, *faſtigiis dignitatum*, ceterisque id genus. נתיבות *viae aggeratae*, quae *publica auctoritate* et *calcantur*, et *commendantur*, repraeſentant *ſcientias*, *artes*, *diſciplinas*, *doctrinarum ſtudia*, multum diuergentia illa quidem, ſed quae tamen ex vno veluti *centro* ac *meditullio* quaquauerſum ſeſe ſpargant, ac diffundant. *Portae* ſunt *fora* et *loca* in quibus *controuerſiae* omnibus de rebus diſceptantur; et vbi de *iure* ac *iuſtitia* deciditur. Allegoria hic offert *iudicia*, *ſententias*, *opiniones*, in quas ſcinditur genus humanum ſub nutu eorum, quos quaſi *Arbitros* ac *iudices* ſibi conſtituit, in fundamentis ac firmamentis felicitatis publicae ac priuatae ſibi eligendis. קרת *Ciuitas* eſt *communitas*, ac *ſocietas publica*, qua homines vnum in corpus coaleſcunt, *Politicum*, *Eccleſiaſticum*, quodcumque tandem. *Ianuae* ad *priuatas domos*, *familiasque* quae in *Ciuitate* vigent, nos manuducunt. Ad cuncta haecce praeconium *ſummae ſapientiae* ſeſe extendere, atque praeceptis monitisque ſalutaribus quidquid eſt harum conditionum, ſtatuumque, compellare dicitur, quippe quae tum per *Rationis*, tum praeſertim per *Reuelationis lumen* ad omnia haecce influere debeat, vt rectus vitae curſus teneatur, ac portus capiatur felicitatis et ſalutis.

[*vſ.* 3. לפי קרת) Syrus vertit ܒܦܘܡܗ̇ ܡܩܪܝܐ Adparet eundem ſiue ex minus felici coniectura, ſiue quod ita proſtiterit in ſuo Codice, legiſſe בפיה קראה *Vog.*]

vſ. 5. הבינו) Paulo dilutius mihi exire videtur verbum הבינו bis eodem ſenſu expoſitum, *Intelligite inertes ſollertiam*; *et ſtolidi intelligite corde.* Ne plena quidem, ac rotunda conſtructio: quod לב pro בלב accipiatur. Stabit periodus et ſententia, ſi prius הבינו ſit *intelligite*, poſterius *intelligere facite*, ſiue ad *intelligentiam acuite*, et *excitate.* Ita הבינו לב omnem ſyntaxeos ſuae vim iucunda cum variatione exeret.

vſ. 6. נגידים) Verbulo teneatur thema נגר نجد proprie fuiſſe, *eminuit*, *elatus fuit ante oculos*; vnde נגר עיני *ante oculos meos*, et נגדי *coram me*, *manifeſte* et *in oculis.* Sic نجد *manifeſta fuit res*

vſ. 7. Profecto veritatem exaeſtuabit palatum meum: et abominatio labiorum meorum improbitas. *vſ.* 8. Ipſe rigor rectus (iuſtitia ipſa) ſunt omnes ſermones mei: non eſt in illis contortum, aut flexuoſum. *vſ.* 9. Omnes illi amuſſitati ſunt intelligenti; et aequiſſime complanati inuenientibus ſcientiam. *vſ.* 10. Accipite diſciplinam meam, et ne argentum; et ſcientiam pro auro lectiſſimo. *vſ.* 11. Nam vber eſt ſapientia prae gemmis politis: et omnia monilia non ex

res et ante oculos conſtituta. Hinc הגיד *manifeſtum fecit, expoſuit, enarrauit* etc. Iterum alio flexu نَجَدَ *eminuit fortitudine, magnanimitate* etc. Vnde نَجِيد נגיד *fortis, animoſus, magnanimus.* En נגיד *principem* ſonans, et quidem *magnanimum* atque *inuictum:* nam et نَجَدَ eſt *vicit; animoſus ſuperauit omnia: vbi alii animum deſpondent.* Non reiicio quidem נגידים *principalia*, i. e. *principe digna*; commodius tamen *magnanima*, quaeque *magnanimitatem* ſimul inſpirent.

vſ. 7. יהגה) *Origo* huius verbi ſita eſt in *feruore exaeſtuante*, quem in هجا et هجى conſeruant *Arabes.* Hinc ſubnati inſignes vſus, quos *Graeci* ſub ſuo βράζειν habent et βράσσειν, ἐκβράττειν, iucunda copia, ac varietate. Nempe et illi per diuerſas *Metonymias* et *Metaphoras* hinc, ſuſcepere eadem omnia, quae in *Hebraeo* fonte reperiuntur, quaeque nunc *meditari*, nunc *ingemiſcere*, nunc *eloqui*, nunc *amouere* redduntur; quibus ſi adiungas vbique *feruorem bullientem*, et *exaeſtuationem*, vbique ſplendorem acceſſiſſe perſentiſces.

vſ. 8. בצדק) Neruoſe enunciatum בצדק non *cum iuſtitia* nunc adeo, quam *ipſa iuſtitia;* ſecundum ſignatiſſimam illam potentiam *Praep.* ב; quam emuniui *Cap.* 3, 26. Eſt aliud. צדק in ſtirpe notat *rectum rigorem.* Ea proprietas hic manifeſtiſſime ſe exerit. Membrum ſubnexum hoc ita declarat, ac peruincit, vt vel coeco pateat. Aliquoties id genus alluſionum ad *Originem* nobis erit indicandum.

vſ. 9. נכחים) Non diſplicebit figura *amuſſitati, ad amuſſim exacti* et *elibrati*, quam ſub noſtro Themate expoſui Cap. 4, 25. Conſimilis *metaph.* regnant ſub cognatis. Hinc paſſim *regula* et *norma morum*: indeque *enormis. Amuſſis eſt regula fabrorum, ad quam quid exaequatur.* Vides etiam וישרים *complanati, coaequati*, apte ſubnexum. Radix ישר *aequiſſimam complanationem* deſignat.

vſ. 10. קחו וגו׳) Lectiſſima conſtructio; *accipite diſciplinam meam* ואל כסף *et ne argentum.* Vſitatius fuiſſet; ולא כסף *et non argentum* i. e. *potius quam argentum.* Eſt *negatio comparatiua*, qua delectatur ſtilus Orientis. Cf.

exaequabunt eam. *vs.* 12. Ego sapientia habito solertiam, et cognitionem dexteritatum penetro. *vs.* 13. Timor Iehouae est odisse malum, elationem, et superbiam, et viam mali; et os euersionum perosasum. *vs.* 14. Meum est consilium, et soliditas: ego prudentiam meam *aio* potentiam. *vs.* 15. Per me reges regnant, et libratores consiliorum

Cf. *Ies.* 29, 9. 51, 21. *Ier.* 4, 11. *Amos* 8, 11.

vs. 12. (אני וגו') Imago splendida, *Ego sapientia habito solertiam*, quae non aeque lucet, si sub *ellipsi* detur, *habito* apud *solertiam*: vel in *solertia;* quamuis sensus eodem redeat. Sed plenius est *Habitare gloriam*, quam apud gloriam: quia sic *gloria* non solum dicitur alicui *domicilium praebere*, sed *perennem* atque adeo *propriam* eius *sedem* constituere. *Ies.* 57, 16. שכן עד *Habitans aeternitatem.* Proprie *reclinans*; *residens*, qui *Residentiam* ibi *fixit*, solus eiusdem possessor. Pariliter et hic *Resideo solertiam.* (אמצא) Obhaeretur paululum ad אמצא *inuenio.* Mihi *inuenio* valet hic *intime penetro.* Hoc *Origo* verbi ministrat; de qua alias. [Quid? si dicamus pro שכנתי legendum esse שכחתי, hocque vsu *chaldaico* hic esse vsurpatum, *inueni.* Repugnat enim lectioni masorethicae (שכנתי) orationis nexus, et, quod dicere audeo, linguae genius. Nisi enim egregie fallar, haec est Paroemiastis sententia: *A me*, sapientia scilicet, *omnis proficiscitur calliditas*; seu, *quidquid est callidorum consiliorum*, *ego inuenio.* Omnia, si quid video, huic fauent coniecturae: membrorum parallelismus videtur restitutus; *glossae* in libris poeticis non sunt infrequentes, vid. Ps. 2, 12. verbum בר, cet. cet.; facillime fieri poterat vt Criticus cui verbum שכחתי non nisi significatione hebraica (*obliuisci*) notum erat, quum haec significatio in hunc locum non quadrabat, coniiceret legendum esse שכנתי, aut, si mauis, librarius similitudine soni deceptus hoc in illius locum reponeret. *Vog.*]

vs. 13. (ודרך רע) Fortius exit *via mali*, quam *via mala*: per רע *neutro genere* positum denotatur *κατ᾽ ἐξοχὴν* summus ille gradus, qui cum *profanitate* et *contemtu Numinis* coniunctus, effrenato impetu ruit. Subditur, quod eodem tendit, *Os euersionum*: quod *firmamenta omnia* veritatis, virtutis et religionis *quatere* nititur, *ac funditus conuellere.* Praestruxi quod grauissimum hunc sensum sustinet, ad Cap. V.

vs. 14. (אני וגו') Non inconcinnum; *Ego* sum *Prudentia;* vel, *ipsa Intelligentia: mihi est potentia:* vt dari assolet. Adblanditur tamen, *Ego Intelligentia meam* aio *potentiam*: vel pressius, *mihi potentiam*: nempe *sola assero*, *ac vindico.* Praerupta *Syntaxis* graue quid resonat: בינה per excellentiam, et Persona; vt Vs. 1. תבונה.

vs. 15. (בי) Animose *Cocc.* pro, *per me regnant Reges*, expressit in me:

liorum iura ſculpent rigidae iuſtitiae. *vſ.* 16. Per me principes imperant; generoſi, vniuerſitas iudicum terrae. *vſ.* 17. Ego amantes mei amo, et veſtigantes me; inuenient me. *vſ.* 18. Diuitiae et gloria penes me: opes vetuſtae, et iuſtitia. *vſ.* 19. Vber eſt fructus meus prae auro, et quidem glebatim emicante illo: atque prouentus meus prae argen-

me. Hoc ferme praetulerim. (רוזנים) *Conſiliarii; Libratores;* proprie *Ponderatores conſiliorum*, a deperdito *themate* רזן رزن, quod a *Golio* declaratur, *ſublatum librauit manu explorandi ergo, graue an leue eſſet:* item *intranſit:* vſu, *Grauis fuit pondere* ac *moribus.* Vtrumque quadrat in *purpuratos*, et *Regum conſiliarios.* Prius, ſignantius. (יחוקקו) חקק حقّ *proprie* notaſſe *ſculpſit*, *cauando inſculpſit*, ſatis iam compertum. *Metonymia* quae induxit *Statuta*, ac *Leges*, ab *aere*, in quod *inſculpi* ſolebant, deducta eſt.

vſ. 17. (אהב) Creditur eſſe *fut.* contractum pro אאהב, ex אֶאֱהַב *amo.* Analogia non abnuit. Eadem tamen *Radicem* quoque admittit הבב هبّ *vehementius flauit*, *adſpirauit*, *anhelauit.* Inde naſcitur, *Ego amatores meos anhelo.* Id eſt, *maximo amore appeto et amplector.* Quid? quod אהב *amauit*, primariam vim *ſpirandi*, *adſpirandi*, obtinuerit? Sic enitebit, *anhelatores meos anhelo*: quaecunque tandem Radix fuerit *τῷ* אֵהַב.

vſ. 18. (עתק) Rarius vocabulum עָתֵק *vetuſtum* aliis, aliis *durabile* vel *manens*, quaſi *inueteraturum.* Vtrumque tenendum: nam apud *Arabes* عتق עתק *inueterauiſſe* eleganter dicuntur *opes illibatae*, *intactae*, *a longo congeſtae*, *quas nihil minuit*, ac *detriuit.* Huc tendunt *Gloſſae* illae *Golianae*, ſub عتاق *generoſitas; praeſtantia; pulchritudo; nitor; bona conſtitutio opum*, *pecorumue:* nec non illud in IV. أعتق *Bene concinnauit ordinauitque* المال opes. Proprie *fecit inueteraſcere*; et *reddidit florentiſſimas.* Ieſ. 23, 18. מכסה עתיק *veſtimentum vetuſtum:* non ſolum durabile, vt dari ſolet, verum etiam *nitoris integri*, et *cuius pulchritudo non praefiorata.*

vſ. 19. (ומפז) Characterem auri nobiliſſimi efficere פז *Phazium*, nemo non agnoſcit. Quid ſit, necdum ſatis conſtare potuit. In *Comment.* ad *Iob.* Cap. 28, 17. propenſius eram in ſententiam *Bochart.* et *Huetii*, פז truncatum eſſe ex אופז Vphaz nomine proprio Regionis auriferae, quae et *Ophyr* appellata; quaſi *aurum Phazium*, ſiue *Ophyrium.* Monui tamen, pleniorem forte diem dubium hocce diremturam. Illa poſtmodum alluxit; atque citra vllam dubitationem affirmare iam poſſum, ipſum illud אופיר a *Rad.* ופר وفر, *copioſe abundauit*, etc. proprie *feruidius exſiliit*, ſignare *aurum* illud *nobiliſſimum*, quod *vltro glebulis maioribus exilit*, et *ebullit* e diuite terrae gremio: atque inde ἄπυρον vocitatum fuit. *Regioni* quoque tam beata vena ſcatenti *Ophyri* appella-

argento lectiſſimo. *vſ.* 20. In itinere recti rigoris incedo, in medio aggerum aequi iuris. *vſ.* 21. Vt haereditario iure cernere faciam amantes mei ſolidum illud; et theſauros eorum differciam. *vſ.* 22. Iehoua poſſedit me principium viae

appellatio hinc indita. Similis originatio vocabuli אופז Vphaz, a *Radice* vel أفز אפז vel وفز רפז. Vtraque apud *Arabes* ſignificationem exerit, *agilius emicandi.* Eſt ergo et hoc *aurum vltro emicans*, ἄπυρον· itemque *Regio* quam *aurum* hocce nobilitauit. Nemini ex hisce ambigere integrum, quin פזז ſororia cognatione cum praegreſſis illis coniunctum, pariter ab *exiliendo*, et *promicando*, nobis offerat *aurum glebatim emicans*, et a natura ipſa ad puritatem nitidiſſimam excoctum. ἄπυρον· quo vocabulo LXX feliciſſime vſi pro noſtro פז Ieſ. 13, 12. Supereſt adhuc quod gratiam vniuerſi thematis cumulabit, atque *characterem* ſimul *auri* quem veſtigamus inſigniorem adhuc reddet. Eſt nempe inter ea, quae manifeſtam exerunt ὀνοματοποιΐαν, qua nil expreſſius ſignatiusque ad naturam. Si enim attendatur ſonus literarum פז, ſtatim *motus* ille *ſaliens* et *cum pulſu emicans* aurem aduertet. Habes פז *aurum e vena vltro glebatim emicans, et cum tali pulſu exiliens.* Habes quoque זהב מופז 1 Reg. 10, 18. ex ſpecie *Hopph.* non contractum pro מְאוּפָז, ſed directe, *aurum iſta nota inſignitum.*

vſ. 20. בארח וגו׳) Iucundum lumen dictis hisce accedit ex *Origine* verborum צרק *recto-rigidus fuit;* et שפט *coaequauit.* Vtrumque conuenit *viae*, et *aggeri*, *recta linea tenſis* atque *elibratis.* Apud *Agrimenſores* tales formulae notae. Hinc ad *iuſtitiam* atque *aequitatem iuris* translatio inualuit. Hoc qui negat, idem *viam* et *aggeres* ſub *Metaphora* enunciari poterit negare; ſenſumque adeo communem eiurare.

vſ. 21. להנחיל) Medullam verbi נחל *cernere haereditatem; cribrando* et *lectiſſimas partes excernendo*, aperui ad Cap. 3, 35. יש) non eſt verbum, vt ſuppleri debeat אשר יש *id quod eſt;* ſed nomen, *ſolidum*, ſiue *ſoliditatem ipſam*, deſignans. אמלא) מלא *implere;* in *Origine* valuiſſe *diſtendere*, *differcire*, etiam ſupra inſinuatum.

vſ. 22. קנני) Quid venae interioris in verbo קנה, indicaui ad Cap. 4, 5. *tanquam peculium eximie carum vel acquirere: vel poſſidere.* מאז) Particula מאז hic ſignat extremum illud quo cogitatione adſcendi poſſit. In *Origine* notaſſe videtur *articulationem*, atque *aptam commenſurationem;* ab אזה vltima *Iod;* vt patet ex forma אֱזַי *tunc temporis; iſta articulatione* quaſi *rerum:* quod *Chald.* אֱדַיִן et בֵּאדַיִן. Ita *Exod.* 15, 1. אז ישיר *iſto articulo cecinit Moſes.* Applica *Prov.* 2, 5. 9. et alibi. Abſolutam *aeternitatem* includit *Pſ.* 93, 2. Eadem hic requiritur: nec praeteriri velim gradationem, qua מאז ſuperſtruitur τῷ קדם, ad *extremum* veluti *punctum*, *articulumque*, quo eſcendi queat, exprimendum.

viae ſuae: ante molitiones eius, inde vsque. *vſ.* 23. Ab aeternitate vncta ſum: a principio; longe longeque ante terram. *vſ.* 24. Quum non eſſent abyſſi, genita ſum; quum ſcatebrae non eſſent grauidatae aquis. *vſ.* 25. Quum nondum montes depacti eſſent; ante colles genita ſum. *vſ.* 26. Quum nondum feciſſet terram, et circuitus; et ſummam puluerem orbis habitabilis. *vſ.* 27. Quum aptaret coelum, ibi ego: quum ſculperet circulum ſuper facie abyſſi. *vſ.* 28.

vſ. 23. מקדמי ארץ) *ab anterioritatibus terrae. Anteriora terrae* haud dubie *abſolutam* iterum aeternitatem exprimunt. Apud *Arabes* קדם قدم *anteceſſit*, *anteuertit*, etiam ad *aeternum eſſe* ſe extendit: et قدم ac قدم *aeuum anterius*, ipſam quoque *aeternitatem* ſaepe complectuntur. [*Graecum Alexandrinum* pro נסכתי legiſſe נוסדתי vix erit quod dubitetur, vertit enim ἐθεμελίωσέ με. *Vog.*]

vſ. 24. נכבדי) Argutius in verbo נכבדי captatum a multis, *fontes honorati aquis*; i. e. *nobiles*, *praeſtantes.* Verius plurimi, *graues aquis:* pro *pleni*, *copioſi.* Adiicias tamen velim *figuram*, atque *grauidos*, aut *grauidatos fontes* intelligas eadem *plenitudine* ac *copia.* Ex *Cicer.* ſuccurrit *terra ſeminibus grauidata:* et ex *Sen. Trag.* Nubes imbribus grauidae. Referti talium Auctores. Ad formam quod attinet, quae nonnullis vitium, omnibus *Anomali* ſaltem aliquid adfert, obſeruo, a כִּבֵּד *valde grauis fuit*, in ſpecie *Pihel*, etiam olim conformari potuiſſe, in *Part.* נִכְבַּדְד *valde grauidatus fuit;* vnde contractius נִכְבַּד in *Plur.* ſecundum *Analogiam* duplicationem vltimae iterum exerere cogitur, vt נִכְבַּדִּים efferatur pro נִכְבְּדָדִים.

v. 26. וחוצות) Nonnihil ſcrupuli obiicit vox חוצות; quae per *plateas* ſolet conuerti. Apud *Arabes* חוץ حوض proprie eſt *ambitus ſtringens.* Hinc apud *Hebraeos* ſuccreuit ſecundaria vis *platearum vicorumque*, qui ſint velut *ambitus*, *in quibus diſcurratur.* Repraeſentatur *terra* tanquam quaedam *ciuitas* generis humani, quae habeat חוצות *ambitus*, *circuitus*, per quos diſcurſetur. וראש וגו') Ad ראש *Caput puluerum orbis habitabilis*, variatur. Rem acu tetigiſſe videtur *Cocc.* dans *ſummam puluerum frugiferae.* Protritum *caput*, pro *ſumma.* [Priora verba עד לא *Graec. Alexandr.* vertit Κύριος. Legit forte ארני. Pro וחוצות aliud veteres Interpretes legiſſe verbum arguit verbum *flumina*, quo noſtrum חוצות *Aquila Symm. Vulg.* et *Syr.* cum *Chald.* expreſſerunt. Quodnam fuerit, latet. Si coniecturae locus eſt, fuit verbum חוצאות ex cognato מוצא *fons*, interpretandum. Atque nouam hanc lectionem prae maſorethica ex nexu orationis admodum ſeſe commendare, nemo facile negabit. *Vog.*]

vſ. 28.

vſ. 28. Quum neruaret aetherem ſurſum; quum adſtringerentur fontes abyſſi. *vſ.* 29. Quum poneret mari terminum ſuum: et aquae non transgrediebantur os eius: quum fundamenta terrae ſinuaret. *vſ.* 30. Tum exiſtebam apud eum alumna; eramque oblectationes quotidie: luſitans coram ipſo

vſ. 28. באמצו) Pulchre locatum verbum אמץ, *roborauit;* a *neruo vibrante;* vt νευρεῖν. Vide ad *Iob.* 4, 4. et 9, 4. vbi אמיץ כח eſt *neruatus robore;* ſiue *praeualido tendine praeditus.* Quum שחקים *Regiones aethereae fluidiſſimae ſint,* tamen *neruatae* ſecula edurant, nec fatiſcunt. Idem acumen ſub עזוז a עזז عَزَّ quatenus valet أَشْتَدَّ *fortius adſtringi: ſtricto neruo religari.*

vſ. 29. פיו) Anceps ratio conſtructionis in vocula פיו *os eius.* Potentiſſimum autumem *os* pro *mandato:* ſed lubenter duplicato ſenſu adiicerem *oram iſto mandato ſtatutam;* ad Deum redeunte *pronom. aff.* atque *ore Dei* ſimul *oram praeſcriptam* includente. Cf. *Iob.* 38, 10. Geminatam virtutem in vocula פה ad Prov. 22, 6. illuſtrabo. בחוקו) Figuratius quid ſpirat verbum בְּחוּקוֹ. Reuocatur ab omnibus ad חקק, daturque *quum delinearet fundamenta.* Id geminam inducit *Anomaliam;* quam effugiemus, ſi teneatur thema חוק, quod et חיק, vnde *ſinus,* et *cauitas ambiens* effluxere. Inde promo, *quum ſinuaret fundamenta terrae:* ſiue *ſinu capaciore cauaret.* Quum *vſ.* 27. iam verbum חקק *ſculpere, ſculpendo delineare* praeceſſerit; et in noſtro *vſ.* 29. etiam חק *terminus praeſculptus;* gratia et varietas ſtyli commendant potius חוק *cauando ſinuauit.* Multum momenti addit forma חוק pro *ſinu* occurrens *Pſ.* 74, 11. vbi non erat ſane, cur *Maſorethae* margini allinerent חיק: nam vetus Lingua vtrumque permittebat. מוסדות *fundamenta* proprie *fulcimenta:* de quo alibi. [Pro בחוקו orationis nexui, vt videtur, commodiorem lectionem in ſuo Codice olim habuiſſe probabile eſt *Graec. Alex.* quum verterit καὶ ὡς ἰσχυρὰ ἐποίει. Arbitror inde eundem legiſſe בחזקו. *Vog.*]

vſ. 30. אמון) Vocabulum אָמוֹן diuerſa patitur interpretamenta. *Primum,* quod omne fere punctum tulit, dat *Alumnum.* Alii *ſecundo;* maluere *Nutricium,* poteſtate *actiua;* etc. etc. Palmam defero *Alumno,* quod ſubnexa illuc trahat ſeries. Alluſum quoque nobili huic dicto *Ioh.* 1, 18. in ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς vix dubitari poſſe videtur. Militat pro hac ſententia quod *paſſiuae* virtuti accommodatius אָמוֹן. Hoc ab אָמוּן *enutrito* non differt, niſi quod poſterius hoc *Participialem* vim, prius *adiectiuam* potius exerat: vt גָּדוֹל *magnus, validus,* proprie *intortus;* et ſimilia. Sic אָמוֹן fuerit *commendatus firmo* et *fido nutritori Alumnus.* Lucem feret *Num.* 11, 12. *Eum in ſinu tuo fer,* quemadmodum הָאֹמֵן *firmus et fidus nutricius fert* היונק *alumnum.*

vſ. 33.

ipſo omni Tempore. *vſ.* 31. Luſitans in orbe terrae eius: et oblectationes meae cum filiis hominis. *vſ.* 32. Nunc igitur, filii, auſcultate mihi; ſane beati, qui vias meas cuſtodiunt. *vſ.* 33. Audite diſciplinam, et ſapite; neque lineam conſertam diſſipetis. *vſ.* 34. Beatus homo auſcultans mihi, ad inuigilandum apud valuas meas dietim; ad obſeruandum poſtes oſtiorum meorum. *vſ.* 35. Nam inueniens me, inuenit vitam: et depromit gratiam a Iehoua. *vſ.* 36. At peccans mei, eſt crudus animae ſuae violator. Omnes qui oderunt me, amant mortem.

CAPVT

vſ. 33. (שמעו וגו׳) Tenue, quod edi ſolet: *audite caſtigationem, et ſapite; et ne deſeratis.* Supplent alii *eam;* alii *me.* Medetur languori figuratio nobilis ſub פרע, *et ne lineam conſertam diſturbetis.* Redi ad Cap. 1, 25. Creſcet decus, ſi preſſius proprietati verborum inſiſtatur. מוסר *caſtigatio, diſciplina;* ex Origine *reuinctio, adſtrictio.* חכם *ſapere;* proprie, *compactum eſſe*, et *firmius conſtrictum.* Inde eſſloreſcit, *Audite adſtrictionem meam, et eſtote firmiter compacti;* (*conſtricti ſapientia:*) *et ne lineam conſertam diſſipetis.* Vno filo et tenore ſic omnia decurrunt in *mandato officioque.* Erectius forte fuerit, ſi prius *mandati* ſit, poſteriora *promiſſi;* in hunc ſenſum: *Audite adſtrictionem* diſciplinae; et *ſolide compacti eritis; atque nequaquam lineam conſertam diſturbabitis.* In biga *imperatiuorum* id ſolens eſſe, notatum Cap. 3, 4. vbi etiam *vſ.* 25. particulam *prohibitiuam* אל ſic venuſte adhiberi cernes. Blanditur: ſed nihil tendo.

vſ. 35. (כי מצאי מצא חיים) [*Graecus Alex.* et *Syrus* protulerunt hocce prius membrum —— מֹצָאַי מֹצָאֵי —— *exitus* (*egreſſiones*) *mei exitus vitae.* Negari nequit, aptiſſimam videri hanc *proferendi* rationem, praecedenti verſui. Quod ſi cui haec lectio magis quam maſorethica arrideat, is ſequens וַיָּפֶק *et depromit*, in וַיָּפֵק *exit enim*, (ſc. per eos) mutet neceſſe eſt. *Vog.*]

vſ. 36. (וחטאי) Emphaſis in verbo חטאי *peccans mei;* quod hic valet, *qui ſe reatu aduerſus me obſtringit.* Sic Gen. 43, 9. Grauiter Hab. 2, 10. וחוטא נפשך *Et peccans animae tuae*, i. e. *et reus factus es aduerſus tuam ipſius animam.* Affine noſtrum hocce חמס נפשו *crudus violator animae ſuae.* Conf. *Iob.* 15, 33. (אהבו) [Pro *plur.* praeter. *Syrus*, atque *Chald.* legiſſe videntur *plural.* partic. ſtat. conſt. אהבי. *Vog.*]

Vſ. 1.

CAPVT IX.

Verſ. 1. Sapientia ſumma aedificauit domum ſuam; exſculpſit ſeptem ſuas columnas. *vſ.* 2. Mactauit mactationem ſuam; temperauit vinum ſuum, etiam menſam ſuam inſtruxit. *vſ.* 3. Emiſit puellas ſuas; praeconium facit; ſuper conuexitatibus celſitatum vrbis. *vſ.* 4. Quis fatuus? Diuertat huc: exſorti cordis cuique dicit. *vſ.* 5. Venite, veſcimini de cibo meo; et bibite de vino *quod* temperaui. *vſ.* 6. Relinquite fatuitates et viuite: atque incedite in via pru-

Vſ. 1. Splendidiſſima Allegoria; qua iam concipitur *ſumma Sapientia*, tanquam in *Palatio Regali* reſidens, ad conuiuium opiparis dapibus lautiſſime inſtructum omnes mortales inuitare: vt epulis Diuum accumbant, deliciisque coeleſtibus ad beatam immortalitatem paſcantur. Plura non addo; quod Tabellae huius viuidiſſimi colores ſuam ſecum lucem ferant, oculisque vltro ingerant. [חצבה עמודיה) Etiamſi aliquod interſit inter veteres Interpretes, quoad haec verba, diſcrimen, clariſſime tamen apparere exiſtimo, alia illos vſos fuiſſe lectione, eaque admodum probabili, ſcilicet הציבה עמודים *ſtatuit columnas. Vog.*]

vſ. 3. נערתיה) Decentiſſime נערות *puellae* attribuuntur *Sapientiae;* atque *Allegorice* concipitur Eam Virginum choro ſtipatam, quae, apparato iam conuiuio, a Regina emittantur, ad conuiuas introuocandos. Parabolae Euangelicae de *Nuptiis Regiis* rem claro in die collocant. Poſſet quidem conuerti, *Emiſit puellas ſuas* quae *clament*, ex ſolemni *Hebraiſmo:* ſignantius tamen, *emiſit puellas ſuas; proclamat;* ipſa videlicet *cum puellis*, atque adeo *ipſa per puellas*, quarum ore *Sapientia* perſonet, atque vocem ſuam quaquauerſum dimittat. Apud *Arabes* radix جذف גנף eſt *conuexus fuit;* et أجذف אגנף *incuruatum et conuexum habens dorſum.* Inde גַּף pro גֶּנֶף *conuexitas:* vt אַף pro אֶנֶף *naſus.* בַּת pro בֶּנֶת *filia* etc. Iita *conuexitas*, vel *dorſum conuexum*, apprime quadrat heic loci. Quadrat item *Exod.* 21, 3. 4. vbi pulcher *tropus*, quo *conuexitas gibboſa*, vel *dorſum conuexum*, deſignat *corpus.* Ita fere κύτος. quod *Heſych.* σῶμα. ὄγκος. χώρημα. βατος. Eadem *conuexitas caua* etiam in جغّ גפף includitur: quin et in גוף; vnde جوف גוף *venter conuexus;* et ipſum corpus. [Num *Vulg. Syr.* et *Chald.* pro *Sing.* תקרא legerint *plur.* תקראו, aut num ſenſum potius ſint ſectati aliis diiudicandum relinquo. *Vog.*]

vſ. 6. פתאים) Vocabulum פתאים vel *ſubſtantiue* ſumi poteſt, vel *adiectiue.* Poſterius tenuit *Cocc. Relinquite fatuos.* Plerique, *Relinquite fatuitates.* Id ſequor. *Subſtantiua* vis Cap. 1, 22. etiam comparet. Sequens וחיו *et viuite*, videri poſſet

prudentiae. *vſ.* 7. Caſtigans irriſorem, lucratur ſibi illuſionem; et coarguens improbum, maculam ſibimet. *vſ.* 8. Ne redarguas irriſorem, ne oderit te; coargue ſapientem, et amabit te. *vſ.* 9. Da ſapienti et adhuc ſapientior efficietur: doce iuſtum, et cumulabit doctrinam. *vſ.* 10. Initium ſapientiae timor Iehouae; et cognitio ſanctiſſimi (numinis) eſt prudentia. *vſ.* 11. Sane per me multiplicabuntur dies tui; et accreſcent tibi anni vitae. *vſ.* 12. Si ſapiens eris, ſapueris tibi; et irriſor fueris, tibi ſoli feres. *vſ.* 13. Mulier ſtoliditatis aeſtuabunda: vecordia mera; non curat quicquid fuerit. *vſ.* 14. Et conſedit ad oſtium domus ſuae: ſuper ſolio celſitatum vrbis. *vſ.* 15. Vt inuitet

ſet eo vſu poſitum, quem Cap. 3, 4. enotaui. Seriei tamen aptius nunc, quin et pro ſenſu animoſius; et *viuite*, nempe *vitam homine dignam; vitam gratiae et virtutis: vitam quae his in terris beatam immortalitatem auſpicetur.*

vſ. 13. Alia Tabella Allegorica, pingens *ſtultitiam* perſona Meretricis conueſtitam; quae illecebris ſuis faſcinet, atque ipſa quoque dapes opiparas ſuis conuiuatoribus oſtentet: ſed dapes praeſentiſſimo veneno illitas, atque imbutas. אשת כסילות) *Mulier ſtoliditatis*, ſiue *elumbis ignauiae*, ac *mollitiei*, non eſt ſimpliciter *Mulier ſtolida:* ſed *ſtoliditas ipſa*, *Mulieri comparata*, atque gerens perſonam *Meretricis*. Cernis *imaginem cupiditatis*, *voluptatisque*, quam omnes *Philoſophi* tali *perſona* induerunt. Eius characteres, ad viuum expreſſi, *primo*, quod ſit המיה *ſtrepera; tumultuoſa:* proprie *aeſtuabunda.* Id ſemet ſatis explicat: *ſecundo* quod ſit פתיות *ipſa vecordia; laxitas diſſoluta. Tertius* hic *character* praegreſſos ſuperſcandit: *Et non curat quicquid fuerit:* ſiue *quod tandem cumque.* Eſt *Apoſiopeſis*, quae *ſummam diritatem*, dum ſupprimit, eo ipſo fortius exprimit. Repoſui grauiſſimum ſchema *Iob.* 13, 13. יעבר עלי מה *tranſeat ſuper me quod tandem cumque*, id eſt, *quicquid fuerit dirarum irarumque, coeleſtium.* ידע *noſſe* pro *curare* viſum *Cap.* 5, 6. Sub מה *diritatem criminum*, cum *atrocitate poenarum* nunc conferere licet.

vſ. 14. וישבה וגו׳) Habet et haec *Meretrix* ſuam *Domum*, velut *Palatium*, quo ſuperbiat. *Ad* eius *oſtium ſedet.* Id *oſtentationem* infert *felicitatis*, cum *ſecuritate.* Subnectitur vno tenore: *ſuper ſolio celſitudinum Ciuitatis.* Sublimius, quam ſub Ellipſi, *ſuper ſolio*, in *celſis ciuitatis*, in nucleo *Allegoriae.* Quid aliud quam *Fortunae eminentes in magna* Mundi *ciuitate?* Certe inter *diuitias*, *opes*, *potentiam*, non *diuerſatur* noſtra Meretrix; ſed *ſolium erigit*, et ſceptra quatit ſuperba. Haec quisque ſibi amplificabit.

vſ. 15. לקרא וגו׳) Admirabilis *Oeconomia* verbulo indicanda. לקרא *ad vocandum* nunc valet ad *inuitan-*

tet transseuntes in via; recta facientes itinera sua. *vs.* 16.
Quis fatuus? diuertat huc: et expers cordis? ac dicit ei
vs. 17. Aquae furtiuiae dulces sunt, et panis clandestinus de-
licatus est. *vs.* 18. Et non scit *ille*, Orcinos ibi esse: con-
uiuas eius (inuitatos eius) esse in profundis orci.

CAP.

tandum. Nempe et ipsa *dapes*, ac *delicias* suas, apparat. Ita mox *vs.* vlt. קראים *vocati* sunt *conuiae.* Ita *Esth.* 5, 12. *Zeph.* 1, 7. Est crebrum, ac solemne; quasi *cum Ceremonia.* עברי דרך *Transitores viae;* sunt *qui vitam hanc pertranseunt.* Horum turba multo frequentissima in huius *Dominae*, et *Fascinatricis*, amplexus vltro ruit. Hos compellare non curat. *Inuitatio* ergo dirigitur ad המישרים *complanatissime aequantes sua itinera;* et *Cupiditatem oculorum*, *Cupiditatem Carnis*, ac *Fastum vitae* auersantes.

vs. 16. (מי וגו׳) Speciosissima *Mimesis*: qua *summae Sapientiae* verba sublegens haec *personata* Mundi *Domina* ea virulente detorquet, et tanquam venenata tela vibrat מי פתי *quis vecors? quis destitutus corde?* Insultat videlicet *Cultoribus Religionis*, *Veritatis*, *Virtutis*, eosque his maculis adspergit. Locus practicus, vena scatens inexhausta.

vs. 17. (מים וגו׳) Luminosi colores. *Aquae furtiuae* figuram sustinent *voluptatum* et *fruitionum illicitarum*, omne genus. Has percensere haud necesse. Tantum obseruo pestilentissimam Mulierem insinuare *furtum* et *crimen acuere dulcedinem.* Noti sensus seculi. Pro *pane clandestino* in *Hebraeo* habes *panem velorum:* Cui *velamenta praetexi* possunt: et quo *in sinu* gaudeas. Vides *praedam*, *escamque specie honesta infucatam*, quin *colore virtutis illitam.* Magnus campus, quem quisque sibi aperiet.

vs. 18. (ולא וגו׳) Clausula signantissima apponitur. *Et non nouit;* nempe *imprudentior* ille *viator*, qui se his illecebris praestigiisque a *via vitae* patitur abduci. רפאים *Orcini* vel *Manes* designat *orco clausos*, vel etiam *profligate improbos*, *Orco* quasi *addictos*, nexuque eius constrictos, in *hac vita* quoque, per contemtionem Numinis et obdurationem in vitiis. Postremum hoc genus nunc intendi, patet ex vocula שם, *ibi*, in *Domo Cupiditatis;* vbi ad *Mensam* eius accumbitur. Hoc non quadrat nisi in statum vitae praesentis. Nec obstat colon alterum. *In profundis Inferorum inuitati*, vel *Conuiuae eius.* Referri quidem solet ad exitium, et damnationem Functorum: quae hinc secludi nequit: sed princeps sensus recludit *Profunda inferorum*, in quibus veluti discumbatur his in terris; dum *voluptatibus* indulgetur, et *dulce venenum* peccati, atque adeo *Mors praesentissima* animae *Orco* veluti iam *immersae*, auidis haustibus conbibitur. Vocabulum קראים *conuiuae*, Epulum cum maxime feruens, et flagrans, oculis subiicit. Non dubitabis in hanc descendere sententiam, si redieris ad ea quae

CAPVT X.

Verſ. 1. Sententiae Salomonis. Filius ſapiens exhilarat patrem ſuum; at filius elumbis diſcrutiatio ſcrupoſa eſt ſuae matris. *vſ.* 2. Arcem non praeſtant Theſauri improbitatis;

quae *Cap.* 5, 6. deducta. Addatur *Cap.* 7, 27. atque ita etiam accipiatur quod *Cap.* 2, 18. 19. necdum ſatis penetrabam.

Vſ. 1. Nouem Capita praegreſſa veſtibulum quoddam conſtituunt *Libri Prouerbiorum*; atque fere perpetuo propterea filo pertexta ſunt: vt hac introductione animi ad amorem Sapientiae ac Virtutis hinc, illinc ad hororem inſipientiae vitiorumque imbuerentur. Nunc penetralia ipſa recluduntur vnde Oracula reſonant ſapientiae omnis medullam ſpirantia. Haec iam fere *Prouerbia*, vel *Sententioſa lumina* et acumina, quibus nihil conciſius vberiusque ſimul concipi poteſt, vt Corpus conſtituunt huius collectionis, ita nouo titulo inſcribi diſtinguique merebantur. Elegans *Antitheſis* gemini verbi, quae *ſententiae* huius pondus ſuſtinet, in clariore luce locari meretur. Scilicet שמח *laetitiam* deſignat *mentis laeuigatae* veluti, atque omnibus *nodis* et *aſperitatibus* exemtae: contra יגה, יגון, תוגה exprimit *moerorem*, *doloremue*, ex *attritu aſpero* oriundum: *metaph.* ſuſcepta a *ſcrupis aſperioribus*, quibus *pes atteritur*, *ſauciatur*, *laniatur*. Nil iuſtius pro oppoſitione; nil iucundius quoque. Idem acumen, in eadem materia, Prou. 17, 21. Subtilius adhuc Prou. 14, 13. De cetero non eſt quod moneam, Proverbiali, reliquoque floridiore ſtylo, diſiungi, atque duo in membra digeri, quae inter ſe connexa ſunt: atque cum Matrem priori colo, tum *Patrem* poſteriori eſſe incluſum. [In Verſione *Graec. Alex.* et *Syriaca* omiſſa eſt inſcriptio משלי שלמה. *Vog.*]

vſ. 2. הועילו) Verbum הועיל ſingulari pollet dignitate ac potentia, quam *Arabes* reſeruarunt ſub وعل יעל *ſcandere culmen: culminare:* vt *capra in rupe.* Inde أوعل הועיל eſt, *fecit culmen ſcandere: aſylum aut Arcem praeſtitit.* Tale *aſylum*, *refugiumque tutiſſimum*, vocatur وعل יעל, quaſi *culmen* rupis, *quo eſcendatur*; eodemque nomine affectus *rupicaper* qui *Hebraeis* item יעל; vt de *Harmonia* Thematis *Arabici* cum *Hebraeo* ambigi non poſſit niſi ab iis, quibus lucem fugiſſe volupe eſt. Hinc promere auſus fui, *Arcem* ſiue *aſylum non praeſtant theſauri improbitatis.* Hoc vt per ſe plenius, illuſtriusque; ita ex ſequenti colo robur et firmamentum capit; *at iuſtitia* תציל *eripit ex morte:* nempe vt *potens vindex;* qui per excellentiam dictus מציל. Idem par verborum disiunctim in eodem argumento recurret Cap. 11, 4. At iunctim comparent 1. Sam. 12, 21. vbi de *Idolis Iehouae* oppoſitis לא יעילו ולא יצילו *Aſylum non praeſtant*, *et non eripiunt.* Eandem amplitudinem requiri reliquis in locis, eorum inſpecta ſeries docebit.

Hab.

bitatis; at iustitia eripit e morte. *vs.* 3. Non vacuam sinit Iehoua hiare animam iusti: et cupiditatem vastam perfidorum impellit in praeceps. *vs.* 4. Lacer (pannosus) est, qui operatur vola fraudulenta (relaxata;) at manus acrium opulentat.

Hab. 2, 18. Ier. 7, 8. et 16, 19. et 23, 32. etc. etc. וצדקה וגו׳) Posterius colon priori non plene respondere videtur. At omnia limpidissime fluent, si modo admittatur, quod res ipsa suggerit, tacite insinuatum, *iustitiam*, ac *virtutem*, constituere *veras* hominis *Diuitias*; quas qui congesserit, *inuictum* occuparit *asylum*. Idem Cap. 11, 4. inculcatur.

vs. 3. והות) Sita est sub הוה vis *cupiditatis vastae* et *inexplebilis*. Praemissum, *Non esurire facit*, (proprie, *non cauam esse*,) *Dominus animam*, i. e. *appetitionem iusti*: i. e. *desideria iusta iustorum explet*: *et cupiditatem vastam perfidorum impellit*. Efficit vt eorum *desideria* illa *vasta*, et *inexplebilia*, quibus flagrant, quam magis hauriant, tam magis sitiant, atque ardescant: cupiditate alia aliam trahente videlicet, ac impellente. *Vastior* illa *cupiditas* apud *Arabes* sub هوي latissimam possidet ditionem; a *Radice* هوي diuersis notionibus foeta, quae ex primaria sidendi pullularunt. Inde apud *Golium*, *delapsus fuit ex alto*; *deorsum ruit*; *praecipiti impetu decidit*, etc. etc. Hoc ad *animam* translatum, signat illud *vastum*, et *insatiabile*, *cupiditatis ruentis* simul, simul *sidentis*, ac veluti *pessum euntis in barathrum profundissimum*. Ita *Mich.* 7, 3. הות נפשו *vastam et inexplebilem cupiditatem animae*, semper *ruentis* in praeceps, et tanquam in barathro *sidentis*. Ps. 52, 9. יעז בהותו *ferociebat in vasta sua cupiditate*. cet. cet.

vs. 4. כף רמיה) Doct. *Geier.* vertit *manum remissam*, a רמה *iecit*, *deiecit*, quasi *in sinum demissam*. Idem placitum Cl. *Cler.* Hanc vim Themati subiectam quoque fuisse, indubitatum ex *Glossa* in *Camuso*, qua تراخي exponitur تراخي امره *laxum*, *remissum fuit negotium* eius. Quid? quod *Laxitas* et *laxatio* constituant *Originem*; indeque ad *iaciendi* et *iaculandi* notiones secundarias peruentum sit? prima ergo iura *laxitati remissae* competerent; quae haud dubie etiam *Prov.* 12, 24. 27. et 19, 15. vt et *Ier.* 48, 10. intenditur. Neque tamen a me impetro, vt *fraudulentiam*, quae formae huic etiam subest, cum pulcra illa *Metonymia*, quam exposui, plane dimittam; quippe quae sententiam acuat, ornetque. Non diuellamus ergo, quae intime connexa; quin iucunda accessione luminis nobile dictum adaugeamus. כף רמיה *Manum remisse fraudulentam* existimo conceptam nunc, et conformatam ad elegans illud *Prouerbium*, quo קשת רמיה *arcus remisse fraudulentus*, vel *dolosus*, imaginem praebuit *laxissimae dissolutionis*, *ignauiae*, et *inertiae*; quae sese aliosque frustretur, atque eludat. *Hos.* 7, 16. *Facti sunt vt Arcus remisse dolosus*. Plenius Ps. 78, 57. *Inuersi sunt, vt Arcus remisse dolosus*.

lentat. *vſ.* 5. Colligens aeſtate, *eſt* filius maturitate gaudens; deſtertens in meſſe *eſt* filius confundens. *vſ.* 6. Benedictiones ad caput iuſti; at os improborum *ſua* cooperiet cruditas. *vſ.* 7. Fragantia iuſti in benedictionem eſt; at nomen

vſ. 5. (אגר וגו') Anceps ſyntaxis admittit quoque hunc adſpectum. *Colligit aeſtate filius maturitate praeditus: deſtertit in meſſe filius conturbator.* Ita אגר בקיץ *colligens aeſtate*; nec non נרדם בקציר *ſopitus in meſſe, praedicata* conſtituent; *ſubiectis* in בן מַשכיל et מביש inueniundis. Ita *Cocc.* Vtrumque habet quod ſe commendet. *Allegoriae*, quae ſua luce, ac gratia, reſplendet, enucleandae haud immorabor. קיץ *aeſtatem* ſignat, et *fructus aeſtiuos:* vt 2 *Sam.* 16, 1. *Amoſ.* 8, 1. *Eſai.* 16, 9. vbi pari quoque paſſu, קיץ וקציר *aeſtiuitas et meſſis.* Iunctim item, *Ier.* 8, 20. Iſti *aeſtati* atque *aeſtiuitati* iucunde ſuccinit non ſolum אגר quod *colligendis fructibus* dicatum, *Deut.* 28, 39. ſed etiam בן משכיל *filius maturitatem praeſtans;* partim *conſilii* et *prudentiae;* partim *ſucceſſus* et *felicitatis;* ſecundum fontes quos aperui ad Cap. 1, 3. Ei oppoſitus בן מביש *Filius conturbans, confuſione omni arefaciens*, et *perplexans.* Natiua virtus, *areſcere*, prae *ariditate confundi*, et *perplexum fieri:* vt بوش et وبش: cum يبس יבש vnius Originis. נרדם *Sopiri*, *ſopore penitus obrui, omni ſenſu obſtructo*, et *oppilato quaſi.* Hoc ex *Arabum* ردم רדם *obſtruxit*, *oppilauit*, alia occaſione deducetur.

vſ. 6. (ברכות וגו') *Benedictiones* non *paſſiue* ſed *actiue* ſunt ſumendae: *Benedictiones*, quibus fauſta cuique comprecatur, *in Caput iuſti; at os improborum conueſtiet cruditas.* Habes *Antitheſin* examuſſim elibratam, *Benedictiones benignas, mites, omnis caritatis plenas,* quas pio pectore, pio ore, etiam ſuper inimicos, ſi forte, expromit צדיק *rigidus ſatelles iuſtitiae*, et inter חמס *cruditatem*, ſiue *violentiam crudam, immitem, acerbam, omni caritate deſtitutam*, qua impio pectore, impio ore, deſaeuiunt רשעים *turbulenti*, ſeu *improbi*, a *turbulentia*, vt abunde notuit, appellationem indepti. *Illis* quidem *ſuae benedictiones* לראש *in caput redeunt*, ac redundant. At his *ſua* illa *cruditas*, *os crudum, omni violentia deſpumans, cooperiet,* atque *inuoluet.* Id eſt *maledictiones, imprecationes, ceteraeque, quas euomunt, cruditates in ipſorummet os redundabunt:* idque *omni confuſione obruent* atque *cumulabunt.*

vſ. 7. (זכר) *Proprie* deſignat *acrem fragrantiam.* Hinc הזכיר tritum in Sacris pro *adolere: ſuffimenta cremare.* Ita *Ieſ.* 66, 3. מזכיר לבנה *adolens thus.* Ex iſta ſpecie *Hiph.* אזכרה *Leu.* 24, 7. לאזכרה *in ſuffitum fragrantem. Metonymice* thema זכר ذكر valet *meminiſſe, recordari,* nam *memoria recens*, ac *vigens*, quaſi *ſpirat, fragrat, halat:* vt *obliterata*, vel *fugiens*, quaſi *emarceſcit.* Ita *Chryſoſt.* *Tom.* 2. p. 498. ἡ μνήμη ἐκ ἐμαράνθη·

Iucun-

nomen improborum computrescet. *vs.* 8. Solidus cordis (solide compactus) accipiet praecepta: at crassus labiorum caecus et praeceps ruet. *vs.* 9. Incedens in integritate, incedit in plano: (secure) at tortiplicans vias suas innotescet. *vs.* 10. Vellicans oculo, apponit vinculum stringens: et crassus

Iucundissime *fragrantiam* cum *commemoratione*, et *concelebratione* complexus *Hos.* 14, 8. vbi *Israeli* cum *vite* et *olea* comparatae tribuitur ריח *aura vt Libani*; et זכר כיין לבנון *fragrantia acris, vt vini Libani.* Ad solam *laudem* et *celebritatem* si restrinxeris, suauissimum, quod in hac imagine residet, extinxeris.

vs. 8. חכם) *Proprie* est *solide compactus*, πυκινός· vnde aptissime חכם לב *solide compactus cordis*, i. e. sapiens. ואויל) *proprie* est *crassus*, *crassitie appactus:* vnde item opportunissime, *crassus labiorum;* qui *stoliditatis* character est perquam signatus. ילבט) Verbum נלבט, a deperdito Themate לבט: ter tantum occurrit: vt mox *vs.* 10. et Hos. 4, 14. Adparet, vbique graue aliquid intendi; in eo constituendo desudatur. *Camus. Radix* לבטו *est adflixit eum terrae; cuius passiuum, est, corruit quum staret erectus; atque ita prostratus fuit. Deriuatum* לבט, *est, cursus deformiter claudicantis. Species* V. תרבט *attonitus cucurrit, et prostratus, iacuit, seque volutauit. Species* VIII. התלבט *in Camelo adhibetur, qui terram quatit pede anteriore inter currendum claudicans. Idem in I. specie obtinet. Vsurpatur etiam de aliquo qui currit attonitus et ruens: itemque de equo quum omnes pedes simul tollit.* Est in omnibus hisce *Glossis* aliquid quod redit ad *praecipitem ruere*, vel *corruere cum claudicatione;* vel *sublatis simul pedibus solo illidi inter currendum*, instar *Cameli*, vel *Equi*, *frenum mordentis.* Vltro iam se ingerit cuiuis congruentissima huic sedi imago, qua *Crassus, appactus, labiorum*, id est, *stolidus*, et *stolidis argutiis cauillisque* aduersus praecepta Dei indulgens, comparetur cum tali *iumento deformiter claudicante*, atque *caeco et praecipiti impetu semet allidente.* Eadem imago locum *Hos* 4, 14. cumulatissime implet; atque admirabilem conspectum aperit *vesanissimae claudicationis*, et *allisionis.* De tertio, mox dispicietur.

vs. 9. יודע) Verbum ידע *cognoscere*, saepe venit pro *poenam experiri.* Inde posses et hic, *experiri cogetur: sentiet tandem suam illam tortissimam prauitatem, poenas luens.* Malim tamen, *innotescet, nobilitabitur*, παράδειγμα *fiet;* vt *Cocc.* iam monuit; atque in exemplum constituetur aliorum. Suberit sic aculeus *ironiae*, per quam verbum *famae nobili* dicatum, applicatur *infami* et *exemplari poenae.*

vs. 10. עצבת) *Dolor* haud dubie per *metonymiam* accreuit, a *proprio* et primario, *vinculum stringens;* *ex* Themate עצב عصب *strinxit vehementius, circumstrinxit:* de quo adeatur *Opusculum de Defect.* Ibidem monui عصاب; cuius *foem.* عصابة *vinculum circumstringens,*

craſſus labiorum caecus et praeceps ruet. *vſ.* 11. Scatebra vitae eſt os iuſti; at os improborum operit cruditas. *vſ.* 12. Odium exſuſcitat contentiones; at ſuper omnes transgreſſiones veſtem iniicit charitas. *vſ.* 13. In labiis prudentis reperitur frenatio; et virga pro tergo vecordis. *vſ.* 14.

ſtringens, abſolute frequentari pro *fune quo Camelus cogitur ſe praebere mulgenti.* Vnde tentabam, *vellicans oculo*, ſubſannator, et ſcurra buccellas captans, *apponit vinculum ſtringens;* hoc eſt, *conatur emulgere* et *emungere eum*, cui *paraſitatur* ſuis ſannis, *haud ſecus ac fatuum quoddam pecus.* Habes aliquid *Prouerbiale;* ad quod ſequens colon apto ſatis nexu ita ſe daret; *at craſſus*, *craſſe* et *ſtolide appactus labiorum*, hoc eſt *ipſe ille ſcurra ſannas exercens* ילבט *caeci inſtar Cameli deformi ſua claudicatione tandem allidetur*, et *praecipiti lapſu corruet.* Videntur ceterum tres Verſiculi 8. 9. 10. arctius cohaerere, atque hanc continentem efficere ſeriem: *Compactus cordis accipit praecepta Legis;* nihil cauillans: *craſſe appactus labiorum*, qui *cauillatorem* agit eiusdem, *turpiter claudicando allidetur. Incedens integre*, ſecundum Legem, in *ſimplicitate*, *ibit plane*, *ſecurè: Intorquens vias ſuas*, *nobilitabitur*, in *exemplum* ſimul et *Prouerbium* grauioris ruinae mittendus. *Vellicans oculo* ſubſannator *apponit vinculum ſtringens*, nempe *praeceptis Legis* ad ea *vexanda*, *torquenda*, *eludenda:* ergo *craſſe appactus ille labiorum coeci inſtar Cameli claudicans in ruinam grauiſſimam impingetur.* Sic per ἀναδίπλωσιν illuminata haec periodus quam rotundiſſime exibit. [Perplacet *Graeci Alexandrini* interpretatio poſterioris membri: ὁ δὲ ἐλέγχων μετὰ παῤῥησίας εἰρηνοποιεῖ quem ſecutus eſt *Syrus.* Haud improbabile eundem vere ita legiſſe; quum poſterius membrum priori in textu maſorethico plane non reſpondere videatur, at ſecundum *Graeci* interpretationem poſterius in prius egregie quadret. Facillime ceterum fieri poterat vt librarius ex errore e vſ. 10. in 8. redieret. *Vog.*]

vſ. 11. מקור וגו׳) Obhaeretur in poſtremo membro; quod etiam *vſ.* 6. occurrebat. Scopus et ſeries exigit *os turbulentum in omnem improbitatem efferueſcens*, atque *deſpumans.* Plerique: *Iuſto os ſuum fore ſcaturiginem vitae; ſed improbo iniuriam et violentiam, quam ore fundit, fore cauſam mortis.* Hoc ſi *imagine*, ad *vſ.* 6. iam producta, augeatur, cumulatiſſimam dabit ſententiam. *Iuſti os ſcaturigo eſt vitae;* quod inexhauſta vena riget, recreet, foecundet, viuis et limpidis illis, quibus abundat, ſermonibus, in auctorem quoque ipſum redundantibus. *At ôs turbulentorum*, improborum, *conueſtit*, cooperit, *cruditas.* Depingitur ςόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμον, *maledictione et amarulentia plenum ac diſſertum os:* quod item ex *crudo corde* in omnem *cruditatem rebulliat.*

vſ. 13. בשפתי וגו׳) *In labiis prudentis reperitur* חכמה *ſapiens directio et frenatio, hinc; illinc virga pro tergo defecti corde.* Sub ܚܟܡ חכם *num.* 4. haec *Gloſſa* comparet; *Frenauit* capiſtro, aut *annulo*

vſ. 14. Sapientes recondunt conſcientiam *negotii;* at os ſtolidi, deſtructio propinqua. *vſ.* 15. Opes diuitis vrbs ei munitiſſima: at deiectio atterens tenuium lacera eorum conditio. *vſ.* 16. Operae pretium iuſti ipſa ſane vita: prouentus

annulo mentum ſubcingente, equum: item *cohibuit, repreſſit* inſipientem. Pſ. 105, 22. וזקניו יחכם *vtque ſeniores frenaret.* Redeatur ad *Libell.* de *Defect.* vbi haec latius diſcuſſa. Vides *moderationem frenantem* recte voci חכמה ſubiici, *actiue;* cum qua pulchre conſiſtit חטר *virga caſtigatrix*, quae ſi *frenationi* non obtemperetur, *tergo* inſipientium *incumbat.* Stylus Orientis *virgam oris* frequentat, pro *caſtigatione*, et *Lingua caſtigatrice.* Confer *Ieſ.* 11, 4. Aliquid etiam ad *Prov.* 14, 3. recurret.

vſ. 14. דעת) Verbum ידע *ſcire*, profundiore vſu eſt, *conſcium eſſe.* Ita *Ier.* 38, 24. et 1 *Sam.* 22, 15. Hinc offero, *Sapientes recondunt conſcientiam;* nempe *negotii* ipſis crediti: quodque apud eos *depoſitum* veluti. Poſterius membrum; *at os craſſe ſtolidi* מחתה קרבה *deſtructio propinqua:* id eſt, *ruina vltro ſidens ac fatiſcens* quaſi *ſub mole negotii*, quod *infirmo et infido pectori*, vndique rimas agenti, *concreditum*, atque *commendatum.* Vocabulo מחתה *vſ. ſeq.* aliquid lucis adſpergetur. קרבה *propinqua deſtructio*, vel *ruina*, eſt *iam iamque inſtans*, et *omni momento collapſura.*

vſ. 15. מחתא) Oppoſitio inter קרית עז *vrbem munitiſſimam;* et מחתה *terror, conſternatio*, non omnino liquida. Reſplendebit ea, ſi *Originem* recluſero, ſitam in *confriando*, vel *friatione conterendo.* Inde duplex *metonymia* ſubſumta, altera *deſtructionis* et *ruinae*, qua aliquid *in puluerem* quaſi *confriatur:* altera *conſternationis*, et *terroris*, mentem veluti *confriantis*, ac *conterentis.* Cum *Origine* proxime coniunctum illud *Ier.* 14, 4. *terra* חתה *confriatur quia non exiſtit imber.* Pleniſſimam *ruinam* ac *deſtructionem* habes *Ieſ.* 7, 8. Pro *terrore conſternante* occurrit, *Ieſ.* 31, 9. *Ier.* 50, 2. etc. etc. Sunt etiam loca, vbi *deſtructio* cum *conſternatione* in vnum coaleſcunt: vt *Ier.* 48, 1. Hinc iam diluceſcit, quam appoſite מחתה *confriatio*, ſiue *deiectio atterens*, opponatur *vrbi munitiſſimae.* Intelligitur quoque, quam ſignate ריש *lacera penuria* et מחתה vnam ſedem intrarint.

vſ. 16. לחיים) Praef. ל *emphaticum*, quod *Nominatiuo* praeſertim praefigi amat, hic aſſumendum. (Similiter *Eccleſ.* 9, 4. לכלב חי *ſane canis viuus;* item 2 *Chron.* 7, 21. לכל עבר *ſane omnis tranſiens.*) *Merces*, operae pretium, *Iuſti, ſane vita.* Vt autem iuſta oppoſitio inter חיים *vita* et חטאת exoriatur, iam nec *peccatum*, nec *poena peccati;* ſed *lapſatio* ex *Origine* conuertendum. חטא *peccauit*, proprie, aiunt, *aberrauit a ſcopo:* vſu apud *Arabes* quoque protrito. Sed hoc ipſum eſt *ſecundarium*, et *metonymicum*, a *lapſando* ductum: quum *telum* ὀλισθαίνει, *lubrico motu excidit*, vel *praeterit, ſcopum non feriens.* Ita ὀλίσθημα *Graecis* eſt omnis *lapſatio*, in

uentus improbi ipſa ſane lapſatio. *vſ.* 17. Iter ad vitam *eſt* obſeruans diſciplinam: at deſerens caſtigationem, perductor eſt. *vſ.* 18. Velans odium, labiis eſt fucatis: et qui obtrectatione palam graſſatur; plane ſtolidus eſt. *vſ.* 19. In ſpiſſitudine verborum non remittet transgreſſio; at ſubſtringens

in *lubrico;* vnde grauior vis *peccati* ſuccreuit: intra quam ſi quis verba ὀλισθεῖν et ὀλισθαίνειν vellet conſtringere, non ſane fidum ſe firmumque interpretem praeſtaret. Clare ſic venit *Prov.* 19, 2. *feſtinans pedibus* חוטא *lapſat. Iob.* 5, 24. לא תחטא, *non lapſabis, non excides ſcopo felicitatis.* Ad iſtum vſum et hic, *prouentus* vel feliciſſimus *improbi* לחטאת *ſane lapſatio,* ſane *infelicitas ipſa,* et *materia ruinae.* In לחיים *ſane vita,* et לחטאת *ſane lapſatio in ruinam euntis,* tam parum intra *praeſentis ſeculi* fines concludi poſſunt, vt contra ſine *futuri ſeculi praemiis,* et *poenis,* ſua veritas dictis hiſce haud conſtet: quin contendere auſim, ea directe *doctrinam* iſtam conſtabilire, qua omnes cauillationes hoſtium religionis, omnesque calumniae Prouidentiam Numinis circa *Bonos* et *Malos* hac in vita, carpentium, iugulentur, atque confutatiſſimae reddantur.

vſ. 17. ארח וגו') [Pro אֹרַח *ſemita* legendum eſſe אֹרַח ſuadet membrorum parallelismus; reſpondet enim phraſi ארח לחיים in poſteriori membro *το* מַתְעֶה, quod proferendum vel מְתָעֶה, vt ſit part. Piel, vel תֹּעֶה legendum, quemadmodum ab antiquis Interpretibus, *Vulg. Gr. Alex.* et *Chald.* aut prolatum aut lectum eſt. *Vog.*] v. Caſtellum. trans.

vſ. 18. שפתי שקר) *Labia fuci,* pro *homine fucato,* vel *fucatis labiis praedito;* nam שקר *falſitas mendacium,* deſcendit a *colore rubro* qui ſub شقر *Arabum* aſſeruatus. Ita שפת שקר *Labium fuci,* pro *homine ipſo, Pſ.* 120, 2. Videtur hic depingi homo *fictus, veterator,* omni *calliditate* et *aſtutia percoctus* in genere vitiorum; *Antipodem,* vt ſic dicam, agens *τῷ* כסיל *ſtolide elumbis,* et inertis; prout ſane tales *odii velandi* et *celandi,* dexterrimi ſunt *artifices.* Huic veteratorio artificio oppoſitum, הוציא דבה *infamationem educere in publicum:* ſiue *obtrectatione graſſari.* Eſt elegans formula, qua pingitur *os venenatum, cuius Lingua, Scorpionum more, formidoloſe aculeata, ſemper in ictu ſit,* et *virus ſpargere meditetur.* Sic *Arabes* dicunt دبّت به عقاربه *repunt eius Scorpiones;* hoc eſt; *maledicentiis,* et *virulentis diffamationibus graſſatur.* Eandem vim Radici דבב, eiuſque ſoboli דבה ſubiectam fuiſſe, alibi euictum, infra ad Cap. 25, 10. plenius reddetur. הוא כסיל) cum *emphaſi* poſitum, *plane ſtolidum* affert, iſta nota inſignite inurendum.

vſ. 19. ברב) Vox רב *ſpiſſitudo,* hic *multitudinem ſpiſſam* ſignat. יחדל) *remittet,* ad *Originem* expreſſum, quae eſt *flaccuit.* וחושך) *et ſubſtringens labia ſua,* item ex *Origine,* inferius exponenda. משכיל) *maturi-*

gens labia sua, maturitatem praestat. *vs.* 20. Argentum lectissimum est lingua iusti: cor improborum instar ramenti, *scoriae.* *vs.* 21. Labia iusti pascunt quam multos; et per vecordiam macerati emoriuntur stolidi. *vs.* 22. Benedictio Iehouae, illa opulentat: et non addit stringentem cum ea dolorem. *vs.* 23. Veluti lusus est stolido patrare facinus: at frenatio *adest* viro prudenti. *vs.* 24. Formido improbi proueniet ipsi; (prouentu largo intrabit) et desiderium iusti *est*,

maturitatem praestat, supra iam declaratum.

vs. 20. (כסף וגו׳) Splendidae figurae. Prior *Linguam iusti* comparat *Argento lectissimo*, vnde omnis *faex* et *scoria* excocta. Haec in seq. colo intenditur sub vocula מעט, quae ex origine το ψιλὸν sonans, quod *radendo teritur*, et *tenuatur*, passim quidem *metonymice* occurrit pro *parum quid*, nec tamen propterea proprietatem *ramenti* dimittit; quod hic pro *scoriis* et *faecibus* positum, series ita suadet, vt facile persuadeat. Graue dictum, *Cor improborum* esse *meras scorias*. Emblema tritum in sacris. Vide *Prov.* 25, 4. *Ps.* 119, 119. *Ies.* 1, 22. *Ier.* 6, 28-30.

[*vs.* 21. (ירעו רבים) *Graecus Alexandr.* legisse videtur ירעו רמים. *Vog.*]

vs. 23. (כשחוק) *Quasi ludicrum quid.* (וחכמה) *at frenatio*; cf. *Vs.* 13. huius *Cap.* Specialius adhuc ܚܟܡܬܐ חכמה *compacta reuinctio* designat *annulum ferreum*, *qui ori equino iniicitur*, *eiusque mentum subcingit.* Hinc *Zohair*, vetus Poeta, apud *Gieuhar. Ductans equos qui compactius reuincti frenis.* חכמה *compactionem sapientiae*, et *compactionem freni*, sub vnam vocem consedisse, nemo emirabitur; si *Linguarum* vbertas et copia adspiciatur. [Verbum כשחוק LXX verterunt ἐν γέλωτι, probabile inde eosdem legisse בשחוק. *Vog.*]

vs. 24. (מגורת וגו׳) Geminum efflorescet lumen, et ornamentum, si conuertas: *Formido improbi, ipsa proueniet illi*, copioso prouentu conuehetur; et *desiderium iusti dabit:* nempe *messem*, vel *vindemiam vberrimam.* Sunt vsus signatiores, in interiore *Linguae* sinu reconditi. בוא *venire*, *intrare*, in *prouentu* absolute frequentatum, vel ex deriuato תבואה patescit, quod *agri prouentum in horrea intrantem* denotat. Verbum ita occurrit *Hagg.* 1, 6. הבא *intrare facis.* Iterum 2 *Sam.* 9, 10. Alterum נתן *dare*, plenius est נתן פרי *dare fructum*, vt *Ps.* 1, 3. *Leuit.* 25, 19. et 26, 4. Omitti etiam potest *fructus:* vt *Prov.* 12, 12. *Radix iustorum dat.* Ad clariorem conspectum obseruo *primo*, *Formidinem improbi* considerari tanquam *semen* infelicitatis futurae, quod pectori male sibi conscio inclusum, tandem aliquando erupturum sit, et *infausto prouentu* improbos obruturum. *Secundo*, תאוה *desiderium iustorum*, qui se *rigidos virtutis satellites* praestant, videtur quidem hominibus huic seculo addictis *vanum*, *vacuum*, *sterile*, quum spretis cupi-

 ditati-

eſt, *quod* dabit. *vſ.* 25. Velut tranſierit turbo raſor; ſane nullus eſt improbus: at iuſtus fundamentum aeternum. *vſ.* 26. Vt acetum dentibus, et vt fumus oculis: ita tardator mitten-

ditatibus, omnes ſuas ſpes opesque in futurum ſeculum reponunt: neutiquam tamen votis excident, fundus illorum haud quaquam mendax reperietur; ſed quantumuis *ſemina* illa tardent, neque tam cito eniteſcant, *dabit* tandem, *dabit* feliciſſima illa *Radix;* atque copioſiſſima meſſe ſinum eorum complebit. [Verbum יתן *Syrus* atque *Chald.* verterunt ac ſi legiſſent eius loco תנתן *dabitur.* Tum orationis nexus, tum linguae vſus huic fauent lectioni. Saepius enim occurrit locutio נתן תאוה vt ſit *animum explere* v. c. Pſ. 21, 3. cet. *Vog.*]

vſ. 25. כעבור וגו') Anceps imago *turbinis.* Sunt I. qui ipſum improbum eo expingi velint, quem ad breue tempus *deſaeuire* patiatur Deus in terris; verſione hunc in modum concinnata: *ſicut tranſit turbo, ſic non erit improbus* etc. Particulam copulatiuam per ſic reddi, nil habet inſolens. Figuratio ad *tyrannos*, et violentos veritatis hoſtes ſeſe ſic reſtringeret: atque tum *iuſtus fundamentum aeternum*, ad *ſtatores religionis* ac *virtutis*, quorum gloria perennatura ſit, commodiſſime referri poſſe videtur. Habet interpretatio iſta, quod aſſenſum ferme eblandiatur. Non minus tamen ſpecioſa illorum II. ſententia, qui *turbinem* accipiunt pro *exitio* diuinitus *immiſſo:* quo *improbi* e terris *extirpentur.* Hoc adſpectu ſtruas licet, *Quum turbo tranſierit tum non eſt improbus:* licet quoque, *Quaſi tranſiiſſet turbo, ſane non eſt improbus:* ita *e terris euerritur, ac ſi turbo eum raſor auerriſſet.* Succinit, *et iuſtus fundamentum aeternum;* quem nulla quatiat, nedum eradat, procella: ſed qui *imbres*, *flumina*, *tempeſtates*, eduret inconcuſſus, atque euincat. Sic enitere incipit *Allegoria* ab ipſo Domino *Matth.* 7, 25. omnibus ſuis coloribus illuminata; in qua pedem figo.

vſ. 26. העצל) Aliquid lucis figuris hiſce adfundere poterit *Origo* vocabuli עצל *piger*, *ignauus*, *deſidioſus*, ita dictus a Themate עצל, عصل, quod vt *Arabibus*, ita *Hebraeis*, haud dubie valuit *torqueri*, *intorqueri.* Inde *deſidioſus* et *tardator*, quaſi ϛραγγευων nam et *Graecis* ϛραγγευειν *metonymice* eſt διμελλειν, ἐκ ἐυθύς πορευεσθαι. vt *Heſych.* in voce; nec non in τριψημερεῖν, quod per ϛραγγευεσθαι et παρέλκειν τάς ὥρας declarat. Conſimiliter in *Camuſo*, *intorqueri*, vel *intorquere ſe*, eſt, *tardatorem agere.* Item *intortus* אעצל *dicitur abſolute*, *cui crus retortum.* Idem عصل, eiuſque ſororium عضل, ſe praebet quoque alia *metonymia* ad *torſionem*, *vexationemque moleſtiſſimam:* quo pacto *intortus tardator*, grauiſſima *moleſtia torquere* dicetur ſuos Dominos, haud ſecus ac *dentes torquet acerbitas immatura;* oculosque *vexat* ac *intorquet fumus amarulentus.* [Verba כן העצל לשלחיו deſunt in Verſione *Graec. Alexandr.* et *Syr.* eorumque loco in *Graec.* exſtat ϗτως παρανομια τοις χρωμενοις αυτη in *Syr.* *ſic impietas*

mittentibus ipſum. *vſ.* 27. Reuerentia Iehouae addit dies: at anni improborum curtabantur. *vſ.* 28. Spes lenta iuſtorum, laetitia *erit:* at exſpectatio improborum peribit. *vſ.* 29. Munimentum integritati via Iehouae; at deiectio atterens tractantibus vanitatem. *vſ.* 30. Iuſtus in aeternum non nutabit: at improbi non habitabunt terram reclines. *vſ.* 31. Os iuſti perennem germinabit ſapientiam: at lingua euer-

tas qui ei vacant nocet. Multo aptiorem videri Graeci lectionem quam maſorethicá, vtrique praecedenti imagini, nemo facile negabit. Interim nil adhuc definire audeo *Vog.*]

vſ. 28. 'תוחלת וגו) Iterum aliquid interioris elegantiae reconditum, quod *Origo* vocum תוחלת et תקוה aperiet. Sunt quidem *Synonyma;* ſed ita tamen, vt *ſua* cuique *virtus* ſubſit, ac *natiua proprietas*: vt quum *ſpem* et *exſpectationem* dicimus; quibus vtique *priuum* quid et *ſuum*, ſecundum *Originem.* Teneatur ergo in תוחלת *ſpes lentior,* eademque *tenaciſſima;* in תקוה *expectatio promtior* et *expedita;* et cum gratia lucem acceſſiſſe ſentietur.

vſ. 29. 'מעז וגו) Emergit admirabile *lumen* et *acumen* ſententiae celſiſſimae ex geminata potentia vocabuli מחתה *deſtructionem* ſimul, ſimul *conſternationem* nunc amplectentis. Hanc *vſ.* 15. huius *Cap.* adſtruxi. Ex loco *Ier.* 48, 1. liquet quoque, מעוז *arcem munitam*, et מחתה *deſtructionem friando attritam* directe inter ſe opponi poſſe. Sic poſterius hocce expingere poterit *conditionem fortunae*, quae quidem *extus* forte *ſpecioſa* ſit, et *inuictum robur* mentiatur, ſed quae *intus exeſa, extrita,* ac *confriata* veluti, omni momento *ruinam* meditetur, *mentem* quoque poſſeſſoris ſui *deiecturam*, atque *conſternaturam.* * Habes completiſſimam imaginem, qua quid פעלי און *operantes vanitatem* omni ſuo molimine conſequantur, ad viuum repraeſentetur. *Potentia* eorum omnis nil aliud, quam מחתה *ruinoſa moles*, cuius *fundamenta* et *firmamenta* omnia, eo ipſo, quo eriguntur, collabaſcunt. *Opes* et *diuitiae* item, nil niſi merae *ruinae*, graui mox lapſu *obruturae.* Par ratio reliquorum, ob quae caput attollunt, et in quae confidunt, ac recumbunt, quibus תם *integritas* haud arridet pro מעז *arce*, in qua ſpes opesque ſuas omnes reponant.

vſ. 31. ינוב) Vſum peruenuſtum verbi ינוב illuſtrabit nobis *Ieſaias* Cap. 57, 19. vbi ניב שפתים *germen labiorum*, non ſimpliciter eſt, id *quod loquela editur*, ac *profertur;* ſed *ſalubris* illa, *ſucco* gratiae *vegeta*, quae ex *radice viua*, repetitis identidem vicibus, *propullulet.* Hanc vim *Arabes* ſub ſuo نـاب נוב aſſeruarunt; indeque مال نـايب *opulentia germinans* veluti, et *ſtatis vicibus* quotannis *excreſcens.* Sic Pſ. 62, 11. 'ולשון וגו) *Metaphoram* continuat, *Et lingua ſubuerſionum exſcindetur* intellige *ſubuerſiones* iſtas *veritatis, virtutis, religionis*, quas ſub hac voce indicaui ad Cap. 5. In חכרת ſe exerit grauiſſima

euerſionum exſcindetur. *vſ.* 32. Labia iuſti callent gratiam: at os improborum, ſuberſiones *merae.*

CAPVT XI.

Verſ. 1. Bilances doloſae abominatio Iehouae: at pondus integrum, approbatio eius. *vſ.* 2. Intrat tumida inflatio, et intrat inuſtio notae: at cum modeſtis ſapientia. *vſ.* 3.

ma emphaſis, ex vſu ſpeciali *excidium interneciuum* importans, quo *domus* aliqua *nullo ſuperſtite eraditur* atque *deletur.* Hinc explananda formula, *exſcindi e ſua gente:* et *exſcindi ex Iſraele.*

vſ. 32. שפתי וגו׳) Abruptior *ſyntaxis* vtriusque membri. Prius, *Labia iuſti norunt, callent, gratiam,* valet, *proferunt quae Deo hominibusque grata;* quae *Veritati, Virtuti, Religioni* ſint conſtabiliendae, ac propagandae. Hoc ad *Col.* 4, 6. eſt λόγος ἐν χάριτι qui poſſit δοῦναι χάριν τοῖς ἀκούουσι ad *Epheſ.* 4, 29. Poſterius vulgo datur; *et os improborum nouit peruerſitates.* Intendetur, ſi dederis; *callet euerſiones, ſubuerſiones.* In *ſubuertendis fundamentis* et *firmamentis Religionis, Virtutis,* omnisque adeo *iuſti* et *honeſti,* eſt *exercitatum.* Adhuc vehementius fuerit, *et os improborum ſubuerſiones merae.* Id vnice ſtudet. Id molitur. Nil callet aliud. Confer. quae ad *Cap.* 6, 14. latius.

Vſ. 2. בא וגו׳) בא *intrare,* ſpeciali vſu, pro *intrare in conſeſſum, in conſortium,* זדון *tumor ſe offerens,* et *eſſerueſcens:* ſecundum *Originem;* iam eſt ipſe *tumidus,* et *ſuperbus.* Tali homine *intrante,* ſimul *intrat* קלון *inuſtio notae;* non iam *paſſiue,* in ipſum recidens; ſed *actiue,* quam ipſe aliis adſpergit, iis *illudens;* in omnesque cum ſupercilio et faſtu inſultans quod hic expreſſum graui vocabulo *notae inuſtae* qua quaſi omnes *proſtituere* geſtiat inſolens, ſibique ſoli placens, mortalis. Hanc *actiuam* potentiam exerit vox קלון parili in argumento *Prov.* 9, 7. et 22, 10. Effreni iſti impotentiae iure meritiſſimo opponitur חכמה *frenatio ſapientiae,* ſecundum *Originem* et vſum illum reſtrictiorem, quem ſupra indicaui. Huic *magnae* et *forti virtuti* reſpondet quoque vocabulum צנועים quod *modeſtos,* et *ſubmiſſos* deſignans, proprie ſonat *ad* omnem *moderationem exaſciatos* quaſi; a *Themate* deperdito צנע صنع: quod apud *Arabes* conſeruatum, valet *aſciauit, aſciando parauit, aptauitque.* Eius *Part. Praeſ.* צונע صانع eſt *artifex, opifexque,* quaſi *aſciator:* vt *paſſ.* صنيع eſt *arte factus,* quaſi *exaſciatus:* ſpeciatim فرس صنيع *equus bene exercitatus:* et *ad ſubmiſſam freni patientiam ſubactus.* Conſimiliter صنع فرسه *aſciauit equum ſuum,* eſt *probe exercuit,* et *freno patiendo aptauit.* Hinc iam plenius adhuc, planiusque, enitet. *Et cum aptatis freno, eſt frenatio.* Illuſtris figura pulcherrimum quoque conſpectum aperit *Mich.* 6, 8. אלהיך

vſ. 3. Integritas aequorum deducet eos: at lubricitas praeuaricantium ſane vaſtatio eorum. *vſ.* 4. Arcem non praeſtat opulentia in die efferueſcentiae: at iuſtitia eripit ex morte. *vſ.* 5. Rectus rigor integri complanat viam eius: et in improbitate ſua turbulenta cadit improbus. *vſ.* 6. Tenor rigidus aequorum eripit eos: et in vaſta cupiditate praeuaricantes

והצנע לכת עם אלהיך *et freno tenet ſubmittere eundo cum Deo tuo.*

vſ. 3. וסלף) Ex *Arabum* سلف infra adſtruemus vim *lubricandi;* indeque nunc promimus *lubricationem praeuaricantium;* oppoſitam *integritati* eorum qui *aequitatem* obſeruant. Haec vt cultores ſuos *plana, aequabili, recta via deducit,* atque *in tuto locat;* ita *praeuaricatores,* et *perfidi,* dum *lubrico* corde *lubricos* circumferunt *greſſus,* in praecipitia deferuntur, atque euaſtantur. Pro ושרם Maſora ſubiecit ישדם *vaſtabit eos;* ex *fut. Kal.* Anſa Criſeos gemina: altera quod *Waw* onerare videretur ſententiam; altera quod *aff.* ם per *Tzeri* magis *verbo* conueniat, quam *Nomini.* Atqui et ם ita ſe *Nominibus* quoque agglutinandum praebet: et copula *Waw* nunc ornat ſenſum, eiusque neruum intendit; per *ſane* reddita. Sic exit, *et lubricatio praeuaricantium ſane vaſtatio eorum.* Nil conciſius completiusque ſimul.

vſ. 4. יועיל וגו׳) De natiua vi et potentia verbi הועיל; nec non הציל, quod ei reſonat, ad cap. 10, 2. luculenter actum. Eſt idem vtrobique ſententiae pondus; niſi quod hic generatim de הון *opulentia* enuncietur, quod ſupra de *Theſauris improbitatis* reſtrictius. Plura addere, ſuperuacuum.

vſ. 5. צדקת וגו׳) Pro *iuſtitia integri dirigit viam eius,* ad *Originem* verborum צדק et ישר expreſſi; *rectus rigor integri complanat viam eius.* Id ſenſum efficit rotundiorem, vberioremque, cum manifeſta alluſione ad *recto-rigidum* illud, quod in *vias* quoque quadrat. Specimen luculentiſſimum offert *Ieſ.* 26, 7. *Iter recto - rigido camplanationes ipſae: planus orbitam recto - rigidam elibras;* ישר מעגל צדיק תפלם. Poſſis quoque, *planus orbitam recto - rigidi elibras;* vt צדיק *neutro genere* concipiatur, τὸ δίκαιον afferens, atque differat a צדיק in priori colo τον δίκαιον ſignante. In poſtremo quoque membro noſtri *Verſ.* alluſum videtur ad *primarium* illud *turbilentiae* et *turbulenti,* quod in רשעה *improbitate,* et רשע *improbo* reſidere, nemini ignotum. [In Verſione *Chald.* transpoſiti exſtant *vſ.* 5. et 6. ita vt *quintus,* ſextum ſequatur. *Vog.*]

vſ. 6. צדקת וגו׳) In צדקת ישרים alluſum iterum ad *Originem recti rigoris,* et *complanatae aequitatis,* ad cuius normam vias ſuas dirigunt iuſti, *inoffenſo* procedentes *pede,* atque ita omnem *laqueum* euadentes. הוה vero, *Cap.* 10, 3. luce perfuſum, offert *vaſtam cupiditatem in quam* vſque et vſque *ſidatur:* offert item *foueam profundiſſimam,* et *barathrum* vnde emergi nequeat. Inde ſubnatam vim *cupiditatis,* in quam

cantes viſcantur. *vs.* 7. Quum moritur homo improbus perit expectatio eius; etiam ſpes tenax dolentiſſime diſperiit. *vſ.* 8. Iuſtus ex anguſtia expeditur: et venit improbus in locum eius. *vſ.* 9. Ore Hypocrita ſocios ſuos corrumpet; et per cognitionem iuſtorum expedientur. *vſ.* 10. Quum vbertate (felicitate) gaudent iuſti, exultat ciuitas: et quum diſpereunt improbi, tinnula iubilatio eſt. *vſ.* 11. Per benedictionem rectorum extolletur ciuitas (celſa erit:) et per os

quam mens peſſum eat, ibidem inſinuatum, productis quoque, quae ad grauiſſimam iſtam *Originem* alludant, exemplis. Id et hic factum, vt res ipſa arguit; ita euidentiſſime oculis ſubiicit illud ילכדו *capiuntur*, proprie *viſcantur*, *viſcato nexu detinentur*, atque *in perniciem implicantur*. Nempe in *foueis profundioribus retia* tendi ſolent *viſcata*, quibus *ferae ineſcatae capiantur*. Vide *Pſ.* 9, 16. *Eſech.* 19, 4. etc.

vſ. 7. ותוחלת אונים אבדה) *etiam ſpes tenacior dolentiſſime periit*. Connecto אונים אבדה *doloribus periit*, pro *dolorificis modis*; ex elegantiore *Hebraiſmo*, quo *plurale ſubſtantiuum* ita reſolui ſolet. Sic *Thren.* 1, 9. *Zion* פלאים חרד *miraculis deſcendit*, id eſt, *modis mirabilibus* et *ſtupendis*. Iterum *Ieſ.* 3, 4. ותעלולים ימשלו בם *et puerilitatibus imperant iis*. νεανικῶς, *modis puerilibus*, ac *facinoroſis*. Speciatim ὠδῖνας, *dolores partus* conſignat; vt *Gen.* 35, 18. in בן אוני *Ben-oni:* vnde ſententioſius adhuc emergeret, tanquam doloribus parturientis *periit*, et *exſpirauit*. Id ita explicari poteſt, *omnem expectationem hominis improbi*, atque adeo *tenaciſſimam* quoque *ſpem* eiusdem, *ad mortem exſpirare ſummo* cum *cruciatu*, ac veluti inter *tormina parturientis*. Appoſitum et grande dictum; quod natiuo diſcrimine vocabulorum תקוה *exſpectatio promta;* et תוחלת *ſpes lenta* ac *tenax* ſuſtinetur. Nempe improbus *inani ſua expectatione*, et *ſpe tenaci tumens*, inducitur tanquam *vterum gerens*, et *praegnans foetibus imaginationis;* quos dum eniti conatur, Mors intercipiat, atque extinguat dolentiſſime. Confer aſſimilem figuram *Iob.* 11. 20. *Expectatio improborum* מפח נפש *crepatio animae*. Nec abludunt notae formulae *concipere iniuriam*, *et parere vanitatem*. Nihil interim in re adhuc dubia aſſeuero.

vſ. 9. בפה וגו') *Ore ſuo Hypocrita corrumpit*, perdit, deſtruit, occidit, *proximum ſuum; et ſcientia iuſtorum eripiuntur*, nempe *proximi eius*, atque *ex perditionis* et *mortis laqueis eruuntur*. Sub ישחית complector *corruptionem doctrinae*, *morum*, *animae* ipſius, *Linguae peſtilentis contagione infectae* et *enectae*, tanquam a *graſſatore* qui *Ore ſicas vibrare* et *venena ſpargere* ſoleat. *Salutarem* contra *medicinam ſpirant iuſti*, *quorum ſcientia*, et *veritatis* ac *religionis ſtudio ardentiſſimo*, *peſtibus* iſtis *occuratur*, atque *animae* multorum *ex publica* illa *corruptione eripiantur*. Offendere nequit יחלצו *eruuntur*, in *plurali* enun-

os improborum destruetur. *vs.* 12. Qui contumelia raptat proximum suum, destitutus est corde; at multa prudentia praeditus surdum et mutum aget. *vs.* 13. Qui incedit nundinator (obtrectator) reuelat secretum: at fidus Spiritu, velat

enunciatum post רע *proximum*, quod *Collectiua* virtute auctum haud dubie, suo iure *numerum maiorem* traxit.

vs. 12. יחריש Verbum חרש signat *obmutescere* nonnunquam, itemque *obsurdescere*; vel ad vim speciei *Hipph.* partim *mutum se facere* partim *surdum*; pro locorum serie; plane vt κωφεύειν; et κωφὸς, apud *Hesych.* οὔτε λαλῶν, οὔτε ἀκούων, ἐννεός. Vt autem κωφὸς, a κόπτω *tundo*, *obtundo* descendens, ex *Origine* designat *obtusum sensibus* qua latitudine κωφεῦσαι iterum ἀναισθητῆσαι in *Hesych.* sic thema חרש item primario valuit κόπτειν *tundere* indeque cum reliquae classes significationum in *cudendo*, *sculpendo*, *sulcando* etc. effluxere, tum haecce nostrae κωφοῦ *muti et surdi*, cui *Lingua* et *Aures* penitus *obtusae*. De *surditate* speciatim *Mich.* 7, 16. et *Ies.* 35, 5. De *muto silentio Iob.* 11, 3. et 41, 4. *Prov.* 17, 28. etc. Anceps *Ps.* 28, 1. *Ad te Iehoua clamaui*, ne תחרש *sileas* alii, alii *surdus sis*, alii *quiescas*. Est haud dubie ipsum κωφεύειν supra pro ἀναισθητῆσαι, οὔτε λαλοῦντα, οὔτε ἀκούοντα, *simul surdum*, *simul mutum esse*. Eadem amplitudo *Ps.* 39, 13. et 83, 2. et 109, 1. Item החריש *obtusum se fecit*, pro *penitus surdum mutumque se gessit Gen.* 24, 21. 34, 5. *Exod.* 14, 14. 1 *Sam.* 10, 27. Habes fundum vnde mea mihi versio succreuit, *at multa prudentia praeditus surdum et mutum aget*. Hoc ita explano: *nec aures patulas praebebit* obtrectatori, *nec linguam ei suam commodabit*, ad *calumnias* istas *disseminandas* ac *propagandas*.

vs. 13. הולך רכי׳) Adfine dictum. Venuste non minus quam grauiter *obtrectator* adpellatur הולך רכיל *ambulans nundinator*, vel *nundinatione circumambulans*; atque vt *circumforaneus merces suas venditans*. Est *Prouerbialis* quodammodo *formula*, quae *recurrit Prov.* 20, 19. Occurrit quoque *Leu.* 19, 16. *Ier.* 9, 3. et *Ezech.* 22, 9. Thema רכל *nundinari*, *mercaturam exercere*; *circumferre merces*, hanc secundariam haud dubie *notionem* assumsisse videtur ex *primaria*, quam sub ركل *Arabes* seruarunt, vnde مركل *via calcata* ac *frequens*; sic dicta a ركل *quatere* terram *pede*, *calcare*, *discurrere*. Habes *Nundinatores et Circumforaneos* רוכלים vero nomine dictos. Habes quoque accessionem quandam gratiae, et pro phrasi *proprie* accepta, et pro improprio eiusdem adspectu. Ornat insuper sententiam verbum appositissimum גלה *reuelauit*, *velo remoto oculis exposuit*, prout *Nundinator merces suas reuelat*, atque explicat. Opponitur *velare negotium*, ei *vestem iniicere* et *obuoluere*. דבר decenter nunc, pro *omni* quidem *negotio secretius habendo*, praesertim tamen pro *criminoso*, et *minus honesto*. Idem vsus in phrasi ערות דבר *Deut.* 24, 1. et 23, 15. vbi illa *Nuditas negotii* torquet interpretes.

vs. 14.

velat negotium. *vſ.* 14. Quum nullae ſunt gubernationes, corruit populus (cadit, occidit;) at ſalus in compactione ſpiſſa conſiliantis. *vſ.* 15. Quaſſando conquaſſabitur quia ſpopondit pro alieno: at qui odit manum depangentis, ſecurus *in plano* eſt. *vſ.* 16. Vxor gratia pollens prehendet gloriam; vt violenti prehendunt diuitias. *vſ.* 17. Confouet ſuam ipſius animam benignitatem exercens: et ſuam ipſius carnem conturbat crudelis. *vſ.* 18. Improbus faciet operae pretium mendax: at qui ſeminat iuſtitiam, mercedem

vſ. 14. ברב יועץ) Voculam רב *multitudinis ſecundariam* vim induiſſe ſupra aliquoties monuimus, a *primaria* illa *ſpiſſae compactionis.* Ea hic vnice quadrat, ſenſum conciniſſima breuitate rotundans. Vel inuitiſſimis aſſenſum extorquere poterit ſententia ſic reddida Cap. 15, 22. *infringuntur vel ſubductiſſimae rationes, quum nullum eſt ſecretum:* וברב יועצים *et in ſpiſſa compactione conſiliantium ſtabunt.* Si illuc inferas, *in multitudine conſiliantium,* repugnantia conſeres; vnde vel ſenſus communis, nedum politicus, reſiliat. [Ex paralleliſmo huius loci et eius quem mox protulit Noſter, Cap. 15, 22. nobis ſaltem admodum probabile videtur legendum eſſe יועצים. Requirit enim h. l. pluralem praecedens רב. Hocque non de *innumera multitudine* ſed *ſufficienti copia* in vtroque loco explicandum. *Vog.*]

vſ. 16. ועריצים) *vt violenti.* Id ita explano. *Mulier*, quantumuis *tenera* ſit ac *debilis*, ſi *gratia* ac *virtute* praeſtet, admirationem omnium ad ſe rapiet; tam *valide* tam *potenter;* vt hac in parte contendi poſſit cum *violentis virorum*, qui aliorum *opes rapiunt inuaduntque.* Non incommode, credo, dixeris; *Talis mulier graſſatur ad laudem et gloriam; prout violenti ad diuitias graſſantur.* Dictum audax iuxta argutumque: quod ſuſtinetur verbo graui תמך, quatenus eſt *valido greſſu inuadere:* vel *forti manu arripere ac retinere.* Particula *Et* loco *Vt*, ſententioſo ſtylo Orientis dicata, atque effectum parit admirabilem.

vſ. 17. גמל רגו) Dictum pulcherrimum; in quo tamen magnopere variatur. *Origo* ᴛʀ גמל, ſuperius Cap. 4. adſtructa, miniſtrat, *Fouet animam ſuam Vir benignitatis*, ſignet *mitem, clementem, manſuetum:* ſignat quoque *officioſum, liberalem:* ſignat denique *Pium*, *pietati omni quam promtiſſimum*, atque *iſto* velut *ſucco virtutis vigentem.* Ei contrarius אכזרי *praefractus*, atque omnia officia *benignitatis, manſuetudinis, bonitatis*, ac *pietatis perfringens;* a כזר *violento impetu fregit, effregit, perfregit.* Prior ille *ſuam ipſius animam fouet*, id eſt, *eam blando quodam fotu* veluti *conſeruat tranquillam*, ac *ſerenam*, *congerit* quoque *in eandem*, *quidquid in alios confert officiorum beneficiorumque, largo* ad eum *foenore redundaturum;* eumque *benedictionibus* Dei *hominumque cumulaturum.* Contraria omnia in אכזרי *effractore imiti, immani, violento;* qui omni hocce ſenſu *ſuam* ipſius *carnem conturbat*

dem veram. *vs.* 19. Firmum rigoris recti, ad vitam: at
persequens malum, ad mortem suam. *vs.* 20. Abomina-
tio Iehouae, intorti corde: at acceptatio eius, integri via.
vs. 21. Manu ad manum non impunitus erit malus; at semen
iustorum eripitur. *vs.* 22. Monile aureum ad nasum porci,
mulier formosa, cuius recessit sapor. *vs.* 23. Terminus
iustorum tantum felicitas: expectatio improborum, efferue-
scentia.

turbat. Verbum עבר appositissimum huic sedi, quippe quod oppositum *tranquillae serenitati* adfert *conturbationem foeculentam.** Ita apud *Arabes* عكر est *turbidus* et *foeculentus fuit*: θολῶσθαι.

vs. 19. כן) Vocabulum כן ex indole sua *rectum* sonat, vel potius *firmum*. Hinc *Cocc. Rectum iustitiae ad vitam.* Fortius adhuc fuerit, et figuratius, *Firmum recti rigoris*; i. e. *iustitiae*, ex *Origine*; cum allusione ad *viam*, quae ad *rigorem amussitatissimum* exacta. [Pro כן, LXX. et *Syrus* legisse videntur בן transtulerunt enim *Filius*. Perperam. כן enim, vt maxime probabile, participium est a כון et sic supplenda oratio: כן דרכו לצדקה *Vog.*]

vs. 21. יד ליד) Formula יד ליד *manus ad manum* negotium creat. Quanta sint opinionum diuergia, iam olim in *Animaduers. philol.* exposui; atque calculum ita subduxi, vt *manu ad manum* valeat, *per posteros*; et quasi *iure successionis*, atque *haereditatis*, quod et يد *manum* appellitant *Arabes*. Id *ius haereditarium* egregie quadrat etiam *Ies.* 56, 5. Graue schema, *iure haereditario immunem non esse*; in quo et μείωσις, pro *culpae* et *poenae obnoxium esse*.

vs. 22. טעם) Nunc *gustum* signat, nunc *saporem*, vt *Exod.* 16, 31. et alibi. Sic et *Arabibus* طعم vtrumque amplectitur, magis tamen *saporem*. Hinc perbelle, *recedens saporis*, pro *cuius sapor recessit*: i. e. *insulsa*, *vapida*. Eadem venustate Ps. 34, 1. בשנותו את טעמו *quum se faceret insulsum*; siue *stultum fingeret*; vt eadem phrasi extat 1 *Sam.* 21, 14.

vs. 23. עברה) Vocabulum עברה, a עבר *transiit* ripas flumen, *efferbuit cum tumore*, designat *efferuescentiam tumidam*, et *ripas* quasi *exeuntem*. Hoc quidem pro *grauissima ira*, et *indignatione*, saepius se praebet; atque propterea non male per *excandescentiam* atque furorem suis in locis redditur. Potest tamen et alium vsum admittere, quo *efferuescentia* valeat *impetum effusiorem*, qui *se nullis ripis patiatur coerceri*, sed *qui torrentis ritu feratur*. Hinc subnascitur, *Desiderium iustorum tantummodo bonum quid*, id est, *placitum*, *sedatum*, *tranquille*, vt sic dicam, *fluens*; *at expectatio*, cupiditas, *improborum*, quibus ab *aestu turbulento* nomen, est *efferuescentia* extra alueum quasi *exaestuans*, seque *torrentis more effundens*. Proponendum duxi: ita tamen vt ampliandum censeam. En aliud, quod his huc vsque deductis se offert. *Terminus iusto-*

ſcentia. *vſ.* 24. Subſtantiam diſſipans *eſt* qui inſuper augeatur; et eſt qui ſubſtringat de opulentia tantummodo ad raſam egeſtatem. *vſ.* 25. Anima benedictioni (elargitioni) dedita, opimabitur; et qui rigat, mox copioſius idem perpluet.

iuſtorum tantum felicitas: expectatio improborum efferueſcentia. תאוה non ab אוה ſed a תאר *terminauit* עברה *efferueſcentia* irae diuinae, in quam eius תקוה *promtiſſima expectatio* ſit terminanda.

vſ. 24. (יש וגו׳) Satis commode; *Eſt dispergens, et adhuc additur ei.* Plenius tamen videtur, *ſubſtantiam dispergit quis; cui tamen ſuperadditur.* Nempe יש proprie *ſubſtantiuum* eſt, *ſubſtantiam ſolidam* conſignans. Qui liberalitate effuſiſſima *ſua omnia diſpergit* in pauperes, occulta Dei benedictione *opes* ſibi *accreſcere* et *accumulari* ſaepe experitur. Contra *ſubſtringens* מישר, quod redditur fere, *prae quam rectum eſt*, *prae aequitate.* Id nonnihil languoris ſuffundit ſententiae, quae vigeret, ſi מישר ſignificare poſſet, *ex opulentia.* Eam virtutem noſtra vox exerit in *Dialecto Arabum*, vbi يسر proprie *planam aequitatem* notans, etiam pro *opulentia*, et *proſperitate* inualuit: itemque أيسر הישר *planare*, pro *opulentum*, *proſperum*, *felicem eſſe.* Anguſtiora quidem pomoeria, quibus nunc res Hebraea conſtringitur, hanc vim nuspiam tam diſerte offerunt. Eiusdem tamen *fundus* in *via aequa* et *plana*, quae ישר, continetur: oppoſita *aſperae* et *iniquae.* Iam vero vt *iniquitas* et *aſperitas fortunae* ſe vltro dat ad *paupertatem* et *inopiam*; ita ex *aequa, commoda, facili complanatione* procliuis tranſitus ad *opulentiam*, in qua *commode* et *facile* viuatur. Vertere etiam potes, *et ſubſtringens ab aequitate*, hoc eſt, *liberalitate aequa, ſimplice, facili ad donandum.* Sic 1*Chron.*29,17. *Ego* בישר לבבי התנדבתי *in aequitate cordis mei vltro elargitus ſum.* Id ſententiam ſic ſatis forte explet; alterum tamen eandem cumulat, per ישר *opulentiam*, ad מחסר *raſam inopiam*, auara iſta *ſubſtrictione* reuolutam.

vſ. 25. (נפש וגו׳) Iterum commendatur *effuſa liberalitas.* Pulchra in *Paranomaſia* luditur verborum מרוה *irrigans*, et יורא *pluuia*; ſunt enim affinia literis רוה *rigauit*, et ירה *iaculatus eſt pluuiam.* Luditur item in gradibus *ſignificationis*, quae iisdem ſubiecta. רוה vſurpatur plerumque in *rigatione* ex *riuo*; at ירה *copioſiorem* adfert *irrigationem* per *aquas pluuias*, *effuſioresque imbres.* Hinc iam ſplendeſcit iucundiſſimum ſententiae decus. *Et irrigans, etiam ipſe pluuia conſtituetur*, *iaculatrix illa*, quae non paucos agros irroret, ſed totas regiones largiſſime perfundere valeat. *Creſcent diuitiae largiter easdem erogando*; atque *ex fonte*, vel *riuo*, conuertentur in *nubes* largiſſimam aquarum copiam vehentes, quae *pluuiam iaculatricem* iugiter effundere, ac ſufficere, queant. Vide tamen, an iam non mecum malis יורא in 3. *fut. Hiphh.* enunciare, *Et irrigans etiam ipſe perpluet copioſius.* Videtur certe et liqui-

pluet. *vſ.* 26. Qui comprimit frumentum, eum configunt vniuerſa natio: et benedictio in caput diuendentis. *vſ.* 27. Qui mane veſtigat bonum, eruet complacentiam; et ſtudioſe quaerenti malum, id proueniet. *vſ.* 28. Qui (tanquam in plano) ſecurus eſt in opulentia ſua, is ipſe cadet: et iuſti vt ramus adſcendens germinabunt. *vſ.* 29. Conturbans domum ſuam, haereditatem cernet ventum et ſer-

liquidius, et rotundius. Verbum noſtrum hac poteſtate auctum *Hoſ.* 6, 3. כמלקוש יורה ארץ *vt imber copioſe perpluet terram.* Quemcunque ſequaris adſpectum, habebis, quod cum ſtylo Orientis coniunctiſſimum.

vſ. 26. מנע וגו׳) Aliis coloribus in eandem materiam inſiſtitur. *Comprimens frumentum;* et contra, *illud refractis* veluti *horreis* et *ſaccis erogans* in publicum, quinam ſint, ad *literam*, neminem fugit. Figuratus ſenſus ſimul offert *ſordidiſſime auaros;* et *Liberaliſſimos* theſaurorum ſuorum *Erogatores.* Verbum נקב *figere, configere*, eſt, *notis infamiae compungere* et *inurere.* Itemque *deuouere* et *execrari.* לאום *conglutinatio;* a *Themate* Ciuitati *Hebraeae* reddendo לאם ﻟﺄﻡ *appactus, conglutinatus fuit,* notat *nationem conglutinatam*, et *foederatam.* Hanc *Originem* hic alludi ſuſpicor, vt inſinuetur *foederata* quaedam in hoc ipſum *conſenſio*, atque *conglutinatio*, vt vna omnium mente ac voce ſceleratiſſimum caput pronuncietur. [An *Syrus* cum *Chald.* legerit לאויב pro לאום, aut num ex coniectura verterit *inimicis ſuis*, vix disquiri meretur, ſatis praeſidii habet maſorethica lectio, a parallelismo membrorum. Cur verbum יקבהו Iidem verterint *relinquet illud*, aeque obſcurum. *Vog.*]

[*vſ.* 27. שחר) Dubium iterum eſſe videtur, num ex coniectura aut lectionis varietate *Graecus Alex.* verbum שחר transtulerit τεκταινόμενος. Si poſterius, legit חרש. *Vog.*]

vſ. 28. בוטח וגו׳) In verbo בוטח *ſecurus*, cui a plano nomen inditum, Originem ſpectandam eſſe, arguit ſubnexum יפל *cadet.* Sequens colon minus commode effertur; *et ſicut folium iuſti germinabunt.* עלה *ramum adſcendentem* deſignat; et quidem eum proprie, in quo, tanquam in centro, *vigor creſcendi* reſidet, quique propterea in arbore praeminet, ac caput effert. In פרח *laeta* et *luxurians* ineſt *germinatio.*

vſ. 29. עכר ביתו) Per *Conturbatorem domus ſuae* intelligo Eum, qui *per fas, per nefas opes corradit*, atque ita בית *domum*, id eſt, *eminentiorem fortunam*, ſibi familiaeque ſuae extruere ſe autumat, dum interim nihil aliud lucretur, quam *materiam maledictionis*, per quam in *ventum* abeant tandem omnes iſti theſauri: vel et, quae *venti* inſtar erumpens, omnia auehat, atque euertat. עכר eſt θολοῦν *turbidum* et *foeculentum reddere*, vt كدر apud *Arabes;* quibus deriuatum كدرة *craſſior pars liquoris omnis.*

feruus fit craffus diues ei, qui folide compactus eft corde. *vf.* 30. Fructus iufti arbor vitae; et foecundans animas folide fapiens. *vf.* 31. Ecce iuftus in terra traditur neci: quanto magis improbus et peccator.

CAPVT XII.

Verf. 1. Amans difciplinam amat fcientiam: at qui odit redargutionem, brutus eft. *vf.* 2. Bonus impetrat (expromit) gratiam a Iehoua, at virum facinorum condemnabit. *vf.* 3. Non ftabilietur homo per improbitatem; at radix iuftorum nequaquam nutabit. *vf.* 4. Vxor ftrenua corona eft mariti fui; et tanquam putredo in offibus eius, conturbatrix. *vf.* 5. Subductae rationes iuftorum, aequitas iuris: gubernationes improborum, dolus. *vf.* 6. Verba improborum, infidias nectere fanguini: at os rectorum

omnis. faex. amurca. Emblema aptiffimum huic fedi; in qua requiritur *conturbatio fortunarum,* quae *limpidiffimae* videbantur. Cf. *Prov.* 15, 6. אויל) *Appactus; ftultus;* iam non alius effe poteft, quam idem ille *Diues opum auidiffimus,* παχὺς; iisdemque *craffa vecordia* adhaerefcens. Eius, itemque familiae eius, fors tandem haec eft, vt *pro Haereditate ventum cernentes,* ad *feruilem* relabantur *vilitatem;* quum *folide compacti corde,* qui ditefcere non cupiunt, nifi in Deo, Dominorum fuorum faepe fiant Domini, atque ad magnas fortunas euehantur.

vf. 30. ולקח נפ׳) *Et foecundans animas, fapiens eft:* vel, *et fapiens foecundat animas.* Eft venuftiffima figuratio, a *palma palmam foecundante* adfperfo *flore mafculo,* qui vocatur לקח لقح et لقاح: vt ipfum Thema لقح *foecundauit palmam* adfperfo flore mafculo. Hunc vfum verbi לקח *Hebraeis* quoque tritum fuiffe, is demum indubitare poterit, qui nefciet *Iudaeam* fuiffe *palmiferam.* Opportuniffimum quoque verbum *capere,* pro *impraegnare,* et *foecundum reddere.* Sed hoc fatis iam euictum ad Cap. 1, 5.

vf. 31. ישלם) *tradetur neci.* Hanc potentiam Themati שלם vindicaui ad *Iob.* 23, 14. vbi *tradit ius meum* ישלים חקי valet *totum dedidit, meque vexandum, lacerandum, conculcandumque abiecit.* Ibidem ex *Kal* adduxi *Pf.* 7, 5. *Si confoui deditori meo malum.* Habes quoque hoc fignatiffimum *Ier.* 13, 19. הגלת שלומים *auecta eft deditionibus plenis;* ad *omnem* videlicet *acerbitatem captiuitatis,* atque *victoris faeuitiam.*

[*Vf.* 4. בעצמותיו) *Graecus Alex.* pofterius membrum ita vertit: *ωσπερ δε εν ξυλω σκωληξ, ουτως ανδρα απολλυσι γυνη κακοποιος.* Quid probabilius

rum eripit eos. *vſ.* 7. Subuertentur improbi, et nulli erunt: at domus iuſtorum ſtabit. *vſ.* 8 Pro ore maturitatis ſuae dilaudabitur vir: at deprauatus cordis in contumelioſam erit raptationem. *vſ.* 9 Melior eſt viliſſimus et ſibimet ſeruus prae eo, qui glorioſum ſemet facit, et defectus eſt pane. *vſ.* 10. Curat iuſtus animam pecudis ſuae; at commiſerationes improborum, immaniſſimum. *vſ.* 11. Qui colit agrum ſuum, ſatiabitur pane: at qui proſequitur vani-

babilius, eundum legiſſe בְּעֵץ מוחו. Praeferendam autem eſſe maſorethicam lectionem nemo non videt. *Vog.*]

vſ. 7. הפוך) הָפוֹךְ *Infinitiua forma* enunciatum, *euertere*! vbi vel ſuppleri poteſt *Deus;* vel, quod abrupto genere loquendi inculcatum putem, *ſubitum quid.* Non abhorret quoque, הפך *intranſitiuam* poteſtatem obtinuiſſe: vt *vertere*, *inuertere*, apud *Latinos*, per *vertere ſeſe,* vel *inuerti* reddendum. Ergo recte, *euerti improbi*! quo idem illud *ſubitum* repraeſentatur.

vſ. 8. לפי וגו׳) *pro ore maturitatis ſuae laudabitur vir*: vel, vt et hoc ad *Originem* reddam, *ſplendens praedicabitur*, vel *ſplendere dicetur.* שכל eſt *maturitas:* vt ſupra *Cap.* 1, 3. indicatum. *Os maturitatis*, eſt *os maturitate iudicii* et *prudentiae vigens*, ac *florens.* Quam magis illa *maturitas* enitet, tam magis dignitas viri exſplendeſcit. Ergo לפי *ad os*, ſimul ſignat *portionem* iſtius *maturitatis*, ex altera notione eiusdem voculae; vt ad quemque pro *gradu* et *menſura ſuae maturitatis* laudem redundare ſimul inſinuetur. Ei oppoſitus נעוה לב *prauus cordis;* non iam generatim; ſed ſpeciali vſu, quo עוי عوي et عي *torſit*, *intorſit*, ad *cor* ſe dare poteſt, quod *prudentia* et *maturitate* carens, velut *intortum*, *diſtortumue;* vbique *haereat*, *ſtupeat*, *ſemet implicet; Lingua* quoque *implicata, intorta, haerente*, et *immaturitatem ſtupidam* prodente.

vſ. 9. טוב וגו׳) Senſus eſt: *Viliſſimus viliſſimo opere ſibimet victum quaeritans, et comparans, melior eſt, quam qui glorioſum ſemet facit, et nobilitatem iactans generis, laborare renuit ignauus, piger, ſibi aliisque grauis; inutile terrae pondus.* Argute ועבד לו *et ſeruus ſibi;* non ſimpliciter, *qui pro ſe ipſe laborat*, ſed *qui ſibi ipſi ſeruitutem* quaſi *ſeruire* non *detrectat:* hoc eſt, qui *viliſſima* quaeque et *abiectiſſima opera non refugit; dum panem lucretur*, nec *alteri* vt *mendicabulum grauis* fiat. In eo acumen reſidet, et pondus ſententiae. Vtrumque ſuffulcitur verbis נקלה et מתכבד. Prius ſignat *viliſſimum* mortalem; *publicae contemtionis notis inuſtum* veluti; non ob *flagitia* iam, ſed ob *extremam* illam *inopiam*, qua ad *viliſſima* quaeque *miniſteria* ſeſe *demittere* coactus fuit. Hic demum aptus erat, dignusque, qui τῷ מתכבד *glorioſum ſe facienti*, et *in publico nobilitatem oſtentanti*, opponeretur.

 vſ. 12.

vaniter otiosos, deficitur corde. *vs.* 12. Flagrat improbus venationem malorum; ad radix iustorum dabit. *vs.* 13. In praeuaricatione labiorum, laqueus malus: et emicat ex angustia iustus. *vs.* 14. E fructu oris viri, saturabitur vbertim: et quod fouerunt manus hominis, ei refundet. *vs.* 15. Via stolidi recta in oculis eius: at auscultans consilio, sapiens. *vs.* 16. Stolidus, eo ipse die cognoscitur aegritudo

vs. 12. חמד וגו') *Venationem malorum flagrat improbus.* מצוד non tantum sonat, ex indole Linguae, *instrumentum venationis*, sed et *venationem* ipsam. Hanc *flagrat*, *ardentissime appetit*, et *anhelat*, ex *Origine* superius eruta. *Venatio* sic ipsam *praedam* designabit; *vncando*, *inuncando*, atque *ita venando*, conuectam; pro huius quoque Thematis certissima indole, ac proprietate. *Malorum* capias licet, *quam mali sectantur; mala parituram.* Huic sensui propius quoque resonat; *at radix iustorum* יתן *dabit.* Absolute, pro *dabit prouentum fructumque iucundissimum.* Redi ad Cap. 10, 24. [Admodum probabile *Graecum Alexandr.* pro מצוד legisse מצור *locus munitus;* vertit enim ἐν ὀχυρώμασι, et *Vulg. munimentum.* Illum praeterea hocce nomen post vel ante יתן legisse arguit verborum ordo, quo vsus est. Ficta videtur ellipsis, quam *Schultens.* in posteriori membro statuit, aptiorque lectio *Graeci Alex.* si membrorum nexum spectes; hanc in Paraphrasi nostra germanica expressimus, quam, si tanti est, conferas velim. *Vog.*]

vs. 13. בפשע וגו') Verba *in praeuaricatione labiorum laqueus* est *malus*, videntur mihi inculcare magnum illud vitae cum *honestate*, ac *felicitate*, degendae fundamentum, ne *permittamus labiis nostris vspiam transgredi, deficere, praeuaricari:* sed *vbique* et in *omnibus veritatis* ac *iustitiae* exactissimam *obseruantiam* iisdem iniungamus; quando in *minima* etiam *praeuaricatione labiorum* sit מוקש רע *laqueus malus*, i. e. *pessimus*, *pessimas trahens sequelas, vnde expediri non detur;* et *quo magis magisque impliceris*, vel ad *confusionem*, vel ad *perniciem.* Recinit huic sensui, *at emicat ex angustia* צדיק *recto-rigidus:* qui *iustus* simul, simul *verax:* pro *gemina* haud dubie *virtute* illius vocabuli. *Non intrat vllam in angustiam* ex praeuaricatione labiorum; *et si quid angusti ei obuenerit* per *artes* et *calumnias*, inde *iustitiae* ac *veritatis normam labiis* suis *obseruans*, neque vspiam a *recto tenore* deflectens, *emicabit.* Voci פשע per *Originem* inseminata vis est *disruptionis*, et *eruptionis;* vt quum *extra corticem erumpit* fructus. Inde ad *exorbitationem, praeuaricationem, defectionem ab officio*, progressio et *translatio metonymica* facta. Hoc quam pulchre quadret *labiis praeuaricantibus*, et quam suaui figuratione sententiam nostram ornet, quiuis sentit.

vs. 14. וגמול וגו') *Fomentum manuum hominis, refundet ei.* ישיב *redire faciet*, *rependet* praemium, *refundet* fructum. גמול ידים *fomentum,*

tudo eius: at contegit contumeliam ſolers. *vſ.* 17. Spirat ſecuritatem firmam, qui annuntiat vigorem iuſti, veri; at teſtis mendaciorum, impulſio in fraudem. *vſ.* 18. Eſt effutiens tanquam confoſſiones gladii: at lingua ſapientum ſanatrix. *vſ.* 19. Labium veritatis conſtabilietur in perpetuum;

mentum, vel *fomentatio*, *manuum*, eſt *id quod quis manibus ſuis fouit.* Aptum eſt *dextrae*, aptum *ſiniſtrae*, aptum *et vtrique parti.* In *dextram*, pro *beneficiis*, *Iud.* 9, 16. Pro *maleficiis*, et *in ſiniſtram*, *Ieſ.* 3, 9. 11. De *indole* verbi גמל, vide ſupra *Cap.* 3, 30. et 11, 17. Alterum ישיב *redire faciet*, pro *reddet vices; refundet*, in ſtylo conciſo tam parum ſcrupuli mouere debet, quam יתן *dabit*, pro *dabit fructum*, poſitum fuiſſe.

vſ. 17. (יפיח וגו') Animoſe: *Efflat firmitatem* ipſam, *qui indicat iuſtitiam*, (ſiue *rigorem recti* et *veri*:) *at teſtis mendaciorum, fraudem*, i. e. *impulſionem ad lapſum;* id quod *nullam* habeat *firmitatem;* ſed in *fraudem* et *perniciem coniiciat* ipſum *teſtem*. In אמונה ab אמן continetur *firmitas pedis* et *greſſuum*, cum *ſecuritate fida* et *tuta:* in מרמה aliquid quod *ſupplantet*, et *allidat*. En aliud; *reſpirabit ſecuritatem* (*firmam* ac *fidam*) *qui annunciat*, vel *indicat*, *rigorem iuſti* ac *veri: at teſtis mendaciorum*, mera *fraus:* nil habet *firmi*, *fidi*, *ſecuri*, ſed *ſibi aliisque fraudem ſtruit*, et *grauem lapſum*. יפיח *ſpirabit*, *reſpirabit* etiam reddendum *Pſ.* 12, 6. אמונה vt Pſ. 37, 3. רעה אמונה *paſce ſecuritatem.* Habes, quod aliis coloribus ornatum mox *vſ.* 19. Confer quae ad Cap. 14, 25. ſum daturus.

vſ. 18. (יש וגו') Venuſti quid recludunt *Origines*, ad quas exit; *Eſt effindens tanquam confoſſiones gladii: at Lingua* חכמים πυκινῶν *ſolide compactorum exſarciens;* i. e. *medicatrix*, *ſanatrix.* בטא *temere effutiuit*, valuit *proprie* et *primario*, *fidit*, *effidit*. Pulcre *effindere in labiis*, eſt *ſubitum* et *temerarium* quid *efferre*, *effutire:* vt Leu. 5, 4. et Pſ. 106, 33. Item מבטא שפתים *effiſſio labiorum*, pro *votis temerariis; Num.* 30, 7. 9. חכם eſſe πυκινὸν, alibi peruictum. חכם *ſolide ſapiens* πυκινὸς, et רפא *ſarciuit*, *ſarciendo ſolidauit*, et *ſanauit*, iucunde etiam ſibi recinunt, atque reſpondent.

vſ. 19. (שפת וגו') Grauiter enunciatum; *Labium firmitatis*, veritatis firmae, *conſtabilietur adusque:* (vsque et vsque) *et vsque dum* oculo *nictem Lingua fuci.* Non inuenuſtus luſus in לעד *ad vsque;* in perpetuum; et עד ארגיעה vsque dum nictem: i. e. *ad momentum: ad nictum oculi.* רגע eſt *vibrare.* Eius *ſegolatum* רגע *momentum*, quod *mouimentum* erat *Latinis*, *Hebraeis* eſt *vibramen.* Pleriſque ארגיעה eſt nomen, idem ſonans quod רגע *momentum.* Defendi poſſet, vt ſtatuatur eſſe *propago infinitiua* ex *Hiph.* א pro ה adhibito. Sed illatio illa *primae perſonae* aliquid fortius ſpirat. [*Graec. Alex. Vulg. Syr.* et *Chald.* verbum ועד verterunt *et teſtis.*

tuum; at dum nictem, lingua mendacii. *vſ.* 20. Fraus in corde eorum qui malum cudunt: at conſultoribus pacis, laetitia. *vſ.* 21. Non matureſcet iuſto vlla omnino moleſtia: at improbi efferti ſunt caſſo. *vſ.* 22. Abominatio Iehouae labia fuci: at qui veritatem praeſtant, approbatio eius. *vſ.* 23. Homo ſolers tegit ſcientiam: at cor elumbium pro-

teſtis. Patet eosdem protuliſſe hocce verbum non יָעַר, quemadmodum rectisſime (quod docet membrorum paralleliſmus) ad textum maſorethicum eſt efferendum, ſed יֵעַר. *Vog.*]

vſ. 20. מרמה) Vt iuſta ſit *Antitheſis*, מרמה *fraus* iam non dolum ſonare debet, ſed *impulſionem ad lapſum*, eiusdemque *conſcium* veluti *morſum*, quo *faber mali* ſibimet ſuam ſe ſtruxiſſe perniciem, vel ſtatim, vel mox, perſentiſcit. שמחה *laetitia* et *enodis laeuigatio* cordis, eſt eiusdem *tranquillitas ſerena*, quam nulla mali conſcientia, nullus metus, aſperet. Si quis *fraudem* ſtrictius dictam, ſiue *dolum*, retinere mallet, ſatis commode forte reddere poſſet; *Dolus in Cor cudentium malum*, ſcil. *ibit*, idque *multo cruciatu configet.* Signatiſſima phraſis, plenius elata *Exod.* 9, 14. Expendi meretur.

vſ. 21. לא יאנה וגו׳) Origo verbi אנה non ſimpliciter eſt *occurrere, obuenire, contingere;* ſed *maturum eſſe.* Vt أنى, Hinc appoſite, vt nihil ſupra *Exod.* 21, 13. at Deus אנה לידו *maturum fecit* occiſum illum *manui eius.* Item *Pſ.* 91, 10. לא תאנה *Non matureſcet*, vel *matureſcere ſinetur*, *ad Te malum:* vt ſcilicet *ſummum gradum maturitatis attingat*, *Teque* plane *conficiat*, atque *abſumat.* Egregie iterum 2 *Reg.* 5, 7. *Iud.* 14, 4. Hinc iam dubium nemini relictum, quin *Salomonis* genuina mens ſit, *non matureſcere ſinetur iuſto vlla moleſtia:* non permittet iuſtorum vindex, *vt ad ſummum gradum* et *feruorem maturitatis perueniat.* Si און pro *crimine* et *iniquitate*, quis vellet, ne ſic quidem abhorrens foret, *non matureſcere ſinetur Iuſto vlla Iniquitas.* Enimuero *tanget Iuſtum*, ſed *maturitatem non attinget;* nec *mortis* eum *laqueis* denuo *implicabit.* Prius adhuc quidem malim. Reſpondet *cumulo* huic ſequens Colon. *Et improbi efferti caſſo.* רע *caſſum*, ſignat nunc *malum triſte*, nunc *turpe.* מלא proprie eſt *farciri*, ita vt *tendatur effertum.* Figuratiſſime et per *Oxymoron* hic conceptum eſt, *effarciri caſſo;* vt *impleri inaniis* et *araneis.* Bifariam et hoc capias licet; vt vel ſit, *efferti ſunt omni malo miſero:* vel, *efferti ſunt omni malo turpi;* quod in illos, vt *dominium* inhibet, ita *ad ſummum* etiam *gradum* maturitatis plerumque pertingit.

vſ. 23. אדם וגו׳) Suſpicio incidit, quam promendam iudicaui; non ſequendam tamen; niſi iudicia meliora aliter decidant. Scilicet דעת *ſcientia* etiam notat *conſcientiam*, vt ſubmonui ſupra. Hinc oriretur, *Homo ſolers tegit conſcientiam* rei quae ipſi credita, vel aliunde nota, *at cor elumbium proclamat* אולת *craſſitiem ſtolidam:* i. e. *delictum*, cul-

proclamat craſſam ſtoliditatem. *vſ.* 24. Manus acrium dominabitur: at relaxatio obnoxia erit tributo. *vſ.* 25. Anxietatem in corde viri, compreſſam dabit illam: et verbum bonum illam exhilarabit. *vſ.* 26. Explorat pro compaſcuo ſuo

culpamue, *admiſſam* ab alio. אולת pro *culpa*, ac *delicto*, alibi etiam occurrit. Hic tamen plenius, et commodius, ipſius *elumbis craſſities ſtolida*, et *inepta*, intelligetur; cuius *praeconem* ipſe *agat;* qui dum ſe *ſcium* facit, et vbique ingerit, deprehendatur *fatuus* eſſe *ſciolus:* dumque cor ſuum *oſtentare* cupit, et *ſapientiam* ſuam iactat, reperiatur *vecors*, ipſo *corde* illo, quod ſibi arrogat, *teſte* ac *praecone*. Contra אדם ערום *homo ſolers*, et γυμνασθεὶς *ad* omnem *ſcientiam*, iſta in Palaeſtra exercitatiſſimus et firmiſſimus, כסה דעת *tegit veſte* quaſi *iniecta* ſuam *ſcientiam*, qua alios excellit, ac praecurrit; neque eam vnquam oſtentat, ſed *decenti* eandem *modeſtia* dum *velat*, *ornat*, ac *commendat*. Hoc per כסה דעת *ex ancipiti* conſignatum autumem. [Participium כסה tum *Gr. Alex.* tum *Syrus* abſque ſenſu legerunt ſeu protulerunt כָּסָה aut כָּסָא. *Vog.*]

vſ. 24. יד וגו') Eſt in Fonte, quod nulla verſio valeat aſſequi. חרוץ *acer*, eſt *acuminatus*, *acie ſecante vigens*. משל *Dominari* a *vi premente*, *imprimente*, *penetrante* ductum. רמיה *fraudulentia*, vel et cum יד connexum, *fraudulenta manus*, deſcendit a *laxitate remiſſa*, *quae ſibi aliisque fraudi ſit*. Duplicatam potentiam ad *Cap.* 10, 4. adſtructam reperies. מס *tributum*, a מסס *liqueſcere*, ſic dictum quod *tributis exhauriantur* ſubditi, ac quaſi *liqueſcant*. Pulcherrima ſententia, in *Prouerbii vſum* miſſa, ad omne genus hominum, ſtatuumque, ſe applicari patitur. [למס) *Gr. Alex.* vertit ἐν προνομῇ, aut ſecundum MS. A. εἰς προνομήν. Legiſſe itaque eundem לבז dubio caret. Iterum multo veriorem eſſe lectionem Textus maſorethici, quam qua vſus eſt Graecus, clariſſime adparet, ſi vtriusque membri ſenſus attendatur. Sunt ſcilicet membra ſibi oppoſita, et verbum חמשל in priori membro ſignificare videtur *ſeruos ancillasque habere;* dictio autem היה למס *in ſeruitutem redigi*. Vog.]

vſ. 25. דאגה וגו') *Anxietatem in corde viri, comprimet illam; cor ipſum* ſcil. *viri cordati; et verbo bono illam hilarabit*. Sic ἀπὸ κοινοῦ reſumtum לב־איש ſententiam rotundaret. Si praepoſitio ב ad דבר adeſſet, liquidior foret calculus. Poſſes itaque, *et verbum bonum illam hilarabit*, par eſt, vt *certa ſpes meliorum diſcutiat* iſtam *anxietatem turbidam*, *mentemque ſerenet*. Omnem concuſſi rudentem; nondum tamen ancoram iacere ſuſtineo; et mihi quidem necdum liquere pronuncio.

vſ. 26. יתר וגו') Optime Clar. *Cocc. Explorato ducit proximum ſuum iuſtus: at via improborum eos in errorem agit.* יתר non a יָתַר *excelluit*, ſed in *fut. Hiphh.* verbi תור *explorauit*, locum caſtris metandis,

ſuo iuſtus: at via improborum eos facit obuagari *in deſerto.* *vſ.* 27. Non ciebit remiſſio fraudulenta venationem ſuam:

at

tandis, aut domicilio figendo; vt *Num.* 10, 33. *Deut* 1, 33. In *Hiph.* quoque *Iud.* 1, 23. Alterum מרעהו non compoſitum ex מן et רע, ſed ſimplex מרע ſocius *Gen.* 26, 26. 2 *Sam.* 3, 8. *Prov.* 19, 7. Sic luculenta exſiſtit oppoſitio inter יתר, *explorat*, tanquam *per vaſtum deſertum*, et תתעם *in vaſto deſerto facit obuagari.* Hoc *Iob.* 12, 24. erat יתעם בתהו לא דרך *Vagari facit eos in vaſtitudine inuia.* In תתעם *eos* referri ſolet ad *ipſos improbos;* ſed exactius fuerit, teretiusque, vt ad רע *proximos* aut *ſodales* redeat, *collectiue;* qualem ſtructuram ſupra habebamus, Cap. 11, 9. in *Gnome* aſſimili. Licet quoque latius adhuc; *Via improborum, et ipſos, et ſocios, in vaſto deſerto omnis vanitatis facit obuagari.*

vſ 27. לא יחרך וגו׳) *Non ciebit venationem ſuam manus remiſſe fraudulenta;* רמיה, *quae per remiſſionem ignauam* et *languidam ſibi* ſemper *fraudem facit*, atque *ſemet illudit, nihil* agens *ſtrenue*, nihil *fida* illa et *firma opera;* qua vel *excitet venationem*, nedum vt *eam aſſequatur.* Hanc completisſimam imaginem ſuggesſit mihi vocabulum רמיה, cui oppoſita יד חרוצים *manus acrium vſ.* 24. huiusce *Cap.* et *Cap.* 10, 4. vbi pleniore formula habuimus כף רמיה *volam remiſſe fraudulentam*, item contrariam יד חרוצים *manui acrium.* Vidimus ibidem, ſimul alluſum ad קשת רמיה *arcum remiſſe fraudulentum*, qui *ſemet fruſtretur* et *eludat.* Sentis iam, quid huc το צידו adduxerit, et quanta venuſtate negetur רמיה *manum remiſſe fraudulentam* vel *ciere ſuam venationem.* Verbum حرك חרך apud *Arabes* eſt *mouere, ciere, excitare, κινεῖν*, generatim; et ſpecialius, *excitare praedam e cubili, κινεῖν τὴν θήραν.* Appoſitisſima figura, in qua ציד *venatio*, etiam amplectitur *victum, commeatum, omne quo quis alitur* ac *ſuſtinetur.* Notus vſus; quem *Lexica* copioſe praeſtabunt. Sic tandem idem enitet decus ſententiae, quod Cap. 10, 4. praeceſſit: atque vt ibi poſterius colon ſubſerebat, *at manus acrium opulentat;* ita et hic ſubnectitur; *at facultates hominis graues, acre:* hoc eſt, *grauis opulentia cenſenda, ſi quis habeat* το חרוץ *acre;* abſolute nunc poſitum, et complectens *acerrimam* cum *indolem*, tum *diligentiam*, ac *ſedulitatem:* quippe quod ad *magnas facultates*, et *opes*, prouehere ſoleat. Huc collineabat etiam *Cocc.* dans, *at opes hominis pretioſae, ſedulitas;* itemque Belgi *ſubſtantia autem hominis pretioſa, ſedulo:* quaſi לחרוץ. Omnino חרוץ eſt *το ὀξὺ acre.* הון יקר non male quidem *opulentia pretioſa;* ſed quum *pretium* ſub hoc themate a *graui pondere* ſit ductum, melius *grauem opulentiam* reddideris; quae *Graecis* βαρὺς πλοῦτος, et βάρος πλούτου. Subeſſe praeterea ſuſpicor *Oxymoron*, quod genus in ſtylo ſententioſo acerrimum. Nempe הון *opulentia*, dicta a *facilitate leui;* vt *facultates* pro *opibus*, quaſi *facilitates.*

at opulentia hominis grauis, Acre. *vſ.* 28. In itenere iuſtitiae vita: et via aggèrata Immortalitas.

CAPVT XIII.

Verſ. 1. Filius ſapiens *eſt*, caſtigatus a patre: (caſtigatus patris:) at irriſor: non audiuit increpationem.

vſ. 2.

litates. Hinc emergit *facilitas*, vel *leuitas*, *grauis*, pro *opulentia graui.* Poſterius hocce interim in medio relictum eſto. [Niſi forte in poſteriore membro traiectio a *Salomone*, data opera facta, ſit ſtatuenda, agnoſcendus hic eſſe videtur librarii lapſus, quo verborum vltimorum ordo iam conturbatus ſit. Si Interpretes, *Graecum Alex.* et *Syrum*, ſequamur hic conſtituendus erit ordo והון יקר אדם חרוץ. *Vog.*]

vſ. 28. ודרך וגו') Vocabulum נתיב forma *Part. Paſſ.* ab *eminendo* valet *aggeratum*, ſignatque *viam altam*, *munitam*, *Regiam*; Pſ. 119, 35. et Pſ. 78, 50. Etiam *feminine* venit *Ieſ.* 43, 16. *Dans in mari* דרך *viam; et in aquis validis* נתיבה *aggeratam*, *eminentiſſime munitam.* Scandit oratio, quae, ſi *ſemitam* vertas, ita ſidit, vt ferri nequeat. Eadem *gradatio* creſcens *Thren.* 3, 9. Apparet ſimul, integram phraſin fuiſſe דרך נתיבה *viam aggeratam.* Eam *Syntaxin* hic obtinere ambigi nequit: nam *via aggeratae*, non aeque concinna, quamuis vtcumque defendi poſſet, et in *viam aggeris* reſolui, quae *via* ſit *agger.* Hinc iam effloreſcit magnificum hocce, *In itinere Iuſtitiae vita; et via aggerata; Immortalitas.* אל־מות *Non mors*, vel ſignantius, pro natiua indole τȣ אל *Ne-mors.* Splendida figuratio, qualis et *Prov.* 30, 31. אל מלך עמו קום *Rex nè ſtare cum eo*, i. e. *cui reſiſtere non eſt; Irreſiſtibilis; cuius tanta Maieſtas, vt id ne tèntandum quidem ſit.* Similiter et hic; *Mors ne attentet:* quippe quae ſit *ſacroſancta*, *inuiolabilis*, *ſupra omnem mortis ictum poſita.* Vt autem in illo אל קום *Ne ſtare cum eo*, conſignatur veluti *Titulus* vere *Regius*, fronti *Regum*, vt ſic dicam, inſcriptus; ita et hoc in loco conceptum exiſtimem *Titulum viae* huius *Regiae*, אל־מות *Ne-mors. Immortalitas Sacroſancta.* En geminum germanum *Ieſ.* 35, 8. *Eritque ibi aggeratum, et via;* דרך הקדש *Via ſanctitatis Titulus indetur ei.*

Vſ. 1. בן וגו') *Filius ſapiens* exiſtet, *qui caſtigatur a patre: et irriſor* euadet, qui *non audiuit increpationem matris.* מוּסַר mihi eſt *Part. Hophh.* in *Regimine*, pro מוּסָר *diſciplina affectus, caſtigatus*, vnde pulchre מוּסַר אב *caſtigatus patris*; quem pater crebro et ſerio caſtigauit. Licet quoque ad poſterius illud *qui* omittas; rotundiſſima ſtructura, *at arriſor; non audiuit increpationem:* i. e. *qui vir* inter viros *factus*, *irriſorem Numinis agit*, et *contemtorem religionis*, *is* merito iudicatur *ſancta et ſeuera caruiſſe diſciplina*, *nec matris*

vſ. 2. Ex fructu oris viri, comedet vbertatem; at ſpirans auiditas perfidorum, cruditatem. *vſ.* 3. Seruans os ſuum, cuſtodit animam ſuam: disrumpens labia ſua deiectio atterens (frians) ei. *vſ.* 4. Concupiſcit, et vacuitas! anima (appetitus) ipſius, tardatoris: at anima acrium opimabitur. *vſ.* 5. Verbum fuci odit iuſtus: at improbus foetorem ſpargit,

tris increpationem audiuiſſe: i. e. *a Matre nunquam fuiſſe increpitum;* ſed contra *molli* eius *indulgentia* eſſe *corruptum.*

vſ. 2. (מפרי וגו') Duo hic non iniucunda teneri velim. Primum טוב *bonum*, proprie eſſe *ſuccoſum, vber, vberi ſucco vigens.* Alterum חמס *iniuriam, violentiam*, ex Origine ſonare *ὠμότητα cruditatem.* Addatur et hoc, נפש, directe, et ad literam *Allegoriae*, iam non notare *animam*, vel *animum*, ſed *appetitum edendi, ſpirantem auiditatem,* vt ſaepe alibi et mox *Vſ.* 4. Ergo; *e fructu* פי איש *oris viri*, comedet טוב *vber*, ipſamque adeo *vbertatem;* at *auiditas ſpirans* et *anhelans* illa *praeuaricantium*, *cruditatem*, nempe *ſuam*, quam in alios exercet, *omni amaritudine in auctores redituram.*

vſ. 3. (פשק וגו') Vix operae fuerit forte, quod verbulo monebo de luſu in vocabulis פשק et מחתה. Prius eſt *diducere cum ruptura*, vel *ad rupturam vsque.* In *Pihhel* hinc *diuaricare ad rupturam vsque pedes*, vt *Eſech.* 16, 25. Id animoſius ſimul, ſimul inuidioſius. Animoſe et hic; *diſrumpens* veluti *labia ſua, ea nimis pandendo*, מחתה לו *deiectio atterens* aderit *ei.* Nempe *diſruptio* trahit *ruinam*, quam ſequatur *deiectio*, qua quod *ſtabat* ſubito *conteritur*, atque *confriatur.* Haec *Origo* verbi חתת; de qua ſupra plus vice ſimplici.

vſ. 4. (מתאוה וגו') Conſtructio abruptior pondus affert. *Concupiſcens, at vacuitas! anima illius, tardatoris.* נפשו עצל; *pleonaſmo* aff. EIVS, pro *anima*, i. e. *auiditas ſpirans* et *anhelans*, vel *appetentia auidiſſima tardatoris.* Singularem *Emphaſin* addit ille Pleonaſmus, et quaſi digito commonſtrat: vt *Num.* 24, 3. *Effatum Bileami* בנו בער *Filii illius, Behoris.* Talia paſſim occurrunt, et *Dialectus Syriaca* in hanc partem effuſa. עצל *tardatorem, tardipedem*, a *crure intorto* nomen traxiſſe, ſupra oſtenſum ad Cap. 10, 26. Ei oppoſitus חרוץ *acer.* Cf. *cap.* 12, 24. 27.

vſ. 5. (דבר וגו') Senſus eſt; *Iuſtus odit verbum fuci*, quod *ore fucato* et *mendaci* ad aures eius defertur; vel *quo calumniatores graſſantur* aduerſus aliorum bonam famam. דבר שקר quadrat in *Calumniam, fuco illitam.* Hanc ſi *audiat iuſtus*, non auidis eam auribus excipit, ſed deſpuit, abominatur, atque procul faceſſere iubet. Id expreſſum per ישנא, ad *odium indignabundum* ſimul, ſimul *auerſabundum.* Contra, *improbus*, talium auidiſſimus, יבאיש ויחפיר.

git, et infamiam. 6. Iuſtitiae rigor ſeruat integritatem viae: at improbitas lubricat lapſationem. *vſ.* 7. Eſt qui diuitem ſe facit; et vacuitas omnis rei: eſt qui pauperrimum agit;

ויחפיר. Repeto *ἀπὸ κοινῦ* דבר שקר *verbum fuci*, et *tranſitiue* expono, *facit calumniam illam*, *ad inſtar ſentinae foetorem* quaquauerſum *ſpargere* et *exhalare*, *ad* aliorum *diffamationem*. Prius per יבאיש, poſterius per יחפיר, conuenientiſſimis figuris expreſſum. In יבאיש praeter generalem vſum, nulli non obuium, in *facinore turpi*, *quo* qui *adſperſus*, *reddatur foetens* apud alios; vt *Exod.* 5, 21. *Gen.* 34, 30. 1 *Sam.* 13, 4. 1 *Chron.* 19, 6. et alibi; preſſiorem adhuc alterum ſpecto, quo valeat, *facit efferueſcere*, *et ebullire cum foetore* illud דבר שקר *verbum fuci*. Vid. *Eccleſ.* 10, 1. Iterum יחפיר non ſimpliciter ſonat, *facit pudore confundi*; ſed *efficit vt* דבר שקר *verbum fuci grauiore* adhuc *aculeo configat*; dum *calumniam* iſtam tanquam *ſicam*, vbique vibrat ac circumfert.

vſ. 6. צדקה וגו׳) Splendidiſſimum lumen, quod fulgere non potuit, ob ignoratas *Origines* verborum סלף et חטאת. Prius iam attingere coepi ad *Prov.* 11, 4. Genuinam huiusce verbi indolem recludit, et reponit, *Dialectus Arabum* vbi سلف eſt *lubricare*, *glabrare*; vel preſſius adhuc, *vngendo glabrum reddere*, aut *lubricum*: vſu *intranſitiuo* per omnia haec ſimul admiſſo. Nil illuſtrius, pleniusque, ad omnem verbi noſtri ſedem. Cf. *Exod.* 23, 8. *Deut.* 16, 19. *Iob*, 12, 19. Reliqua exempla in *Libro Prouerbiorum* tantum reperiunda; quod indicium eſt *figurationis ſublimioris*. Talem dabit *Cap.* 15, 4. 22, 12. vt et *Cap.* 19, 3. et 21, 12. Sententiam noſtram, ſignantiſſimam ſane, ſic effero: *et improbitas lubricat peccatum*. Antitheſis omnibus numeris perfecta. צדקה *Iuſtitia*, ſiue *rigor recti ſeruat integrum viae*, vel potius, *integritatem viae*, quo minus *offendatur*, aut *vlla in re impingatur*: at *improbitas*, *turbulentia* cupiditatis, ad omne *peccatum impellit*, idque *velut lubricat*, vt *mens* ſemel *impulſa* magis magisque *praecipitetur*, peccato alio aliud trahente, ac tradente. Hic verus loci adſpectus, quem luminabit adiectus hicce radiolus, ex *Origine* τῦ חטא in *lapſando* ſita, *et improbitas lubricat lapſationem*. A *lapſatione* in *lubrico*, *ſecundaria* ſuccreuit vis *peccati*.

vſ. 7. יש מתעשר וגו׳) *Speciem praebere diuitis* (המעשר) quadrat in *omnes opulentos*, etiam *profuſos*, ac *ſplendidos*; quorum *cupiditas* quo copioſius hauſerit, quin et exhauſerit, eo ardentius ſitiat, vt de iis dici poſſit, et debeat, אין כל *vacuitas omnis rei*; quum *omnia deeſſe ei*, qui *omnia inſatiabiliter concupiſcit*, iure merito pronunciari poſſit. Item *ſpeciem praebere pauperis* (החרושש) pulchre conuenit *homini extus* quidem *inopi*, ſed *intus diuiti*, et *veram opulentiam poſſidenti*; quae nulla alia *Salomoni* eſſe potuit, quam *virtus* et *iuſtitia*, earun-

agit; (pannosum) et opulentia spissa est. *vs.* 8. Redemtio animae viri, opulentia eius: at pannosus non audiuit increpationem. *vs.* 9. Lux iustorum laete enitescet; at lucerna improborum extinguetur nigrescens. *vs.* 10. Tantulum

earundemque *immortalia decora*, atque *ornamenta*.

vs. 8. כפר וגו') Vocabulum גערה *increpatio* pro *admonitione seuera*, crebro occurrit. Sic *Vs.* 1. huius *cap.* Item infra Cap. 17, 10. Iterum *Eccles.* 7, 5. Elucet, *audire increpationem*, esse, vel *accipere*, vel *recipere acres admonitiones*, quae *ad virtutem stimulare* queant. Hinc iam scintillula emicat, quae maiorem forte lucem dabit; adfulget enim nexus cum praecedenti *Vs.* valde aptus, vt videtur, opportunusque. Insinuatum ibi, *diuitias*, *non ea esse* quae *extus fulgent*, sed quae *intus; virtutem*, *iustitiam*, *pietatem*. Hanc incudem vt grauiori ictu tunderet, subsumsit Sapiens, *Redemtio animae hominis*, *opulentia eius*. Hoc est; *non opulentia censenda, euanida illa auri species*, *quae oculos praestringit mortalium*, sed *solidum illud*, quod *Sapientia* confert quae Cap. 8, 81. dixerat: *Diuitiae et Gloria mecum* cet. Has *excellentissimas Diuitias* commendauerat *Cap.* 10, 2. et quidem eo nomine, quod *eripiant a morte*. Idem *Cap.* 11, 4. inculcatum iuit. Idem quoque nunc potentissima formula videtur altius affigere voluisse, praecedenti Gnomae subnectens, quod lumen ei et pondus addit; *Opulentia* viri *ea est*, quae fit כפר נפש איש *Redemtio animae viri:* quae *eum a Morte valeat redimere;* מרדת שחת *ne descendat foueam;* quia per *Gratiam*, et in *Gratia*, possidet כפר *Lytron* illud, quod per *Fidem* comparatur; *Iob.* 33, 24. Ex *Dauidis* sanctissima disciplina hos sensus imbiberat, qui *Ps.* 49, 8. 9. 10. eandem veritatem magnifice exequitur.

vs. 9. אור וגו') Artifice penicillo compendiose expressum, quod ampliore in tabella viuis coloribus depictum fuit *Cap.* 4, 18. 19. Quae ibi deducta, huc transferri velim. אור hic est *lumen surgens;* quod admirabiliter dicitur *laetari*, id est *laetius laetiusque enitescere:* vt contra *tristari, contristari*, de *lumine*, est *offuscari*; נר est *Lucerna*, *splendens* illa quidem *suis* quoque *radiis*, sed quae dum *ardet*, et *fulget*, eo ipso *decrescat*, et *semet* sensim sine sensu *absumens*, tandem *tetro nigrore extinguatur*, quin *exculcetur* veluti; ac *funditus deleatur*, secundum natiuam virtutem verbi רעך, quam ad *Iob.* 6, 17. tetigi. Latissimam habet sententia ditionem; praecipua, haud dubie sublimior illa ad quam remisi. Sic aliquid cognationis, forte et connexionis, existit cum *Vs.* 7. 8. Id aliis arbitrandum trado.

vs. 10. רק וגו') רקק a רק, proprie *tenue*; vnde ad *tantummodo* deuentum; quasi *tantulum, tantillum*. Expendatur hinc, *Tantulum cum tumore dabit rixam acrem;* nam מצה *crinium mutuam vulsionem* signat, ex *Origine*. Huc sequens

tulum cum tumore dabit rixam acerrimam: at cum consultis frenatio. *vs.* 11. Opulentia ex vanitate, attenuatur; at

quens *Colon* ita accommodari posset. *At cum consultis*, modestis, moderatis, consilio vtentibus, *frenatio est;* siue *sapientia* tum *semet frenans*, tum *alios*, ne *in turpem rixam* prorumpatur. Sic idem illud emergit, quod *Cap.* II, 2. *intrat fastus tumidus, et intrat contumelia* (contumeliosa rixatio:) ואת צנועים חכמה *at cum modestis frenatio.* Pro eo hic substitutum ואת נועצים חכמה. Nempe צנועים *asciati modestia*, et *frenum audire sueti*, venuste nunc vocantur נועצים *qui recepere consilium*, et *moderamen, quo sese regant.* Sic *colon colo respondet.* [*Graecus Alex.* prius membrum vertit: Κακὸς μετ' ὕβρεως πράσσει κακά. Secutus eum est *Syrus.* Legit forte רע pro רק *Vog.*]

vs. II. (הון מהבל) Acumen in phrasi קבץ על יד *colligens super manu;* pro quo Codices nonnulli offerunt עד יד *vsque ad manum.* Prius tenent plerique; indeque efficiunt, vel *sub manu; ad manum*, cum *quotidie* aliquid necessariis sumtibus *subtractum apponitur*, quod tandem *in summam* maiorem *excrescat:* vel, *per manum*, id est, *laborem*, et *industriam indefessam;* vt supra יד חרוצים *manus acrium ditabit.* Id plenius respondet *opulentiae ex vanitate*, ex *malis artibus*, vbi *non manus*, sed *fraus*, et *circumuentio*, viget. In hanc mentem et עד יד *Cocceio* visum sonare; *quousque manus suppeditat*, quod est, *labor et industria pertingunt.* Iucundus sensus. Vtraque lectio apta quoque *Paraphrasi Chaldaicae*, quae dedit, *Colligens vt largiatur pauperi.* Acute; nam יד *manus* frequentatur apud *Arabes* pro *liberalitate*, et *donis munificis.* Hoc in *Iuuenilibus* illustrabam, et commendabam. Sic *super manum* potius reddendum foret, *largam* nempe illam; et *erogatricem;* vt inde confestim expromatur; non in *sacculum* condatur. Tutissima *nummorum arca, pauperes.* Id *Cap.* II, 24. erat, *substantiam dispergens quis, cui adhuc congeratur.* Eodem tenderet עד יד *vsque ad manum*, non vltra, quam vt continuo, erogetur. Concinnum sub vtroque *Oxymoron* sic exoriretur: nam *Colligere vt effundas*, non est *colligere* sed *dissipare;* et tamen *dissipator hicce spissius aggessisse* tandem reperitur. Officit interim הון מהבל *opulentia ex vanitate;* et directius fuisset, *ex illiberali tenacitate.* Possem quidem, *opulentia propter vanitatem*, vel *prae vanitate*, *attenuabitur*, vt innuatur *luxus profusior;* cui *profusissima liberalitas* opponatur: sed id coactius forte. Palmam proinde ferat, *Colligens super manu*, vel *manum;* non sine singulari lepore, *vbi quidquid colligit, super manu industriosa et laboriosa veluti sustinetur;* eiusdem *vigori acerrimo* vnice *debetur.* עד יד *ad manum vsque* eundem quidem sensum refundere posset non tam limpide tamen: ac proinde על eatenus praeferendum.

[Aut felicissima sane coniectura vsus est *Graec. Alex.* aut, quod probabilius

at colligens ſuper manum, ſpiſſius cumulabit. *vſ.* 12. Spes tracta effligit cor; at arbor vitae deſiderium veniens. *vſ.* 13. Qui raptat verbum, oppignerabitur ei: at qui reueretur

bilius eſt, *legit* pro nomine מְהֻבָּל, *Part. Pual.* מְבֻהָל a בהל. Admodum confirmatur haec noua lectio ex lectione marginali verbi מבחלת quae eſt מבהלת cap. 20, 21. Elegantiſſime iam ſibi reſpondebunt huius verſus membra. Senſus eſt: *Opes acceleratae decreſcunt; quae autem parſimonia ſucceſſu temporis comparantur, ſemper augentur.* Vog.]

vſ. 12. (תוחלת וגו׳) In תוחלת *lentorem*, indeque *lentiorem*, ſiue *tenatiorem*, *ſpem* inſeuit *Origo*. Ei ſuccinit ממשכה *tracta*, *protracta* tamen, vltra quam fieri poſſe, aut debere videbatur. Ea מחלה *effligens* ſiue *atterens cor*, *plagis excoriantibus*, ad proprietatem verbi חלה Tom. I. *Originum* latius euictam. In תאוה באה *deſiderium veniens*, *aduenien*s, ſpectatur notio illa *veniendi*, quae adhibetur in *aduentu deſideratiſſimi* alicuius *Capitis*, cuius *praeſentia flagrantiſſimis*, quin *publicis veluti votis*, expetebatur. Ita *Ieſ.* 60, 1. et 62, 11. (ועץ חיים) *Arbor vitae*, in Prouerbium miſſa, pro circumſtantiis locisque accipienda eſt. *Cap.* 11, 30. habuimus, *Fructus Iuſti Arbor Vitae:* q. d. *dulcore*, et *vigore*, *Paradiſiaco praeditus;* quin *immortalitatem ſpirans;* adque adeo *conferens*. Eadem et alibi amplitudo. Hic reſtrictius valet *Paradiſiacam* quandam *ſuauitatem* ac *fruitionem* quaſi; prout ſane *vehementior cupiditas* in *poſſeſſione* rei cupitae cuique *Paradiſum* veluti pingit. Formula *Latina* erat, *immortalitatis inſtar cenſere.*

vſ. 13. (בז וגו׳) Particula לו non ad בז referenda, ſed ad דבר *Verbum* per excellentiam, *verbum Dei, verbum reuelationis;* cum *ſanctiſſimis veritatibus*, ac *praeceptis*. Hoc *violans*, et *profano corde*, *profano ore*, *raptans*, יחבל לו *opignerabitur Ei.* Tritiſſimus vſus pignerationis, ſub hac Radice ortus ab *illigatione vinculi bene obtorti;* vt *obligari* eadem *Metonymia* auctum; itemque *deuinciri*, *obſtringi*, alia. Sic infra *Cap.* 20, 16. et 27, 13. ne plura citem. Hinc grauis figuratio aſſumſit *pignerationem ad poenam;* quam applicui *Iob.* 34, 31. *Fero* plagas, *poenas*, *nec* tamen *pigneratus eram;* non eram *iis ſub pignore obſtrictus*. Item *Neh.* 1, 7. et *Mich.* 2, 10. Regnat apud *Arabes* phraſis. In *Alcor. Sur.* 74: 41. *Omnis anima ob id, quod lucratur,* patrat, *oppignerata eſt*. In *Hamaſa* vetus poeta *Mutelammis: An non cernis virum Morti pignus debere.* Id Tauritz. declarat *Morti ita eſſe oppigneratum, vt eam euadere nequeat.* Similiter رهين القبر *oppigneratus ſepulcri*. Apud *Liuium* exſtat *Corpora poenae pignoranda praebere.* Magnifice, tanquam ſub *edicto*, enunciatum, *Raptans verbum*, *Ei oppignerabitur*, vel, *Semet Ei oppignerabit*, ad omnem illam execrationem ſubeundam, quae contemtoribus Verbi

retur praeceptum, ille remunerabitur. *vſ.* 14. Doctrina ſapientis ſcaturigo vitae; ad recedendum a decipulis mortis. *vſ.* 15. Maturitas bona, dat gratiam; at via perfidorum, pertinaciſſime tenſum. *vſ.* 16. Omnis ſolers agit cum ſcientia; at elumbis pandit craſſitiem. *vſ.* 17. Legatus improbus arbitrum aget in malum; at internuntius multae fidei,

bi ibidem denunciata. LXX. nihil, aliquid vidit *Vulgat*: dans, *Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat.* דבר non pro *verbo* ſumſit, ſed pro *re quacumque;* vnde languor ſuffuſus, vbi viguiſſet, *Qui detrahit Verbo; in futurum obligabit ſe illi.* Languidius quoque in *Vulgata* expreſſum poſterius ישלם *in pace verſabitur.* Idem tamen placitum *Raſhio*, *Ab. Eſrae*, *R. Leui;* atque noſtris *Iun. Cocc.* etc. Rectius, et erectius, qui *praemio adficietur*, *remunerabitur*, extulere. Omnes haud dubie huc conceſſiſſent, ſi in יחבל *oppigneratio ad poenam* praeluxiſſet illa enim *retributionem praemii* ita ingerit, vt inde reſiliri nequeat.

vſ. 15. (שכל וגו׳) Dictio יתן חן *dare gratiam* hic non eſt, *eam ſibi conciliare;* ſed *erga alios exerere* et *exercere;* vt ſit, *Maturitas bona exerit gratiam; ſeſe praebet facilem* aliis, et *benignam;* callet *cedere;* callet *concedere;* in omnibus *characterem* exercet *maturitatis*, et *bonitatis* indicem. Cum ea excellentia indolis, e diametro pugnat *via perfidorum*, *in Legemque* caritatis *contumacium*, qui neſciunt quid ſit חן *gratia, benignitas, ingenua liberalitas* ac *facilitas;* eandemque vt *imbecillitatem* exſibilant. *Horum via* eſt איתן *pertinaciſſime tenſum;* omnibus *repugnans*, atque nec *cedens*, nec *concedens vel minimum.* Sic איתן explicandum, oſtendi *Tom. I. Orig. Cap.* 8. vbi ad *perennem tenorem*, qui *remittere neſcius*, a *Themate* יתן وتن, *proprietas* iam eſt reducta.

vſ. 17. (מלאך וגו׳) Verbum יפל non eſt a נפל *fut. kal*, ſed a פלל *fut. Niph.* valetque *Arbitrum aget.* Iſta poteſtas ab omnibus agnoſcitur ſub ſpecie *Pihhel*, vbi פלל ſaepiuſcule ſic proſtat: vt Pſ. 106, 30. *Eſech.* 16, 52. Notiſſimum quoque פליל pro *arbitrio;* et פלילה ac פליליה pro *arbitrio.* Hinc ſpeciei נפלל olim haud dubie ſubiectum fuit, *arbitrum agere, interuenire inter partes ad cauſam* ex bono et aequo *dirimendam.* De eo tam parum ambigi par eſt, quam de נשפט pariter in *Nipph.* frequentato pro *diſceptare;* נועץ pro *conſultare*, aliisque ad hanc normam. נפלל proprie eſt *ſecari*, et *ſectorem* ac *deciſorem agere;* quaſi *ſecare ſibi*, vel *inter partes.* Heic loci*vis* eſt mere *reciproca, ſecare ſibi*, atque ita *arbitrum agere.* Iam plane omnia, et limpida. Legatus *improbus*, turbulentus, turbatorque ſimul, יפל ברע *deciſorem aget in malum*, ad *mala* inter partes *miſcenda*, ad *vulnera* adfuſo veneno *fouenda*, ad *odia acerbanda*, ad

fidei, ſanator. *vſ.* 18. Mendicitas et inuſtio notae is qui diſſipat lineam diſciplinae : at qui cuſtodit redargutionem, grauis fiet opibus, honore. *vſ.* 19. Cupiditas ſidere coacta, intus dulceſcet animae: at abominatio elumbium, re-

cedere

ad *bella* denique *inflammanda.* Contra ציר אמונים *internuncius fidelitatum*, cui *fides veritasque cordi* eſt. מרפא *ſanatio* aliis, aliis *medicina.* Non male: ſed *ſanator* forte melius quadrabit. Lingua vtrumque admittit. ציר *internuncius, interpres, legatus*, illuſtri figura dictus quaſi *Cardo.* Sic *Cardines negotiorum.* Sed haec alias. [Primum verbum מלאך *Graecus Alex.* vertit βασιλεὺς. Valde probabile eſt eundem legiſſe מלך Veriorem eſſe lectionem text. maſor. ſatis ſuperque docet membrorum parallelismus. *Vog.*]

vſ. 18. (ריש וגו') *Mendicitas* erit, *et inuſtio ignominiae, luxans ſeriem* nexam *diſciplinae.* Abſtractum pro concreto. *Ipſa* fiet *mendicitas* (pannoſa paupertas) *et ipſa ignominiae inuſtio*: hoc eſt, *Mendaciſſimus* idem ac *notatiſſimus.* At שמר תוכחת *ſubſtrictius ſeruans* et *obſeruans redargutionem* יכבד *honorabitur.* Id (יכבד) gemina pollet virtute, ex *ancipiti*, et *honorem* ferens, et *honorarium diuitiarum.* Sic demum completur id, quod *mendicitati* et *inuſtioni notae* e contrario obductum. Verbum כבד *grauis* fuit, partim *metonymice* valet, *honoratus fuit*, partim *copioſus* et *diues.* Vtrumque complexus Cl. *Cler.* qui hic expreſſit, *didatur et gloriam conſequitur*: כבד *diteſcere*, *copioſum fieri*, cum *honore*, *dignitate*, *gloria* ſimul, iam dedi ad *Iobi Cap.* 14, 21. Specialius adhuc כבד *honorare*, eſt *Honorario afficere*: vt *Iud.* 13, 17. et alibi. Si id ſubtilius iudicetur, conſiſti poterit intra *graues opes honore* et *gloria cumulatas.*

vſ. 19. (תאוה וגו') Verbum נהיה *Rabbinis* quibusdam hic notare viſum *frangi*, *infrangi.* Anſa arrepta ex *Dan.* 2, 1. vbi נהיתה שנתו עליו tantum non omnes reddunt, *ſomnus eius fractus eſt ſuper ipſo:* itemque *Dan.* 8, 27. נהייתי ונחליתי *fractus ſum et infirmatus.* Apparet ex gemino hoc contextu, verbum נהיה alio quoque ſignificatu auctum fuiſſe: atque inde non ſine ſumma ſpecie huc inductum; *Cupiditas fracta dulceſcit animae; at abominatio eſt ſtolidorum, recedere a malo.* Magnum et nobile. *Cupiditatem fregiſſe, viciſſe, domuiſſe*, multo *dulcius;* quam *eidem*, vel cum iucundiſſima fruitione, *ſuccubuiſſe.* Id ſentiunt, id ſanciunt, viri fortes. *At elumbes*, ignaui, ſtolidi, *cupiditati reluctari nec poſſunt, nec volunt.* Horrent iſtam pugnam, et abhorrent. Ergo *voluptatum mancipia* omni *vera dulcedine* deſtituuntur; atque *euanida fruitiuncula* perpetuo et deluduntur, et detinentur. Sub תאוה נהיה *Cupiditate fracta* vel maxime ſenties τὸ סור מרע *recedere a malo*, *atque illud*, quantumuis illiceat obiecta fruitione ſuae dulcedinis, *abominari.* Sub eadem perſentiſcas quoque *pectus*

virtute

cedere a malo. *vſ.* 20. Ambula cum ſolide compactis, et compactus eſto: at qui paſcit elumbes, infringetur. *vſ.* 21. Peccatores perſequitur a tergo malum: at iuſtos remu-

virtute communitum; quod blandiſſimam illam peſtem valeat edomare. Hinc anſa data ſubſumendi, *at abominatio Elumbium, recedere a malo*, atque *pulcherrimam* illam *victoriam*, cum *intima animae dulcedine* coniunctam reportare. Iſta *intima dulcedo*, quae *liquidiſſima voluptate ſinus* et *receſſus profundiſſimos animae demulcet*, conſignatur verbo חערב, ex *Origine* δύει, ἐνδύεται, *leniter ſubit*, *penetrat*, atque *inſidit.* Verbum היה indubitatam poſſidet *Originem* τȣ *ſidere*, *ſubſidere;* ἵζειν, et ἵζεσθαι. Inde *eſſe*, *exiſtere*, per *metonymiam* adſcitum. Alio canali *metonymiae* idem ἵζεσθαι *ſidere*, *ſubſidere*, ſe dedit, pro *viribus fractis exhauſtum iacere.* Inde faciem induunt loca *Danielis;* quorum prior ſonat, *ſidere factus eſt ſuper eo ſomnus eius:* alter *et ſidere factus ſum, attritusque iacui.* Ad haec exempla nobis nunc emergit figuratio ſane quam ſuauiſſima, *Cupiditas ſidere facta*, ardore eius per virtutem fracto, victo, compreſſo, extincto, *dulceſcit animae intime in eam inſidens*, cum voluptate ſerena, limpida ineffabili; in qua nihil faecis, quae *dulcedinem* iſtam contaminet. [Nomen מרע *Graec. Alex.* vertit ἀπὸ γνώσεος; *Syrus* ܡܢ ܝܕܥܬܐ et *Chald.* מן ידיעתא. Adparet *Gr. Alex.* legiſſe מֵרֵעַ *Vog.*]

vſ. 20. הלוך וגו׳) Verbo חכם per *Originem* ſubiecta *vis compactionis ſolidiſſimae.* Inde *Sapientia* per *metonymiam* ſuccreuit: ſenſus idem, haud poenitendo lumine tamen auctus. Sic ירוע *infringetur, conquaſſabitur*, directius quoque oppoſitum; etiam retulerim, ad *bonae mentis ruinam*, quae *grauiſſima* tandem *clade* cuncta *inuoluat.* Luſus *Paronomaſiae* in ירוע et רועה in oculos incurrit. Poſterius vulgo redditur, *ſocius ſtultorum;* id rectius exiret, *compaſcens ſtultis.* Inde elegantius *Cocc. Qui paſcitur ſtolidis* in *Lex.* in *comment. Qui ſe oblectat ſtolidis.* Iſtoc adſpectu poſſis quoque *paſcens ſtolidos* nam cum *accuſat.* etiam conſtruitur; vt *paſcens ſtolidos* valeat, *iis ſemet oblectans:* vel *eorum ſodalitio delectatus.* Eſt aliud adhuc. הולך et יחכם per *Criſin Maſorethicam* obducuntur Textui, qui dat הלוך *ambula*, וחכם *et compingitor.* Id ſententioſius, ni fallor. *Conuerſare cum ſolide compactis et compingitor; at paſcens elumbes infringetur.* Prius *imperat;* poſterius *imperioſe promittit.* Genus, in *Prouerbiis* regnans; atque ſaepiuſcule iam inſinuatum. [Pro ירוע *Graecus Alexandr.* legiſſe videtur יורע vertit enim γνωσθήσεται. Facillimus videtur hicce lapſus ſi admittatur, exſcriptum olim fuiſſe hoc verbum יורע, *fut. Nipph.* a ירע *Vog.*]

vſ 21. חטאים וגו׳) רעה ſignificat *malum, quod patrant; crimina et ſcelera quibus ſe obſtringunt.* Haec *tergis*, haec *ceruicibus eorum* perpetuo *imminent;* quin *inſident.* Nempe *poſt equitem ſedet atra cura.* Hunc *ſeſſorem* nunquam *excutere* valent חטאים *reatu ſuo obſtricti*,

munerat bonum. *vſ.* 22. Bonus haereditatem cernere faciet filios filiorum; et reconditae pro iuſto opes peccatoris. *vſ.* 23. Spiſſa copia cibi, nouellatio pannoſorum; et opulentia ipſa raditur, quum non eſt moderamen. *vſ.* 24. Subſtringens virgam ſuam, odit filium ſuum; at amans eum, inuigilat ei diſciplina. *vſ.* 25. Iuſtus comedens ad ſaturitatem animae ſuae; at venter improborum indigebit.

CAPVT XIV.

V*erſ.* 1. Sapientes mulierum aedificant quaeque ſuam domum; at craſſa ſtoliditas ſuismet manibus eam deſtruit. *vſ.* 2. Ambulans in rectitudine ſua, tremiſcit Iehouam; at tortuoſus viis ſuis, temnit eum. *vſ.* 3. In ore craſſi eſt virga

cti, ac *praegrauati.* Apud Arabes ردف רדף in genere *a tergo premere*, quod eſt, *inſequi, perſequi.* Specialius adhuc ردف רדף *qui*, vel *quod poſt tergum alterius vni inſidet equo.* Hanc vim non extra ditionem *Hebraeam* adduci, liqueat ex *Thren.* 5, 5. *Super ceruicibus noſtris inſeſſores patimur.* ואת צדיקים, ישלם טוב) *et iuſtos remunerabitur bonum* nempe *ſuum illud, quod omni ſtudio exercent.* Habent *praeſentiſſimum* eius *fructum:* ישלם cum *accuſat.* etiam ſe conſtrui patitur. *Pſ.* 35, 12. ישלמוני רעה *Remunerantur me malum.* טוב *Bonum* et רעה *Malum* in caſu recto erectius, et directius, conſiſtunt. Verba תרדף et ישלם non in *futurum* tantum feruntur, ſed vel maxime *praeſens* conſignant. [ישלם *Gr. Alex.* vertit καταληψεται Admodum probabile eſt eundem legiſſe ישיגם *Vog.*]

vſ. 23. רב וגו') Ad ſenſum eruendum, adſciſco hic ſignatiorem vim voculae יש *ſubſtantia ſolida*, pro *opulentia grauiſſima.* Eam ſupra quoque habuimus. Sic exoritur *opulentiſſimus* qui obtendatur τοῖς ראשים *pannoſe pauperibus.* Horum tamen ניר *nouellatio*, i. e. *labor diligentiſſimus quo tenuem*, ſi forte, *agellum colunt*, *ſufficiet* ipſis *ſpiſſam cibi copiam:* at יש *ipſa opulentia quaſi*, נספה *raditur*, *eraditur*, בלא משפט *in non iudicio.* Hoc capias licet, *vbi deficit moderamen; diligens et attenta adminiſtratio;* atque *per ſocordiam* et *luxuriam* omnia diffluunt. Licet quoque, vt *Prov.* 16, 8. *Melius pauxillum in iuſtitia; prae ſpiſſa copia prouentuum* בלא משפט *ſine iure et aequitate.* Sic emergit *opulentia per nefas corraſa*, quae dicatur *eradenda.* Tale praeceſſit *Vſ.* 11. De Themate ספה proprie *raſit*, adiſis *Origin. Tom.* I. *Cap.* 13.

Vſ. 2. הולך וגו') Magna me ſuſpicio tenet, profundiorem hic ſenſum deliteſcere, quem ad *vſ* 16, enucleabo.

vſ. 3. חטר גאוה) Bifariam capitur *Virga ſuperbiae.* Plurimis eſt *ſuperbia virgam depoſcens*, et *poenas*

virga ſuperbiae at labia Sapientum eos ſubſtricte cuſtodiunt.
vſ. 4. Quum nulli ſunt boues, area pura eſt; et ſpiſſa copia
prouentuum in robore tauri. *vſ.* 5. Teſtis fideliſſimus, *qui*
nunquam mentitur: at qui proſtabit mendacia, teſtis falſitatis.
vſ. 6. Eruere conatur irriſor ſapientiam; et nulla ea; at ſcientia
intelligenti, facile. *vſ.* 7. Ito e regione ad virum elumbem; et
nequa-

nas datura. Aliis *virga ſuperbia*, eſt *Lingua*, et quidem quae loquatur ἐπιπληκτικά; et quae tanquam *baculo ferit.* Huc calculum adieci in *Obſerv. Philol.* adducto ſimili vſu, quo العصا ἴα עץ *baculus Linguam* apud *Arabes* ſignificat. Quum interim poſterius *colon* tendat ad *noxam* et *poenam*, a qua *ſapientum labia* eos, ſub cauta ſubſtrictione, praeſeruent; prior illa facies excludi non poſſe videtur. Ergo *Virga* quidem alios *verberans*, ſed quae tamen mox *reuerberet ſuperbum*; atque *ſemet* vel maxime *damno* et *malo mulcaſſe* reperiatur.

vſ. 4. אבוס בר) Vocabulum אבוס optime per *aream* exponitur. Nomen ei a *calcando*, *occulcando* inditum; quod eſt أبس. Iucunde figuratum אבוס בר *area pura*, *munda*; pro *vacua*; in quam *nullae meſſes congeruntur* ad trituram. *Amoſ.* 4, 6. נקיון שנים *puritas dentium*, de *ſummo cibi defectu* vſurpata. De cetero non *Gnome* eſt, ſed veri nominis *adagium*, quod *Allegorico ſenſu* auctum, omnia amplectatur, ad quae, cum neceſſariis adiumentis, intendendi nerui, opus exercendum, humeri iungendi, vt Res priuata et publica conſtabiliatur: atque proſperitate et abundantia omni cumuletur.

vſ. 5. עד וגו׳) Inſerendum אשר vtroque in membro. Senſus hic. Qui nunquam *mendax reperitur in hominum conſortio, ſed veritatem religioſe in magnis ac paruis iuxta colit;* Is *in iudicio, veraciſſimus cenſebitur:* atque *nemini* vnquam *ſuſpectus erit.* Contra; qui יפיח *proſtabit mendacia*, atque *turpi hocce vitio ſe* quotidie *commaculabit inter homines;* Is ne *in iudicio* quidem *fidem meretur;* ſed *falſi teſtimonii ſuſpicionem* apud omnes iure *mouet.* Certe vel *iniurato priori* potius credendum, quam *poſteriori iurato;* atque omnibus religionum nexibus inſtricto.

vſ. 6. ואין וגו׳) Abruptior Syntaxis, דעת נקל *Scientia, praefacile.* Talia erant *Cap.* 12, 10. אכזרי *miſerationes improborum, crudele:* et *vſ.* 27. *Opulentia grauis, acre.* Item *Cap.* 13, 14. *Via perfidorum, praefractum.* Eiuſdem eſt coloris, cuius, *Triſte lupus ſtabulis.* Apud *Arabes Adiectiua Comparat.* et *Superlat.* huic ſe ſtructurae praebent: vt in *Hamaſ.* هم أعق وأظلم *illi, praefractius et iniquius;* id eſt, *multo praefractiſſimi et iniquiſſimi.* In ואין aliud genus abrupti; nam valet *et vacuitas!* quod per *nulla ea* reddendum.

vſ. 7. מנגד) *Coram, e regione,* inferre poteſt *obſeruantiam;* vt *ſtare ante faciem*, eſt *obſeruare* tanquam *Dominum*, *eiusque iuſſa capeſſere.* Sic habebimus; *qui non agnoſcis et obſeruas labia Scientiae,* ſed illam auerſaris Magiſtram, *abi, ſiſte te ſtulto*, et *ſtultitiae.* Aculeus

nequaquam agnoſces labia ſcientiae. *vſ.* 8. Solida compactio ſolertis *eſt*, diſcernere viam ſuam; at craſſities appacta elumbium, impulſio in fraudem *eſt*. *vſ.* 9. Stolidis interpretem (conciliatorem) agit delictum: at inter rectos gratia. *vſ.* 10. Cor nouit amaritudinem ipſummet ſuam; et in laetitiam eius non penetrat ſe ſe alienus. *vſ.* 11. Domus improborum radendo euerretur; at tentorium iuſtorum germinabit. *vſ.* 12. Eſt via recta, in conſpectu viri, cuius extremum viae mortis. *vſ.* 13. Etiam in renidentia luret cor: et extremum eius laeuigatae

leus vehemens. Huc tamen concedere non audeo. Offert ſe mihi, *Ito e regione ad elumbem*, כסיל *diuitiis mollem*, *praeſidentem*, *faſtuoſum; et nequaquam agnoueris labia Scientiae.* Hanc vim τω כסיל ſaepe ſubiici, ſuperius adſtruxi. Ita לך מנגד ל' foret, *Eum propius accede; in eumque aciem defige; nil minus in eo agniturus es, quam labia Scientiae.* A capite ad calcem *Fatuus* deprehendetur.

vſ. 8. חכמת וגו') Vocabulum מרמה hic directe ſonat *impulſionem ad lapſum*. Hoc oppoſitum τῷ הבין דרכו *intelligere, viam ſuam;* vel potius, *prudenter dirigere*, atque ab *offenſione* omni, et *lapſu ſolida* mentis *compactione*, et *ſapientia cauere*. Qui talem ſe praeſtat eſt ערום γυμνασθεὶς in *palaeſtra virtutis* bene *firmus*, *ſolers*, expertiſſimus. כסילים *elumbes* contra, qui hac in palaeſtra nunquam roborati, quum *craſſa* ſua *ſegnitie*, et *ignaua appactione*, refugiant *viam ſuam intelligere*, et *prudenter diſcernere* ac *dirigere*, *in omnem fraudem*, *offenſionem*, *lapſum* perpetuo *implicantur*. Sic *appactio eorum*, mera eſt מרמה *impulſio in ruinam*. Huc collineaſſe videtur quoque *Cler.* ita edens: *Sapientia hominis cauti eſt prudenter viam ſuam inſtituere; verum fallax eſt inſanorum ſtultitia.* Recurrit ſimile *vſ.* 15.

vſ. 9. אוילים וגו') *Stultis interpretem agit delictum; at inter rectos Gratia;* vel *eſt;* vel potius ἀπὸ τȣ ϰοινȣ, *interpretem agit.* Omnes *aequi* et *recti*, *beneuolentia*, ac *pietate*, tanquam *vinculo gratiae*, *inter ſe deuinciuntur.* Potentiſſima *conciliatrix proborum virtus*, cuius ſanctiſſimo amore flagrant, eodem *Spiritu* animati. Contra inter *elumbes* et *vitiorum molitiei deditos*, *conciliatorem agit* אשם *delictum* per *delicti ſocietatem amicitiae nexu arctiſſimo colligantur.* Tale quid obſeruatum et *Iun.* et *Trem* qui dedere, *Stultos conciliat reatus; inter rectos autem quod acceptum eſt.* Ordo ergo hicce אשם יליץ אוילים; non לאוילים *pro ſtultis;* ſed in *quarto caſu quaſi* את אוילים, quatenus הליץ praegnanti vſu valuit, *vt interpres conciliare.* Inde מליץ *Orator*, *Internuncius*, *Interpres*, *Conciliator*. Quomodo notiones tam diſſidentes *interpretem agere*, *intercedendo conciliare;* itemque *illudere*, ludificari, ſubſannare; vnum thema occupare potuerint, ſupra ex *Origine* liquidiſſima deductum.

vſ. 13. גם וגו') Viuidi colores, dexterrime temperati. שחוק *Riſus*, pro-

תרמית impulsio sui ad lapsum. Jer. 8, 5. cf. v. 4

gatae laetitiae, aſperitas eſt ſcrupoſa. *vſ.* 14. De viis ſuis ſatiabitur diſſeptus corde; et de ſuper ſemet vir bonus. *vſ.* 15.

proprie *renidentia*, velut *aeris politi.* Ita apud *Latinos* vultus *renidens, renideſcens*, ab *aere renideſcente* translatus. כאב *lugere, moerere*, ex *Origine* eſt *lurere*, *lurorem contrahere.* Hinc ſub Graui *metaphora* ortae *plagae luridae*, qua *corporis*, qua *cordis.* Indoles natiua verbi שמח adfert *laeuigationem*, omni *nodo* et *aſperitate* carentem: יגה contra *attritionem ſanguinantem pedis, cordis*, ex *ſcrupoſa aſperitate* oriundam. Tabella, qua nil completius vllus pinxerit penicillus. Aliquid etiam luminis et gratiae confert denſata *Syntaxis*, in אחריתה *extremum eius*, laeuigationis. Eſt, tanquam ſi digito notaretur *Laetitia*, ſimulque taxaretur velut immemor ſecuturae mox תוגה *afflictionis.* Tale habuimus Cap. 13, 4.

vſ. 13. מדרכיו וגו׳) *Cocc.* poſterius membrum vertit: *Et de eo, quod penes ipſum eſt, vir bonus.* מעליו ſic valeret ad verbum *de ſuper ſemet;* quod *non ſit* ἀλλότριον *Luc.* 16, 12. *neque in alterius poteſtate.* Placet: lucetque ſatis, reiiculum eſſe, quod manus *critica* huc ממעלליו *ex operibus ſuis* ingerere tentabat. Addo tantum, iucundum acumen captatum ex vocabulo טוב *bonus*: in Origine Vber.: q. d. Vir טוב *vberi bonitatis ſucco gaudens* ישבע *ſatiabitur* מעליו *de ſuper ſemet;* de *ipſa* illa *radice virtutis* omnis, qua viget; de *fructibusque* quibus *exuberat* in omne officium pietatis. Inculcatur, *quanta vbertas* reſideat in titulo איש טוב *viri vberis*, ſi *Nomen* et *Omen* ſimul, obtineatur. Ad סוג לב obſeruo quoque, illud *auerſus*, ex natiua indole *diſſeptionem* ſonare. *Diſſepire* graue verbum, pro *dirimere* tanquam *ſepimento;* vnde et *diſſepimentum.* Hinc SEN. TRAG. *Bene diſſepti foedera mundi traxit in vnum Theſſala Pinus:* i. e. *regiones maxime diuerſas, et* velut *foedere mundi interſepiente auerſas a ſeſe in perpetuum.* Apparet סוג לב non ſimpliciter *auerſum corde*, ſed *refractarium*, ſignare, qui *diſſeptus* quaſi ſit, *interuenientibus ſpinis*, quibus totus inhorret, a *bonitate, pietate, virtute abhorrens.* Hoc erat *Pſ.* 53, 4. כלו סג *Omnis quiscumque ille, ſpinoſe diſſeptus.* A virtute *deuius*, et *auerſus* planiſſime. *Pſ.* 44, 19. 78, 57. יסוגו ויבגדו *diſſepti ſunt*, vel *diſſepſerunt ſeſe, et perfide egerunt, ſicut Patres eorum: inuerſi ſunt, vt arcus remiſſe fraudulentus.* Hinc altius adhuc *Originem* introſpicere licebit: nam 2 *Sam.* 1, 22. occurrit, *Arcus Ionathanis* לא נשוג אחור, *non diſſeptus eſt retrorſum, ſua* nempe *diſtorſione*, et *implicatione illa*, quae efficiat *Arcum remiſſe fraudulentum;* adſpectu quem deſcripſi ad *Prov.* 10, 4. Nempe illud *diſſepiri* ſecundarium eſt, a *torta implicatione*, quae eſt in סוג سلج, nec non وسج et وشج וסג: quod *Hebraei* quoque *fundi* fuiſſe *Ieſ.* 59, 14. arguit. Videre iam tandem ex hiſce eſt, quam appoſite dictum ſit, *Diſſeptus cordis a viis ſuis ſatiabitur.* Nempe qui totus *ſpinis* ſuis *horret*, et a *bonitate* ac *virtute abhorret*, dum aliis *grauis* eſt, ſibi multo *grauior* exiſtit

vs. 15. Socors credit omni verbo: at ſolers diſtincte atten
dit ad greſſum ſuum. *vſ.* 16. Sapiens tremiſcit, etiamſi
recedat a malo: at elumbis transgreſſorem agit, et ſecurus
eſt. *vſ.* 17. Curtus narium patrabit ſtolidam craſſitiem;
et

ſtit, atque ſua ſeſe malignitate vel maxime *compungit*, ac *diſcruciat*, in praeſenti; *acerbiora* adhuc *experturus*; et *viis ſuis probe exſaturandus.*

vſ. 15. וערום וגו') In poſtremo membro manifeſta *alluſio* ad palaeſtram; *Solers intelliget greſſum ſuum;* vel *prudenter attendet ad gradum ſuum.* Saepius ſe iam obtulit ערום proprie *γυμνασθεὶς*, *in palaeſtra nudari*, et *exerceri* ſolitus. Eſt ergo *ſolers* et *firmus* tam ad *ſupplantandum*, vt *Gen.* 3, 1. quam ad *ſupplantationem* vitandam. Vides quorſum collineet, *intelligere*, vel *prudenter attendere greſſum ſuum.* Eodem fertur יאמין *firmum et ſecurum cenſet omne verbum:* nam et hic *firmitas ſecura pedis*, et *greſſus*, ex *Origine* ſeſe offert. Redi ad *vſ* 8. [לאשרו *Vulgatus* vertit *greſſus ſuos.* Legiſſe videtur לאשריו *Vog.*]

vſ. 16. וכסיל וגו') Vulgatus: *Stultus tranſſilit et confidit.* IVN. *Stultus infert ſe, adeo praefidens eſt.* Satis animoſe: vt התעבר valeat *transgreſſorem agere; audaces greſſus inferendo.* Hoc cum בוטח *ſecurus eſt*, tanquam *in plano*, pulchre conſiſtit. Plerumque quidem התעבר eſt, *efferueſcere in iram;* vt עברה *efferueſcentiam* irae deſignat, ſed ambigi nequit, quin latiorem tenuerit ditionem, qua ſecundum *Analogiam* a עבר *transgreſſus eſt*, valuerit *vehementer* et *frequenter transgredi*, quin et *egredi:* nam ipſum illud *efferueſcere*, *intumeſcere* inſtat *aquae* extra ripam *egredientis*, inde ſubnatum. Hinc iam adſtrictius, et erectius; mallem: *Sapiens timet, etiam recedens a malo; at elumbis transgreſſorem agit audaciſſimum, et* tamen *ſecurus eſt;* ſiue *confidens.* [Admodum probabile eſſe videtur *Graecum Alexandr.* pro מתעבר legiſſe, transpoſitis litteris, מתערב vertit enim *μιγνυται*; quo vocabulo etiam vſ. 10. vbi verbum יתערב exſtat, ad illud exprimendum vſus eſt. Quum עבר in *Hitph.* ex vſu linguae non niſi *iraſci* ſignificet, negari vix poterit, multo commodiorem videri, ob membrorum parallelismum, lectionem *Gr. Alex. Vog.*]

vſ. 17. קצר אפים) *Promtus irae;* inter floſculos eſt dictionis *figuratae*, quae proprie adfert, *Curtus narium.* Cui *indignatio*, aut *faſtidium nares* ſoleat *corrugare* quam promtiſſime, vt cum *Horat.* quique ad omnia *acuta nare* et *caperata fronte* vtatur, vt cum *Auſon.* aut vt cum *Perſ.* loquar, *Vncis* qui *naribus indulget.* Eſt natiuus character *faſtidioſe ſuperbi*, ac propterea ad *iracundiam promtiſſimi:* vt contra ארך אפים *Longus* vel *Lentus narium* pingit *manſuetiſſimum* et *irae ſuae potentem.* Vide *vſ.* 29. infra. Talis *impotens*, et *Curtus narium* יעשה אולת *faciet craſſam ſtoliditatem* vel *ſtolidam craſſitiem*, id eſt, *certo certius patrabit*, vel potius *patrare aſſolet* vbique locorum, ad *minima* quaeque *iracundius efferueſcens*

et easdem corrugare ſolitus, odioſiſſimus erit. *vſ.* 18. Haereditario iure creuerunt ſecordes ſtolidam craſſitiem: at ſolertes coronamentum nectent ſcientiam. *vſ.* 19. Sidunt mali coram bonis: et improbi ſuper portis iuſti. *vſ.* 20. Etiam ſodali ſuo odioſus fit, at laceram veſtem redactus: et amatores diuitis, ſpiſſi. *vſ.* 21. Contumelioſe raptans proximum ſuum, reatu tenetur: at qui miſeretur inopum, o beatitates illius. *vſ.* 22. An non vagantur tanquam in vaſto qui malum cudunt? et gratia ac veritas cudentibus bonum! *vſ.* 23. In vniuerſitate nerui intenſi, erit neruatio; at verbum

ſcens, atque *intolerantis ſuperbiae* indicia praebens. Nil *odioſius* in vita: vt hoc quidem genus *intolerans*; merito *intolerandum* pronuncietur, omniumque *odio digniſſimum*. Hoc voluiſſe videtur Sapiens, quum ſubdidit, et איש מזמות *vir ſubſtrictionum odio habebitur*. זמם vt زم *proprie* eſt *religauit*, *ſubſtrinxit*, et quidem *capiſtro*. Inde זם ראשה زم راسه *ſurſum ſuſtulit caput*. זם באנפה زم بانفه *ſurſum traxit protenditque naſum*. Hoc *Gieuhar*. per تكبّر *ſuperbiuit* declarat; quin et monet הוא זומם هو زام abſolute vſurpari pro tali *ſuperbo*, qui *naſum ſubſtringere* ſoleat. Hinc iam omnia conſentiunt, ac conſpirant in ſenſum quem Verſione expreſſi. Inſerui *easdem*, quod אפים *nares* ex praec. membro vltro ſubaudiantur. *Corrugare nares* malui, quam *ſubſtringere*, vt *Latinae* auri ſeruirem. [Verbum ישנא *Graec. Alex.* tranſtulit ὑποφέρει. Certo certius eſſe videtur eundem legiſſe יִשָּׂא, aut ſi magis placeat ינשא. Arridet haec noua lectio, cum membrorum parallelifmus eandem egregie defendat; iuſta enim ſic oritur oppoſitio quae ex mente Auctoris hic eſt ſtatuenda: Videtur ſcilicet hic eſſe verborum ſenſus. *Iracundus ad minima quaeque efferueſcens*, non poteſt non *multa inepta prauaque facta patrare; e contra qui iram frenare non neſcit, multas ſufferet laeſiones atque iniurias, quas quod aequo animo perpeſſus ſit, poſthaec laetabitur.* Vog.]

vſ. 23. בכל עצב) Gemmula *figurae*; quam intercepit latens *Origo* vocum עצב et מותר. Hinc aliud dari non potuit, quam, *in omni dolore erit emolumentum*; et *verbum labiorum tantum ad egeſtatem*. Ille *dolor* explicatur per *laborem doloriferum*; ſed hoc nemini vnquam in mente fuiſſet, ſi *dolorem* iſtum, a *neruo ſtringente* deriuatum eſſe, conſtitiſſet. Hoc late demonſtratum in *Opuſculo de Defect. Hodiernis.* Inde produxi, *in omni neruo; ſi adhibeatur totus neruus, ſi exeratur* ὅσον σθένος *illud*, quod vocatur *neruos intendere*; tum erit מותר *emolumentum*. Recte pro *ſenſu*, non pro *lumine* dictionis Prouerbialis, quod *neruationem* iterum ſiſtit, et quidem *vibrantiſſimam*, per quam *fortunarum copia*, *abundantia* et *excellentia* elegantiſſime repraeſentatur.

bum labiorum tantummodo ad rasam indigentiam. *vs.* 24. Corona sapientum diuitiae eorum: crassa opulentia elumbium crassities. *vs.* 25. Eripit animas testis veritatis, at qui mendacia

tatur. Redeatur ad *Cap.* 2, 21. *Isti* כל עצב *vniuersitati nerui*, oppositum דבר שפתים *verbum labiorum*, quasi dicas *largam fandi copiam*, vbi *manus poscebantur:* siue *inanem loquacitatem*, et *iactationem*; vt 2. *Reg.* 18, 20. Hoc אך למחסור *tantum ad rasam penuriam* perducit. Vtrimque in מותר et מַחסר summus gradus expressus.

vs. 24. (אולת וגו׳) In *Animadvs. Philol.* iam monui, prius אִולת hic reddi posse per *principatum*, nexu haud poenitendo; *at principatus stolidorum stultitia.* Quum *stolidi principem locum* occuparunt, tum *stultitia eorum* magis *adhuc patescit. Eminentes fortunae stultitiam faciunt eminere.* Ergo *Opes Sapientes desiderant*, qui *ista sua ornamenta ipsi possunt ornare.* עטרת *corona* iam non *praemium* adeo, sed magis *decus*, quod et ipsi decorent; quum *opulentiam* vsibus iustis sanctisque dicantes, ostendunt *eam* solos *sapientes decere*: vt contra *nil minus sedet*, et *quadret* τοις כְּסלים *mollitie elumbi infractis*, quam *opulentia*; quippe quibus *stolidae luxuriae pabulum sit*, et *instrumentum*. Huc collineare hasce nostras *Gnomas*, ambigi nequit. Id emergit, si prius אִולת per *principatum* reddatur. Thema אול *secundariam* vim *stultitiae* adsciuit, ab *appactum esse*, et *crassitie concretum:* idemque valet quod παχύνεσθαι. Illud παχυς *crassus* apud *Graecos* frequentatur pro *stolido*, *stupido*, *hebeti*, vnde *Hesych.* παχύνοοι, παχυν νουν εχοντες. ανοητοι. Apud *Hebraeos* אויל pro *stolido* eadem *metonymica* nota percussum. Itemque אולת *stoliditas* ex *Origine* sonat *crassities* vt παχύτης. Idem παχυς est *diues*, *opulentus*; vt apud *Herod.* L. 5. Sect. 77. Οι παχεες *opulentiores Eubaeorum.* Apud *Aeschyl. Sept.* ad *Theb.* 777. grauissime ολβος αγαν παχυνθεις *opulentia valde crassescens*; et tanquam *opima facta.* Hac ansa παχεις *crassi* saepe duplicata notione veniunt pro *stolide opulentis.* Idem sub nostrum *Thema* admissum; atque inde *Iob.* 5, 3. אויל *stolide diuitem* conuertere sustinui, quem series requirebat. Παχεις iterum *obesos*, *praepingues*, *opimos* consignat; quos et *crassos* vocitarunt *Latini* etiam ante, quam *Crassus* ille, *Romanorum ditissimus*, exoriretur. Idem sub אול receptum ab *Hebraeis* indeque illud signantissimum *Ps.* 73, 4. בָּרוא אֻולם *exasciata*, i. e. *nitidissima eorum opimitas.* Hinc relucescit iam tandem sententiae nostrae genuina dignitas, qua nihil excellentius concipi potest, at *crassa opimitas elumbium crassities* vere *appacta.* Luditur in ancipiti vsu vocis אִולת, quae priori in statione *opulentiam crassam* i. e. *opimam* pingit; in posteriori, *crassam stoliditatem.* Suffulcit pondus dicti το כְּסילים *elumbes*, et *molliter tardi:* ideo *lumbum eneruati*, quia *ad lumbos pinguitudine* sunt *praegrauati.*

vs. 25. (מציל וגו׳) Sensus huius Gnomae pertinere videtur ad *omne genus*

dacia ſpirat, impulſio in fraudem *eſt.* *vſ.* 26. In reuerentia Iehouae praeſidium refugii; et filiis eius exiſtet aſylum *vſ.* 27. Reuerentia Iehouae ſcaturigo vitae; ad recedendum a decipulis mortis. *vſ.* 28. In compactione ſpiſſa, (concordia) populi, gloria eſt regis: at quum expirat conglutinatio

genus Sermonis. Certe יפח כזבים, qui *efflat mendacia*, ſub *ellipſi* *τ8* אשר; vel et in *Part. Praeſ.* a יפח *tumidius efflans mendacia*, iſtam amplitudinem exigere videtur. Nec obſtare autumen עד אמת teſtis veritatis, nobili figuratione nunc poſitus, pro *veritatis* religioſiſſimo *Cultore*, eiusdemque *ſtrenuo* vbique *Defenſore.* Μαρτυς, *μαρτυρια*, *μαρτυρεισθαι* paſſim ita apud Graecos; itemque *Teſtis*, *teſtari*, *teſtificari.* העיד *Hebraeum* eandem latitudinem ingreditur: nec mirum; eſt enim proprie *iterare*, *iterum iterumque aſſeuerare.* Ergo *Aſſeuerator veritatis;* cum alluſione tamen ad *aſſeuerationem ſanctiſſimam*, quae in iudiciis praeſtatur. Inde translatio venuſte deſumta.

vſ. 26. בירא֝ת וגו') Diſtrahit nonnihil vocula לבניו *Filiis eius;* et ambigitur quorſum redeat illud pronomen. Suſpicio mihi commota abſtruſioris *Syntaxeos*, qua בנים *Periphraſtice*, ſolemni ſtylo Orientis, conſtrui poſſet cum עז, quod hic *refugium* notet, non *robur:* hoc eſt; ipſum *actum refugiendi;* a robore tamen ductum, *ad quod confugiatur.* Eius *Thema* עוז عاذ, *confugit* ad Deum auerruncum; ad arcem, aſylumue. Inde apud *Gieuh.* אעוז ,اعوذ بالله معاذا, באלה מעוז, *confugio ad Deum*, *confugium* habiturus. Hinc nubeculam diſcutere eſt, quae verbo העיז offuſa in *Lexicis*, vbi dilute exponitur, *coire*, *congregari;* et *congregare ſe*, eſt ſcilicet *firmitatem ſibi quaerere; confugere ad Robur; Arcem; Aſylum.* Ita *Ier.* 4, 6. - - העיזו *confugite ad Aſylum; ne ſtetis.* Et Ier. 6, 1. Ieſ. 10, 31. נדדו העיזו *fugerunt*, ad *Aſylum confugerunt*, *clamantes* עוז עוז *Robur! Robur!* Haec genuina facies, et virtus. Apparet *Infin. forma* ſumtum, etiam notaſſe *Confugium ad Robur*, et מבטח עז ſonare *locum ſecuriſſimum quo confugiatur, inclamando Robur!* Hoc qui facere coguntur, pulchre vocari poſſunt בני עז *Filii talis confugii;* hoc eſt, *eo anguſtiarum redacti vt ad Robur Diuinum, tanquam ad vnicum Aſylum confugere* compellantur. Notiſſima figura, et *Periphraſis*, apud *Hebraeos*, *Aramaeos*, *Arabes*, omnem implens paginam. *Filios necis; Filios curarum; anxietatum, calamitatum;* quaeque alia innumera, hic cumulare nil attinet. Ad eum colorem בני עז *Filii confugii*, erunt *violentiſſime oppreſſi, quibus nihil relictum praeter* עז *confugium illud ad robur Dei;* quae *rerum deſperatiſſimarum ſacra* eſt *ancora.*

vſ. 28. ברב וגו') Thema רבב *ſpiſſari*, ad *multitudinem* quidem ſecundario permittitur, et *numerum ſpiſſiorem;* neutiquam tamen *ſpiſſitudinem* illam *compactam*, quam

tio, consternatio tabifica *existit.* *vs.* 29. Longus narium, spissae compactus prudentiae est; at curtus spiritu alte proclamat

Origo ei attribuit, dimisit, sed quam plurimis in locis eam sibi retribui postulat. Nostrum huncce vsum iam vindicaui ad *Cap.* 11, 14. הדר הדרה et *κῦδος*, *maiestas veneranda* simul, simul *formidolosa*, haud dubie *Regi* circumdatur, quum *in populo* viget *concordia*, quippe per quam et *Res paruae crescunt:* vt contra *maximae discordia dilabuntur.* Huc fertur באפס לאם *quum expirat conglutinatio;* id est *concordia*, animorumque *glutinata* veluti consensio. לאם a Radice לאם لَأَم *glutinauit*, et *agglutinatus fuit*, ex *Origine* ista limpidissima signat *conglutinationem*, indeque vel *foederationem* et *concordiam*, vel *nationem foederatam.* Tactum iam *Cap.* 11, 26. Grauissime proin באפס לאם, quum *talis concordia expirat:* ad *natiuam* eius voculae *potentiam*, quae isto ex fonte infert, vt dicebam, *vniuersam* rei *extinctionem*, per quam *finita expirat* veluti. Tum enim vero existit מחתת רזון; vbi possem sane commodissime, *consternatio principis;* vel potentissimi alias: sed ista significatio tam precaria est, vt gradum, quem in *Versionibus* obtinet, tueri vix ac ne vix quidem queat. Mihi equidem hinc nil decedit. Quid *Lingua* ferat, exigatque, dispiciendum. רזון vbique locorum valet *maciem*, *tabem:* a Rad. רזה رَزِيَ et رَزَا. Conf. *Ps.* 106, 15. *Ies.* 10, 16. 17, 4. et *Mich.* 6, 10. Vnde ergo *Princeps*, *Dominator*, *Dynasta*, quem LXX cum reliquo Veterum choro etiam hic habent, pedem intulit? Ex affini רזון a Themate רזן, quod cum מלכים *Regibus* vnam sedem tenet *Prov.* 31, 4. *Ps.* 2, 2. etc. Hinc conclusum רזון esse synonymum *Regis.* Non firmus ille calculus: nam רזן رَزَنَ sonat *Librauit, librante manu ponderauit.* Inde רוזנים cum istis, tum aliis in locis, sunt *Libratores consiliorum*, qui *Regibus* opportune additi. Accedit quod רוזן in *Part. Praes. Librans consilia;* et רזון multum et forma diuergant, et potestate; vt si a רזן duceretur, signare deberet *Libratum.* Dilucet proinde, *Dominatori* nihil iuris esse in hanc sententiam; atque in *consternatione tabifica* omnino pedem figendum. מחתה *proprie* est *confriatio*, *qua quid minutim atteratur.* Hoc cum רזון *tabe emaciante* pulchre consistit; atque *lumen* et *decus* simul dicto excellentissimo adfundit; quo inculcatur, vel *potentissimos Reges*, et *Regna opimissima* באפס לאם *expirante conglutinatione*, sub *tetra* velut *tabe consumi*, atque *expirare.*

vs. 29. (ארך וגו' -- ארך אפים est *Longus*, vel verius, *Lentus narium*, eadem *figuratione*, quam modo illustratam dedi ad *vs.* 17. vbi קצר אפים *curtus narium*, per quam *Longanimis*, et *tardus ad iram*, viuo colore repraesentatur. Pro *curtus narium*, stylo variante, קצר רוח *curtus Spiritu*, hic reponitur; siue *breuis spiritu.* Expingitur *impotens irae;* qui *spiritus animosque frenare*

mat craſſam ſtoliditatem. *vſ.* 30. Coagmentationes car-
nium, cor gratulabundum; at putredo oſſium, inuidentia.
vſ. 31. Qui opprimit tenuem, probro carpit factorem eius:
at glorificat eum, qui commiſeretur egeni. *vſ.* 32. In malo
ſuo impellitur improbus: at confidit in morte ſua iuſtus.
vſ. 33.

frenare haud valet. De *lumine* ſententiae haec; videamus et de *acumine* ac *ſenſu*. *Lentus narium*, רב תבונה *multus intelligentiae eſt;* videtur plenum; et tamen ex *Origine Thematis* רבב *ſpiſſe compingi*, adblanditur et hic, *ſpiſſe compactus eſt Intelligentiae*, vel *Prudentiae;* ſic enim cum *copia*, etiam *firmitas compacta* effloreſcit; quae tale *pectus* vndique *clauſum*, atque *os freno prudentiae* ſemper *temperatum*, praeſtet. Huc inuitat quoque illud, *curtus ſpiritu* מרים אולת. Magnus Commentator ad *Ieſ.* 37, 23. Dedit *alta voce effert ſtoliditatem;* id eſt, *inſanos ciet et miſcet clamores, quibus prodat ſtoliditatem.* Subſcribo; nam et כשא *ſuſtulit* ſaepe venit pro *ſuſtulit vocem;* ita הרים quoque *abſolute* vſurpatum. Hinc explanandum ſuſpicor ſalebroſius illud *Ieſ.* 10, 15. Habes iam ſignatiſſimum characterem *Curti ſpiritus;* qui *impotenti pectore*, *impotenti ore*, veluti *praeconem* vbique agit *craſſitiei ſuae*, et *ſtoliditatis*, quam nihil valeat refrenare. Simile quid habuimus *Cap.* 12, 23. quod contuliſſe iuuabit.

vſ. 30. חיי וגו') In *Animadverſ. Philol.* iam commonui, מרפא ſi *ſubſtantiuum* ſtatuatur, *ſanationem* vi *formae* ſuae reſonare: atque ita *Cor* exiſtere *ſanationis;* quod non *Cor ſanum* ſignet, ſed *Cor ſanans*, i. e. *fauſta* et *proſpera omnia comprecans*. Eodem directius adhuc peruenias, ſi מרפא capiatur in *Part. Hiph.* vt ſit *Cor Sanator*, *Collator* et *Comprecator ſanationis*, id eſt, *proſperitatis omnis*, quae huic nomini incluſa; vt *valere*, *viuere*, *omnem* ſaepe *felicitatem* amplectuntur. Apud *Arabes* رفا רפא *ſarciuit*, *ſanauit;* in II. et IV. hoc vſu mactatum. In *Camuſo*: *ſanauit eum*, רַפָּא cum *Infin.* חַרְפַּאת et חַרְפִּיא *ſanatio*, *vſurpatur pro*, *Dixit ei ſanatio tibi contingat, cum Filiis; hoc eſt, conglutinatione pacis* gaudeas, *et florentiſſimo familiae ſtatu.* Tale *cor* hic inductum, ſemper *fauſta* quaeque *comprecans* aliis, et ex viua caritatis radice *congratulans*, oppoſita קנאה *inuidentia* euincit. Pulcherrime huic ſenſui adaptatum חיי בשרים, nam et חיה *viuificare* حيى, frequentatum fuit, pro *vitam* et *felicitatem apprecari;* adhibita formula יחי *viuat.* Idem חיה *viuere*, pro *vigere*, *florere*, paſſim in *Sacris.* Ergo *vita carnium*, vel, ad natiuam vim, *coagmentatio*, vel *vigor* ille *laetus*, *quem cor laetum proſperitate* alterius, etiam *ſibimet* tanquam ex *ſcaturigine perenni ſuffundit per venas*, atque *ſubminiſtrat.* Hinc et poſteriori colo *pondus* accreſcere, quiuis agnoſcat.

vſ. 32. במותו) [*Graecus Alex.* vertit τη εαυτȣ οσιοτητι, *Syrus* autem

vſ. 33. In corde prudentis reſidet compactio ſolida; at *quod* in medio elumbium, euulgatur. *vſ.* 34. Iuſtitia attollet gentem; et beneficentia nationum expiatio eſt. *vſ.* 35. Appro-

tem ܕܟܠ ܠܗ ܢܕܥܘܗܝ. Vtrumque non ob lectionis varietatem, ſed ex interpretationis coniectura ſic vertiſſe certo certius eſſe videtur. *Vog.*]

vſ. 33. (ובקרב וגו׳) *At* quod *in medio ſtolidorum* eſt, *cognoſcitur.* Nempe *ſtultitia*, quam *Chald.* infulſit. בקרב neruoſe pro אשר בקרב *id quod in medio; in praecordiis eorum.* לב *cor* et קרב *praecordia, inteſtina*, vnam ſedem intrare amant. *Ier.* 31, 33. *Pſ.* 39, 4. et 109, 23. et ne plura congeram *Ier.* 4, 14. *Laua a malo cor tuum.* לבך, *vsque quo pernoctabunt* בקרבך *in praecordiis tuis computatae ſummae iniquitatis tuae.* A pari tam bene coniuncto hic reſiliri nec debet nec poteſt. אשר ſexcenties ſupplendum venit. Ante *particulas* omiſſum, addit pondus. *Iob.* 24, 9. על עני יחבלו, Quod *ſuper paupere, pignerantur:* i. e. *veſtimentum eius.* Illud pondus hic *in contemtum* vergit, atque ſimul *ſtultitiae* et *Vanitatis* veluti *colluuiem.* Reſumamus iam omnia. *In corde prudentis reſidet Sapientia,* תנוח tanquam *ſedem* ibi ſuam *fixit;* illud *omni ſolida compactione firmans intus, muniens extus.* Item תנוח *reſidet, ſedata modeſtia ſe continet, neque* vnquam *intempeſtiue* ſeſe *oſtentat.* ובקרב *at* quod *in praecordiis* כסילים *elumbi mollitie fractorum* ſtabulatur, תודע *innoteſcit, euulgatur*, et quaſi *ſub praecone publicatur.* Talia dicta plus vice ſimplici iam occurrerunt. Vide Cap. 12, 23. nec non 10, 14. יודע pro *euulgatur*, et *publicatur*, eodem aſpectu Cap. 12, 16.

vſ. 34. (צדקה וגו׳) Rotundum, et opportunum: *Iuſtitia extollit Gentem, et beneficentia nationum, piaculum eſt;* ſiue *ſacrificium piaculare.* Sic *I. Bruin.* cum aliis. Huc et *Grot.* conceſſit; qui voluiſſe videtur, *populis expiatio eſt;* vt לאמים conflatum ſit ex *Lamedh praef.* et אמים. Lingua patitur; et ſenſui, hanc quidem in partem inclinato, momentum accedit. חטאת pro *piaculo*, et *ſacro piaculari*, ſolemne eſt. חסד hic ſignate *benignitas* vel *beneficentia* erga *pauperes;* צדקה *rigor - recti, iuſti, aequi*, cum *aequitate iuſtitiae* affert etiam ſaepiuſcule ſtrictius *miſeris debitam illam*, quae in *eleemoſynis* iisdem *impertiendis* exercetur. Ita *Pſ.* 112, 9. et alibi. Ea vis ex *Arabum* صدقة ſuperius quoque confirmata, ad Cap. 10, 2. Idem ſic emergit, quod *Dan.* 4, 24. Regi *Babylonio* inculcatum; *Redime peccata tua* בצדקה *iuſtitia, et prauitates tuas* במחן ענין *commiſeratione erga afflictos* Sentis et ibi צדקה ad *aequitatem* tendere *benignam*, quae *iniquae violentiae, tyrannidi, libidini dominandi*, ſemper cum *inclementi oppreſſione* coniunctae, obtendatur.

vſ. 35. (רצון וגו׳) Non inconcinnum, *approbatio Regis ſeruo intelli-*

probatio regis ſane ſeruus maturitatem praeſtans: at indignatio eius efferueſcens, eſt conturbator.

CAPVT XV.

Verſ. 1. Reſponſum molle ſedabit aeſtum: at verbum acrius ſtringens bullire faciet naſum. *vſ.* 2. Lingua ſapientum

telligenti; vt ſit *Lamedh Datiui.* Concinnius tamen, quum nota iſta non compareat in poſteriori Colo, quod *Caſu recto* enunciatum, vt et hic teneatur *Nominatiuus*, et *Lamedh* nunc ſit *Emphaticum* illud, quod grauioribus ſtructuris amat admoueri: *Approbatio Regis ſane ſeruus maturitatem praeſtans; at indignatio eius efferueſcens, conturbator.* משכיל hac *vbertate* auctum, et quidem *gemino fructu*, effectuque, partim *prudentiae*, partim *felicitatis*, et *proſperi euentus*, adſtruxi ad *Cap.* 1, 3. מביש a בוש *perplexus fuit.* Hoc ex *Origine* ſignat *ſtrepitum aridarum rerum*, vt *cremiorum*, *ſtipularumue*, quum inter ſe *confunduntur*, atque *conturbantur.* Hinc *ſecundario* enata poteſtas *perplexitatis mentem ſumma confuſione conturbantis.* In מביש quum ita *abſolute* venit attendi videtur duplex vis, vt *Conturbator* ſit qui *negotia conturbans*, ſimul *conturbet*, et *perplexum reddat* Regem. *Cap.* 10, 4. occurrit בן מביש *Filius conturbator;* oppoſitus בן משכיל *Filio maturitatem praeſtanti.* Et *Cap.* 17, 2. *Seruus* משכיל *maturitatem praeſtans, dominaturus in filium* מביש *Conturbatorem.* רצון *approbatio; fauor acquieſcens;* itemque עברה *efferueſcentia cum indignatione erumpens:* in *abſtracto*, ad vtriusque *cumulum.*

Vſ. 1. מענה וגו׳) Disiugata, vt crebro inſinuaui, quae vno iugo tenebantur. חמת אף *aeſtus naſi*, nempe cohaerent, vnde inde in priori membro extitiſſet, ישוב חמת אף *redire facit aeſtum naſi*, i. e. *ſedat;* in poſteriorique יעלה חמת אף *tumeſcere facit aeſtum naſi.* Haec ad decentiam et grauitatem, dispertita. שוב *Redire* ſpeciatim frequentatum in *bullitu reſidente;* vel et *flumine in alueum ſe recipiente.* Conſimiliter עלה *adſcendere*, in *olla* aut *flumine tumeſcente.* Ad דבר עצב aliquid lucis et gratiae accedit per Originem *Radicis* עצב *ſtrinxit, circumſtrinxit.* Inde *dolor* ſubnatus. Ergo, *Verbum vehementius ſtringens*, atque ita *dolorem incutiens.*

vſ. 2. לשון וגו׳) Iucundus color, *Lingua ſapientum* תיטיב דעת *vberat ſcientiam;* eam reddit *pulchriorem, foecundioremque.* Verbum יטב cum ſororio טוב *bonus, praeſtans fuit*, ex *Origine* adfert *ſuccoſum eſſe, vberi ſucco vigere.* Hinc *vſ.* 13. mox recurrit, *cor laetum*, leuigatum, *vberat vultum.* Nitide. Subiunctum eadem decentia, *At os elumbium ebullit graſſitiem ſtolidam.* כסילים

tum vberat ſcientiam: at os elumbium ebullit craſſitiem. *vſ.* 3. Omni in loco óculi Iehouae ſpeculatores malorum et bonorum. *vſ.* 4. Medicina linguae, *eſt* arbor vitae: at lubricatio

כסילים *elumbes*, et *mollitie ſegnitieue fracti:* חכמים *ſolide compacti ſapientia.* Habent et illi *ſuam appactionem*, ſed *craſſam* ac *ſtolidam.* Hanc *ebullire*, et *eructare* tanquam ex *ſcaturigine perenni* non ceſſant; alios quoque *ſua* illa *craſſitie* inficientes; vt *ſolide compacti vbertate ſcientiae* alios *vberare*, atque ad *ſtudium veritatis* ac *virtutis foecundare*, poſſunt.

vſ. 3. צופות) hic velut *Perſona* induitur, valetque *ſpeculatores;* qui *ex alta ſpecula proſpectant*, et *explorant.* Talis *ſpecula* vocabatur מצפה; a צפה abſolute *ſpeculatorem egit.* Videſis *Ieſ.* 21, 5. 6. 8. 52, 8. cet. Specta iam; *omni in loco oculi Iehouae.* Magnifice. Magnificentius *ſpeculatores malorum*, et *bonorum.* Semper et vbique tanquam in *ſtatione* et *ſpecula.* O tremenda Lumina! Lumina dixi, nam et haec infert *Origo* verbi צפה صغى *nituit*, *nitida claritate ſplenduit.* Inde per *metonymiam* accreuit, *nitidiſſima acie inſpectauit*; atque ita *intenſum egit ſpeculatorem*, Alio flexu in *Pibhel* eualuit quoque *nitidauit*, *nitida lamina* auri, argenti, tectorii, *induxit: incruſtauit.* Haec virtus ad Cap. 26, 23. vlterius ſeſe elucidanda offeret.

vſ. 4. מרפא וגו') מרפא לשון eſt *Sanatio Linguae.* Pulchre exit, *Medicina arbor vitae;* ſaluberrimos praeſtans fructus, quin *immortalitatem conferre* apta nata. סלף haud dubie *lubricitatem* deſignat, vel potius *lubricationem;* de qua ad *Cap.* 13, 6. Per eam pulchre figuratum quicquid *medicinae ſalubri*, et *vitalem immortalitatis auram ſpiranti* per *praecepta religionis*, *veritatis* ac *virtutis*, aduerſatur; ad earundem *fundamenta* et *firmamenta aſtutiſſime* impugnanda et ſubruenda. Eſt omne id, per quod *improbitas* חסלף חטאת *lubricat lapſationem*, vt huc transferam illud *Capitis* 13, 6. atque impellit in *Atheiſmum*, *Profanitatem*, *Veritatis illuſionem*, ac *Virtutis eluſionem.* Hoc merito appellatum שבר ברוח. *Ruptura per ventum;* ſiue *diffractio* et *perruptio quam efficit ventus.* Comparatur talis סלף *lubricatio Linguae*, quae אמת *veritatem* et *firmitatem Fidei* labefactare nititur, ſaeuae tempeſtati, ac *procellae*, quae cuncta *quatere*, *diffringere*, *conuellere* aſſolet. Eadem conſtructio *Pſ.* 48, 8. *Per ventum Orientalem diffringis naues Tarteſſias.* Hinc שבר *calamitoſa diffractio* et *ſubuerſio*, qualem exercet *turbo* violenter *erumpens* et *irrumpens;* cf. *Ier.* 4, 6. 20. et 50, 22. *Diffractio per ventum* cumulatiorem ſenſum fundit, quam *confractio in ſpiritu:* quamuis ea plurimos abſtulerit calculos; atque vtcumque accommodari queat; ſi modo non ad *infractionem triſtitiae* referatur, ſed ad *vaſtationem* illam *bonae mentis*, quam ſupra inſinuaui. Hoc nobis שבר diffractio per ſe iam exprimit; eique cumulum imponit ברוח *per ventum turbinem.* Etiam *Rab. Salom. Leui*, *Merc. Iun. Piſc.* alii *confractionem*

catio in ea, diffractio per ventum. *vs.* 5. Craſſus contumaciter ſpernit diſciplinam patris ſui; at cuſtodiens redargutionem, ſolertiam praeſtabit. *vs.* 6. In domo iuſti opulentia eſt ſpiſſum emunita: at in prouentu improbi, faeculente turbi-

ctionem per ventum iam praeoptarant.

vs. 5. (אויל וגו') Satis concinne exit, *craſſe ſtolidus aſpernatur diſciplinam patris ſui; et ſubſtricte obſeruans redargutionem, ſolertem ſe praeſtabit.* Inuertas tamen ordinem licet, atque ita filum ducas; *Craſſe ſtolidus* exiſtit, qui *aſpernatus fuit diſciplinam patris; at ſubſtricte obſeruauit redargutionem,* qui *ſolertem praeſtat.* Sic idem oriretur adſpectus, quem ad *Cap.* 13, 1. vidimus. Si נאץ in *praeterito* textum occuparet, omnino praeferenda foret haec ſeries: *futurum* interim ſaepe reſolui in praeteritum, neminem fugit. Sic foret, *qui aſpernari ſolitus fuit diſciplinam parentis*, certo certius אויל *craſſe ſtolidus*, et *vitiorum ſordibus concretus* reperietur, *quum vir euaſerit.* Senſum hunc fulcit, quin quodammodo exigit יערים *ſolertem ſe praeſtabit:* deprehendetur dignus titulo ערום *viri exercitati*, et *periti.* Sibi quisque Arbiter ſedeat.

vs. 6. (ובתבואת וגו') *at in prouentu improbi, conturbatum.* Abrupte, ad pondus et terrorem. Intellige τεθολωμενον τι, *luto et faecibus turbidum quid*, quod *largiſſimum* quoque *prouentum*, et *opes* velut *in horrea conſtipatas*, *contaminet, conturbet, occulta maledictione erodat* quaſi, atque tandem *penitus* ſit *abſumturum.* Sed proprietas verbi proprius inſpicienda. *Gieuh. Vocabulum* עכר *notat amurcam olei, aliarumque rerum. Inde dicitur, Lampas, vel canalis ellychnium continens,* עכרת; *quum concreſcunt ibi faeces. Item* עכר *vini, aquae, butyri, extremum et craſſius ſedimentum.* Inde עכר in potu *turbido; vt* איעכר et עכר, *cum Infin.* העכיר, *eſt faecibus conturbare. In Traditione extat; Redierunt ad faeces ſuas:* i. e. *ad principium viae ipſorum peſſimae; et opera facinoroſa.* Cf. *Zephan.* 1, 12. *concreſcere ſuper faecibus.* Hinc graues *metaphorae* ſubortae. *Pſ.* 39, 3. כאבי נעכר *mea plaga lurens* τεθολωτι, *faecibus* quaſi *ſuis turbulenta facta eſt.* Inſignite etiam huc fertur *Gen.* 34, 30. Sic reliqua *faeces amarulentas*, per *quam limpidiſſima conturbentur*, includunt. *Iud.* 11, 35. 1 *Sam.* 14, 29. et 1 *Reg.* 18, 17. 18. Speciatim *faeculentia* haec ſeſe praebet ad *furta, ſacrilegia, turpe lucrum*, quae *reatum trahunt*, et *occulta maledictione fortunas* vel *limpidisſimas afflant*, atque *conturbant.* En ſignatiſſimum, mox *vs.* 27. huius *Cap.* עכר ביתו בוצע בצע. Eodem adſpectu auxi *Cap.* 11, 29. atque illuc itidem tendit, quod *Achanus* dicatur *Iſraelem* עכר *conturbaſſe*, qui *ſacrilegii* ſui *contagione* et *reatu* eos *adflarat. Ioſ.* 7, 26. Hinc iam ambigi nequit, quin נעכרת *faecibus conturbatum*, ſit *occulto reatu contactum*, per quod *opulentia* τȣ רשע *improbi, turbulenti, male* tandem

turbidum. *vſ.* 7. Labia ſapientum euentilant ſcientiam: at cor elumbium, non-rectum. *vſ.* 8. Sacrificium improborum, abominatio Iehouae: at precatio rectorum, approbatio eius. *vſ.* 9. Abominatio Iehouae, via improbi: at per-

dem *dilapſura* pronuncietur. Signanter בתבואת רשע, in *prouentu* vel affluentiſſimo *ex latifundiis*, quae *cupiditate turbulenta* et *inexplebili* connectere, ac propagare ſtuduit. Sic tandem iuſtiſſima membrorum *Antitheſis* exoritur, qua offertur *in domo Iuſti* חסן רב *opulentia ſpiſſe compacta*. Hoc ſonantius, ex *Origine*, quam *multa* vel *magna*. Habet et חסן ex *natiua indole* quod hanc *imaginem* ſuffulciat: nam *Radix* חסן valet *robur* vndique *communitum*; ac propterea *intactum, inuiolabile.* Inde חסון *Ieſ.* 1, 31. et *Amos.* 2, 9. *robuſtus, inuiolabili robore munitus.* Vox noſtra admirabiliter *Ieſ.* 33, 6. חֹסֶן יְשׁוּעֹת *Robur inuiolabile omnis ſalutis:* vel ſi malis, *Theſaurus illibatus.* Iſtam nempe potentiam ſaepe adſciſcit: vt *Ier.* 20, 5. *Eſech.* 22, 25. itemque *Prov.* 27, 24. vbi plura dabo. *Illibati theſauri* vim etiam verbo in Nipph. additam reperies *Ieſ.* 33, 18. Ita demum חסן רב *Opulentia ſpiſſe compacta* pleno in die relucet. [Neque *Schultenſii* neque reliquorum, quos hic conferre licuit, Interpretum, poſterioris membri explicatio arridet. Quod ſi enim membra huius verſus inter ſe conferas, ſenties eſſe, quod admodum impedire videtur membrorum parallelifmum. Si in priori membro particula ב adiuncta foret nomini בית tueri forte eadem poſſet in poſteriori membro, quod coniuncta ſit cum nomine תבואת. Sed hoc leuiusculum -- Grauius, vocabulum תבואת in poſteriori membro vix ac ne vix quidem reſpondere nomini בית in priori membro. Luce meridiana clarius adparet, conſilium Salomonis fuiſſe, per Antitheſin loqui; quae quo efficiatur, lectionis conie-cturam tentamus hanc: ובית בא רשע נעכרת Ex inuenuſta ſcilicet nominum ובית בא coniunctione ortum videtur וביתבא, hoc ab minus felici Critico forte pro nomine ובתבואת habitum (quod in וביתבא ſit corruptum) atque pro ſua perſuaſione ab illo integritati reſtitutum. Iam בית בא רשע nihil aliud eſt quam domus, quam ingredi aut inhabitare ſolet improbus; prout *Hoſ.* 11. 9. קדוש ולא אבוא בעיר ex membrorum parallelifmo eſt: *Sanctus neque, vt aliquis ciuium veſtrorum, qui inter vos viuit commoraturue.* Vog.]

vſ. 7. (שפתי וגו׳) Poſterius membrum vertit *Piſcator: At cor ſtolidorum non ſolidum* eſt; vt et *Cocc. non rectum* eſt; hoc ſenſu; *Abunde eſt Scientiae, abunde demonſtrationis, quam labia ſapientum ſpargunt; Cor tamen ſtolidorum inde manet auerſum, et vanitatibus addictum.* Egregius ſenſus; qui creſcet ſi לא כן ὑφὲν *Non-rectum* in *abſtracto* capiatur, ad normam 2 *Reg.* 17, 9. *Verba quae non rectum:* et *Ieſ* 16, 6. *Non rectum mendacia eius.* Infert gradum *ſuperlationis*, vt לא טוב *non bonum, peſſimum.* Accreſcat, velim, et hoc ornamen-ti,

persequentem iustitiam amat. *vs.* 10. Castigatio mala deserenti iter: auersans redargutionem, morietur. *vs.* 11. Orcus et interitus coram Iehoua; quanto magis corda filiorum Adami. *vs.* 12. Non amat Sannio demonstrationem fieri sibi: ad sapientes non ibit. *vs.* 13. Cor hilaritate laeuigatum, vberabit vultum: at in dolore stringente cordis, con-

ti, vt יזרו non sit simpliciter *spargunt, seminant;* hoc enim potius יזרעו: sed *ventilant, euannant.* Haec verbi genuina virtus, vt מזרה *Ventilabrum, vannus*, abunde arguit. Pulchre, *euannare, concussa* quasi *vanno nitidare scientiam labiis.* Sic *Ier.* 4, 11. *Ventus non* לזרות *ad euannandum;* et non להבר *ad nitidandum:* ad *grana frumenti perpurganda;* quae בר dicta. Eo et huc alludi potuit; nam vbi מזרה *vendilabrum* inducitur, בר *frumentum nitidum* vltro se offert. Cum eo דעת *scientia* amat comparari. Omnium instar sit *Ier.* 23, 28. מה לתבן את הבר *quid paleae cum frumento.* [יזרו) quod Masorethae nos proferre docuerunt יְזָרוּ *Graecus Interpres* protulit יָזֹרוּ, vertit enim χείλη σοφῶν δέδεται αἰσθήσει. *Vog.*]

vs. 10. מוסר רע) *Cocc. Exemplare malum.* מוסר pro *exemplo poenae seuerissimae*, protritum. *Esech.* 5, 15. *Ier.* 30, 14. etc. רע *malum* vt מוקש רע *laqueus malus* supra; vel potius vt חלים רעים *plagae malae, mala verbera Deut.* 28, 59. et alibi. Copula in medio omissa, neruum adstringit. [Prius membrum huius *vs.* in antiquis versionibus plane discrepat a textu hebraico. Num haec diuersitas lectionis varietati potius sit tribuenda, quam interpretationis coniecturae, aliis diiudicandum relinquo. Si admittatur *Graecum Alexandrinum* legisse מוסר לעזבי רע ארח doceri poterit, quomodo idem ex coniectura interpretationis prius membrum verterit; Παιδεία ἀκάκε γνωρίζεται ὑπὸ των παριόντων· Multo autem veriorem videri lectionem textus hebraici, integrioremque sensum hac ratione: *Hominem nequam primo grauissimis reprehensionibus atque plagis esse affligendum, et si has admittere recuset vitamque emendare nolit, tunc demum morte mulctandum;* facile, si opus esset, demonstrare possemus. *Vog.*]

vs. 12. הוכח) saepe quidem *castigare;* non minus tamen frequentatur in *demonstratione clara* ac *euidenti;* quam et *Origo* ipsa adfert. Hinc malui, *non amat demonstrationem fieri sibi.* Nempe *obstinauit* ille *impiam profanitatem;* indeque *veritatis conuictione* ne eximi quidem velit. Id completius.

vs. 13. לב וגו׳) Ad *vs.* 2. supra *Origo* verbi יטב indicata *in vbertate succi* et *vigoris.* שמח item propriam sedem obtinet in *enodi laeuigatione* ligni; vnde ad *laetitiam*, itemque *liberalitatem clementem, mitem, benignam*, per *metonymiam* processum.

Ita in *Diw. Hud.* [illegible] exponitur *Lignum lene, quod neutiquam siccitate sit constrictum.* Iam vero *cor* tale

consauciatur spiritus. *vs.* 14. Cor intelligentis terendo eruet scientiam: at vultus elumbium pascitur crassitiem. *vs.* 15.

tale מיטיב *vberat vultum*; eumque *placida* et *benigna hilaritate serenat.* Contra in עצבת *stringente dolore cordis*, *consauciatus vlceratur spiritus.* Intellige sis *spiritum vitalem*, qui *vegetat*, *animat*, *vigorem intus et extus suffundit.* Ita *Ps.* 104, 29. *Subtrahis spiritum illorum*, *et expirant.* נכאה *Analogia* renuente reducitur ad כאה. Quidni reddatur Linguae, quod olim possedit, ex نكا נכא *Crusta nudatum fuit* vlcus, *antequam sanaretur.* Inde formula solennis هنيت ولا تنكا *vngaris*, *nec vlcerum patiare rupturas:* i. e. *Lautus*, *et semper Laetus viuito.* Verbum נכה cum suis מכות *plagis grauissimis*, sororia tenet iura.

vs. 14. (לב וגו') Verbo בקש aliquid per *Originem* inclusum, quod hic gratam feret lucem, et nubeculam sententiae offusam dissipabit; est enim *terendo* et *subigendo eruere.* Hoc iam vt egregie quadrat in *Cor intelligentis*; ita per sane quam venusta oppositione פני כסילים *vultus elumbium*, dicitur *pascere stolidam crassitiem*, id est, *eam sectari*, *eaque tanquam pascuo suo laetari.* Sic רעה *pascere*, *carpere*, tanquam *in pascuo amplo*, et בקש *terendo vestigare*, ac *eruere:* itemque *Cor intelligentis*, ac *vultus elumbium*, decentissime hinc et hinc locantur. Sed, inquis, quid hic *vultus?* Imo vero, dixerim, quid hic *os?* quod *Masora* nobis procudit. An, *os stolidorum pascetur stultitia aliorum?* An *sua ipsorum?* Huc inclinari video; vt sit, *Os eorum plenum est stultis sermonibus*, *quos quasi praemandunt*, *vt iis deinceps animum alant.* Multo dignius, et, ad *Antithesin* quoque, plenius; *vultus Elumbium pascit crassitiem.* Quo tandem cumque *vultum* conuertant, apparet *vultum* esse *Elumbium*, *qui ventum pascat*, *qui sola vanitate delectetur*, *qui solam admiretur crassitiem*, atque *in eo* quasi *pascuo laete exultet.* Indubitas ne? Credatur ergo ipsi *Salomoni*, *Cap.* 17, 24. characteres hosce ita varianti: את פני מבין *cum vultu Intelligentis*, חכמה *Sapientia:* ipsa *Facies virum sapientem ingerit*, ac *demonstrat* per *modestiam*, *grauitatem*, *frenationemque* reliquam *virtutis:* ועיני כסיל *at oculi Elumbis sunt in extremitate terrae.* Ipse hominis *vultus fatetur vanitatem*, *cupiditatemque effrenatam*; quae sine *modo* et *modestia vagetur:* dum *oculos emissitios* quaquauersum sinit *spatiari;* et tanquam *libero in pascuo exultare.* [Vocabulum ופני quam Masorethae legendam esse docuerunt ופי tam *Graecus Alexandrinus*, quam reliqui, *Vulg. Syrus*, atque *Chaldaeus* legerunt ופי. Et veriorem quoque esse lectionem marginalem sensus suadet. Admodum coactam videri *Schultensii* interpretionem, quisque facile sentiet. Tentabimus itaque aliam. Ad locum parallelum *Cap.* 10, 21. (vbi dicitur: *quemque*, *qui viri sapientis consiliis obsequatur*, *pasci*, h. e. quid ipsi, vt felix faustusque sit facien-

vſ. 15. Omnes dies afflicti, *ſunt* mali; at laetus corde, conuiuium iuge. *vſ.* 16. Vber *eſt* ramentum cum reuerentia Iehouae; prae theſauro ſpiſſo, in quo turbulentia. *vſ.* 17. Vber eſt commeatus oleris, et amor ibidem: prae quam bos fartus, et odium cum eo. *vſ.* 18. Vir flagrantiae agglutinabit contentionem: at longus narium ſedabit concuſſionem litis. *vſ.* 19. Via tortipedis tanquam ſepimentum ſpi-

ciendum, docere, *ſolere;*) poſterius membrum verti poſſet: *Os ſtultorum non niſi ſtultâ malaque conſilia atque praecepta dat;* at malumus orationes nexui operam dare, atque ſecundum illum interpretari: *Os ſtultorum, non niſi ſtultis conſiliis actionibusque delectari ſolet.* Vog.]

[*vſ.* 15. עני) *Graec. Alexandr.* protulit עֵינֵי Male. An poſt רעים repetita vice legerit רעים an ſuppleuerit tantum, dubium. Poſterius probabile eſt. *Vog.*]

vſ. 18. איש וגו׳) In איש חמה *viro flagrantiae*, compendium, cum gratia, quaeſitum, pro איש חמה אף *Viro flagrantiae Naſi;* cui *Naſus* ad minimam offenſiunculam *exardeſcit vehementius.* Is iam ſuppreſſus, quod ſequeretur ארך אפים *Lentus narium:* de quo ad *Cap.* 14, 29. Verbum גרה graue eſt, et acerbitatis plenum. Eius *Origo* non niſi ad lucem, et auctoritatem Veteris Linguae, id eſt, *Dialectorum* conſtitui poteſt. Inde haurire licet vim *agglutinandi, glutine affigendi,* quae ſub غرى regnat. Eius II. et IV. teruntur pro *irritare canem* in praedam, *vt morticus ei agglutinetur.* Item *rixas, inimicitias exaſperare.* Ita in *Alcor. Sur.* 5, 17. *agglutinauimus inter eos inimicitiam et odium in diem vſque Reſurrectionis.* Indoles verbi שקט in *ſubſidendo*, vt ad *Iob.* 34, 29. indicaui. Inde in *Hipph.* exoritur *ſedare aeſtum turbidum.* ריב eſt *concuſſio litis*, ſiue *colliſio cum ſtrepitu:* quod iam alibi demonſtratum.

vſ. 19. דרך וגו׳) Pulchra tabella; viui colores, qui ſe mutuo illuminant. עצל *tardator;* proprie *tortipes;* vt ſupra viſum. משוכה eſt *ſpinoſa ſepes*, ab *intexendo* dicta. חדק infrequens, et bis modo reperiundum, notat *punctionem, conpunctionem;* et quidem quae *acie ſua penetret* ſimul, ſimul *ſcindat.* Hoc ſub *Arabum* خذق in *Appendice Goliana* comparet; per *Dſal;* quod et حذق per *Dal.* Hinc *ſenti* et *vepri* nomen inditum; quod *aculeatum horreat, lanietque.* Habes *viam tortipedis.* Ei obtenditur *iter aggeratum*, vel potius *aggerata ſerie nexum*, et *catenatum;* per quod incedunt ישרים *plani, aequi, recti* intus in corde; quibus *omnia* quoque *extus plana, aequa, recta;* nullis *ſalebris*, nullis *ſpinarum aſperitatibus interſepta.* Oxymoron.

 vſ. 20.

ſpinoſiſſimum: at iter planorum exaggeratum. *vſ.* 20. Filius ſapiens exhilarat patrem; at ſtolidus hominis, infamat matrem ſuam. *vſ.* 21. Craſſities ſtolida, laeuigatio *eſt* ei, qui corde deficitur: at vir prudentia praeditus aequato ibit gradu. *vſ.* 22. Infringere *eſt* rationes exactiſſime perpolitas, quum nullum eſt arcanum: at in compactione ſpiſſa

vſ. 20. (בן וגו') Ad Literam rite conſtituendam obſeruari velim, quod ſaepiuſcule inculcatum, ſtylo ſublimiore, ac ſententioſo, disiungi, quae vna ſerie coniuncta erant. Hinc ſub *Exhilarat Patrem,* comprehendas neceſſe eſt *et Matrem ſuam:* atque item contra, *ſtolidus hominis* בוזה *Patrem matremque iuxta.* Haec ad ornatum membratim digeſta. Iam vero שמח *exhilarare,* haud dubie *laetitiam* ſpectat *publicam*, et *honorem* inde *ad parentes redundantem*, quod *Filium* ſanctiore diſciplina continuerint, atque ad virtutem et ſapientiam, quam praeſtat in publico, formarint. Ex aduerſo *ſtolidus hominis* ſiue *Elumbis*, *mollitie perditus*, בוזה *dedecorat*, atque adeo *infamat matrem ſuam*: i. e. *arguit, maternam indulgentiam frena ei laxaſſe: ac* proinde *eam ſua* quoque *labe reſpergit.* Grauiorem iſtam vim a *raptatione* ortam, verbum noſtrum ſaepius induit: et בזוי *infamia publica oneratum* ſignat *Pſ.* 22, 7. *Ier.* 49, 15. *Ieſ.* 53, 3. Digeſtio membrorum et *Oeconomia* elibrata ad id, quod *Patri* hinc, illinc *Matri*, apprime conueniebat, vltro nunc in oculos incurrit.

vſ. 22. (הפר וגו') Ex *Origine* vocabuli רב geminum *Axioma* eniteſcit, *Infringere* eſt *rationes ſubductiſſimas quum nullum eſt arcanum: at in ſpiſſa compactione conſilian*tium *ſtabunt.* Redeatur ad *Cap.* 11, 14. vbi aſſimile dictum ex hac certiſſima *proprietate* vocis רב vindicatum. הפר *irritum reddere* a פרר *rumpi, disrumpi,* valet *infringere fiſſuris.* מחשבות *ſupputationes, rationes ſupputatae*, ac *perpurgatae:* a *primaria notione* verbi חשב *putare*, i. e. *purgare rationes;* dicebant enim veteres *putare vitim;* itemque *putare lanam:* vt in *Titinnii* illo, *da penſam lanam; qui non reddet tempori putatam recte, facite multetur malo.* Inde *putare*, *ſummam rationum* ſuccreuit. Conſimilis *Origo* רא חשב حسب in quatuor *Dialectis* noſtris. Id alteri loco deputatur. Tales *rationes* vel *ſubductiſſimas* הפר *infringere* eſt; in *Infinit.* ad promtiſſimam facilitatem inſinuandam, באין סוד *vbi vacuitas ſecreti;* vbi omnia rimis perfluunt, et hiant. Vocula סוד *ſecretum* ſonat a *fulciendo*, omnemque *hiatum obſtruendo;* quod Veteribus erat *offulcire.* Apud *Arabes* ſub *Radicibus* סדד سد, et סוד ساد *proprietas* haec aſſeruata. Inde *arcani* poteſtas ſubſumta, quaſi dicas *offultum*, i. e. *bene fultum* ſimul, ſimul *clauſum.* Sunt *Rabbini* qui סוד deſcendiſſe velint a יסד *fundauit.* Sed ſciatur et hoc proprie valuiſſe *fulciuit, ſuffulciuit.* Ita eodem recurrimus. Haec interior poteſtas *Sanctioris concilii*, atque *conſilii bene fulti*, quale *intimos*

ſpiſſa conſultantium ſtabunt. *vſ.* 23. Laetitia viro, in eo quod reſpondet ori eius: et verbum in tempore ſuo, quam vber. *vſ.* 24. Iter vitae ſurſum verſus maturitatem praeſtanti; vt recedat ab orco deorſum verſus. *vſ.* 25. Domum elatorum abolebit Iehoua: at terminum viduae conſtabiliet. *vſ.* 26. Abominatio Iohouae elimatae ratiocinationes mali: at

mos inter *conſciosſue*, omnibus locis ſuſtinetur: neque fas eſt vel latum vnguem inde deflectere. Nihil aliud proinde hic relictum, quam, *at in ſpiſſa compactione conſiliantium ſtabunt:* nempe מחשבות *ſummae rationum ſubductae.* Eae videlicet vndique *clauſae* et *offultae*, *nullas* praebent *rimulas*, per quas *infringere* ſit, quae *ferrumine ſolidatae* veluti, ſe labefactari aut eludi, non patiuntur. [Membrorum parallelismus admodum probabile reddit vocabulum מַחשבות legendum eſſe מַחֲשֶׁבֶת ſequitur enim verbum חקום in *ſing.* aut loco ſingularis חקים legendum תקומר. Ad *infin.* הפר ſupplendum videtur *fut.* תפר Pro ברב ceterum *Graec. Alex.* legiſſe videtur בלב. Male. *Vog.*]

vſ. 23. שמחה וגו׳) *Laetitia viro, cet.* Eleganter *reſpondere ori dicitur*, *quod ad palatum* eſt. Ita comparatio exiſtit inter *ſuauiſſimam buccellam, quae os titillet;* et inter *verbum tempeſtiuum,* quod *palatum mentis* vt טוב *bonum*, *ſuaue,* omni *vbertate plenum, dulcedine ineffabili commulceat.* Hoc intendi, ſuadet geminum germanum illud, *Cap.* 25, 11. Confer Prouerbialem formulam *Iob.* 12, 11. itemque grauiſſimas *figurationes*, *Iob.* 6, 6. Num comedetur ieiunum, *inſulſum? num ſapor in Saliua ſomnolentiae? Sunt mihi vt putredinoſa mei cibi.* Intempeſtiua et importuna *Eliphazi verba* acrius caſtigantur: vt hinc ſubſumere mihi liceat, *Laetitia viro in eo quod ori eius reſpondeat;* ודבר בלא-עתו מה רע *at verbum in non-tempore ſuo, o quam caſſum!* o quanta faſtidia! quantum ciet ſtomachum! vel patientiſſimo Virorum.

vſ. 24. ארח וגו׳) Grande et vber vocabulum משכיל *maturitatem praeſtans*, quod hic admirabilem parit proſpectum, et effectum; quatenus iſta *maturitas virtutis* per *iter vitae* tendit ducitque למעלה *ſurſum verſus*, ad *beatam immortalitatem;* atque Poſſeſſores ſuos ab *Orci ditione* potentiſſime *vindicat:* praeſtatque ne per *mortem primam* in *ſecundam* incidatur. Ita demum משכיל *praeſtans prudentiam* ſanctorum, ad *ſummam* quoque *felicitatem ematureſcit.* Duplicem hanc potentiam verbo huic incluſam reperies ad *Cap.* 1, 3.

vſ. 26. ומהרים וגו׳) Cocc. *Et pura ſunt verba gratiae*, i. e. *nullam mixturam ferunt Heterogenei.* Recipio; ſed ſublimius quid adiunctum cenſeo. טהור *nitidum*, *nitide mundum,* per excellentiam, eſt, *Dignum Sacrario*, *Dignum Altari.* Ita *Mal.* 1, 11. מנחה טהורה *Oblatio nitide munda.* Verba erant Sacra in *Lege*, טהור *nitidus* et טמא *fuſcatus labe, inmundus.* Poſterius iam vehementius

at nitide mundi *ſunt ei* ſermones ſuauitatis. *vſ.* 27. Faecibus conturbat domum ſuam auidus lucripeta: at oſor munerum, viuet. *vſ* 28. Cor iuſti aeſtuat meditabundum vt reſpondeat: at os improborum ebullit malitias. *vſ* 29. Longinquus Iehoua ab improbis: at precationem iuſtorum audit. *vſ.* 30. Lumen oculorum exhilarat cor: nuntius bonus

tius expreſſum per תועבה *abominatio*, pro *re abominabili*; vt *cadauer*; מחיר אתנן זונה *merces meretricia*, כלב *pretium canis; pueri meritorii. Deut.* 23, 19. Vide etiam *Cap.* huius *vſ* 8. et *Cap.* 21, 27. Eodem et huc collineatum in מחשבות רע *rationibus* etiam *perpurgatiſſimis mali*, in quibus vtique ſe credit Deo placiturum. Haec vis ex Origine defluens, pondus efficit ſententiae, quae alias languebit. Non erat, cur Sapiens inculcatum iret *cogitationes mali*, quibus *mala malus* machinetur, Deo diſplicere: ſed *rationes* eius *ſubductiſſimas, religioſiſſimamque* adeo, vt ſibi imaginatur, *intentionem*, meram *Deo* eſſe *abominationem*, hoc demum illud eſt, quod graui dicto ſanciri merebatur. Eodem mox vocabit *vſ.* 29.

vſ. 27. עכר) De *conturbatione foeculenta domus*; qua quidquid corradit *turpis Lucripeta*, *reatu* et *maledictione occulta* adflatum ac contactum eſt, abunde ad *vſ.* 6. בוצע בצע) proptie *exſecans ſectionem*; ſignatiſſima formula, cuius vim ſenties ex hac tabella *Horatiana: Diues agris, diues poſitis in foenore nummis. Quinas hic capiti mercedes exſecat, atque Quanto perditior quisque eſt, tanto acrius vrget.*

vſ. 28. לענות) a ענה, vel *ad profandum*, vt *Cocc.* vel *ad reſpondendum*, vt plerique; vt nil niſi *meditatum, coctumue*, ex corde, ex ore, exire dicatur. Hunc ſenſum complet, et ornat, Origo τȣ הגה, ſita in *exaeſtuare*, βραζειν, βρασσειν, εκβρασσειν, quod eſt ζειν, αναβαλλειν apud *Heſych.* Redi ad *Cap.* 8,7. vbi *feruidius* hocce *ſtudium*, copioſe *exaeſtuans*, iam indicaui. Verba יהגה *exaeſtuat*, et יביע *eructat*, *ebullit*, ſibi inuicem agnata figuratione reſpondent. [Vocabulum לענות *Gr. Alex. Syr.* et *Chaldaeus* transtulerunt *fidem*. Valde probabile videtur eos alia vſos eſſe lectione. Si coniecturae locus eſt, legiſſe arbitramur לַאֲמֻנוֹת aut לאמת -- Prius praefero; et ſi forte lectio dictorum Interpretum, maſorethicae, praeſtaret, mutationem τȣ לאמנות in לענות ſic coniicio: Omiſit librarius litteram מ; inde ortum לאנות; Criticus tandem cum ſentiret contextum notionem τȣ לאנות nullo modo ferre, illud legendum eſſe coniecit לענות, quod ſi de *conſiliis proborum* explicetur, haud incommodum ſenſum ſuppeditare videtur. *Vog.*]

vſ. 30. מאור עני') Vt *Sol oculos illuſtrans, cor intime laeuigat et hilarat:* ita *nuntius bonus penitiſſimas recreat et perfundit medullas.* שמועה *auditio*, vel *auditum*, pro *nuntio*, crebrum. Omiſſae *particu-*

bonus pinguefacit ossamentum. *vs.* 31. Auris audiens redargutionem vitae, in medio sapientum pernoctabit. *vs.* 32. Dissipans lineam consertam disciplinae, exulceratus est in animam suam: at audiens redargutionem, acquirit cor. *vs.* 33. Reuerentia Iehouae est disciplina Sapientiae; et ante gloriam submissio.

CAPVT XVI.

V*ers.* 1. Homini sunt instructiones aduersae aciei in corde: at a Iehoua est responsum linguae. *vs.* 2. Omnes viae viri, pellucidum in oculis eius: at spiritus elibrat Deus. *vs.* 3.

ticulae, quae *protasin* efficiunt et *apodosin*, ad pondus. Hunc genuinum esse adspectum, dubitare non patitur *Cap.* 25, 25. *Aquae frigidae super animam lassitudine gyrantem; et* שמועה טובה *nuntius bonus e terra longinqua.* Illud ET mirificam exerit virtutem, ad *comparationem* fortius adstringendam.

Vs. 1. לאדם וגו') Satis liquidum et apertum videtur, vi totius sententiae, in phrasibus מערכי לב et מענה לשון esse talem *Antithesin* quae hinc et hinc aliquid graue ferat. Ad priorem, ab ערך, quatenus speciatim valet *instruere aciem*, tento, *Homini* sunt *instructiones aciei cordis;* in *Plurali:* ad *diuersas acies* designandas, quas saepe Cor *intra* semet *instruat*, ita vt *secum dissidere*, quin *intestinum bellum fouere* videatur. Dilucet, cur לאדם *Homini ipsi hae instructiones aduersam in aciem* intra semet attribuantur; quippe quae vel ex *Cupiditate*, aut *turbulentiore affectu* cooriri soleant; vel ex *defectu luminis*, quo mens suspensa teneatur, et nunc huc, nunc illuc trahatur. Ad מענה *responsum* obseruo, eius vim intendi, vt afferat *responsum opportunum*, quodque *negotium dirimat*, ac *decidat*. Ita *Iob.* 32, 3. *In tres socios exarsit nasus eius, eo quod non inuenerant* מענה *responsum, vt Iobum reum peragerent.* Crescit virtus adiecta voce לשון, et *responsum Linguae* iam κατ' ἐξοχὴν sonare posse videtur *Responsum Linguae sapientis*, ac veluti *Oraculum*, quod viget, valetque, in rebus decernendis. מענה pro *Oraculo* et *responso Diuino*, reperies *Mich.* 3, 7. Verbum ipsum ענה *respondit*, in *Oraculis reddendis* quoque absolute frequentatum: vt proinde *Genius linguae* prolixe respondeat; an et *sensus;* alii arbitrantor. Mihi viam ad solidius aliquid eruendum aperuisse satis.

vs. 2. כל וגו') Erectiore Syntaxi *omnes viae viri*, *Limpidum in oculis eius:* vt supra, *Opulentia grauis, Acre* etc. Nempe זך *purus* proprie est *limpidus* aut *pellucidus*, διαφανής. Id commodissimum praestat sensum, qui ad omnes in vniuersum mortales se extendat, vna

vſ. 3. Deuolue ad Iehouam opera tua: et firmabuntur rationes tibi perpolitae. *vſ.* 4. Omne (vniuerſum) parauit Deus ad reſpon-

cum membro poſteriore. Confer *Cap.* 15, 11. Non diſcedo tamen a ſententia receptiore, in quam *limpidum* quoque egregie quadrat; ad *ſummam puritatem*, quam quisque ſibi in *dictis factisque ſuis* arrogare ſolet, expingendam.

vſ 3. מחשבתיך) Ad vim praecepti ſentiendam aliquid contribuit *Origo* vocabuli מחשבות, non ſimpliciter *cogitationes*, nec *conſilia*, ſed *rationes exactius ſubductae*, ac *elimatae* veluti. Sic *Pſ.* 33, 11. עצת *conſilium Iehouae* et מחשבות לבו *rationes* ſiue *ſummae elimatae cordis Eius* dicuntur *ſtaturae*. Supra מחשבות און *ſummae ſubductae vanitatis*. Etiam *Ier.* 4, 14. et 18, 12. ea *figura* vſus. Quin *Moſes Gen.* 6, 5. יצר מחשבות לב *figmentum rationum ſubductarum cordis*, poſuit pro *ſumma ſummarum exactiſſime*, *elimata*. Pro *ſumma conſiliorum computatiſſima* et *perpolita*, occurrebat *Prov.* 15, 22. recurreteque *Cap.* 20 18. Alia alibi. Ad *vſ.* 9. etiam aliquid dabo. [Verbum גֹּל *Vulg. Syr.* et *Chald.* non a גלל ſed גלה deduxerunt, exiſtimaruntque proferendum eſſe גַּל contracte pro גְּלֵה — Lectio maſorethica huic nouae praeſtare videtur. *Vog.*]

vſ. 4. כל וגו׳) *Vniuerſum parauit Iehoua ad magnum reſponſum ſuum; ſane quoque improbum, ad diem mali.* למענהו reddo *ad magnum reſponſum ſuum*, quia *He Emphaticum* iſtam vim ſaepe exerit. Poſſis item, *ad certum reſponſum ſuum;* quod quaſi digito demonſtretur; et in oculis defigatur: vt proprie ſit, ad *ecce reſponſum ſuum.* Hoc liquidum: non aeque liquet, quorſum illud הו ſeſe reflectat, ad *Deumne*, an ad *Vniuerſum?* Nullus in Sacris occurrit textus, vbi למענהו ita locatum. Ergo hoc quidem nemo per exempla decidat. Expendamus proin *ſenſus* pondera ac momenta, num ea forte decidere valeant. Si ad *Deum* referatur, exeat neceſſe eſt, *Quidquid in theatro Vniuerſi cernitur, quod tandem cumque fuerit, produci, dirigique, ad magnos fines Iehoua dignos. Sane quoque improbum ad diem mali.* Magna ſententia; magna veritas, vnde nemini reſilire integrum. Sin ad כל *vniuerſum* redeat הו, non minus nobilis, Deoque dignus, emerget adſpectus, *Vniuerſum parauit Iehoua ad ecce reſponſum ſui:* id eſt, *nihil omnino in Syſtemate Vniuerſi, quod non arctiſſime colligatum ſit, atque connexum. Non magna tantum, ſed et minima quaeque, habent ſuum* מענה *ſcopum, finem, nexum, atque cum maximis intime cohaerent, iisdemque reſpondent.* An ergo et *improbus, malumque* cum *turpe*, tum *triſte?* וגם *Sane quoque et improbus ad diem mali,* id eſt, *poenae addicendum,* פעל יהוה למענהו *parauit Iehoua ad reſponſum ecce ſuum?* Habet *improbus*, habet *malum morale*, ac *turpe;* habet quoque *malum poenale* ac *triſte*, המענהו *ſuum ecce reſponſum; ſuum* cum reliqua ſerie rerum *nexum* Deo decentiſſimum, qui cum vniuerſis Summi Numinis molitionibus finibusque intime cohaereat. Ne hinc quidem cuiquam reſili-

ſponſum ſui: etiam improbum ad diem mali. *vſ.* 5. Abominatio Iehouae omnis altifrons (conuexus) cordis, manu ad manum non impunitus erit. *vſ.* 6. Cum pietate et veritate (*demum*) expiatur prauitas; et vera reuerentia Iehouae eſt, recedere a malo. *vſ.* 7. Quum approbabit Iehoua vias alicuius, etiam inimicos eius ei pacabit. *vſ.* 8. Vberamentum cum iuſtitia; prae ſpiſſa copia prouentuum, ſine aequi-

reſilire, fas eſt. Quid ad veritatem ſit propenſius, cuique diiudicandum relinquo. [*Syrus* et qui eum eſt ſecutus *Chaldaeus* vocabulum למעבהו protulerunt לְמַעֲבִיהוֹ verterunt enim illud, *pro illis qui obediunt illi.* Lectio maſorethica nexui orationis conuenientior eſſe videtur. *Vog.*]

vſ. 5. גבה לב) *Altifrons cordis.* Thema גבה iſtam *proprietatem* poſſidere, monui ad *Iob.* 35, 5. vbi *Coelum* pingitur *Altifrons.* Hinc *metaphora* ad *Cor* permiſſa; et alia, quae non perſequar. Ita apud *Arabes* أجبنة אגבה eſt, *Alta lataque fronte praeditus.* Altior tamen *Origo*, quae *conuexum* ſignat, ſiue *conuexitate elatum.* Id mirifice quadrat in *Coelum*; quod ὑψηρεφὲς etiam *Graecis*; quadrat et in *Cor*, quod venuſte item ὑψηρεφὲς *conuexum, conuexa* quaſi *ſuperbia elatum*, dicitur. De formula יד ליד *manu ad manum* egi ad *Cap.* 11, 21.

vſ. 6. בחסד וגו') *Cum pietate* eet. ביראת *in reuerentia* gemmula Orationis, pro *ipſa Iehouae reuerentia.* Ordo hic, סור מרע ביראת יהוה *Recedere a malo, in Reuerentia Iehouae eſt.* Nunc ביראת *in Reuerentia eſt*, neruum addidit, qui tantundem valet, ac, *ipſum Characterem eiusdem conſtituit, ac conſignat.* Vide quae ad *Cap.* 3, 26. adduxi. Oppoſitae ſunt *Gnomae* hominum ſtupori, et affectui carnali, quo *ſacrificiis, ceremoniis*, et *externo cultui* affixi, *expiari* credunt *prauitatem ſuam*, etiamſi in *prauitate* perſeuerent; et *Reuerentiam Iehouae* exhibitam, etiamſi a *malo* et *vitiis* non recedant. Hoc reſpectu grauiſſime ſancitum; cum חסד ואמת ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ; *cum Virtutis ac Veritatis ſtudio viuo, ſincero, vberi*, demum *expiatur iniquitas*: ſiue, *nulla ſperanda criminum expiatio, niſi, piaculo oblato, vita ſimul emendetur; atque Pietatis Veritatisque officia ſanctiſſime obſeruentur. Nullus* quoque *cultus, nulla* Numini *reuerentia* exhibetur, *niſi quum a malo ſimul receditur.* Quin *Ipſiſſima Reuerentia Iehouae* ſic demum efficitur et completur.

vſ. 7. ברצות וגו') Graue dictum: *Vbi gratas habet Dominus vias viri, etiam inimicos eius pacabit cum eo.* Non eſt ſimpliciter, *ei reconciliabit*, vt fere ſumi video, ſed *in deditionem venire faciet*; vt *pacati*, et *ſubmiſſi, ſeruiant.* Apud *Latinos* verbum *pacare* ſaepe adferebat *ſubiugationem*, et quidem *mitem* illam, quam affectabant illi *Orbis domitores*, qui *pacatores eius* ſalutari volebant. Idem vſus mollior apud *Hebraeos* eualuit. Cf. *Deut.* 20, 10. 11. 12. Eadem vis *Ioſ.* 10, 1. 4. vbi particula את *cum*, et *Ioſ.* 11, 19. vbi

aequitate iuris. *vſ.* 9. Cor hominis rationes viae ſuae, exactiſſime ſubducet: at Iehoua firmabit greſſum eius. *vſ.* 10. Diuinatio ſuper labiis Regis: in iudicio non praeuaricabitur os eius. *vſ.* 11. Statera et bilances iudicii, *Iehouae* ſunt: opus eius omnia pondera ſacculi. *vſ.* 12. Abominatio Regum, patrare improbitatem; nam in iuſtitia conſtabilietur ſolium. *vſ.* 13. Approbatio Regum labia iuſtitiae; et

vbi אל *ad*; iterumque 2 *Sam.* 10, 19. את adhibetur: atque השלים *pacem facere* cum עבד *ſeruire* iunctim veniunt. Eadem biga 1 *Chron.* 19, 19. Sed, inquies, ad haec exempla ſtrui debuiſſet; גם איביו ישלימו אתו *etiam inimici eius pacem cum eo orabunt.* Fateor ita conſtrui potuiſſe; ſed debuiſſe, nego: et hic quidem ישלים ad *Dominum* rediens, multo dignius; vt ſit, *ad pacem cum eo adiget inimicos eius.* Verbum השלים pro natura iſtius *formae*, vel eſt *pacem petere ſibi*, vel *facere vt quis pacem petat.* Iſta amplitudine auctum eſt *Iob.* 5, 23. Et *fera agri* השלמה לך *pacabitur tibi;* in *deditionem, tibi*, ac *ſeruitutem redigetur.*

vſ. 9. יחשב) Ad verbum יחשב aliquid promiſi *vſ.* 3. Non eſt ſimplex *excogitare;* ſed *ſummam putare*, ac *purgare;* ſiue *rationem exactiſſime ſubducere.* Ita *Leu.* 25, 50. *Pſal.* 73, 16. Auctiore *Metaphora* Pſ. 119, 59. חשבתי דרכי *putatam viarum mearum ſummam perpoliui;* vt, ſcilicet, *eas ad normam Legis dirigerem.* Eadem amplitudo et hic obtinet. Vſus ſum verbo *perpoliui;* quia Veteres quoque *ſummas polire*, ac *perpolire*, in deliciis habebant. Compleat haec omnia conſpectus *Originis* ex *Gieuhario: Verbum* חשב *adhibetur cum imponis cotem latam rei, eamque fricas, vt ſi fuerit in ea rima aut fiſſura, aut inaequale quid, id tolatur, atque ita laeuigatiſſima reddatur.* Hinc iam et ſub حسب *computandi*, *perputandi*, *aeſtimandi*, et *ſummam perpoliendi* notiones *ſecundariae* latiſſimam ditionem occuparunt. Idem de *Dialectis Chaldaea et Syra* intellectum velim.

[*vſ.* 11. מעשהו) Pluralem et ſenſus requirit et antiqui Interpretes *Gr. Alex. Vulg. Syr.* atque *Chald.* expreſſerunt. Exſcribendum itaque exiſtimamus hocce vocabulum מעשיהו atque ſuffixum יהו ad Dialectum poeticam referendum. Simile exemplum deprehenditur Hab. 3, 10. ידיהו ſcilicet pro ידיו. *Vog.*]

vſ. 13. רצון ונו׳) *Labia rectirigoris*, (*iuſta*, *vera;*) et *Loquens recta;* parum aut nihil differunt. Inde mihi ſuſpicio ſubnata דבר hic venire *vſu iudiciali*, quo valet *ius dicere.* Sic *Pſ.* 51, 6. דבר *dicere* et שפט *iudicare*, vno tenore. Inde exiſteret, et *ius dicens*, *plana*, *aequa*, *recta*, *amabit.* Non vrgeo, rem propoſuiſſe contentus. [Pro מלכים *Gr. Alex. Syr.* et *Chald.* legiſſe videntur מלך ſi nexum

et ius dicens, recta diliget. *vſ.* 14. Excandeſcentia regis nuntii mortis: et vir ſapiens expiabit eam. *vſ.* 15. In lumine vultus Regis, vita: et approbatio eius, vt nubes pluuiam vernam fundens. *vſ.* 16. Comparare ſapientiam o! quam vber prae auro! et comparare prudentiam eximium prae argento. *vſ.* 17. Via aggerata rectorum, recedere a malo: ſubſtricte cuſtodit animam ſuam, qui viam ſuam obſeruat. *vſ.* 18. Ante confractionem ſuperbia: et ante ruinam altifrons elatio ſpiritus. *vſ.* 19. Bonum eſt demiſſo eſſe ſpiritu cum inopibus, prae quam partiri ſpolium cum ſuperbis. *vſ.* 20. Maturitatem praeſtans ſuper Verbo, inveniet

nexum ſpectes multo quoque commodior eſſe videtur haec lectio, quam maſorethica, ſequitur enim verbum ſing. in *ſeq.* membro יאהב *Vog.*]

[*vſ.* 14. מלאכי) Omnes quidem exhibent antiquae Verſiones, at mihi tamen ſuſpectum eſſe videtur. Forte vocabulum מלך olim bis vitio librarii fuit exſcriptum, quum vero Criticus quidam ſentiret h. l. non commode locum habere poſſe hancce repetitionem; quid enim hic foret מלך מות, putauit librarii culpa falſo eſſe exſcriptum, et potius מלאכי ſeu מלאך quemadmodum *Gr. Alex* legit, exſcribendum -- Commodiſſimum eſſe videtur, quod omittatur; prout etiam in ſequenti verſu τῳ חיים ſimili nexu, non eſt adiectum -- *Vog*]

[*vſ.* 16. מה) Quum in *Gr. Alex. Vulg. Syr.* et *Chald.* Verſio ſit omiſſa, haecce particula, ſuſpicio ſubnaſci poſſet ortum forte eſſe hocce מה, ex vitioſa repetitione vltimae ſyllabae τα חכמה. Interim non eſt cur textus maſorethicus hic ſollicitetur. *Vog.*]

vſ. 18. לפני וגו') Magna *figura;* quam et *vſ.* 5. *attigi; Altifrons elatio ſpiritus:* Proprie *conuexitas.* Sic *Iob* 11, 8 גבהי שמים *Conuexitates coelorum, conuexae altitudines. Pſ.* 10, 4. Improbus כגבה אפו *pro conuexitate Naſi ſui.* Id eſt, pro *faſtu* illo *tumido* quo *Naſum* in *Coelum erigit.* Prouerbium Orientale eſt, *Naſus in Coelo, Naſus in fimo.*

vſ. 20. משכיל וגו') Diſtinet דבר *verbum;* vel et *res.* Hinc nonnulli: *Intelligens rem, inueniet bonum:* i. e. *rebus ſuis intentus;* συνετὸς ἐν πράγμασιν, vt LXX. iam olim. Alii *intelligens verbum;* i. e. *loquendi peritus.* Propius vero, *intelligens verbum* per excellentiam; vel *attendens ad Verbum* illud: atque ad Eius normam omnia ſua dirigens. Plenius tamen exit, *Maturitatem praeſtans ſuper Verbo,* vt iſtud על *ſuper,* et *fundamentum* exprimat, et firmamentum; quum quis ſe ad Verbi *normam* componit, ſimulque in eius fidem recumbit. Sic planior quoque connexio. Illud ימצא טוב *inuenit bonum, vber,* plus in receſſu habet quam apparet. Innuitur, etiam

veniet vber: et confidens in Iehouam, o beatitudines illius! *vſ.* 21. Cui cor ſolidum ſapit, *is demum* diſertus appellabitur: et dulcedo labiorum, *quae* addiderit florem doctrinae. *vſ.* 22. Scaturigo vitae maturitas, idoneis ei: at caſtigatio craſſe ſtolidorum, craſſities. *vſ.* 23. Cor ſolide ſapiens maturum praeſtabit os ſuum; et ſuper labiis ſuis addet florem doctrinae. *vſ.* 24. Fluor mellis, ſermones gratiae: dulce animae; et medicinam praeſtans oſſamento. *vſ.* 25. Eſt via plana

etiam ex *malis bona eſſe redundatura;* nec quidquam obuenturum, quod non ſit טוב *vber*, et *in ſalutem exuberans.* Concentus inter משכיל *maturitatem praeſtans*, et טוב *vber*, vltro ſe commendat.

vſ. 21. (נבון *intelligentia praeditus* hic ſignat *eloquentem*, *diſertum;* nam apud *Arabes* بان non tantum eſt, *diſtincte intellexit*, ſed etiam *facundus fuit:* vt بيان eſt *facundia*, *eloquentia;* et أبين *facundior*, *eloquentiſſimus.* Nobilis ſenſus; *Cui cor ſolide compactum*, ſiue *ſolidum ſapit, appellabitur* נבון *Eloquens: et dulcedo labiorum* יקרא *appellabitur* ea, quae *addet florem foecundum doctrinae.* Non Linguae *volubilitas*, Labiorumue mellea *ſuauitas* veram conſtituit *Eloquentiam;* ſed ea demum *Eloquentia* cenſenda, quae ex *ſolide compacto corde* proficiſcitur, *ſolidumque* doctrinae *fructum parit.* Cf. mox *vſ.* 23.

vſ. 22. (מקור וגו׳ *Scaturigo vitae maturitas*, *idoneis* ſuis, h. e. qui eam *bono*, *puro*, *foecundo ſinu excipere poſſunt* ex *ore maturo ſapientis.* Anceps eſt phraſis בעל שכל *Poſſeſſor maturitatis*, conſignans tum qui *eam tradere* ac *docere* aptus; tum etiam, qui *eandem admittere*, atque *pio corde fouere.* His *maturitas* eſt *ſcaturigo vitae;* ad *omnes fructus vitales virtutis* et *ſapientiae eos foecundans.* Ad hanc faciem *Cap.* 3, 27. habuimus, *Ne conhibeas bonum* מבעליו *ab iis qui id recipere apti*, *dignique.* Id reviſi velim. Succinet et alterum, ſic redditum; *at caſtigatio craſſorum, craſſities.* Oleum et opera perditur *in caſtigandis craſſe ſtolidis;* nam inde *craſſities* iis *accreſcit* potius; quin *appactius* in ea *concreſcunt;* aduerſus *caſtigationem*, quantumuis *maturam*, *ſemet obdurantes.*

vſ. 23. (לב וגו׳ Iucunde ſibi recinunt ישכיל *maturum praeſtabit;* et לקח flos *doctrinae foecundus;* de quibus copioſe ad *Cap.* 1, 3. 5. et 11, 30. על שפתיו *ſuper labia ſua addet*, vel capias licet, *ſibimet accumulabit*, vt *iſto* ſemper *flore exuberet:* vel, *per labia ſua eum ad alios faciet redundare.*

vſ. 26.

plana ante faciem viri; at extremum eius viae mortis. *vſ.* 26. Anima importuni importuna eſt ipſi: ſane clitellas impoſuit ei os

vſ. 26. (נפש עמל) Apud *Arabes* verbum أكف אכף ſignificat *clitellas impoſuit* iumento; et الكاف אכף *clitellae* aſini, muli etc. إكاف *clitellarius.* *Camuſ.* רכף *idem ſonat quod* אכף *clitellas: inde dicitur, in IV. fecit eum in crimen incidere; quaſi clitellas impoſuit ei.* Gieuhar. *Vox* רכף *etiam crimen ſignat, ipſumque verbum* אכף *crimen commiſit. Itemque* רכף *dedecus, damnumue: vt quum dicitur, nullum ſuper Te hoc in negotio* רכף, *detrimentum, damnum, dedecus.* Apud *Phaedrum* hanc in mentem notum, *Quid refert mea cui ſeruiam, clitellas dum porto meas.* Apud *Plautum* in *Moſtell.* 3: 2: 90. *Vehere clitellas* dicuntur *ſenes, damnum ludibriumque* ſeruuli *ſubeuntes.* Vſus *Cic.* ad *Att.* 5, 15. *Clitellae boui ſunt impoſitae; non eſt noſtrum onus, ſed feremus.* Hinc iam tandem cernimus, quam appoſite *Iob.* 33, 7. inductae ſint *clitellae:* ſimulque textui noſtro id luminis exoritur, quod quamcunque in partem prius colon inclinetur, ei gratiam addat, ac dignitatem. Si placeat, quod plerosque tulit calculos, *Anima laborantis, laborat ipſi;* iam aptiſſime ſubtexetur, *nam clitellas ei impoſuit os eius.* *Cibum* indentidem *flagitans os, eum fecit clitellarium.* Si arrideat, quorſum et ego propendeo, *Anima moleſti ipſimet moleſtiam faceſſit;* pulchre ſubdetur, *Sane clitellas impoſuit in in eum os eius.* עמל *labor* percrebuit pro *moleſtia, iniuria, importunitate: a primaria* vt ſuſpicor, *notione* τȣ κοπτειν *tundere:* vnde *Iud* 5, 26. הלמות עמלים *Malleus tundentium,* ſiue *fabrorum.* Eſt tamen, hactenus quidem, ſuſpicio; quam alibi proſequar. Nunc incudem meam tundens, aſſumo verbum עמל haud dubie protritum fuiſſe, vigente Lingua, in *vexationibus* et *iniuriis importunis,* quibus alii *tunduntur.* Cum alluſione forte ad *Originem* grauiter *Pſ.* 7, 17. ישוב עמלו *Redibit importunitas eius.* Ad eam faciem, *Anima importuni, importuna eſt ipſi;* vel *anima tundentis, tundit ipſummet: Sane clitellas impoſuit in ipſum os eius.* פי *os* pro *ore crudo, importuno;* vt Prov. 10, 6. 11. 14. Sic ferme *os* ſemper hoc in *Libro.* Cur ergo inde receſſum? officere videbatur, puto, נפש *anima;* quae ſaepe *appetitum* deſignat, et *auiditatem edendi.* Atqui et *appetitum* ac *auiditatem laedendi:* vt *Prov.* 13, 2. *Pſ.* 27, 12. Adde *Pſ.* 41, 3. *Eſech.* 16, 27. et 25, 6. 15. vbi *vehementia ſpirans,* et *flagrans* ſimul in noxam, pingitur. Appoſitiſſime ergo נפש עמל *vehementia ſpirans importuni,* עמלה *importuna eſt* לו *ipſi,* auctori importunitatis, non לה *ſibi foemin.* ad נפש redeunte *pronomine;* id enim minus quadraſſet, quia non *anima,* ſed *vitium animae* attenditur. Iam vero *vitia Auctoribus ſuis damnoſa* dicimus potius, quam *ſibimet.* In poſteriori membro עליו item ad *importunum* ſe refert. Sub *clitellis* et

os ſuum. *vſ.* 27. Vir perdite nequam, *qui* cauat malum; et ſuper labiis eius tanquam ignis percutiens. *vſ.* 28. Vir peruerſitatum, *qui* immittit contentionem, et rancore ſuffe-ctus,

et *mulorum onere turpi*, quod *ipſi os* eius *impoſuit*, complector omnia, quae *Allegoriae* huic incluſa eſſe apud *Arabes*, ſupra viſum: *crimen, reatum* inde *oriundum*, *damnum*, *dedecus opprobrium*, *omnemque* adeo *malorum malam Zamiam*.

vſ. 27. (כרה רעה) *cauans malum*; tanquam *foueam* ſcilicet quae *circumueniat*, *capiat*, *perdat*. (צרבת) Apud *Arabes* צרב ضرب eſt *icit*, *verberauit*, *percuſſit*. Eius ditio longe lateque fuſa. Inter ſignatiores vſus, *percuſſit eum* ignis, aeſtusue; plane vt apud *Latinos*, *feruidi ictus ſolis*; etc. Hinc *Eſech.* 21, 3. להבת שלהבת *flamma flammantiſſima*; ונצרבו בה כל פנים *et percutientur ea omnes vultus*, i. e. *feruidiſſimis* flammae iſtius *ictibus perurentur*; *notis altiſſime impreſſis*. Sic צרבת *notam inuſtam* ſignat *Leu.* 13, 23. 28. Eſt forma *Infin. foemin.* in *Pahh.* vnde poſſes et heic loci, *tanquam ignis percuſſionis*; qui *notas inurat*. Malim tamen *adiectiue*, vt ſit, *tanquam ignis percutiens*; qui *notas altius imprimat*. Quicquid ſequare, habes ſummum gradum virulentiae, quae more Scorpionis ſemper *in ictu* ſit. atque *ignitiſſimo aculeo* male *vrere* meditetur. Certe et צרב ضرب noſtrum apud *Arabes* notat *punxit*, atque ſpeciatim ad *ictum vrentem Scorpionis* ſe praebet; diciturque ضربه العقرب بحمته *icit eum Scorpius ignito aculeo* צרבה אלעקרב בחמתה. Hoc ſententiae noſtrae cumulum imponit. Eius anſa anceps; vel enim capias licet, *Vir Belial talia patrat*: vel ordine inuerſo; *qui talia patrat*, איש בליעל *Vir perditiſſime nequam erit*; atque merito execrabili iſto nomine afficietur. Poſterius vehementius videtur, ſimulque ampliorem aperire campum; quem ſtatim explanabo.

vſ. 28. (איש וגו׳) איש תהפכות notat *virum ſubuerſionum*, qui *fundamenta Veritatis*, *Virtutis*, ac *Religionis ſubruit*, ac *ſubuertit*. Ad *Cap.* 6, 14 id latiuſcule deductum. Ibidem quoque illuſtrata phraſis, שלח מדון *immittere* laxatis quaſi habenis *litigium*. Verbi נרגן vera vis et *Origo*, ſuggerit nobis *rancorem*, et *rancidam affectionem*. Hinc נרגן ſonat *rancidum*, vel *rancore ſuffuſum*, in *butyro* proprie; improprie in *animo ſubulcerato*, quem *mala* quaedam *contagio adflauit*, *infecitque*; *qua* et *alios adflare*, atque *inficere* conetur. Cernis *Delatorem*, qui *rancido* pectore, *rancida* graſſetur *Lingua*, *virulentiam* ſuam longe lateque propagans, ac diffundens. Ad *Cap.* 18, 8 figuram per ſane grauem, atque illuſtrem, ita affirmabo, gradum vt facile tuitura ſit. Nunc habeatur נרגן, *rancore infectum*, איש תהפכות *viro ſubuerſionum* aptiſſime ſubnecti; quippe qui propterea deſtruere amet, atque *ſubruere* omnia, quod *pectus* eius totum *ranceſcat*, atque omnis amarulen-

ctus, diuellit familiarissimum. *vs.* 29. Vir cruditatis *est*, *qui* pellicit proximum suum, et ambulare eum facit in via non-

amarulentiae sit refertum. Phrasis מפריד אלוף aliquid signati spirat, quod satis commode expressum ab iis qui dedere, *separat familiarissimum; vel intimum* quoque *amicum.* אלוף الوف pro *valde familiari* protritum apud *Arabes;* vt *Cap.* 2, 17. monui. Pes proinde hic figi posset, nisi forte cumulatius adhuc praestaret *Neutro* genere sumtum אלוף, vnde exeat *diuellit copulatissimum;* quicquid *intima* et *suauissima* copula *deuinctum*, in *concreto:* vel et in *abstracto*, *το copulatissimum*, *familiarissimum*, pro, *copulatissimam familiaritatem.* Confer *Cap.* 17, 9. quaeque ibi submonebo. Ceterum vt *vs. praeced.* ita et nunc gemina sese dat ansa *Syntaxeos*, vt vel ita texatur, *vir subuersionum* amat *lites immittere*, et *rancidus rancore suo* omnia *inficere:* vel sic decurrat filum, *Qui lites immittit*, et *rancido pectore copulatissimum diuellere* satagit, *vir subuersionum* merito *appelletur*, eaque nota publice inuratur. Ad *Vs. seq.* plura. [Pro אלוף *Gr. Alex.* et *Vulg.* legisse videntur אלופים, *Syrus* aut אלופיו aut אלופים. Ipsa rei natura pluralem hic poscere videtur. Quod in loco parallelo Cap. 17, 9. etiam pro *plurali*, singularis sit exscriptus, vix alia caussa subesse videtur, quam quod Criticus quidam posteriorem locum ex hocce priori emendare, huicque conformem reddere voluerit. *Vog.*]

vs. 29. איש חמס) *Syntaxis* sic inuertenda esse videtur; *vir violentiae, cruditatis* proprie, *est*, qui *pellicit proximum suum; eumque ire facit in via non-bona.* Aduersa fronte pugnant *Cruditas trux, atrox, violenta;* et *pellaces blanditiae;* quae sub פתה se exerunt: vt *Prov.* 1, 10. et *Exod.* 22, 15. Hinc iam grauissimum *Schema* conformatum, aurem animumque ex aequo implens, Qui *pellacibus blanditiis proximum* in *viam inducit perditionis*, איש חמס *crudus* et *crudelis raptor*, *violentusque grassator* est *habendus*, *cum suo illo sermonis lenocinio.* Scilicet *sicarium agens*, veluti, et *latrocinium exercens.* Ita דמים *sanguines*, *caedes* cum חמס *cruditate violenta* iunctim venire amant *Esech.* 7, 23. *Gen.* 49, 5. 2 *Sam.* 22, 49. *Ps.* 140, 2. 5. 12. etc. Sic haud dubie figuratius et vibrantius existit dictum. Eadem inuersio *Syntaxeos* duobus Versiculis praegressis neruum addit, et pondus singulare. Nempe *Capitalissima* sic pronunciantur, quae homines vix pensi habent, *vitia; cauare mali* quid proximo; *eumque maledica lingua ferire.* Item *lites suscitare*, et *rancorem pectoris sui* quaquauersum *proseminare.* Hinc adeo non abhorrent plerique mortales, vt nec *honestati*, nec *probitati* suae, quicquam inde decedere autument: quum tamen iudicio Coelestis Sapientiae *Improbissimorum gregi* tales insertari mereantur; atque pessimum nomen et omen *Virorum Belial* et *destructorum virtutis* ac *religionis* compleant.

vs. 30.

non-bona. *vſ.* 30. Stipans oculos ſuos, *eſt* ad ſupputandum ſubuerſiones: vellicans labia ſua, malum complicuit. *vſ.* 31.

vſ. 30. (עצה וגו׳) Arctius nectunt plurimi, et praecedenti *Characteri*, vel vni, vel pluribus, cumulum hic imponunt, vt *vir violentus;* itemque *vir peruerſionum*, ac *perdite nequam*, hiſce coloribus porro expingatur, tanquam qui *oculos claudat*, ad *excogitandum peruerſitates; et labia commordeat, vt malum conſummet.* Mihi autem hicce noſter Verſiculus per ſe ſtare; atque completiſſimum, eundemque acutiſſimum ſenſum fundere videtur, ſic conceptus: *Stipans oculos ſuos*, ad *ſupputandum ſubuerſiones* id facit: *vellicans labia ſua, complicuit malum.* Elucidemus, quantum fieri poterit, pauciſſimis Linguae indolem. עצה nuſpiam alibi reperiundum, *propaginem* tamen ſuam reliquit עץ *lignum*, a *ſtipando* ita dictum; vt apud *Arabes* عصا עצה pleniore forma, *lignum*, *baculus*, *ſtipes*, item a عصى *ſtipauit;* quae *primaria* iſtius *thematis* virtus: vnde ſecundariae notiones apud *Golium* effluxere, *percuſſit* baculo; *obligauit* vulnus; quaſi *ſtipauit:* nec non *immorigerus*, *contumax*, *rebellis fuit;* quaſi dicas *obſtipum.* Sed quid iam עצה עיניו *ſtipans oculos ſuos?* Poſſis ſane, ex calculo receptiore, *claudens firmius*, ac veluti *obſtipans.* Sed et poſſis, *obſtipam aciem figens*, et *triſti* ac *moroſo obtutu contumax prodens ingenium.* De eo abruptius, et ſententioſe, לחשב תהפכות eſt *ad computandum ſubuerſiones:* caue credas *grauitatis* eſſe *ſignum;* eſt contra *praefractae* et *obſtipae mentis indicium;* quae nil niſi *ſubuerſiones* voluat, machinetur, et *ſubductis* veluti *ſummis exputet.* Tὸ ל ita abſolute *Ieſ.* 21, 1. לחלף ממדבר ſunt *ad voluendum e deſerto:* i. e. *ſeſe ſolent conuoluere.* Similiter heic loci, לחשב *ſolet computare.* Adde *Prov.* 20, 25. de quo ibi. Subditur קרץ שפתיו, citra dubitationem iam, *vellicans labia ſua*, ſiue *ea admordens; commorſicans;* vt *Tom.* II. *Originum* euictum. Eſt alter character *hominis grauitatem mentientis*, quae tamen *mera* ſit *contumacia*, et *moroſitas*, omne genus *malorum* in ſinu *commeditantis*, *conſummantis*, atque *complicantis.* כלה *compleuit conſummauit*, ex *Origine* ſonat *complicuit*, nam *complementum* et *conſummatio rei*, veluti *complicatio* eiuſdem cenſenda, per quam *abſoluitur*, *perficitur*, et *vltimam* accipit *manum.* Succurrit in praeſenti, quod hiſce *Gnomis* ſatis adfine, *Horatianum* hocce: *Deme ſupercilio nubem, plerumque modeſtus Occupat obſcuri ſpeciem; taciturnus acerbi.* Pingitur σκυθρωπος, ſiue σκυθρος, *Heſychio* ϛυγνος τας οψεις, χαλεπος, ωμος. Ei cognatus βλοσυρος, qui παν επισκυνιον κατω ελκετε, ωσσε καλυπτων, *totum ſupercilium deorſum trahit, oculos operiens;* vt *Iliad.* 17, 136. Poeta; vbi videri velim *Scholiaſten.* Finio in tabella *Theocritea, Id.* 24, 116. Τοιόν επισκυνιον βλοσυρω επεκειτο προσωπω· *Tale ſupercilium truculento inſidebat adſpectui.* [Quid probabilius? adeſſe hic ſingulare

vſ. 31. Corona ſuperbe magnifica *eſt* canicies; in via iuſtitiae inuenietur. *vſ.* 32. Melior eſt lentus narium, quam fortis bellator; et dominans in ſpiritum ſuum, quam Captor vrbis; *Poliorcetes.* *vſ.* 33. In ſinum (alueum) proiicitur ſors, (lapillus:) et a Iehoua omne iudicium eius.

CAPVT XVII.

V*erſ.* 1. Vber *eſt* fruſtum ſiccae buccellae, cum qua eliquatio: prae quam domus differta mactationibus rixoſis. *vſ.* 2. Seruus maturitatem praeſtans dominabitur in filium conturbatorem; atque in medio fratrum aequalem cernet portio-

gulare quoddam transpoſitionis vitium; et *το* עצה in locum *τx* קרץ collocandum. Iure enim meritoque mihi quaerere poſſe videor, quid ſit *nictare labiis?* et num is, qui alterius malum machinatur *oculos* potius *claudat*, quam iisdem *nictet?* Fauent huic ſententiae, tum vſus loquendi, conf. Prov. 6, 13. 10, 10. Pſ. 35, 19. tum *Syr.* atque *Chald.* Voluitque Salomo adfirmare ex geſtibus hominum ſaepius eorundem conſilia factaque poſſe cognoſci. *Vog.*]

Vſ. 1. טוב וגו') Dexterrime mixti colores. טוב *vber, vberi ſucco praeditum*, mirifice hic adiungitur *fruſto ſicci*, nempe *panis* vel *cuiuscumque* tandem *edulii*, atque per ſpeciem *Oxymori* iſti *ſicco* attribuitur *iucundiſſima vbertas;* שלוה *pax* et *tranquillitas*, quae talem *buccellam* ſicci comitans, mentem recreet. Duplicabitur gratia dicti, ſi *Origo* illius quoque vocis patuerit. Haec ſita in *eliquatione*, qua quidquid *faecis* aut *ſpumae* remouetur. Hinc *eliquata* quaſi *tranquillitas* ſuauiſſime emanauit. Splendida figuratio, *fruſtum ſicci, in quo eliquatio* adſit, *defaecatae* videlicet *mentis*, cuius *tranquillitatem liquidiſſimam* nihil contaminet. זבחי ריב *victimae rixationis* contrariam imaginem offerunt, atque expingunt *epulas opiparas* illas quidem, *dapesque opimas;* ſed quibus immixta ſit ריב *mentium concuſſio*, et *colliſio*, quae omnem iſtam *rerum lautiſſimarum copiam amaritudine inficiat*, atque *conturbet.*

vſ. 2. עבד וגו') Pulchre oppoſiti *ſeruus* משכיל *maturitatem praeſtans* et *Filius* מביש *conturbator;* qui *res rationesque* familiae *conturbet* nequitia, ac ſumtibus nepotinis. Hanc vim ſpeciatim nonnumquam ſubiectam huic *Participio*, ſupra indicatum: quemadmodum et *Latinis* ſaepe *conturbaſſe* abſolute, idem valet quod *decoxiſſe*, bonaque ſua *dilapidaſſe.* Reliqua hinc vltro clareſcunt.

portionem haereditatis. *vſ.* 3. Conflatorium argento; ac catinus auro; et probator cordium Iehoua. *vſ.* 4. Pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis; fucum ſplendide comens ſuper linguam vaſtiſſimarum cupiditatum.

vſ. 5.

vſ. 3. (מצרף וגו') Figuris exquiſitis *conflatorii pro argento*, et *catini pro auro*, iucunde ſuccinit, et reſpondet verbum בחן, proprie *terens*, ſiue *fricans*, ad *coticulam* ſcilicet, more *Aurificum*. Nec dum tamen ſenſus omnis ſententiae exhauſtus. Ea per concinnam breuitatem ita eſt concepta, vt quemadmodum בחן reflectitur ad praegreſſa membra; ita *conflatorium* et *catinus* ad poſterius quoque colon *allegorice* extendi poſſint, ac debeant. Planius mentem exponam. Duplex eſt adſpectus totius ſeriei, alter *Literalis*, *figuratus* alter. *Literalis* ita decurrit. *Conflatorium argento; et catinus auro;* vnde *exeuntia metalla aurifaber* ad *coticulam terere*, et *explorare* ſolet, quem *gradum* teneant *puritatis*. Huic ſuperſtructus *Allegoricus*, affert, *Deum* conſimiliter *terere*, *βασανίζειν*, et ad *Lapidem Lydium Sanctuarii explorare corda*, in ſuum quoque *Conflatorium*, ſuumque coniecta *Catinum;* vt tanquam *aurum* et *argentum igne excoctum* inde *emicent*, ad ſummum gradum puritatis, ac virtutis, eliquata, ac prouecta. Generi ſententioſo accommodatiſſimum ſermonis compendium, quod per vim materiae, et comparationis, ſemet vltro euoluit.

vſ. 4. (מרע וגו') Verbum הקשיב *nitidare*, ad iſtam indolem, non *ſolis auribus* addictum, adſtrictumque, cenſeri poteſt, ſed etiam ad alia ſeſe porrexiſſe debuit, florente et vigente Lingua. Apud *Arabes* certe tam late patentem occupat ditionem, quam *nitor politus* ſeſe extendit. *Latini* quoque ſermonis ingenium cum proprietate *attendendi arcum*, alias *Metaphoras* bene multas, ac venuſte variegatas, admiſit. *Attendere* pro *perſeuerare* enotauit *Non. Marc.* ex *Attio.* Apud *Apulei.* pulchre, *attendere coelo manus;* et *fluuio attentum nemus.* Idem de *tendere*, *contendere*, *intendere*, etc. intellectum eſto. Conſimiliter *purgare*, *tergere*, *nitidare aurem:* qui iſtos intra cancellos reſtringeret, non ſane *terſas*, *nitidasque* ſubduceret *rationes;* etiamſi exempla, quae propter copiam Librorum nunc alios in vſus abundant, per eorundem inopiam haud extarent. Iſtis praemunitis, in medium ferre ſuſtineo, ex *Dialecti* copioſae penu, מקשיב *nitidans*, *nitorem terſum politumue inducens ſuper labium vanitatis;* vt ſcilicet *vanitas*, *impietasque*, *ſpecioſo colore incruſtetur;* atque ipſam *veritatem* ac *pietatem* mentiatur. Hoc pulcherrime quadrat ad ſubnexum מזין *ornans*, *comens*, *ſplendidiore comtu cultuque dedecorans.* Haec eſt amplitudo Thematis זין زين apud *Arabes*, vnde זין زين *cultus*, *comtusque ſplendidior*, *cum foem.* זינה زينة; vnde يوم الزينة יום אלזינה ſpeciatim *dies feſtus*, et *ſolemnis;* vt *cum Imperator primum*

mum vrbem intrat; vel *alia solemnitas festiua omni comtu, cultu, ac splendore concelebratur.* Hinc illae *Metaphorae*, quas olim produxi: ex *Alcoran.* vt *Sur.* 29, 27. *splendide comsit ipsis Satanas opera ipsorum.* Et *Sur.* 2, 207. *splendide comta est vita haecce praesens.* Et *Sur.* 3, 12. *splendide comtus est hominibus amor cupiditatum.* Huic imagini examussim respondet שקר *mendacium, falsitas;* proprie *fucus, rubedo*, et *limitura fucata.* Hinc decentissima figura; *Fucus splendide comens super* לשן הוות *Lingua cupiditatum vastissimarum; quibus mens fascinetur*, atque *in barathrum perniciei subsidat.* Istam potentiam vocabulo הוות vindicaui ad *Cap.* 10, 3. quorsum rediri velim. Superest, quod sententiam inchoabat, מֵרַע, ista quidem forma nuspiam alibi recurrens. Ab aliis, quod aliud prae manibus non esset, blandiente specie, reductum est ad רוע vel רעע. Pronior limpidiorque deriuatio a מרע: vt vel sit eiusdem *Substantiuum Segolatum*, vel *Infinit.* siue ex *Pihh.* siue ex Pehel per Peihel; vel denique *adiectiuum*, ex iisdem *speciebus* oriundum. *Thema* illud *Hebraicae* olim ditionis fuisse, vocante illuc *Analogia*, temere negaretur. Alius quoque locus *Dan.* 11, 27. haud leuem stimulum admouet prudenti Interpreti ex scrupulo, quem vulgaris vertendi ratio ibi iniicit. *Et ambo illi Reges* לבבם לְמֵרָע, *atque super vna mensa mendacium loquentur* etc. series hic postulat *blandam amicitiae speciem, offuciasque*, quibus hi Reges, vnam *ad mensam discubituri*, sibi inuicem *oculos praestringere* conarentur. Hoc si Thema מרע nobis recludere valeat, sub figuratione, per quam venusta praefracti foret, iura ei sua denegasse; atque adeo *Danieli* eximium *Metaphorae* decus detraxisse. Teneatur ergo in *Dialecto Arabum* مرع מרע, nec non per *Gain* مرغ, notare, *fricuit, tersit, multo oleo confricuit*, et *prorsus imbuit aliquid.* Ex *Camuso* gustulum praebuisse, iuuabit: *Dicitur* מרע ראשה *oleo*, vel *vnguento, vt et* אמרע, *quum id largiter delibuitur: itemque* מרע שערה *vnctam pexuit plexitque comam.* Etiam ex *Gieuhar.* nonnihil libetur: מרע *in II. valet fricuit in puluere: et in V. confrictus fuit;* item in IV. אמהע *per Dialectum, pro* אמרח, *massam liquore infuso emolliuit.* Iterum أمرع راسه بدهن اي اكثر منه واوسعه in IV. אמרע ראשה *oleo, est caput suum eo largiter perunxit, atque delibutum reddidit.* Hinc iam *natiuam indolem τοῦ* מרע introspicere datur, simulque intelligere, quam ea illustrium figurationum sit capax. Inter eas recta scopum nostrum ferit illud دهن *oleum quod inungitur*, et speciatim, *arte compositum vnguentum*, ad *fucum, simulationem, hypocrisin, fraudesque nitida specie illitas*, traduci solitum. Regnat haec tralatio sub دهن *inunxit, delibutum, reddidit*, in III. quae apud *Golium* exponitur *impostura, simulatione, hypocrisi vsus fuit. Fucum fecit. Mentitus est, et fefellit.* Eadem omnia sub IV. obtinent. *Camus. Delibuere vnguento, est ostendere contrarium eius quod mente conditum; et simulando decipere,*

cipere, *adulterare*, *infucare : in III. et IV. pari iure.* En tibi tandem, vt portum capeſſamus, id ipſum, quo collineabatur *Dan.* 11, 27. לְבָבָם לְמֵרַע *et cor eorum ad vnguenta linenda*, i. e. *ad fucum faciendum*; atque *ſimulatione amicitiae odia alto repoſta ſinu ſpecioſiſſime incruſtanda.* Hoc tanquam iſti ſedi vnice aptum, commendare, eſſet oleum operamque perdere. Enucleanda tantum, forma verbi et vis ſtructurae. לְמֵרַע poteſt eſſe *Infinit.* in *Pihh.* ad legem indicatam *Inſtit. Hebr. pag.* 282. Poteſt quoque, auctiore adhuc potentia, accipi pro *Infin.* פְּיַעֵל et פַּיְעֵל, inſerto *Iod;* quod mox, per *quietem* ſuppreſſum, מֵרַע exaratur; et מֵרֵעַ; poteſt denique, haberi pro *adiectiuo* ex iisdem *ſpeciebus* ducto; vt cum ל *Emphatico* prodeat, *et cor eorum ſane hypocriſin fouens*, et *pigmenta miſcens offuciarum*, *ad ſe inuicem eludendos.* Prius ſimplicius, poſterius forte neruoſius. Id in medium depono. Me quidem hinc et hinc paria fere momenta iudicium ſuſtinere cogunt. Reducto interim e longo exilio *Themate* מרע, videamus quid inde ad textum noſtrum redundare queat maioris opportunitatis. Quamcumque ex formis ſupra indicatis elegeris, exiſtet vel *Hypocriſis pigmentis pollens;* ſiue *ars pigmentaria*, *quae callet* χρῶσαι, χρωματίσαι, χρώματα *colores* et *vnguenta linere :* vel ipſe *Hypocrita*, ita dictus quaſi *pigmentator*, vel *pigmentarius ;* qui يتمرّغ *copioſo ſemet oleo inungens, vitia ſua nitido tectorio incruſtare ſolet.* Sic habebimus *Introrſus turpem*, *ſpecioſum pelle decora.* Quem pinxit *Hor.* 1. *Epiſt.* 16. qui *nitidus per ora incedere* affectat, *intus* omni *improbitate* ac *turpitudine* diffluens. Admirabiliter ergo tandem, *Ars pigmentaria* Hypocriſeos, vel *ipſe pigmentator* Hypocrita, *nitorem inducit ſuper labium* vanitatis; *fucum comens ſuper Lingua cupiditatum peſtilentiſſimarum.* Pulchre ſibi ſuccinunt מֵרַע *pigmentorum copioſa delibutio;* et שקר *fucus, color fucatus :* itemque מקשיב *nitidans;* et מזין *ſplendidiſſime comens;* creſcente oratione. Increſcit quoque לשון הוות *Lingua cupiditatum vaſtiſſimarum*, ſubſerta שפתי און *labiis vanitatis;* vt cum gradatione enunciatum ſit; *Hypocriſis pigmentis pollens nitorem inducit ſuper Labia vanitatis, fucum ſplendidiſſime comens ſuper* ipſam *Linguam* φλογιζομένην ὑπὸ τῆς γεέννης *inflammatam a Gehenna*, vt phraſin *Apoſtoli* huc transferam *Iacob.* 3, 6.

Lineas adhuc quasdam poſcit מֵרַע *Ieſ.* 9, 16. ita locatum vt hanc quoque ambire, atque adeo flagitare videri poſſit. *vſ.* 15. expinguntur *Doctores* et *ductores*, qui gentem faſcinantes pellacibus blanditiis, meri erant *perductores;* qui quos *deducere*, et *dirigere in viam veritatis* videri volebant, *voraginibus implicabant*, quibus *abſorberentur* et peſſime perirent. Subſumitur dein *vſ.* 16. *Propterea ſuper lectiſſimos populi huius iuuenes non clementia vtetur Dominus;* (id ibi valet ישמח) *neque pupillorum et viduarum eius miſerebitur*, כי כלו חנף *quia vniuerſus ille Hypocrita*, et מֵרַע. Magno conſenſu redditur, *maleficus; maleficiis deditus;* ſenſu haud ſane incommodo : ſed tamen expendi meretur, an ad ſe-

riem

vs. 5. Sannam ſtringens in pannoſum, deſtringit probro Factorem eius: laetabundus ad calamitatem, non innocens erit. *vs.* 6. Corona ſenum filii filiorum; et diadema filiorum, Patres ipſorum. *vs.* 7. Non decorum eſt marcido labium

riem iſtam accommodatius forte fuerit, *et pigmentator; pigmentorum fucorumque Artifex;* qui *larua religionis, improbitatem profligatiſſimam praetexat.* Sic, ſi quid video, ſenſui cum lumine illuſtris figurae, haud poenitendum pondus accreſceret. [מזין ad Ortographiae leges exſcribendum eſſe מאזין docet *Analogia. Gr. Alex. Syr.* et *Vulgat.* idem *obtemperare* verterunt. Membrorum quoque parallelismus hanc coniecturam confirmat. *Vog.*]

vs. 5. לעג (ריע וגר׳) لعج

per *Originem* exerit *nictationem vibrantem*, vel *vibramen nictans*, vt *flagelli*, *linguae*, *oculi* etc. Hinc *Metonymica* poteſtas *illudendi* et *ſubſannandi* vltro ſuggeſta. Confer *Iob.* 9, 23. רש *pauper*, proprie *lacer*, vt رث, *lacera veſte pannoſus; ad laceramenta redactus; foetore ac ſqualore deformis.* חרף *probro afficere*, ex *primaria* indole, *carpere, decerpere, deſtringere.* Sic inter ſe iucunde reſonant duo verba grauiſſa. איד *calamitas*, *exitium graui mole obruens*, ex *Origine*, vt alibi indicatum. שמח *Laetabundus; gratulans* inde ſibimet, aut *calamitoſo* iſti *inſultans;* quod eius *florentes fortunae* ſubita *mole grauioris calamitatis* fuerint *oppreſſae.* Ita שמח adhibitum *Ieſ.* 14, 29. *Pſ.* 30, 2. et alibi. *Malignitas* iſta *inuidiae* comes eſt perpetua; quin *foetus* indiuulſus. Neruoſe appoſitum ינקה ſub μειωσει, ȣκ εςαι αθωος, *haud inſons erit;* pro *graui reatu ſe obſtringet grauiſſima poena mulctandus.*

vs. 7. (לא וגר׳) נבל ex *Origine* indubitata ſignat *marcidum*, qui ad *virtutem*, *pietatem*, *vigorem* omne vitae *ſpiritualis* medullitus *emarcuit;* cui oppoſitus נדיב item ex *proprietate* liquidiſſima valet *vuidum*, *vberi ſucco pollentem;* cuius *vigore* in omnem *liberalitatem*, *munificentiam*, *virtutem excellentiorem*, ſumma ſponte *effluat*, atque *exuberet.* Vides quo ex fonte κατ' ἐξοχην *principibus* additus ſit titulus נדיב; ſed ſimul cernis multo diffuſiorem potentiam, quae cum *indole generoſa, generoſiſſimam vbertatem* in *dictis*, *factisque*, amplectatur. Ad haec iam vtriusque membri pondera, ac momenta elibremus. *Non decorum eſt marcido* שפת יתר *Labium nerui;* et quidem *vibrantis*, qualis eſt *Arcus* valide *tenſi.* Ex *tenſa* hac *vibratione*, vel *vibrantia*, per *metonymiam* accreuit *praeſtantia*, *excellentia*, vt ad *Cap.* 2, 21. ſupra inſinuatum. Exquiſitisſima figuratio, *Labium nerui*, quod *neruoſum* quendam *vigorem* praefert, magna, quin magnifica, reſonans *Cornua quod, vincatque tubas*, atque *virtutis* et *ſapientiae vigorem* crepet. Tale *Labium marcido*, omni *ſucco virtutis*, et *ſapientiae* ſolidae

labium nerui; quanto minus ingenuo labium fuci. *vs.* 8. Gemma gratiosa *est* munus in oculis receptantium illud: (Dominorum eius:) quocumque se conuerterit, maturitatem

solidae *destituto*, *haud* sane *decorum: per* μειωσιν; pro *indecorum; indignatione auersatioue* omnium *dignum*. Recinit non minus venuste conceptum posterius colon. *Quanto minus* decorum *ingenuo*, *ingenua virtute vigenti* שפת שקר *Labium fuci!* quo a *semet*, et *viuo principio virtutis*, ac *sapientiae desciscens*, vel *adulando*, vel *mentiendo*, vel quaecunque tandem *vana* callide *fucata* proferendo, *dignitatem* suam *prostituit*. Commentarii longioris vicem expleat dictum Domini, *Vos estis sal terrae: quod si sal* ἅλας, ἄναλον *insulsum*, *fatuumue*, *factum fuerit*, μωρανθῇ, *quo tandem condietur?* etc. Phrasis אף כי proprie *cumulate quod*, pro varia constructione nunc *quanto magis* reddendum venit, nunc *quanto minus*. Id verbulo tangendum duxi, ad *cumulum exaggerationis*, qui sub ea vtramque in partem se exerit, oculis subiiciendum.

vs. 8. (אבן וגו') Acutum et perelegans dictum. אבן חן *Lapis gratiae*, vocatur *Gemma venusta*, quae vt *ipsa gratiam* habet, id est, *pulchram speciem*; ita quoque *gratiam* vbique impetrat; i. e. *fauorem*. Vtraque virtus voci חן inclusa. Cum ea comparatur *Munus* שחד, ita dictum secundum *Rabbinos* שהוא חד *quod acutum sit*, quod *penetranti acie polleat*, ad *impetrandum*, quem intendit, *fauorem*. Firmius id exsculpsissent ex شحذ שחד, quod apud *Arabes* est, *cum ambitu petere*, *instantius flagitare*. Haec *secundaria* haud dubie virtus, ducta a *limando* et *acuendo*, velut ad *cotem*, quae مشحذ משחד dicta. Sic nasceretur *munus acie penetranti instans*, *efflagitans*, *stimulans*. Potest et alia adhuc ratio subduci; a *limato* et *polito splendore*, qui *oculos feriat*: nam in *Camuso* شحذه بعينه *limauit eum oculo suo*, exponitur رماه *iaculatus est*, *et feriit acie intenta*. Haec tamen affinia fere. Cum iis autem pulchre conspirat *Arabum* برطيل *proprie* in Camus. *Lapis*, *aut ferrum oblongum*, *praeduro rostro*, *quo perforatur molaris: siue acuminatum instrumentum quo saxa finduntur*. Per *Metaphoram* الرشوة *donum corrumpendo iudici admotum*: cum *Plur*. fr. براطيل. Verbum quoque ipsum quadriliterum برطل, *acuminato rostro findere aliquem*, ibidem exponitur ارشاه *eum muneribus corrumpere*. Insignite Exod. 23, 8. שחד *munus non capies; nam* השחד *munus occoecat vel promicante acie praeditos; et lubricare facit verba recto-rigidorum*. Illud שחד *Munus*, acuminato veluti rostro praeditum, et *cunei* instar *diffindens* ipsa *saxa*, hic dicitur esse *Gemma gratiosa in oculis dominorum suorum;* בעליו. Aliquoties vidimus id vocabuli *actiue* et *passiue* se dare: vnde et *Ab. Esra* cum qui-

tem praeſtabit. *vſ.* 9. Veſte inuoluens delictum, quaerit amorem: at qui iterat rem, diuellit familiariſſimum. *vſ.* 10. Sulcando deſcenderit increpatio in intelligentem; prae

quibusdam hic intulit, *in oculis dantium illud.* Rectius plurimi in oculis accipientium illud, vel potius, *qui dediti ſunt iisdem capiendis;* qui *toto affectu* in illa *turgent;* ad *Originem* infra plenius declarandam. Ita *Cap.* 1, 19. Cf. quae ad *Cap.* 3, 27. adnotaui. (אל וגו') Ex natiua virtute verbi השכיל vltro effloreſcit, *Quocumque vultum conuerterit, maturitatem praeſtabit;* vel, *ad quemcumque.* Plenius autumarim, *quocumque; ad omne quo ſe conuerterit.* Id *omne* ad *omnes* quoque ſe explicat, atqui nihil exemtum eſſe ſinit. Monendum tandem, ישכיל *maturitatem praeſtabit,* geminatam iterum potentiam exerere; niſi vehementer fallar. *Felicem habere ſucceſſum* primum in oculos incurrit; atque haud dubie primo loco intenditur. Sed intertexta videtur et altera notio *prudenter agendi,* venuſtiore luſu, quin et aculeo, quo *prudenter egiſſe* dicitur *Munus,* quod Oculatiſſimorum aciem caecare, et *rigidiſſimorum verba lubricare,* valuit, ad inferiorem cauſſam videlicet ſuperiorem reddendam. Conduplicata ſic *ironia* exit *Munus felix* idem, *prudensque,* quam *maturrime,* quod *Prudentiſſimos ſupplantare* calleat.

vſ. 9. (מכסה וגו') Ad כסה كسي *operuit, velauit, veſtiuit,* teneatur obiter, *primarium* fuiſſe *inuoluit;* vnde ſpeciatim eualuit *inuoluere veſte, amicire,* atque *omni ex parte cooperire.* דבר *verbum, res, negotium,* abſolute pro *re criminoſa;* vt in *phraſi* ערות דבר *Deut.* 23, 15. 24, 1. Ad *Cap.* 11, 13. vſus iam indicatus. *Iterare* talem *rem,* eſt eam *refricare, opprobrare, diuulgare.* מפריד אלוף praeceſſit *Cap.* 16, 28. vbi *diuellit coniunctiſſimum* reddendum eſſe vidimus. Proprietas *Radicis* vniuerſa, cum ſua ſibi ſubole, ſita eſt in *copulatione coniunctiſſima;* atque inde *Duci* nomen inditum; per ευφημιαν, qua *imperii,* vel *praefecturae* vim emolliuerunt nomine *coniunctiſſimae* vel *foederationis,* vel *ſocietatis.* Quod a *boue* ſignificatio iſta duci ſoleat, ex ignoratione *Originis* profectum. Ita صاحب *ſocius,* vel *foederatus coniunctior,* pro *praefecto, principe, Domino,* eadem *Euphemia* inualuit. Ad *abſtractum,* vel potius *Neutrum,* quod praetuli, etiam *Symmach.* inclinat; *ο δε δευτερων εν λογω διαχωριζει συνηθειαν. Copulatiſſimum* pro *familiaritatē arctiſſime copulata.* [*Graec. Alex.* pro ושנה legit ושנא. *Vog.*]

vſ. 10. (תחת וגו') Verbum תֵּחַת vt anceps eſt, ita ancipites diſtinet Interpretes. A נחת plerique, *Deſcendet increpatio in intelligentem. R. Salom.* a חתת *conterrebit;* quod elegantius exire poſſet ad *Originem,* quae eſt *fricare, confricare ad contritionem vsque.* Iam vero et *increpatio* venuſte dicitur *fricare* aliquem; et *plagae* item *tergum confricare, defricare.* Sic *Arabes* hoc ipſum *thema* frequentarunt; indeque apud *Gieuhar. Fricuit eum centum ſcuticis,* i. e. *centum ictus ſcuticae ei deproperauit, ſiue vno tenore inflixit.* Appoſitiſſimum, haud dubie, vtrique colo verbum.

 Nec

prae quam incutere elumbi centum plagas. *vſ.* 11. Tantummodo obſtrigillatio quaeritat malum: et Miniſter (Legatus, Angelus) truculentus in eum immittetur. *vſ.* 12. Occurſare vrſam orbam viro: et nequaquam elumbem in craſſitie ſua. *vſ.* 13. Qui rependit malum loco boni; non

Nec tamen minus aptum *deſcendet, altius penetrabit; ductis* veluti *ſulcis.* Sic *Pſ.* 65, 12. נחת גדודיה *deſcendere fac, altius imprime ſulcos eius.* Signatiſſima translatione *Pſ.* 38, 3. *Sagittae tuae* נחתו בי *ſulcos altius in me duxerunt*, et תנחת *deſcendit ſuper me manus tua.* Id neruoſius adhuc, vt ſit, *ſulcando deſcendit increpatio in intelligentem; prae quam percutere elumbem centum;* ſiue, *prae quam incutere ei centum plagas* מכות, vt *Deut.* 25,2.3. vbi eadem ellipſi, ארבעים תכנו *quadraginta ei incuties.* Caue ſcrupulum iniiciat *accentus* retractus; qui *Iunium* ad *Rad.* חחת detraxit: nam eodem iure חחת a נחת *Milhel*, ſiue *penacute* enunciatum, ad *emphaſin*, et vim *ſubiunctiui*, quae per *deſcenderit* reddenda; quod eſt, *certo certius deſcendet.*

vſ. 11. אך וגו') Altae et regiae mentis effatum; *Tantummodo rebellio quaeritat malum; et nuntius ſaeuus immittetur in eum.* מרי *obſtrigillatio*, ex *Origine* alibi vindicata, infert *ſecundario* vſu *Rebellionem in Regem;* itemque *in Deum.* Illa eleganter dicitur *quaeritare malum;* i. e. *atrocem poenam;* qua *laeſa Maieſtas* ſanciatur. Nempe *Nuncius*, Angelus, *ſaeuus*, אכזרי *omnia diffringens* et *perrumpens*, ישלח *laxabitur in eum; ſubito effuſoque impetu immittetur.* Quid hoc ſibi velit ad *Literam*, quiuis perſpicit; nec minus perſpicuus ſenſus ſublimior, qui ad ſupremam Dei Maieſtatem aſſurgit; eiusque fulmina parata oſtendit, quibus exempla in tales ſtatuantur.

vſ. 12. פגוש וגו') *Incurrere vrſam orbam in virum*, h. e. *incurſet vrſa furens in virum; et nequaquam elumbis in appactione ſua ſtolida.* Eſt *Negatiua*, vel *Prohibitiua* verius, *comparatio*, qua multum delectantur Orientales; quippe quae oppoſitionem vehementius intendat. Iſtam vehementiam et hic ſentire eſt; cui ſubſeruit item iſta ſuſpenſa et abrupta *infinitiui* poſitio; de qua ſupra quoque admonui. כסיל *Elumbis, lumbo pingui* et *molli fractus*, et אולת *appactio, craſſities appacta*, ſeſe ſuſtentant, ad ſummum gradum *intolerandae ſtoliditatis*, et *concretionis* in omni genere vitiorum ſtupidiſſimae, expingendum.

vſ. 13. לא תמיש וגו') *Thematibus* cognatis מוש, מיש. ימש, משי, משש *Origo* vna *tergendi, tergente manu fricandi*, ſiue *pertergendi, extergendique.* Apud *Arabes* ſic ماش. ومس. مسي, مس, et مش *frictum tergentem* exerunt, cum quadam tamen differentia, quam vſus conſtabiliuit. Abſtruſior illa τα מוש et מיש notio *recedendi ſeque amouendi*, per *Metonymiam* ſuccreuiſſe videtur, flexu valde concinno et venuſto, quo *tergere* dictus is, qui *alicunde recedens, locum vacuum*

non detergebit se malum a domo eius. *vs.* 14. Per fissuram immittens aquas, *ita* initium contentionis: et ante quam dentes stringantur, litem missam facito. *vs.* 15. Qui iustificat improbum; et condemnat iustum: abominatio Iehouae ambo illi. *vs.* 16. Ad quid hoc, pretium in manu stolidi?

vacuum relinquit, cum veluti *extergens.* Sentias in formula, *Terge hinc*, pro *facesse.* Possis quoque alio adhuc canali, quo *tergere*, valet *remittere, desinere,* seque *subducere. Ies.* 54, 10. *Montes* ימושו *recedent, subducent se; et colles emouebuntur.* Proprie *tergebunt*, id est, *discedent.* Item *Zach.* 14, 4. cet. Ceterum *Crisi* temperare potuissent *Masorethae*, nam חמיש aequa habet iura cum חמוש, in *fut. Kal.* Vtrumque hunc fundit sensum; *Malum non tergebit a domo eius;* id est, *ne tantillum* quidem *remittet.* Erit malorum *perpetuus* in illam domum *fluxus, sine* vllo *refluxu.*

vs. 14. פטר וגו׳) *Laxans aquas,* laxans *principium rixae.* In *Animadv. Philol.* ad *Num.* 3, 12. potestate *substantiua* in medium tuli, *Effissio aquarum, initium Litis;* Metaphora desumta a *scatebris bullientibus* et *erumpentibus.* Ad *aggerem* quoque *ruptum* eadem *effissio aquarum* se porrigit; quod signantius adhuc ad *rixam coerceri amplius nesciam.* Sic פוטר fuerit *Infinit.* in *Pohel.* Non sperno tamen formam *Part. Kal*, sub repetitione modo indicata. Genuinam vim τῷ פטר in *findendo, effindendo*, ex *Camuso* adstruxisse non pigebit; vt simul facula accendatur ad *Metaphoras* et *Metonymias* perpulchras inde susceptas; *Vox* פטר *notat fissionem. In II. porro diffindere, effindere; vt in V.* הפטר et VII. אנפטר *fissus, effissus fuit. In I. findere camelum dicitur, qui indice et pollice eam mulget, vel et extremis digitulis: nec non findere camelus dentes suos, quum eos facit exoriri et eminere. Item Deus creaturas, quum eos creando producit. Quin findere omnem rem, est eandem primulum inchoare et proferre. Qui ieiunat, dicitur findere* ieiunium, *quum edit et bibit.* Apud *Arabes* Deus vocatur فاطر السموات والارض פוטר אלשמוות ואלארץ *Creator coelorum et terrae;* proprie *effisor; qui coelum et terras fecit emicare tanquam germina recentia.* Expromi hic meretur, quod apud *Gieuhar.* de hac phrasi annotatum reperio: *Ibn Abbas dixit, nescius eram quid* פוטר *coelum et terram, valeret,* pro Origine scilicet; *donec ad me accesserunt duo Arabes litigantes de puteo; quorum vnus dicebat, Ego* פטרתה *eum primus effodi.* Proprie *effidi, findendo feci aquas eius emicare,* vel *erumpere cum impetu.* Habes פוטר מים *effissionem aquarum,* siue iam *scatebrae* applicare velis, vt in posteriori exemplo; siue *obici* aut *aggeri;* per quem *aquae,* qua data porta, se immittant, atque cuncta late inundent. Hoc ab indole *Linguae* neutiquam alienum; quemadmodum et cum eadem intime conspirat, quod nostrum פטר *findere*

ſtolidi? ad emendam ſapientiam? at cor nullum. *vſ.* 17. In omni tempore amat verus ſocius; et frater ad anguſtiam naſcetur. *vſ.* 18. Homo defectus cordis *eſt*, depangens volam; ſpondens ſponſionem in conſpectu ſodalis ſui. *vſ.* 19. Amat delictum, qui amat rixam; altifrons faciens oſtium ſuum, quaeritat confractionem. *vſ.* 20. Intortus corde

et *findi*, duobus in locis 1 *Sam.* 19, 10. et 2 *Chron.* 23, 8. deſignet *ſeparationem;* et *diſceſſum;* nam Synonymum شق *diffindere*, iisdem notionibus adauctum. התגלע) Verbum התגלע magis adhuc diſtrahit. Cauſſa haec, quod non niſi hac ſola in ſpecie, ter tantum, occurrat in ſolis *Prouerbiis;* et quidem conciſius atque abruptius enunciatis. In *Opuſculo de Defectibus*, ex *Dialecto Arabum* produxi *nudationem dentium in rixas contentioſiſſimas*, *omnemque* adeo *obſcoenitatem conuiciorum.* Nihil huic quidem ſedi aptius. Id ex *Camuſo* ſentias: *Verbum* גלע *in ore frequentatur*, quod *dicitur* אגלע *et* גלע, *quum non conſtringuntur labia ſuper dentes renudatos. In VII.* אגגלע *renudari. In III.* מגולעה *mutua rixa in alea, aut compotatione, aut partitione haereditatis:* in quibus ſcilicet *reſtricti dentes* aſſolent *nudari.* Ex *Gieuhar.* conſimilia tradente apponam tantum, quod e Veteri citat Poeta: *Neutiquam obſcoenus in poculis, dentes renudans.* Eandem hic imaginem expreſſam, ne pertinacia quidem ipſa negarit. Reliquis contextibus ſua quoque hinc lux infra refundetur; ad *Cap.* 18, 1. et 20, 3.

vſ. 19. מגביה פתחו) Excelſe dictum, *Altifrons faciens oſtium ſuum.* מגביה proprie *conuexans*, *conuexa altitudine ſuſpendens*, et *attollens:* nam גבוה eſt ὑψηρεφὴς; vt ſupra commonui. *Oſtium* illud *altifrons* grauiſſime hic *Ori* applicatur, *alta*, *tumida*, *conuexa*, ὑψηρεφη, *ſonanti.* Eadem figura *Ariſtoph.* in *Ranis vſ.* 862. ἀπολωτον ϛομα auſus, *os cuius* πυλαι *portae ſint refractae;* ſale ſuo perfricans *Aeſchyli grandiloquentiam tumidam;* ιπποβαμονα ρηματα effundentis. Apud *Eurip.* Hippol. *vſ.* 883. habes εν πυλαις ϛοματος κατεχειν· nec abludit *Homericum*, ποιον σε επος φυγεν ερκος οδοντων· In *Oriente* nil ſolemnius. Plurimis id allubuit *Pſ.* 141, 3. ſub דל שפתי quaſi eſſet דלת *oſtium labiorum;* vel potius *eorundem valuae.* Noſtra vox ita traducta *Mich.* 7, 5. *ſubſtricte cuſtodito oſtia oris tui ab ea*, quae *in ſinu tuo recubat.* Prae oculis quoque habendum ſignatiſſimum illud, quo *Schema* hocce ſuſtinetur אל תדברו גבהה גבהה. *Ne conuexum, conuexum, eloquamini*, 1 *Sam.* 2, 3. id eſt, υψηρεφες, *faſtoſum*, *ſuperbum; altiſonans.* Qui ſic *oſtium ſuum attollit in conuexitatem*, venuſte dicitur *quaeritare confractionem*, atque *ruinam* ſibi *ſuam* vltro arceſſere. Non erat ergo cur a veteribus *Rabbinis*, *oſtium* de *ore* exponentibus, diſcederetur: ſed *ſublimiori* huic *ſenſui* prior ille *literalis*, quem praeſtruxi, pro fundamento ſimul ſubſternendus.

vſ. 22.

corde non inueniet bonum; et peruerſus lingua ſua, cadet in malum. *vſ.* 21. Qui gignit elumbem; in ſcrupoſam ſollicitudinem ei: et non laetabitur pater marcidi. *vſ.* 22. Cor laetum exuberare facit ſerenitatem nitidam: at ſpiritus conſauciatus exarefacit oſſamentum. *vſ.* 23. Munus e ſinu acci-

vſ. 22. גהה) *Iarchius* hocce vocabulum retulit ad *Thema* נגה *ſplenduit, nituit*, vnde גֵּהָה abiecta prima *Nun* deſignet *nitorem*, hac mente; *Cor laetum bonum praeſtat nitorem* vultus: vt idem exeat, quod *Cap.* 15, 13. habuimus, *Cor laetum bonum praeſtat vultum.* Repudiatum ab omnibus, etiam a tribulibus, tanquam audaciuſculum: et *Analogiae* minus congruum. Ea tamen haud refragatur; quum prima *Nun* in formis *Infinitiuis* aeque abiiciatur ac prima *Iod.* Accedit quod *Radix* quoque extiterit יגה وجه idem ſignans quod נגה نجه, vnde maſcul. وجه יגה *vultus*; itemque *foem.* جهة גהה *facies, aſpectus*, a *nitore* qui ibi maxime lucet. Sic quidem ſe ſuſtinere poſſet hocce interpretamentum. Scrupulum interim incutit illud יגהה apud *Hoſeam Cap.* 5, 13. quod *Thema* exigit גהה: ad quod vocula noſtra arctiora habere iura non immerito iudicatum. *Medelam* ibi intendi, filum dictat: *Non potens erit Rex Aſſyriae ad ſanationem vobis praeſtandam* ולא יגהה מכם מזור *neque medebitur a vobis vlcus.* Recte quidem pro ſenſu; ſed pro *colore*, et *figura ſplendidiore*, quae ibi orationem attollat, minus recte. Mallet ſane ſtili peritus, *tergebit, detergebit:* mallet, ſi idonea ſuffragaretur auctoritas, *nitidabit; ad nitorem* ſanationis perfectae *faciet ſplendeſcere.* Atqui et ſuffragantur nobiliori huic imagini *Dialecti*, et eandem ita ſanciunt, vt inde reſilire nemini ſit integrum; qui veritati cupit litari, et dignitati ſimul ſermonis *Hebraei.* Apud *Arabes* certe جهي גהי primario et proprie ſonat *niteſcere, nitidiſſime reſplendeſcere, diſſerenari.* Audiatur *Gieuhar. Domus forma comparat. et ſuperlat. vocatur* בית אגהי, *quum nullum omnino tectum habet; quaſi nitidiſſime ſerena; vt* שמאא גהוה *coelum nitidiſſime ſerenum. Inde in IV. coelum* אגהת *diſſerenauit, diſcuſſa omni nube. Itemque* אגהינר *nos diſſerenauimus; pro coelum nobis diſſerenauit; vt* אצחינר. *Apparet* גהי ſiue גהה idem valere quod صحي צחי, צחה, *ſerenus fuit, ſerena claritate nituit.* Eadem notione auctum quoque *ſororium* צחח صح *nitide canduit, ſerenum ſplenduit.* Hoc *Arabes* vſu *ſecundario* frequentant pro *ſanus, integer, vitii expers fuit:* nec non *conualuit a morbo.* Ratio manifeſta; indeque ſimul luce ſerena manifeſtius, nil excellentius poſſe efferri, quam illud *Hoſ.* 5, 13. לא יגהה מכם מזור *non nitidabit a vobis vlcus*, vel *intranſitiue* potius; *non nitidabitur, non ad nitidam reducetur ſanitatem* מכם *diſcuſſum a veſtro* illo *Reip. corpore*, quod *totum vlceribus contabeſcit*, ac *diffluit.* Hinc noſter quoque contextus ſere-

accipiet improbus: ad inclinanda itinera aequi iuris. *vſ.* 24. In vultu intelligentis ſapientia: at oculi elumbis in extremo terrae. *vſ.* 25. Aegritudo patri ſuo filius elumbis: et amaritudo ſuae genitrici. *vſ.* 26. Etiam mulctare iuſtum, non-bonum

ſerenius renideſcit, ita expreſſus: *Cor laetum* (*laeuigatum* proprie) *exuberare faciet nitidam ſerenitatem;* vel ad vim *formae* ex *Pihhel* deſcendentis, *ſerenationem*, qua *vultum* et reliquas partes, *laeto* et *laeuigato ſuo nitore perfundat.* [*Syrus* cum *Chaldaeo* pro גהה legiſſe videntur גוה, verterunt enim *corpus.* Si membrorum paralleliſmum ſpectes haud contemnenda videtur haecce lectio. *Vog.*]

vſ. 24. את פני וגו׳) Pulchro adſpectu *Vulgat. In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terrae.* LXX. πρόσωπον συνετοῦ ἀνδρὸς σοφὸς. Id merito plurimis arriſit. Ornari commendarique poteſt hicce ſenſus hoc colore; vt חכמה *ſapientia*, hic ſpeciatim conſignet *frenationem* et *moderationem* illam *ſapientiae*, quam ſupra aliquoties habuimus, quaeque ex *Origine compactionis firmioris* vltro ſubnaſcitur. Sic clarior quoque *Antitheſis* emergit, ad *oculos Elumbis vagatores*, *effrenata* quadam *licentia diſcurrentes* quaquauerſum, et ſine *modo* ac *modeſtia immodeſtum* illum et *Elumbem*, qui intus reſidet, *animum* prodentes.

vſ. 25. כעס) Minus commode multi, *ira patri ſuo* etc. כעס quidem *iram* deſignat; ſed et *aegritudinem* affert; quae hic multo opportunior. Vterque affectus a *corrugatione* fluxiſſe videtur. Nempe *frons rugas trahit* in *ira*, *indignatione* etc. eademque *aegritudine corrugatur.* Alluſum ad *Originem* hancce *Eccleſ.* 7, 3. (סמר) *amaritudo*, tanquam a מרר; pro ממרר, ſatis quidem et *Analogum* et opportunum. Quum tamen vocabulum ſit ſemel tantum proſtans, non poſſum quin moneam, Radicem ei ſubeſſe poſſe מרה *ſtrinxit vehementius.* Inde haberemus, *plagam ſtringentem* quae perpetuo *male vrat*, et *angat.* Senſus eodem redit.

vſ. 26. גם וגו׳) Per ſe ſemper verum fuit, atque etiam ſermone publico contritum fuiſſe videtur ענוש לצדיק לא טוב *mulctam infligere iuſto, non-bonum*, i. e. *peſſimum;* vbi iam per *infligere mulctam* intelligo non *pecuniariam* tantum illam, ſed *omnem omnino poenam.* Huic veteri *dicto* ſuperſtructum videtur aliud *dictum*, praenobili foetum ſenſu, atque *Salomonaeo* acumine dignum. *Etiam mulctam infligere iuſto, non-bonum illud*, quod dici ſolet, *ſane ferire ingenuos*, (virtute praeditos) *ob aequitatem;* (ob virtutem ipſam.) Vox נדיב *ingenuo ſucco vigens*, ſaepe quidem *principem* affert, non minus ſaepe tamen *ingenua virtute*, et *pietate omni florentem.* Succinit ישר *aequitas, rectitudo, probitas.* *Super* על, *ob eam*, aliquem הכות *ferire*, eſt *lingua ferire, taxare, increpare;* eſt quoque, *vexare, perſequi*, malo *et damno afficere; contumelioſius tractare; ludibrioque habere;* eo ipſo nomine, quod ſit נדיב *virtutis*

bonum illud, *eſt* ſane percutere ingenuos propter aequitatem. *vſ.* 27. Subſtringit ſermones ſuos ſcientia pollens; grauis
ſpiritu

tutis ac *pietatis cultor;* qui ne latum quidem vnguem a *probitate* deflectere ſuſtineat. הכות *ferire* ſtilo ſententioſo omnia haec amplecti poſſe, quiuis ſentit. להכות per *Lamedh emphaticum* neruum addit. Dominans inter mortales vitium; quos quum *ſeuerior* fere *probitas* illa tacite *notet*, et *vrat;* eam *hypocriſeos*, vel *moroſitatis* ſaltem *nota*, *perſtringere* aſſolent. Id conduplicata velut *Gnome* enotari, et inculcari, merebatur, tanquam *iniuſtitiae* genus indigniſſimum, quod in vita communi ſerpat, atque adeo graſſetur. In priori Colo *mulctam infligere iuſto*, ſeſe refert ad *iniuſtos iudices in porta*, i. e. *pro tribunali*, et *in ſede iuſtitiae* id ſceleris committentes. Hoc tanquam לא טוב *non-bonum*, *peſſimum facinus*, execrantur omnes. Interim non minus execrabile, atque eiusdem plane naturae, *ferire ingenuum virtutis cultorem ob probitatem;* eumque iſto titulo *carpere*, *lacerare*, ac veluti *condemnare*, in conſortiis priuatis.

vſ. 27. וקר רוח) Niſi *Maſorae* notula *Critica* fuiſſet, quae pro וקר רוח *et frigidus ſpiritu* margini appoſuit יקר רוח, nemo quicquam ad hunc locum mouiſſet, ſed, quod *Lingua* ſane haud abnuit, קר רוח *ſpiritu frigidum*, oppoſitum *calido*, tenuiſſent pro *ſedato, modeſto, graui;* qui *labia ſubſtringenti* ſic ſatis recinit. Non de nihilo interim viſum יקר רוח, diſſona peperit interpretamenta, ex diſſono vſu *Thematis* יקר. Quid LXX. legerint, ex eorum μακροθυμος haud conſtat ſatis. Sed *Vulgat.* dans *pretioſi ſpiritus*, ad יקר inclinaſſe cenſetur. Quid *Maſorethas* commouere potuerit, ad *Lectionem* hancce offerendam, expendi meretur. Non potuit eos offendere *phraſis* קר רוח *frigidus ſpiritu;* quum valde ſit concinna; atque planior quam יקר רוח, vt diuerſi, quos luſtrauimus, conatus arguunt. Quid ergo? Geminàm mihi videre videor anſam; quarùm alterutra obtineat neceſſe eſt. Primam hanc, quod in quibusdam MSS. inuenerint יקר. Id ſupprimere religioni duxerunt: merito: ad tales enim ſcintillulas verior Lectio ſaepe relucet. Alteram iſtam, quod inſinuare voluerint illud וקר hic non intelligendum a קר, *et frigidus*; ſed a *rad.* יקר, quamcumque tandem voci iſti ſubiecerint poteſtatem. Sic certe habuiſſe videtur vetus *Synagogae* traditio; quae haudquaquam poenitenda. Hoc tamen nihil derogat integritati Textus, quia יקר ex *Dialecto* quoque enunciatum fuit וקר; quod *Arabibus* domeſticum remanſit; apud quos وقر valet *ponderoſum*, *grauem eſſe;* indeque porro *honoratum, pretioſum, carum, rarum eſſe*. Illa ſignificatio *ponderoſi* haud dubie primaria, et אבנים יקרות non tantum ſunt *lapides pretio graues*, ſiue *gemmae;* ſed etiam *ponderoſi*, et *grauiſſima praediti mole*; quae Templo ſuo pro *fundamentis ſubſtrauiſſe* dicitur *Salomon;* 1 *Reg.* 5, 31. Hoc ſupra iam adſtructum. Illud وقر וקר *Arabibus* in deliciis ad *grauitatem modeſtam* et *manſue-*
tam

ſpiritu vir prudens. *vſ.* 28. Etiam craſſe ſtolidus mutum ſe agens ſapiens reputabitur: obturans labia ſua prudens *eſt.*

CAPVT XVIII.

V*erſ.* 1. Pro libidine quaeſtiones agitat, qui ſe ſeparauit; et in omne ſolidum dentes deſtringit. *vſ.* 2. Non delectatur elumbis prudentia; ſed ſane vt enudet cor ſuum. *vſ.* 3.

tam ſignandam; quae וקור وقار dicta; forma *Infinitiua;* vt وقور וקור in *Participio* valet *grauem*, *modeſtum*, *manſuetum.* Sic iam, ſiue יקר legas, ſiue וקר, exibit *grauis ſpiritu;* quem hic non immerito *frigido* praetuliſſe videntur Veteres; quippe qui *grauius* adhuc *pondus* ſententiae indat. *Aſyndeton* adeo nihil officit, vt nouum quoque decus adſtituat.

Vſ. 1. לתאוה יבק׳) Duae claſſes ſunt Interpretum, aliorum, qui *in dextram* hanc *Gnomen*, aliorum qui *in ſiniſtram* accepere. Supra *Cap.* 17, 14. ſub גלע جلع *contentioſiſſimam rixam* regnare vidimus, deſumtam a *renudatis dentibus.* Iſtam imaginem ibi vnice quadrare, in oculos omnium incurrit. Non minus apte ſedet *Cap.* 20, 3. Verbum נפרד quoque, ſic abſolute poſitum, non aeque in dextram propenſum, quam in ſequiorem partem. Videſis *Hoſ.* 4, 14. *Eſth.* 3, 8. *Prov.* 16, 28. et 17, 9. Omnino ergo ἰδιογνώμων videtur ſignari, vt *Cocc.* in *Lex.* quoque monuit; qui ſit tanquam פרד *mulus;* et جنيس وحده *ſui cerebri homo*, ac *ſoliuagus.* Conſimiliter תאוה in ſiniſtram inclinatius, ſic quidem conſtructum. Huc proinde et noſtras inclinare lances ſentio. Si quis interim *Belgarum* Verſioni adhaereſcere mallet, qui dederunt: *Deſiderabile* quid *quaerere ſeiunctum* a turba, *atque omni ſolidae ſapientiae ſe immiſcere;* aliquid praeſidii haberet in latiore illa ditione verbi, quam exerit ſub VII. vbi انجلع אנגלע eſt انكشف *enudatus fuit* remoto velo: nec non in جالع idem cum سافر *clarus*, *lucidus*, *manifeſtus*, *patens.* Inde extundi poſſet forte, *et in omni ſolida ſapientia ſibi lucem facit*, *et diem:* vel *diſcuſſo* quaſi *velo ſeſe penetrat in eam.* Hoc cum *immiſcet ſe* eodem rediret; ſplendidae figurationis gratia adiecta. Proponendum duxi; ne quid ſupprimerem. Quid praeponderet, ſatis manifeſtum.

vſ. 2. Non quaerendum exiſtimo nexum inter ſententias noſtras, vbi nulla ſeſe dat anſa; quum vltro ſe ingerit, haud dimittendum. Arctiorem copulam inter *hunc* et *praeced. vſ.* praebere videtur non materia ſolum, ſed et affinitas, atque *alliteratio*, inter verba התגלע et התגלות vt iam continuata ſerie ſubtexatur, eum *qui aduerſus ſolidam ſapientiam dentes deſtringit et renudat* יתגלע; nil aliud agere, quam vt יתגלה *reuelet* ac *enudet cor ſuum ſtolida vanitate, ſuperbia et ferocia plenum.*

vſ. 3.

vſ. 3. Quum intrat improbus, intrat etiam contumelia; et cum probroſo opprobrium. *vſ.* 4. Aquae profundae, verba oris viri: riuus ſcaturiens fons ſapientiae. *vſ.* 5. Accipere perſonam improbi, non-bonum: ad euertendum iuſtum in iudi-

vſ. 3. (בבוא וגו׳) *Quum intrat improbus* in familiaritatem, *intrat etiam ignominia; et cum notatiſſimo, opprobrium.* Qui *improbitate publice notatos admittit in familiaritatem, ipſe ignominiae ſibi notas inurit.* בא *intrare*, pro *in familiaritatem admitti*, aut *communitatem*, protritum; *Pſ.* 26, 4. עם נעלמים לא אבוא *cum notatiſſimis non intro.* Quo iure *notatiſſimos* ibi inferam, reperietur in *Opuſc. de Defect.* Iterum *Prov.* 22, 24. *et cum viro multum exaeſtuante ne intres.* Adde *Ioſ.* 23, 7. et 12. vbi ad *connubia* quoque ſeſe extendit. Sic adhuc amplior proſpectus aperiretur.

vſ. 4. (מים וגו׳) Deſumta eſt figura a *puteo profundo* cuius *aquae altius receſſerunt;* et cuius *abditae venae* vix *penetrari* poſſunt. Hoc adſpectu *Cap.* 20, 5. habebimus; *Aquae profundae conſilium in corde viri; et vir intelligentia pollens eas vrna extrahet.* Depingitur *cor illud* עקב מכל *doloſum prae quam vt menſurari poſſit*, *Ier.* 17, 9. quod *Pſ.* 64, 7. לב עמק *cor profundum.* Thema עמק عمق *profundum eſſe*, in *puteo* potiſſimum venire monent *Arabum Gloſſatores.* In *Camuſo: Vox* עמק *Phatata, et Dammata prima, deſignat fundum putei;* indeque באר עמיקה *puteus profundus.* Is ſi *tentando attingi nequeat, aut explorari*, eleganti formula appellatur بعيد الغور *Longinquus fundo;* per quem *figurate* deſignari ſolet, *cuius cor impenetrabile.* Ita *Tamerlanes* p. 404. deſcribitur: *Singulari indole, cui profunditas tam longinqua, vt attingi non poſſet fundus in alto meditationis* eius. Aiunt quoque بئر عميق معيق *puteus profundus et altiſſime ſidens*, de eo qui *vaſta molimina voluit in alto cordis;* aut *cuius imperſcrutabilis malitia* eſt, et *aſtutia.* Opponuntur *aquae profundae talis putei*, et נחל נבע *fluuius ſcaturiens aquas limpidas, pellucidas, ſpeculo clariores:* quales ferme ſunt, *recentes e ſcatebra ſua*, ac veluti *excernendo* per venas ſuas *eliquatae.* Inde נחל nomen traxit. מקור eſt *vena fontium.* Ei comparatur חכמה *ſolida ſapientia;* quae nihil *turbidi*, nihil *lutoſi* aut *ferens*, aut *verrens*, ſemper *limpidiſſimam* conſeruet *puritatem*, atque vbique reperiatur נחל נובע *riuus*, aut *torrens*, magnas aquas vehens quidem ille, non tamen *nimis profundas, obſcurasque*, certe ſemper *recentes*, et *perenni* velut *luce* ac *gratia perſpicuas;* haud ſecus ac ſi *ex ipſa ſcatebra* quam *liquidiſſime excernerentur.* Non iniucundum fuerit *proprietatem* verbi נבע نبع obiter attigiſſe, ſitam in *crepatione*, et quidem *ſcaturiente* illa, quae *bullulis recenter eiectis e vena diffunditur.* Inde מבוע quae *Arabibus* eſt منבע منبع et ينبوع, יַנבוע, *ſcatebra bullas ciens.*

vſ. 5. (לא טוב) Formula לא־טוב *non-bonum* per λιτοτητα, et ευφημιαν, pro

iudicio. *vſ. 6.* Labia elumbis intrant in litem; et os eius colaphos vocat. *vſ. 7.* Os elumbis ſibimet confriatio eſt; et labia eius, decipula animae eius. *vſ. 8.* Verba rancore ſuf-

pro *peſſimum*, nemini non nota. In poſteriori membro haud aeque promta cuiuis alluſio ad *Origines*. Certe ea non lucet in Verſione, *ad inclinandum iuſtum in iudicio.* In *Hebraeo* eſt, *ad inclinandum recto-rigidum in aequatione iuris:* q. d. *ad rectiſſimam eius cauſſam torquendam in ipſa iuris aequatione*, ac *publica adminiſtratione.* Sic clarius adparet ſumma *iniquitas*, quae etiam *ſpecie aequitatis* et *iuris* ſeſe praetexit.

vſ. 6. שפתי כסיל) Luditur in gemino vſu verbi יקרא *inclamat alta voce;* nec non, *inuitat;* vt קרואים *inclamati*, ſpeciatim ſunt *inuitati ad epulas.* Ergo, *clamabundus inuitat, contentioſo ſuo clamore aduocat* quaſi *colaphos*, *plagasque contundentes, quibus* veluti *accipiatur*, et pro meritis *tractetur.* בא בריב *intrare in rixam*, grauiter, vt 1 *Sam.* 25, 26. בא בדמים *intrare in ſanguines; in medium ſanguinem ſe immittere, dedita opera ſe caedi immergere.* Sic *Arabes* بَاءَ بِدَم *intrauit in ſanguinem:* et بَاءَ بِغَضَب مِن اللّه *intrauit in iram Dei:* i. e. *in eam ſe medium immiſit; eamque in ſe prouocauit.* [Pro למהלמות *Graec. Alex.* atque *Syrus* legiſſe videntur למות. *Vog.*]

vſ. 8. כמתלהמים) In *Animadvſ. Philol.* propoſui iuuenis, *Verba delatoris vt ſi inſtincta forent*, Numine quodam afflata, *ita deſcendunt in penetralia ventris.* Commonui *L. Cappellum* idem iam ante in medium tuliſſe. Huc calculum contulit *Cler.* dans, *adflatuum inſtar.* Subieci tamen ex propria ſignificatione *deglutiendi* hunc conſpectum, *Verba delatoris ſunt tanquam ſuaues buccellae quae dantur deglutiendae; quaeque leniter deſcendunt in penetralia ventris.* Huc ſane manuducebat mentio *ventris*, eiusque *penetralia.* Huc quoque vocabat mollior adhuc connexio inter *delatorem*, et inter *delationem auide inglutiri* ſolitam, inſtar *dulciculae potionis*, aut *buccellae.* Vtrumque amplectitur noſtrum *Thema;* cuius virtutem qua *propriam*, qua *impropriam*, penitius adhuc introſpexiſſe iuuabit. *Gieuhar. Forma* להם *in Infin. ſignat inglutire celeriter, auide. Frequentatur inde in I.* להם, *et in VIII.* אתלהם *aliquid, quum obſorbetur et inglutitur.* Inde לְהוּם *glutitor auidus*, *Epitheton magni exercitus, quaſi qui omnia deglutiat. - - Infin.* IV. אלהם *glutiendum dare, de eo dicitur quod menti iniicitur per inſtinctum: vnde* אלהמה אלה כזה *inſpirauit ei Deus hoc vel illud.* Similia omnia in *Camuſo*, qui لهم להם declarat ابتلع بمرة *inglutiuit vna vice*, id eſt, *ſimul*, *quam auidiſſime.* Hinc noſtrum כמתלהמים vltro ſe ingerit, *tanquam quae auidiſſime inglutiuntur;* ſiue iam *matteas* malis, et *buccellas ſuauiores;* ſiue *melleam potionem*, quae *toto glutto obſorbeatur.* Succinit egregie, *et illa*

illa descendunt in penetralia ventris. Pronomen הם refertur ab omnibus ad *verba delatoris;* quae in *animum, imosque cordis recessus sese penetrent.* Non repugno; sed asseuerare sustineo, illud והם plus postulare; atque *et illa* hic valere, sub *emphasi* ad vtrumque verbum redeunte, *et illa quippe:* vt sit, *nam et illa descendunt in penetralia ventris:* i. e. *simillima sunt* τοῖς מתלהמים *auide inglutitis*, quae vt *iucunde influunt*, ac *suaui titillatione descendunt in ventrem, eiusque intimos recessus perlabuntur* atque *commulcent;* ita quoque verba *susurronis* cum voluptate titillante sese *insinuare* solent, atque in *recessus* altissimos *cordis perserpere*, atque *illabi.* Scilicet חדרי בטן *penetralia ventris*, vel *proprie* veniunt, vel *improprie.* Ad *Figuram* non peruentum, nisi per *Literam*, cui princeps locus denegari nequit. Videsis *Prov.* 20, 27. 30. vbi vterque adspectus vni sententiae grauiter ac decenter illigatur. Vtrumque et huic dicto excellentissimo intertextum, non est quod ambigatur; quum et *Linguae* potentia, et sensus dignitas, atque vbertas, sic demum repraesentetur, suisque numeris absoluatur. כרגן) Verbum רגן semel tandum in *Part. Kal* extat *Ies.* 29, 24. In *Niph.* extra *Prouerbia* nostra bis tantum occurrit *Deut.* 1, 27. et *Ps.* 106, 25. Ex illis locis recte exsculpas *affectionem malignam, exulceratam, virulentam*, quae per *obmurmurationes, delationes*, ac *infamationes*, grassari amat; ast vnde isti *grauissimo affectui* nomen sit positum, non sane exsculpas; quum sit *Metaphora*, nunquam *a priori* inueniunda: certe nunquam rite stabilienda antequam auctoritate *Dialecti* corroboretur felicior, si forte, coniectura. *Arabum* autem *Dialectus* nobis suggerit *rancendi* potestatem. Habeatur ergo ex *Camuso: Verbum* רגן *cum suo* התרגן *in VIII. vsurpatur de butyro, cum excoctum non depuratur, sed corruptionem attrahit.* Inde *phrasi* signatissima subortum: *Rancuit ipsorum negotium, pro, confusum, perturbatum est seditione, tumultu, odiis malignis, rancidisque.* Item *forma* רגין *rancidum, pro veneno statim necante.* Gieuhar. *Dicitur,* ille רגן *pecudem suam, cum Inf.* רגן, *quum eam religat, atque malum ei pabulum praebet; ita vt macrescat.* Videamus nunc quid lucis hinc ad *Sacrum Codicem* redundet. Insignite *Ies.* 29, 24. ורגנים ילמדו לקח *et rancentes discent florem doctrinae.* Completissima existet *figuratio* si ex illo *Gieuhar. rancuit pecus*, pro *male pastum tabuit*, adiunxeris, *rancidis elementis*, et *principiis errorum imbuti*, indeque *rancide* et *maligne de Deo viisque eius sentientes*, ac *iudicantes.* Lectissime quoque et exquisite ותרגנו באהליכם *et rancidi facti estis in tentoriis vestris.* Describitur haud dubie *murmuratio*, sed *virulentissima*, et *omni rancore maligno suffusa:* quae tanquam *labes* et *tabes mentes peruaserat, medullisque ipsis erat infusa;* sic vt *tentoriis suis egredi obstinate recusarent;* et *tanquam super faecibus suis rancescerent.* Idem adspectus, eadem amplitudo *Psal.* 106, 25. וירגנו באהליהם *et rancescebant in tentoriis suis;* tanquam *rancido* quodam *veneno infecti* ac *correpti*, quod רגין vocitari vidimus. In eandem *figurationem* dimissum aliud *rancescendi* verbum حشن quod

fuffecti tanquam auide deglutita *cruftula*; et illa defcendunt in penetralia ventris. *vf.* 9. Etiam remiffum fe gerens in negotio fuo, frater eft profligatiffimi decoctoris. *vf.* 10. Arx fortiffima (Turris afyli) nomen Iehouae; ad eam curret Iuftus; in celfoque aget. *vf.* 11. Opulentia diuitis ciuitas for-

quod in *Camufo* declaratur *Spurcities ex pinguedine lactis;* vnde IV. *vfurpatur de vtre faepius adhibito ad butyrum eo concuffo eliciendum* (*absque vt eluatur,* vt adiecit *Gieubar.*) *qua de cauffa foetorem emittit appacta ei fpurcitie. Idem in I. obtinet. Eius deriuatum, rancidus foetor defignat maleuolentiam, odium malignum: et rancefcens*, eft *iracundia percitus*, vel acrius *fuccenfens*. Sentias hinc, vnde τῳ נרגן *maligno delatori,* nomen indiderint *Hebraei;* cui *rancidum* videlicet *pectus, rancidum os*, nil nifi *merum fpirans* ac *fpargens rancorem*. Sic abfolute habuimus illud *Partic.* in *Niphh* fupra *Cap.* 16, 28. recurfurum *Cap.* 26, 20. Eadem figura דברי נרגן *verba rancidi*, quae et *ipfa rancida* τοις מתלהמים *bucceis auide inglutiri folitis* comparantur, per *Oxymorum*. Nempe *rancida edulia faftidium mouent;* et *ftomachum* euertunt: *non defcendunt in penetralia ventris:* non fedent, non mulcent. At, mirum! *rancidi verba rancidula* adeo *non faftidiuntur, refpuuntur, abhorrentur*, vt etiam *auidiffime inglutiantur;* atque *imos ventris receffus commulceant*. Gemellum huius iam olim attuli in ضغاز *obtrectatur*, fic dictus a ضغز *buccellam in os ingeffit;* quod *calumnias leniter aliis deuorandas concinnet.*

vf. 9. אח הוּא) Cocc. *frater eft habenti telum perdens.* מַשְׁחִית pro *telo noxio Ezech.* 21, 36. *Ier.* 5, 26. Inde איש משחית exponit *virum teli noxii;* qui *cum telo venit.* Attendit fpeciatim ad *vfum militarem* 1 Sam. 14, 15. vbi המשחית fignat *excurfores*, oppofitos *excubitoribus* המצב. Subtilius; et *Hypothefi* datum. Omnino בעל משחית eft vel *Dominus dilapidationis*, vel *Dominus dilapidator*, ex *idiotifmo* illo quo בעל *periphrafibus* dicatum, adfert *virum, fodalem*. Inde peraeque efferri potuit *Dominus pili*, et *Dominus pilofus*, ad *virum talem* defignandum. Ergo בעל משחית fiue *fubftantiue*, fiue *adiectiue* ftruatur, erit *fodalis diffipator;* ac *profligatiffimus nepos;* qui ipfe مسحوت الجوف מַשְׁחוּת *perditus ventris*, ad formulam *Arabum* exquifitam hac fub *radice*, fit quoque مسحت משחית *perdens, radens, omnia ventri donans.* [מחרפה *Graec. Alex.* tranftulit ο μηνιωμενος αυτον (al. εαυτον) legiffe eundem apparet מחרפא. Lectionem maforethicam *Graeci* longe praeftare non eft quod demonftretur. *Vog.*]

[*vf.* 11. בְּמַשְׂכִּיתוֹ) Magnus eft in hocce vocabulo vertendo veterum Interpretum diffenfus. Vulg. *circumdans eum.* Gr. Alex. επισκιαζει Syrus ܡܫܪܝܗ et Chald. משריה.

fortiſſima eius: et tanquam murus celſiſſimus in eius imaginatione. *vſ.* 12. Ante confractionem altifrons (conuexum) fit cor viri: et ante gloriam demiſſio. *vſ.* 13. Qui reponet verbum, quum necdum audiuerit: craſſities haec ei, et ignominia. *vſ.* 14. Spiritus viri ſuſtinebit *vel* plagam eius excoriantem: at animus conſauciatus, quis releuabit eum? *vſ.* 15. Cor prudentis peculium acquirit ſcientiam; et auris ſapientum ſcientiam eruet. *vſ.* 16. Donum hominis admiſſionem ampliſſimam parabit ei: et ante faciem Magnatum introducet eum. *vſ.* 17. Iuſtus *eſt*, prior in lite ſua; at intrat ſodalis eius, et limat eum ſubtilius. *vſ.* 18. Contentiones ſopiet lapillus; et inter validos diremtorem agit. *vſ.* 19.

משריה. Hos legiſſe משכנו certo certius eſt. *Vog.*]

vſ. 16. ירחיב) Splendida *Proſopopoeia*, qua *Donum* conueſtitur *perſona introductoris* in Magnatum aulas: *latum* et *laetum introitum* donatori *patefaciens*. Hunc *ampliſſimum ingreſſum*, cum *gratulatione* coniunctum, eleganter adfert verbum ירחיב; ad formulam veterem מרחב לך *amplum tibi ſpatium*; مرحبا لك; qua *Amici* et *Hoſpites gratiſſimi* excipiebantur. *Harir. Conſ.* 5. *excepimus eum gratulatione ſolenni dicentes* מרחב. Commentator *Haririi* haec ſubiecit: *Dicunt Arabes aduentanti* מרחב מרחב, *hoc eſt aduenisti in locum qui amplus tibi erit, omnique laxitate copioſus.* Plenior phraſis eſt مرحبا وسهلا *Locum amplum et mollem! tibi futurum* ſcil. *intraſti.* מרחב pro *ſede ampla, lata, ſpacioſa*, tritum in Sacris. Speciatim *paſcuum latum, laetumque* conſignat. Alterum verbum הנחה *ſolenniori deductioni*, et *introductioni*, dicatum.

vſ. 17. צדיק וגו') *Iuſtus, qui prior in lite ſua*, exponenda ſcilicet; *at intrat ſocius eius, eumque perſcrutatur*: i. e. redarguit. Hinc illud, *Audi et alteram partem.* Accommodatius huic ſenſui ריב *Lis, contentio* cum alio: nec non בא *intrat*, cauſſam diſcuſſurus; itemque רעו *ſocius eius*, cui cum altero illo lis interceſſit. חקר *inquirere, perſcrutari*; adfert *ſcrutinium ſubtilius*, et *elimatius*, quam *Originem* alibi permunitam dabo. Simillimum *Prov.* 28, 11. Adde *Iob.* 32, 11. In formula חקר לב *ſcrutans elimatiſſime corda*, eadem potentia relucet.

vſ. 18. מדינים וגו') Pulchra iterum *Perſonae fictio*, qua *Sors*, גורל, *Lapillus* in *Origine*, introducitur tanquam *Arbiter* ac *diremtor*, qui *Lites ſopiat*. השבית ſaepe idem valet quod παύειν *ſopire, compeſcere, ſedare*. מפריד eſt *ſeparator, Arbiter* litem *dirimens*. Eiusdem coloris fuit illud *Cap.* 16, *vſ. vlt. In alueum iactatur Lapillus, at a Iehoua omne eius iudicium* משפטו *aequa-*

vſ. 19. Frater in contumaciam proruptior ciuitate validiſſima; et contentiones tanquam repagulum arcis. *vſ.* 20. De fructu oris viri ſaturabitur venter eius; prouentu labiorum eius

aequatio velut iudicis, aut *arbitri:* nam שפט proprie eſt *aequauit.*

vſ. 19. (אח ונו') Rotundius tornata *Syntaxis*, minus fuit percepta a multis. Fluctus inde coorti, quod *forma* נפשע non niſi hac in ſede compareat. Linguae indolem ſi expendamus, *rebellem* potius inferet illud *part. Niphh.* quam *rebellionem paſſum.* Sententiam ſi ponderemus, eadem illuc quoque propenſior, et multo commodius comparatio *Arcis munitiſſimae* procedit ad *rebellem*, quam ad eum *in quem rebellatur.* Hoc quiuis momenta vtriusque ſenſus elibrans, facile ſentiet. Lancem per ſe huc inclinatam deprimit grauis *Dialecti* auctoritas: ſimulque *Originem* verbi פשע palpandam praebet. Ea *Arabibus* فسق *defecit*, *deſciuit* ab officio, *praeuaricatus eſt; rebellauit* in Deum, in Regem, *improbe egit aduerſus ius et fas:* itemque *erupit ex cortice* dactylus, quod et انفسق in *Niphh*, proprie. Sed ex fontibus ipſis bibatur. *Camuſ. Thema hoc notat deficere a mandato Dei; et rebellare, et improbum eſſe, et exorbitare a via iuris; vnde phraſis, deſciuit a mandato Domini: vſurpatur etiam in dactylo extra corticem erumpente; cum Specie VII. Niphhal, idem valente. Traditur; hinc rebelli nomen inditum, qui erumpit a bono deſciſcens; idque exuens.* Apparet פשע et נפשע eundem obtinere vſum *rebellionis contumacis;* ſub hoc tamen diſcrimine; quod in *Kal* valeat *erupit in rebellionem*, *metaphora* illa venuſtiore, quam indicant *Arabum Philologi;* in *Niphh.* vero, *eruptus fuit*, vel *erupit ſeſe in rebellionem:* inter quae id differentiae, quod inter *flumen erumpens* extra alueum, et *flumen eruptum.* Eandem *proprietatem* ac vim *rupti corticis* tenuit quoque verbum פשק, vnde *Cap.* 13, 3. פשק שפתיו dedi, *disrumpens labia ſua*, improbe et immodeſte. Haec notio apud *Arabes* ſub فشق confedit: quemadmodum et altera *diuaricationis*, quam indicabam *Ezech.* 16, 25. ſub eodem verbo reſidet. Origo eadem; quod iam deducere nil attinet. Concludatur, נפשע ſonare *eruptum in rebellionem contumacem:* atque inde rotundiſſime exire, *Frater rebellantior arce munitiſſima.* Id *Tacito* erat, *Acerrima ferme proximorum odia.* Verbum quoque *Graecum*, χαλεποι πολεμοι αδελφων eodem tendit. Per *Rebellionem* autem hic laxiore vſu *Contumaciam proruptam* includi, commonui in *Obſerv. Philol.* multisque exemplis confirmatum dedi. De cetero non erat cur *Maſorethae* ſollicitarent *Lectionem* integerrimam מִדְיָנִים, atque מְדָנִים margini attexerent: nam quum מָדוֹן *lis*, per *quietem mediae* ſit conformatum ex מָדוֹן, noſtrum מִדְיָנִים pro gemmula potius *veteris Linguae* erat amplectendum. [*Graec. Alex. Vulg.* et *Syr.* verbum נפשע transtulerunt *adiutus.* Legiſſe videntur, aut legendum conieciſſe, נושע, quod forte

eius ſaturabitur. *vſ.* 21. Mors et vita in poteſtate Linguae; quam quiscunque amauerit, eius comedet fructum. *vſ.* 22. Qui inuenit vxorem, inuenit bonum: et impetrauit fauorem a Iehoua. *vſ.* 23. Stridulos ſonos (complorationes) loquetur pannoſus: at diues reſpondebit fortia. *vſ.* 24. Vir ſodalium ſemet conquaſſet neceſſe eſt: at eſt amicus agglutinatus prae fratre.

CAPVT

forte non כּוֹשֶׁע, vt Maſorethae iuſſerunt, ſed כְּוֹשֶׁע, protulerunt. Vitium itaque, ſi כְּוֹשֶׁע legerunt, ex ſoni ſimilitudine cum כְּפֹשֶׁע ortum exiſtimamus; lectio enim maſorethica alteri ob membrorum parallelifmum multum praeſtare videtur. *Vog.*]

vſ. 21. ואהביה) *amatores eius* referrendum ad *Auditores* qui vel *hanc*, vel *illam*, *Linguam amant*, ab eiusque nutu, ac influxu, pendent. *Amant religionis* ac *virtutis Cultores Linguam*, quae *vitam* et *vitales ſpiret ſermones*. Contra *vitiis dediti*; vel prauis *imbuti* elementis, *amant Linguam*, quae *vitia foueat*, *venena ſpargat*, *mortem*, vt ita dicam, *fuco ſpecioſo circumlitam exſpiret*. Ita vocabulo אהבים *Amantes*, *Amatores*, vt amplior, ita iuſtior quoque, ac plane ſua, ſedes reponetur.

[*vſ.* 22. מצא אשה) *Gr. Alex. Syr.* et *Vulg.* transtulerunt *qui inuenit mulierem bonam.* Legiſſe eosdem מצא אשה טובה fere extra dubium eſſe videtur, quum nimis dura hoc in loco ſit ellipſis nominis טובה, vt veriſſime monuit Cel. *Kennicotus*, vnde vix ſubſumi poſſit, Salomonem illud omiſiſſe. *Vog.*]

vſ. 24. איש רעים (איש וגו') *vir ſodalium*, ſiue *Rem*, ſiue *Linguam* conſulamus, eſt is, quem *turba* delectat *amicorum*, quique multis quam familiariſſime ſe ac ſua omnia aperit, creditque. Inde להתרועע, a *Radice* רעע *quaſſauit*, *confregit*, reddendum *vir amicorum*, qui multos ſibi intimos adſciſcit, *ſane ad conquaſſandam ſeſe*, nempe *eſt*, vel *erit*; q. d. *ſemet perditum it; resque ſuas vltro prodit.* Idem placitum *Cocceio*, ſic locum conſtituenti; *vir ſodalium* ad hoc comparatus eſt *vt ſe ipſe confringat.* Id *durum* et *abſurdum* pronuntiat *Cler.* Nempe quia *fidos* intelligebat *amicos*; quaſi vero non vilior foret annona generis vilioris. Pulchra *paranomaſia* huncce ſenſum adiutat; quae illuſtrior ſit per *Antitheſin* in רעה *compaſcuus*, in quo *eſt quod vinciat*, ac *firmet*; et inter רעע *quaſſauit*; in quo eſt quod *diſſoluat* ac *deſtruat*. Eadem *alliteratio* praeceſſit *Cap.* 13, 20. Adiutat quoque eundem adſpectum poſterius membrum. *At eſt amans*, amicus, *agglutinatus prae Fratre*. Rarum, et carum eſſe genus inſinuatur; ac proinde *intimam* illam *amicitiam*, quae *conglutinet compingatque corda*, non per multos ſpargendam, ſed circumſpecte, et ferme cum vno tantum, ineundam.

CAPVT XIX.

Verſ. 1. Melior pannoſus incedens in integritate ſua; prae quam intortus labiis ſuis, idemque pingui lumbo fartus. *vſ.* 2. Vigor currendi ſeſe animans, absque cura animae, non-

Vſ. 1. (טוב רנר) Oppoſitio inter רש *pauperem ad pannos vsque*, et כסיל *ſtolidum*, parum iuſta ac plena. Hinc omnes ferme Diuitem vi ſententiae ſubaudiendum cenſent: quaſi foret; *prae quam peruerſus labiis* Diues, *qui ſit ſtolidus*. Hoc quidem non ſupplementum, ſed aſſumentum: quaſi vero dari poſſet *peruerſus labiis diues, qui foret ſapiens.* Emplaſtrum quoque male haerens, *prae quam peruerſus labiis* Diues licet, *cum ſtolidus ſit*. Stare nequit ſententia, niſi *Diues* ille ſub כסיל comprehendatur. Cernas ad oculum ex *Prov.* 28, 6. vbi habes *prae quam peruerſus viarum* והוא עשיר *qui ſit Diues*. Hinc *Cocc.* in *Comm. debebat pauperi opponere diuitem, et opponit ſtolidum, hoc eſt, propter quasuis praerogatiuas ferocientem, inidoneum qui diſcat veritatem, et qui volupe habet alios in verba ſua adigere.* Simplicius planiusque fuiſſet, *ferox diuitiis*, quod in *Lexico* deinceps adſciuit ὁ πάνυ, vbi ſupponens כסיל *ſtolidum* dictum a כסל *confidentia*, reddit *confidens diuitiis*. Quadrat; talisque character haud dubie hic intentus. Nec tamen *confidentia* hac ſub Radice *primariam* tenet ſedem, ſed a *lumbo* ducta eſt, vt *Cap.* 3, 26. monui. *Lumbus* ipſe, *adipe ſuffarctus*, a כסל كسل *praegrauari*, ſpeciatim *craſſitie molli, adipoſa.* Hinc كسيل כסיל, et אכסל اكسل *vitium* adfert *ſtolide torpidi*, et *cui lumbus adipe ita infarctus*, vt ſimul *mollitie ſit infractus;* quem *Elumbem* vocamus. Hoc vitium quum in *opulentia* potiſſimum *domibus* et *fortunis* niduletur, كسيل כסיל et كسول כסול etiam notare coeperunt *molliter educatum*, qui ad *Homericum* illud Τρέφετε θαλίῃ ἐνὶ πολλῇ· *Enutritur deliciis in multis.* Inter *Hebraeos* hanc quoque *molliter in diuitiis educati* notionem *ſecundariam* obtinuiſſe, ex *vſ.* 10. huius *Capitis* cuius iam in oculos incurret. Tanto fidentius hic aſſumimus, *prae quam tortuoſus labiis ſuis, quantumuis praediues, pingui lumbo fartus.* Habes vt iuſtam, ita cumulatiſſimam *Antitheſin*, inter vocabula רש *ad laceras vsque veſtes pauper*, et inter כסיל *molli in ſinu diuitiarum ac deliciarum luxurians.* [*Syrus* et *Vulg.* nomen כסיל verterunt *diues*. Valde arridet Cel. *Kennicoti* coniectura, exiſtimantis eosdem legiſſe עשיר. Quod enim nomen כסיל eadem interpretati ſint ratione, qua *Schultenſius*, omni repugnat probabilitati, nimis enim coacta videtur. *Vog.*]

vſ. 2. (גם) *Particula* גם *etiam* omni pagina identidem obuiam, *Radice* adhuc, ac proinde *Origine* quoque ſua, caruit. *Radicem* protulit, et *Origini* praeludere coepit *Stock.* ponens גמם *addidit; multus, copio-*

copiosus fuit; apud *Arabes.* Ex *Golio* planius percipias; penes quem גמם جَمَّ valet, *multus euasit, abundauit* aqua in puteo. *Confluxit,* cum ante exhausta fuisset: *plena fuit* mensura, vas: *expleuit* mensuram: *auxit* eam *adiecto cumulo.* Manu tenes *το* גם quatenus *augmentum* signans, et *accessionem ad cumulum,* per *Etiam* sese conuertendum praebet. Eius *forma,* et vis, *substantiua;* contracta ex גמם *Segolato;* vt בר pro ברר *separatio;* vnde לְבַד aduerbiale: רק *tantummodo* pro רקק *tenuari,* vtque semel defungar אף pro אָפַף *cumulare.* Istud גֶמֶם cum *vicario* suo *defectiuo* גַם omnia tenuisse debuit iura, quae verbum גמם viuente Lingua obtinuit. Non persequar omnia; dabo tantum, quae in rem praesentem. *Gieahar. Vox* גם *notat quod confluit de aqua in puteo; et* גמה *foemin. locus vbi aqua se colligit; vt est puteus* באר *copiosa aqua scatens: cuius infin. Dammata prima,* גמום. *Dicitur* גם, *cum fut.* יגם, *et infin.* גמום *de aqua quum abundat in puteo et confluit, postquam exhaustus fuerat liquor eius - - Idem* גמום *vsurpatur in Equis, cui vno cursu exhausto, adfluit alter currendi vigor - - Sic* גמם אלפרש *est Equi in currendo vigor ille; de quo dicitur* גמם *cum infinitiuis* גם *et* גמם, *quum cessat lassitudo eius, neque currendo exhauritur; quemadmodum in X. de Equo et puteo, quum nouo scatent fluxu ac vigore.* Relucet insignita *Metaphora* verbi גמם in *cursu inexhausto, qui eousque delassari nescit, vt sese inter currendum reficiat, animetque ad maiorem alacritatem.* Hinc iam offerre sustineo, tanquam et *sedi* huic opportunissimum, et ex veteri *Linguae* copia vltro redundans; *vigor currendi sese animans, cum nulla cura animae, non bonum,* pessimum: *et festinans pedibus, lapsabundus.* גם vt supra dixi non iam *particula,* sed *substantiuo* vel *infinitiuo* suo vsu, proprie *affluens inter ipsos haustus aquae copia:* indeque *vigor currendi inexhaustus.* Hanc peculiarem vim, *figuramque* signatiorem inuitat posterius אץ ברגלים *festine instans pedibus;* inuitat quoque נֶפֶש *anima,* pro *halitu oris* iam sumenda, ad *literam* saltem; vt בְלֹא דעת נפש valeat *sine vlla cura animae:* i. e. *absque vt vlla ratio habeatur halitus oris,* qui *si vires non exhauriantur* forte, *neutiquam* tamen *inexhaustus* censeri debet; quippe qui *nimis sese animans* et *intendens,* vno momento *obrui* atque *extingui* posset. נפש pro *anima,* oris *halitu,* passim occurrit. Inde explicanda quoque phrasis Num. 11,6. נַפְשֵׁנוּ יבשה *anima nostra arida est,* i. e. *lassitudine exhausta* et *exarefacta;* ita vt vix *spiritum ducere* valeamus. Formula הֵשִׁיב נֶפֶש hinc etiam, pro *Origine,* et ansa, pendet, nam *redire fecit animam,* est *exhaustam* iam, et *exspirare paratam reuocauit,* ac *recreauit.* Sentis, quid sit in *cursore incitatissimo,* cui *vigor* identidem *affluit currendi,* לא דעת נפש *non cognoscere, non curare, animam;* nec attendere, quam *tenui* illa *filo pendeat.* Eodem forte adspectu enunciatum illud *Prov.* 12, 10. יודע צדיק נפש בהמתו *Nouit, curat, iustus animam iumenti sui: non onerat illud supra vires; non exhaurit illud,* et *lassitudine*

non-bonum; et praeceps pedibus, lapſabundus. *vſ.* 3. Craſſities hominis lubricat viam eius; et ſuper Iehouam aeſtuans dirum-

conficit, ſed identidem *pabulo reficit*, atque *reſocillat*. Hoc luculentiorem pandit, atque vehementiorem *Antitheſin*, illationemque poſtremi membri, *at commiſerationes improborum, crudele*.

Acumine *Salomonis* digna, ni me omnia fallunt, euiguit ſententia, et *Litera*, quam aperui, ſolidis Linguae fundamentis ſubnixa, habet quod ſe approbare queat. Magis adhuc ſeſe inſinuabit, ſi *Allegoriae* medullam enucleauero. *Vigor currendi inexhauſtus* ſe ad multa porrigit. Exempli gratia, *ad impetum ſtudiorum*, praeclarum illum quidem, et illius indolis, vt in ingeniis ſcientiarum auidis, *ſeſe vltro animet*, atque *accendat*. Si illo in curſu *non cognoſcatur*, *non curetur anima*, id eſt, *valetudini non ſeruiatur*, non *interſpiretur* quaſi, ſecundum illud *Interpone tuis interdum gaudia curis:* Non *relaxetur*, quin et *retendatur arcus*, *rumpatur deſubito* neceſſe eſt. Eodem collineat, *concitatus pedibus; toto impetu pedum effuſus ad currendum*, חוטא *lapſans, lapſabundus;* fieri nequit, quin tandem *corruat;* inſtar *equi curſoris*, qui *praecipiti curſui* ſine intermiſſione *indulgens*, ſeque *vigore* ſemper *recenti animans*, non poterit non momento *corruere*, atque *exanimari*. Licet quoque ſubtilius adhuc, et ſublimius, applices ad eos, qui *immoderata ſpirant*, ad quae *adſpirare homini* non conceſſum his in terris: qui *immenſitatem* ipſam *metiri ſe*, *viribus ingenii erectioris*, poſſe praefidunt.

Praeſidium huic explicationi accedit, atque vetera iura verbi גמם ſancit, eximius locus *Habac.* 1, 9. מגמת פניהם קדימה, vbi de *exercitu Chaldaeorum*, eorumque *Equis celerioribus Accipitre in praedam ruente vſ.* 8., iam *vſ.* 9. ſubſeritur, *inexhauſtus vigor faciei eorum, curſusue ſeſe identidem animans, eſt ad modum venti Orientalis*. Nempe et جم גמם quadrat in *ventum vehementius flantem, ſeque flatu ipſo animantem*.

vſ. 3. אסלף) Ad *Cap.* 13, 6. genuina vis *Radicis* סלף adſtructa, in *glabro ad lubricationem vsque:* vt aliquid fiat ἀλισθηρον; vnde conſequatur, τα ὀλισθεῖν, vel ὀλισθαίνειν *lubrico lapſu impelli*. Percipias ex *Camuſo: Vtrem* סלף *dicitur, cum Infin.* סלף, *qui eum oleo perungit*. Eodem ſpectat ܡܣܠܦܬܐ מסלפה *trulla; inſtrumentum quo quid linitur ad glabritiem:* λίςρον quoque, quatenus valet ὁμάλιςρον et ἐδαφιςήριον apud *Heſych. quo terra glabratur*. Gratam quoque lucet feret quod ex *Traditione* adduxit *Gieuhar*. *Terra paradiſi laeuigata*, nempe ad *lubricam* vsque *glabritiem*, vbi ſtare nequeant niſi ſoli *Paradiſiaci*. Hoc adſpectu praeceſſit *Cap.* 13, 6. *improbitas*, proprie *turbulentia lutoſa, lubricat lapſationem*. Conſimili anſa et hic, *craſſities hominis lubricat viam eius*. Nempe الل *incraſſatus fuit* liquor; adfert *craſſamentum appactum* proprie; improprie *craſſitiem appactam* veluti *mentis*. Omne *craſſamentum*, vt *lubricum*, ita *lubricare* aptum. יזעף). Significantiſſimum verbum זעף; quod Lexica

dirumpitur cor eius. *vs.* 4. Opulentia addet sodales spissos; at pauper a sodali suo segregatur. *vs.* 5. Testis fucatarum falsitatum non insons erit; et qui efflabit mendacia haud elabetur. *vs.* 6. Spissi terunt faciem munifici; et omnis, intimus

Lexica reddunt *indignari*, *succensere*, *irasci*. Adscitum a quibusdam *turbari*; ab aliis *aegritudine confici ad maciem*; ab aliis *aestuare*. Posterius *Origini* proximum. In Camuso نغف זעף in VII. انغف בזעף declaratur *anhelum crepuit*, *et diruptum est cor eius*. Deriuata eodem collineant: *Vox* זעוף *venenum signat*; *et quidem momento necans*; *praesentissimum*: *itemque* טעם מזעוף *cibus venenatus*; *et serpens* זעף *saliuae*, *pro celerrime necans*. *Iterum mors* זעוף, eadem quae זאוף, *praesentanea*: *nec non* זעבן *est* מות *mors*, *vt et Radix ipsa* זעף *mortuus concidit* (*crepans aestu veneni videlicet*) *in IV.* אזעפה *fecit eum ita crepare*, *siue praesentanea morte affecit*. *Ea dicitur* מות מזעף. Eadem omnia sub *sororio* زعف obtinent. Sentis quanta potentia enunciatum sit, *Contra Iehouam* יזעף לבו *aestu interiore diruptum crepat cor*.

vs. 4. (ודל וגו׳) Duplex ansa posterioris membri. Prima, *et pauper a sodali suo separatur*; pro *eum a se segregant omnes*. Altera, qua vsus *Cocc.* *Sed pauper, sodalis eius discedit. Separat se ab eo*. Nempe מרעהו vel in *tria* resolui potest, *ab amico suo*; vel in *duo*; vt מֵרֵעַ per se stet, ad exemplum *vs.* 7. recursurum. Res eodem redit. Prius tamen fortius, quin figuratius; si נפרד sumatur nunc vt انفرد *solitarius-factus est*; *desertus fuit* et منفرد *solus*, *solitarius*; *destitutus ab omnibus*. Idem quoque sub فريد פריד obtinet: vt in illo *Abulfed.* فريد طريد *solitarius*, *expulsus*, de *Rege a suis deserto*, et *in exilium acto*.

vs 5. (עד וגו׳) Stricte quidem et proprie, *Testis falsitatum*, qui *linit fucos*, secundum *Originem* in *iudiciis* locum habet; sed latius hic extendi, patet ex posteriori membro, vbi יָפִיחַ positum in *Ellipsi* pro אשר יפיח *qui proflabit*, et quidem *tumido ore*, vt insinuatum supra *Cap.* 14, 25. Illuc redeatur.

vs 6. (רבים וגו׳) Verbum נדב ندب *vuere*, *vuescere*, *vuidius fluere*, dedit נדיב *vuidum*, pro *liberali*, *munifico*; per iucundam *figurationem*, qua نديب اليدين *vuidus manuum*, appellatur, qui *large donat*, ac *munera* quasi *profundit*. Eam vim hic attendi, series ipsa arguit. Formula חלה פנים *terere faciem alicuius*, pro *submissis officiis*, *precibusque fauorem*, ac *gratiam eius ambire*, illustrata *Tom. I. Origin.* Signatissime הרע in *Emphasi*, quae et *Cap.* 17, 17. adhibita, *Amicum summum*, *verum*; ad omnia *deditum*, et velut *nexu mancipioue addictum*, exprimit. Nempe כל, *omnes in vniuersum* hoc

timus amicus viro donatori. *vſ.* 7. Omnes fratres pannoſi oderunt eum; quanto magis compaſcui ſe longe ab eo faceſſunt: perſequens *ille* dicta; nihil illa. *vſ.* 8. Qui peculium parat cor, amat animam ſuam; qui ſubſtricte cuſtodit prudentiam, certe inueniet bonum. *vſ.* 9. Teſtis fucatarum falſitatum non inſons erit: et qui efflat mendacia, peribit. *vſ.* 10. Non decorum elumbi Diuiti faſtoſae deliciae;

hoc et profitentur, et ambitioſis officiis perſuadere diſcupiunt. Notae artes, in quas non excurro.

vſ. 7. (כל רגר׳) Cohaeret cum praecedenti *Gnome;* atque perquam venuſte facies rerum, ac ſcena, inuertitur; ſecundum illud; *Florentes turba Amicorum circumſedet: circa euerſos et afflictos ingens ſolitudo* eſt. Priora plana. Poſtrema ſcrupoſa, per *Syntaxin* abruptiorem, quae variantem quoque Lectionem peperit: nam *Maſora* pro לא *non*, margini appoſuit לו *ipſi.* Placet לא *ſubſtantiue* ſumtum de quo et *Cocc.* commonuit, dans, *Qui perſequitur dicta, nihil illa.* Ita circinari poſſet. *Quanto magis compaſcui ſe faceſſant ab illo, perſequente dicta* quae *nihil ſunt.* Sententioſius tamen, ſi interſtinguatur, *Quanto magis compaſcui ſe faceſſant ab eo. Perſequens* ille *dicta; Nihil illa.* [Magna adeſt quoad membrorum *vſ.* 7. 8. 9. ordinem inter textum maſorethicum et verſionem *Syriacam*, diuerſitas. Vltimum enim membrum *vſ.* 7. cum *vſ.* 8. coniunxit *Syrus*, et poſterius colon *vſ.* 8. initio *vſ.* 9. adiecit. Multo commodius eſſe vltima *vſ.* 7. verba cum *vſ.* 8. coniungere, materiae affinitas ſuadet; num vero alterum colon *vſ.* 8. ſequenti verſui ſit addendum ego quidem, eadem ex cauſſa, valde dubito. Ceterum verba לא המה Syrus transtulit ܠܐ ܫܪܝܪ *non verax.* Vog.]

vſ. 10. (לא רגו׳) Scrupuli quid reſidet in priori colo; et *Antitheſis* inter כסיל *ſtolidum*, et עבר *ſeruum* non valde plana. Ea autem vltro emerget, ſi כסיל capiamus, vt *vſ.* 1. huius *Cap.* pro *Diuite elumbi; in ſinu opulentiae educato,* et *mollitie fracto.* Huic לא נאוה *non decora* eſt תענוג *deliciarum affluentia,* cum *faſtu* inde *redundante.* Hoc ſpeciatim ſignat תענוג; vt *Eccl.* 2, 8. תענגות בני אדם *deliciae faſtoſae filiorum Adami*, ſunt *diuitiae*, et *voluptates*, quibus ſe *culmen felicitatis* obtinuiſſe opinantur, et *in quibus cum faſtu ſeſe iactant*, et *volutant.* Idem vſus *Mich.* 2, 9. *Ieſ.* 13, 22. *Deut.* 28, 54. et 56. Iterum *Ieſ.* 57, 4. et *Ier.* 6, 2. Etiam *in bonum* ſe porrigens, *faſtoſas* tamen adfert *delicias*, quibus quis *quaſi ſuperbiat*, *fortunasque* ſuas *admiretur.* Hac figura inſignitur *Iob.* 22, 26. et 27, 10. על שדי התענג *ſuper Deo affluentiſſimo deliciari faſtoſius;* illa *Sanctorum* videlicet *ſuperbia*, qua *cupiditatem oculorum*, *cupiditatem carnis, faſtumque vitae* ex alto deſpiciunt. Eadem amplitudo, dignitasque phraſeos *Pſ.* 37, 4. 11. *Ieſ.* 58, 13, 4. et 66, 11.

ciae; quanto minus seruo, dominari in principes. *vs.* 11. Maturitas hominis lentat nasum eius; et gloriosum decus eius transmittere delictum. *vs.* 12. Fremitus laniantis veluti leonis, turgor aestuans Regis: at sicut Ros super herba, fauor eius. *vs.* 13. Barathra patri suo filius elumbis; et stilli-

66, 11. *Cant.* 7, 7. Cuncta haec affirmat et illustrat *Arabum* غنج עגב, *gestu amatorio*, vt *limo intuitu*, *fastosa gratia*, *superbiore incessu vsa fuit* Puella. Dilucere incipit, quod quaerebamus; appareteque sensum ita constituendum, *Elumbi* siue *Diuiti molli*, *stolido*, *effaeminato*, תענוג *fastosae deliciae non decorae sunt*; hoc est, *intolerabiles sunt omnibus*: *quanto magis intolerandum vt seruus dominetur in principes*, iisque *arrogantissimo fastu insultet*, qui ante sub eorum pedibus iacuerat. *Claud.* in *Eutrop. Nec bellua tetrior vlla est Quam serui rabies in libera colla furentis.*

vs. 11. (שכל וגו') Gemina *Syntaxeos* ratio. Prima, vt in *praeterito* accipiatur, *Maturitas hominis lentat nasum eius.* Altera vt ex *Infinit.* reddatur, *Maturitas hominis, lentare nasum suum.* Posterius inuitare posset *τo* עבר etiam *Infinitiue* enunciatum. Prius tamen malim, ad gratam varietatem. Habet quoque neruosius quid, *Maturitas lentat nasum eius*; vel potius *lentauit*; quod *rem factam* affert; atque hoc acuminis exerit; *statim atque maturitas menti venit*, *lentor accessit naribus.* De formulis *Lentus longusue nasi*, et *curtus nasi*, redeatur ad *Cap.* 14, 17. 29. [Membrorum parallelismus suadere videtur *praet.* הֶאֱרִיךְ cum *Infinit.* commutare, et exscribere הַאֲרִיךְ. *Vog.*]

vs. 12. (נהם וגו') Vehementia vocabulis נהם et זעף subest, quae meretur enucleari. Prius signat *rugitum*, vel *fremitum* potius leonis *vorantis*, et *praedae suae incubantis caeco murmure.* Nempe et כפיר proprie est *Leo praedator*, *cruore illitus.* Posterius זעף, vt *vs.* 3. praestructum, affert *aestum*, quo quis *afflatus*, vel *inflatus crepet.* Ita figuratum *Ies.* 30, 30. זעף אף, vulgo *indignatio irae.* Natiua vis Linguae dat *aestum nasi inflatum ad crepationem vsque.* Appositissime *Ion.* 1, 15. ויעמד הים מזעפו *stetitque mare ab aestu suo inflato.* Cf. *Mich.* 7, 9. 2 *Chron.* 16, 10. 26, 19. et 28, 9.

vs. 13. (הות) Profundissimae *Originis* vocabulum הות; quod proprie sonare *barathrum*, a *sidendo* nomen indeptum, ad *Cap.* 10, 3. iam indicatum. Illustrata ibidem loca, quae *barathrum vastissimum cupiditatis* aperiunt. Nunc *barathrum moeroris* et *anxietatis*, quod etiam hac voce comprehendi monebam, exequendum. Ad *Iobi Cap.* 6, 2. produxi iam هوي العقل ووهي *sidit profundius mens*, *ac dissilit moerore*; et استهوي quod in *Camuso* etiam valet حبر *perculsum reddidit*; *externauit*: proprie *fecit sidere in barathrum.* Ita *Harir. Conf.* 43. *et perussit me moerore ista recordatio*; *atque sidere*

ſtillicidium propellens contentiones vxoris. *vſ.* 14. Domus et opes cretio haereditatis paternae; at a Iehoua vxor maturitatem praeſtans. *vſ.* 15. Pigritia altum iniicit ſoporem; et anima ignaue remiſſa, cauum eſuriet. *vſ.* 16. Cuſtodiens ſubſtricte praeceptum, cuſtodit animam ſuam; at qui contemnit vias ſuas, morte mulctabitur. *vſ.* 17. Mutuator Iehouae, Gratificator pauperis; et fomentationem eius

dere me fecerunt in barathrum cogitationes. Huc pertinet *Alcor.* 14, 44. *Corda eorum vaſta profunditas;* ſiue *barathrum in quo vsque ſidatur.* De iis qui *moerore profundiſſimo merſi; peſſum eunt et ſidunt, absque vt emergere queant.* Iſtam amplitudinem exerit הוה *Iob.* 6, 2. et 30, 13. Heic loci הוות *Barathra* enunciatum in *Plurali,* inculcat *omne genus anxietates,* quibus *abſorpta mens ineluctabiliter ſidat.* טרד) Rarius, et bis modo reperiundum verbum טרד, eadem in *Gnome;* quae *Cap.* 27, 15. infra recurret. *Stillicidium perpetuum, iuge,* ex ſenſu aſſumtum a plurimis. Praeiuerat *Vulgat.* liberiuscule dans, *tecta iugiter ſtillantia.* Cl. *Cocc.* in *Lexico* laudauit vſum *Chaldaicum* τȣ טרד *pellere, vrgere;* vnde elicit *ſtillicidium vrgens,* vt ςαγονες κατασπευδȣσαι *Symm.* et ςαγετος συντονος *Aquila.* Alii ex eodem fonte *Aramaeo* maluere *ſtillicidium pellens; expellens domo.* Si *Arabum* copiam aduocemus, offeret ſeſe طرب *propulit, abegit, perſecutus eſt,* in I. ſpecie; in IV. اطرب *conſecuta fuit* res alia aliam, *proceſſit* ſerie; *profluxit.* Inde عيون مطربة *fontes iuges:* et عادة مستطربة *conſuetudo perpetua.* In Verſione *Arabica Chryſoſtom.* Apparet vtrique adſpectui paria eſſe iura. Speciose figuratum *ſtillicidium iuge, perenne, non intermiſſum, perpetua ſerie* ſeſe *impellens.* Hoc e manibus non dimitto; ſed et vix omitti poſſe videtur *expellens* ſimul maritum; duplicata potentia; per vſum *ex Ancipiti,* qui in dictis acuminatis regnat. De eo alibi multis actum, ſed necdum transactum.

vſ. 16. יומת) Temperare Criſi potuiſſent *Maſorethae,* pro יומת *morte mulctabitur* ſubſtituentes ימות *morietur:* niſi forte Lectionem hancce in *Codicibus* quibusdam inuenerint; eamque ſupprimere religioni duxerint. Talia ſane multa inter eorum *Variantes.* Senſus eodem redit; nam iſtud ימות *morietur,* cum vehementia pronunciatum, idem valet quod *Morte mulctabitur.*

vſ. 17. מלוה וגו׳) Nobilis et praecellens *Gnome:* verbum לוה in *Kal* valet *Mutuari, mutuum accipere.* In *Hiphh. Mutuare; mutuo dare.* Vtrumque ab *Origine* certiſſima *obligandi,* et *obſtringendi;* qua a *Latinis* quoque vſibus iſtis dicatae. Tetigi ad *Iob.* Cap. 3, 8. ad לוית חן *corolla gratiae circumplicata.* Primaria illa poteſtas iucunde relucet *Eccl.* 8, 15. והוא ילונו בעמלו

et

eius rependet ipsi. *vs.* 18. Castiga filium tuum, nam soliditas expectationis; vt ne ad morti tradendum eum anheles. *vs.* 19. Aspere scrupofus iracundiae, portator *sit* mulctae; si enim

et hoc circumplicabit sibi pro omni labore suo: i. e. hoc habebit *mercedis*, hoc *ornamenti.* Ad grandi-tatem dicti, quod prae manibus est, praelucebit, quod *Cap.* 22, 7. habebimus עבד לוה לאיש מלוה *Seruus est obligatus* sumto mutuo, *viro obliganti.* Eodem acumine *obstrinxisse Dominum*, *Eumque* quasi *Debitorem sibi fecisse* pronunciatur, qui *gratificatur pauperi.* Multa talia apud *Syrachidem*, aliosque reperiunda. De גמול *fomentatione* abunde dictum ad *Cap.* 3, 30.

vs. 18. (יסר וגו' *Hebraeum* יש non *verbum* sed *nomen subst.* sonans *soliditatem*, adfert, *nam solidum expectationis.* Formula אל תשא נפש *ne attollas animam*, sonat, *ne anheles*, *ne anhelante anima appetas.* Sic *Deut.* 24, 15. ואליו הוא נשא את נפשו *atque ad eam attollens* est *animam suam:* pro, *ad eam anhelat.* Iterum *Ier.* 22, 27. *Et ad terram, ad quam illi attollentes animam ipsorum, haud quaquam illuc redibunt.* Cernis *desiderium anhelans* quod et deprehendes *Ier.* 44, 14. *Ezech.* 24, 25. *Hos.* 4, 8. *Ps.* 25, 1. et 86, 4. Hinc grauissime, *et ne ad interficiendum eum anheles:* hoc est, *Caue committas vt necem eius anhelare cogaris:* siue, *vt miserabilis tibi tandem incumbat necessitas ad eum Iudici tradendum tanquam* זולל *prodigum:* ex sanctione scilicet *Deut.* 21, 19. 20. ad quam hic allusum autumo. Particula אל *ne*, *vt ne*, non solum *prohibentis* est, sed etiam *interminantis*, et *cautionem incutientis.*

vs. 19. (גרל וגו' גורל *sors*, vt iam ab aliis obseruatum, pendet ab *Arabico* جرل *lapis; lapilli:* vt ψῆφος, et κλῆρος inde quoque *metonymicam* notionem *suffragii* et *sortis* induerunt. E *Camuso* hausisse iuuabit. *Vox* גרל *signat lapidem; aut locum praedurum et asperum; in plur. collectiuo* אגרול גרל. *Thema ipsum est lapidosus fuit locus; cum participio praes.* גרל. *Forma* גרול *notat terram lapidosam; ipsosque lapillos, aut plenam illorum volam, quantum capere queat.* Vix ambigendum videtur, quin *Lapilli* nomen inuenerint ab *aspera duritie;* atque Thema גרל valuerit *asper* et *durus fuit.* Vnde signatius illud succreuit, *lapillis*, vel *scrupis, asperatus fuit* locus. Hinc vel generatim emerget, *asper iracundiae;* vel figuratius adhuc, *scrupus* veluti *asperatus in iracundiam*, siue *cuius praefracta* et *scruposa indoles* perpetuo *ad iracundiam exasperatur.* Sic pingeretur *pectus* veluti *scrupis asperis obsitum*, quod, omni momento, *iracundo* suo *genio indulget.* Apparet, prae hac dilutam esse *Lectionem Masorae*, גדל חמה *magnus iracundiae;* cui et alia obmoueri possent, quibus supersedeo. Apud *Auien.* *Scrupus sola creber iniqua Asperat* — — Inde *scruposus* pro *aspero;* et *iracundo.* Pro eo et *squarrosus* in veteri Lingua: vnde

enim exemeris *noxa*, vsque et vsque ſuperaddes. *vſ.* 20. Audire conſilium, et acceptare diſciplinam: vt *vel* in extremo tui conſipiſcas. *vſ.* 21. Spiſſae ratiocinationes in corde viri: at conſilium Iehouae id ſtabit. *vſ.* 22. Deſiderabile hominis eſt munifica vbertas eius: at melior pauper pannoſus

vnde *Lucil. Varonum et rupicum ſquarroſa incondita roſtra.* Apud *Arabes*, *pectus glareoſum*, *glareis obſitum*, eſt *moroſum*, *iracundum*, *facillime exaſperandum.* Ad ſententiam ipſam multi multa iaculati; nonnulli ſub nexu *vſ.* praecedentis; alii ſeorſim. Connexuit I. *Ab. Eſra* ad Filium illum contumacem retorquens; *ſine filium qui iracundior*, *et rebellis*, *poenas dare; ſi enim ſemel eripueris*, *ſaepius eum poenae eximere cogeris; eodem ſemper recaſurum.* Sine connexione II. et ſeorſim *Gnome* accepta *Merc.* *Qui iracundos et facinoroſos ſupplicio eximit*, *eorum alit facinora*, *audaciores reddit*, *vt procliuius in ſcelera ruant.* Id tam aptum, ac rotundum, vt ſubſcribere non dubitem. Venuſte dictum, *Aſper*, *ſcrupoſus iracundiae*, *portator* ſit *mulctae.* Ne tantillum quidem ei remittatur noxae. Nam ſi חציל *exemeris*, *crimine* et *mulcta* eum *abſolueris*, vt apud Arabes نصل *exemit*, *abſoluit* crimine, noxa; تنصل *abſolutus fuit;* ועוד תוסיף *et adhuc addes*, pro *vsque et vsque ſuperaddes;* nempe *aſperam* homini *ferociam;* niſi forte malis *vsque et vsque tibi eximendus erit;* quippe qui non coercitus, eodem ſemper recidet.

[*vſ.* 20. באחריתך) *Syrus* Interpres transtulit ܒܐܘܪܚܬܟ *in viis tuis;* admodum probabile eſt eundem legiſſe בארחותיך; atque haec noua lectio magnam veri ſpeciem prae ſe ferre videtur. *Vog.*]

vſ. 22. תאות) Vocabulum תאוה non *Actiue* hic venit, *deſiderium* hominis cet. ſed *Paſſiue* potius, *id quod in homine ſpectatur*, *deſideratur*, *laudatur*, *eſt beneficentia eius.* Ita *Iob.* 33, 20. et *Gen.* 3, 6. Geminum germanum habes *Hagg.* 2, 7 8. in חמדת הגוים *deſiderium flagrans gentium*, pro *ſumme deſiderabili.* Sic arctius cum ſequenti colo oritur vinculum: *et lacer*, ad laceramenta redactus, *melior eſt viro mendaci.* כזב hic ad materiam, ſeriemque adfert *promiſſorem vanum;* qui *ſpem beneficentiae fruſtretur:* vel *Mendax* latiore adhuc vſu amplectitur eum, cuius *fons*, *fundusue*, *mentitur*, i. e. *qui opulentia gaudens nihil inde confert indigis.* Reſpicio ad elegantius illud *Ieſ.* 58, 11. *Vt ſcatebra cuius aquae* לא יכזבו *non mentientur.* Apud *Arabes* كذب *mentiri* ſimiliter pro *ceſſare*, *tardare*, *deficere in officio:* et كذاب *mendax*, pro *tardatore*, et *inofficioſo* frequentatur. Ex aduerſo ſtant מים נאמנים *aquae veraces Ieſ.* 33, 16. *firmae*, *perennes:* vnde et חסדי דוד נאמנים *beneficentiae*, *vbertates Dauidis veraces illae*, *vena firma ac perenni ſcaturientes.* Formula plenior erat חסד ואמת *vbertas et veritas firma*, vel *vera firmitas;* quae nunquam יכזב *men-*

-ſus viro mendaci. *vſ.* 23. Timor Iehouae ſane vita eſt: at *qui* ſatur pernoctat, non carebit malo. *vſ.* 24. Condiderit tardator manum ſuam in paropſidem; etiam ad os ſuum

mentitur ſed ſemper et vbique *caritatis officia implet.* [Pro תאות *Graecus Alexandr.* legiſſe videtur תבואת vertit enim illud Καρπος. *Vog.*]

vſ. 23. (יראת וגו') In *bonum* omnia longe plurimi, ita ducto filo. Timor *Domini ad vitam; et ſatur pernoctabit, neque viſitabitur malo. Cocc.* poſtrema *in malum* inclinans: *At* qui *ſatur pernoctat, non caret malo.* Pariliter *de Dieu* aliique, et nouiſſime *Guſſet.* Sane שבע *ſatur* ſaepiſſime vitioſum; 1 *Sam.* 2, 5. et *Prov.* 27, 7. Item הפקד *deſiderari*, pro *abeſſe; Num.* 31, 49. 1 *Sam.* 25, 7. et בקר *deſiderare*, eodem effectu *metonymiae* 1 Sam. 25, 15. *Ieſ.* 34, 16. Phraſis שבע ילין *Satur pernoctat* aliquid videtur habere aculei, quod tendat ad *ſatietatem* et *ſecuritatem* ſimul *carnis;* quamuis et de *ſecuritate piorum* adhibeatur *Pſ.* 25, 13. Nempe talia ferme in biuio poſita. In priori membro pro לחיים *ad vitam;* ex vſu *Emphatico* τε ל malui, *Timor Iehouae, ſane vita.* In ea ſitum *gaudium verum, vera felicitas* his quoque in terris; *vita* vt ſic dicam *vitalis*, et *homine digna.* Iam poſtrema magis adhuc in malum propendent; per *Antitheſin* ſuis numeris abſolutam.

vſ. 24. (טמן וגו') Iucunda *Allegoria;* cuius nucleum non percepere, quibus placuit, *Manum in ſinum abſcondit piger.* Precario aſſumtus ille *ſinus*, at ex ſignificatione *ſcutellae* vel *patinae*, *paropſidis*, non ſine fidiculis extortus. Pro *ſinu manicam* quoque arreptam video ab aliis. *Paropſidem* vox ſonat 2 *Reg.* 21, 13. vt et 2 *Chron.* 35, 13. forma paululum variante ex *Pehel*, pro *Paihel:* itemque alia adhuc, צלחית 2 *Reg.* 2, 20. Ad *ſinum* inuitabat verbum טמן *abdere;* creditumque *abdere manum in paropſidem* non aeque commode exire. Atquin טמן *abdere*, pro *altius immergere*, vt figuratius, ita haud dubie ſententioſius. Optime proin *Cocc.* cum aliis, *Abſcondit manum in patinam ignauus; etiam ad os ſuum non reducit illam.* Rectiſſime etiam ſubiecit, *ignauia impedit hominem quo minus promtiſſimis bonis vtatur, non ſecus ac ſi quis paropſidem plenam ante ſe habens, et manum extendens ad aliquid capiendum, eam non referat ad os.* Nihil hinc diffingendum cenſeo. *Paropſis plena alicui appoſita*, pingit *res laetas* et *lautas* vltro *ſe ingerentes.* In iſtam *paropſidem abdita manus*, atque *immerſa*, eſt *poteſtas fruendi iſtis lautitiis ampliſſima.* Ergo *manum ad os non reducere*, valet et *occaſionem* et *poteſtatem* iſtam prae *ignauia tarda, deſide, ſomnolenta negligere*, aut *abiicere.* Hoc *Ciceroni* eſt *indormire occaſioni.* Pone tibi ante oculos *Dormitatorem veternoſum*, qui *menſae lautiſſimae aſſidens*, poſtquam *manum in paropſidem abdidit; eam ſopore oppreſſus ad os non reducit, fortunis ſuis*, atque *ſibi ipſi, indormiens.* Latiſſimum campum occupat *Gnome*, atque ad ſublimiora quoque et coeleſtia vſum ſuum diffundit.

vſ. 25.

ſuum eam non reducet. *vſ.* 25. Verberabis illuſorem, et fatuus *ille* ſolertiam parabit: at redarguere intelligentem; internoſcet ſcientiam. *vſ.* 26. Vaſtat patrem, fugat matrem,

vſ. 25. (לץ וגו׳) In prius *Colon* duas induci video perſonas; quaſi hoc vellet *Gnome* noſtra, *percutias*, et vel *mulcta*, vel *poena* etiam, *ferias ſannionem*, et *profanum illuſorem*, לץ, vt inde פתי *fatuus* quidem, ſed *ſimplicior* tamen, et *non malo conſilio peccans*, reddatur *callidior*, *prudentiorque*. Mihi circinatius videtur, et aculeatius ſimul, ſi *vna* tantum *perſona* teneatur in hiſce, *Illuſorem percuties*, *et fatuus* hicce *efficietur prudens: at redargue intelligentem, et intelliget ſcientiam.* Opponuntur *percutere*, *verbera admouere*; et *redarguere verbis*; non illis *ſaeuioribus* et *increpatoriis*, quae tanquam *verbera* ſint *linguae*; ſed *conuincentibus* et *demonſtrationem lucidam veritatis ferentibus*; ad *Originem* verbi הוכיח. Graui aculeo ferit conduplicatio vocum לץ *ſannio*, et פתי *fatuus* in vno eodemque homine; talis enim ſe reliquis mortalibus *callidiorem*, et *ſapientiorem* cenſere ſolet, quum reuera ſit פתי *inſipiens* ac *fatuus* homuncio. פתי *fatuus* et לץ *illuſor*, pari paſſu ambulant *Prov.* 1, 22. Agnoſco enimuero פתי aliquando mollius, quam לץ: ſed nego id perpetuum; atque contendo *illuſorem* ſignatiſſime poſſe appellari פתי *fatuum*; vt *mulier* illa *ſtolida Prov.* 9, 13. vocatur פתיות *fatuitas ipſa*. Ceterum הוכיח *redargue* non quidem reiiculum; ſed robuſtius *Redarguere; demonſtrationem afferre*; nam monita et praecepta, in *infinitiuo* enunciari amant. Deprendas omni pagina in ſententiis *Theognidis* aliorumque.

vſ. 26. (משדד וגו׳) Duplex anſa conſtructionis. Prima, qua vſi *Belgi* cum plurimis, *Qui vaſtat patrem*, *fugat matrem*, eſt *filius pudendus et probroſus.* Altera aliorum haecce, *Vaſtat patrem*, *fugat matrem*, *filius talis*. Primo adſpectu, parum, aut nihil, intereſt; et prout commentationes vtrimque ſe habent, eodem recurritur. Poſtremum tamen vnice retinendum eſſe, ſenties, ſi משדד mecum non *generatim* capias de *eo qui vaſtat* quouis modo; ſed de *Latrone*, qui *ſpecialius*, et per excellentiam appellatus *vaſtator; incurſator*, ad *Originem*. Vehemens comparatio, *incurſat patrem*, vt Latro, *fugat matrem; filius conturbator*, *et probris configens.* Sic enunciata *Gnome*, prius excludit. Cernis quare *vaſtare incurſando*, et *fugare*, vni ſententiae intexantur: vtrumque enim in *Latrones* quadrat. Obſeruandum praeterea, *incurſare vaſtando*, *rapiendo*, *ſpoliando*, et *fugare* atque *aedibus expellere incuſſo terrore*, per ſe quidem cohaerere, atque cum *patri*, tum *matri*, ex aequo conuenire; ſed diſpenſata ea, ac disiuncta, ad leporem; cum opportunitate et gratia ſingulari, qua *patri* aptius משדד *vaſtans* et *violentius raptans*; vt *matri* magis conuenit יבריח *fugat*, *transuerſam agit*, tanquam *prae metu Latronis ſalutem in pedibus quaerenti.* Liceat quoque ſic rotundare, *Incurſans patrem fugat matrem:* ſed in *Prouerbiis* interciſa magis feriunt, quam con-

trem, filius conturbator et probris configens. *vs.* 27. Flaccescito, fili mi, auscultare turgori iuuenili; implicari *deuium* a dictis scientiae. *vs.* 28. Testis perdite nequam illudit iudi-

connexa. Ergo משרד per *incursat* resoluendum. De מביש *Conturbatore* supra abunde dictum: vt et de מחפיר *probris configens*. Duo *Characteres* qui perditissimi *Nepotis*, ac *nebulonis*, personam ad viuum repraesentent.

vs. 27. חדל ונו׳) Vocabulum מוסר, a Radice מסר *tursit*, vsurpatum hic de *turgore iuuenilis aetatis*. Late illustratum verbum hoc in *Lib. de Defect.* Inde *Num.* 31, 16. למסר מעל *ad turgendum praeuaricationem in Dominum, in negotio Peboris*. Ille *turgor*, in omnem *nequitiam* et *petulantiam* prorumpens, hic egregie quadrat; atque cum praecedenti versu se connectendum praebet arctius, vbi summi gradus *nequitiae iuuenilis* expressi ac deformati sunt. שמע מוסר *Audire turgorem iuuenilem* sententiosissime enunciatum. Succinit לשגות *ad aberrandum*; et quidem *implicitum libidine*, aliisque *iuuentutis vitiis*; *eloquiis scientiae salutaris desertis*. Respondet quoque חדל *flaccesce*; pro *remitte, desine, cessa*. Forma מוסר a מסר ex specie *Pouhal*, nil habet non summe *Analogum*. Talia sunt כומז a כמז, et עוגב a עגב: aliaque complura. Vltra coniecturam tamen, quae loco intricato debebatur, hunc conatum commendare non ausim. Vberior *Linguae* copia et lux, si forte, benignior, rem decidant. [To חֲדַל *Graecus Alex.* protulit חוֹדֵל. Haec noua lectio omnem tollit difficultatem. Sequens בני ex eiusdem auctoritate in בן mutandum videtur; nisi forte cui magis placeat τὸ י non pro *suffixo* sed *Iod parag.* habere. *Vog.*]

vs. 28. עד בל׳) Profundae sententiae. In יליץ *illudit, subsannat*, allusum ad *Linguam* et *verba torta*, quibus *sanniones eludere* solent, et *illudere veritatem*. Abstrusius postremum colon. Notanda *Arabum* formula, qua يمين غموس *iuramentum mergens* vocant *periurium*, quod in *crimen* et *poenam* simul *altissime demergat*. Ex *Camuso* hausisse iuuabit: *Iuramentum mergens appellatur quod immergit auctorem suum in reatum; ac deinde in ignem; estque falsum illud, quod auctor eius praestat, quum sciat rem contra se habere.* Iuuabit quoque elegantiarum veterum promum condum attulisse *Confess.* 28. *Quumque vices inter nos obiissent pocula, atque mentes hilaratae essent, sorbere me fecit iuramentum mergens, me ipsi seruaturum esse Legem.* Intelligit tale iusiurandum, quod sciret *iuratus* se praestare non posse; ac proinde illud *mergens* vocat, *reatu praesentissimo obstringens*, atque *in perniciem implicans*. Huc pertinet illud جرعني *sorbere me fecit iusiurandum* illud, *dirum* nempe, et *amarulentum* illud, quod *execrationem importaret*. Tralucet quorsum tendam. Propius adducet alia

judicium: at os improborum abſorbebit, iniquitas. *vſ.* 29. Parata ſunt irriſoribus iudicia; et verbera tergo ſtolidorum.

CAPVT XX.

Verſ. 1. Irriſor eſt vinum, aeſtuator temetum: et omnis eo implicatus non conſipiſcet. *vſ.* 2. Fremitus vorans

alia adhuc formula غـــــوص حنجرته apud *Golium*, *Homo mendax.* Proprie, *mergens guttur ſuum.* Eſt *periurus*, ſtrictiore vſu. *Camuſ. Ille eſt merſor ſui gutturis*, valet, *falſus eſt teſtis iuratus.* Habes phraſin ipſam, in qua enucleanda verſamur, *et os improborum abſorbet iniquitas. Vanitas, mendacium, profligatiſſima impietas eius, promta eſt in periuria*, quibus os eius *abſorbeatur*, *reatu praeſentiſſimo obſtrictum*, atque velut in *gurgitem profundiſſimum perfidiae* et *perniciei immerſum: vnde* numquam *emergi* queat.

[*vſ.* 29. לגו) Forte exſcriptum fuit olim, לגוי *lageui* cum *Iod paragogico. Syrus* enim transtulit *populum*, protulit inde לְגוֹי; Chaldaeus vero לְגַוֵּי. *Vog.*]

Vſ. 1. לץ וגו') Tabella viuis lineis animata. Ad eius elegantiam non adſpirare videtur expoſitio vulgaris, ſubſiſtens vere in eo, quod *vinum efficiat irriſores profanos*, et *clamoſos tumultuatores.* Id quidem dubio vacuum: ſed id ſolum intendi, ſententiae grauitas, Linguaeque vbertas, et venuſtas, abnuunt. Sententiae grauitatem *primo* adſpiciendam dabit geminum germanum *Callimachi* apud *Athenaeum* Lib. 2. cap. 1. Ὀινός τοι πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρας Ἔλθῃ· κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα Βορρῆς ἠὲ νότος· τὰ δέτοι κεκρυμμένα φαίνει Βυσσόθεν· ἐκ δ' ἀνδρῶν παντ' ἐτίναξε νόον. *Eſt eadem vini ac ignis vis; corpora virum cum ſubiit, fluctus commouet in Libyco vt pelago Notus aut Boreas: occulta reuelat ex imo: mentes excutit ac penitus.* Aliud *Eubuli* ibidem proſtat Πολὺς γὰρ εἰς ἓν μικρὸν ἀγγεῖον χυθεὶς Ὑποσκελίζει ῥᾷστα τοὺς πεπωκότας. *Multum quippe paruo vaſi infuſum vinum, Potores quam promtiſſime ſupplantauerit.* Cernis *vinum* perſona indutum *ſupplantatoris:* quidni et *illuſoris?* quod ſcilicet *potores* ſuos *ludat* primum, deinde *eludat*, atque *ſannionis* more eos *ludificandos* propinet. Id ſi alicui exequi volupe, inſpiciat modo *pocula* illa decem quae facete idem pinxit *Eubulus*, quorum poſtremum plane *dementet.* Eodem collineant haecce *Horatiana: Ebrietas quid non deſignat? operta recludit. Spes iubet eſſe ratas. In praelia trudit inertem.* Noſti cetera. Ergo et *tumultuator vinum*, intus *aeſtu* ſuo *ſalum concitans*, et *mentem* velut *tumultuante fluctu* demergens. Illuc *ſecundo* manu ducit quoque *Linguae* vbertas, ac venuſtas: nam המה *fremuit*, *tumultuatus eſt*, *aeſtuauit*, ſaepe venit in *fluctibus aeſtuabundis.* Ita *Ier.* 5, 22. et 6, 23. Item *Ier.* 31, 35. et 51, 55. *Ieſ.* 17, 12. Ambigi

rans veluti Leonis, aeſtus vaporans Regis: transgreſſorem agens ei, peccat in animam ſuam. *vſ.* 3. Gloria viro ceſſare

bigi proinde par ac verum non eſt, quin *vinum aeſtuator tumultuator*, illud principe loco conſignet. *Vinum illuſor* etiam aliquid in ſinu gerit, quod expromi meretur: לץ proprie eſt *obliquator, obliquis flexibus gyrans*, atque ita *eludens* ſimul, ſimul *illudens*. Hoc in *vinum* apprime quadrare nemo non agnoſcat. Huic iam *illuſori* petulanti qui ſe tradit auferendum, haud dubie fit *illuſor* et ipſe, Humana et Diuina omnia contemnens: et qui *tumultuatori* huic *aeſtuabundo* ſe credit, non poteſt quin ipſe quoque *tumultuetur*, ac vix vnquam ſobrius conſipiſcat. Hoc innuit colon poſterius, vbi demum *effectus* illi preſſius deſignantur, atque inculcantur.

vſ. 2. אימת) Opportuniſſime locatum vocabulum אימה *terror, formidoloſa vis.* Eius *Origo* in *aeſtu vaporo.* Hinc *Pſ.* 88, 16. *tuli* אמיך *aeſtus tuos vaporos; deliquium patior.* Propius adhuc ad primam indolem, *Iob.* 39, 20. de *Equo* bellatore הוד נחרו אימה *graue decus ronchi eius aeſtu vaporus.* Sub أم אים *media Ie* reperies in *Golio*, *fumum excitauit, apes ex alueari depulſurus*; q. d. *vaporauit.* Ita in *Diw. Hud. Expulit inde flauam apem eius vaporatio.* Item أيم *Serpens*, ab *aeſtu vaporo.* Plenius adhuc أم אום *med. Waw* in *Camuſo*: *Radix* אום *cum fut.* יאום, *et infinitiuis* אום et אוים *notat vaporauit quid, cum acc. conſtructum, nec non ſequente* על. *Subſtant.* אום eſt *vapor, fumigatio:* et *vertigo capitis: et vindictae feruor. Si autem areſcat ſiticuloſius, vaporari dicitur cum fut.* et *infin. praegreſſis vapor quoque* איום *enunciatur.* Veteri *Latio* in deliciis habitum verbum *vaporare*, pro *vapore aeſtuante afflare.* Ex interiori vena, et penu, Linguae, *Varro* in *Fragm. Bipennis fulminis vapos.* Apud *Lucr.* quoque *Lib.* 6, 22. habes *inuſta vapore fulminis ſigna.* Hinc inualuit *vapor* pro *aeſtu*; vnde *Apul. vaporem febrium* dixit: et *vapores carnis*, itemque *corporei vaporis incendia.* Deſino in *Cant.* 6, 4. 10. אימה כנדגלות *formidoloſa vt vexillis micantes copiae:* quibus nempe *aeſtus* ille *feruidus* et *vaporans* ineſt, quem *Silius* depingebat; vel et quibus *Bipennis fulminis vapos* quo *formidinem* longe lateque incutiant. Pulcherrime ergo, *fremitus forans tanquam Leonis praedatoris, aeſtus vaporans Regis:* i. e. *formidoloſa illa vis, qua laeſae maieſtatis reos fulminis ritu afflat.*

מתעברו) Variatur ad מתעברו. Supra *cap.* 14, 16. ſimilis ambiguitas. Placebat ibi *transgreſſorem agens.* Id huic quoque ſedi aptum; *transgreſſorem agens ei.* Ita *Prov.* 8, 36. חטאי *peccans in me.* Maneat tamen in medio. Alterum חוטא נפשו *peccans in animam ſuam*; reddi quoque poteſt, *Reus in animam ſuam*, hoc eſt, *ſemet reatu mortis obſtringit*, quod *Prov.* 8, 36. erat *crudus in ſuam animam* חטא ſaepe *reatum mortis* adfert *Num.* 32, 23. ליהוה

ſare a contentione: at omnis craſſe ſtolidus rictum deſtringit. *vſ.* 4. Propter autumnum, non arabit tardator: mendicabit in meſſe: at vacuitas. *vſ.* 5. Aquae profundae conſilium in corde viri: at vir prudentia praeditus illud ſitulis hau-

חטאחם ליהוה *reatu tenebimini Domino*. Iterum Gen. 43, 9. *peccauero tibi omnibus diebus*, i. e. *reus fuero*. Adde Exod. 9, 27. 10, 16. *Ieſ.* 31, 7. Item חטא *reatus mortis; Hoſ.* 12, 9. *Ier.* 50, 7. 14. *Gen.* 44, 32.

vſ. 3. יתגלע) Verbum יתגלע hic ita locatum, vt *proprietatem*, et amplitudinem ſignatiſſimam *Cap.* 17, 14. indicatam, peruincat. Abſolute ſcilicet infert, atque cumulatiſſime exprimit, id quod priori colo e Diametro oppoſitum; hoc eſt, *foedam* et *inhoneſtiſſimam rixandi libidinem*. Hoc nullum aeque verbum expingat, ac *Dentes renudare*, vel *rictum deſtringere*. Conferantur quoque, quae ad *Cap.* 18, 1. deducta.

vſ. 4. מחרף וגו') Vocabulum חרף non *hyemem*, ſed *autumnum* deſignaſſe, ad *Iob.* 29, 4. demonſtratum. *Autumnus* autem non *tempus* tantum *anni*, ſed et *fructus autumnales* amplectitur. Vi formae ſuae חרף notat *carpturam*. Inde et *tempus*, quo *fructus carpuntur;* et *ipſos fructus decerptos*, ac *collectos*, ambitu ſuo comprehendit. *Autumnus* autem *Latinis* pro *ipſis fructibus* eualuit; itemque *auctumnitas* quae eſt *auctumni tempeſtiuitas*, pro *autumnali prouentu*, *vini*, *grani*, aliorumue. Conſimiliter קיץ *aeſtas*, pro *fructibus aeſtiuis*. Hinc e limpido manat, *prae autumno*, *propter autumnitatem*, ſiue *fructus autumnos*, eorumque *abundantiam*, *non arabit tardator*. Quum *horrea* ſibi *conſtipata* cernit, ſe *pigritiae* ſuae tradit *tortipes;* id ſonat *proprie* עצל; atque *arandi curam* abiicit; ſecurus futuri. Pulchra *Gnome*, ad omnia ſe porrigens, ſiue praeſentem vitam ſpectemus, ſiue futuram. ישאל *mendicabit*, integerrimum; in *fut. Pihh.* potentiusque quam quod *Maſora* adſcripſit, ושאל. Omiſſa copula pondus adfert. *Mendicare in meſſe*, figurate valet, *Omni bona re, et ſpe, exutum vagari*, ad ſolatium ventri quaerendum, vbi alii *omnes in re lauta et laeta exultant*.

vſ. 5. מים וגו') *Profundis in corde viri aquis* aſſimilatum *conſilium*, pertinet ad *abditos ſenſus*, et *molimina occulta*, quae quis machinetur; in quos *ſenſus* tamen, atque in quae *molimina*, penetrari, et velut *ſitulis deſcendi*, queat a viro *prudente*, vt ea *exhauſiſſe* videatur, atque *in apricum* produxiſſe. Huc quoque *Cocc.* et *Geier.* conceſſere. Nil opportunius, venuſtiusque, hanc in rem, quam *ſitularum* emblema, quo mirifice delectantur Orientales; etiam in hanc ipſam figuram. Vniuerſa *Radix* digna quae lucem lucretur. Eius conſpectum pandat *Gieuhar*. Vox דלו *vnam notat ſitularum, quibus hauritur aqua, quae et* דלה *maſc. cum foemin. vnitatis* דלות -- *Verbum* דלה *in I. cum infin.* דלו *vſurpas, cum aquam extrahis ſitula; in IV.* אדלה, *cum*

cum situlam demittis in puteum, vt oppleatur. *Venit tamen in Carmine etiam* דולי *part. I. pro* מדלי. *Sic in illo Poetae: Verticosus gurges cuius profundas aquas detegat* דלו אלדולי *situla haurientis. Etiam I. species adhibetur in Camelo, quum lentiori gressu continetur. Poeta Rhythmicus. Ne festinetis in gressu, sed facite eam situlas agere. Itemque alius: Ne propellatis eam, sed situlas agere cogite. Nempe hodiernus habet fratrem sibi crastinum. In XII. specie* אדרולי *etiam est properauit. In I. iterum, aliquem situlis hausi, et in III. Pohel* דוליתה *frequentatur, quum blando eum alloquio mulceo et circumuenio. Item in II. Pahhel, hausit cum fallacia; pro, eum, vt lubuit, circumuenit, in fraudemque impulit. Hoc a situla immissa ductum. In I. iterum situla vtor per illum ad Te, pro, illo deprecatore vel intercessore ad Te vtor; sic Omarus; quum pluuiam oraret per Abbasum, dixit. O Deus! accedimus ad Te per Patruum Prophetae Tui, perque lectissimam seriem Patrum eius; et situlam per eum ad Te agimus, hoc nixi praecatore. In V. specie* חדלי *de arbore est propendere ramis; quod autem in Alcorano est; tum appropinquat* ותדלי, *exponitur, et superne imminet* (Extat *Surat.* 53,6.) *In IV quoque* אדלי *in argumentum; est disceptauit causam profundius,* quasi immissis situlis scilicet. *Nec non* ידלי ברחמה *in eius propinquitatem vterinam situlam immittit; est consanguinitatem eius ambit. Denique pecuniam suam* אדלי *situlam demisit ad iudicem, valet, eum nummis corrumpere studuit. Inde; et eam situlam demittitis ad iudices. Nempe ad corruptelam.* Extat nouissimum hocce *Alcoran. Sur.* 2, 184. *Ne consumatis pecunias vestras in ludicro, aut turpi; vt eas situlam demittatis ad iudices* etc. Ad nostram *Gnomen* aperte facit vsus ille I. et III. speciei quo *situlis haurire aliquem*, est *blando eum alloquio circumuenire;* nempe *intimos* eius *sensus explorando* et *eruendo.* Eodem collineatum suspicor in versu illo Poetae *Verticosus gurges, cuius aquas profundas situla detegat haurientis.* Illuc certe tendit *Glossema* sub IV. specie, *situlas egit in disputatione sua.* Ita *Ogiairus Asseloulius* in *Hamas. Ex raris illis situlas agentibus, omni in argumento, Firmius torto fune consilii, solideque compacto.* Vbi *Tauriz. Dicitur situlas egit in disputatione sua quum causam disceptat et demonstrat,* (reuicto nempe aduersario;) *ducta est figura ab eo, qui situlam suam demittit in puteum, vt aquam inde extrahat.* Hinc et *Harir. Conf.* 17. *An Tu inter eos qui certamina experti; quique situlam suam inter situlas eiiciunt.* Hoc est, *qui de palma ingenii concertant.* Cum hisce si iam coniungas, quae *Cap.* 18, 4. *ad aquas profundas* deduxi, nullus ambiges, quin sententia nostra huc quoque feratur, atque per *situlam exploratricem* et *eductricem profundorum* demum exhauriatur: cum hac *Allegoria situlae* proxime cohaeret altera, multo quoque tritissima, qua *situlam* suam in *aquas immittere,* valet *liberalitatem expetere,* et *experiri.*

hauriet. *vs.* 6. Quantum eſt hominum, praedicat ſuam quisque virtutis vbertatem; at virum firmae fidei (firmitatum) quis inueniet. *vs.* 7. Procedit in integritate ſua recto-rigidus: O beatitudines filiorum eius poſt illum! *vs.* 8. Rex ſedens ſuper ſolio iudicii, (penſationis) euentilat oculis

vs. 6. רב וגו') Inſignis *Gnome;* cuius tamen medullam plerique non perceperunt. Receptiſſimum: *Multitudinis hominum praedicat quisque beneficentiam ſuam; at virum fidelem,* qui praeſtet, quod promittit, ac iactat, *quis repererit?* Explicatur *de beneficiis*, vel *impertiendis*, vel et *impertitis*, in quibus *mendaces* ferme ſint iſti *iactatores.* Hoc palmam fert; et locum meretur. Amplior tamen ſenſus; atque חסד hic *virtutem*, *pietatem*, *religionem*, ambitu ſuo complectitur. Vidit *Cocc.* dans, *plerique homines, praedicat quisque pietatem ſuam:* addensque, *paucos eſſe fideles, quamuis plerique pietatem ac ſinceritatem ſuam depraedicent.* Vt res planior fiat, obſeruari velim חסד ex *Origine* illa *vbertatis*, et *ſucci vberantis*, quam ſupra indicaui, cum *beneficentia*, deſignare quoque *ſtudium* omnis *officii* erga Deum, erga homines; ac proinde *viuum illum* et *vberem ſuccum virtutis*, ac *pietatis*, qui *viuam* et *veram* efficit *Religionem.* Hac amplitudine comparet *Hoſ.* 6, 4. 6. Attende ad applicationem Domini *Matth.* 9, 13. et agnoſces, *viuum ſtudium religionis* e *viua radice profectum* intendi. Applicemus et hic רב אדם *ſpiſſitudo hominis;* pro *quam ſpiſſum, quam multum eſt, hominum:* vt *Iob.* 4, 14. רב עצמתי *quam multum, quam ſpiſſum oſſium meorum.* Frigus ibi merum, *pleraque oſſa mea.* Ne hic quidem *plerique hominum* ſatis ardens. Sententioſior certe *vniuerſitas.* Ergo *quantum eſt hominum,* יקרא *clamat, profitetur, praedicat* איש *quisque,* ſine reſtrictione, *ſuam virtutem.* Nullus viuit mortalis, qui ſibi non, ſuo more, partem in virtute arroget. In איש אמונים *viro firmitatum,* firmo, fideli, veraci, habes characterem *verae* ac *viuae virtutis;* quum quis *probitatem* non *mentitur,* non *videri* cupit, ſed *eſſe, probus.* Ita *Pſ.* 12, 2. *Laxitatem, ſalutem praeſta Iehoua;* formula qua deſperatiſſimis temporibus, ac rebus, vtebantur: *nam praefectus eſt* חסיד *pius, vber* ille *virtutis* ac *veritatis cultor;* פסו אמונים *crepando expirarunt fidelitates ex filiis Adami.* Omnes *virtutem mentiuntur, rarus* qui eandem *praeſtet* vbique firmiter, ſemper, in magnis, minimisque iuxta.

vs. 8. מלך וגו') Magnifice et Regie, כסה דין *ſolium iudicii;* proprie *penſationis*, vbi *Lances Iuſtitiae* librantur. Sub verbo מזרה *diſſipans, diſpergens,* tenendum quoque illud *euentilans, euannansque,* quod *Cap.* 15, 7. vidimus. Nempe *ventilationem* ſequitur *palearum diſiectio.* Cf. Matth. 3, 12. כל רע alii *omne malum,* alii *omnem malum.* Vtrumque *omne nequam* amplectitur. רע proprie *quaſſum,* caſ-

oculis ſuis omne nequam. *vſ.* 9. Quis dicet, candidaui cor meum; nitidus ſum a peccato meo. *vſ.* 10. Duplex pondus, et duplex menſura: (Lapis et lapis, Epha et Epha;) abominatio Iehouae, cumulatim ambo illa. *vſ.* 11. Etiam in patrationibus ſuis diſſimulatorem agit puer: vere candidum (pellucidum,) eſſe, et vere rectum opus eius. *vſ.* 12. Aurem audientem, et oculum videntem Iehoua fecit; cumulatim ambo illa. *vſ.* 13. Caue diligas ſomnum vt ne tra-

caſſumue. Hoc *paleis nequam* apprime conueniens.

vſ. 9. (מי יאמר) In verbo זכה *pellucidus* ineſt *candor.* In טהר *nitor.* Renident ergo imagines, ac iucundiſſime renident. Quum datur, *Quis dicere poteſt, purgaui cor meum, atque mundus ſum a peccato meo*, ſenſus quidem exprimitur, ſed eiusdem *lumina* et *ornamenta* non reſplendent.

vſ. 11. (מעללים) *patrationes; facinora*, ſaepe in *malum* vergunt; *Pſ.* 28, 4. *Ieſ.* 1, 16. *Ier.* 4, 4. etiam *abſolute*, *Zach.* 1, 6. *Ieſ.* 3, 8. (יתנכר) vt يتنكّر *ſe ignorabilem facere, transformare ſe* et *traueſtire* ſolet. Ad illam *transformationem ſui mutata veſte* ducit 1 *Reg.* 14, 5. 6. Sic *Eutych.* in *Annal. Alexandr.* T. II. pag. 182. وصار الي بيت المقدس متنكرا *diſceſſit Hieroſolymas diſſimulato habitu.* Percrebuit vſus ille, extatque apud *Eutych.* T. I. p. 190. 414. 530. et *Abulphar.* 502. 506. etc. In *Golio* quoque reperies متنكر *incognitus adſcito habitu monachi.* Exoritur hinc *profundiſſima* illa *ſimulatio*, et *diſſimulatio*, quae fit *induta* alia *forma*, *veſte*, ſub qua *deliteſcat* quis plane *incognitus.* Ita ſe *traueſtire*, ac *transformare* ex profundo hypocriſeos, et *aſtutia* cordis veteratoris, callet etiam *puer.* Inſero hic *aſtutiam*, quia et illam *Dialectus Arabum* ſub hoc *Themate* frequentat, a *transformatione ſui*, vt ſuſpicor, ſubortam. Huius inſtinctu מעללים *patrationes* quasque ſuas etiam malitioſiſſimas *velat;* atque *ſpecie* eas induit *pellucidi candoris;* atque *aequitatis complanatiſſimae.* Non poſſum quin, finiens hanc diſcuſſiunculam, ſubmoneam *Thema* נכר quod *cognoſcere*, et *ignorare*, ſua ditione continet, copulam deſiderare *Originis*, per quam tam diuerſi vſus coaleſcant. Hinc maturius quid, diſtinctiusque, cum tempore eniteſcet; quod concordiam ſimul completiſſime ſanciat.

vſ. 13. (תורש) Aſſentire nequeo Interpretibus eruditis, תִּוָּרֵשׁ, quod eſt *Niphhal* verbi ירש *haereditario iure poſſedit*, reducentibus ad רוש literis vicinum, *pauper fuit*, vt ſit, *ne diligas ſomnum, ne forte depaupereris.* Id incautae Criſi anſam praebet, ad refingendas vocales, et ex *Hophh.* potius legendum תּוּרַשׁ. Ad eandem *paupertatem* alii peruenire conati per *exhaeredari;* ſub clypeo *Antiphraſeos* illius potentiſſimae, quae *infinita* quoque in *Grae-*

 cis,

cis, *Latinisque*, mostella edidit. Prae manibus erat *Metonymia* signatissima, qua *haeredare*, etiam extra *haereditatem*, inualuit pro *inuadere*, *occupare* vt *peculium* sibi *competens*; vel clarius, *possidere titulo iustioris Domini* velut. Est vsus *ironiae* specie animatus. Sentias ex *Mich.* 1, 15. *Adhuc Haeredem adducam tibi habitatrix Mareschae.* Denunciatur *Mareschae Haeres immittendus*; nempe *hostis inuasor*, dicturus, *veteres migrate coloni.* Idem acumen se exerit *Ier.* 49, 2. Hinc grandiora quoque illa *Hos.* 9, 6. *Vrtica haereditario iure possidebit eos. Immittetur iis Haeres.* Et *Ies.* 34, 17. Adde *Deut.* 28, 42. Per eundem canalem defluxit potestas in *Hiphh.* הוריש *possidendum tradidit*, pro *expulit ex possessione haereditaria Deut.* 4, 38. *Ios.* 23, 13. et alibi. In *Niphh.* item נורש انورث *Haeredem passus est; traditus est possessori alieno.* Hinc, non sine aculeo; *caue diligas somnum, ne forte haeredem patiaris*, viuus vidensque, *alienum; ne auita haereditate expellaris.* Eodem neruo *Gen.* 45, 11. *Ne haeredem patiare tu, et domus tua, et quicquid tibi*; hoc est, *ne patrimonio tuo penitus exuaris.* Eadem figuratio *Prov.* 30, 9. *ne ab haerede possidear*, *patrimonio euolutus* scilicet. פקח) Dignitas eximia verbi פקח. Origo eiusdem in *flore protuberante*, siue vt pressius adhuc *proprietati* insistam, in *rosa*, quae crepantem iam *calycem effindit*, indeque *eminere*, ac *protuberare* incipit. *Rosa* ita *hiscens* et *protuberans*, vocatur פקוח فقاح indeque حلة فقاحية est, *toga rubra*; *et quidem quae* sit *colore Rosae quum ea sese cogitat aperire*; vt *Gieuhar.* auctor est: siue *quum maxime protuberat*, et *calyculum effindit.* Phrasis integra est فقح الورد in I. פקח; *protuberauit Rosa*; et تفقح חפקח in V. *sese effidit crepante* ac *hiscente calyce.* Florida hinc *figura* subnatum in I. et intensius adhuc in II. فقح الجرو تفقح פקח חפקיח *protuberauit protuberationem catulus; quum oculos suos aperit primam illam vicem*, *qua* velut *calyce effisso patent*, Nempe *vibrantissima* tunc *catulorum acies.* Inde in *Traditione: Nos protuberante oculo cernimus*, *at vos oculos motitatis cernere cupientes*, *necdum aperto calyce.* Graui ironia *Abulmothallem* in *Diw. Hudeil.* *Collyrio te illinam colocynthidis*, *aerisue triti*; *Tu vero vel protuberantes effinde ad collyrium tuum oculos, vel palpebras coarcta.* Haec ad *aciem mentis* pertinere, facile intelligere est. Habes ipsum illud lumen et decus *figurationis*, qua de *protoplastis* dictum *Gen.* 3, 7. ותפקחנה עיני שניהם *et oculi amborum protuberante acie perspicaces facti sunt; et sciuerunt se nudos esse.* Insignis et ibi *ironia*, recinens ad pellax illud et ambiguum Deceptoris *vs.* 5. *et protuberante acie perspicaces fient oculi vestri; eritisque sicut Deus scientes bonum et malum.* Elucet illud *vibrantius apertum*, et *intensum*, in *luminibus oculorum*, quum quasi *discusso*, et *effisso*, qui obstabat *calyce omnia clarissime cernunt* ac *discernunt.* Idem prominet in grauissimo illo Ada-

tradaris possessori; protuberantes vibra oculos apertos, et satur esto pane. *vs.* 14. Cassum! cassum! dicit possessor;

Adagio השחד יעור פקחים *Munus occaecat protuberante visu praeditos. Exod.* 23, 8. vbi obiter obserues velim עור عوّر *excaecauit*, a *visu mero*, ac *fidente* quasi, ductum. Splendidior hinc *Antithesis*; quae efflorescit quoque inuersa phrasi *Ps.* 146, 8. *Dominus* פקח עורים *protuberare facit visum occaecatis*: itemque *Ies.* 35, 5. 42, 7. Adde *Exod.* 4, 11. Appositissime *Iob.* 27, 19. de *Diuite ad plures missos* עיניו פקח ואיננו *oculos suos vibranti aperit acie, et nullus est: vno momento se aeternum periisse perspicit.* Non minus congruenter *Iob.* 14, 3. *etiam super huncce* פקחת עיניך *apertos vibras oculos*; quasi *e calyce promicantes*, vt in *Comment.* subnotaui, referens illam *promicantem vibrationem* ad *oculos censores* et *vindices acerrimos ibi*, *vbi* debuissent potius *contractis palpebris conniuere*. Istum *oculum censorem* ac *vindicem* reperies quoque 2 Reg. 19, 16. *Ies.* 37, 17. *Ier.* 32, 19. *Dan.* 9, 18. *Zach.* 12, 4. Opportunissime 2 Reg. 6, 17. in *visu diuinitus patefacto ad inuisibilia cernenda*, quasi *acie* illuc quoque *promicante*, ac *prominente*. Denique *corticem* ac *calycem discussum ab oculis pueri*, habes ibid. *vs.* 20, et 2 Reg. 4, 35. Agnoscis iam vltro sententiosum pondus, quo et hic enunciatum פקח עיניך *Oculos tuos fac promicare*, ac *prominere*, *discussa* omni *somnolentia*, *supinitate*, *negligentia*. Hoc imperii. Subnexum, *et satur esto pane*, est *promissi*, certo certius quid *addicentis*, ac propterea velut *educentis*, quod promittitur. Id supra aliquoties iam indicatum.

vs. 14. (רע וגו') Anceps verbum הקונה, vel *Emtorem* notans, vel *possessorem*, geminam porrexit ansam interpretibus. Ad alteram processit, *Malum! Malum! dicit Emtor; at digrediens, tunc iactat semet*; Ad alteram, *Malum! Malum! dicit possessor; at dilapsum sibi, tunc demum celebrat.* Prius per *Mimesin* pingit notas *Emtorum artes*, quibus venditorem circumuenire student. Το καπηλευειν, notante *Grotio*; qui huc inclinat. *Allegorias*, quas hinc extudere *Rabbini*, *nostrique*, non recenseo. Posterius exhibet *Gnomen* illustrem, saepe tactam a sapientibus, saepe inculcatam, nunquam obseruatam, *praesentia laudato*. Scilicet το παρον βαρυ *quod praesens*, *graue*, et *quod possidetur*, eo ipso *vilescere* solet, ac *fruitione* ipsa sensim sine sensu *fastidiri*. *Omne bonum praesens minus est; sperata videntur Magna: velut maius reddit distantia lumen.* vt opportune *Geier.* adscripsit. Ambigit tamen an יתהלל recte capi queat de *laudatione alterius*, et quidem *amissi*. Quidni? התהלל est *splendidum facere, praedicare, iactare*; saepe quidem *semet*; sed dubitari fas non est, quin ex הלל *Hallel*, *facere vt splendeat*, *pro splendido celebrare*, rite nascatur *frequentatiuum*, eadem amplitudine donatum, *identidem id factitare.* Vix crediderim *Cauponarium* istud *negotium*, et *circumuentiunculam malitiosam*, in censum venire posse, si verborum pondera perlibrentur.

ſor; at dilapſum ſibi, tum demum pro ſplendido celebrat. *vſ.* 15. Soliditas, aurum, et ſpiſſa copia gemmarum; at vas pretii grauis labia ſcientiae. *vſ.* 16. Cape veſtem eius; nam ſpopondit pro alieno: et pro peregrinitate pignora eius caede.

קֹנֶה *poſſeſſorem peculii carioris* deſignat potius, quam *Emtorem.* Saltem קָנָה non iſtam *Emtionem* deſignat, in qua occini poſſet רע רע *caſſum! caſſum!* אזל לו *dilabens ſibi*, quamuis *diſcedentem* notare queat, *Emphaſis* tamen iſta magis fertur ad *rem dilapſam.* Sic certe *Deut.* 32,36. *Quum videbit* כי אזלת יד *dilapſum eſſe manum.* Et 1 *Sam.* 9,7. *panis* אזל *dilapſus eſt e vaſis noſtris.* Succinit Origo *lubricum motum* inferens; qui attenditur etiam *Ier.* 2, 36. Idem hic ſpectatus, ad *celeritatem dilapſae poſſeſſionis* indicandam. Particula אז *tunc*, multo item opportunior huic ſenſui, *articulum damni* exprimens, cum *deſiderio flagrante* rei amiſſae, nec vnquam recuperandae. Sic demum naſcitur ſedes, quam verbum התהלל *vt ſplendidum concelebrare identidem*, ac *iactitare*, rite occupet, impleatque.

vſ. 15. (יש וגו') Satis venuſte exit, *Eſt aurum, et multitudo gemmarum; at vas pretioſum labia ſcientiae.* Quum tamen יש *proprie* ſignet *ſoliditatem*, vnde ad *eſſe* et *exiſtere in ſolidum* progreſſio facta, plenius forte fuerit, *ſoliditas, aurum et ſpiſſa copia gemmarum.* Hoc eſt, *ſolidiſſimae* hae cenſentur *diuitiae* inter mortales; quum tamen *ſoliditas grauitasque pretii veri* reſideat in *ſcientia*, qua ſi inſtructa ſint alicuius *labia*, vere dici debeat *opulentus*, poſſidens כלי יקר *vas ponderoſiſſimum*, quod omne יקר *pondus* ac *pretium auri, gemmarumque*, immenſum quantum exſuperet. Eadem amplitudo ſenſus, ex priori verſione, rite expoſita, redundare poterit. In medio proinde malim relictum.

vſ. 16. (נכרים) Aliquantulum turbat inſolentior forma נָכְרִים; pro qua *Maſorethae* margini addiderunt נָכְרִיָּה *peregrina mulier.* Anſam porrigebat *Cap.* 27, 13. vbi ſententia haec denuo inſerta. *Mercer.* aliique iudicarunt, tutius retineri ſcriptionem נכרים in *plural. maſc.* et נָכְרִים, vel et contractius נָכְרִים *peregrini* legendum. Ab iſta punctorum mutatione adeo reſiliunt nonnulli, vt malint veri quid mendi in *Literis* admittere, quam imaginarii in *vocalibus*, in quibus ſibi *Maſoram* indulſiſſe ſaepiuſcule, nemo contradicere poſſit, qui ſibi ipſi contradicere non amet. Adſpice modo *Ieſ.* 36, 12. et centum talia. Vbique tamen ſimul elucet, quid eos induxerit; et quid hac vel illa in nouatione punctorum captarint. Vix interim adducor, נָכְרִים ab iis ita nouatum eſſe; pro נָכְרִים. Collegerim potius, omnino vocalem *Kamets* in eorum *Codicibus* tam diſerte adiectam fuiſſe huic vocabulo, vt inde recedere piaculum fuerit. Vtique nil promtius alias, nil planius, quam נָכְרִים edere. Retinuerunt itaque religioſe נָכְרִים; quam *formam veterem* quum parum cognitam

caede. *vs.* 17. Intime dulcescit viro panis fuci; at post impletur os eius glarea. *vs.* 18. Subductae nexo consilio rationes firmabuntur: et plexas adhibere in bello moderationes.

gnitam haberent, ac perspectam, cogitare coeperunt de נָכְרִיָּה ex *parallelo Cap.* 27, 13. idque ad vsum *Synagogae*, vbi vocabulum hoc etiam plane incognitum, margini attexuere. Ad *Analogiam* a נָכְרִי *peregrinus*, productum, cum *Mem* seruili, נָכְרִיָּם *peregrinitas, turba peregrina;* vt כִּנָּם *Exod.* 8, 13. *turba pediculorum*, a כן, quod a כנן *fouit.* מְתֹם *sodalitas, multitudo sodalium*, pro מְתִיָּם a מתח *tetendit.* Nec officit נָכְרִיָּה *peregrina Cap.* 27, 13. nam et ibi *turbam peregrinam* aeque suppleas, quam *mulierem;* quin, vt quod res est dicam, commodius; neque enim נכריה ibi *adulteram*, vt alibi ex serie, interpretari licet: sed haec suo loco. [*Vulgatus* vocabulum נכרים nostro in loco transtulit, *extraneis*, et *Cap.* 27, 13. *alienis; Gr. Alex.* in loco parallelo, vocabulum נכריה vertit τα αλλοτρια. Coniicimus inde hos interpretes vtroque in loco legisse נָכְרִיִּים seu נָכְרִים. *Vog.*]

vs. 17. לחם וגו׳) *Panis fuci* duplicem habet ansam; vel enim *panem mendacem*, *fuco illitum*, designare potest; vel *panem mendacii*, i. e. *mendacio*, *fuco*, *fucatis artibus acquisitum.* Si prius, *figuram* sustinebit *voluptatum*, *opum*, *deliciarum*, quibus mortales se *inescari* patiuntur; vt *Cap.* 9, 17. supra. Si posterius, ad *diuitias malis artibus quaesitas* se referet, atque ad *saturitatem* quae *fraudulentia* paritur. Id huic sedi aptius. Vtrique sensui accommodatum *os glarea implendum.* Est allusio ad *panem lapidosum*, siue *glareae* et *scruporum plenum*, quibus dentes conterantur. Hoc *Arabes* duplici formula frequentant. Prior est قضّ الطعام *glareosus* fuit *cibus*, aut قضّ فوه *glareosum fuit os eius: quum comedentis dentibus incidunt lapilli, et terra;* vt est in *Camuso.* Altera فضّ فوه *confractum fuit os eius*, nempe *excussis*, *contritisque glarea*, *dentibus.* Vtrumque complexus vates *Thren.* 3, 16. *contudit glarea dentes meos; tormina me pati fecit* הכפישני באפר i. e. *fecit me laborare cruditate viscera torquente.*

vs. 18. מחשבות וגו׳) Pulchrum lusum offerunt *Origines:* nam עצה *consilium*, a *plexu* nomen traxit. תחבלות *sollertia, moderationes prudentes*, a חבל *torsit* oriundum. Nempe *consilia plectuntur*, atque *firmo nexu intorquentur.* Omnis מחשבה *summa subducta*, si *firma* erit, bene *nexa* et *plexa* sit oportet. Bellum praesertim requirit תחבלות *moderationes prudentia* et *arte bellica* tam *apte structas*, *intortasque*, vt *solui* ac *destrui* non possint. Amat *Oriens Metaphoram*, eamque plurimis *plectendi*, *torquendique* verbis subiunxit.

vs. 19.

tiones. *vſ.* 19. Reuelans ſecretum ambulat nundinator, et laxo labiorum ne admiſceas te. *vſ.* 20. Qui vilipendit patrem ſuum et matrem ſuam; eius lucerna extincta nigreſcet

vſ. 19. ולפתה) *Originem* verbi פתה, conſtituit *lati* ſiue potius *laxi*, potentia; vnde *ſecundariae* et *metonymicae* notiones, *ſimplicitatis*, *imperitiae*, *fatuitatis* quae *decipi*, et *in errorem abduci* prona ſit, ſuccreuerunt. Nempe *laxus arcus*, eſt *remiſſus; laxas dare habenas* apud *Poetam* extat: et *laxari*, *relaxari*, eſt *remitti*, *negligentem*, *ignauum*, *ſimplicem*, *fatuum eſſe*. Hinc פתי *fatuus*, et *fatuitas*, cum *plurali* פתאים, quod arguit *Radicem* quoque extitiſſe פתא, quae apud *Arabes* aſſeruata فتا notat *deſuit*, *ceſſauit*, *praetermiſit;* item, *oblitus fuit*, *auerſus fuit;* in quibus omnibus *laxam*, vel *relaxatam*, palpare eſt *negligentiam*, oppoſitam *diligentiae attentae* ad officia, in eademque *intentae*. Hac laxitate פתיות *Prov.* 9, 13. *ſummam ſocordiam* ac *fatuitatem* ſignat. Aliquando ad minorem gradum ſe reſtringit, et *ſimplicitatem* ac *imperitiam* tantum affert; vt *Prov.* 1, 4. *Pſ.* 19, 8. et 119, 130. Inprimis obſeruandus vſus. *Pſ.* 116, 6. *ſubſtricte cuſtodiens ſimpliciores Iehoua*, proprie *laxius remiſſos*, i. e. *faciles deceptu*, quique ſe *calliditate* aliorum patiuntur *circumueniri*. Hoc *laxe remiſſum* iam tam aptum, tamque plenum, ad omnia loca, vt non aliena inuadere, ſed in ſua immigrare poſtliminia, reperiatur. In *Kal* ſemper *intranſitiue;* vt *Deut.* 11, 16. *Cuſtodite vosmet, ne relaxetur cor veſtrum, et deflectatis* etc. Similiter *Iob.* 31, 27. et in *Niphh.* *Iob.* 31, 9. *laxatum fuit cor ſuper mulierem;* illecebris ſcilicet iſtis indulgens, ſibique frena relaxans. Eodem vſu in *Pihh. laxare alicuius cor*, vel *aliquem*, eſt *eblandiri*, *elicere aſſenſum*, *illicere;* cf. *Hoſ.* 2, 16. cet. *Ier.* 20, 10. ex *Pyhh.* אולי יפתה *forte laxior*, negligentior, *factus illicietur in fraudem.* Non procul abludit *Ezech.* 14, 9. vbi *laxa* et *remiſſa* negligentia, ex *blanditiis*, et *blandiendi* ſimul *ſtudio*, orta denotetur. *Lactant.* in *Epit. Voluptate animus luxuriat, ac relaxatur.* Item *Claud. Conſ. Olybr.* - - *Mores aetas laſciua relaxat.* † Pſ. 78, 36.

vſ. 20. באישון) Apud *Arabes* verbum أسن valet, *taetrum hauſit vaporem, indeque vertiginem paſſus eſt.* Eius *primarium* eſt *fuſcari; offuſcari:* vnde apud *Latinos* cum *offuſcatis oculis*, obtinuit *offuſcatio mentis:* vtrique affectioni adiicias licet *offuſam* ſimul *vertiginem.* Habes τὸ σκοτοδινιᾷν, quod, ſi Thema ſtatuatur אשן, impenſe placeret. *Heſych.* σκοτοδινιάσας, μετὰ σκότους ὀφθαλμῶν συςραφεὶς, ὃ ἐςιν ἰλιγγιάσας. Nempe et ἰλιγγιᾷν eſt *vertigine oculorum affici;* ac ſpeciatim *vertiginoſis tenebris offundi.* Ita *Heſych.* ἰλιγγιᾷν, τὸ ἐσκοτῶσθαι καὶ δοκεῖν περιφέρεσθαι, κυκλῷ συςρέφεσθαι. Item ἴλιγγος καὶ ἴλιξ, ὁ τῆς κεφαλῆς σκοτισμός· λέγεται δὲ ἔτω καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ταραχήν. Completiſſima imago *extremae deſperationis*, quum *mediis in tenebris ineluctabili* velut *vertigine* aliquis *rota-*

ſcet in pupilla horridae caliginis. *vſ.* 21. Haereditas eſt, quae execratione ſordium percutitur in initio, et cuius extremo

rotatur.

rotatur. Sed *Radix* quoque conſtitui poteſt איש, vnde אישון *pupilla.* Hinc *Cocc.* illuſtri *figura* auſus, *in pupilla tenebrarum.* Ad guſtum geniumque Orientis; vbi *pupilla cuiusque rei*, eſt, *ipſum eius centrum*, ac *meditullium.* Redi ad *Cap.* 7, 9. et *pupillam noctis* ibidem illuſtratam.

vſ. 21. מבחלת) Duplex lectio; מבחלת, quod plerique Codices MSS. habent; et מבהלת, quod pleraſque verſiones inſedit, quae dant: *Haereditas feſtinata in principio, etiam nouiſſimum eius non benedicetur.* Refertur ad *opes feſtinanter acquiſitas; per fas et nefas:* atque vel ſtrictius applicatur, ad eos qui *malis artibus in haereditates ſurrepunt;* vel laxiore vſu, *haereditas* ad omnem *poſſeſſionem* extenditur. In *Animadvſ. Philol.* ad h. l. olim obtuli: *Haereditas* eſt, *cuius male dicitur initio, et extremo eius non bene dicetur:* ex vſu *Arabum* ſub بَهَلَ *execratus fuit; maledixit Deus.* Iſta vi augebam *Ieſ.* 65, 23. לא ילדו לבהלה *non generabunt ad maledictionem εἰς κατάραν*, vt LXX habent. Succinit proxime ſubnexum, *ſed ſemen benedictorum Iehouae illi.* Congeriem per *negationem* aſſimilem dabam ex *Prov.* 30, 11. *Generatio, quae patri ſuo* יקלל *maledicit; et matri ſuae non benedicet.* Simillima item conſtructio, per *Ellipſin*, τὸ אשר; vt דור quoque reddendum ſit, *Generatio* eſt. Liquidiſſima ſic naſcitur *Gnome*, vt ante oculos ponatur vel *Haereditas*, vel *quaecunque poſſeſſio, quae*, quia iniuſte parta, *in initio ſtatim maledictionis fulmine percuſſa* ſit *atque aduſta; donec ad extremum tota comburatur, atque deflagret.* Haec ad lectionem מבהלת. Videndum iam quid ex מבחלת, cui MSS. ſuccenturiantur, exſculpi queat. *Thema* בחל ex *ſoliuagis, ſemel* tantum, ſi hinc diſceſſeris, extans, *Zach.* 11, 8. Produxi poſt *Lud. Cappell.* inuenis *Arabum* بَخِلَ *auarus fuit.* Inde *Zach.* 11, 8. tentabam, *anima eorum auara fuit in me;* i. e. *omni ſorde malignioris affectus ſuffuſa.* Conſimiliter et hic: *Haereditas auare quaeſita*, vel *poſſeſſa, in initio, etiam extremum eius benedictione carebit.* Contraria *Gnome Cap.* 22, 9. *Bonus oculo*, (qui non *auarus, inuidus*, רע *malignus;*) ille *benedicetur; quoniam dedit de pane ſuo pauperi.* Vt verbi בחל بَخِلَ indoles vberius innoteſcat, ex *Camuſo* primum teneatur: *Vocabula* בחל et בחול *contrarium ſignant τοῦ* כרם *liberalis indolis; indeque verbum* בחל, *cum infinit. per Damma, aut duo Phata. In partic. ille eſt* בוחל מן בחל *ſordide auarus ex auaris; et* בחיל מן בחלא, *eodem vſu. Item vir* בחל *auarities; infinitiue, pro auariſſimus; qui et* בחול. *In IV.* אבחלה *dixit eum* אבחל ירה בחיל *auarum: vt et dixit manum eius auaram. Idem in II.* obtinet, בחלה *cum infinit.* תבחיל, *auari titulum ei impegit.*

Ex

tremo non benedicetur. *vſ.* 22. Ne dicas, rependam malum: expecta Iehouam; et ſalutem tibi vindex praeſtabit. *vſ.* 23. Abominatio Iehouae duplex pondus: et bilances fraudis non bonum. *vſ.* 24. A Iehoua ſunt greſſus viri: et homo quid diſcerneret viam ſuam? *vſ.* 25. Laqueus hominis, vt exaeſtuet, ſanctum! et poſt vota, inquirere.

vſ. 26.

Ex illa poſteriore *Gloſſa*, quae ſpeciem *Pabhel* auctam indicat vi peculiari *conuicii, iacti in perſonam*, atque *in manum, poſſeſſionemue Auari*, ſubtilius hocce exſculpi poſſet: *Eſt Haereditas, cui conuicium impingitur publicum auariſſime poſſeſſae, et cuius extremo neutiquam benedicetur.* Hoc eſt, *quae ad extremum omni execratione obruta iacebit; in quam omnes dirae cumulatiſſime expetent, quae in eam vndique coniici, congerique ſolebant.* Rotundius ſic exit ſententia, et ex מבהלת *ſordide poſſeſſae haereditatis impacta conuiciatione* idem ferme emergit, quod מבהלת *maledictionibus percuſſa haereditas* miniſtrabat.

vſ. 22. (ויושע לך) Non monerem, niſi ferme praeteriri vidiſſem, in phraſi יושע לך *laxitatem ſpacioſam praeſtabit tibi*, reſidere ſignatiorem illam potentiam qua מושיע *Laxator*, abſolute valebat *vindicem vltoremque oppreſſorum.* Vetus erat formula *Quiritantium* et *opem vindicis* implorantium הושיעה המלך *Laxitatem praeſta, o Rex!* 2 *Sam.* 14, 4. *Pſ.* 118, 25. Ea amplitudine auctum מושיע *Ieſ.* 19, 20. *Obad. vſ.* 21. Eodem pertinet *Pſ.* 98, 1. הושיעה לו ימינו *Laxitatem ei praeſtitit dextra eius*, i. e. *vltorem ac vindicem ſui, ac ſuorum, ſua egit virtute.* Iterum *Iob.* 40, 14. *Ego quoque tibi confitebor, quum tua tibi dextra laxitatem praeſtare valeat*, quod *Numini parem obtineas potentiam, qua vindicem tui agere poſſis.*

vſ. 25. (מוקש וגו') Abrupta conſtructio: retruſior ſententia. Ne conſtat quidem de potentia verbi לוע, quod *Lexica* dant *deglutire, abſorberi*; absque fundo, absque auctoritate. Tria tantum loca vbi noſtrum לוע vel ליע, per *Waw* aut *Iod* medias, occurrit. Iſta *Themata Arabibus* quoque domeſtica. Quid valeant ex *Camuſo* pateſcat. *Vox* לועה *ſignat vſtionem in corde, et dolorem ex anxia cura, aut morbo, aut amore; de quo dicitur* לועה *vſſit, peruſſit eum, quum eum affligit. Inde Phraſis, Aſina peruſta cordis ad pullum ſuum*, לעה *part. foem. per quietem mediae, pro* לויעה *per motum; quae quaſi externata ſit pauore. Etiam* לועה *aduſtio impatientiae dici ſolet; atque* לוע *eſt impatientia laborauit; cum partic.* לע *per quietem; cuius plur. perfectum item* לעין; *vt collectiuum*, לעה et אלוע. *Item vir* הע לע *impotens et impatiens. Sic etiam vocatur cupidus et malae indolis:* et verbum לוע *laborauit impotenti cupiditate, cum infinitiuis* לוע et לווע. *Iterum* לעתה אלשמש *aduſſit*

vſ. 26. Ventilat improbos rex ſapiens, et ſuper eos reducit *identidem* rotam. *vſ.* 27. Lucerna Iehouae, anima hominis; perſcrutans omnia penetralia ventris. *vſ.* 28. Beneficentia et veritas ſeruabunt Regem: et per vbertatem virtutis

uſſit eum Sol; vitiauit colorem eius: et ליעה *aduſtio, nigredo circum papillas: vnde in IV. nigredine aduſta fuit mamma.* VIII. *denique frequentatur pro vri et aeſtuare angore.* Ad ſororium ליע haec habe: *Vox* ליעת *ſignat ardorem famis. Et verbum* ליע *cum infin.* ליען *taedio aeſtuare. Et* מליוע *Kesrata Mem, celerrime ſitiens; quaſi aduſtus: itemque ventus* ליוע, *vehementiſſimus:* quaſi *aeſtu adurens.* Haec cum indolem, tum copiam *Linguae*, abunde declarant. Hinc *Iob.* 6, 3. ſublimi figura enunciatum, *Marium ſabulo praeponderat vaſtus meus moeror; ideo verba mea aeſtu aduſta ſunt:* nempe ex *aduſto* quaſi *gutture*, et *corde*, *eiecta.* Iterum *Obad. vſ.* 16. *bibentque* calicem venenatum, et *aeſtu adurentur; et ſident merſi; tanquam nihilum euadent.* Tabella iuſtis coloribus diſtincta. היו gemino ſignificatu, *ſidendi*, et *exiſtendi*, per *antanaclisin* Orientalibus adamatam. De his redeatur ad *Cap.* 10, 3. ſupra. Noſtram tandem *Gnomen* ſic enunciandam autumo, *Laqueus eſt homini, vt exaeſtuet, Sanctum!* vt *aduſto*, per angorem, *corde, aduſto gutture, erumpat in ſolemne* illud *votorum*, קדש *Sanctitas! Sanctum eſto!* אחר נדרים לבקר) *poſt vota inquirere.* Conſtructio *Hebraea* affert, ad *inquirendum*, nempe *ſe dare, incumbere.* Praepoſitio ל ſignat *intenſiſſimum ſtudium*, quo homines profani *vota* ſua *ſpecioſis coloribus* eneruare, atque eludere ſatagunt. Confer 2 *Reg.* 16, 15. *Altare aeneum* יהיה לי לבקר *erit mihi ad inquirendum.* Sic تبقّر in V. חבקר apud *Arabes* eſt *diſcutere quaeſtionem;* atque *altius in eam prouehi.* Adde *Leu.* 27, 33. Hoc מוקש *laqueum inducit* animae, eamque reatu inexpiabili obſtringit.

vſ. 26. אופן) *Cocc.* aliique alluſum autumarunt ad *Rotam triturae* et *areae*, quae venuſte nobis pingitur *Ieſ.* 28, 27. 28. Hoc neminem Interpretum fugere debuiſſet. Non fugiſſet quoque, ſi praecedens מזרה ſuo ſtetiſſet talo, et per *ventilans* conuerſum fuiſſet. Hanc vim peculiarem noſtri verbi aſſertam inuenies ſupra *vſ.* 8. et *Cap.* 15, 7. Ergo *Ventilans improbos Rex ſapiens;* decentiſſime: quod et LXX olim; *Λικμητωρ ασεβων βασιλευς σοφος·* vt mirum ſit, cuiusque aciem hic connixiſſe. Subiecere iidem, *και επιβαλει αὐτοις τροχον;* *immittet iis rotam;* continuata *Allegoria;* quae vltro ingerit *ſupplicia* et *poenas;* quibus *improbi* velut *conterantur*, ac *commolantur.* Iſtas *poenas* ad *trituram* ſub *ferreis tribulis* reſtringere, non eſt Interpretis *Allegoriam* ſuam ſatis attendentis. Eam in totum excludere, etiam non permittit prudentia. Nempe, vt quiuis cernit, omnia in vniuerſum *ſupplicia* hoc *Emblemate* iam comprehenduntur.

vſ. 30.

tis folium suum fulciet. *vs.* 29. Decus superbum iuuenum robur eorum: et gloria senum, canicies. *vs.* 30. Vibices vulneris, effricatio in malo, (homine nequam:) et plagae penetralium ventris.

CAP.

vs. 30. (חברות דבר) Plurimis arrisit I. *Vibices vulneris* sunt *medicina tergens in homine nequam; et plagae penetralium ventris.* Sensus hic, *Mali homines non visi plagis, et ictibus altius adactis emendari se patiuntur.* Idem supra quoque inculcatum *Cap.* 19, 25. Concinnum valde, et elegans, quod II. alii retulerint ad *auersationem correctionis, qua mali abstersionem vitiorum abhorrent* tanquam *vulnera* ac *plagas.* Hoc a *Geiero* latius deductum; et satis probabile factum. תמריק *fricatio, effricatio, qua sordes abstergentur, politura laeuitatem et nitorem addens,* figurare sane potest *medicinam, quae tanquam lixiuium nitidet.* Huc fertur vsus *Est.* 2, 3. 12. Tali *lixiuio acriori* comparari possunt *vibices vulnerum* et *plagae vehementius incussae,* atque *ad vitalia* ipsa velut *adactae.* Ita *Chrysost.* σμήχειν τὴν ψυχὴν *tergere animam,* est *persanare.* Nemo tamen negauerit idem *Lixiuium* adhuc pronius esse, ac propensius, in *castigationem verborum* homini *nequam* admotam, *quum acri sale perfricatur,* et, quod dicitur, *aures ei probe lauantur.* Id *Graecis* erat πλύνειν ὀνείδεσι; et absolute πλύνειν. Vide *Poll.* 7: 38. *Hesych.* πλύνει, καθαίρει· πλύνεται, βλασφημεῖται· λοιδορεῖται· Sic et διασμήχειν *pertergere.* מרק مَرَقَ inter alia *Glossemata* in *Camuso* exponitur *fodere, fodicare celeriter* siue *hasta,* siue *lingua;* quasi *defricare:* nec non *vellicare lanam,* aut *pellem vellicando deglabrare. Arabibus* ita *domesticum,* protritumque vocabulum, vt *Gieubar.* ne quidem id declaret, haec tantum ponens: *Marak* quid sit, *notissimum. Foem. Maraka* מרקה *priua iusculi portio: et verbum* מרק *in I. cum infin.* מרק; *nec non* אמרק *in IV. etiam, adhibes in olla, quam iurulentam reddis, iusculo* scilicet *abundante.* Nomen videtur traxisse ab *effricando,* et *extergendo; demtis spumis faecibusque.* Amputo alias adhuc *metaphoras* et *metonymias* ab *effricando* ductas: ac concludo tandem, vtrumque sensum, et *vulgaris* et *Geieranae* interpretationis, ferme paribus examinatos ponderibus aequari, atque determinari vix ac ne vix quidem posse, quid propendat. Quid? quod *Gnome* haecce pro hac vel illa serie, hunc vel illum adspectum aequali iure subministret? Praecesserit, malos non nisi *verberibus, mulctis, poenis grauioribus* posse coerceri, iam apprime quadrabit, *liuores, vulnera, plagas* esse תַּמְרִיק בְּרָע *effricationem in homine nequam;* siue *vnicum lixiuium,* quod tali admouendum sit. Praecesserit vicissim, nil acerbius venire homini *generatim,* quam *correptionem;* ac *speciatim* quam magis vitiosus quis sit, tam magis eum exardescere, et exacerbari, si forte quis eum *corripere,* ac *corrigere* sustineat; iam postremum illud iucundissimam dabit *figurationem,* et *impatientiae,* ac *impotentiae,* quae se vel digitulo tangi

CAPVT XXI.

Verſ. 1. Riui aquarum cor Regis, in manu Iehouae; ad
omnem, quo delectatur, inclinat illud. *vſ.* 2. Omnis
via viri recta in oculis eius; at ponderator cordium Iehoua.
vſ. 3. Exercere rigorem iuſtitiae et aequitatem iuris, exi-
mium

tangi vix patitur, character ſignatiſſimus eminebit. Pulchre *Pſ.* 141, 5. *Tundat me iuſtus, vbertas erit; et redarguat me,* erit oleum *capitale;* אל יני ראשי *quod nequaquam crudum reddet caput meum.* Neutiquam *incrudeſcam* ad *oleum* illud *lixiuum;* neutiquam *irritabor;* ſed illud pro *balſamo*, et שמן ראש *oleo capitaliſſimo*, id eſt, *fragranti, ad medicinamque potenti,* laetus ac lubens mihi admoueri et *affricari* patiar. [Haud incommodum eſſe videtur agnoſcere hic quoddam transpoſitionis vitium, ita vt vocabulum ברע poſt ומכות ſit collocandum: Apprime quadraret ſimile, a vibicibus vulnerum adhibitum ad effectum, quem producunt plagae ſi improbus iis adfligitur, depingendum; quid! quod! verbum נכה cum ב conſtrui ſolet; vid. *Num.* 11, 33. *Vog.*]

Vſ. 1. פלגי וגו') *Emblema* noſtrum, pro *ſtylo* Orientis mihi adferre videtur *prolixam largamque munificentiam*, quae ſe *riuorum* more *effundat;* ad omnia *recreanda,* ac *foecundanda.* Huc inuitat quoque verbum יחפץ, ſiue ad *Deum* referas, ſiue ad *Regem.* Thema illud frequentatur in *ſumma* illa *inclinatione*, et *affectione voluntatis propenſiſſimae*, *quam Lexica* per *delectationem* exprimunt. Hinc *primo* emergere poſſet, *ſuper omnem quo delectatur* Dominus, *illud cor inflectet, et riuorum ritu expandet.* Ad *Regem* ſi reduxeris, *ſecundo*, exiſtet, *ſuper quem tandem cumque inclinatione feratur* Rex, *illud cor inflectit* ſolus Deus. Prius vberius, limpidiusque. חפץ על *inclinari ſuper aliquem*, vt חפץ ב' *inclinari in aliquem.* Ita *Num.* 14, 8. אם חפץ בנו יהוה *ſi delectationem habet in nobis Dominus.* Adde *Pſ.* 18, 20. 2 Sam. 15, 26. *Ier.* 9, 23. Sine *praepoſitione; Hoſ.* 6, 6. *Mich.* 7, 18. Splendidiſſima tabella, *ſuper omnem in quem inclinatur* Dominus, *illud* cor *inflectit;* et *expandit.* Verbum נטה etiam in *riuis inflexis;* et *longe lateque expanſis* adhibetur *Num.* 24, 6. Magnifice *Ieſ.* 66, 12. *Ecce Ego* נוטה אליה כנהר שלום *expandens ad eam tanquam fluuium pacem* etc. Tam amplum verbi vſum hic quoque intentum, vix ambigi poteſt. Regia *Gnome*, qua *Reges diuinarum benedictionum in terris Diſpenſatores* pronunciantur. Iſta *diſpenſatio* et *diſtributio* munerum, beneficiorum, ornamentorumque vitae ac fortunae, cuiusque virtuti, ac meritis diuinitus aſſignata, perquam venuſte expingitur per *pluralem formam.* פלגי מים *Riuulos aquarum*, longe lateque *diffluentium*, et quam plurimos *irrigantium*, ביד *in manu*, et *ſub manu* ſummi Diſpenſatoris, cuncta nutu et Numine ſuo temperantis.

M *vſ.* 4.

mium Iehouae prae ſacrificio. *vſ.* 4. Altitudo oculorum, et latitudo cordis, lucerna improborum, lapſatio. *vſ.* 5.

vſ. 4. (רום ורגל לב) *Altitudo oculorum*, *Latitudo cordis*, *Lucerna* illa *improborum*, *Lapſatio*. Nil grandius. רום עינים *Altitudo oculorum*, illius eſt, qui *Coelum* ſibi *conſcendiſſe* videtur, prae *potentia*, *opibus*, aliisque *arrogantiae faſtoſiſſimae* irritamentis, ac flabellis. רחב לב *Latitudo cordis*, in *vitium*, vt infra *Cap.* 28, 25. *Pſ.* 101, 5. illius eſt, qui ampliſſimas poſſidens fortunas, inde intumeſcit, atque inſolentius ſeſe inflat. Hoc *culmen felicitatis imaginariae* נר רשעים *Lucernam*, *Lampada improborum* vocat Sapiens, vt *Iob.* 18, 6. 29, 3. Adde *Prov.* 20, 20. vbi etiam *felicior*, quae forte tali ad tempus contigerit, *fortuna* indicatur. Id pronunciatur חטאת *lapſatio*, mera *infelicitas*, atque ipſa adeo *ruina;* non tantum in *futurum;* quod *in altum ſublati*, *grauiore lapſu mox ruere* debeant; ſed quod tum, quum cum maxime *ſplendent* in culmine rerum, eoque *ſuperbiant* atque *inſoleſcant*, iam eo ipſo *lapſent*, *ruant*, atque *vera felicitate excidant*. חטא vetuſtiſſimam habere notionem *aberrandi a ſcopo*, etiam ex *Lexicis* iam innotuit. Illa tamen perducere non potuerunt ad *Originem*, quae eſt in *lubrico lapſu*, ſiue *lapſatione*. Conſonat cum ὀλισθεῖν et ὀλισθαίνειν, quae verba apud *Graecos* quoque ad *ſagittam* a ſcopo *aberrantem* admota. Sunt ducta ab ὄλισθος, quod *primariam* habet vim *lubricitatis;* vnde mox *lapſatio*, ſiue *proprie* ſumta, ſiue *improprie*, ſuccreuit. Ipſum *lapſare*, eiusque ſtirps *labi*, ex certiſſima *Origine* conſpirat cum ὀλισθεῖν, et *lapſat ſagitta*, quae *ſcopum* non *ferit*. Iterum *lapſat* pes, *lapſat* mens: alia innumera. Iſtam *primariam* virtutem ſe pulchre exerere ſub חטאת vidimus ſupra *Cap.* 10, 16. *Prouentus improbi ſane Lapſatio*. Ipſa eius *felicitas*, ſumma eſt *infelicitas*. Iterum *Cap.* 13, 6. *Improbitas lubricat Lapſationem*. Relegantur iſta veſtigia; quae cumulat *Cap* 19, 2. *Praeceps pedibus*, *Lapſabundus*. In his ita *proprietatem* retineo *Lapſationis*, vt tamen *ſecundariam* vim *peccati*, et *reatus grauiſſimi* inde aliquem obſtringentis, atque in *maledictionem* et *perniciem* implicantis, neutiquam ſecludam. Litera *Lapſationis*, quae *Gnomen* ſuſtinet, et magno lumine exornat, id vltro inuitat, quia ita ſecum trahit, vt per *reatum* iſtum *criminum* aliorum ſuper alia congeſtorum, et quidem praeſentiſſimum, demum compleatur.

Vt *Origo* verbi חטא, vnde benignior ſaepe radiolus nobis adfulſit, pleniore ſe lumine ingerat, veteris Linguae Fontes introſpiciendos dabo. *Gieuhar. Formae* חטא et חטוא *deſignant contrarium recti ad ſcopum iactus; etiam longiore Phata ſub finem admiſſo. Vtraque Lectio in illo Alcorani; fieri nequit vt Fidelis interficiat fidelem, niſi* חטוא *errore. Hinc dicis in IV.* אחטאת *aberraui a ſcopo;* et חחטאת *in V. vno ſenſu. Non dices* אחטית *per vltimam Iod; quamuis ſint qui ita loquantur. Keſrata prima radicali* חִטא *ſignificat crimen, peccatum; vt in illo Alcorani: vtique caedes* eorum

felicior statur.

vs. 5. Subductae rationes acriter strenui tantum ad vibrantem copiam; at omnis praefestinus, tantum ad rasam penuriam.

vs. 6.

eorum fuit חטא כביר *crimen maximum; siue* אשם, *reatus grauis. Inde dicis* חטא *media Kesrata cum fut.* יחטא, *et infin.* חֲטָא, חֲטָאָה, *forma* פְּעָלָה, *peccauit. Nomen est* חטיאה *formae* פעילה; *cuius Ie Tesdido instruere licet. Quod dicunt* מה אחטאה *quam valde peccans ille! est exclamatio mirantis, ex notione peccandi strictiore, non ex altera illa aberrandi a scopo, quae in IV. obtinet. Abu Obeida auctor est,* חטא *in I. aeque ac* אחטא *in IV. esse aberrauit a scopo, citans hocce Amralkeisi: Proh dolor Hindae! si non feriamus scapulam.* חטין pro אחטאן *aberrauimus a scopo isto tangendo. Consimiliter, inquit, in Prouerbio, cum aberrantibus sagitta datur feriens; quod frequentatur in eo qui saepissime a scopo aberrans, nonnunquam tamen eum tangit. Omawyus ait, part.* מחטא *dici de eo, qui scopum ferire cupiens, aliorsum fertur; at part. I.* חוטא *de eo, qui dedita opera intendit, quod non oportet. In II. cum infinitiuis* תחטיאה *et* תחטיא *valet, dicere alicui, aberrasti a scopo; siue arguere quem erroris. Inde phrasis, si scopum non ferii, at tu redargue me. In V.* תחטא *iterum, hallucinari, aberrare, in quaestione: et in VI.* תחוטא. *Sic Aupha vsus: Aberrauit telum a praecordiis meis; fatumque prorogatum est, non celeratum.* Habes examussim idem, quod sub *Graeco* αμαρτανειν et αμαρτια *peccatum*, nemini ignotum; cuius item *proprietas* in *aberrare* a *scopo:* quamuis hoc *Originem* ipsam non efficiat. Suspicor, sed tantum suspicio est, *Originem* sitam in *lubrico motu, lapsu, fluxa;* quem exerit ἀμαρη, quae est υδρορροη apud eundem; cum aliis, quibus non immorabor. Inde ἁμάρτειν· ἁμαρτεῖν· ἁμαρτάνειν, *lubrico motu labi, fluere:* quod est partim *a scopo aberrare*, partim *peccare*, atque *excidere officio; lapsare*, ἀτυχεῖν, ὀλισθεῖν. Non male ergo Viri Docti ad חטא obseruarunt iam dudum, notionem *peccandi* esse *tropicam*, tractam ab eo, quod est, *aberrare a scopo*, vel vt *Cocc.* maluit, *excidere destinato:* vt *Iud.* 20,16. *Iaculabantur funda ad pilum quisque,* ולא יחטיא *neque frustrabatur iactum.* Sed hoc necdum *primarium*, et quod vocamus *Originem*, quamuis nec *Gieuharius*, nec *Phiruzab.* in *Camuso* nos vlterius perducant sub suo خطا חטא. Ea latitat sub sororio خطا חטה vltima *Vaw* et *Iod* pro חטו et חטי, *labi, lapsare, lubricare gressum, motumue:* plane vt apud *Latinos* verba *labi, dilabi, elabi, illabi, interlabi, perlabi, praelabi*, nihil aliud in *Origine* signant, quam *motu lubrico progredi, lubriciter moueri*, vel *fluere.* Sentias in illo *Horat. Rusticus expectat, dum defluat amnis, at ille Labitur, et labetur, in omne volubilis aeuum.* Nec non in hocce Poetae. - - *Labuntur sidera coelo.*

vs. 5. חריץ) Insignem *Characterem* in *Prouerbiis* constituit vocabulum חריץ; quod saepiuscule iam per *acrem* a me conuersum, pressius elimari, et praecidi meretur: *industrium, sedulum, diligentem* notari omnes

omnes agnoſcunt; ſed diuergitur in *Etymo*. Feliciſſime *Cocceius* in *Lex. primarium* ſtatuit, *praecidere*, *decidere*, ἀποτέμνειν, συντέμνειν· vnde *Iob*. 41, 22. חרוץ *acuminatum, vndique praeſectum*; et *Ieſ.* 41, 15. מורג חרוץ *tribula acuminata*: quae et abſolute חרוץ *Ieſ.* 28, 27. *Amoſ.* 1, 3. Ad eandem virtutem exit איש חרוץ *vir acuminatus*; et mox breuius חרוץ *acuminatus in morem cuſpidis*: cui *acies* vbique *parata, promta*, *ſurrecta in vigorem*, atque *acriter ſeſe exerens*. Haec genuina *proprietas* huius vocabuli, haec ſignatiſſima potentia, quae offert imaginem *diligentiae intenſae, perſpicacis*, *penetrantis*, omnibus numeris abſolutam. Vide ſupra 10, 4. et 12, 24. et 13, 4. In *neutro Prov.* 12, 27. *Arabibus* eſt خرص חָרַץ, apud *Golium*, cum aliis adhuc formis, *ſuperior pars cuſpidis in haſta.* Tota *cuſpis* خريص חריץ appellitatur; itemque مخارص מחורץ *collectiue* ſunt *cuſpides haſtarum.* Etiam خرص in *Gieuhar*. exponitur: *lignum paruum cuſpidato capite, quod inſeritur nodo vtris.* Sic exoritur, *non cuſpidabit canis linguam ſuam*; et *Ioſ.* 10, 21. *Non cuſpidabit* filiis *Iſraelis* לאיש *ne vllus quidem linguam ſuam.* Eſt gemmula ad quam oculos claudere, eſſet lumina ſua *Sacro Codici* inuidere. Quid? quod خرص *cuſpidauit*, pro *cuſpidauit linguam* frequentetur pro *exerere eam* ad *mendacium*, ad *eluſionem*, *inſultationemue*. Si *Alcor. Surat.* 10, 67. de *Idololatris*; *non ſequuntur niſi opinationem, nec quidquam niſi cuſpidant* יחרצון id eſt, *linguam temere exertant*; eiusue *mucronem acuunt*. Accedo ad حرص חרץ cum *Hha* non punctato, vbi *Originis* centrum, atque meditullium. *Camuſ. Radix* חרץ *ſignat findere, diffindere*, *vnde veſtis* חריץ *ſciſſa; itemque radere findendo*: *vnde* חורצה *dicta nubes, quae radendo ſuperficiem terrae ſuo imbre findit*: *vt et* חריצה. *Item inciſura quae ſummam cutim ſubtilius findit. Ea et* חרצה *per Patach dicitur. Denique* חרץ *eſt ſtudium inſtantius, intenſiusque: vnde et verbum* חרץ *in I. ſtudio vehementi inſtitit; nec non in eadem ſpecie, cum VIII.* אחחרץ *diligentiſſime allaborauit.* Magnus ambitus, magna *thematis* huius latifundia, dilucent. *Primo* exponitur per شق *findere, ſcindere*, σχίζειν, quod longe lateque fuſum, amplectitur quoque quidquid *Latium* ſub verbis *incidere, praecidere, abſcidere, decidere* ſecundum *propriam* et *primitiuam* eorum virtutem comprehendit. *Secundo* declaratur per قشر *radere, praeradere ſuperficiem*, ſiue *corticem*, eumque *ſubtilius praeſecare*, ac *diſtringere*. Denique *tertio* redditur per جزم, quod proprie valet جد *ſecare, perſecare*, vnde ſub *metaphora metonymica*, *ſecuit vir iſta in re*, pro *ſecante acie in ea vſus eſt*, atque *ſtudio intenſiſſimo*; vt *Gieuhar.* habet. Idem جد *ſecuit* ſaepe quoque infert τὸ *ſerium* et *ſeuerum*, *acie* veluti *ſecante ſe exerens, ac cuncta exequens.* Hinc quae minus adhuc fuerant expedita, vltro ſeſe euoluent. 2 *Sam.* 5, 24. אז תחרץ *tunc ſecante perges acie*: ſiue *temet exacues.* Alio flexu 1 *Reg.* 20, 40. *tale eſt iudicium tuum, tu decidiſti ſecante* velut *acie*. Innuitur

vs. 6. Parare thesauros per linguam fuci, *est* flatus excussus quaeritantium mortem. *vs.* 7. Vastatio improborum grauem

tur *sententia decretoria quae litem perimat.* Idem illud *peremtorium*, et *irreuocabile*, consignatum *Iob.* 14, 5. nec non *Ies.* 10, 22. 28, 22. cet. Nostro חרוץ pulchre succinit מוחר *vibrantia nerui tensi*, secundum *Originem Cap.* 2, 21. reclusam. Vnde *copia*, *abundantia*, *praecellentia*, et *eminentia* rerum ac fortunarum, *metonymice* accreuit.

vs. 6. פעל רגו׳) Exquisita phrasis פעל ארצרות *opus thesaurorum*; pro *collectio thesaurorum*, *studium quo thesauri comparantur*, et *construuntur.* Id tota series exigit. Disiungi non debent הבל נדף, quamuis alii ea seiugarint: quasi esset *vanitas*, et res *propulsa*. Rectius *vanitas propulsa* a plerisque iam comprobata: nec tamen satis penetratum in *figurae* granditatem: quod *Origo* vtriusque vocabuli satis perspecta fuerit. Prioris *proprietas* sita in *turgore*, siue *flatu tumido*. Id *Arabibus* هبل. Hinc omnes notiones *secundarias* apud *Golium* proficisci, demonstratum in notis ad *Excerpta Hamasae* p. 381 - 383. Illuc remittere liceat. Ad *figuram* pulchram, ac sublimem, quae in *verbo* נדף residet, assequendam praelucebit *Arabum* copia, sub ندف נדף; *quatere; pulsare;* atque inde mox *discutere*, *excutere*, *vehementius impellere*, ac *dispellere.* Id diuersos vsus suscepit. Praecipuos enotauit *Camus.* *Dicitur* נדף *gossypium, qui illud quatit, siue diuerberat instrumento* מנדפה. *quo nomine afficitur lignum, cui neruus subtenditur ad gossypium eo excutiendum, diuerberandumque; vt subtilius carminetur. Hoc gossypium dicitur participiis passiuis* מנדוף et נְדִיף *excussum.* נדף *quatere, diuerberare, etiam adhibetur in iumento, cum infin.* נדף et נדפן, *quum celerrime anteriores pedes conglomerat: et coelum dicitur quatere, vel diuerberare pluuiam niuemque, quum eas glomeratim profundit disiicitque; denique iumentum* נדף *quatit, qui illud propellit violentius.* Habes ipsum illud, quod *Lexica Hebraea* dabant, *impellere, propellere*, iucunda luce auctum, et a *quatiendo* per *metonymiam* subsumtum. Applicemus. *Ies.* 19, 7. *Omnis sementis riui exarescit, excussum est*, et *nullum est.* Item *Iob.* 13, 25. *An folium excussum euibrabis violentius?* Indicaui ibi *metaphoram a vento vehementius quatiente, diuerberante, et rotante stipulas.* Hoc *Ps.* 1, 4. *Erunt sicut gluma quam excutit, diuerberat excussam, ventus.* Item *Ps.* 68, 3. *Sicut fumus quatitur, quaties, diuerberabis*, tanquam sub *turbine* videlicet *rotante*, et *fumum* quaquauersum *discutiente.* Inde reliqua se dabunt. Veniamus ad nostram imaginem. הבל *vapor*, per se *vanescit*, atque *in auras dissipatur:* quanto magis הבל נדף *vapor excussus?* quem scilicet *turbo pulsat*, atque *diuerberat*, tanquam sub מנדף *instrumento*, quo quid ξαίνεται *carpitur, carminatur*, vel μαστίζεται *flagellatur*, ac *disiicitur.* Illud مندف מנדף et *foemin.* مندفة מנדפה a *Golio* describitur, *Arcus magnus*

uem ipſis vterum trahit; quia grauati ſunt aequitatem exercere. *vſ.* 8. Contortiſſimus eſt viam vir faſce criminum inſtri-

magnus ſubtenſum habens neruum, cuius impulſu goſſypium diſcuti, diuidi, attenuari, et velut carminari ſolet. Cumulatius hinc diſcernere datur, quam grauiter et graphice figuratum ſit הֶבֶל נִדָּף *flatus diuerberando excuſſus*, et *per auras diſcuſſus*. Alluſum ſuſpicor ad *halitum oris*, quo *Lingua fuci ad theſauros comparandos anhelat* quaſi. Eam imaginem ſuſtinet quoque phraſis מְבַקְשֵׁי מוֶת *quaeritantium mortem*. Qui aliquid *ſtudioſe quaerunt*, dicuntur *id anhelare*. Inſinuatur, eos *qui tales theſauros anhelant*, ad nihil aliud *adſpirare*, quam ad *flatum* mox *diuerberatum*, ac *diſcuſſum*, atque adeo *mortem* ipſam *anhelare*; id eſt, *materiam mortis*, et *miſeriae aeternae*. [Pro מְבַקְשֵׁי *Graecus Alex.* legit מוֹקְשֵׁי ἐπὶ παγίδας. *Vog.*]

vſ. 7. גרר (יְגוֹרֵם) *traxit*, magnis et multis vſibus, olim polluiſſe ambigi non poteſt. Hos conſpiciendos praebet *Arabia* ſub جَرَّ generatim جذب *traxit, trahendo duxit, verrit:* vnde *ſpeciatim* duae regnant *figurationes;* altera, qua valet *trahere caudam;* altera, qua, *trahere vterum vltra tempus.* Profundiore adhuc vſu idem جَرَّ גרר *traxit caudam*, vſurpatur pro *admiſit crimen poenam trahens:* indeque جَرِيرَة *graue crimen*, ac *delictum*. Hinc iam offero I. *vaſtatio*, violentia, *improborum* יְגוֹרֵם in *fut. Kal*, *trahit illis grauem caudam*, ſiue *molem poenarum*. Hinc quoque pendere videtur ſublimius illud *Ierem.* 30, 23. *Ecce turbo ardens Domini* -- סַעַר מִתְגוֹרֵר *turbo grauem caudam trahens: ſuper caput improborum* יָחוּל *diuerſabitur.* Plerique iſtud מִתְגוֹרֵר ad גור retulere, vt ſit, *turba congregans ſeſe:* ſed *Cocc.* in *Lex.* iam monuit, commodius reduci ad גרר, vt exeat, *turbo trahens ſeſe et intorquens.* Praegnans eſt figura; adferens *procellam* quae *molem trahat fulminibus, tonitrubus, imbribusque grauem:* ſimulque innuat *molem criminum* tandem *cum poena deſcendentium* in caput improborum. Ab hoc ſenſu non abludit II. quod poſterior vſus, *trahere vterum*, miniſtrare poſſet. Eum ita exponit *Camuſ. Verbum* גרר *trahere, ſpecialius vſurpatur in Camelo, quum foetum ſuum trahit vltra annum, ſpatio menſis vnius aut duorum; vel et quadraginta dies; eaque appellitatur* גרור: *item quum equus vterum gerit vltra vndecim menſes, neque dum deponat eum: nec non quum foeminae partus nouem menſes excedit.* Hinc cumulatiſſimum hocce emergit: *vaſtatio improborum lentum et grauem vterum trahit ipſis: quia grauati ſunt aequitatem exercere.* Ita שׁד *vaſtatio* vim *paſſiuam* commodius exeret. Eodem reuoceſ licet, quod ex *Ier.* 30, 23. paulo ante adductum, vt סער מתגורר ſignatius adhuc ſit *Turbo vterum lentum ac grauem trahens; atque illam ſuam congeſtam molem iamiam parturiens.* Huc certe inuitat geminum germa-

inſtrictus dorſum: at pellucidus, rectus opus ſuum. *vſ. 9.* Melius ſedere ſuper angulo tecti: quam vxor contentionum et

germanum illud *Ier.* 23, 19. vbi סער מחולל pro eo exhibetur, non ſimpliciter *turbo dolorem inferens,* vt edidere multi; ſed figuratiſſime, *partus dolorem ipſemet patiens turbo,* et *iam parere* paratus, quod dudum *parturiebat.*

vſ. 8. (הפכפך וגו׳) In dignitatem *Phraſeos* איש וזר non ſatis penetrauerat *Lud. Cappell.* qui in illuſtrationem vocabuli וזר, ex *Dialecto Arabica* وزر וזר *cum Waw radicali* adduxit, *crimen, peccatum* deſignans. Nam وزر non ſimpliciter eſt *crimen,* ſed *faſcis* velut *criminum, quibus ſe aliquis onerat.* Dilucide *Golius* noſter وِزْر quod *Hebraeis* וֶזֶר *Segolatum,* exponit *onus,* et quidem *graue, quod quem premit:* item *ſarcina doſſuaria:* denique *crimen, peccatum:* quod *metaphoram* illuſtrem vltro oculis iam ſubiicit. A *primo* et *ſecundo* vſu deſcendit وزير וזיר *vezyr,* celebratus in Aulis *Orientalibus* titulus *primarii adminiſtri,* qui *onus grauiſſimum imperii,* omnemque *molem rerum ſuſtinet.* Ipſa *Radix* وزر וזר *Baiulauit;* ſpeciatim *ſarcinam dorſo inſtrictam.* Simplex *Origo* videlicet eſt *inſtringere:* vt in affini אזר; vnde *metonymica* iſta potentia ſponte ſuccreuit. Idem *baiulare ſarcinam dorſo inſtrictam,* exuberantiſſimam praebet *metaphoram multorum* et *grauium criminum.* Eius *infinitiui* وزر, et وزار.

Prius eſt וָזָר *penacutum; Milhel:* poſterius וָזָר *acutum; Milra:* quod valet *criminibus praegrauari;* quae nempe *faſcium,* vel *ſarcinarum inſtar dorſo ſint inſtricta.* Splendide hinc *Alcor. Sur.* 35: 19. *Non baiulauit baiulans* anima *ſarcinam dorſuariam alterius; et ſi clamauerit praegrauata ad onus ſuum; non alleuabitur de eo vel tantillum.* Vides *Allegoriam* ad vnguem examuſſitatam. Recurrit *Sur.* 39: 9. לֹא תֶזֶר וָזֶרֶת וֶזֶר אֻחְרִי Hoc *Commentatores* declarant *non rea erit delinquens vlla* anima *ob delictum alterius* לא האשם אשמת באשם אחרי vt *Gieuhar.* ſubmonet. Adiecit, *Actiua forma* וזר *cum futuris* יוזר et יזר, *nec non paſſiua, cum fut.* יוזר, et *particip.* מוזור, *crimina dorſo inſtrinxit, vel, inſtrictus fuit eorum ſarcina; qualis vocatur* מוזור. Sub VIII. ſpecie enotauit idem, *Vir* אחזר, *pro vehit ſarcinam criminum.* Eadem figura admiſſa ſub احتقب *ſubſtrinxit peram, manticam poſt tergum:* itemque *commiſit et ſuſcepit crimen.* Nota et *mantica quae in tergo,* apud *Phaedrum.* Sic tandem luce meridiana clarius, quam ſublimi figura auctum ſit noſtrum איש וזר *vir ſarcinas baiulans criminum,* vel *faſce delictorum inſtrictus dorſum.* Huius הפכפך דרך *via peruerſiſſima* eſt; vel potius, hic *peruerſiſſimus* eſt *viam;* quae ſelectior eſt et grauior ſtructura. Caue ſimplex putes. Figuratum eſt et hoc: non enim docetur, quod nemo neſcit, *ſceleratum peruerſiſſimas inire vias;* ſed

et domus ſocietatis. *vſ.* 10. Anima improbi concupierit
malum! ne intimus *quidem* ſocius eius vllam in oculis eius
gratiam habebit. *vſ.* 11. Quum mulctatur irriſor, conſi-
piſcit

ſed pingitur *iumentum ſuis ſarcinis praegrauatum*, quod *rectos ferre* nequeat *greſſus*, atque omni momento *vacillet*, *titubet*, *ſeſe contorqueat*, ac tandem *praeceps corruat*, *onere oppreſſum*, atque *eliſum.* Expreſſa et eminens imago *peccatoris criminum faſcibus*, *ſarcinisue*, *dorſum onerati* et *inſtricti.* Ne greſſum quidem *vnum* rexerit, direxeritue. Omnes eius motus, conatus, paſſus, diſtorti. Complectar breui; ex *Ieſ.* 26, 10. בארץ נכחות יעול *in terra ad lineam amuſſitata prauitatem exercet improbus*, vbi *iter planum*, et *rectum ad metam*, omnia tamen *deprauat*, et *diſtorquet:* ipſam quoque *veritatem*, *virtutem*, ac *religionem* non ſolum *peruertens*, verum etiam *ſubuertens*, et *funditus conuellens.* Vterque adſpectus in phraſi הפכפך דרך comprehenſus. De poſteriori nemini dubium. Prior in *inceſſu* ſtrictius dicto, et in *iumento greſſus faciente*, eluceſcit ex *Gloſſa* quantiuis pretii in *Camuſo; Partic. paſſ.* VII. מנהפך *inuerſus*, *ſubuerſus*, *vocatur vacillabundus*, *et laxe remiſſus in inceſſu; itemque multus erroris, omnisque confuſionis. Idem valet part. paſſ.* II. מהפך. Nempe هفك et أفك reſpondent Hebraeo הפך *ſubuertit*; vt alibi indicatum. Ad הפכפך דרך *perverſiſſimus viam* exacte quadrat in Antitheſi ישר פעלו *planus opus ſuum*, qui in omni *motu*, *conatu*, *greſſu*, *molimine*, *ſimpliciſſimum tenorem recti*, *plani*, *aequi*, conſtanter ſeruat. Τῷ איש וזר *viro ſarcina criminum onuſto*, reſpondet זך *mundus*, proprie *pellucidus*: qui *integer vitae, ſceleriſque purus*, non habet, cur *vacillet*, cur *titubet*, cur *ſeſe contorqueat.*

vſ. 10. (נפש וגו׳) *Anima improbi* cet. נפש *animam* capio pro *libidine*, *appetitu ſpirante*, vt ſaepe alibi. Ea אוחה *concupiuit* pro *concupiuerit*, vt ſaepe, ſeu, *ſi quid concupiuit.* Nempe *cupiditas* impotentiſſima eſt, et vbi ſemel exarſit, ſanctiſſima quoque iura violare non veretur. רע *amicus intimus* ſupra aliquoties. *Paronomaſia* inter רע malum a רוע, et רע *amicus* quaſi *compaſcuus*, a רעה *pauit*, etiam nonnihil adfert; ſiue hanc, ſiue aliam, quam tandem cunque, explanationem amplectaris.

vſ. 11. (בענש וגו׳) Eadem omnia hic recurrunt, quae ad *Cap.* 19, 25. diſcuſſa: niſi quod pro הכה *caedes*, hic ſubſtituatur בענש *in mulctando*: itemque pro הוכיח *redarguere*, vel potius *demonſtrationem claram facere*, inferatur השכיל *maturitatem dare*, vel *praeſtare*, fideliter *admonendo*, et *inſtruendo.* Hinc claret, argutius eſſe, quam ſolidius, quod nonnulli, vt *duplicem* obtineant *perſonam* etiam in poſteriori membro, illud השכיל ex alia notione dederint, *et quum proſperatur ſapiens*, vel *quum proſpere eſt ſapienti*,
accipit

piſcit fatuus: at cum mature admonetur ſapiens, accipit ſcientiam. *vſ.* 12. Maturitate auget iuſtum ipſa domus impro-

accipit ſcientiam; fatuus, ſcilicet; *ſucceſſu rerum ſapientis eruditur.* Languidiuſculum etiam illud Cl. *de Dieu, et quum attendit ad ſapientem*, פתי fatuus, *accipit ſcientiam.* Liquet, vix aliud hinc exculpi poſſe, quam quod ſupra propoſui. השכיל eſt *maturare ſe;* quod *intranſitiuum* vulgo vocant; et *maturare alium, quod tranſitiuum;* vel *maturitatem dare alteri*, ſi cum ל conſtruatur, vt hic. Iſti *figurationi* recinit יקח דעת *foecundum florem ſcientiae recipiet*, per quem laetius adhuc *efflorescat*, atque *vberiores fructus* ferat. Redeatur ad *Cap.* 1, 3. 5.

vſ. 12. (משכיל וגו׳) Ex gemina *Syntaxi*, vel reddas licet, *maturat ſemet iuſtus ad domum improbi; quae lubricat improbos ad malum:* vel neruoſius adhuc, *maturat iuſtum ipſa domus improbi; lubricans improbitates ad malum.* Expendamus. Si prius ſequamur, pro *quae lubricat* מסלף, poſſis quoque, *quum lubricat.* Hanc eſſe indolem et genuinam potentiam *Thematis*, ſupra emunitum. *Domus improbi* deſignat *florentes* eius *fortunas*, et *familiam omni felicitate affluentem.* Ad illam *ſeſe maturat, maturiorem intelligentiam conſequitur* iuſtus, *quum alta* illa *domus lubricat improbos ad malum:* h. e. *quum in altum* ad tempus *ſublati, mox lapſu grauiore ruunt.* Hunc proſpectum, ſenſumque, offert *Pſ.* 73, 19. cum aliis luculentiſſimis in eandem rem contextibus. Poſſis quoque ex *vſ.* 18. ibidem, *quae lubricat*, vel *quippe quae lubricet;* prout ibi ad *maturitatem* iam *proficiens Aſaphus*, atque *immatura* ſua *iudicia*, *vſ.* 10. 11. 12. expreſſa, ipſemet condemnans, ſubnectit. *Quomodo in lubricis fundamenta ipſis ponis; proturbas eos in ſummas vaſtitates!* מַשְׂכִּיל erit *ſeſe maturare*, et ל *Datiui* vim exeret. Sed monuimus ad *vſ. praeced.* et alibi הִשְׂכִּיל etiam valere, *maturauit alium.* Idem ל etiam ſaepe *emphaſin* ſignat. Exempla multa praeceſſere. Inde exſurgit, *Maturans iuſtum ſane domus improbi;* ſiue *ipſa domus improbi.* Sublimi imagine *Domus illa* introducitur *monitrix* iuſtorum, et *maturatrix iudicii eorum*, hac in parte *non parum ſaepe immaturi;* vt ex eodem *Pſalmo* 73, et 37. aliiſque nemini non compertiſſimum. *Paradoxum* admirabile! *Domus* ipſa *improbi maturatrix iuſti.* Eſt παρα προσδοκιαν. Nemo tale quid expectaſſet. En ſolutionem nodi. *Lubricans* quippe *improbos ad malum.* Sic poſſem cum omnibus. Sed perpendendum trado, num forte mollius exiturum ſit רְשָׁעִים *improbitates*, non a רָשָׁע, ſed a רֶשַׁע *Segolato.* Res eodem redit; ſed poſterius magis variat; et *improbitates* in *abſtracto*, pro *improbiſſimis* illis, ſententiae pondus adaugeret. De eo quisque ſibi iudex ſedeat. Praetermiſiſſem fame, alluſum videri in concipienda hac *Gnome*, ad *alta* ſimul, ſimul *glabra*, et *lubrica* locorum. In *celſiſſimo culmine ſtare*, ac *florere* videtur *Domus improbi:* ſed *quanto altius eminet, tanto procliuior* illa לרע *ad*

improbi; lubricans improbitates ad malum. *vſ.* 13. Obturans aurem ſuam a vociferatione pauperis, etiam ipſe clamabit, et reſponſum non feret. *vſ.* 14. Donum in occulto, penſat naſum; et munus in ſinu aeſtum vehementem. *vſ.* 15. Laetitia eſt iuſto, *recto-rigido*, exercere aequitatem iuris:

ad malum culpae: *tanto pronior* etiam *ad malum poenae*. Tota *ſtat in praecipiti*, tota in *glabro pendet*, iamiam *omnes* illas *improbitates*, omnem illam *improborum ſobolem lubricatura*, atque in *perpetuas vaſtitates deuolutura.*

vſ. 14. יכפה) Arabum كفا כפי, כפר, כפא, vnam tenent *Originem*, multis vſibus variegatam. Sub كفا *vlt. Aleph* apud *Golium* habes in I. *retro vertit* rem, *auertit, diuertit* aliorſum, *pronum inuertit vas.* In III. كافا כרפא *Pohel, par fuit, aequiparauit, compenſauit.* Αντιταλαντευεσθαι. Αντισαθμιζειν. כפיא كفي et כפרא كفو *par oneri*, aut *operi*: qui *pondus* eius *ſuſtinere valet.* Iſta *metonymia* regnat praeſertim ſub كفي כפי, כפה, *ſatis fuit*, *ſuffecit* operi ſuſtinendo; *par fuit* ei exequendo. In III. item, *penſauit*. Hinc Phraſes illae venuſtiores, quarum guſtulum dedi in *Animadvſ. Philol.* in quibus كفي כפה valebat *ſufficere ad aliquid praeſtandum*: vt in illo Golii كفي بالله هاديا *ſufficit ductor Deus*, vel, in *Ductorem*; *vicem* omnis *Ductoris* vnus *explere poteſt.* Inde creſcente *metonymia* كفي الشر *ſufficit malo* amoliendo, et auerruncando: cum *accuſat.* quod *Latinis* eſt *ſubſiſtere malum*; vt apud *Liv. ſubſiſtere feras*, et *Caeſ. ſubſiſtere hoſtem.* Etiam cum *dat.* ſtruitur. Hamaſ. أكفي للمضلعة *Par ſum coſtas infringenti malo.* Eſt figura ducta a *penſando*, quatenus valet *aequare ſuo pondere*; vel et *ſuperare*; ſiue *aequilibrium facere* primitus, mox etiam *praeponderare.* Hinc iam perpulchrum hocce eniteſcit, *Donum in occulto iram penſabit; ſuo pondere*, ſcilicet; quod iam, non ſine aculeo, per *metalepſin* valet, *longe praeponderabit.* אף) *Naſus*, ira feruidus, habet *pondus*, quum Βαρεια χολη ποτι ρινι καθηται *Bilis grauis ad naſum aſſidet.* חמה עזה) *aeſtus vehemens, graui* quoque *male opprimere* minatur: ſed *Donum* et *munus occulte ſinui ingeſtum* facillime αντισαθμον, ſiue αντιταλαντον ſeſe praeſtat; *multo grauiore pondere* videlicet praeditum, quod phraſi *Aeſchyl.* in *Perſ.* Δις αντισηκωσει ροπη. *Vel alterum tantum praelibrabit.*

vſ. 15. שמחה וגו') *Iunius: Laetitiae* eſt *iuſto facere ius; contritioni vero operam dantibus iniquitati.* Id vnice tenendum. שמחה eſt *facilitas enodis, promta, laeta* cordis, *cum voluptate agentis*: quae vis ſub سمح aſſeruata. מחתה *confriatio*, a חתת حتن *friando triuit*, infert *moleſtiam, vexationem, contriſtationem*, atque adeo *contritionem mentis*, aliquid *abhorrentis*,

iuris: at consternatio operatoribus vanitatis. *vs.* 16. Homo diuagans a via maturae intelligentiae, in coetu orcinorum recubabit. *vs.* 17. Vir rasae penuriae *fiet*, amans laetitiam; amans vinum et oleum non ditescet. *vs.* 18. Redemtio pro iusto improbus: et loco rectorum praeuaricator. *vs.* 19. Melius sedere in terra deserti: quam *habitare* cum vxore con-

rentis, et sub *onere* velut *fracti* ac *confriati*. Non monuissem, nisi magni nominis Interpretes in alia omnia ire animaduertissem. Fraudi fuit, quod עשות משפט *facere ius, exercere aequitatem*, nimis restrinxerint. Pertinet ad omnia *officia virtutis* et *religionis*. Instar omnium sit *Mich.* 6, 8. *Quid requirit a te Dominus, nisi facere aequitatem, et amare virtutis vbertatem?* Hoc *iustus praestat laetus, lubens, pronus, promtus.* At פעלי און *operatores vanitatis* id *horrent*, et *abhorrent*. *Vita* virtutis ipsis *non est vitalis*.

vs. 16. בקהל רגל) Grandis forma loquendi. *In coetu orcinorum recubare;* siue *stabulari*. Vocabulum רפאים in diuersa trahitur. Mentem meam exposui ad Cap. 9, 18. vbi monui, eo designari partim *Manes orco clausos;* partim *profligatissime improbos orco* veluti *addictos*, eiusque *nexu* iam hac in vita *constrictos*. Hos *orcinos* appellare quoque licet. Conferenda quae ad *Cap.* 5, 5. de *Morte*, et *orco* שאול, submonui: itemque *Cap.* 7, 27. Addendum quoque *Cap.* 2, 18. 19. In omnibus illis locis intenditur *summus gradus mortis spiritualis, quo quis in vitia sua*, et *scelera, ita obduruit; vt* iam his *in terris constitutus* adhuc, *inquilinum orci agere* censendus sit, atque *gregi orcinorum* annumerari mereatur. Verbum ינוח aliis est *requiescet*, pro *manebit, commorabitur:* aliis *residebit*, eodem sensu. Id si obtineat, *ironiae* aculeo existimem animandum. Tale illud *Ps.* 49, 15. *Sicut grex ouium ad orcum disgregantur*, (sic reddendum שַׁתּוּ a שחת شتّ) מות ירעם *Mors pascet eos;* id est, *Pastorem eorum aget*. Nempe, *O praeclarum Pastorem ouium, Lupum!* Item in *Alcor. Lectos sibi sternent in Gehenna:* et, *congregabuntur in Gehennam, et vah Lectum illum! Sur.* 3: 10. et *vs.* 196. *ibidem, Recubitorium illorum Gehenna, et vah Lectum illum!* Verbum נוח etiam sese extendit ad *greges recubantes;* atque inde *Ies.* 28, 12. זאת המנוחה *Hoc est requietorium*, siue *hic* est *locus* vbi *gregibus recubandum:* ergo הניחו לעיף *recubitorium date gyranti* prae *lassitudine* ac *siti*. Et *Ies.* 63, 14. *Sicut iumentum quod in valle descendit aquatum* תרד; *sic Spiritus Iehouae recubare fecit eum*. Hic loci illius conspectus multo suauissimus. Inde et *Ps.* 23, 2. *Ad aquas vbi recubant greges potum me ducit*. Iam adhuc pulchrius quid in *Gnome* nostra efflorescit. Nempe *vagans, diuagans* תעה, *metaphoram* exhibet desumtam a *pecude*, per *deserta*, et *deuia*, exerrante. דרך השכל *via* est, *quae insti-*

contentionum, et aegrimoniae. *vſ.* 20. Theſaurus deſiderabilis, et opimitas, in habitaculo ſapientis: at elumbus hominis abſorbet illum. *vſ.* 21. Perſequens rigorem recti et vbertatem officii; inueniet vitam, iuſtitiam, et gloriam. *vſ.* 22. Vrbem fortium bellatorum ſcandit ſapiens; et facit deſcendere aſylum ſummae ſecuritatis. *vſ.* 23. Cuſtodiens os et linguam ſuam; ab anguſtiis animam ſuam cuſtodit. *vſ.* 24.

inſtituat ad maturitatem prudentiae ſimul, ſimul *felicitatis.* Ab hac *qui euagatur*, non aliud *recubitorium* inuenerit cum hac in vita, tum poſt eam, quam קהל רפאים *coetum*, ſiue *panegyrin*, *orcinorum*. Habes *Sarcaſmum* acuminatum.

vſ. 20. וכסיל וגו׳) Vocabulum כְּסִיל *Elumbis*, vel *pingui lumbo fartus*, *emollitus*, *ſegnis*, hic peropportunam ſedem intrat. *Luxuria* nempe hic depingitur *profligatiſſima*, quae *opulentiam* ampliſſimam *abligurriat*, atque auido ventri donet: attenti patris *rem praeclaram ingluuie ſtringens*, vt ait *Horat.* id eſt, *breui ſpatio deglutiens.* Hoc verbo יבלענו *abſorbebit apothecas* et *theſauros paternos* expreſſum. Signatiſſima conſtructio כסיל אדם *Elumbus hominis;* vt ſupra *Cap.* 15, 20. vbi item *mollitie* ac *luxuria perditus nepos* denotatur; qui a noſtro בלע بلع *Arabibus* بُولَع *glutitor* בּוֹלֵעַ, ex *Pauhel*, et مِبْلَع, מַבְלֵעַ, nec non بَالِعَة בְּלִיעָה figura *abſtracti* pro *concreto*, quae *helluationem* ponit pro *helluatore;* qui ſit *Pernicies*, *et tempeſtas*, *barathrumque macelli.*

vſ. 22. עיר וגו׳) Pulchra *Allegoria.* Eius literam per contrarium pleno in die collocat *Eccleſ. Cap.* 9, 14. 15. adiecta clauſula *dixi proinde* טובה חכמה מגבורה *praeſtantior ſapientia quam robur.* Illa *Sapientia inuictas expugnans arces*, atque vel *deiiciens eas*, vel *ad deditionem cogens*, ſe iam *figurate* porrigit ad omne genus caſuum, in quibus *ratio*, et *moderatio ſapiens*, *vim conſilii expertem* vel eludit, vel exarmat; atque ſibi concedere cogit. הוריד *deſcendere fecit* nonnumquam lenius, *ad deditionem adegit:* vt *Deut.* 20, 20. nonnunquam grauius, *deiecit*, et *ſolo aequauit:* vt *Deut.* 28, 52. *Zach.* 11, 2. etc. Vtrumque huic ſedi accommodatum. In *forma* מִבְטָחָה fruſtra ſudatum. Non eſt *affixum He*, vnde *Mappik* exciderit. Eſt *He foemin.* a מִבְטָח et מִבְטֶח; vnde in *affixione* מִבְטָחָם *Ier.* 48, 13. et מִבְטַחוֹ *Ier.* 17, 7. cum *plur.* מִבְטַחִים *Ieſ.* 32, 18. Hoc contractum, ex מִבְטַחְחִים, *complanatiſſimae ſecuritates.* Ergo מִבְטָחָה pro מִבְטַחְחָה, *ſumma ſecuritas:* ex ſpecie *Pihlel* oriundum, omiſſo *Dagesh.* Talia ſunt משמן, *praepingue*, מִשְׂגָּב *praecelſum*, מחמאה *praemolle butyrum:* quae *Dagesh* recipiunt in *motione:* quod ſpeciem *Pahhel* arguit.

vſ. 24. זד יהיר וגו׳) Animoſa ſententia: ad viuum ſecans, atque expri-

vſ. 24. Tumidus mole caua ruens, Sannio nomen ei: agens cum efferueſcentia tumoris. *vſ.* 25. Cupiditas tardatoris enecat

exprimens, *characterem* τοῦ לץ *Sannionis.* Pondus dicti reſidet potiſſimum in *vocabulo* rariſſimo יהיר, quod ſemel modo recurrit *Hab.* 2, 5. Vtrobique acceptum fuit pro *partic. Pahil* a *Themate* יהר; cuius veſtigia extabant in *Dial. Chaldaeo-Thalm.* vbi אתיהר *ſuperbire;* et יהירא *ſuperbus*, cum יוהרא et יהירות *ſuperbia.* Inde receptum a plerisque *Hab.* 2, 5. גבר יהיר *vir ſuperbus*, vel *inſolens.* Conſimiliter heic loci, niſi quod variatum ſit in conſtructione. *Dialectorum* copia benigna cum *themate* יהר, refundit quoque *ſororia*, הור, et היר, vnde יהיר *formam futuri* limpidam, et cum *Analogia* coniunctiſſimam, offert. Recludam fontes; atque inde arbitrandi cuiuis dabo facultatem. Verbi הור potentiam *propriam* et *impropriam* ita aperit *Gieubar. Radix* הור *med. Waw, vſurpatur in ora terrae fluxu exeſa quum corruit, cum fut.* יהור, *et infinit.* הור *et* הוור; *itemque partic.* הויר. In II. הור *eſt diruit; et in V.* תהור; *itemque* VII. אנהור; *dirutus fuit; corruit. Forma infin.* V. תהור *frequentatur pro ruere in aliqua re proteruiſſime, ſine vlla cura, ac conſideratione, qualis homo vocitatur* מתהור. *in* VIII. אתהור *valet, periit, vel perditus fuit. Denique* תיהור *eſt arenae cumulus elatior. Ita Rhythmicus Poeta: Qui recta iret, arenarum interiectis inſulis? Tortuoſae, curuae, exeſae quibus prominentiae!* Apud *Golium* deriuatum hocce تيهور, quod tamen potius ad cognatum יהר referendum, exponitur, *eminens arenarum tumulus, et quidem in ſe corruens.* Hinc ſubſumta *metaphora* ad *vanitatem*, *ſuperbiam*, et *temeritatem*, *importuno* et *veſano impetu ruentem.* Nempe Prouerbialiter تيه تيهور *vaſtitas deſerti ruentibus arenarum tumulis confuſi*, deſignat *hominem temeraria ſuperbia*, ac *vanitate veſaniſſima refertum.* Pro הור *cauatum ruere* etiam effertur היר, monente *Gieubario: Dialectus fert* הירת *ruere feci arenam fluxu exeſam, eaque* תהיר *corruit; pro* הורת *media Waw.* Eius *infin.* تهير pertritum apud *Auctores* in *tumido* et *cauo*, vt ſic dicam, *impetu*, quo quis *temere ruit*, et ſimul *corruit.* Pro iſto هير היר etiam يهر יהר enunciatum, ex *cognatione*, quae ſaepiſſime inter *medias* et *primas Iod* intercedit. In *Camuſo* iterum: *Radix* יהר *notat importunitatem; atque inde X. ſpecies venit pro importunius inſtitit in rem. Item externatus et attonitus ruit; plane dementatus fuit.* Themati יהר affine eſt והר, item in *Camuſo* enotatum: *Forma* והר *cum duplici Patach deſignat vaporationem aeſtuantem ſolis ſuper terra, ſic vt cernas inde repercuti exhalationem fumidam veluti, atque huc illuc motitari. In V. ſpecie, de viro dicitur* תוהר, *idem valens* quod תהור, *quum vapore tumido elatus, ruit;* ſecundum

enecat eum: quoniam grauantur manus eius operari. *vſ.* 26. Omni die concupiſcit Cupiditas: at iuſtus tendit et non

dum omnem illam amplitudinem *metonymicam*, quam ſupra conſpiciendam praebui. Admirabilis in omnibus hiſce *Gloſſis*, quibus quatuor ſororiae *Radices*, הור cum ſuo והר, nec non היר cum ſuo יהר, inſignitae ſunt, relucet concentus, per quem noſtrum יהיר in antiquam ſedem poſſeſſionemque reponatur, ſiue iam quis velit ex יהר, vt ſit *partic. paſſiuum;* ſiue ex היר, vt ſit *futurum.* Vtrumque ſiſtit nobis *tumide inflatum, qui impotentiſſimo faſtu ruat in omne nefas Diuina et humana iuxta violans.* A יהר ſi ducatur erit ſignatiſſimum *Epitethon* ܙܪ זר a זוּר زار *tumuit, intumuit cum feruore.* Si ſumatur pro *futuro* verbi היר, denotabitur *tumide inflatus, qui ita ruere ſoleat.* Poſterius aliquanto commodius; eoque, quum Lingua ſuadeat, praeferendum. Magis adhuc quadrat יהיר in *futuro* ſumtum *Hab.* 2, 5. Poſterius colon nemo conſtituet, atque cum praecedenti ita colligabit, vt Linguae gratia, et dignitas, poſtulant, niſi preſſius inſiſtatur in natiuam vim vocabulorum, quibus tota ſententia pertexta. זדון *ſuperbia, proteruia*, in *Origine* deſignat *tumorem* qualis eſt *ollae bullientis.* עברה, a עבר *tranſiit* in *flumine extra ripas efferueſcente*, valet *feruorem*, ſiue *impetum feruidum*, qui *repagula* omnia *tranſcendat.* Submonui ad *Iob.* 40, 11. En iam tabellam ſuis luminibus diſtinctam; זד *tumens*, ſuperbia *intumeſcens; qui* יהיר *caua mole inflatus ruere ſolet;* Diuina et humana omnia proculcans, לץ שמו *Sannio nomen ei; agens cum efferueſcentia tumoris.* Continuatur *figuratio Allegorica*, atque inſigni acceſſione cumulatur. In iſto זד *tumido*, qui *caua mole inflati* ſui *turgoris* perpetuo *ruit in omne nefas*, ineſſe dicitur עברת זדון *efferueſcentia tumoris:* qui velut *aeſtu torrente ſeſe ſupra ripas effundat*, ac *late diluuiem ferat.* Iſto adſpectu *Iobi* 40, 11. dedi, *effunde quaquauerſum efferueſcentias Naſi tui.* Eadem *Metaphora Hoſ.* 5, 10. Conf. *Ieſ.* 13, 9. 14, 6. Habes id ipſum, quod *imaginem inſolentiſſimi Sannionis* compleat, atque viuo praeſertim charactere exprimat *irrequietum* et *indomitum* illum aeſtum *profanitatis arrogantis* ſimul, ſimul *petulantis*, qua id genus hominum *iugiter intumeſcit; lutum* et *coenum* ſuum *prouoluere*, atque adeo *in publicum expellere*, ac quaquauerſum *diffundere* nunquam ceſſans. Hoc *agere cum efferueſcentia* tam graphice deſignat, ac velut oculis adſpiciendum tradit, vt nihil exſuperantius concipi aut efferri queat.

vſ. 26. (כל היום) *Iunius* verba לא יחשך ad *diligentiam* retulit, vt valeant, *non parcit labori.* Elegans eſt, et opportunum ſeriei. In eundem ſenſum mallem et יתן *dat*, pro *dat operam, tendit vires; contendit; pertendit:* ex *primitiua* notione *verbi* נתן in *tendendo* ſita. Cohaerere incipiunt *Hemiſtichia;* quae penitus coaleſcent, ſi in vocabulo צדיק *recto-rigidus*, cum *iuſto* ſimul

non ſubſtringit. *vſ.* 27. Sacrificium improborum abominatio *eſt:* quanto magis ſi cum ſcelere obtulerit quis illud. *vſ.* 28. Teſtis mendaciorum peribit; at vir audiens ad purum putum loquetur. *vſ.* 29. Obfirmat vir improbus vultum ſuum: at rectus, ille *demum* adfirmat viam ſuam.

vſ. 30.

ſimul ſeſe exerat *ſtrenuus;* et viciſſim *ſtrenuus*, quia *iuſtus*. Contraria omnia in eo qui *mera* eſt *cupiditus*, quippe qui *ignauiam iniuſtitia cumulet;* et *iniuſtas cupidines ignauia foueat.* Sub *Radice* צרק *recto-rigidum eſſe*, etiam *ſtrenuitatis* virtutem *ſecundariam* olim viguiſſe, adſtructum in *Opuſculo de Def. Hod.* Figuram ex *Ancipiti*, quam et *Amphiboliam* vocant multi, in *Prouerbiis* potiſſimum, aliisque dictis grauibus, ac ſententioſis, cum dignitate adhiberi, compluries iam viſum, atque alibi latius exemplorum agminibus inſtructum.

vſ. 28. עד וגו') Impedit poſterius *Hemiſtichium;* variis diſtractum conatibus. Vox לנצח aliis eſt *ad perpetuum*, aliis *ad victoriam.* לנצח *in aeternum* vix eſt vt quadret: *ad victoriam* propius accedit; nec tamen *Gnomen* rotundat. Haud firma quoque notio illa *victoriae;* pro qua alii ſubſtituunt *robur;* ab *aeterna duratione* ductum. Sic ſumunt 1 *Sam.* 15, 29. נצח ישראל לא ישקר *Robur Iſraelis non mentitur.* Non iuſta iſta oppoſitio; vt nec illa, quae ex aliorum, *Victoria Iſraelis*, vel *aeternitas Iſraelis*, exſiſtit. Eſt interim quantiuis pretii locus ille, qui cum noſtro proxime conſonans oſtendit שקר et נצח directe contraria adferre ac conſignare. Iam vero *mendacium* שקר *fucum* vel *fucatum dolorem* ſonat ex *Origine;* cui opponitur נצח *veritas pura puta;* quae *Arabibus* نصح. Nil illuſtrius; *Veritas pura puta Iſraelis nil fuci miſceat.* Iſto vſu pollet vocabulum *Hab.* 1, 4. לא יצא לנצח משפט *non emicat in purum putum aequitas iuris.* Monui in *Animadvſ. Philol.* atque affirmaui collatione *Ieſ.* 42, 3. Item *Iob.* 34, 36. *Probetur Iobus* לנצח *ad purum putum: ſincerum.* Nec aliter *Thren.* 3, 18. *perijt ſinceritas mea, et expectatio mea, a Iehoua.* Intelligitur ibi *fides ſincera in promiſſiones* Dei *defixa;* quae *decolaſſe* videbatur. Videamus iam, quid hinc pro obſcuriore noſtra ſententia exſculpi queat; *Teſtis fuci peribit; at audiens ad purum putum loquetur.* Series ipſa exigere videtur, vt connectamus שמע לנצח *audiens ad purum putum.* Hoc bifariam exponi poteſt: vel *de eo qui vagos* et *vanos rumores reſpuens*, vera tantum et *explorata* admittit; vel *de eo*, qui *veritati purae putae obedientem ſe praebet; eiusque* ſe *profitetur*, et *praeſtat, diſcipulum.* שמע ſequente *Lamedh* frequentatum, pro *auſcultare alicui*, neminem fugit. Speciatim adiunxi *diſcipulum agere*, vt apud *Graecos* et *Latinos* quoque *audire* iſta *metonymica* acceſſione auctum. Ita *Prov.* 1, 33. et 8, 34. שמע לי reſoluendum in *fidum et firmum agens Auditorem mihi.* Iuſta hinc *Antitheſis* emergit inter עד שקר

teſtem

vſ. 30. Nulla eſt ſapientia, prudentia nulla, nullum eſt con-
ſilium aduerſus Iehouam. *vſ.* 31. Equus paratur ad diem
praelii; at Iehouae eſt ſalus.

CAPVT XXII.

V*erſ.* 1. Eximium nomen prae opulentia ſpiſſa: vberans
prae argento et auro gratia. *vſ.* 2. Diues et panno-
ſus ſibi inuicem occurrunt: factor omnium illorum Iehoua.
vſ. 3. Solers videt malum, et occultat ſe: at fatui trans-
eunt, et mulctantur. *vſ.* 4. Praemium manſuetudinis,
quae eſt reuerentia Iehouae: opulentia, et gloria et vita.
vſ. 5. Spinae, laquei, in via diſtorti: cuſtodiens animam
ſuam

teſtem fuci; et שמע לנצח *Auditorem, diſcipulum, defenſorem purae putae veritatis:* necdum tamen ſcopulum ſuperauimus. Officit nempe *το* ידבר *loquetur*, quod iam minus reſpondet *τῳ* יאבד *peribit.* Hinc לנצח ידבר iuganda viſa, vt aliquid oppoſitionis exoriretur per, *in perpetuum loquetur;* vel per, *ad victoriam eloquetur.* Atqui nulla tunc *antitheſis* inter עד שקר *teſtis fuci*, et שמע *audiens;* nec litem lite reſolui, vitium minus maiore vitio euitari, par eſt. Emphaſis nodum expedire poterit; vt ידבר *loquetur* valeat, *habebit fiduciam loquendi;* nunquam *confundetur*, numquam *obmuteſcet.* Pro *παρρησιαζειν* certe venit ſaepiuſcule, quin et pro *cum auctoritate loqui*, et *nomine Dei*, ac *veritatis.* Vide modo, *Ier.* 1, 6. Firmiore iam talo ſtare coeptat, quod vacillare videbatur dictum; *Auditorem* et *Diſcipulum ſe praeſtans* לנצח *purae putae veritati*, ידבר *loquetur*, *παρρησιασεται*, cum *fiducia*, aut *auctoritate* ipſius *veritatis*, ſe eius *defenſorem* perpetuo *praeſtabit.* Poſſet quoque *το* לנצח *απο τȣ κοινȣ* reſumi, in hunc ſenſum, ושמע לנצח *at audiens dicto purae putae veritati*, לנצח ידבר *ad purum putum loquetur;* nunquam *confundendus;* ſed *cauſa* quam *defendit*, יצא לנצח *exibit in purum putum;* atque *victrix* et *triumphatrix euincabit.* Sic membra membris ſuauisſime ac grauisſime recinunt. Cumulabitur amplitudo *Gnomes*, ſi *Teſtem* fuci in ampliſſimum illum campum immittamus, quem ſupra indicaui *Cap.* 12, 17. et 14, 25.

[*Vſ.* 3. ויסתר) *Graecus Alexandrinus* tranſtulit *κραταιως αυτος παιδευεται.* Suſpicari inde licebit eundem forte legiſſe יתיסר, aut verbum ויסתר librarii vitio fortasſis exſcriptum fuiſſe in ſuo Codice ויחסר, quodque non ex ויסתר ſed ויתיסר in ויחסר corruptum iudicauerit. Lectionis maſorethicae veritas extra dubitationis aleam poſita videtur. *Vog.*]

[*vſ.* 5. פחים) *Chaldaeus* Interpres plane omiſit. Reliqui addiderunt praef. ו. - ופחים; quod vix quoque abeſſe poſſe videtur. *Vog.*]

Insignis locus Ps. 127, 5. loquentur, cum auctoritate loquentur

vſ. 6.

suam longe erit ab illis. *vs.* 6. Imbue palatum puero ad os viae eius: etiam quum pendulo erit mento ab ea non defle-

vs. 6. חנך) *Initiare*, *ἐγκαινίζειν*, quod habent *Lexica*, aperte *secundarium*; et *rei nouae prima vsurpatio*, quam Viri Docti *generatim* ponunt, nec exhaurit *notionem metonymicam* vtique; nec ansam eius aperit. Idem intellectum velim de *prima institutione et assuefactione pueri*, *ad officium faciendum*: vnde et חניכים *Gen.* 14, 14. *instituti*, *assuefacti*, *edocti*. Offerebat quidem se hic vltro elegantius illud verbum *imbuere*; sed intra *secundariam* eius *virtutem* substitutum ab omnibus; ac propterea *Gnomen* nostram quae ad *primariam* eiusdem *potentiam* concepta, atque efformata, elucidare non potuerunt Interpretes. *Originem*, quae ad *imbuere*, pro *infantis palato succum dulcem admouere*, quam proxime accedit, asseruauit *Dialectus Arabum*; vbi verbum חנך حنك est *vsu rerum imbuit*, *erudiuit*, *expertum reddidit*, *initiauit*. Virtutes illas *secundarias* adsciuit a *primaria*, *fricuit*, speciatim *palatum*, quod حنك חנך vocatur; per contractionem חך; vt אף *nasus*, pro אנף, et similia. De *fricando* et *imbuendo palato* infantium id eualuisse, discas ex *Gieuhar*. *Verbum* חנך *in puerulo sedem occupat, quum mandis dactylum, aut aliud dulciculum; idque palato eius affricas. Talis puerulus vocatur* מחנוך *imbutus palatum. Dicitur quoque palatum ei imbuit aetas, in I.* specie חנכתה, *et in IV.* אחנכתה, *pro sapientem et eruditum eum reddidit experientia rerum; qualiter edoctus*, *appellitatur in participiis passiuis I. II.* et *IV.* מחנוך *et* מחנך, *imbutus vel confrictus palatum.* In *Camuso* adiicitur quoque *partic.* VIII. מחתנך, et I. iterum, forma *Pahyl*, حنيك, quod est Hebraeum חניך *Gen.* 14, 14. Inde iam ne vmbra quidem dubitationis cuiquam relinquitur, quin חנוך על פי arctissimo et naturali nexu cohaereant, atque haec genuina sit facies Prouerbii nostri: *imbue palatum puero secundum os viae eius.* חך pro חנך *palatum* a *fricando* nomen indeptum, *sedes gustus*, figuram praebet *iudicii*, et *sapientiae*. Iob. 12, 11. *An non auris sermones probat? et palatum gustat sibi cibum?* Item *Prov.* 8, 7. *Veritatem exaestuabit palatum meum.* Vtrobique lusus per *Amphiboliam*, qua cum *palato oris* consertum *palatum mentis*. Assimiliter et hic, *imbue palatum puero ad os viae*, siue *consuetudinis eius*. Pulcherrima sane *Litera*, quae iubet *inde a teneris instillare ori pueri gustum salubris cibi ac potus*. Huic superstructa figura, offert *palatum mentis*, *a prima inde pueritia imbuendum salutaribus Doctrinis*. In פי דרך *ore viae*, respici quoque videtur ad *initium*, et *ingressum vitae cum virtute degendae*. Sic לפי קרת *ad os ciuitatis*, est ad *aditum*, *ingressumue*: *Prov.* 8, 3. Sustinet *Allegoriam* verbum זקן ذقن *consenescere*; quod ex *Origine* affert *vltimam senectam*, quum *mentum sit pendulum*. Sic succinunt sibi חנך *tenellum palatum pueri*; et

deflectet. *vf.* 7. Diues in pannofos dominabitur; et qui aere obligatur feruus eft viro obliganti. *vf.* 8. Qui feminat iniquitatem, metet vanitatem; et virga in eum defaeuitura, decretoria erit. *vf.* 9. Bonus oculo, ipfe benedicetur: quoniam de pane fuo dedit attenuato. *vf.* 10. Expelle Sannionem, et exibit contentio; ceffabitque litigatio, et inuftio notae. *vf.* 11. Amans nitorem cordis, gratia *funt* labia

et הזקין *penduli menti decrepita affectio.* [*Vulgatus* verbum חנך omifit, et in fronte huius verfus pofuit *Prouerbium eft;* quae verba gloffam effe auguor, in LXX. verfione totus verfus abeft; *Syrus* denique transtulit dictum verbum ܡܟܐܢ *qui increpat.* Lectio maforethica faluo ftat talo. *Vog.*]

vf. 7. (ועבד וגו׳) Non lucet iterum fatis dignitas dicti עבר לוה לאיש מלוה, quum redditur, *Seruus mutuum capiens, viro mutuanti.* Conuerte, ad *Originem* verbi לוה, *obligatus* aere alieno *feruus* eft *viro obliganti;* et confeftim perfentifces *nexum* illum *feruitutis* vehementius adftrictum. Redeatur ad *Cap.* 1, 9.

vf. 8. (זורע וגו׳) Vt *Allegoria* obtineatur, ac rotundetur, fenfu *paffiuo* vertendum: *et virga effer-uefcentiae eius erit decretoria,* vt fit ושפט עברתו, *virga poenae in eum efferuiturae.* Ita *Prov.* 11, 23. *Terminus iuftorum tantum felicitas; exfpectatio improborum* עברה *efferuefcentia.* Et *vf.* 4. *ibid.* יום עברה *dies efferuefcentiae:* i. e. *poenae* a iufto vindice criminum *infligendae.* Pronomina *poffefforis* faepe *paffiue* refoluenda, neminem fugit. כלה adfert faepe *fententiam* ac *poenam decretoriam.* In *partic. foemin.* כלה *confummata* vim iftam exerit *Ief.* 10, 23. Item 1 *Sam.* 25, 17. *confummatum eft malum ad Dominum noftrum.* Planiffume *decretum,* et *certo certius infligendum.* Et *Efth.* 7, 7. *nam confummatum ad eum malum a Rege.* Inculcatur eum qui *iniquitatem feminat*, quum *meffem* fuam *maturuiffe* opinatur, ipfum *fubiturum* effe *virgam flagellatricem;* qua *confumatur*, ipfe *trituratus*, qui alios *triturabat Ief.* 28, 27. atque *poenae* eius *confummentur.*

vf. 9. (טוב וגו׳) Non magna videtur laus, nec lauta liberalitas, *de pane fuo dare pauperi.* Huic fcrupulo ne quis obhaerefcat, teneatur vfus fignatior τ8 לחם *panis*, pro *demenfo;* vt *Ief.* 33, 16. et 58, 7. atque alibi. Habes *Liberalitatem viduae* in Euangelio, duos obolos immittentis in Gazophylacium, atque ita *de demenfo fuo*, ipfumque adeo *demenfum*, erogantis.

[*vf.* 10. (וישבת) *Graecus Alex.* vertit οταν γαρ καθιση; et *Syrus*, ܕܠܐ ܢܬܒ ܢܬܒ *ne cum federit.* Admodum probabile eft eosdem legiffe וישב, omiffo ת. Lectio autem maforethica longe huic fortaffe anteferenda. *Vog.*]

vf. 11. (אהב וגו׳) Non fperno רעהו מלך, abruptius enunciatum, *amicus eius Rex.* Adblanditur tamen,

labia eius; sociabit eum sibi Rex. *vs.* 12. Oculi Iehouae
obseruant scientiam; at lubricat verba perfidi. *vs.* 13. Dicit
tardator, leo foris; in medio platearum trucidabor.
vs. 14. Fouea profunda os alienarum *mulierum*; quem execratur Iehoua, illuc incidet. *vs.* 15. Crassities alligata est cordi pueri: virga disciplinae eam ab ipso procellet.
vs. 16. Opprimens tenuem, foenus ei persoluet: dans diuiti,

men, *Amicum interiorem eum sibi faciet Rex.* רעה *pauit* in *Pihh.* dabat רֵעָה *compascuum habuit*, vel *adsciuit.* Inde רֵעֶה הַמֶּלֶךְ 1 *Reg.* 4, 5. *compascuus Regis; interiori familiaritate* et *admissione gaudens.* Nec obstat, quod ad legem *adfixionis* רֵעֵהוּ potius dicendum fuisset, per *Kametz:* nam et *Tzeri* ibi admissum. Eximium quoque חן שפתיו *gratia Labia eius; meram* illa *gratiam spirant;* nec sane erat, cur *propter gratiam labiorum* suppleretur. Id dilutius. *Psalm.* 45, 3. plenius, *Gratia effusa est in Labia tua.* Haec ex *nitore cordis* efflorescit. טהור omnino *substantiue* sumendum; nec audiendi qui *adiectiue* volebant, *Amans purum corde*, et *eum cuius labia* sunt *grata*, *ei socius* erit *Rex.* Sic decus dicti non satis nitet: quod *Labia* vere *gratiosa*, id est, *tincta* atque *imbuta* omni *gratia*, atque *gratiam* quoque *Regum* sibi deuinctura, ex *nitore cordis* deriuat. *Proprietas* ista *nitoris* supra *Radici* טהר asserta. [*Graec. Alex. Syr.* et *Chald.* post אהב, vt maxime probabile est, non tam suppleuerunt, quam legerunt potius יהוה. Si rei naturam spectes, vtique inserendum esse videtur hocce nomen. *Vog.*]

vs. 12. (עיני וגו׳) Per *abstractum* pro *concreto*, vocula דעת *scientia*, *prudentia*, et *cognitio* veritatis ac virtutis *practica*, fertur ad *homines* eam *colentes*, ac *praestantes.* His oppositi בגדים *praeuaricatores*, quorum *verba*, vel et *negotia*, יסלף *lubricat* Dominus: vt scilicet *suamet astutia in fraudem impellantur.* Haec *Origo* verbi סלף superius copiose adstructa.

vs. 14. (שוחה וגו׳) Celsa et praegnans phrasis זעום יהוה *execratus Iehouae*; siue is *quem execratur*; vel, ad *Originem*, pressius adhuc, *is in quem despumat indignabundus.* Nempe זעם *indignari, detestari, execrari*, ex primaria indole sonat *spumare, spumam ciere prae ira indignante.* Signatissime *Ies.* 30, 27. שפתיו מלאו זעם *Labia eius plena sunt spumationis.* Et *Hos.* 7, 16. מזעם לשון *ob spumationem Linguae; ob ea quae aduersus me despumarunt.* Ad *Cap.* 24, 24. *Originem* hanc curatius enucleabo. שוחה *fouea lutosa, in qua vsque siditur.*

vs. 16. (עשק וגו׳) A *Merc.* tentatum, לו ad דל redeunte, *qui tenuem opprimit, erit id ipsi*, tenui, *ad multiplicandum:* quasi dicat: *tantum abest vt inde imminuatur pauper, vt potius res eius augeatur, cum detecta iniuria, ei sua restituentur; et ob iniuriam acceptam maiora feret et ampliora aut hic,* aut

uiti, tantummodo ad raſam penuriam. *vſ.* 17. Inclina
aurem tuam; et audi verba ſapientum: atque cor tuum ap-
ponas ad ſcientiam meam. *vſ.* 18. Nam ſuaue, quum cu-
ſtodiueris illa, in ventre tuo: parata erunt pariter ſuper la-
biis tuis. *vſ.* 19. Vt exiſtat in Iehoua fiducia tua; cogno-
ſcere

aut in altera vita. Illis veſtigiis inſiſtens offero iam *figuram* inſignem: *Qui tenuem opprimit, foenus ei perſoluturus eſt.* Verbum רבה *ſpiſſari, multiplicari, creſcere acceſſione*, applicitum *vſurae*, et *foenori*, patet ex מרבית *Leu.* 25, 37. et תרבית *ibid. vſ.* 36. et *Prov.* 28, 8. *Ezech.* 18, 8. 13. 17. et 22, 12. Apud *Arabes* idem vſus percrebuit. *Alcor. Surat.* 30, 38. *Nempe quod datis foenori, vt foeneretur in opibus hominum; ſane non foenerabitur apud Deum: at quod datis Eleemoſynarum, quaerentes Faciem Dei: illi enim vero ſunt, qui ſua conduplicaturi ſunt.* Iterum *Surat.* 2: 277. *Delebit Deus foenus; et foenerari faciet Eleemoſynas.* Iam vero vt apud *Terent.* eſt *foeneratum iſtuc beneficium dices pulchre;* ita *maleficium* quoque *foeneratum* figurare licet. *Plaut. Aſin.* 5: 2. *Nae illa foenerato funditat.* Id eſt *verba iacit cum foenore et damno in ipſum reditura.* Propius adhuc *Menaech.* 4: 2. 40. *Nae pallam illam foenerato abſtuliſti;* i. e. *magno tuo malo* — Pari grauitate ac venuſtate hic, *opprimens tenuem, neceſſe eſt foenus perſoluat ei.* Hoc capias licet, vt *Iob.* 20, 15. *Opulentiam deglutiit, ſed euomet eam; e ventre eius exiget eam Deus.* Quae *tenuibus* et *ope deſtitutis extorſit iniuſte, iuſtiſſime refundet* tandem. *Cogentur cum magno ſuo malo* ἐξεμεῖν ἅττ᾽ ἂν κεκλόφωσι. Praepoſitio *Lamedh* ſaepe per *oportet, neceſſe eſt*, reddenda. Ita 2 *Reg.* 13, 19. להכות חמש או שש פעמים *neceſſe erat quinque aut ſex vicibus ferire.* Huic characteri affinis alter, *Dans diuiti*, quod eſt vel *captantis haereditatem;* et *fauorem venantis;* vel *muneribus corrumpere ſtudentis.* Hoc qui agit, למחסור *tantum ad penuriam* veniet, et quidem *raſam*, ex *Origine* aliquoties indicata. [Eſt alia adhuc, difficultates huius verſus tollendi, ratio, vt ſcilicet pro לְעָשִׁיר legatur לְהַעֲשִׁיר *vt diteſcat.* Senſus foret: *Qui opprimit tenuem vt eiusdem opibus ſuas facultates augeat, loco vt res ſuae creſcant, decreſcent. Vog*]

vſ. 18. (כי נעי) *Nam ſuaue ventri tuo.* Radix נעם *ſuauis, amoenus fuit;* ex primigenia virtute adfert *molliter tenerum*, ac *delicatum.* Ergo *interiores tibi animi receſſus pacabunt;* atque *ineffabili voluptate ac ſuauitate medullas tibi tuas permulcebunt:* ſi *ea* tibi *verba* in *ſuccum* et *ſanguinem*, quod dicitur, *conuerteris.* Eadem tibi יחדו *pariter* יכנו *parata, promta, firma* erunt *ſuper labiis.* [Pro יכנו *Graecus Alex.* legit יבנו. Longe veriorem eſſe lectionem maſorethicam, altera, ſat clare apparet. *Vog.*]

vſ. 20.

ſcere te feci, etiam te. *vſ.* 20. An non ſcripſi tibi triplici filo nexa; in conſiliis et ſcientia? *vſ.* 21. Ad perdocendum te elibratam rectitudinem verborum veritatis; vt reſpondere queas dicta, *quae ſint* firmitas miſſoribus tui. *vſ.* 22.

vſ. 20. שלשום) Aliquid negotii faceſſit vox שָׁלִשִׁים, quae in MSS. exarata eſt שלשום; vnde nonnulli dedere *nuper*, ſiue *nudius tertius*, quod eſt שִׁלְשׁוֹם; perquam frigide. Punctatio *Maſorethica* exhibet שָׁלְשׁוֹם, quod *Analogiae* parum congruens. Hinc *Marginale* illud שָׁלִשִׁים excuſum. Id indicio eſt, vltimae ſyllabae vocalem *Chirek* ad ipſorum mentem, et Lectionem illam, accommodatam; quum edere potuiſſent, ac debuiſſent, שָׁלְשׁוֹם. Hanc formam quum nuſpiam alibi reperirent, eiusque *Analogiam* haud perſpicerent intulere de ſuo שָׁלִשִׁים. Atqui a שָׁלִישׁ *triplicatum*, per *Mem* afformatiuum rite propagatur שָׁלְשׁוֹם *triplicatim*, Τρισσως, vt LXX dedere, *triplicata ratione ac textura:* ad normam פִּתְאֹם *deſubito, laxa, ſoluta, ſubitaria ratione.* Videtur innui, quod formula Prouerbialis adferebat, החוט המשלש לא ינתק *filum triplicatum haud facile rumpatur:* qua vſus Rex noſter *Eccleſ.* 4, 12. Raritas et inſolentia *formae* fraudi fuit *Maſorethis*, ſimili hallucinatione implicitis *Cap.* 20, 16. ad נָכְרִיִּם item inſolentius, pro quo נָכְרִיָּה margini attexuerunt.

vſ. 21. להודיעך וגו') Venuſtiſſimum luſum in vocabulis קשט et אמת recludet vtriusque *Origo.* Nempe *veritas* nomen induit אמת pro אמנת ab אמן *firmus fuit;* et quidem ſpeciatim *greſſu* vel *pede* nunquam *fallente,* aut *nutante.* Id ex *Arabum* أمن ſupra affirmatum. Huic *veritati firmo ſtanti talo* pulchre additur קשט قسط quod deſignat *elibrationem,* ſiue *rectitudinem elibratam,* quam *nulla curuatura* flectat. Frequentatur item in *pede,* atque inde أقسط אקשט *erectos directosque pedes habens;* a قسط quatenus valet *erectionem, ſiue erectum ſtatum poſteriorum iumenti pedum; cuius oſſa velut elibrata, ad libellam recta.* Ita *Camuſ.* vbi *forma* قسيط קשיט etiam eſt, *erectus in altum ſine inflexione ac curuatura vlla.* Completiſſima imago, quae veritati tribuit *pedem firmum* ſimul, ſimul *rectum,* in *rectitudine elibratum, excluſa* omni *curuatura.*

Leuiora ſunt, quae ſubmonebo. Plurimi אמרים אמת reddunt *verba veritatis;* quaſi אמרי אמת; adduntque *abſolutam formam* pro *conſtructa* ſaepe venire. Caue credulus ſis. Alii *ſupplemento* vtuntur, *ad reſpondendum verba,* verba inquam *veritatis,* quam *Syntaxin* regnare volunt in אלהים צבאות *Deus* Deus inquam *exercituum.* Non vtor, vt nec *Clerici* inſertione באמת *in veritate;* ſed per *appoſitionem* ſtructuram expediendam cenſeo; *ad reſpondendum ſermones, veritatem.*

 Sequens

vſ. 22. Ne ſpolies tenuem, quia tenuis eſt: et ne conteras inopem in porta. *vſ.* 23. Nam Iehoua Litigatorem aget litis eorum; atque emunctores eorum emunget ipſam animam.

Sequens לשלחיך *miſſoribus tui*, duplicem habet anſam, *actiuam*, *paſſiuam*. Plerique, *iis qui te miſerunt*; alii, *iis qui ad te miſerunt*. Poſterius praeferendum. שלח *mittere*, hic eſt, *conſulere Oraculum*. Ad *ſapientem* tanquam ad *Oraculum* publicitus *mittitur*, et allegatur.

vſ. 22. אל יגזל) Optime *Merc.* *Ne opprimas tenuem*, *quia eſt tenuis*, i. e. *iniuriam propellere non poteſt*. Scilicet luditur in *ancipiti*, nam דל *tenuis*, et *pauperem* deſignat, et *viribus deſtitutum*. Eadem ambiguitas in vocabulo *inops* apud *Latinos* obtinuit; vnde commodiſſime poſſes, ne *opprimas inopem*, *quia inops eſt:* vbi quiuis ſentit prius pertinere ad *paupertatem*, poſterius ad *conditionem iniuriis et violentiis obnoxiam*, quam *inopiam* dicebant veteres, et *deſolationem*. Pro *paupere* habes *Ruth*. 3, 10. Pro eo *cuius potentia attenuata* 2 *Sam*. 3, 1. Senſui huic indubitare haud patitur *vſ. ſeq*. Eundem ſupra aleam quoque euehit *Cap*. 3, 30. quod et hinc nouum robur ac firmamentum viciſſim recipit.

vſ. 23. וקבע) Mire in *Lexicis* ac *Verſionibus* fluctuatur ad verbum קבע. *Guſſet*. ad verbum hocce non vni indulget *coniectaneo*. Ex nomine קֹבַע *galea* hoc propagatum cenſens, *primo* tentat *galeare* pro *rapere*, *raptum ire*. Iterum *ſecundo*, pro *galeam alicui deripere*. Sed his ſpretis, *tertium* ſubdit, *galeam in hac phraſi condenda ſpectatam fuiſſe tanquam tegumentum capitis, quo ipſi oculi obnubantur;* atque inde קבע אותו *galeauit illum*, *inualuiſſe pro oculos ei obſtruxit, et quaſi occaecauit, vt non videat quid agat, atque ſic decipiatur*, ac *clam ſpolietur*. Appoſuit *Gallicam* phraſin, *être coiſſé de quelqu'un;* pro *nimis ei credulum eſſe*, ac *ſic facile ab eo falli; anſa capta ab indumento capitis, quod oculos praepediat*. Enimuero habent conatus hice aliquid ingenioſi, et ſatis iucunde figurati; ſed a *galea* tales loquendi formas ſuccreuiſſe, nemo ſibi facile perſuaſerit. Ipſa *galea* vnde appellationem inuenerit ſub hoc *themate* antea indagare debuiſſet Vir Doctus, quam illis ſeſe hallucinationibus traderet. Apud *Latinos* nomen duxiſſe videtur, ex *Graecorum* γαλῆν quae eſt *pellis felina*, vel *muſtelina;* vt ſit *tegmen capitis ex corio inde confecto*. Eodem canali κυνῆν, et λυκῆν, pro *galeis* ex *canina* vel *lupina pelle* defluxerunt. At Hebraeis קבע dictum *capitis tegmen*, et ſpeciatim *galea*, a Radice קבע قبع cuius notiones ita pandit *Gieuhar*. *Verbum* קבע *venit in ericio, quum caput intra cutim retrahit abditque, itemque in viro, qui ſub induſium illud decondit. Inde inſertatrix, exertatrix, de muliere, quae nunc caput abdit, nunc exerit.* קבעה *inſertatrix etiam dicta auicula variegata, inſtar paſſeris, aſſidens latibulo muris campeſtris; quae pauore affecta, aut lapide in eam iacto* אנקבע *caput ſuum ſubducit intra ſeſe.*

Forma

mam. *vſ.* 24. Ne aſſocies temet cum eo qui praeturget naſo; et cum viro flagrantiſſime iracundo ne familiaris ſis. *vſ.* 25. Vt ne condiſcas vias eius; atque capias laqueum animae tuae. *vſ.* 26. Ne exiſtas in depangentibus volae; in ſponſoribus pecuniae creditae. *vſ.* 27. Si nihil tibi ad exſoluendum, quare caperet *quis* lectum tuum deſubter te? *vſ.* 28. Ne reuellas terminum antiquum, quem fecerunt patres tui. *vſ.* 29. Vidiſtine virum celerem in opere ſuo? in conſpectu Regum ſtabit; non ſtabit in conſpectu obſcurorum.

CAP.

Forma קביעה *addita enſi, deſignat ſummum tegmen capuli, ſiue id quo extremitas capuli clauditur, ex argento vel ferro. In porco quoque* קביעה et קנביעה *vocatur extremitas complicata roſtri. Item in arbore verbum* קבע *et* קנבע *adhibetur, quum eius flos calyce* קנבעה *ceu capitis tegmine plane inuoluitur. Iterum* קברע *per Damma, eſt menſura capacior. Denique in VIII. ſpecie* התקבעת אלשקה *adhibetur, quum orificium vtris ori tuo penitus inſeris, atque ita bibis.* Ex omnibus hiſce *Gloſſis* reſplendet primaria virtus quam quaerebamus *plicare, replicare, plicando obuoluere:* et quidem ſpeciatim *caput*, quaſi *redimiculo* quodam *abditum*, et *inuolutum.* Hinc iam ſatis tralucet, vndenam קבע *galeam* denotare coeperit, quippe *quae complicata totum caput inuoluat.* Hinc etiam multo commodius ſe dare incipit illud *capitium induere aliquem; pro fraudare; fraude* et *arte emungere, exſpoliare.* Expendamus. Eſt inſignis contextus *Malach.* 3, 8. 9. Verbum noſtrum quater ibi reſumtum, grandem quandam *figurationem* ſecum ferat neceſſe eſt. Oratio indignationem grauiſſimam ſpirans ſic habet. היקבע אדם אלהים *An capitium induet homo Deum?* כי אתם קבעים אתי *nam ſane me capitium induitis. Et dicitis* במה קבענוך *in quo capitium te induimus? in decimis et in oblationibus. Execratione percuſſi proinde eſtis; namque* אתי אתם קבעים הגוי כלו *memet capitium induitis vos; gens vniuerſa.* Animoſius depingitur *manticulatio ſacrilega*, qua *Deum* ipſum *emungebat* et *compilabat* gens vniuerſa, *decimis* et *oblationibus*, vel in totum, vel ex parte, interuerſis; non ſine praetextu tamen ſpecioſo, ac velamento criminum. Hoc inuidioſe non minus, quam concinne, dici potuit, *Deo capitium iniicere.* Egregrie quoque *figura* iſta quadrat in *Gnomen* noſtram; *Nam Iehoua litem eorum litigabit, et capitium iniicientes pauperibus capitio induet* quoad *animam.* Nempe *fraus* et *dolus* in *doloſum caput* reuoluentur; ad illum aculeum *ſarcaſmi*, quo *Pſ.* 18, 27. dicitur עם עקש תתפתל *cum inturto temet intorques; vt luctator* videlicet *nexu pollens* quod in *Parall.* 2 *Sam.* 22. eſt תתפל *ſtratorem te praebes.* Pulcherrime קבע אתו נפש *capitio eum induit* quoad *animam:* eam *ludibrio* ſimul, ſimul *praedae* permittit.

CAPVT XXIII.

Verſ. 1. Quum aſſidebis ad veſcendum cum dominatore: vnice conſiderabis id quod ante faciem tuam. *vſ.* 2. Quippe cultrum admoueris gutturi tuo, ſi praeturgens flatu ſis. *vſ.* 3. Ne concupiſcas cupedias eius: nam eſt cibus menda-

Vſ. 2. (ושמת וגו׳) *Quippe cultrum admoueris gutturi tuo.* Natura phraſeos I. exigere videtur, *praeſentiſſimum vitae periculum incurres, ingluuie tua iram in te Dominatoris prouocans.* Preſſius, *gulam tibi tuam ipſe incideres guloſus;* vel *temet* quaſi *iugulares*, אם בעל נפש אתה *ſi turgidus ſis appetitum*, ſi *cupiditate inexplebili turgeas.* Haec potentia *Originis* in בעל; vide *Cap.* 30, 23. Eodem colore enunciatum *Cap.* 22, 24. *Ne compaſcuum agas cum turgido naſum;* etc. Vocula לוע *gula*, ab *ardore aduſto* nomen traxit, ſecundum illud Poetae - - *Furit ardor edendi Perque auidas fauces, immenſaque viſcera regnat.* Noſtrae *Syntaxi* nonnihil officit, quod *Praepoſ. Vaw* per *namque*, *nam ſane*, reddenda ſit. Exempla tamen conſtipauit *Noldius* in *Concord. partic. num.* 37. Si interim quis *copulatiuam* malit vim, *cultellum gulae admouendum* ſic poterit accipere, II. vt iubeatur *guloſus* ille *ſibimet praeſentem intentare necem*, ex *terrore* Regiae Maieſtatis; *iugulandus* facile, ni *ingluuiem* compeſcat.

vſ. 3. (אל וגו׳) Commode in hunc ſenſum ſubtexitur, *ne concupiſcas pulpamenta eius, nam cibus mendaciſſimus eſt.* Ad מטעמים recte iam obſeruatum, *ſapidiora* id vocabuli deſignare, ſiue *cupedias*, et *ſcitamenta.* Ita טעם طعم apud *Arabes* omnem quidem *ſaporem* amplectitur; ſignanter tamen frequentari amat pro *ſapore delicato*, qui appetitum excitet. Hinc טועם طاعم ſpeciatim, *elegantius victitans*, vel *delicatis cibis vtens: pulpamenta ſectans*, et *venationem.* Nempe מטעם مطعم *κατ᾽ ἐξοχὴν* vſurpatur pro ציד صيد *venatione*, ſiue *pulpa ferina:* atque in *part.* IV. מטעמת مطعمة *pulpam praebens venationis*, apud Poetas, eſt Epitheton *arcus.* Antiquiſſimum eſſe hunc vſum, et genuine *Hebraicum*, cernas ex *Gen.* 27, 3. 4. *Cape pharetram et arcum tuum - - - et venare mihi venationem; atque parato mihi* מטעמים *pulpamenta; cupedias.* Saepiuſcule idem eadem in hiſtoria recurrit vſus; vt *vſ.* 7. 9. 14. 17. 31. Inde diſcas *pulpamento ferino* dicatam vocem.

Tribus verſiculis decurrens periodus, *Allegoriam*, vel *Parabolam* potius, redolere videtur. Hinc certe et patentior proſpectus aperitur, et grauior redditur praeceptio, et cumulatiores enitent ſententiae. Seriem vniuerſam reſumamus. *Menſae regiae* aſſidere, non tam *conuiuae* eſt, ſemel tantum in vita, ſi forte, vel raro ſaltem illuc admiſſi, quam *purpurati*, et *miniſtri*, in aula reſidentis; atque *epulis Dominatoris*

mendaciorum. *vs.* 4. Ne hiascas ad ditescendum: qui ratione polles, absiste. *vs.* 5. An gyrarent oculi tui in id, quod

natoris pro munere aut gradu dignitatis *accumbere* soliti. Mens sublimior proinde *vs.* 1. haec fuerit: *Si ministerio aulico fungaris*, vel *consiliarii Regii obtineas stationem* בין תבין את אשר לפניך *distinctissime attendes ad id quod ante faciem tuam.* Altiore adspectu, *Tuas* modestas *ages partes*, *tuam Spartam ornabis; in curam tibi assignatam incumbes* sedulus; *neque alterius administrationi* curiosus *te immiscebis; in eiusque iura inuolabis arrogans.* In *vs.* 2. לע, *gula*, et *ardentissima vorandi cupiditas*, commodissime pingere potest *insatiabilem ambitionem*, cum *siti opum* ac *diuitiarum* coniunctam. Eodem tendit בעל נפש *turgens animam*, id est, *appetitum edendi*, vt saepe alibi. Etiam *flatum* et *arrogantiam* signat. Possis proinde, *Si turgidus sis flatum; si arrogantia infleris*, ac *praeturgeas*. Talis sane ad *num.* I. *apponit cultellum gulae suae;* atque *ambitione*, *auaritia*, aut *arrogantia*, *praesentissimum* mortis *periculum* sibimet veluti *admouet*. Ad *num.* II. hic exstet sensus; *ambitiosum*, *opum* nimis *appetentem*, aut *superbum*, *hanc* suam *ardentissimam cupiditatem admoto* velut *faucibus cultello* debere *compescere;* tanquam *per iugulum ituro;* vbi *ira Regis*, qui nuncius mortis, *exarserit.* In *vs.* 3. denique מטעמים *cupediae regiae* insignitam *figuram* exhibere possint *fauorum, bonorumque exquisitorum;* cum reliquis *lautitiis*, quibus *Aulae* circumfluunt. Has *appetere*, has *venari*, huic *opimiori* velut *praedae inhiare*, est *cibum* inhiare *mendacissimum*, *bolos mortem* persaepe *daturos:* certe nil nisi *atram curam*, et *spiritus rosionem* parituros. Pulcherrimae *pericopae* aliquid *Allegorici* etiam subiunxere Cl. *Cocc.* quorum cogitata contulisse neminem poenitebit. [Pro לחם *Graec. Alex.* legisse videtur לחיים. *Vog.*]

vs. 4. (אל יגע) Indiuulso nexu prosequare licet, *ne hiascas ad ditescendum* etc. להעשיר ad *Diuitem et potentem te faciendum*, ex indole speciei *Hipph.* Sic *Parabolae* praegressae clauim ipse sapiens porrigeret, eamque concinna clausula aperiret. Licet quoque per se capias, ob affinitatem materiae hic subsertum. Siue hoc sequare, siue illud, nodum haud leuem nectit מבינתך חדל *ob intelligentiam tuam flaccescito*, i. e. *totum illud studium diuitiarum*, quo tantopere flagrant miseri mortales, *missum facito: si quid sapis; eo quod sapis, quod rationem possideas et intelligentiam.* Sic בינה *ratio distincte iudicans, intelligentia rationalis*, venit *Prov.* 30, 2. *Brutus ego prae viro* ולא בינת אדם לי *et non est mihi intelligentia hominis.* Ergo מבינתך *ob intelligentiam tuam; prae ratione qua polles.* Particula מן *ob*, *propter*, saepissime reddenda. *Exod.* 2, 23. *Suspirarunt* מן העבדה *ob seruitutem.* 2 *Chron.* 21, 15. *exierunt viscera eius* מן החלי *ex morbo, ob vim morbi atterentis et excoriantis.* Ipsa ratio scilicet quemuis docet, *contentum esse paruo*, *maximas esse certissimasque Diuitias:* et *quibus nihil vnquam satis, non modo*

quod ſtatim nullum? nam omnino faciet ſibi alas; tanquam aquila coelum verſus gyrat. *vſ.* 6. Ne veſcaris eſcam mali oculo;

non copioſos et opulentos, ſed etiam pauperes et inopes eſſe exiſtimandos. Sententiarum huc tendentium, atque hoc ſancientium, referta omnia. חדל *abſiſtito;* proprie *flacceſcito; in totum remittito.* Sic *Ier.* 40, 4. *Si diſpliceat mecum venire* חדל *abſiſtito.* Item *Amoſ.* 7, 5. *Et dixi, Ah Domine!* חדל נא *abſiſte, quaeſo; qui ſtaret Iacobus?*

Quo iure תיגע *biaſcas* conuerterim, dabo. In *Lexicis* redditur *laborare* ſimpliciter; nec non *defatigari ex labore; laſſari, fatiſci, defetiſci.* Omnia haud dubie *ſecundaria.* Apud *Arabes*, eadem omnia ſub وجع obtinent. Eius *futurum* enotatur يبجع ייגע, ad *Dialectum Hebraeam*, frequentatum ab *Aſeditis*, vt teſtatur *Gieuhar.* promens hocce exemplum veteris poetae: *Ne cruſta nudes vlcus cordis, quo fatiſcat dolens,* فيبجعا. Adfert etiam ايبجع راسي *fatiſco caput meum*, et يوجعني راسي *fatiſcit mihi caput meum.* Admirabili lepore Poeta ab eodem laudatus: *Reflexi caput ad Tribum, donec deprendas me Fatiſcere prae inflexione collum et venas.* Id verbi compoſitum cenſetur ex *fatim* et *biſco*, ſecundum illud Poetae, *rimisque fatiſcunt.* Hoc incertius; ſed certiſſimum وجع ex *Origine* ſonare idem quod جاع גוע *biare, biaſcere, biante ore fatiſci.* Magna hinc gratia et dignitas accreſcit locis omnibus. *Ioſ.* 24, 13. אשר לא יגעת בה *in qua non biaſti; biante ore fatigatus fuiſti*, vt ſolent *Agricolae* ſole ſub ardente *delaſſati* et *exhauſti.* Similiter *Ieſ.* 62, 8. Item *Deut.* 28, 33. *Iob.* 39, 11. Grauius adhuc *Pſ.* 6, 7. יגעתי באנחתי *biaſco in ſuſpiratione mea; torrente lacrymarum omni nocte lectum meum inundo.* Iterum *Pſ.* 69, 3. *Ieſ.* 40, 30. cet. cet.

vſ. 5. התעיף) תָעִיף) eſt *tertia foemin. fut. Kal* a עוף *gyrauit;* vnde ſtructura ſolenni exſurgit, *num gyrabunt oculi tui in id quod mox nullum?* Geminata elegantia pollet illud *gyrabunt.* Primo, alluditur ad naturam *oculi*, et *palpebrarum*, quibus nil *mobilius*, ac *gyrantius.* Hinc עפעפים appellari meruere *palpebrae* cum *oculis ſuis* perpetuo *nutantes* ac *nictantes.* Secundo attenditur quoque *cupiditas oculorum, gyrabunda* ſane, *inexplebilis*, et *ſatiari, ſedari*, ac *contineri neſcia*, quales *oculos, emiſſitios* ac *gyratores* ex vero dixerim. Si quis malit תָעִיף *gyrare facies;* vtrumque ex aequo obtineat neceſſe eſt. Comparationem venuſtiſſimam *Aquilae coelum verſus auolantis*, proprie iterum, *gyrantis*, illuſtrauit iam *Boch. Hieroz. Part.* I. *pag.* 171. ex *Luciani Timone* vbi inducitur *Plutus*, diuitiarum Deus, accedens ad aliquem, *claudicare*, et *lentos trahere greſſus;* οποταν δε απαλλαττεσθαι δεη πτηνον οπτεσθαι πολυ των ορνεων ωκυτερον *quum autem diſcedendum ſit, conſpici eum multis volucribus celeriorem.*

oculo; neque concupiſcas cupedias eius. *vſ.* 7. Quia quemadmodum ſuam ipſius animam abhorret, ſic ipſe erit: Ede et bibe, dicet tibi; at cor eius nequaquam tecum. *vſ.* 8. Bucceam tuam, quam comediſti, eam euomes: et reſcindes verba

,ed Masoritha non שעו זה שער legunt.

rem. Reperies quoque *ibid.* p. 170. *vaegrandes* illas et *perniciſſimas alas aquilae*, quales ſibi *facere* dicitur *opulentia*, cum ex Sacris, tum ex Profanis Scriptoribus, iuſto lumine perfuſas.

vſ. 6. (אל וגו') Filum *Parabolae* continuari, ac pertexi, cenſet *Cocc.* ad *vſ.* huncce ſubmonens, *eos qui in Aulis cum poteſtate ſunt, plerumque eſſe inuidos; ac proinde talium delicias non eſſe concupiſcendas.* Rectius cum pleriſque disiungas, atque tanquam diuerſi generis praeceptum capias, quo vetamur cum *illiberali*, et *ſordide auaro*, *familiaritatem colere*, *eiusue menſa vti.* Hoc *Allegoriam* nouam potius reſiperet. רע עין *malus oculo* non tantum *inuidiam* ſignat; ſed et *auaritiam* ac *ſordes illiberales:* vt טוב עין *bonus oculo Cap.* 22, 9. notabat *benignum* ac *liberalem.*

vſ. 7. (כי וגו') Neutiquam ex oculis dimittenda videtur hac in ſerie poteſtas vocabuli נפש *anima*, qua valet *appetitum*, *edendi cupiditatem ardentiorem*, *cum flatu* coniunctam quaſi. Hinc exſculpo: *quia quemadmodum horret ſuam ipſius animam*, *ſuum* ipſius *appetitum abhorret;* vix a ſe impetrat, vt ſtomacho ruenti fulturam impertiat; כן הוא *ſic ille;* nempe *erga alios multo magis; appetitum* נפש *horrens eorum*, *quos ad menſam ſuam inuitauit.* Conſtruas quoque licet, *ſic ille*, *comede et bibe*, *dicit tibi*, *cor autem eius non eſt tecum.* Inuitabit enimuero, ſed *corde conſtricto;* et vbi temet inuitare coeperis paulo liberalius, palpitante. Hoc *iratum* ſibi aliisque *genium ſordidiſſime auari* ad viuum reſecat, ac repraeſentat.

vſ. 8. (פתך וגו') Huic ſenſui ſuccinit; *Buccellam tuam quam comediſti*, *euomes eam;* etc. Hoc eſt, vbi deprendes tandem, miſerabili huic *ſtomachum commotum*, ad omnes quas bono appetitu deglutiebas buccellas, tibi quoque *ſtomachus* veluti *concutietur;* et malles *ſordidae menſae non interfuiſſe*, atque adeo *reuomere*, quicquid ab homine ſpurco fuerat oblatum. Anxium eſt, et tenue, quod literam prementes nonnulli, haec trahant ad *dapes inſalubres et peſſimas, quae ſtomacho dolorem ſint pariturae, et quibus leuari non poſſis niſi vomitu.* Alterum *Colon* ſic accipiendum autumo, *et reſcindes verba tua amoeniſſima;* pigebit te, quod vllo verborum honore, vlla gratiarum actione, ſpurciſſimum mortalem ſis proſecutus.

Inſignioribus luminibus, et ornamentis, diſtincta eſt periodus, a *vſ.* 6. hucusque decurrens, quam vt intra *Literam* contineri poſſe videatur. Videtur ſcilicet *Pericopa* haecce, pulchram hanc *Parabolam* inſinuare, *videndum eſſe etiam atque etiam, ne nos ineſcari patiamur donis, muneribus, gratificationibusque eorum, qui nil niſi maligne, aſtute, inſidioſe, quin ſordide, atque auare, elargiuntur;*

verba tua ſuauia. *vſ.* 9. In auribus ſtolidi ne loquaris; nam raptabit maturitatem ſermonum tuorum. *vſ.* 10. Ne reuellas terminum ſeculi; et in agros pupillorum ne inuadas. *vſ.* 11. Nam aſſertor illorum validus eſt; ille litem eorum tecum litigabit. *vſ.* 12. Offer diſciplinae cor tuum; et aures tuas dictis ſcientiae. *vſ.* 13. Ne arceas a puero diſciplinam: quum percuties eum virga, non morietur. *vſ.* 14. Tu virga eum percuties; atque animam eius ex orco eripies. *vſ.* 15. Fili mi, ſi ſolide compactum fuerit cor tuum; laeuigabitur cor meum et mihi. *vſ.* 16. Exultabuntque renes mei; quum labia tua aequitates complanatisſimas loquentur. *vſ.* 17. Ne inflammetur cor tuum in peccatores: quin potius in timorem Iehouae omni die. *vſ.* 18.

giuntur; non ex vero corde; non ſincero ex affectu; ſed vt habeant obnoxios ſibi clientes; quorum opera ad iniuſtos fines abuti poſſint. Qui ſapit tales *delicias*, talia *venationum pulpamenta, non appetet, non acceptabit;* et ſi forte iis ſe *ineſcari* paſſus ſit, ea quantocius *reuomet* quaſi, atque *verba honorifica* tanquam in *Liberaliſſimum Tractatorem*, ac *Muneratorem, collata reſcindet.*

[*vſ.* 10. עולם) *Vulgatus* transtulit *paruulorum;* legiſſe apparet; עֲלָלִים Negari nequit multam veri ſpeciem prae ſe ferre hanc nouam lectionem; ſi membrorum paralleliſmum ſpectes; accedit, ſi *Vulgati* lectio defendatur, erroris facilitas, ſiue is librario ſiue Critico tribuatur; ille cum ſententia אל חסג גבול עולם, ſit notiſſima eademque Cap. 22, 28. demum adfuerat, facile labi potuit, hic vero iisdem forte de cauſſis ad corrigendum induci. In עֲלָלִים ceterum ſignificationem tropicam vocabuli יתומים *tenues vi ſe defendendi deſtituti*, egregie quadrare, non eſt quod demonſtretur. *Vog.*]

vſ. 13. כי וגו') *Quum percuties eum virga, non morietur.* Non euadet *nequam, decoctor*, בן זולל, *morti* vel per te ipſum *tradendus:* plane vt *Cap.* 19, 18. quorſum remitto. Verſiculus ſequens hunc ſenſum ita inculcat; vt eum inſigni acceſſione cumulet.

vſ. 17. אל וגו') Gemina et hic via inita ab Interpretibus. Plurimis placuit, *ne aemuletur cor tuum in peccatores, ſed in timore Iehouae eſto omni die.* Praeiuere Veteres; inſerto היה vel תהי; quod precarium, atque in hac quidem ſerie durius. Commodius et rotundius alii, *Ne aemuletur cor tuum in peccatores; ſed in timorem Iehouae.* Ita iam olim *Ab. Eſra* ויראת *timorem* accipiens pro *timente.* Libenter admitterem, inquit *Merc.* niſi verbum קנא, ſequente ב, in *malum* ſumeretur. Hoc quanti ſit, ipſe ſenſit, ſubdens, *quamquam nihil obſtat aemulationem in bonum aptari.* Hinc *Iun.* expreſſit, *reuerentes Iehouae aemuletur cor tuum.* Eodem collineans *Cocc. Commendat*, inquit, *conſtantem timorem Dei, et eius aſſe-*

vſ. 18. Nam profecto ſolidum *eſt* extremi finis; et expecta-
tio tua non ſuccidetur. *vſ.* 19. Audi Tu, fili mi, et ſa-
piens eſto; ac dirige in viam cor tuum. *vſ.* 20. Ne-
ſis in ingurgitatoribus vini; in helluatoribus carnis ſibi.
vſ. 21.

affectationem in Zelo, et aemulatione eorum qui in timore Dei verſantur. Quo minus huc conceſſum ſit ab omnibus, conſtructione ipſa inuitante, duo offeciſſe videntur. Primum יראה *timor*, pro איש יראה *timente* ſumtum; quod nec ego hic admiſerim. Secundum, קנא in priore colo ad *aemulationem inuidiae* tendens, minus concinne ad *aemulationem laudabilem* virtutis in poſteriore inflecti. Atqui per *Syllepſin* talia non admiſſa tantum, ſed pro gemmulis eloquentiae habita. Quis vitioſam dicat breuitatem? *Ne aemuletur cor tuum peccatores; ſed timorem Iehouae omni die.* Nil concinnius, nil, cum ſententioſa grauitate, venuſtius. *Timorem* retineo vi *ſubſtantiua*, et קנא ביראת יהוה expono *ferueſcere*, *inflammari* ad rubedinem vsque intenſiſſimam, *in timore Iehouae:* eius *flagrantiſſimo* ſemper *ſtudio candeſcere.* Copia vſus ſum phraſium *Latinarum*, eidem figurae per *Syllepſin* ſeſe benigne praebentium. *Ne candeſcas in peccatores; ſed in timore Domini omni die.* Quis tam parum firmus in *Latino*, qui hunc inſertum iret? *eſto in timore.* Item, *ne inflammeris in peccatores; ſed in timore Domini.* Non potens eſſet ſtyli, qui hic aliquid inſertaret; aut carpendum iudicaret. *Inflammationem*, qua quis totus *candeſcat*, incluſam eſſe *Origini* τὰ קנא ſupra copioſe demonſtratum. Eadem dignitate *Apoſtolus; ne inebriamini vino, in quo luxuries; ſed Spiritu Sancto impleamini.* πληρῦσθε. Habes *malum*, habes *bonum*, vni ſententiae, vno ſub verbo, intextum. Seges talium, in Sacris, in Profanis. *Varro* apud *Non.* in voce *Cepe; Aui et ataui noſtri cum allium et cepe eorum verba olerent, tamen optime animati erant.* Veteribus *Romanis*, qui *cepe* et *allio victitabant*, *anima olebat*, ſcilicet, et ad *verba* ex ore *emiſſa nares* potuiſſent *corrugari;* optime interim *animati* erant; *animas* gerebant in omnem virtutem erectas. Lepide, et ſalſe, Magiſter ſalium 2. *Sat.* 6: 14. *Pingue pecus domino facias, et cetera, praeter Ingenium - - -* Prius *pingue* in *bonum*, poſterius in *malum* fertur. Vniuerſum hocce genus data opera pertractaui in Diſputationibus *Franequerianis* de *Figura ex Ancipiti.*

vſ. 20. בסבאי יין) Graue et ſignatum verbum סבא, quod *Lexica* exponunt *potare*, *inebriari*, *ingurgitare*, *mero ſe obruere.* Concinit *Arabum* سبا, quod declaratur a *Lexicographis*, *emit vinum potandi ergo; et vinum ingurgitauit;* vnde سَبَّاءٌ *ingurgitator vini;* סַבָּא, qui et סֹבֵא سَابِئٌ in *part. praeſ.* Ipſum *vinum* quoque سَبِيئَةٌ dictum, quod et סבא سِبَاءٌ enunciari poteſt. Illa *ingurgitandi vini* notio, quam

vs. 21. Nam ingurgitator, et helluo, expelletur auitis possessionibus, et laceramentis conuestiet dormitatio. *vs.* 22. Ausculta patri tuo, qui mihi genuit te; et ne contumeliose raptes, quum mentum ei pependerit, matrem tuam. *vs.* 23. Veritatem emito peculium, et ne diuendas: sapientiam, disciplinam, et prudentiam. *vs.* 24. Choream aget pater iusti: genitor sapientis sane exhilarabitur in eo. *vs.* 25.

quam et *Arabes* frequentant, a *primaria* dependet, quae est *deglubere*. سلخ vt habet *Camus.* quod est *detraxit pellem, excoriauit.* Dixere Orientales, *deglubere vtrem vini*, pro *totum vtrem euacuare*, vel *potando*, vel etiam *coemendo* ad *compotationem*. Pro *coemere vinum potandum* vsurpauit *Labydus* in *Moallek*. *Carius emo vinum deglubendum in omni fusco et vetusto vtre; Itemque seria, quae terebratur, cuiusque refringitur sigillum. Veteris vini* se *potatorem* iactat, et *coemtorem* animosissimum, qui *vtres* et *serias* quasi *deglubat*, nulli pretio parcens. Pro *ingurgitare* adhibuit *Haririus Consess.* 48. *Scitote me, quum scintillas non redderet igniarium, et fortuna se auertisset, sincerum cum Deo pactum iniisse, ac veluti complosa manu foedus adstrinxisse, vt non* אסבא *deglubèrem*, ingurgitarem, *vinum*, *affixusue manerem compotationibus; atque vt ne sorbillarem quidem temetum, eiusue aurulam perciperem.* Apparet esse verbum inuidiosum, *helluationibus* mirifice aptum. Sic *Ies.* 56, 12. *Adeste, capiam vinum* ונסבאה שכר *et deglubamus temetum:* omnes *vtres euacuemus.* Etiam סבא absolute *Deut.* 21, 20. quasi dicas *deglubitorem*, id est *vtrium vacuatorem.*

vs. 21. (וקרעים וגו׳) Plurimi, *pannos laceros induit dormitatio;* vt ipsum *vitium pigritiae dormitantis*, et *torpore* ac *marcore somnolento mergentis*, intendatur; et quidem sub insigni *Prosopopoeia.* Subsisti hic potest. Vide tamen an *figuratius* adhuc fuerit, quod suggerit הלביש pressius frequentari solitum in *cultu splendidiore.* Ita *Ies.* 61, 10. *induit me vestimenta laxissimae Salutis.* Item *Zach.* 3, 4. *et induere te*, pro *induent, vestes splendidas, regales.* Sic emergeret, *Laceramentis circumuestiet dormitatio.* His *mactabit ornamentis.* Species *oxymori*, salsa, et graui aculeo feriens. De verbo יורש redeatur ad *Cap.* 20, 13.

vs. 24. (גול וגו׳) Non erat cur Masorethae גול יגול demutarent in גיל יגיל: nam et *media Waw* hanc *Radicem* olim enunciatam, cum *Analogia* sancit, tum frequens vsus *Dialecti Arabicae*, huc incumbens sub جال جَوْل euincit. Ea et *Originem* recludit, quae est *circare; in orbem ire; choream agere*, κυκλώσασθαι. Insignis gradatio relucet in verbis *laetitiae* dicatis. Primum שמח *laeuigatus fuit*, سمح. Alterum עלז cum sorio עלץ σφαδάζειν *tripudiare, exsultare pede tripudiante;*

vſ. 25. Exhilaretur *etiam* pater tuus, et mater tua: atque choream agat genetrix tua. *vſ.* 26. Da, fili mi, cor mihi tuum: et oculi tui vias meas currere edomentur. *vſ.* 27.

pudiante; عكلز. Tertium גיל et גיל *in orbem ſaltare, circare choream.* Quartum שוש *obliquare oculum*, prae *gaudio ſuperbiore*, ac quaſi *ferociente* شاس et شوس. Poſtrema huius Verſiculi ad Criſin *Maſorethicam* ita reddi ſolent, *Et generans ſapientem in eo laetabitur:* quaſi *praepoſitio Waw* ſuo mota loco, alienam ſedem inuaſiſſet. Fruſtra. Verſio noſtra rem ſatis declarat. Ad *vſ.* 22. vbi ידליך item *Criſi* obnoxium, *Verſione* quoque nodum expediui. Duplex nempe eſt *affixum:* et *mihi* eleganter interſertum; vt μοι apud *Homerum* infinitis locis. In מפי pro מן aliisque, alibi enotatis, *Pleonaſmus* hicce regnat.

vſ. 26. תרצנה) Grauius diſcrimen *Lectionis*, quum pro תִּרְצֶנָה ſubiicitur a *Maſora* תִּצֹּרְנָה. Hinc expreſſum in *Verſionibus* tantum non omnibus; *oculi tui vias meas obſeruent.* Omnia integra et expedita erunt, ſi a *Themate* רוץ *currere, diſcurrere, excurrere,* adſciſcamus *Niphh.* נָרוֹץ *currere factus,* atque *ad curſum exercitatus fuit.* Inde in *fut.* illo תֵּרָצְנָה pro תִּנָּרַצְנָה valeret, *oculi tui vias meas decurrere aſſueſcant.* Caue ſcrupulum obmoueas ex *Chirek* ante *Indageſſabilem* traiiciendo in *Tzeri.* Abnormis ea norma, quae diſertiſſimis exemplis reuincitur. Talia cauillari, eſt vetera Linguae iura praeflorare. Ad rem. In Dial. *Arabica* אנרוץ أنراض, in VII. et ارتاض in VIII. tritum, pro *exercitus, diſciplina ſubactus*, et *edoctus fuit;* vt apud *Golium* reperietur. Eſt *metaph.* deſumta ab *equo iuuene*, cuius *magiſter* vocatur in *part.* I. ſpeciei رايض, vt talis *equulus* appellatur مروض *curſum edoctus;* ſecundum illud; *Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter Ire viam, qua monſtret eques - - -* Hinc ſplendida *metaphora* exoritur, *Oculi tui vias meas currere exerceantur,* vel *edoceantur.* Diſcant *admittere frenum*, et *interiore* illo *ſanctioris diſciplinae gyro ſeſe continere;* ad illud *Iobaeum cap.* 31, 1. Hoc apprime cum *ſeq. vſ.* conuenit. Celſa figura *Ibn Doreid: Et inſpectus eſt ab experientia dens meas, proinde de me dicito; Curſor nobilis eſt, qui edomuit ardua negotiorum, ſibique ſubegit.* Inde ſignatius adhuc, *edomentur oculi tui vias meas;* eodem adſpectu. [*Vulgatus, Graecus Alex. Syrus* et *Chald.* lectionem marginalem expreſſerunt. *Vog.*]

vſ. 28. כחתף) Haud ſatis liquet, quid vocula חתף valeat. Non occurrit extra hanc *Gnomen*, quae aliquid dirum, vi comparationis, poſtulat. Eius Thema חתף vnam quoque ſedem tantum obtinet *Iob.* 9, 12. vbi ex ſerie exſculpta notio *rapiendi*, eandem commendante, et confirmante, affini *Themate* חטף cui ſine controuerſia iſta vis ſubiecta; vt apud Arabes item ſub خطف *rapiendi*

vs. 27. Nam fouea profunda meretrix; et puteus angustus aliena. *vs.* 28. Quin illa vt Harpago insidias nectit; et per-

rapiendi regnat potestas, et quidem *violentius*; *ἁρπάζειν*, vnde apud *Golium* habes *raptare*. Sentient hoc omnes ex hisce lineolis *Gieuharii: Verbum* חטף *notat violenter rapere, cuius praeteritum per Kesra* (חָטִף) *cum futur. per Patach* --- *Eadem notio raptandi in VIII.* et *in V. obtinet. Etiam ex II. legit Hasenus; nisi qui raptauerit raptationem* (*Surat.* 37: 10.) *pro VIII. per elisionem. Forma* חטף *media Dagess. designat ferrum aduncum, quod est in gemino latere trochleae, quo axis continetur.* Omne *etiam ferrum aduncum vocatur* חטף; *eius plurale, vnci, vncini, transfertur ad obuncos ferarum vngues. Dixit Abuzeydus: Quum impacti sunt aduersario vncini manus eius, cernit Mortem ambobus oculis nigram simul et rubram.* Postrema illa *Originem* verbi referant; sitam in *curuatione adunca*, vnde *inuncare*, *obuncare aliquid*, pro velut *vnco impacto rapere, raptare.* Hinc illa signatissima phrasis, *Alcor. Surat.* 37, 10. *nisi qui harpagauerit harpagationem; quasi harpagine inuncauerit aliquid, ac furtim surripuerit.* Item *Surat.* 28: 57. *e terra nostra Harpagine impacta rapiemur. Obuncabimur.* Nempe *Harpaginem* ab *curuitate obunca* appellant المخطاف, et quidem speciatim *venatoriam.* Tale quid figuratum censeo in nostra quoque *Gnome: Et illa tanquam Harpago*, vel *vncus venatorius, insidias nectit.* Posses quoque, *et Illa tanquam Harpagine insidiatur:* vt *Lupa* videlicet, vt *Serpens*, vt *Hyaena*, vt *Harpyia*, et quidquid est saeuissimarum ferarum, quod dente, quod vngue, praedam suam *inuncare* solet. Prius, tanquam *Harpago*, grandius adhuc, et potentius. Sentiet, qui vtrumque exactius librauerit: atque ante oculos tenuerit *vncum illum venatorium*, quem ex *Camuso* sub hoc *Themate* supra adduxi. Praegnantius vtique, et praesentius, vt *ipsa*, tota quanta, *Vncus venatorius*, et *Harpago mortis*, dicatur; quam vt *tali vnco insidiari, venarique.* Restat scrupulus; non satis liquere; verbo חתף eandem potentiam fuisse subiunctam, quae vicino חטף; speciose quidem id affirmari; sed rem dubitationi haud exemtam, vel me iudice, qui saepe aduersus tales Literarum affinitates insurgam, atque aliquid firmius requiram. Sane vero: et laetor firmamentum illud, et tutissimum praesidium praesto esse, in *Dialecto Arabum*, vbi חתף خنف asseruatum, ea potestate, quae affinitatem cum חטף sanciat. Sub ea exsignarunt *Glossatores* vetustam formulam, in qua خنف valet ipsam hancce *raptationem*, et quidem *mortis*, quae fiat *impacto* veluti *vnco ineluctabili.* Ipsa *Camusi* verba promsisse, operae fuerit: *Forma infinitiua* חתף *signat Mortem.* Inde מות חתף אנפה *Mortuus est raptu nasi sui;* vel חתף פיה *raptu oris sui; quod rarius: id est, super lecto suo, non caesus, non percussus, non mersus, non exustus. Distinctius expressus Nasus, quod attendatur spiritus e Naso exiens acta* *suc-*

perfidos inter homines exauget. *vs.* 29. Cuinam libido? cuinam prolubium? cuinam contentiones? cuinam vagatio?

successiue anima; aut quod sibi imaginentur, aegrotantis spiritum exire e Naso, vulnerati autem e vulnere. Eius collectiuum חתוף *Mortes consignat. Item Serpentis Epitheton* est חתפה. Nempe quae *praesentem spiret Mortem;* vel potius, *Serpens Harpago.* Ipsa quoque *Mors*, cum *formidolosa* sua *falce*, dicta חתף *Harpago;* atque formula מות חתף אנפה sic omnino resoluenda, *Mortuus est harpagine Nasi sui;* q. d. *vnco mortis in Nasum impacto, vt spiritus naturali via, inter agendam animam, efflaretur, non autem per vulnera, aliosque violentos casus.* Ita *Samuel Ibn Adia* in *Excerpt. Hamas.* 465. *Nullus e nobis princeps harpagine Nasi mortuus: nec etiam rorare sanguis occisi solitus.* Id est, *omnes nostri principes animas in praeliis profundunt; non in lectis agunt.* Eo adspectu ibidem subnexum: *Fluunt super extremis mucronibus nostrae animae.* Id est, *per vulnera effluunt, et efflantur.* Vetus quoque Prouerbium habet: *Vt qui eruit Harpaginem suam sua sibi vngula.* Id est, *Mortem qua Harpagetur*, siue *impacto vnco rapiatur.* Sentire est, vocabulum nostrum semper aliquid graue sonare, ex figura *vnci impacti* resultans: etiam quum *Harpaginem Nasi* aut *oris* pingunt. Sine ista accessione حنق, et حنوف, חתף et חתוף vltro inclinant ad *diriora Mortium genera.* Instar omnium, quae innumera, sit hocce in *Hamasa: Perfodi eum altissima plaga quae spargeret tanquam colorem croci. Eratque ac si manui meae cum Harpagine eius hora esset condicta. Quumque sideret, aestuabundum bulliuit vulnus eius, fluctus spumeos agens.* Habes appositissime locatam *Harpaginem mortis*, quae oculis subiiciat omnem illam *diritatem*, et *lanienam*, quam *Origo* voci nostrae חתף inseminauit; siue iam conuertas, tanquam *Harpago*, siue tanquam *Harpagine;* quod in medium depono. Respondet per omnia *αρπη;* sic dicta ab antiquo *αρπος* item *aduncus.* Inde dirae illae Αρπυιαι, *Harpyiae.*

vs. 29. (למי וגו׳) Filum huius Versiculi *flagrantis potationis* praesentissima deducit dedecora, probra, ac mala. Horum series sic commodissime texetur. *Cui libido? cui prolubium? cui litigiu? cui vagatio? cui vulnera gratis? cui oculorum rubicunditas?* Ordo per se lucet. Primo, אוי est *forma infinitiua*, vel et *substantiua*, a *rad.* אוה pro אוו et אוי *concupiuit:* vnde alio flexu תאוה *concupiscentia, libido*, passim. Ab אָוַר descendit *Analogice* אֵו שֵׁכָר *Prov.* 31,4. *Libido temeti*, non intellectum, et frustra sollicitatum. De eo infra. Ab אָוַי propagatur אוי pro אֱוִי, ad normam *Segolatam;* per *quietem mediae:* vel et pro *infinit. ipso*, vt קום Vbi tam limpida *Analogia*, neminem inopia

O exem-

exemplorum turbare debet. Talia, ſunt לְוֹי a לוה; et גְּוֹי a גוה, de quibus adeundae *Inſtit. Hebr*. Plane fieri nequit, vt *Lubido* hic ſit omiſſa; quam *vſ*. 33. tam ſignanter reſumatur. Secundo אֲבוֹי item *infinit*. ab אָבָה, אָבִי ad *nommam* perfectam; *Iod mobili;* vt in אביון, απο τȣ κυπτειν ita dicto, quaſi κυπτος *ſupplex*, κεκυφως; et אביונה *Ecclef*. 12, 5. *Prolubium;* item απο τȣ κυπτειν, vnde *cupere*, et *concupiſcere* quoque dimanarunt apud *Latinos*. Tertium מדינים *lites*, *rixas;* iam ab omnibus *inter pocula* exardeſcere agnoſcitur. Quartum שיח per *querimoniam* redditum, nonnulli detorſerunt ad *crapulam* et καρηβαριαν; quin *poenitentiam*. Praepoſtere. Rectius alii cogitarunt de *ſtrepitu* et *loquaci tumultu* perpotantium; et ſe ſcyphis deponentium. Proprietas adfert *vagationem*, *deuagationem;* vt ſupra *cap*. 6, 22. late diſcuſſum. Hic attenditur *vagatio oris*, et *mentis* ſimul; ſiue *ſpatiatio vagabunda*. Sic *Iob*. 10, 1. et 9,27. et 23, 2. vt et 2 *Reg*. 9, 11. ac *Pſ*. 55, 3. Succedunt quinto פצעים חנם *vulnera gratis*, quae iam *in vino* collocant omnes: ſiue *accepta*, ſiue *illata* potius. Se tamen mox iterum deferunt, quum ſexto חכלילות עינים *rubicunditatem oculorum* trahunt ad *lippitudinem rubidam*, *e nimio vino contrahendam* tandem, vna cum carbunculis naſorum, quibus *Bacchus* cultores ſuos inſignit. Non hoc agit nunc ſapiens. Ne *ſuggillatos* quidem *oculos* attendit: ſed omnino pingit *rubicundam flammam oculorum*, in eo qui iam *vino aeſtuans* ſimul *in iram incanduit*, *igneos orbes voluens*, et *fulmina vibrans*. Iſtoc ferme adſpectu חכלילי עינים מיין *Rubicundus oculos, prae vino*, vt plerique; vel *e vino;* vt bona quoque pars; *Gen*. 49, 12. de *Iuda Principe* gentis, et *Bellatore;* qui *vſ*. 9. inductus vt *Scymnus leoninus*, atque adeo *Leonem* et *Leaenam* formidoloſiſſimam aequans; *vſ*. 11. dicitur *Lauare in vino veſtimentum ſuum*, *et in ſanguine vuarum ſuam paludamentum*. Hi colores ad *ſtrages*, *caedesque hoſtium*, cum *victoriis* et *triumphis* inde reportandis, palam feruntur. Subnectitur חכלילי עינים *Rubicundus oculos; fulminatores* nempe *illos*, *qui* ſolo *viſu*, *nutuque proſternant*. Reliqua perſequi haud vacat. Sic duo contextus, alter in *ira nobili* ac *generoſa;* alter in *furibunda*, pulchre ſibi ſuccinunt. Extra eos vocabulum noſtrum nuſpiam comparet. *Thema* חכל, cuius *Piblel* dat חכליל, indeque חכליל cum חכלילי et חכלילות, deperditum, ab aliis redditur *nigreſcere;* ex collatione cum כחל ab aliis *liueſcere;* ad LXX, πελιδνον at *Symm*. χαροπȣς maluit, qui *Heſych*. ſunt γλαυκοι, φοβεροι; *glauci*, *terribiles*. A pleriſque *rubere*, *rubicundum eſſe*, ex ſola coniectura, adhuc quidem. En, quod dubitationem queat decernere; et genuinam potentiam cum *figuris*, quas in medium attuli, conſtabilire. Verbum حكل חכל a *Lexicographis Arabum* declaratur per شكل. Hoc inter alia ſignat *oculi affectionem*, et quidem eam ipſam quam veſtigamus, quaque indigemus. *Gieuhar*. *Forma* שכלה *ſignat qualitatem rubedinis ſuffuſam albedini oculi; indeque oculus rubicundus*, *iſta rubedine*

tio? cuinam vulnera gratis? cuinam rubicunda ſuffuſio oculorum? *vſ.* 30. Tardantibus ſuper vino: intrantibus ad

dine ſuffuſus; itemque vir rubicundus oculum; quin et ſanguis iſto Epitheto inſignitur, quum in eo albedo et *rubedo conſpiciuntur. Abſolute etiam, auctore Ibn Doreid, ſic appellatus ſanguis ob rubedinem et albedinem in eo confuſam.* Eadem omnia valent ad חכלה; nam vt dixi חכל حكل et שכל شكل communem tenent ditionem, atque notiones *ſecundariae*, quae apud *Golium* proſtant, ex *mixtura* hacce *rubri* cum *albo*, atque vtriusque *coloris confuſione* defluxerunt. Sic iam tandem dilucet *affectio* illa et *ſuffuſio ſanguinolenta oculorum*, quae *inflammatae irae* comes et index. *Sen.* de *Ira Cap.* I. *Flagrant et micant oculi; multus ore toto rubor; exaeſtuante ab imis praecordiis ſanguine.* Hoc ſignatiſſimo *charactere* tabella noſtra completur.

vſ. 30. (למאחרים וגו') Exquiſita et ſedi huic peropportuna verba. על מאחרים *tardantes, ſuper vino* היין, ei velut *imminentes* compotando, et *adfixi; compotationes in multam noctem*, atque adeo *ad poſtremum* velut *diem, trahentes.* Confer *Pſ.* 127, 2. 2 *Sam.* 20, 5. Hoc *Latinis* erat *noctem vino extrahere, educere, producere, ducere.* באים non ſimpliciter *venientes*, non *intrantes;* ſed *conſortia*, vel *ſodalitates familiarius obeuntes.* Id verbo בוא ſaepius incluſum vidimus. Gemmula nitet ſub לחקר ממסך. Virtus *primaria* verbi חקר حقر eſt *tenuare, attenuare ad ſummam exilitatem;* et quaſi *elimare.* Monui iam ſupra *cap.* 18, 17. Hinc חקורה حقورة inter nomina *coelorum*, et quidem, vt in *Camuſo* enotatum *coelum quartum*, quaſi *ſublimiorem aethera* dicas; qui et *Hebraeis* שחק et שחקים a שחק *ſubtilius triuit*, et *attenuauit in puluerem.* Adde דק *tenuiſſime tritum* eadem in ſede *Ieſ.* 40, 15. Radix حقر ibidem declaratur per صغر *tenuis, exilis fuit.* Hoc in *Origine* quoque ſignat τὸ ψιλὸν, *raſiliter tenue*, vel *tenuatum:* vnde ad *rarum, exile, vile*, progreſſio facta. Inde الصغاير מחקרות المحقرات *tenuiſſima quaeque* conſignat. Iam vero vt a דקק *tenuis fuit, tenuiſſime fuit tritus*, oritur דקדק *tenuiſſime explorauit;* atque apud *Arabes* in III. *ſpecie* דוקק داق *ſubtiliter et minutim computauit;* ita חקר quoque iſtam *limatiſſimam* ac *ſubtiliſſimam explorationem* vbique locorum manifeſtiſſime exerit. *Iob.* 5, 27. vbi *Originem* abeſſe inſinuatum, חקרנוה nunc reddatur *tenuauimus illud, tenuiſſime elimauimus.* Iterum *Iob.* 28, 3. et *ad omnem exactiſſimam rationem ipſe elimans.* Adde 32, 11. Mitto reliqua. Teneatur tantum *Ier.* 17, 10. *tenuiſſime limans cor, terens ad coticulam renes.* Hinc iam vltro eniteſcit in *Gnome* noſtra,

ad ſubtiliter limandum temperaturam meri. *vſ.* 31. Ne radies *oculo* in vinum, quum rubicundum lucet, quum dat in poculo radiationem ſuam; incedit complanatiſſime. *vſ.* 32. Extremum eius vt ſerpens mordebit: et vt baſiliſcus iecur

noſtra, *ad tenuiſſime elimandam temperaturam.* מסך vt مسك eſt *miſcuit, temperauit* vinum. *Tenuare vini temperaturam*, appoſitiſſime, non ſine aculeo, locatum. Nempe *Eruditum* illud *palatum* perſtringitur, quod *in vinis*, atque *inter vina*, *ſapientiſſimum.* Eadem *figuratione* aculeata taxantur גברים לשתות יין *Heroes ad bibendum vinum;* et אנשי חיל למסך שכר *viri ſtrenui*, virtute praediti, *ad temperandum temetum. Ieſ.* 5, 22.

vſ. 31. (אל וגו׳) Iucunde contexta ſeries, et pulchris luſibus interſtincta. Reſpondent inter ſe אל תרא *caue intuearis*, radiante oculo, *vinum*, et כי יתן עינו *cum dabit oculum ſuum radiantem, in poculo.* ראה in *Origine* eſt αὐγάζειν; *radiare;* vnde *viſum radiantem* adſciuere quoque *Graeci.* עין *oculus*, item a *fluxu radiante* nomen indeptus, hic ſignificat *radiationem ſplendidam* ipſius vini. *Camuſ. Vox* עין *ſignat radiationem ſolis.* Apud *Golium* ex *Gieuh.* habes quoque *nummum aureum*, *numeratam pecuniam*, *ſpeciemue eius auream vel argenteam;* q. d. *radiationem.* Iſte *ſplendor radians* ſe in noſtro עין exerit *Dan.* 10, 6. *Ezech.* 1, 4. 27. et alibi. Non aeque promta phraſis יתהלך במשרים; ea *incedit quam rectiſſime*, vel *quam planiſſime*, reddi ſolet. *Ad aequitates incedit vinum*, quum *amuſſitata ſcintillatione aſſurgit in poculo;* quod *generoſitatis* eſt indicium: ſimulque *liberalia*, ac *generoſa omnia haurienti ingerit*, veluti, ac *promittit.* Geminum germanum exſtat *Cant.* 7, 10. *Palatum tuum vt vinum vberantiſſimum, incedens Dilecto meo ad aequitates:* hoc eſt, *ſcintillatione ſua generoſa*, *aequiſſima*, *liberaliſſima*, *generoſiſſima* quaeque et *ſpirat*, *et inſpirat.* Hoc adſpectu ſubnexum דובב שפתי ישנים *ſurrepens labia dormientium;* etiam *ſomniculoſos* quosque *ignea* ſua *titillatione animans*, atque *incendens.* כיס in *poculum* aequalia habet iura cum כוס; ex viciſſitudine *Radicum* mediis *Waw* et *Iod.* Vtriusque *Origo*, in *vertendo*, et *voluendo* ſita: vnde a *rotunditate* partim *poculum*, partim *loculum*, conſignat.

vſ. 32. (וכצפעני) Vocabulum צפע et צפעני quam ſpeciem denotet *Serpentis*, quaeſitum diu, nec inuentum, ſaltem non liquido euictum. *Boch. Hieroz. Part.* 2. *L.* 3 *Cap.* 9. litem diremit, atque *Baſiliſcum* ſeu *Regulum* eſſe demonſtrauit; ſic dictum per ονοματοποιιαν a *ſibilo* illo *horrendo quo vrat et necet;* vnde et *ſibilum* pro *Regulo* vſurparint *Latini* teſte *Iſidoro.* Addit vir ſummus, ad *Hebraeum* צפע allu

alludere verbum Arabicum سفع *Saphaa, flatu adussit;* et سوافع *καυσωνες venti adurentes;* ex crebra commutatione inter *Samech* vel *Sin*, et *Tzade*, quam phalange exemplorum fulcit. Adiungere potuisset ὁ πάνυ in *Dialecto Arabum* quoque صفع atque cum asseruari Thema سفع vnam tenere vim *adflandi*, *flatu* vel *sibilo feriendi.* Apud *Golium* sub صفع צפע reperies *manu lenius percussit in ceruice;* quod ex *Camuso* expressum, vbi extat: צפע *valet plaudere ceruicem alicuius collecta in pugnum manu, non vehementissime; vel potius, vt passa quis manu aliquem feriat; estque natum verbum.* Innuit esse ονοματοπεποιημενον, atque ex sono ipso effictum; quemadmodum et sororium صفق צפק et سفق ספק per *Samech*, et *Sin* quoque, in *Sacro Codice* reperiundum; *plaudere, complodere, percutere cum plausu*, i. e. *sonitu repercusso.* Apud *Latinos* eodem modo ortum verbum *plaudere;* cuius natiuam sedem manu monstrat Poeta, *Georg.* 3: 186. - - - *Blandis gaudere magistri Laudibus, et sonitum plausae ceruicis amare.* Vides cur *plaudere ceruicem* proposuerit *Phiruzabadius.* Caue credas ad *ceruicem* restringi. Sic sapiunt, qui e *Lexicis* tantum sapere possunt. Quicquid *cum sonitu verberatur*, id *plaudere* dicitur. Istam primariam *plaudendi* notionem, quatenus signat *verberationem cum sonitu reuerberato*, si expressisset *Golius* noster, *Harmonia* cum *Hebraeo Themate* confestim reluxisset. Eandem oculis ingerunt, quae nescio quo fato plane omissae, *Glossae* insignitiores *Camusi: Dedit ei complosionem dextrae eius; idest, stipulationem ei praestitit. Et emit, vendidit, res duas vna complosione; vna forma ac modo: aut simul semelque.* Consimiliter se res habet cum صفع צפע, quod si item per *plaudere, sibilante sono ferire, applodere ictum* fuisset conuersum, neminem ignorare fuisset *Etymon* τȣ צפע et צפעני, adiuncta praesertim vberiore illa luce, quae ex agnato سفع שפע redundat. Illam oculis subiecisse e re fuerit. *Camus. Verbum* שפע *de alite, plausit alas suas, valet, percussit cum sono; nec non alter alterum, est, percussit ictu resonante. Item, rem aliquam nota inussit. Ventus quoque pestilens dicitur faciem alicuius plaudere, ferire, quum eum feruore suo adurit simplice statu tactuue. Item, per antias, est arreptum trahere; vt in illo Alcorani,* (*Surat.* 96: 15.) *sane applodemus per antias*, vultum eorum, *hoc est, prehensis antiis trahemus eos ad ignem Gehennae; vel denigrabimus faciem; vel nota inuremus igni damnandorum. Denique venti plausores,* (*qui cum sibilo feriunt*) *vocantur, qui pestilenti flatu perurunt ac denigrant.* Alia complusćula, quae hunc *flatum adurentem* prae se ferunt apud *Golium*, amputo; quum ex hisce iam satis dilucescat genuina verborum صفع et سفع potentia, cum pulchro illo *Etymo* quo *Bochart.* naturam appellationis צפע et צפעני in *Basilisco* ad viuum repraesentabat. יפרש) Distinentur iudicia Eruditorum ad verbum יַפְרִשׁ, nuspiam alibi, ista quidem forma, reperiundum. In

iecur diffindet. *vſ.* 33. Oculi tui ſpectabunt alienas *mulieres* : et cor tuum ſtruet euerſiones. *vſ.* 34. Et fueris vt

Kal פָּרַשׁ ſemel tantum occurrit *Leu.* 24, 12. vbi vertitur *explicuit*, *diſtincte dixit.* In *Pyhal* פֹּרַשׁ *explicari*, *diſtingui : Num.* 15, 34. *Neh.* 8, 8. In *Niphh.* ſemel iterum, *ſeparari : Ezech.* 34, 12. vnde פֶּרֶשׁ *fimus Exod.* 29, 14. et alibi, a plerisque deriuatur. Veteris linguae copiam pandunt *Arabes* ſub فرث פָּרַשׁ; nam vt פֶּרֶשׁ, ita فَرْثٌ exponitur *fimus*, *et faeces, quae in ventriculo animalis continentur.* Notio ducta a *findendo*, et *fiſſum effundendo.* Rem oculis ſubiiciat *Gieuhar.* פרשת *populo cophinum dactylorum*, *dicis quum eum findis, et ſpargis quidquid in eo.* Item פרשת כבדה *iecur eius*, *in I. vt et in II. cum infin.* תפריש, *quum eum transadigis viuum : prout VII.* אנפרש כבדה *valet fiſſum effuſumque eſt iecur eius. In IV.* אפרשת אלכרש *ventriculum, vſurpas, quum eum diffindis et effundis quicquid in eo. Siccitides auctor eſt, hinc dici*, *ſocios meos* אפרשת *quum eos opprobrio publico obiicis.* Abſolute; quaſi dicas *effiſſo ventriculo, effuſo hepate, ipſos lacerandos abieci.* CAMVS. *In IV.* אפרש אלכבד *dicitur de eo qui diffindit iecur, atque effundit faeces, ſiue quidquid ibi continetur. Item ſocios ſuos* אפרש *eſt, expoſuit eos opprobrio hominum, ſiue publicae ignominiae obiecit.* Eſt vetuſta *formula*, aliquid *Prouerbiale* redolens; quod numeris coloribusque ſuis expreſſum *Iob.* 16, 13. *Corona facta inuadunt me iaculatores eius; ſulcat renes meos, neutiquam remolleſcens; effundit in terram fel meum, ſiue folliculum hepatis.* Adde *Iob.* 20, 25. Hac ſignatisſima potentia *Haririus Conſ.* 21. *Neque Lignum meum decorticauit moles moleſtior : Neque dentem meum fidit acies hepar diffindens.* חד פורש *acies hepar findens*, et quidem *viuo, videntique*, praebet imaginem *acerbiſſimae calamitatis* ac *miſeriae*, qua quis *vitalibus* veluti *confoſſis*, atque *effuſis viſceribus*, *ſpectaculo* eſt, et *horrorem incutit.* In *Hamaſa* Poeta Vetus: *Sidit a rupe dura praeceps, effiſſumque ſub illa eius hepar.* Hinc celſa ſane ac potenti *figuratione* nobis vltro nunc ſubnaſcitur, creſcente oratione, *atque vt Baſiliſcus fiſſo abiiciet hepate.* Illud *hepar*, cum *effuſione fellis* et *viſcerum* conſtans vſus Linguae huic verbo dicauit; ac propterea plenisſimo iure hic inſeritur. Quam late pateat *fiſſum* illud et *effuſum hepar*, nemo non cernit; nec difficile eſt oculis vtenti diſcernere a *findendo* quoque ortam ſignificationem *explicandi* et *diſtinctius explanandi*; quam ſupra attigi; quin et *ſeparandi* ac *diſpergendi* alteram illam; quam et *Arabes* ſub تفرث frequentant. In haec curſum admittere haud vacat.

vſ. 33. עיניך וגו') Propenſus ſum in eorum mentem, qui זרות *aliena* dedere; nam *venter mero aeſtuans*

V

vt cubans in corde maris; quin vt cubans in capite mali nautici. *vs.* 35. Sauciarunt me, neutiquam excoriatus sum;

vt *Hieron.* ait, *facile libidinem spumat;* subnotante *Mercero.* Sic זרות *alienas* absolute habuimus *Prov.* 22, 14. et נכריות *peregrinas* passim in his Prouerbiis. In sequente membro תהפכות non simpliciter *peruersa* vel *peruersitates* sonat, sed *peruersiones*, atque adeo *subuersiones* pietatis, religionis, virtutis: secundum ea quae ad *Cap.* 6, 14. deduxi. ידבר *loquetur* rectius hic ex *Origine* dederis *struet, instruet.* Est etiam vbi דבר valeat *machinari;* vt 2 *Chron.* 22, 10. *Et Athalia machinata est aduersus omne semen Regium:* i. e. *struxit insidias, perniciem.* Ergo *Cor tuum struet, machinabitur subuersiones*, ea, quam loco laudato insinuaui, amplitudine et grauitate.

vs. 34. (והיית וגו') Pulcherrima est et appositissima *figura,* qua *ebrietas* comparatur *salo,* et quidem *procelloso*, omnibusque *ventis agitato;* quod omni momento praesentissimam mortem intentet, atque absorbere minetur. *Tali in salo cubare*, id est, *dormire securum,* est *insanire.* Eadem, et maior, insania vexat eos, qui *se vinolentiae tradidere,* atque *mero sese mergere* assolent; hi *iacent* tanquam in *alto mari; aestuans eos iactat salum; vento, procella, vortice omni circumaguntur;* omnia *praesentissimum exitium* vel *vitae* vel *animae, comminantur;* et tamen *cubant* vesani hice, *atque in vtramque aurem securi dormitant; somno vinoque sepulti* vere, non tam quoad *Corpus*, quod non excludo tamen, quam quoad *mentem,* quae ineluctabili vitio fascinata, eodem magis magisque obbrutescit, omni sensu rationis ac religionis extincto. Altius scandi vix potuisse videtur; et tamen escensum est; quum subditur; *Quin sicut cubans in summitate mali.* Docte *Iun. in corona carchesii;* est enim *carchesium* illa *mali supremi pars*, ad quam *antenna religatur.* Ei *carchesio* nomen inditum a חבל *fune nautico.* In periculosum hocce fastigium saepius erepat necesse est, cui ardua statio a gubernatore commissa. Ibi assidens si somno se permittat, non iam discrimen incurrit mortis, sed pro conclamato ac deposito est habendus, quum inde citra miraculum viuus discedere haud possit. Imaginem hancce implet *madulsa*, qui mero dies noctesque *madide madere* amat; *summi mali carchesium* occupat veluti, ibique *salutis* suae *praesentis* ac *futurae securus cubat, altissimo sopore*, ac *lethargo oppressus:* haud dubie inde *praeceps* iturus, *vastisque gurgitibus,* qui infra eum dehiscunt, *hauriendus.* Habes *Allegoriam,* qua nil cumulatius, exaggeratiusque, vel viuidissima vis ingenii concipere valeat. Quod si in *malo* hocce *nautico,* eiusque *carchesio,* figurari simul statuamus *superbam* et *temerariam imaginationem ebriosorum*, qua sibi omnia tuta, et secundo cursu ex votis itura promittunt, habebimus forte, quod *Tabellam* hancce insigni lumine *Allegorico* condecorare queat. Nil interim contendo: atque rem in medio relinquo.

 vs. 35.

ſum; contuderunt me, nihil omnino ſenſi; quandonam expergiſcar? addam, hoc ipſum quaeritabo iterum.

CAPVT

vſ. 35. (הכוני וגו') Grauitas, dignitas, veritas etiam *Gnomes* exigunt, vt verba הכוני *verberarunt me*, et הלמוני *contuderunt me*, ad *vinum ipſum* ſeſe referant, atque ad *grandia pocula* quibus inter ſe concertarunt *Heroës illi ad bibendum, et viri ſtrenui ad temetum temperandum*. His flos honosque ſermonis *figurati* relucet in verbo הלם *tundere, Ieſ.* 28, 1. vbi שכרים הלומי יין *Temulenti contuſi a vino* inducuntur. Eodem colore enunciatum *Ieſ.* 16, 8. *Vitis Sibmaea, cuius generoſae propagines*, vel *palmites luxurioſe fuſi*, הלמו בעלי גוים *contuderunt Dominos Gentium*; id eſt, *viros principis conſauciare ſolebant*, ac *deponere*. Ea venuſtate *ſaucia vena mero* apud *Mart.* extat, et *ſaucios ac crapula vinolentiaque madidos*, dixit *Apul.* nec non *ſaucia mente fluctuare*, ad illud *Poetae:* - - *Percuſſus tempora Baccho*. Apud *Horat.* quoque *ictum caput*, eſt *Baccho percuſſum*. Dubitari proinde nequit, quin et הכה *percuſſit* in hanc *metaphoram* ſit admiſſum apud *Hebraeos*. Hinc admirabiliter conformatum, *Enimuero percuſſerunt me, et non ſum excoriatus: contuderunt me, et non ſenſi. Quandonam expergiſcar? Addam quaeritabo illud amplius*. Dexterrime locata ſingula. הכוני *percuſſerunt* me compotatores mei, *vuidis* me *poculis* prouocantes; בל חליתי nequaquam tamen *excoriatus ſum: iucundae plagae: grata vulnera; iuuat* ita *ſaucias* habuiſſe *venas mero*. Eodem tenore ſubnexum, הלמוני *contuderunt me*, magnifice me *dedolarunt*, ac *depoſuerunt vino;* בל ידעתי *nequaquam* tamen *ſenſi;* nempe *mali quicquam;* ſed contra potius, *laeta* illa *certamina, laeti ictus, blanda verbera, quibus* denuo *contundi geſtio*. Hanc ſane mentem ſuggerunt, quin depoſcunt haecce: מתי אקיץ *quandonam expergiſcar?* Vix pati poteſt molli in ſtrato. Adeo inflatae heſterno Baccho feruent venae, vt *crapulam edormire* homini longum ſit. *Abſorptus a vino;* vt pulchre vates, denuo *ſorbire geſtit*, atque hanc *vnicam* ſibi *requiem* et ſentit, et quaerit. Huc aurigatur clauſula appoſitiſſima, אוסיף *pergam, ſuperaddam;* easdem *pugnabimus pugnas;* אבקשנו עוד *quaeritabo illud iterum, amplius*. Adfixum נו vel ad *vinum* recurrere poteſt, vel ad *Sympoſium*, et *ſodalitium* compotantium, ſeque tam amicis ictibus conficientium. Scenam eandem inſtruxit *Ieſai.* 56, 12. *Venite, capiam vinum*, et *deglubemus*, euacuatis vtribus meraciſſimis, *temetum; eritque, vt hodiernus, dies craſtini, magnus, excellenter*, vibranter, *intenſiſſime*. Vide quae ad *vſ.* 20. praeceſſere.

CAPVT XXIV.

Vers. 1. Ne aemulatione flammeris in homines maleficos: et ne cum ipsis esse concupiscas. *vs.* 2. Nam vastationem exaestuat cor eorum; et aerumnam labia eorum struunt.

Vs. 1. (אל וגו׳) Intactam praeterire nequeo insigniorem vim, quam verbum קנא *candescere, inflammari*, nunc exerit; non tam *inuidiam* signans hic, quam *aemulandi ardorem*, cum *admiratione fortunae* et *felicitatis* coniunctum. Ζῆλος *Zelus*, item a *feruore* ductus, saepissime istam *admirationem* cum *aemulatione*, ac *studio imitandi*, infert; et Ζηλεῖν est *aemulari, admirari, beatum praedicare*, μακαρίζειν. Inde Ζηλωτοὶ *beati, diuites*. Hinc dilucet אנשי רעה *viros malitiae* non generatim omnes *malos* et *turpes*, sed speciatim designare *oppressores* ac *tyrannos*, κατ᾽ ἐξοχὴν istum titulum implentes: qui מְרֵעִים *Malefici* ab eadem *Radice Ps.* 37, 1. in argumento simili, appellantur. Apparet vtrobique digitum intendi in eos qui *oppressionibus* et *concussionibus* magnas opes conuexerunt, in culmine *fortunarum inuidendarum* splendentes. Confer mox *vs.* 19. huius *Cap.*

vs. 2. (כי וגו׳) שד est *vastitas* vel *a te inflicta*, vel *in te*. Consimiliter עמל est, vel *molestia*, quam *inferas*, vel *aerumna quam tute subeas*, atque experiare. Iam vero *meditari*, siue *aestuare vastitatem*, et *loqui molestiam*, pronius propiusque ad *actiuum*, quam ad *passiuum* sensum ferri videtur. Sed omnino praegnans constructio concipienda est, sic sese resoluens; *nam vastitas* est, omne id quod *aestuat cor eorum; et aerumna*, quicquid *labia eorum struunt, iactant, proloquuntur*. Planius. *Aestuat cor eorum diuitias, opes*, vel per malitiam, oppressionem, tyrannidem *extruendas*, atque *culmen fortunarum eminens;* haec omnia tamen *nil aliud quam* שֹׁד ipsa *vastitas, grauissimis ruinis* mox illos *oppressura*. Iterum, *Quae Labia eorum struunt*, et *quibus se insolentius efferunt*, בֹּטְחִים עַל חֵילָם *recumbentes securissime super opulentia sua; et in spissitudine aggesta diuitiarum suarum gloriantes Ps.* 49, 7. vt in praesenti *mera* sunt *aerumna* עמל ac *materia poenae*, ita breui *improbam Domum obruent*, atque *exitio dabunt*. עָמָל pro *aerumna* et *calamitatibus grauioribus* passim occurrit. שְׂפָתִים *Labia* nonnumquam *tumidam iactantiam* figurant, vt *Iob.* 11, 2. *Thren.* 3, 62. Plenius דבר שפתים *verbum Labrorum* est *iactantia*, et *gloriatio inanis: Ies.* 36, 5. et *Prov.* 14, 23. הגה *aestuare, exaestuare*, βράσσειν, ἐκβράσσειν ad *Cap.* 25, 4. infra enucleatum dabo. *Gnomen* hancce penitius adhuc excutienti duplex sese offert adspectus, *actiuus* simul et *passiuus;* vtrimque feriens: *Nam cor eorum aestuat vastitatem aliorum, in au-*

 ctores

struunt. *vſ.* 3. In ſapientia aedificatur domus: et in pru-
dentia conſtabilitur. *vſ.* 4. Et in ſcientia penetralia differ-
ciuntur; omni opulentia pretioſa; et iucunda. *vſ.* 5. Vir
ſapiens ipſum eſt robur: et vir ſcientiae neruabit vires.
vſ. 6. Nam per ſolertias conficies tibi bellum; et ſalus in
ſpiſſa

ctores redundaturam; et Labia eorum ſtruunt aerumnam in capita ipſorum reuoluendam. Hoc *aculeo ancipiti* armatus inſignis locus *Iobi.* 15, 35. *Hoc eſt praegnantem eſſe aerumna, et parere vanitatem; ita vt venter eorum fraudem praeparet:* qua in ſerie per quam altera declamatio violenta *Eliphazi* clauditur, cum *crimina Iobi*, ex mente hominis, tum *ſupplicia* in caput eius iuſtiſſime *deuoluta*, tribus vocabulis עמל און ומרמה comprehendit contexuitque animoſiſſimus innocentiae *Iobaeae* impugnator. Eadem comprehenſio, ſiue *ſyllepſis*, neruum huius dicti intenderet.

vſ. 3. בחכמה וגו') Explanationem modo datam adfirmat *oppoſitio;* qua inculcatur *Sapientia* demum *aedificari Domum ſtabili fundamento ſubnixam:* quin *penetralia* eiusdem *eſſerciri* omni *opulentia pretioſa* ac *iucunda: vſ.* 4. Notabilis Character in הון יקר *facultas*, i. e. *opulentia grauis*, ex *Origine* vocabuli יקר indicatus ad *Cap.* 12, 27. Obſeruanda hic tamen *Antitheſis*, qua innuitur, *Opes iniuſte* acquiſitas *nihil* habere *ponderoſi*, nihil *ſolide pretioſi;* quippe quarum *bracteatus* tantum *ſplendor*, et euanida felicitas. Eodem collineatur in הון נעים *opulentia iucunda:* id eſt, *vere ſuauis, amoena, delicata;* quam nihil *amarulenti* contaminet, ac conturbet. Habes idem quod *Cap.* 15, 6. inſinuatum, *In Domo iuſti opulentia ſpiſſum emunita; at in prouentu improbi, turbide foeculentum: cum materia paradoxorum*, quae *Cicero* attigit, *Quod honeſtum ſit, id ſolum eſſe bonum:* item, *virtutem ſibimet praeſtare felicitatem;* nec non, *ſolum ſapientem eſſe diuitem.*

vſ. 5. גבר וגו') Interioris quid elegantiae exerit *vir ſapiens* בעוז. Plerique *in robore eſt;* vel cum *robore eſt.* Fortius exit, *ipſum eſt Robur*, ex vſu *praepoſitionis* ב *in*, quo adfert *interiorem conditionem* ac *conſtitutionem rei*, vel *perſonae.* Non *ſibi* videlicet *Robur inuictum*, ſed et *aliis.* Ergo poſtremum quoque *Colon* non, *vir ſcientiae contendet vires*, vel, *viribus praepollet;* ſed potius, *neruabit vires* aliis, vt *Iob.* 4, 4. *Ieſ.* 35, 3. In vocabulo חכם *ſapiens*, alluſum ad *Originem* τα πυκινα *ſolide compacti*, monere ſuperuacuum. [*Graec. Alex.* atque *Syrus* cum *Chald.* voculam בעוז legerunt, aut legendam eſſe coniecerunt מעוז; literam מ in מאמץ iterum *praefixum* מ eſſe exiſtimarunt. *Graec. Alex.* praeterea vocabulum אמץ legit ארץ. *Vog.*]

vſ. 6. כי וגו') Aptiſſime ſubnectitur, *In ſolertiis*, (τα חכם *ſapientis*

ſpiſſa compactione conſiliantis. *vſ.* 7. Celſitudines craſſe ſtolido omne genus ſapientiae: in porta non aperiet os ſuum.

pientis videlicet, qui בעוז *ipſum Robur* ſit, quo *alios neruare valeat*) *facies bellum; et Salus in ſpiſſitudine conſiliantis.* Aliquid languoris huic *verſui* ſuffuderat praecedens a genuino ſenſu ac vigore nonnihil deflexus. Languebat praeſertim, *in multitudine conſiliantis Salus.* Hoc indigebat fulmentis, *modo ſint rei militaris periti; et, modo ne conſilia reuelentur.* Noſtra *ſpiſſitudo* vtrumque vltro amplectitur. Redeatur ad *Cap.* 11, 14. qui locus noſtro parallelus: addaturque *Cap.* 15, 22. [בְּרב *Graec. Alex.* legiſſe videtur בְּלב. *Vog.*]

vſ. 7. ראמות וגו') Vix reuelli me patior a nobili ſententia, *ſublimes* ſunt *craſſe ſtolido ſapientiae;* vel potius *ſublimia* ſunt *ei*, *ardua*, *inacceſſa; eo eniti* nec *ſuſtinet* ipſe, nec ſane *poteſt.* Id ex ראמות bono iure exſculptum: nam ad *Aramaeam* et *Arabicam* normam a רום *celſus fuit*, in *partic. praeſ.* naſcitur רָאֵם pro רָם ad *Euphoniam:* cuius *plurale* רָאֲמוֹת, *media* in *quietem* data, reddit רָאמוֹת. Nulla ſic *Mater lectionis;* quae multorum oculos in talibus praeſtrinxit. Quid, quod *Radix* extiterit רָאַם? vnde רְאוּמָה nomen *proprium*, *Gen.* 22, 24. et רְאֵם *Bos Sylueſtris:* vt et רָאמוֹת ſpecies *gemmarum Iob.* 28, 18. Has minus dextre hic arripuit *R. Salom.* quaſi innueretur, *ſtolido ſapientiam inuentu difficiliorem*, *inſtar gemmarum.* In *Comment. Iob.* 39, 9. de ראם *boue Sylueſtri* agens, commonui رأم ראם apud *Arabes* eſſe *conſolidari*, *firmius coaleſcere.* Inde vtrique voci lucis quid foenerari conatus ſum. Notio iſta *Zach.* 14, 10. *Hieroſolyma* רָאֲמָה *coaleſcit firmius*, ſiue *ſolidabitur; et ſedebit ſua in ſede.* Reduci ſolet ad רום, vt ſit, *celſa erit.* Id iam ſi aptum aeque, non aeque tutum ac firmum. *Inſtauratio* quoque, et *rerum collapſarum conſolidatio*, ſi locus rite expendatur, feriei accommodatior forte iudicabitur. Apud *Arabes* رأم الجرح eſt *conſolidauit vulnus;* itemque *conſolidatum fuit:* ſiue de *Corpore*, ſiue de *ſtatu Reipublicae:* metaphora ducta a *vaſe fracto*, quod *proprie* dicitur ראם *conſolidari.* In *Camuſo* quoque extat *ſolidauit funem, intorſit eum vehementius.* Signatur aliquid ita *intortum*, vt *conflatum conſolidatumque* videatur. Hoc et *Zachariae* loco robur addit, ad *fundamenta* et *moenia vrbis inſtaurandae* ſeſe porrigens: et huic noſtro forte genuinam mentem refundit: vt ראמות ſonet *ſolidata*, ita *firmiter nexa*, *plexa*, *intorta*, vt *craſſities* et *ſtupor* τ8 אויל *ſtolidi* illuc ſeſe penetrare nequeat. Non inuenuſtus hinc ſubnaſceretur luſus inter חכמות *ſolidas compactiones ſapientiae*, et ראמות *conſolidata*, *conflata*, eoque *impenetrabilia.*

vſ. 8.

ſuum. *vſ.* 8. Qui ſummas ſubducit ad malefaciendum, magiſtro verſutiarum ipſi nomen ponent. *vſ.* 9. Verſutia craſſitiei, lapſatio: et abominatio homini, *vt ſit* Sannio. *vſ.* 10. Remiſiſti temet in die conſtrictionis! conſtrictio *ipſa ſit*

vſ. 8. (מחשב וגו') In verbo מחשב contineri *ſummam perputatam*, et *perpolitam*, ſaepiuſcule ſupra vidimus. Cernis cur בעל מזמות *Dominus Magiſter*, *Architectus machinationum*, *verſutiarum* et *ſcelerum*, appellandus eſſe dicatur, qui iſtam artem percallet. *R. Leui*, fidiculis vexans et torquens omnia, hinc extudit, *qui cogitat aſſociare ſibi* principia Philoſophica, *is vir circumſpectus appellabitur.* הֵרֵעַ inuita *Analogia* a רֵעַ pro רֵעָה, *Socius*, a רָעָה. Sententia ipſa, frigus merum.

vſ. 9. (זמת וגו') *Aſtutia, aſtuta machinatio craſſitiei* ſtolidae, *Lapſatio; et abominatio* eſt *homini*, *Sannionem agere.* Omnia refero ad *Sannionem*, id eſt, *Religionis* et *Virtutis irriſorem.* Is in ſua אולת *craſſitie ſtolida* pollet tamen vt plurimum φρονηματι σαρκος, et זמה *aſtutia* atque *audacia* quadam *temeraria*, qua *praefidit; elata manu peccans, Deumque* ipſum *impugnans.* Hanc vim exerit vocula זמה *Iob.* 31, 11. *Ier.* 13, 27. *Ezech.* 22, 11. *Leu.* 18, 17. et 19, 29. In omnibus hiſce ſentire eſt *gradum profligatiſſimum peccandi*, ad *profanitatem*, et *contemtionem* vsque Numinis. Ergo חטאת non *peccatum* infert, quippe quod in זמה iam culminat, ſed *Reatum mortis*, et *Lapſationem interitum tracturam.* Eodem ſenſu adnexum, *Et abominatio homini*, vt ſit *Sannio.* Atrox hocce crimen *hominem* plane reddit *abominandum;* et ſub *execratione* Dei *peſſime exſcindendum.* Licet quoque ſic ſtruas; *et abominatio homini* erit *Sannio.* Hoc eſt, *Exciſus* tandem, et peſſimis *eradicatus* exemplis, omnibus ſeculis *horrori* erit atque *abominationi.*

vſ. 10. (התרפית וגו') *Si remiſſus fueris die anguſtiae*, *adſtringe robur tuum.* צר *imperat.* verbi צרר *ſtrinxit, adſtrinxit, inſtrinxit.* Inde צרה *anguſtia* ducta, quod *ſtringat; conſtringat*, et quidem *vehementius*, ac veluti *ſub ſtridore* inde reddito. Hunc *ſtridorem ſtringentem* صر *Tzir* appellitant *Arabes*, et صرة *Tzirra;* vt صرة *Tzarra*, quod *Hebraeae* צרה reſpondet, *vehementiam angoris*, *moerorisque*, *cum ſtridore* veluti *adſtrictam.* Illa *proprietas* non ſentitur tantum, ſed quodammodo etiam auditur in verbo صَرَّ צַר pro צָרַר *adſtrinxit faſciculum, crumenam*, quae صُرَّة צְרוֹר inde appellata. Habes vſum ſignatiſſimum *Sacri Codicis:* vt 1 *Sam.* 25, 29. *Eritque anima Domini mei* צרורה בצרור חיים *inſtricta*

sit robur tuum. *vs.* 11. Eripere captos ad mortem, et nutantes ad lanienam. Si subftrinxeris! *vs.* 12. Quod dicas, ecce non noueramus hoc: an non librator cordium, ille intelliget; et qui obseruat animam tuam, ille cognoscit: et retribuet homini secundum opus suum? *vs.* 13. Comede, fili mi, mel; quia bonum est: et eliquatio eius dulcis

stricta in fasciculo viuentium. Plura ad *Iob.* 26, 8. Inde *Ies.* 8, 16. צור תעודה *instringe testimonium, veluti in sacculo condendum*, et *obsignandum*, scil. vt *Hos.* 13, 12. Consimiliter in *imperatiuo* צַר *instringe robur tuum.* Pulchra *Antanaclasis* inter צרה *constrictio* angoris, et צר כחך *instringe vires tuas:* quasi, *constrictus rebus angustis, instringe te;* quod commode ac venuste figurari posset ex vsu ancipiti *τα stringere.* Quum tamen eadem haec *forma* צַר *adiectiue* sonet, *strictum*, pro *angusto*, et *angustia*, vt 2 *Sam.* 24, 14. itemque 2 *Sam.* 1, 26. *Ps.* 31, 10. *Ies.* 26, 16. aliisque in locis; eadem virtute retenta, animosius adhuc dari posset: *Remissus si sis* die *angustiae, angustia sit robur tuum.* Ad *Originem* nitidius: *Remissus si sis in die constrictionis, constrictio ipsa sit robur tuum.* Id est, *ipsa mala robur* tibi *addant.* Ita *Lyricus: Per damna, per caedes, ab ipso Ducit opes animosque ferro.* Nempe *virtus*, vt *palma*, quam magis opprimitur, tam magis assurgit, atque enitescit.

vs. 11. הצל וגו') *Eruere captos ad mortem, et nutantes ad lanienam.* Ponit officium. Ei succinit: *Si parseris!* Est *debortatio* grauis, *fulmine* armata *execrationis:* in qua per *subticentiam mors* et *laniena*, iustissima talionis lege, *intentantur* cessanti. Eadem *Syntaxi Gen.* 26, 29. אם תעשה עלינו רעה כאשר לא נגענוך *Si malum feceris aduersus nos! quemadmodum non attigimus te* etc. Sentis *imprecationem*, qua *vindex denuncietur Deus, si mali quid patretur.* Consimiliter, *si substrinxeris, si parseris!* id est, *caue manum cohibeas! caue cesses!* הצל *Eruere*, pro *erue*, solenni structura. לקחים למות *capti ad mortem*, omnino sunt, *qui ad iniustum supplicium rapiuntur.* Iidem signatissime, *nutantes ad lanienam;* hoc est, *in bona causa succumbentes*, et *ad lanienam traditi.* Tales *eruere* publica religio, publica exigit salus. Fulmina execrationis Diuinae feriant necesse est talem Regionem, vbi id toleratur; vbi ad id saltem conniuetur et tacetur.

vs. 12. כי וגו') Multo nunc viuidior refutatio, et depulsio excusationis, qua neglectum hac in parte officium ferme praetexi solet, *Quod mihi dicas*, quisquis es, *ecce non cognoscebamus istud! an non Librator cordium ipse distincte intelligit; et qui obseruat animam tuam, ipse cognoscit; reddetque homini secundum opus suum?* Qui metu potentiae, vel factionis, loqui non sustinent

cis ſuper palato tuo. *vſ.* 14. Sic ſentito ſapientiam animae tuae, ſi inueneris; ſane ſolidum *eſt* extremum, et expectatio tua non ſuccidetur. *vſ.* 15. Ne inſidieris, improbe! manſioni iuſti: ne incurſes recubationem eius. *vſ.* 16. Nam ſepties cadet iuſtus, et ſurget: at improbi impacti in malum obhaerent. *vſ.* 17. Quum cadet inimicus tuus, ne laeteris; et cum impingetur, ne exſultet cor tuum. *vſ.* 18. Vt ne videat Iehoua, et malum ſit in oculis eius: aeſtumque naſi ſui de ſuper eo *ad te* conuertat. *vſ.* 19. Ne efferueſcas in maleficos: ne inflammeris in improbos. *vſ.* 20. Nam non erit extremum malo: lucerna improborum nigreſcet extincta. *vſ.* 21. Reuerere Iehouam, fili mi, et regem; cum nouantibus ne commiſceas temet. *vſ.* 22. Nam deſubito ſurget moles eorum praegrauans, et

nent pro innocentia, ferme in hoc ſubterfugio deliteſcunt; quin ſemet quoque quaeſito hocce colore eludunt, ac praeſtringunt: *Ecce non noueramus hoc: Nobis iſta cauſa non liquebat. Temerarium* fuiſſet *ei ſe immiſcere:* quaeque alia cor veteratorium in talibus largiter ſuggerere ſolet. Folia ficulna; quae crimen apud homines forte velare, quin conſcientiam proditi ſanguinis ad tempus ſopire, queant. *Librator* tamen *cordium* ſe non patitur ludificari; ſed mox vindex aderit; et נצר נפשך *ſeruator animae tuae*, vel potius *obſeruator*, eiusque penetralia pertentans, *ipſe cognoſcet; atque te praeuaricationis turpiſſimae reum peraget.*

vſ. 22. (כי וגו') Duplex anſa *affixorum* in אידם et פיד שניהם, quae vel *actiue*, vel *paſſiue* ſe praebent. Haud incommode ſic elibrari poſſent *cola*, vt אידם *paſſiue* ad שונים *τας διαφορας propius* recurreret, et פיד שניהם ad *remotius*, *Deum et Regem.* Malim tamen cum *Merc.* vtrumque vt membrum vno exeat tenore: et אידם ſit *exitium ab illis inflictum.* Vocula איד proprie *grauem molem* ſignat, ſub cuius *pondere* quis *curuetur:* vt ad *Iob.* 18, 12. inſinuatum. Ad noſtram conſtructionem *actiue* etiam venit *Iob.* 31, 23. *nam terror ad me grauis moles Dei.* Hoc vel *exitium* a Deo *inferendum;* vel *Maieſtatem Numinis grauem*, et *grauantem*, ibi denotare poſſe indicaui. Eadem *Maieſtas* hic admirabiliter quadraret: *Nam repente conſurget Maieſtas eorum, graui mole eliſura*, יקום; vel, ſi malis, *ſtabit formidoloſa, fulminibus armata;* vt in *Iobi* illo loco פחד אלי *Terrorem mihi incutiebat.* Altera vox פיד rarior adhuc, et ter quaterue tantum reperiunda: circumluditur in *Lexicis*, quae dant *ruinam, calamitatem, contritionem, infortunium, interitum*, alia; quae *Originem* magis implicant ſua copia, quam vt eam explicent, atque certa in ſede collocent. Apud *Arabes* inter

et plagam feralem amborum quis cognoſcat? *vſ.* 23. Etiam haecce ſapientum: agnoſcere perſonam in iudicio, nonbonum. *vſ.* 24. Dicens improbo, iuſtus tu, configent eum populi; deſpumabunt in eum nationes. *vſ.* 25. At redarguentibus, Macte eſto! acclamabitur; et ſuper eos veniet

inter nomina *Mortis* فوت פור et فيد פיד: atque Radix *med. Waw* et *Ie* per مات מות *mortuus eſt*, exponitur in *Camuſo*: itemque in IV. אפרת פלון *notat male perdidi* τον δεινα *atque morte adfeci.* Hanc *ſecundariam* eſſe, et *metonymicam* virtutem, quiuis facile ſentiat. Ducta illa a *primaria* vi *liquandi*, *eliquandi*, vnde ad *macerationem liquantem* et *diſſoluentem mortis* procliui itum gradu.

vſ. 24. יקבהו וגו׳) Grauia verba נקב et זעם. Prius, vt نقب, eſt στιζειν, *figere*, *configere*, *defigere* execratione publica; vt ad *Iob.* 3, 8. indicaui. Poſterius זעם زغم eſt *ſpumare*, *deſpumare.* Ex V. *ſpecie* inde *Camuſus* exhibet: הזעם *de camelo* גמל *valet ſpumam per maxillas huc illuc verſauit; eſtque haec Radicalis verbi virtus; quod eo eualuit, vt adhibuerint illud in eo, qui cum ira loquitur ſaeuiens.* Cuncta iam e limpido fluunt: et *deſpumatio* vniuerſam iſtam ſeriem amplectitur. *Deſpumat* nempe, qui *cum feruore aſſeuerat:* quod tandem cumque. Item *ſpumat*, *deſpumat*, qui *cupiditate feruida laborat.* Denique *ſpumat*, *deſpumat*, qui *feruidius in iram erumpit*, atque *ſaeuis aliquid et ſeueris verbis deteſtatur.* Habes planiſſime, quod *Latinis* erat *ſaeuire*, *deſaeuire.* Hoc omnia loca egregie implet. *Pſ.* 7, 12. אל זעם *Deus* ὀργιος *omni die deſpumans*, *deſaeuiens*, *ſaeuam vindictam exercens.* Item *Ieſ.* 66, 14. *deſpumabit*, *deſaeuiet*, *erga inimicos ſuos.* Sic *Mal.* 1, 4. *Appellabuntque Edomum terminum improbitatis*, *populum in quem deſaeuit*, *deſpumat*, *Iehoua in ſeculum.* cet. cet.

vſ. 25. ינעם וגו׳) In verbo ינעם, praeciſe et abſolute poſito, aliquid interioris elegantiae reſideat neceſſe eſt. Sunt qui ſuppleant, *ſuauis*, id eſt, *propitius erit* Deus. Alii *imperſonaliter* efferunt, *ſuaue erit.* Id bono iudicio ad *fauſtas comprecationes* relatum a *Merc.* Antiquiſſimum huncce vſum ſcrinia nobis *Arabum* aſſeruarunt. Inter ſolenniſſima nempe verba, et *formulas acclamationum* et *comprecationum publicarum* erat نَعَمْ, aut نُعْمَ נעם *iucunditas!* pro *macte virtute eſto! Euge! Bene habet! Feliciter!* Item נעם עין *iucunditas oculi tibi ſit!* Pro *omnia tibi fauſta ac felicia eueniant velim:* nec non *iucunda fruaris aurora.* Aliquem *verbis* iſtis *precantibus ſalutare*, aut *celebrare*, vocatur تنعيم הנעים. Ergo, *Redarguentibus iucunditas erit*, ſpeciatim nunc valet, *iucundae contingent iis acclamationes*, atque *fauſtis comprecationibus cumulabuntur.* Nobili huic ſenſui reſonat; *et ſuper eos veniet benedictio boni.* Quicquid *exuberantiae* omnium *votis* in eos con-

niet benedictio boni. *vſ.* 26. Armatus eſt labia, qui reſpondet verba amuſſitata. *vſ.* 27. Inſtrue foris opus tuum, et apparatum tibi conſtrue in agro: poſtea tum domum tuam aedificabis. *vſ.* 28. Ne exiſtas teſtis temere in proximum tuum: nam quid dilaxares labia tua? *vſ.* 29. Ne dicas; quemadmodum fecit mihi, ſic illi faciam: reddam vnicuique ſecundum opus ſuum. *vſ.* 30. Iuxta agrum viri tardatoris

congeritur, Diuinitus *ſancietur;* ac *conſummabitur.* Suauiter inter ſe concinunt נעם *tener, mollis, iucundus, amoenus fuit:* et טוב *vberauit, ſuccoſus fuit.*

vſ. 26. ישק) Primigenia virtus verbi נשק ſita eſt in *pangendo, arctius conſerendo,* et *compingendo.* Ea apud *Arabes* reſeruata ſub نسق et نشق. Inde generatim habes primo *compactionem aequabili ſerie iunctam.* Ea attendenda *Ezech.* 3, 13. Secundo *appactum oſculum.* Tertio *panopliam*, ſiue *armaturam* pulchre *conſertam* ac *compactam.* Ex poſtrema hac claſſe accepere nonnulli *Gen.* 41, 40. *ſecundum os tuum* ישק *armabitur omnis populus meus.* Plerique de *oſculo reuerentiae* exponunt. Id iam non diſcutio. Sed offerre ſuſtineo heic loci ex hac ipſa poteſtate: *Armatus erit labia, reſpondens verba amuſſitata.* Praenobilis figura, *inuictis labiis armatum eſſe*, vel *panopliam habere in labiis.* Eam per ſe ſatis lucidam, magis adhuc illuſtrare et commendare poterit vſus verbi noſtri 1 *Chron.* 12, 2. נשקי קשת *armati arcu;* et 2 *Chron.* 17, 17. נשקי קשת ומגן *armati arcu et clypeo.* Iam vero iucunde *labiis* attribuitur *arcus;* attribuitur item *clypeus;* partim vt *telis impetat*, figatque; partim vt *eadem defendat*, atque depulſet. Exemplis in re plana ſuperſedeo. Inſtar omnium erit *Ieſ.* 49, 2. *Poſuitque os meum vt gladium; atque diſpoſuit me* לחץ ברור *in ſagittam nitidam; in pharetra ſua recondidit me.* Apprime *imaginem* luculentiſſimam ornant דברים נכחים *verba amuſſitata: ad amuſſim elibrata;* quaeque *inuicta firmitate* et *acie polleant.* Ita *Ieſ.* 59, 14. נכחה *amusſitatum non poteſt intrare:* et *Cap.* 30, 10. *Qui dicunt videntibus*, Prophetis, *ne videatis nobis* נכחות *amuſſitata: loquimini nobis blanda,* etc. etc.

vſ. 28. והפתית וגו׳) *Vt ecce labia tua dilaxes.* Hanc ſignificationem verbi פתה reſpexere LXX μη δὲ πλατυνε τοις χειλεσι. Quid ſint *Labia laxa*, et quis פתה שפתים *laxus labiorum* ſupra *Cap.* 20, 19. diſcuſſum. Inde percipias cum generatim *omne futile, mendax, temerarium*, tum ſpeciatim figurari *delatoriam nundinationem*, et quidem, quod hic vel maxime attenditur, *periurio cumulatam.* Hoc vere ϛομα απυλωτον, in omne *nefas ſemet dilaxans*, et effrenato impetu ruens. Struas licet; *et num dilaxares labia tua?* vel *nam certe dilaxares labia tua*, et poſt *mendacium* in *periuria* prorumperes.

Vſ. 4.

toris transiui; et iuxta vineam hominis destituti corde.
vs. 31. Et ecce increuerat omne illud carduis: operuerant
faciem eius spinae; et maceries eius lapidea erat destructa.
vs. 32. Et dispexi, apposui ego cor meum: vidi, cepi disci-
plinam. *vs.* 33. Parumper somniorum, parumper dor-
mitationum, parumper complicationis manuum ad cuban-
dum. *vs.* 34. Et venerit grassator, lacera egestas mihi tua;
et rasa mihi tua penuria sicut vir clypeatus.

CAPVT XXV.

Vers. 1. Etiam haec sententiosa dicta *Salomonis*, quae ex-
cerpserunt homines *Ezechiae*, Regis *Iudae*. *vs.* 2. Glo-
ria Numinis occultare verbum; et gloria Regum limatius
vestigare verbum. *vs.* 3. Coelum quoad celsitudinem; et
terra quoad profunditatem; et cor Regum; peruestigare
non est. *vs.* 4. Exaestuare scorias ab argento; et emicabit
conflatori vas. *vs.* 5. Cum aestu eiectare improbum ante
faciem

Vs. 4. 'הגר וגו) Vt natiua Radicis הגה dignitas, atque huius *Allegoriae* splendor, luceat, teneatur ex *Arabum* هجى primigenia vis *feruoris aestuantis*, siue *exaestuationis*, quam obtinet *Graecum* βρασσειν, εκβρασσειν· *Hesych.* Βρασσει. ζεει. αναβαλλει· itemque Βραζειν, το ησυχη οδυρεσθαι· plane vt הגה. Iterum Εκβρασθειη, εκβληθειη, απορριφειη· et εκβρασμος, εκζεσις, ταραχη, ταραγμος, θορυβος. Omnia eadem in *Hebraeo*. Αποβρασαι, quoque in *Etym. M.* est διαπτισαι τας πυρας; vt αποβρασματα, τα σκυβαλα των πυρων. Per *metaphoram* videlicet a *scoriis*, quae dicuntur ἀποβρασσεσθαι *quum excoquuntur et despumantur multo aestu*. Graui figura *Neh.* 13, 28. Εξεβρασα αυτον απ' εμε redditum a LXX, vbi qui putaret simplicem *amotionem* sonare verbum *Graecum*, ad florem honoremque *Linguae* non penetraret sane: nam valet *cum aestu eieci;* quod *actiuo* vsu *Virgilii* conuertas licet *exaestuaui*. Hinc iam vltro enitescit, *Exaestuare* εκβρασσειν *scorias de argento, et emicabit conflatori vas. Exaestuare*, cum aestu eiicere, *improbum ante faciem Regis, et solidabitur in iustitia solium eius.* הָגוֹ *Infinitiuus imperii*, et *officii;* quo nil venustius in dictis sententiosis; ab antiquo *Themate* הָגָה. Omissae particulae *comparationis*, *vt* et *sic*, etiam gratiam adaugent. In יצא *emicabit* attenditur *nitor puritatis*. כלי *vas* sub *Emphasi* elatum, *vas nitidum, insigne.*

vs 5. 'הגר וגו) Pulcherrime cadit, vix fieri posse, quin ista *insectatio*, qua quis *exploditur*, hanc ipsam

faciem Regis; et in iuſtitia ſolium eius conſtabilietur. *vſ.* 6. Ne magnificum te facias ante faciem regis; et in loco Magnatum ne conſiſtas. *vſ.* 7. Nam melius eſt vt dicatur tibi, adſcende huc; quam humiliari te ante faciem principis; vt videant oculi tui. *vſ.* 8. Ne emices ad contentionem celeriter, ne forte *haereas* quid facturus ſis in extremo eius; quum te confuſione fregerit ſodalis tuus. *vſ.* 9. Contende contentionem tuam cum tuo ſodali; et arcanum alterius ne reueles. *vſ.* 10. Ne turgidus erumpat in te audiens id:

Apodoſin reſumto eodem verbo הגו ornet, et acuat. Supra iam tacta generalior vis τȣ ἐκβϱάσσειν *eiectare* tanquam *purgamentum: exaeſtuare, expuere.* Vſus *Lycoph.* *vſ.* 898. Ἐν ᾗ Κυφαίων δύσμοϱον ϛϱατηλάτην Ναύταις συνεκβϱάσȣσι βοϱϱαῖαι πνοαί. *In quam Cyphaeorum infelicem Ductorem Cum nautis vna exaeſtuabunt Borei flatus.* Et *vſ.* 878. *Alibi litora ſaxaque lugebant* ἐκβεβϱασμένȣς *aeſtu eiectos deſertum in Atlantis domicilium.* Huic iam *eiectioni improborum aeſtu vehementiore factam* לפני מלך *in conſpectu Regis, inſectatio* eorundem, et *contumelioſa vituperatio* ita vltro adhaereſcit, vt ea ne cogitatione quidem inde diuelli queat. Sic demum potentia τȣ הגו hac in ſede completur. Non opus eſt vt לפני poſitum ſtatuamus pro מלפני *a conſpectu:* nam הגו לפני *exaeſtuare, eiectare in conſpectu* Regis, id ipſum illuſtrius adhuc exprimit. Nempe in *Allegoria* hacce *conflator* depingit *Regem:* itemque *ſcoriae, improbos;* quos *in conſpectu* ſuo *ſtare* non patitur, ſed quos *aeſtu* indignationis ſuae ἐκβϱάσσει *eiectat; ignominia vitiis* et *vitioſis* ſimul *inuſta.* Hac ratione *ſolium conſtabilitur*, atque יצא כלי *vas nitidiſſimum emicat;* quod *iuſtitia ſubnixum, iucundis* eiusmodi *radiis* omnium *oculos aduertit.*

vſ. 10. (יחסדך וגו׳) *Origo* verbi חסד ſita eſt in vi *turgeſcendi*, et *fluxu impetuue turgidiore;* quem *Arabes* ſub حشد frequentant: vt quum *Camelus* حشود exponitur *quam citiſſime colligens lac*, ſiue *vbertate identidem turgeſcens.* Hoc vltro translatum ad *liberalem promtitudinem omnis officii*, et *bene merendi ſtudium vberans.* Inde حاشد et محتشد *promtus ad omne officium*, et *liberalitatem ingenuam.* Haec ad vſus inſigniores vocum חסד *beneficentia, pietas liberalis*, et חסיד *beneficus, pius, in omne officium vberans*, ſaepiuſcule iam inſinuata. Ex eodem *turgore*, et *promtitudine turgida*, enatum ad ſiniſtram *probrum; facinus probroſum, ſumme laſciuum*, verecunde adhibitum *Leu.* 20, 17. Cl. *Guſſet.* ibi quoque *beneficentiam* retinere ſatagens, operam ludit; pomoeria veteris Linguae in anguſtum cogens. Aurem Viro Docto vellere potuiſſet *Graecorum* σφϱιγᾷν in *mammis lacte turgentibus;* quod et pro *vigere, exuberare*, in decus; et pro *laſci-*

lasciuire in dedecus percrebuit. Par ratio in ὀργᾷν, *succo turgere;* de *plantis*, *arboribus* etc. quod item pro *lasciuire* contritum: quemadmodum ὀργὴ proprie *turgorem* significans, apud veteres *indolem virtutis* hinc, illinc *indolem vitii turgidam* amplectebatur. Nemini iam mirum accidet, si et apud *Hebraeos* חסד׳ in dextram, in finistram, iuxta inclinarit, apparetque apud *Aramaeos* חסר *conuiciari* alicui, ex *Origine sonare*, *turgescere alicui;* in aliquem *turgido impetu inuehi.* Hinc iam pro nostra *Gnome* exiret, *ne turgido impetu in te erumpat audiens; et reptatio tua*, reptans infamia, *non auertatur.* שמע referri solet ad *quemuis audientem;* quasi innueretur, *delatoris* et *susurronis* nota inurendum ab omnibus, qui *proximi arcanum reuelat.* Tanta si inter mortales regnaret caritas, regnum calumniae breui foret extinctum. Ne formidant quidem *susurrones* istam notam. Aliud est, quod ora ista frenare debeat. שמע *audiens*, est ipse רעך *socius tuus;* et אחר *alius*, is ipse *quicum tibi lis est* vs. 9. Cum eo *contendas licet honeste; inhoneste* et immodeste *non licet:* neque vt *causam obtineas*, *denigranda* tibi *fama* eius; *arcanumue reuelandum.* Cur? *vt ne audiens*, *te* viciffim *turgido impetu* et *flexu* suo *impetat:* tuum quoque *arcanum reuelans*, quaeque dudum *sepulta* fuerant, aduersus te, tuosque, *resuscitans.* Huic sensui innexum alterum membrum; *atque infamatio tua non auertatur.* דבה *infamatio*, proprie designat *reptationem*, quam Arabes sub دب nobis feliciter reponunt. Inde *Prouerbialis* viget formula دبّت العقارب *reptant scorpiones*, i. e. *calumniae serpunt et virulenta dicta.* In *Hamas.* Vetus Poeta: *Sane Mors melior viro prae quam sedere desertum; et prae socio cuius reptant Scorpiones.* Id est, qui *calumniis grassatur:* confer *Ezech.* 2, 8. et quae supra ad *Cap.* 10, 18. praelibata. Thema דבב semel tantum occurrit *Cant.* 7, 10. vbi ex coniectura dari solet vel *loquens*, vel *loqui faciens.* Omnino dandum, *surrepens labra somnolentorum;* pulcherrima *figuratione*, de vino quod *ipsos somnolentos excitet*, et *eloquentes* ac *canoros* reddat. *Camus.* Radix דבב, defectiue דב, *cum fut. Kesrato* ידב, *et infinitiuis* דב *ac* דביב *notat, quam lentissime procedere*, *siue repere. De vino*, *et morbo*, *est perrepere corpus; ac penetrare. Item corruptio repit in veste, quum eam peruadit. Et repunt eius scorpiones, pro serpunt calumniae eius. Vnde* דבוב *calumniator.* Amputo reliqua, quae *reptationem*, *obreptionemue* consignant: et promo tantum *formam* nostram דִּבָּה in phrasi خَفِيُّ ٱلدِّبَّةِ *occultus reptatu;* de eo *qui clanculum calumnias spargit.* Habes commodam, et iucundam ansam τῆς דִּבָּה, in Sacris satis tritae pro *obtrectatione* quaquauersum *sparsa*, et *virulenta grassatione Linguae calumniatricis;* atque *ictum venenatum meditantis.* Ita *Ps.* 31, 14. cet. *Num.* 14, 37. *Et mortui sunt viri* מוציאי דבת הארץ רעה *disseminantes reptationem*, infamationem maledicam, *Terrae pessimam.* Nec aliter *Num.* 13, 32. Liquet autem ex דבת הארץ, nostrum דבתך *passiuo* sensu

id: et virulenta tui infamatio haud auertatur. *vſ.* 11. Mala aurea in caelaturis argenteis, verbum ductum ſuper rotationibus ſuis. *vſ.* 12. Inauris aurea; et polimentum Cimelii, *eſt* redargutor ſapiens ſuper aure audiente. *vſ.* 13. Vt refrigerium niuis in die meſſis, Legatus fidelis miſſoribus ſuis;

ſenſu recte indutum, quamuis plurima exempla in *actiuum tendant.* דבתך *reptatio, graſſatio virulenta tui;* i. e. *quam aduerſus te ſparget* ille, cuius *arcanum reuelaſti.* Id cum פן יחסדך *vt ne turgido fluxu in te erumpat*, pulchre concinit; atque exhibet repagulum validiſſimum *Linguae* nimium quantum procliuis ad *alterius arcanum detegendum; grauius* et *virulentius flagellum* merito ſubiturae, ni ſemet compeſcat, ac refraenet. Si לא חשוב ſit *non auertatur infamatio tui;* eſſet, *non ſedetur, non ſopiatur* vnquam. Si ſit, *non reuertatur*, erit, *ſemel miſſa vsque et vsque proſerpet:* quod eodem redit.

vſ. 11. (תפוחי וגו׳) Comparatio perquam venuſta. *Poma aurea* multis *proprie* ſunt *ex auro;* aliis *improprie*, quae *colorem auri* referant. משכיות *caelaturas argenti*, alii referunt ad *vndulationes*, alii ad *thecas* ſiue *palas argenteas, circumquaque foraminibus ornatas*, in quibus *mala granata*, idque genus alii fructus, oculo et palato gratiſſimi, apponantur. Cum his confertur *verbum dictum*, vel *ductum ſuper ſuis rotis.* Non eſt, cur דבור ex *Dialecto Chald.* arceſſatur, ac ſi inde demum valere poſſet *ductum:* nam haec ipſa eſt *Origo Thematis* apud *Hebraeos* quoque, *ſtruxit, ſtructa ſerie duxit.* Inde *metonymice* inualuit *duxit ſermonem*, qui et ipſe a *ſerie* apud *Latinos.* Egregie דבר דבור *ſermonem ductum ſuper ſuis rotis* figurauit Sapiens; vtramque virtutem verbi, *propriam*, et *metonymicam*, attendens. *Rotae* pingunt *volubilem rotunditatem;* omni *troporum, ſchematum*, et *figurarum dignitate* ac *gratia ornatam* ſimul, ſimul *incitatam.*

vſ. 12. (נזם וגו׳) Mira ſimilitudo, et auribus noſtris ferme abſona. Eam emolliet, et grata luce perfundet nitidiſſima gemmula ſermonis figurati, qua *ſapientiae inauribus ornare* quem, frequentatur in Oriente, pro *pulchris et ſalutaribus praeceptis aures eius imbuere.* Ita *Arabſiad.* in *Deliciis Chalipharum* MS. *In conſeſſu ſapientum oportet vt quisque capiat ſuam partem, et aurem ſuam inauri inſigniat.* Iterum; *Tum ſapiens ille perrexit Hiſtorias depromere, iisdemque vt inauribus aures* conſeſſus *inſtringere.* Ibidem: *Viuificaſti corda noſtra florida tua ſapientia, et aures noſtras inſtrinxiſti inauribus margaritarum ſermonis tui.* Confer iam נזם *conſertam lineam margaritarum;* ſupra *Cap.* 1, 25. et 6, 21. ita traductam. Adfert quoque eadem haec phraſis *promtiſſimam obedientiam.* Ita *Iſpahan.* in *Hiſt. Salad. Inſtrictae fuere ei aures prouinciarum inauribus obedientiae et obſequii.* Latius non excurro; et ſatis iam perſpicere eſt, quanta cum gratia *Caſtigator ſapiens ſuper aure audiente,*

ſuis; et animam Dominorum ſuorum recreabit. *vſ.* 14. Nu-
bes, et ventus; at imber nullus; vir ſplendidum ſe faciens
in donatione mendaci. *vſ.* 15. Per lentorem narium laxa-
bitur deciſor: et lingua mollis frangit oſſamentum. *vſ.* 16.
Mel inueniſti; comede quantum ſatis tibi; ne forte eo ſatie-
ris, idque reuomas. *vſ.* 17. Grauem fac pedem tuum a
domo

diente, dicatur *inſtar habere inauris in aure*, et *monilis ſplendidiſſimi*, cuius *praecepta*, ac *monita*, et *vinciant* et *cohoneſtent*.

vſ. 14. נשיאים וגו') Figurae inſignes, et colores ad Genium *Orientis* iucunde temperati. Sentias ex formula Prouerbiali برق خلب *fulmen nubis infaecundae*; pro *vana pollicitatione donorum*. Eam exemplis inſtructam dedi in *notis* ad *Haririum Conſ*.3. Pro ea efferre quoque licet ريح خلب *Ventus nubis infoecundae, ventoſam* pingens *iactationem pluuiae largiter deſcenſurae*. In *Allegoria* hacce *Nubes* figuram *hominum copioſorum* ſuſtinent; *ventus* ad *pollicitationes inanes* fertur: *pluuia* ad *liberalitatem* et *donationes*. In verbo מתהלל *iactans ſeſe*, primaria virtus dat *tremulum vibrans*, *ſplendens*, *coruſcans*. Apud *Arabes* הלל تهلل ſpeciatim *coruſcauit nubes fulgure*: quod *figurate* iterum valet, *largiter pollicitatus eſt*. Hinc omnia vltro pateſcunt; apparetque cur *protaſis* et *apodoſis* omiſſis particulis quae alteri ponendae, alteri reddendae, inſeruire ſolent, in vnum coaluerint.

vſ. 15. בארך וגו') Pulchri et iucundi luſus ex *Origine* reſultantes. ארך אפים *lentor narium*, eſt *lenitudo* patientiſſima. Ea יפתה קצין *laxabitur deciſor* rigidus et ſeuerus. Nempe *lenta* et *lenia* ſolent *relaxare*. De iſta proprietate verbi פתה abunde ad *Cap*. 20, 19. ſupra. קצין *deciſor*, in *Lexicis Radice* caret, editurque *dux*, *princeps*, *magiſtratus*. Referendum autumen ad Thema קצה *ſecuit*, *abſcidit*, *praecidit*, *decidit*, vt قضى; vnde القاضي *Deciſor*. Eſt autem קָצִין per *quietem tertiae* pro קַצְיָן, ad formam רַחְמָן. In *Lingua molli*, quae *frangat oſſamentum*, habes ſpeciem *Oxymori*.

vſ. 16. דבש וגו') Minuit pondus ſententiae praemiſſum *ſi*; quo multi vſi. Ne quidem *interrogationem* admiſerim, *Mel inueniſti?* Omnino fortior aſſeueratio; *Mel inueniſti*. Proponitur caſus, *Mellis tibi copia contigit*. Eius *Literae figurati* quid incluſum, ambigi nequit. Ad *dulcem amiculum* retulere nonnulli, propiore cum *vſ. ſeq.* nexu, *Rabbini* ad *rerum diuinarum contemplationem* applicuere, collato *vſ*. 27. huius *Cap*. Alii ad *voluptatem* non malo iudicio reſpexere. Sed non eſt, cur reſtringatur, quod ad omnia *dulciſſima* ſe praebet. Iis *ſatietatem proximam* communi etiam Prouerbio monemur.

vſ. 17. הקר וגו') Supprimere non debeo, quamuis leuiculum ſit, in

 הוקר

domo amici tui; ne forte ſatietur tui, teque odio habeat. *vſ.* 18. Malleus, et gladius, et ſagitta acuta; vir reſpondens in proximum ſuum teſtis falſitatis. *vſ.* 19. Dens quaſſus, et pes labaſcens; eſt confugium perfidum in die anguſtiae. *vſ.* 20. Ornata veſte inſtruens in die frigoris; acetum ſuper ictu

הוקר רגלך egregie quadrare *Originem* verbi יקר *grauis fuit;* vnde *proprietate* retenta ſubnaſcitur; *grauem fac pedem tuum a domo Amici tui:* id eſt, *lentum, tardumque*, vt apud *Graecos* βαρύνειν τὸν πόδα. Huic *primariae* virtuti vltro accreſcit illud *rarum*, quod hic plurimis placuit: nec non *pretioſum*, quod aliis arriſit. Contraria omnia in *leui pede*, quem fere ex *frequentia* nimis *officioſa* conſequitur *vilitas* atque *contemtio*. Redeatur ad *Cap.* 1, 13. et 17, 27.

vſ. 18. עד) Vocula עד alibi *teſtem* ſignans, duobus in locis *teſtimonium* reddi ſolet: vt hic, *qui reſpondet teſtimonium falſum:* itemque in Lege *Exod.* 20, 16. (13.) Vtrobique *Teſtis* facile gradum tuetur, atque neruoſiorem parit ſenſum: vt לא תענה ברעך עד שקר fit, *Non reſpondebis in proximum tuum Teſtis falſitatis.* Animoſius et hic *Teſtis* adhibeatur.

vſ. 19. (שן רעה וגו') Satis commodum, quod dari ſolet, *Dens contritus, et pes labaſcens, fiducia praeuaricatoris in die anguſtiae.* Hoc bifariam exponi poteſt; vel *actiue*, vt *fiducia praeuaricantis*, ſit ea, in quam ipſe reclinat, comparata *denti quaſſo*, et *pedi nutabundo:* vel *paſſiue*, *fiducia in praeuaricatorem recumbens.* Obſeruant interim Commentatores pro מִבְטַח in *conſtructo*, Codices MSS. offerre מִבְטָח in abſoluto. Inde exiſteret, *fiducia*, vel *confugium praeuaricans*, ſiue *perfidum;* ſublimi iſto coturno, quo *Iob.* 6, 15. inductus כנחל בוגד *torrens praeuaricator*, perfidus; qui ſpem cateruae ſitientis vaſtis in deſertis eludat. Ex altera Lectione מִבְטָח idem quoque ſenſus redundare poteſt; quod in *abſoluto* enunciatum, pro מִבְטָּח; ex ſpecie *Pihlel.* Inde מבטחה *confugium eius* ſupra *cap.* 21, 22. quorſum remitto. Pulchre cum *Dente eroſo, quaſſoque;* nec non *pede lapſabundo prae mollitie*, tale *praeſidium perfidum* contenditur, quatenus hinc *acrem* creat *dolorem*, illinc *lapſum praecipitem* innitenti: nec neceſſe eſt cum *Ab. Eſra* ad *dentem Petrae*, qui et ipſe שן nonnumquam pro *eminentia*, decurrere: ſic etiam ἀσυγκλωστα conglomerarentur. רֹעָה *quaſſus*, a רעע, rite deriuatur. מוּעֶדֶת a מעד *nutauit, vacillauit:* proprie, *flexus eſt mollitie*, quod ſub معد conſeruatum, etiam liquida habet iura ex *ſpecie Pouhal;* vt in הוחל ſimilibusque. De רגל מועדת, a מעד deducendo, ambigere non patitur ſolennis conſtructio verbi cum *pede* et *talo:* vt *Pſ.* 18, 37. *Iob.* 12, 5. Inſignite translatum *Pſ.* 69, 24. מתניהם תמיד המעד *Lumbos eorum fac vacillare iugiter.*

vſ. 20. (מעדה וגו') Teneatur *primo* מעדה בגד non aliam admittere

ictu altius adacto; et canens cantilenas ſuper corde quaſſo.
vſ. 21. Si famelicus *cauo ventre* oſor tuus, cibato illum panem;

tere poſſe interpretationem, quam, ornata *veſte induens aliquem.* Teneatur quoque *ſecundo*, נֶתֶר *formam Segolatam* verbi נָתַר haud dubie obtinuiſſe, vigente et florente Lingua, omnem illam amplitudinem ſignificandi, quam ipſum *Thema* poſſedit. Id Arabibus نتر, ſub quo *Golium* euoluenti confeſtim occurret نَتْرٌ, נֶתֶר et נֵתֶר, quod eſt ipſum noſtrum נֶתֶר, *confoſſio violenta;* ſiue *ictus altius adactus*, vt eſt in *Camuſo*. Hinc pro mera nocte, ipſam habes meridiem, ſphaerula ſententioſa hunc in modum conſerta ac diſtincta: *Ornata veſte amiciens aliquem in die frigoris; acetum ſuper plaga altius adacta; et canens cantilenas apud cor adflictum.* Tria membra per vnam *copulam* colligata, vt vno eodemque gradu ea ſtare inculcetur. Placuit rotunditas iſta in dictis grauibus, quibus non leue inde pondus accreſcit. Ita dicunt, *Homo et vmbra: homo et bulla.* Inde explanari poteſt intricatius illud *Ieſ.* 1, 13. *Sanctitatem, et Sabbathum, et promulgare conuocationem, ferre non valeo:* און ועצרה *vanitas et feſtum ſanctiſſimum:* id eſt, *eundem apud me gradum obtinent.* Geminum germanum praeceſſit *vſ.* 3. huius *Cap.* vbi tria quoque cola. Duo habebimus *vſ.* 25. *Aquae frigidae - - et bonus nuncius.* Iterum tria *Cap.* 26, 3. *Flagellum equo, capiſtrum aſino, et virga tergo elumbium:* nempe *paria faciunt.* Haec de *Syntaxi.* Dignitas grauitasque ſenſuum vltro ſeſe ingerit. *In die frigoris aliquem amicire veſte ſerica, quae paratui* et *pompae ſplendidiori* tantum *inſeruiat*, abſurdum eſt, et importunum. Importunius, *acetum infundere vulneri;* et quidem *recenti* adhuc a *vibranti ſub ictu altius incuſſo.* Importuniſſimum, *canere cantilenas apud cor afflictum.* Artificioſa gradatio; artificioſior comparatio, qua duo priora cola admirabiliter ad *externam* et *internam* conditionem moerentis attemperata ſunt: quippe quae *ludibrium inſolens*, cum *acerbiſſima irritatione mali* coniunctum, viuis coloribus expingant.

Ne cuiquam vel minimum cauilli, ſcrupuliue, relinquatur, vniuerſae *Radici* נתר iuſtum lumen infundendum, atque Verſionis meae fundamenta altius iaciendum. Ad *Iob. Cap.* 37, 1. iam monere coepi, *Originem* ſitam eſſe in *tremulo* et *tinnulo vibratu;* indeque per *Metonymicam* virtutem, in *ſaltu, diſſultu, vulſu, ictu*, varie applicitis. Characterem inſignem ονοματοποιιας pronunciatio ipſa τȣ *Nathar* offert, prima ſyllaba *tinnulum*, poſtrema *tremulum ſonorem* reddente. Hinc vltro quiuis percipit quo iure in *Camuſo* النتر אלנתר declaratur *Vulſio violentior, et diſciſſio veſtis quae fit inter digitos vel dentes: itemque attractio in arcu; nec non confoſſio altius adacta: cum foemino* נתרה *ictus penetrans.* Natiuam faciem hinc recuperabit quicquid verbi huius in *Sacro Codice* reſiduum. *Iob.* 37, 1. ויתר ממקמו

 et

nem; et si siti fuscus, rigato eum aquis. *vs.* 22. Nam prunas candentes tu commarginans super caput eius: et Iehoua

et subsultim vellitur e loco suo. Leu. 11, 21. לנתר *vt iis subsultim emicent*, vel *euibrentur super terra. Ies.* 58, 6. התר אגדות מוטה *reuellere vincula iugi: vulsim diffindere*, ac *discindere*, cum allusione iterum ad *tinnulum tremorem*, quem reddunt *vincula disrupta*. Eadem sublimitate *Ps.* 146, 7. *Dominus* מתיר אסורים *vinctos euellit, discissis* et *dissilientibus* eorum *vinculis. Iob.*6,9. יתר ידו ויבצעני. Reddidi, *Altiusque penetrante plaga me conficiat.* In *notis* enucleatius; *Vibrantem et alte penetrantem admoueat plagam, quae in cor ipsum descendat, meque vno ictu grauiore exscindat.* Hoc adspectu قوس ناترة *Arcus* נתרת a *Gieuhar.* exponitur *Cuius chorda rumpitur ob vehementiam ictus.* Minus presse et plane in *Golio*, *prae duritie eius*, quamuis et hoc inclusum, nam *quanto rigidior arcus, tanto vehementior ictus, arcu intensius curuato, inde euibratur; chorda tinnulo cum tremore dissultante*, ac *dirupta.* Hinc ducta potestas illa vocum נתר نتر, et نترة נתרת in *confossione violenta*, et *ictu penetrante*, atque *altius adacto*, quam supra enotaui. *Gieuhar.* adiecit: *Forma* נתר *cum duplici Phata notat etiam exitium, perditionemue: Ita Agagius: Scias, sic decreuisse Numen praepotens, Priscis in Libris, quos exarauit antea, Negotium hocce tuum; declines proin vibrantem ab Eo ictum.* Vides נתר sonare *plagam altius adactam;* quae *vitalia hauriat*, sub *telo tinniente* ac *tremente.* Idem *vibramen tinnulum* residere sub *sororio* نتر, חרר, תר, quod ονοματοποιιαν quoque suam in sonis *Ter*, et *Tir* vltro praefert, commonui ad *Iob.* 37, 1.

Necdum finire licet. Operam deposcit LXX Viralis versio, cum emendatione *Is. Vossii* inde Literato orbi infelicius obtrusa: ωσπερ οξος ελκει ασυμφορον. Hoc conuersum fuisse, *sicut acetum trahit incommodum*, merito increpat; quum euidentissime voluerint, *sicut acetum vulneri inutile:* sed castigari ipsemet meretur, qui נתר pro *vulnere* ipsi plane ignotum, in נהר *fluorem* atque in φλυκταιναν *pustulam* deformarit, inuita Lingua, inuita quoque *Gnome* ipsa, quae a summa grauitate ad leue, quin futile quid, se deduci indignatur. Hoc a Filio in *Dissert. Acad. de Vtilit. Dial.* demonstratum non persequor. *Arabs* vestigiis insistens *Alexandrinorum* expressit, *Acetum non congruit vulneri.* At *Vulgat. Acetum in nitro;* itemque *Symm.* ὄξος ἐπὶ νίτρῳ vt et *Chald.* At *Syrus*, si sana Lectio, *Acetum super* ܓܝܕܐ *neruo;* quem et ܓܝܕܐ *nitro* voluisse, suspicari est. Adhaesere nempe ad eundem scopulum, in quem Recentiores delati ex *Ier.* 2, 22. *Si ablueris temet* בנתר; vbi, quamuis dissentiant nonnulli, plerisque placitum, *nitro;* ἐν νίτρῳ quoque LXX hic edentibus. Inuitabat sonus ipse vocabuli *Netr;* nec dubium relinquebat *sordes eluendi*, et *nitandi* quam veteres *Nitro* vindicant.

vs. 22. (כי וגו׳) Quanta sit dignitas verbi חתה, *commarginare*, pro

σωρευει

σωρεύειν *coaceruare*; et qua *Origine* ac ſtirpe virtus haecce *ſecundaria* enituerit, late deductum ſupra ad *Cap.* 6, 27. Iucundiſſima *imagine* pingitur *aggeſtis prunis commarginatum*, i. e. *ad marginem vsque expletum*, ac veluti *coronatum*, caput *inimici*, quin *Oſoris*, acerbius flagrantis, *per* ardentem *caritatem illius*, qui maleficia beneficiis vlciſcens, *eſurienti panem*, *ſitienti potum miniſtrat*. Hanc tabellam ita ad colores *Salomoneos* ſimpliciter delineatam qui adſpexerit modo, ſuum ſibi agens Commentatorem, neque ſe alienis iudiciis ferendum tradens, vix ac ne vix quidem a ſe impetrare poterit, vt quicquam *mali* ſub iſto *prunarum emblemate* contineri vel ſuſpicetur; ſed continuo tota mente ac cogitatione in *bonum* inclinabit. Hoc ſingula mihi videntur exigere; hoc decus ac pondus virtutis excellentiſſimae, cuius hic *character ſigillo caritatis ſincerae* non minus, quam *ardentis* impreſſus: hoc denique exaggeratiſſima dignitas *Doctrinae Euangelicae*, cui hoc ipſo teſtimonio, officioque, inculcato, culmen ſupremum impoſuit *Apoſtolus* ad *Rom.* 12, 20. 21. Primum omnium ſeries verborum, et vis *comparationis* omnia *bona* ſuggerit, ac ſuadet: *Beneficentia oſorem eſurientem cibantis*, et *ſitientem* potu *reficientis*, confertur *prunis in caput eius aggeſtis*. Quid pronius, quam in tanta *benignitate* de *benignis* cogitare *prunis*? *prunis* inquam *ardentiſſimae* caritatis, cuius רשפים *coruſcationes* רשפי אש *coruſcationes ſunt ignis*; שלהבת יה *flamma flammantiſſima Dei*? *Cant.* 8, 6. Ancipitem anſam porrigere id genus Emblemata, et *ignem, prunas, flammam*, aeque in *dextram*, quam *ſiniſtram* ſe explicare, nemo negauerit. Ad *dextram* inclinare, ac *bona omnia* cogitare iubet ſignatiſſima phraſis גחלים אתה חתה *prunas Tu commarginans*: venuſtiſſima imagine, quam ad *Cap.* 6, 27. adſtructam dedi, pingitur *ſtudium, affectus, cura intenſior*, et *hoc agens*, qua *prunae* iſtae *aceruantur*, et *apponuntur in cumulum*, *marginem ipſam expleturum*, ac quaſi *coronaturum*. Hoc tale videtur, vt vel ſolam dubitationem, ſi quae forte ſuperſit, dirimat, et *bonam* cauſam reddat victricem. Detorque haec in *ſiniſtram*, iam omnia odioſiſſima euadunt, quae ad *dextram* conuerſa admirationem *lenitatis*, *patientiae*, *bonitatis*, et in omnem virtutem *exaggeratae magnitudinis animi*, commouent. Non de nihilo quoque adiectum אתה *Tu coaceruans*, ſiue *commarginans*. Valet nempe nunc, *quantum quidem in Te eſt*; *a Tua parte, tuum munus*, *tuum implens officium*. Id in aliud latus deflexum, vel ſuperuacuum, vel inuidioſum foret et malignum. Cumulum hiſce imponit poſterius colon; *et Dominus rependet Tibi*. Contortius *R. Salomon*, *et Dominus placabit illum Tibi*: quod tamen *bono ſenſui* benigne ſeſe commodaret. Omnino, *Dominus rependet tibi tuum huncce amorem cumulatiſſimum*, atque *officia* et *munera caritatis* impenſae *cumulatiſſime* quoque *remunerabitur*. In deteriorem partem ſumantur *prunae in caput aggeſtae inimici*, vt *laudis*, ita *praemiorum* quoque *materia* intercipietur ferme, atque extinguetur. Defluere me ſentio, expedita verborum ratione, ad alterum fontem probationis, *Virtutis* heic commendatae pondus, eiusdemque decora atque Ornamenta. Haec non parum

minui ac deflorari putem, si quis a benigniore adspectu *prunarum* vel tantillum declinarit: vt contra per *ardorem* et *flammam purissimae caritatis* splendorem demum suum obtinere possunt. Sed, inquiet aliquis, sub V. T. necdum tanta illa *puritas* et *perfectio caritatis* vigebat; et vindictae cupiditati aliquid ibi elaxatum, indultumque. Agnoscunt qui sic disputant, non *perfectam* ergo *virtutem* adhuc, non ad *Euangelicam puritatem* excoctum fore et defaecatum officium, quod cum prospectu quodam sinisteriore exerceretur. Atqui *completissimum* hic, et *cumulatissimum munus, caritatis* a *Salomone* praescriptum, quo ne *Apostolus* quidem, ex Doctrina *Christi*, excoctius quid aut exaggeratius commendandum habuit: ac proinde meo iure colligo, conficioque, *prunas* hasce in meliorem tantummodo partem esse accipiendas, ad *flagrantiam amoris sincerissimi* depingendam. Venio ad tertium Fontem, quem nobis *Apostolus* aperuit, nobili hacce *Gnome* transsumta, ad summum *bonitatis Christianae fastigium*, et *caritatis ardentissimae complementum*, commendandum: *Rom.* 12, 18. 20. 21. Insistere possem in illud σωρευσεις, et interiorem *proprietatem* istius *verbi*, cuius *aduerbium* σωρηδον *Hesychio* est κατα συστημα σεσωρευμενον *ordine digesto aceruatum;* sed hoc iam ad חתה indicaui. Praeuertor potius ad ανθρακας πυρος *carbones ignis, candentes* totos et *flammantes*, quod in *Origine* vocabuli גחלים residere, alibi ostensum. Has esse *prunas flagrantissimae caritatis*, sancit *materia*, sancit *officii candor*, sancit *victoria virtutis* de *vitio;* et *malum* inimici, *bono* cordis amicissimi exsuperandum. Ipsa, primo, *materia;* huc vtique ita inuitans, vt integrum non sit inde resilire. Nempe non externum commendatur officium, sed *ignea* Spiritus Sancti *virtute animatum*, atque ex *vero corde* profectum. Nihil est εχθρον πεινωντα ψωμιζειν, *inimicum esurientem cibare*, nisi hocce *igne* isti ψωμοι *condiantur;* nam et idem *Apostolus* inculcat, 1 *Cor.* 13, 3. Εαν ψωμιζω παντα τα υπαρχοντα μου, *si vel omnia mea erogauero per buccellas, et caritatem non habuerim*, ουδεν ωφελουμαι *nihil fero vtilitatis.* Secundo, *virtutis candor* easdem *prunas caritatis integerrimae* deposcit. Admisce huc *poenas*, admisce aliud quid sinistri, plus minusue, quod vel occulte intendatur, שלהבת יה *flammae limpidae* non minus, quam *flagranti*, *fumum* admiscueris; eiusque *candorem* delibaris. Tertio denique clausula, quam de suo subnexuit *Apostolus vs.* 21. *Ne vincaris a malo*, sed νικα εν τω αγαθω το κακον, *vince bono malum;* et ipsius, et *Salomonis* mentem, discussa omni nebula, in liquidissimam lucem educit, atque de *prunis* tantum caritatis cogitandum esse peruincit. *Triumphus* hicce *virtutis* de *vitio*, vnice quadrat, et expetit, in *caritatem*, quae *sincere, ardenter, constanter*, atque adeo *celso exaggeratoque* in *fortitudinem inuictam pectore* exercita, tandem vel *durissima capita*, ac *corda, remolliat* necesse est, atque *suaui* quadam *potentia commitiget.* Cauilletur forte quispiam, id non semper euenire. At promta responsio, saepissime saltem hunc *fructum* ex *pulcherrimo conflictu* redundare. Id ad nobilissimi certaminis commendationem, sat graue. Exempla splendidae victoriae in Sacris profanisque

iuxta

Iehoua rependet tibi. *vſ.* 23. Ventus aquilonis parturit imbrem; et vultus ſpumeſcentes lingua clancularia. *vſ.* 24. Bonum eſt ſedere ſuper angulo tecti; prae muliere rixoſa, et domo ſocietatis. *vſ.* 25. Aquae frigidae ſuper anima vertiginoſa; et auditio bona e terra longinqua. *vſ.* 26 Fons conturbatus, et ſcatebra corrupta, iuſtus nutans in conſpectu improbi. *vſ.* 27. Comedere mellis quam plurimum, non-

iuxta conſignata. Ad hanc palmam qui *magnanima* ſe *bonitate* erexerit, raro, vel numquam forte, ea excidit; modo ſibimet ne excidat, atque a conſtantiſſima, et amantiſſima ſimul patientia, non deſciſcat. Triplex hocce filum *prunas charitatis*, cum a *Salomone*, tum ab *Apoſtolo* intentas, ita adſtringit, vt inde ne latum quidem vnguem deflectere ſuſtineam.

vſ. 23. (רוח וגו') *Ventus aquilonis parturit imbrem*, cet. *Ventus imbrem parere*, vel *parturire*, venuſte dicitur, quum *nubes conuoluit* et *contorquet grauem* mox *imbrem fuſuras*. Alluſum ad *Originem* verbi חול *torqueri*. Radix גשם eſt *βρίθειν graui mole incumbere*, جسم; inde *imbri*, tanquam *moli aquarum*, appellamentum inditum. Vide *Gen.* 7, 12. et 8, 2. *ſqq.* Huic admirabili cum dignitate reſpondet פנים נזעמים *vultus ſpumeſcens*, vel ad vim ſpeciei *Niphh.* a זעם *ſpumas voluit*, preſſius, *vultus ad ſpumam adactus*, *totus ſpumis coopertus*; atque inter *ſpumas* velut *aſpergines deſaeuiens*. Habes *vehementiam ſaeuam imbris*; habes illam *apertam violentiam* omnia *proſternentem*, quam hic requiri paulo ante inſinuaui. Non minus accurate recinunt inter ſe רוח צפון *ventus aquilonis*, et לשון סתר *lingua occultum ſpargens virus.* Sentis confeſtim, reſpici ad *ventoſum* illud, quo talis *Lingua* concitatur. Character *aquilonis* non vnus *Allegoriam* quoque ſuadet, et ſuggerit. Mihi contento eſſe liceat *penetrante ſubtilius* et *vrente* eius *acrimonia.* Ita nil completius, rotundius, ad vnguemque expolitius, quam *Gnome* bimembris ita concepta. *Ventus aquilonis parturit imbrem; et vultus ſpumeum deſaeuientes lingua occulta.* Replicetur *Cap.* 24, 24.

vſ. 27. (אכל וגו') Expendi meretur ſententia Vener. *Vitring.* Lib. 6. *Obſ. Sacr. Cap.* 20. *Par.* 6. vbi hunc pandit loci conſpectum, *Edere multum mellis non eſt bonum*, *etiamſi veſtigatio praeſtantiae*, vel *gloriae earum rerum*, *ſit glorioſa.* Per *Mel* figuratas cenſet magnus *Theologus Veritates Diuinas*, et quidem *Theoreticas ſublimioris et iucundae contemplationis*; in his, *quantumuis glorioſa* ſit illa *occupatio*, et *homine digniſſima*, adhibendam *moderationem*, *ne nauſea creetur*: vt *vſ.* 16. Coll. *cap.* 24, 13. Specioſiſſimum profecto; et cui accederem, ſi חקר כבודם כבוד aliter verti non poſſet, quam, *veſtigatio gloriae eorum*, *gloria.* Habet hoc, fateor, ſuam gratiam; ſed fallor, aut gratioſius ac ponderoſius ſimul, *et veſtigatio grauitatis eorum*, *grauitas.* Teneo cum Viro ſummo *Allegoriam* illam *mellis*,

non-bonum; et ſcrutatio gloriae eorum grauis, grauitas. *vſ.* 28. Vrbs perrupta, cui nullus murus eſt; *eſt* vir cuius ſpiritui nulla cohibitio.

CAPVT XXVI.

Verſ. 1. Sicut nix in aeſtate; et ſicut pluuia in meſſe; ſic non congrua craſſo gloria. *vſ.* 2. Vt paſſer ad vagandum;

mellis, et כבודם *grauitatem* illorum illuc referens, *mellium* iſtorum *Caeleſtium praeſtantiam glorioſam* juxta expono. Sed poſterius כבוד omnino pertinere arbitror ad *grauitatem moleſtam* ac *pondere oppreſſuram*, ſi quis intemperantius ſibi in hiſce indulgeat. Hinc cumulatius eniteſcit, quod *ὁ πανυ* intendebat, ſine illo *etiamſi:* atque rotundiſſime decurrit, *Edere plurimum mellis, haud-bonum: et veſtigatio glorioſa eorum* mellium, *praegrauatio.* Sic חקר כבודם duplicem anſam porrigeret, et *veſtigatio gloriae eorum* reſoluenda foret in *veſtigationem rerum glorioſarum, quae et veſtigatorem gloria mactent.* Hoc admiſſo, vltimum כבוד nil aliud quam *pondus praegrauaturum* ſignare poſſit: atque effloreſcet *Schema* illud Orationis, quod *Cap.* 14, 24. illuſtratum אולת כסילים אולת, *Craſſities elumbium, craſſities.* Prius *craſſam opulentiam,* poſterius *craſſum* ſubiicit *ſtuporem*, et *vecordiam.* Aſſimiliter et hic, *ſcrutinium τȣ βαρȣς αυτων, βαρος* quod *Graece* peritus confeſtim ſentit ex *ancipiti* accipiendum; quatenus *βαρος* eſt *gloria, maieſtas*, itemque *pondus, onus moleſtum;* ex eadem *Origine grauitatis*, quae *Hebraeum.* Fieri vix poteſt, vt *Latino* interpreti non idem hocce ſederit in ſuo, *Scrutator maieſtatis opprimetur a gloria:* vt illud *opprimetur* repraeſentet poſtremum כבוד; *maieſtatis gloria* ad prius reflexa. Hic pedem figo.

Vſ. 1. (כשלג וגו') *Aeſtas* et *meſſis* ſapiunt *Allegoriam*, quae iſtis *imaginibus* depingit *florentem conditionem Rei Publicae*, vel et *priuatae.* Tali rei curandae, fouendae, adminiſtrandae, ſi admoueatur כסיל *Elumbis*, cui *lumbi adipe obſeſſi* ſimul, ſimul *ad mollitiem infracti*, tanquam *calamitoſa* quaedam exiſtit *tempeſtas;* atque veſanus ille *inſtar* habebit *niuis* omnia, media etiam in aeſtate, *verberantis*, et *amburentis;* inſtar quoque habebit *pluuiae vehementis*, quae *ſegete* cum maxime *ſtante*, ac *vigente*, graues ariſtas proſternat, atque torrente fluxu ſpem coloni auerrat. כבוד *gloria*, proprie *grauitas ſuſpicienda*, et *honoranda*, hic deſignat *auctoritatem publicam*, cum *opibus* et *potentia* coniunctam. Ita verbum כבד *ingraueſcere* poſitum *Iob.* 14, 21. Ipſum quoque כבוד iſtam ſaepe amplitudinem receptat. *Niuem* et *tempeſtatem niualem* deſignare *calamitoſam cladem* nemini mirum accidet. De *pluuia* מטר, quae in benigniorem ferme partem fertur, qui addubitauerit, forte, inſpiciat, *Ieſ.* 4, 6. vbi מזרם וממטר *ab imbre, et*

dum; et vt hirundo ad gyrandum, ſic exſecratio temere facta non veniet. *vſ.* 3. Flagellum equo; capiſtrum aſino; et virga tergo elumbium. *vſ.* 4. Ne reſpondeas elumbi ſecundum craſſitiem eius: ne forte et tu ipſi adaequeris. *vſ.* 5. Reſponde elumbi ſecundum craſſitiem eius: ne forte ſapiens

et pluuia, picturam *calamitatum* complet.

vſ. 2. כצפור וגו׳) Iterum aliquid profundius, quam primo obtutu deprendere eſt. *Temeraria verba*, et *imprecationes*, cum *paſſerculo vagaturo*, itemque *hirundine gyratura*, non alia de cauſſa comparari creditur, quam quod vtraque *auicula leuiſſima* ſit, et *perniciſſimi volatus*. Eſt hoc: interior tamen ratio ſimilitudinis pendere videtur ab *augurio*, ſiue ab eo, quod *auem* vſurpabant Veteres pro *omine* ſiue *bono* ſiue *malo*. Eleganter hinc *Arabes*, سكن طيره *ſedit*, *reſedit auis eius*; in *fauſta comprecatione*, quae *effectum ſortitur*; itemque سكن طايره *quieuit*, ſiue *aſſedit volucris eius*, pro *modeſtia vſus eſt graui*. Inſignite *Harir.* Conſ. 43. deſcribens *Iudicem venerabilem, qui eſſet ſubnixus ſumma grauitate; vnde perciperetur quies reſidentis auis; et quod neutiquam iniuſtus eſſet*. Illa *quies auis reſidentis* a *Scholiaſte* exponitur per *modeſtiam grauem*, *et manſuetudinem maturam*, quae *nil inconſiderati ex ore emittere*, nec *iniuſti quid committere poſſit*. Addit *e contrario de homine leui et temerario dicitur*, *volant eius paſſeres*. Vides *adagium* quo *temeraria leuitas* denotetur. Hoc conuertas licet hanc in formam, *volarunt paſſeres eius*; pro *dicta temeraria profudit*. Item *volarunt hirundines eius*; de *blaterone futili* ac *temerario*. Reſpici videtur vtroque in adagio ad *vocem* quoque *inconditam*, *ſtridulam*, *abſurdam*. Certe στρουθίζειν valet τρίζειν ſtridere vt paſſerculus; et χελιδονίζειν *hirundines imitari garrulitate abſona*. Apud *Arabes* quoque وطواط *hirundo* ad *hominem futilem garrulumque* transfertur. Elucet opportunitas *comparationum*; ſimulque deprehendere eſt, nil vidiſſe, qui pro לא *non*, poſteriori colo intrudebant לו *ipſi*, quaſi foret, *ſic maledictio temeraria in eum redibit*, *qui eam miſerit*. Nil pote alienius.

vſ. 3. שוט וגו׳) Rotunditas concinna et teres, tribus membris vna ſub copula decurrens; eadem illa venuſtate quam *Cap.* 25, 20. indicaui. Quicquid interſerueris, neruum ſimul leporemque minuet. Aculeus quoque latet ſub *equo*, et *aſino*, hunc ad modum *caſtigandis*, ac coercendis, collato *Pſ.* 32, 9. [Pro לגר *Gr. Alex.* iterum legiſſe videtur לגוי idque non *lageui* ſed *lagoi* pronuntiaſſe. Lectionem maſorethicam ſaluo ſtare talo nemo non videt. *Vog*]

[*vſ.* 5. כאולתו) *Syrus* tranſtulit ܐܝܟ ܚܟܡܬܟ *ſecundum ſapientiam tuam*. *Chald.* בחכימותך *in*

ſapiens ſit ſuismet in oculis. *vſ.* 6. Truncans pedes; cruditatem potans; mittens mandata per manum elumbis. *vſ.* 7. Situlas agunt crura ex claudo: et ſententia in ore elum-

in ſapientia tua. Certiſſime perſuaſum habeo *Syrum* aut a Critico minus felici corruptam in ſuo Codice habuiſſe lectionem, aut ipſum, quum *hic* et *praec. vſ.* ſibi contradicere arbitraretur, pro כאולתו legendum eſſe כחכמתו conieciſſe. Optimum et omnis contradictionis ſpeciei expertem ſenſum Textui maſorethico ſubeſſe, in *Paraphraſi* noſtra *germanica* docere operam dedimus. *Vog.*]

vſ. 6. (מקצה וגו') *Tria* iterum *cola*, ſine vlla copula. *Truncans pedes; cruditatem bibens; mittens negotia per manum Elumbis.* Subaudi; *pares ſunt; eodem ſtant gradu*, vt *cap.* 25, 20. Expendamus. Primo, *Truncans pedes*, מקצה haud dubie *de eo*, *qui* ſibi *ambos pedes*, *dualiter* enunciatos, *abſcindit.* Nil veſanius. Secundo, שתה חמס *potans cruditatem*, i. e. *ſumme crudum*, *acerbum*, quod *torquere* debeat *bibentem*, atque *excruciare*, vltro *hauriens* atque *in viſcera demittens.* Iſta proprietas vocabulo חמס vindicata *Cap.* 4, 17. oſtenſumque inde *iniuriam*, *violentiam*, *vexationem duram*, et *crudelem*, emanaſſe, vt in ωμοτης, et ωμος *crudus*, *crudelis.* Apud *Latinos* item *cruditas* et *crudelitas* vnam tenent *Originem.* Vtrumque a κρυος, quod eſt ριγος, *rigida durities.* Praecedenti veſanior, *bibens cruditatem.* Veſaniſſimus tertio, *mittens negotia per manum Elumbis.* Ita membra *gradatim* creſcere, ab imoque ad ſummum prouehi *Cap.* 25, 20. patuit. Colores hi non ſparſi in Tabellam, ſed cum delectu ab artifice dextra poſiti. Nempe primo, *qui mittitur negotia curaturus*, *vicem* quaſi ſuſcipit *pedum legantis:* ac proinde, qui *Elumbem mittit*, tantundem facit ac ſi *ſuis ſibi manibus ambos pedes* praeſcinderet; atque *ſe* ſuasque fortunas *contruncaret*, non ſine acerbo cruciatu. Idem dolor cruciabilis ſignantius adhuc expreſſus, ſecundo, phraſi, *bibens cruditatem; nil laeti* videlicet expectandum habens ab *Elumbi negotiorum geſtore*, *nil maturi;* ſed *cruda*, et *acerba* omnia *obſorbere a ſemet* ipſo *coactus* quaſi, qui *malum* legerit *clitellas impacturum*, et mandata cum damno ludibrioque domini *fracturum.* Hoc intentum percipias ex *cap.* 10, 26. *Vt acetum dentibus*, *et vt fumus oculis*, *ita tortipes*, ignauus tardator, *mittentibus ipſum.* Vides ipſum noſtrum *bibere cruditatem*, vt, quod aliud *Prouerbium Hebraeum* ferebat, *ex vuis immaturis* et *dentes ſtupeant*, et *ora*, *fauces*, *viſcera*, *torqueat*, vtraque, *amaror.* Is ſane *ſibimet ſummam facit iniuriam*, *ſummam violentiam infert.* Sic vtraque virtus vocabuli חמס in vnius ſententiae pondus ac decus coaleſcit.

vſ. 7. (דליו וגו') *Situlas reciprocant crura ex claudo: et ſententia in ore elumbis.* Copulatiuum *et*, vim *comparationis* adfert ſignatiſſimam in ſtylo ſublimiore; ſiue ad ſubſequens reflectatur, ſiue ad antecedens colon, efficitque illud *vnum eundemque gradum tenere*, quod

quod crebro iam vidimus. Inde nodus resoluendus *Marc.* 9, 49. collata *Anthol. Hamas.* p. 477. Sed ad pensum. Id orsus sum supra ad *Cap.* 20, 5. vbi *vim natiuam* verbi דלה ostendi sitam fuisse in *reciprocatione*, et speciatim *sitularum*; دلو דלי *situla* denominationem inde trahente. Reperies quoque ibi exempla ex *Gieuhar.* vnde eluceat دلا דלה *situlas agere*, lepide translatum fuisse ad *incessum lentum*, ac *vacillantem*; quum videlicet *hinc et hinc inclinatis, ac reciprocatis, lateribus*, mouetur. Eadem *metaphora* adscita sub *synonymum* ماح *hausit aquam situla*; quod postquam proposuisset *Gieuhar.* subnectit: *Item aquam hausit situlis in incessu suo, est vacillanter incessit, in vtramque partem iactato corpore: estque incessus hicce anatum. Inde Aggiagius: Situlatrix, situlas incessu agens stolido. Item in VI. specie quoque frequentatur situlas agere de ebrio; et de ramo; quum huc illuc vacillant.* Ex his tandem cuiuis palpare licet, spectari in verbo דליו *reciprocationem motus*, cum *vacillatione*, quae hic pro *materia*, et *affectione vitiosa claudicantis*, vltro intelligitur esse *vitiosissima*; ad illud *Homericum*: Αλλα μετοκλαζει, και επ' αμφοτερας ποδας ιζει. *Claudicat incessu, pedibusque resìdit vtrisque.* Iucunda hinc splendescit facies totius *Gnomes*; nam et *clauda fides*, est *nutans, vacillans, infida*; apud *Sil. Ital.* 13: 33. vt res et series ibi docent. Et, *tota amicitia claudicabit*, apud *Cic.* L 1. *de fin.* Grauiter *Lucr.* 3: 454. *Claudicat ingenium, delirat linguaque mensque.* Admirabiliter vt in nostra sententia; ex ancipiti *Iustin.* 6: 2. *Melius est incessu Regem, quam Imperio Regnum claudicare.* Apparet hanc esse genuinam ansam, sedemque, nostri dicti, cum quo conspirat pulchrum illud 1 *Reg.* 18, 21. *quousque vos claudicantes super duabus affectionibus?* In דליו *reciprocatio* forte gemina pingitur, altera, qua *crura* nunc *in hoc*, nunc *in illud latus*, *declinant*: altera, qua *situlae* nunc *sursum*, nunc *deorsum*, *feruntur.* Sed et hoc in *crura* quadrat, itemque illud in *situlas.* Haec aliis enucleanda permitto. Mihi *vtrinque vacillans*, et *indecora* sane, *claudicatio* sufficit; quae vtriusque membri dignitatem, et gratiam, satis complet. Verbulum subdendum restat de graui *Syntaxi* in מפסח *situlas agunt crura ex claudo*; vel *a claudo.* In *Animadv. Iuuenil.* ad h. l. commonebam, particulam من *Genitiuis* formandis admoueri; prout plurimi quoque hic *crura claudi* expressere. Exempla ibi congesta. Nunc fortius quid subesse arbitrares; et aliud sonare שוקי הפסח *crura claudi*, aliud שוקים מפסח *crura ex claudo*; vt alludatur ad *Originem laxatorum femorum*, atque adeo *e sedibus suis luxatorum*, indeque *iugiter* velut *exsilientium.* Hoc *vitiosissimam affectionem claudicantis* adauget; simulque *comparationi* inde susceptae nouum accudit aculeum. Inculcabitur enim, quamcunque in partem *mens* et *lingua claudicans hominis Elumbis* feratur cum משל *sententioso*, quod super labia assumsit, *dicto*, vt *aliquid sapere* videatur, siue in sinistram, siue et in dextram, id totum *luxatum* esse, atque velut ex *articulis* suis *reuulsum.* Hanc empha-

elumbium. *vſ.* 8. Vt illigare gemmam in tumulum lapidati ita qui dat gloriam elumbi. *vſ.* 9. Spina aſcendit in manu

emphaſin quoque exerit מן مـن in illo *Alcoran. Sur.* 19 : 3. أنـي وهـن العظم مـني *Quod ad me, debilitata ſunt oſſa ex me.* Dabam iuuenis, *oſſa mea.* Nunc *ex me* retinendum ſentio, vt ſit, *e ſedibus ſuis conuulſa.*

Eruenda mihi adhuc natiua vis verbi פסח. Agnoſcenda eſt *primaria* virtus *laxandi*, quae *ſecundariam* mox traxerit alteram *luxandi.* Apud *Arabes* hanc vim exerunt *Themata* ſororia فسخ et فسح, פסח per *Hha*, id eſt, *Hhet* non punctatum; פסח فسخ per *Chha*, id eſt, *Hhet puncto* notatum; quae tamen vnum idemque *Origine* Thema tantum conſtituunt; vſu *laxandi* ab altero illo *laxandi* per punctulum, ad promtiorem diſtinctionem, ſeiugato. Talium ſilua in Claui *Dialectorum* producta. *Camuſ. Forma* פסח *deſignat luxationem cum ſeparatione; etiam de iudicio mentis luxato; atque tum corporis tum ingenii debilitatem amplectitur, cum foemin.* פסחה. *In VII.* אנפסח *eſt luxari, cum fragore dirumpi, de propoſito, pacto, matrimonio. Item* פסח ידה *luxauit manum ſuam, eſt, e ſede ſua, rupta compage, eam eiecit.* Hinc iam *claudus*, χωλος, non fidiculis extortam, ſed natura ipſa ei expreſſam recipit denominationem; et ne vmbra quidem relinquitur dubitationis, quin פסח שתי רגליו 2 *Sam.* 9, 13. ſit *laxus*, i. e. *luxatus ambos pedes:* in quem quadret hocce *Ariſtoph. in Veſp.* 1486. Νυν γαρ εν αρθροις τοις ημετεροις Στρεφεται χαλαρα κοτυληδων. *Nunc quippe noſtris in articulis Verſat ſeſe laxa coxendix.* Id eſt, *cuius laxata compages.* Nempe et χαλασθαι *laxari* pro *luxari* eualuit, indeque *Vulcanus* χαλαιπους *Laxipes* apud *Nic.* in *Ther.* itemque *laxum* pro *luxo*, *luxato*, admiſſum a *Latinis.* Gemina germana *Origo* vocabuli χωλος. Eius *Thema* χαω vnde χαινω, *prae laxitate hio*, *hiſco*, *dehiſco*, *rupta compage.* Quid, quod *claudus* hinc dimanaſſe potuit, canalem praebente χαλαν *laxare?* quod απο του χαω, quamuis *Voſſ.* noſter deriuet απο του κλαν *frangere;* quod mihi perinde eſt. *Luxus pes* item, vt *Veteres* loquebantur, indeque ductum *luxare*, cum *membris luxatis*, defluxere a verbo *luere*, λυειν, quod eſt *ſoluere*, *diſſoluere*, *elaxare.* Proceſſus hicce, *luo*, *luxi*, *luxum;* vt *fluo*, *fluxi*, *fluxum.* Recte *Feſt.* *Luxa membra e ſuis locis mota, ac ſoluta.* Hinc iam et lumen *Syntaxeos*, et acumen ſententiae illuſtrius adhuc ſeſe effert, ac ſuauius inſinuat: *ſitulas agunt ambo crura ex claudo;* i. e. *ex eo qui ad vtramque coxam luxatus*, vt *hinc* et *hinc e ſedibus ſuis crura ſumma cum deformitate conuelli videantur.* Huic reſpondet כסיל *Elumbis, cui lumbi prae mollitie, ignauia, ſtupore infracti*, et *luxati;* *mente* et *lingua* ſimul *claudis.* Huius *in ore* non minus *deformiter claudicat* משל *dictum ſententioſum*, et ipſum *hinc atque hinc luxatum*, ac *conuulſum.*

vſ. 8. כצרור וגו׳) Abſtruſius vocabulum, et ſemel tantum lectum, מרגמה,

מרגמה, aliquid *ferale* et *funestum* spirat. Ex *Arabum* fontibus et hic pleniore se haustu proluisse iuuabit. *Gieubar. Vox* רגם *notat caedem. Origo sita in iaculatione lapidum;* vnde רגמתה *lapidaui eum cum fut. et infin. ordinariis.* In *part. pass.* רגים et מרגום *lapidibus obrutus. Forma* רגמה, *singulari potestate, notat vnum ex Lapidibus qui collectiue* רגם, *et* רגום *dicuntur; id est maioribus illis, qui saepe imponuntur sepulcro, vt contumuletur, siue conuexo tumulo assurgat.* Haec ambigere non patiuntur, quin sub מרגמה dirior ille adspectus *tumuli aggesti supra cadauer lapidatum* offeratur, vel saltem *lapides ad sepulcrum accumulati* denotentur; si nonnihil remolliendum quis opinetur. Vtrumque quadrat in כסיל *Elumbem*, atque omni *mollitie* et *ignauia fractum.* Is *viuum se cadauer*, *viuum se* sui *sepulcrum* circumfert. Huic כבוד *gloriam, dignitates, honores deferre*, est צרור אבן במרגמה *illigare Gemmam in tumulo sepulcrali.* צרר proprie *instringere fortius cum stridore, Tzir resonante*, vt supra monui ad *cap.* 24, 10. Apud *Arabes* sub صرّ frequentatur in *constringendo* et *innodando sacculo*, vel *loculo*, ad *pecunias, gemmasue, condendas.* Inde صُرَّةٌ est *crumena, in quam pecunia nodando*, et *instringendo, reconditur*, apud *Golium.* Ipsa *instrictio* est صِرار צרור, quae et *crumena* in Sacris. Sensus hinc luculentus exsurgit: *Stultum esse aceruo lapidum sepulchralium instringere lapidem*, vel collectiue, *lapides pretiosos, gemmasque*, vt tanquam *in loculamento apposito recondantur;* vbi et *deterantur*, et *disperdantur*, necesse est: stultius *gloriam*, et *fulgentes honores, tribuere Elumbi, qui inter eius manus* non possint non *deteri, vilescere, deperire.* Emblema *sepulcri* ad *homines tabe vitiorum sordidos* transferri nemini ignotum ex *Matth.* 23, 27. itemque ex *Rom.* 3, 13. cum *Ps.* 5, 10. possetque hos intra fines consisti, pro indubitata Linguae indole. Sed in consilium mitto, an non gradu, quem exploratissimus vsus pariter adstruit, altiore adscendendum sit ad *tumulum lapidatione* quasi, id est, *execratione publica obrutum;* nam, vt supra visum, ex *Gieubar.* רגים, et מרגום, signat *lapidibus obrutum;* et figurate *execrabilem, dirisque publicis oneratum.* Exemplo defungar *Haririano* ex *Conf.* 18. *Et opinatus sum, adiutorem esse benignum; Sed intellexi eum esse maledictum,* رجيم *lapidibus obrutum.* Id est, *publica execratione dignissimum.* Hoc *characterem* τȣ כסיל *Elumbis*, qualem eum vbique pingit *Salomon*, complet.

vs. 9. (חוח עלה) *Spina adscendit* cet. Artificium, primo, obseruandum *Syntaxeos* dignioris per *et*, ad *comparationem*, vel potius *adaequationem;* de qua ad *cap.* 25, 20. et 26, 7. Secundo, עלה חוח *adscendit spina*, hic valet, *eminet altius sublata*, atque adeo *capitibus superimminet;* ad instar *teli.* Detur *Ebrio gladius, culter*, aliudue instrumenti noxii; *feriet*, et quaquauersum *noxam feret.* Ita *Arabes* suum

manu ebrii, et ſententia in ore elumbium. *vſ.* 10. Iaculator profanans *ad caedem* omnia; et conducens elumbem; et

ſuum צ-כ עלה *adſcendere* figurarunt. Ita *Diw. Hud. Peſſima certe remuneratio, in qua attollitur ſector gladius.* Id eſt, *in manum ſumitur, atque ſuper capita vibratur ad feriendum.* In *Gloſſario Gieuharii* proſtat: *Adſcendi eum gladio; id eſt, percuſſi eum;* quod ita conuertas licet, *Gladius adſcendit eum;* pro, *cum vulneribus incubuit capiti eius;* nec non, vt in exemplo adducto, *adſcendit Gladius,* abſolute, pro *alte ſublatus eſt* ſuper capita *ad feriendum.* Sentis quid pingat, *Spina adſcendit in manu Ebrii,* vt *ea* ſcilicet *veſano impetu ſaeuiat,* atque *ora* omnium *verberet, lanietque.* Sentis etiam quid repraeſentet, *et ſententioſum dictum in ore Elumbium.* Nempe *in tale os adſcendens,* et cum arrogantia *vibratum,* longe lateque *noxam ſpargit;* quodque *ſanare* debuiſſet pro benigna ſua indole, *laedit, laniat, vlcerat,* atque ſocietati *damnoſum* ac *moleſtum* euadit. Vides me ſub עלה *adſcendit* duplicem attendere virtutem, quam ipſa materia exigit; alteram *ore ſuſcepti,* alteram *oſtentati ſapientiae altioris praecepti,* quod κατ' ἐξοχὴν appellatur משל. Sic eadem ferme exiſtit *Gnome,* iucunde variegata, quam habebamus *vſ.* 7. huius *Capitis: Situlas agunt crura ex claudo; et ſententia in ore Elumbis.* Vt autem ibi כסיל *Elumbis* cum פסח *claudo, femoribus luxato,* grauiter contendebatur; ita hic cum *Ebrio* non minus digne contenditur.

vſ. 10. רב ונו׳) Tria membra per *adaequationem comparatiuam* ſic iucunde elibrata: *Iaculator promiſcue feriens omnes; et conducens Elumbem; et conducens praetereuntes:* nempe *paria faciunt,* eodem gradu cenſendi ſunt. רב *iaculator,* et quidem *ſpiſſius, denſius tela mittens.* Ita *Pſ.* 18, 15. ברקים רב *fulgura ſpiſſauit,* ſpiſſe, denſe *iaculatus eſt.* Similiter *Gen.* 49, 23. *Particip.* מחולל *promiſcue feriens, vulnerans;* non a חול *doluit,* vt ipſe etiam *Cocc.* ſed a חלל *ſoluit;* vnde חלל *profanus;* et mox *profanatus* quaſi *ad caedem:* inde חללי חרב *profanati Gladiorum,* eleganti formula, *promiſcui iuris facti* velut *Gladiis,* ad *caedem* et *lanienam.* חללי רעב *profanati Famis;* qui *Fami ad carnificinam ſunt permiſſi.* Inde חולל *profanauit ad caedem,* vt *Iob.* 26, 13. *Ieſ.* 51, 9. collato *Pſ.* 89, 11. In *paſſiuo Ieſ.* 53, 5. מחולל *profanatus caedi,* et *lanienae* Inde magna cum dignitate, *Iaculator profanans* ad ictus ſuos *omnes* vel *omnia:* qualem nobis *Herculem furentem* induxit ſcena, *ſub cuius ſagittis familia* miſerrime *occubuit.* Huic *adaequatur* per copulam *Waw* שכר כסיל *mercede conducens Elumbem;* vt nempe *negotia* eius *gerat;* vt *rem domeſticam,* vt *publicam,* vt *ſalutem* et *fortunas,* quas *ipſe ſuſtinere ſuis viribus opibusque* haud valet, ei *tutandas committat.* Quadrat apprime. Sane *res* ſuas *omnes* velut *profanat,* promiſcui iuris facit, vexationi, praedae, rapinae omni exponit, qui *procuratorem* iis admouet *mercede conductum;* et quidem *procuratorem elumbem.* Sibi ſuis-

et conducens elumbem; et conducens praetereuntes: *paria faciunt.* *vſ.* 11. Vt canis reuertens ad vomitum ſuum; elumbis duplicans craſſitiem ſuam. *vſ.* 12. Vidiſti virum ſapientem ſuismet in oculis! expectatio eſt de elumbi, prae illo. *vſ.* 13. Dicit tardipes, rugitor in via; leo inter plateas. *vſ.* 14. Ianua circumuertitur ſuper cardine ſuo: et tardator ſuper lecto ſuo. *vſ.* 15. Condidit tardator manum ſuam in paropſidem: defetiſcitur eam ad os ſuum reducere.

ſuisque *lumbum infringit*, qui in *Elumbum* recumbit. Tali *Iaculatori* ſub eadem copula adaequatur quoque שכר עברים *mercede conducens praetereuntes.* Id ſimpliciſſimum ſimul pro Lingua, ſimul potentiſſimum pro ſenſu. Intelligo *ignotos*, vt mox *vſ.* 16. infra; quos temere tanquam *de via* arripias, vel et ſtrictius *peregrinos*, ac *viatores;* qui vt te, ac tua, ignorabant, ita te ac tua nunquam vero affectu curabunt; ſed contra quam facillime ſunt proditurі. Cernis non deſcendi, quum ab *Elumbi* pergitur ad עברים *praetereuntes* plane *ignotos*, vel et *peregrinos;* ſed potius adſcendi; atque adhuc imprudentius aliquid, quin vecordius, deſignari. Senſerunt res priuatae, ſenſerunt Reſpublicae; grauiſſimis cladibus per id genus hominum adfectae, quin confectae. Cernis etiam quam artificioſe, quam grauiter, intercifis colis, enunciatum ſit, שכר כסיל *mercede conducens* ſibi *Elumbem;* et שכר עברים *mercede conducens* ſibi *praetereuntes quosuis*, aterrimos forte mortales, et *Elumbo* centies peiores. Gradatio quoque hinc tandem relucet admirabilis. Veſanus nempe *Iaculator temerarius*, ne ſuis quidem parcens. Veſanior *Conducens* ſibi *Elumbem.* Veſaniſſimus, *conducens* ſibi *praetereuntes.* [*Syrus* cum *Chaldaeo* aut legiſſe aut legendum conieciſſe videtur hunc verſum: רב מחולל שאר כסיל ושכור עבר ים et *Graecus Alexandr.* prius membrum רב מחולל כל שאר כסיל -- Lectionem maſorethicam hiſce nouis longe eſſe praeferendam, probare ſuperſedemus. *Vog.*]

vſ. 14. הדלת וגו׳) Ambigi non poteſt, quin מטה *Lectus* hic *Allegoriam* exerat; atque a *molli ſtrato* aſſurgendum ad *genus vitae mollius, voluptarium*, cum ſumma *ſecuritate* coniunctum. Confer *Amoſ.* 3, 12. *Ezech.* 23, 41. cet. Quanta iam, ſub vtroque adſpectu, dignitas ſit noſtrae *Gnomes*, dilucere incipiet, ad *Originem* voculae ציר *Cardo;* quae nomen traxit, non ab *anguſtia*, vel *preſſu anguſtiore*, vt volunt, ſed a *ſtridore*, ſiue *compreſſione ſtridulum reſonante;* vnde et ipſis *anguſtiis* appellatio indita; nec non *dolori*, et *torminibus*, צירים dictis. *Frendor* et *ſtridor* a *Cardine* abeſſe nequit, praeſertim ſi vel grauior ſit ianua, vel *ferramenta* inuaſerit rubigo. Apud *Arabes* Themata ציר et צרר de *portis ſtridentibus* increbuere. *Gieuhar. Verbum* צר *in calamo, dente, porta, eſt ſtridorem reddere, cum fut.* יצר, *et infin.* צריר. *Forma* צרה *notat ſtrepi-*

ducere. *vſ.* 16. Sapiens *eſt* tardator ſuismet in oculis; prae ſeptem reſpondentibus ſapidum. *vſ.* 17. Apprehendit aures canis; qui praeteriens efferueſcit ſuper contentione non ſua. *vſ.* 18. Sicut ludicram micationem exercens, qui iacula-

tum cum clamore ſtridulo; itemque calamitatem ſtrictius angentem. Etiam صار media *le* ציר ita frequentatum fuiſſe dubio vacat; quum et صبير الباب, quod apud *Golium* eſt *fiſſura ianuae*, proprie ſit *cardo ſtridulus;* de quo mox ſeorſim. Ab iſto *cardine* grandior *figuratio* induxit أصر in IV. ſpecie אצר, pro *inſtitit rei pertinacius, in eaque perſeuerauit*, tanquam ſuper *cardine* eodem *volutus*. In *Alcorano* floſculus orationis ſaepius ſeſe offert. *Surat.* 3, 129. *Non ſtridunt ſuper cardine eorum, quae patrarunt turpiſſima*, i. e. *non pertinaciter criminibus adhaereſcunt; ſed ſeriam agunt poenitentiam;* vt *ibid.* adiectum. Iterum *Sur.* 56, 45. *Et pertinacius inſtridunt ſummae improbitati, ſuper ea velut ſuper cardine fixi* videlicet, *et voluti* ſimul. Abſolute etiam inualuit أصر *inſtridere cardini ſuo*, pro *tenacius adhaereſcere peccato.* Ita *Harir. Conſ.* 28. *Laxiſſime amplectitur omnem* מצר *cardini* criminum ſuorum *inſtridentem clementia eius:* vbi *Scholion* ſubiicit *crimini iugiter appactum.* Hinc tandem iucundiſſimum lumen, et acumen illud, quod deſiderabatur, ſe effert; et omnibus vltro ingerit. *Piger in lecto ſtertens vsque*, atque *nunc hanc, nunc illam in aurem, reuolutus*, pulchre comparatur *ligno ſuper cardine ſtridenti*, ibique *tanquam in centro* ſuo *recumbenti*, ac *tenacius reſidenti.* Iterum עצל *tardator, tortipes, Lecto mollitiei* et *vitiorum* affixus, vere *ſuper cardine hocce ſuo volutatur; eidemque pertinacius* et *appactius inhaeret; nunquam* inde *diuellendus.*

vſ. 18. כמתלהלה) Verbum ſolitarium מתלהלה; cuius tam *Radicem*, quam *ſignificationem* profunda deleuit obliuio. لاه לוּהַּ apud *Arabes* eſt *micuit, tremulum ſplenduit*, vt *procul in deſertis ſub meridiem fulgens aquae ſpecies* سراب *dicta.* Ita in *Camuſo: Forma* לֻוּהַּ *notat ſplendicantem in deſertis aquae ſpeciem: cuius fulguratio per infin. V. deſignatur. In I.* לוּהַּ vel לה *cum infin.* לוּהַּ et לוּהָן, *eſt micuit, ſplendicauit talis aquae ſpecies. In V. quati, et fulgurare. In I. iterum, tranſitiue, micare fecit Deus creaturas; id eſt, creauit.* Quadratum quoque noſtrum להלה لهله *ibidem* comparet cum *infinitiuo foemin.* لهلهة לַהְלַהַּ; aut per *Damma* לְהֻלָהַת pro *terra ſpatioſiſſima in qua impulſa micet ludens aquae ſpecies;* quaſi dicas, *ſplendicatio tremula.* Eius *plurale* لهالة *tremulae micationes.* Habes noſtrum לַהְלַהַּ *tremulum micuit, micando luſit oculos procul feriens;* vnde מִתְלַהְלֵהַּ frequentatiue, cum reciprocatione, *talem ſibi luſum inſtituens.* Vt hunc propius cognoſcas, tenendae phraſes *micuit, gladio*, et *micuit veſte.* Poſterius hocce *ludicrum* quid ſubminiſtat, quod vocatur

iacularetur laqueolos *ardentes*, ſagittas, et mortem. *vſ.* 19. Sic vir qui impellit in fraudem ſocium ſuum, et dicit: non

tur خطيرة חטירה *vibramentum*, quum *pueri contortis mantilibus ſe inuicem percutiunt*, vt apud *Golium* reperies ex *Camuſo*. Hoc *mantile* appellatur مخراق, quod in *Golio* eſt, *faſcia*, *ſtrophiumque conuolutum, quo fit percuſſio ludicra, vt in choreis.* Pulchre *Amrou Ibn Kelthum* in *Moallek*. *Amputamus capita eorum, ſine vlla clementia, Neque norunt quid vitare debeant: Tanquam ſi gladii noſtri, nos inter et illos, Mantilia forent in manibus luſitantium.* Vbi *Schol. Aſſimilauit gladios ſtrophiis in manibus puerorum, ob celeritatem percutiendi iis.* Recte; ſed plenius fuiſſet, ob *micationem*, *celeritatem*, et *improuiſum ictum*. Poſterius hoc vel maxime ad rem, diſertim ab ipſo Poeta indicatum. Ante oculos iam conſtitutum habes imaginem *τοῦ* متلهلة מתלהלה *ludicram micationem exercentis*, adhibito مخراق *linteamine*, ſiue *ſtrophio*, quo *colluſores nec opinato feriat.* Hoc ad *ludum Martis* quoque translatum cernis. Latiorem adhuc proſpectum dabit *Gieuhar.* qui poſtquam hunc *Verſiculum* ex *Moallek.* laudaſſet, ſubdit, *In traditione Ali habetur, fulgura ſunt Angelorum ſtrophia. Dicitur etiam, Ille eſt ſtrophium belli, id eſt, inſignis bellator, qui in praeliis agiliſſime verſatur.* Adſpice nunc *Gnomen* noſtram, eiusque dignitatem admirabilem ſuſpice. *Vt ludicram micationem exercens, qui* interim *iacularetur laqueolos, ſagittas et mortem.* זקים) aliis *ſcintillae*, aliis *flammae;* ex collatione cum זיקות *Ieſ.* 50, 11. Atqui neutrum ibi ſatis aptum; vt monui *Tom.* I. *Orig.* p. 86. Radix זיק in *Bibliis* nuſpiam. זקק extat, cum זקים *vinculis* ſiue *catenis*. Inde extundebam, *laqueolos* piceos, qui *ſcintillas* et *flammam nutriant.* Hoc *Cic. Catil. prima Cap.* 13. vocat *malleolos; facesque ad vrbem inflammandam.* Addebam interim; *Sed ne quid aſtute: omnes locupleti ſatis luce deficimur.* Idem nunc repeto. Firmat tamen coniecturam iſtam زيق *vinculum collare;* itemque formula *collare Satanae;* per quod figurant *filamenta ignea quaſi, quae aere feruidiore circumuolitant; et oculos ſplendore* atque *aeſtu praeſtringunt.* Hoc vocant etiam *filamenta Satanae;* et *filum deluſoris;* et *ſaliuam ſolis*. Hinc זקים et זיקות *vincula collaria*, ad *laqueolos* picis ardentis, et *malleolos*, traduci potuiſſe, ſuſpicari licet. Vlterius non procedo. Origo in *arctiore nexu* et *plexu*, quem Radices ſororiae זקק زق et אזק أزق, quia et זיק زيق aſſeruant. Cum זקים vnum iugum efficiunt חצים *ſagittae*, iisdemque per *appoſitionem* adiecta cenſetur *Mors*, vt ſit, *laqueoli et ſagittae*, quae *mors* ſunt, quae mortem ferunt. Grandius tamen tria concipias licet, *Iaculans laqueolos, ſagittas, mortem.* Id illuſtrius, quam *iaculans telum mortiferum;* quamuis in illud vltro ſeſe reſoluat. Conf. *Exc. Hamaſ.* p. 333. vbi figurantur *Haſtae quarum anteriora Mortes.*

vſ. 19. כן־גבר') Concinna *Apodoſis*, ſuperiori imagini adamuſſim reſpon-

a rad. [illegible] ap. Syr. iecit ſagittas inde iaculum.

non lusitans ego. *vs.* 20. Quum expirarunt ligna, sopitur ignis; et quum nullus est rancidus, consilescit iurgium. *vs.* 21.

respondens. רִמָּה *decepit, impulit in fraudem*, etc. eiusque מרמה *deceptio, impulsio in fraudem*, per *metonymiam* descendit a רָמָה *iecit, iaculatus est, proiecit;* atque praecedenti הירה *iaculatori* succinit; siue a *iactu teli*, siue a *deiectione* et *allisione*, quod nunc non discutio. Qui רע *sodalem, compascuum* ex *Origine, dolo malo petit, circumuenit, in fraudem impellit*, מרמה *fraudulentiam*, tanquam *iaculatoriam artem*, *in eum exercet*, ostentans interim *amicitiam*, et *familiaritatem*, is similitudinem implet מתלהלה *cum sodali micantis*, et *ludum innocentem ludentis* veluti; quum interim ista sub *specie*, et *occasione noxia*, sua *tela eiaculetur*, atque ex maligno sinu depromat ad perniciem amici, nil tale expectantis, aut suspicantis. *Laqueoli, Sagittae, Mors* ipsa, totidem *figuras* praebent *doli*, et *fraudis*, in quam quis saepe implicatur ab eo, cum quo frontem explicare solet, et quicum ei quotidianus velut familiaritatis intimae lusus. Exemplorum referta vita est: et των מתלהלהים *ludicram micationem*, cum sodalibus *exercentium*, sed sub *strophio* et *linteamine* suo *malleolos*, *sagittas*, ac *mortes iaculantium*, innumerus vbique est numerus. Rogites laesus, in fraudemue deiectus, haeccine sit illa toties iactata dextra, fidesque? respondebit perfrictae frontis veterator, *an non lusitabam?* Nihil sane noxae intendebam, nil fraudis in animo fouebam; res infeliciter cecidit, fateor, sed contra scopum plane meum, atque vota sincera.

vs. 20. באפס ונר׳) Verbum נרגן, *rancore suffusus*, mox *vs.* 22. recursurum, illustraui ad *Cap.* 18, 8. *Ligna, materia flammae*, figurant *suggestiones malignas.* אפס particula *negatiua*, quae rei *extinctionem*, et *redactionem in nihilum* consignat, ab *exspirando, efflando, exhalando*, et quidem cum quadam *explosione sibili*, ducta est. Thema אפס, cuius sororium פסס, quod est فشّ. Monui supra *Cap.* 14, 28. vbi non parum momenti adfert, ad sententiam rite constituendam. Eadem vis vbique translucet *Ies.* 40, 17. vbi אין *vacuitas*, et אפס *expiratio in nihilum*, et תהו *ipsa vastitas*, in congeriem aceruantur. *Amos.* 6, 10. *Ies.* 46, 9. iterum *cap.* 34, 12. cet. Adfine verbum אפס *proprie* quoque valet *exspirare*, *cum flatu deficere*. Signanter *Ies.* 16, 4. אפס המץ *exspirauit oppressor.* Nil sublimius. מץ est *pressor succum extorquens;* a מיץ חלב *pressura lactis* porrecta occasione. Is *pressor*, et *oppressor*, *ipse* dicitur *exspirasse succo* omni et *vento* simul *exploso*. Pari granditate *Ies.* 29, 20. אפס עריץ *expirauit violentus;* quasi *crepans* et *displosus* cum *omni* suo *turgore*, ac *tumore*. Non minori dignitate *Ps.* 77, 9. et *Gen.* 47, 15. 16. Hanc natiuam vim et gratiam Linguae, quam nulla sagacitas, aut acies coniectandi, consequi posset, exhibet Radix فشّ de qua ita *Gieuh. Thema* פשׁ (*et* פס) defect. *med.* in *vtre*, *est exploder*[e] *quidquid in eo venti. Dicitur pro*[-] *uerbialiter de iracundo; exspirar*[e] ... *facian*[t]

vſ. 21. Carbonem ſane prunae, et ligna ſane ignis; et vir contentioſus ſane candefacere rixam. *vſ.* 22. Verba rancidi, tanquam auide deglutita cruſtula: vt quae deſcendant in

faciam te, prout vter ventum exſpirat. Saepe exſpirauit vter, de viro ructum emittente, vſurpatur. Exſpiratio, vel exploſio, etiam ſignat celeritatem mulgendi vel emulſionem celerrimam; vnde exploſi camelum, eſt ſparſim radiante fluxu lactis emulſi; quae camelus vocatur פשוש. *In VII.* אנפש *dicitur de ventis flatibusque, quum ex vtre diſploſo exſpirant. Item in virum quadrat iſtud Niphhal diſploſus exſpirauit; quum elangueſcit ac torpet.* Eandem *Originem*, easdemque virtutes *ſecundarias* poſſidet alterum

Thema فش per *Sin* ſiue *Samech* enunciatum, cuius deriuatum فسيس פסים eſt vel *corpore* vel *mente debilis;* q. d. *cuius exſpirarunt vires*, ac *facultates.* Idem vſus praecedenti *Themati* quoque ſubiectus, nam eius reduplicatum فشفش valet, *debilis mente ac conſilio fuit:* qualis ſimplici etiam forma فش, cui *mens* et *ratio exſpirarunt.* In omnibus hiſce, ονοματοποιια eminet, per quam *diſploſio exſpirans* ipſo ſono פס *Phas.phus*, et אפס *Ephs* quodammodo exauditur.

vſ. 21. (פחם וגו׳) *Carbones* et *ligna* reſpondent hic ריב *liti, rixae*, atque *viro contentioſo*, *prunae* et *ignis.* Fraudi fuit *conſtructio.* Teneatur itaque primo, *praepoſ. Lamedh* ſaepiſſime non notam efficere *Datiui*, cui hic adhaeſum; ſed *Emphaſin* adferre, per *ſane*, *profecto*, reddendam. Exempla ſupra alicubi congeſta. Iſti nunc vſui inſiſtere, ipſa cogit materies. Accedit ſecundo, eandem *Syntaxin* poſtulare verbum חרחר, *accendere*, vel preſſius adhuc *candefacere;* non tertio tantum colo competens, ſed etiam duobus praecedentibus ex aequo contribuendum. Hinc illuſtris emergit *Gnome. Carbonem ſane prunae, et ligna ſane ignis* candefacit, *et vir contentioſus ſane candefacit*, vel, eſt *vt candefaciat, rixam.* פחם *carbo*, collectiue hic *congeriem* ſignat *carbonum*, qui admotis גחלים *prunis* ſubito *candeſcant*, atque *eodem igne correpti flammentur.* Hi depingunt ריב *litem*, proprie *concuſſionem*, i. e. *materiam contentionis* et *rixae.* Ea hic concipitur vt *ſopita*, ſed facile *reſuſcitanda.* Ita apud *Arabes* فحوم *carbones*, a *radice* فحم *ater fuit*, conſignant *rixas* et *contentiones* iam *reſtinctas;* vel *quae ſub cinerem conſederunt.* Inde *Prouerbialiter* نفخ في فحم *ſufflauit in carbonem;* eſt *litem ſopitam exſufflauit;* apud *Gieubar.* Pendent omnia a *Prouerbio* modo adducto, atque a *lite*, vel *ſopita*, vel *compreſſa* ſaltem, ad inſtar *carbonum.* His ſi admoueris *prunas*, fieri nequit quin ad *vehementiorem*, quam ante, *flagrantiam incandeſcant.* Aptiſſimum Emblema in איש מדון *virum contentionis, valde contentioſum;* qui apud *Arabes* quoque *prunae* titulo inſignitus; quemadmodum et exarſit *pruna eius*, in eum qua-

in penetralia ventris. *vs.* 23. Argentum ſcoriarum inductum ſuper teſta; labia flagrantia et cor nequam. *vs.* 24.

quadrat, qui *bella*, *rixasque fouet*, ac *ſuſcitat*. In *Hiſt. Salad.* per *Iſpahan.* p. 152. *Erat iſta in vrbe pruna Hoſpitalariorum.* Et *pag.* 222. *Templarii pruna infidelitatis.* Et *pag.* 438. 439. *Extincta fuit pruna eorum:* i. e. *repreſſa vis hoſtilis*, ſiue *flagrantia bellica*. Hinc reliqua ſponte clareſcunt; neque neceſſe erit, vt *ligna materiam litis* vtique, quae ad ריב vltro recurrant, enucleatius pertractem; quum phraſis *ligna congerere*, aut *cremia*, omnem alium ſenſum repudiet, atque praec. *vs.* eundem iam ſubiecerit; quo magis mirum, inde potuiſſe reſiliri. Praeſtrinxit, vt dixi, ſtructura exquiſitior. Vel cum ל *Datiui* idem adſpectus hinc potuiſſet elici; ſic ſerie ducta, *Carbo ad prunas*, et *ligna ad ignem* incandeſcunt; ſic *vir contentioſus* omnino candefacere *litem*. Illud *incandeſcunt*, in prioribus membris, vi orationis et rei ipſius ſuggeritur; ſuſtinente id ſupplementi tertio colo, לחרחר *ad candefaciendum;* quod per *omnino candefacere; certiſſime faciet vt incandeſcat*, ex indole Linguae ſeſe patitur reſolui. Grauiſſime figuratum חרחר ריב *candefacere litem;* vt apud *Tacit. Hiſt.* III. 10. *ſeditio* dicitur *candeſcere*. Characterem viri *contentioſi* ſignatiſſimum efficit חרחר ריב *carbonibus* et *lignis* vsque et vsque *ſuggeſtis irritare litem*, *eamque* ita *candefacere*, vt nunquam *ſopiri* atque *extingui* queat.

vs. 23. (כסף וגו') *Cocc.* in *Lex.* *labia flagrantia* שפתים דלקים exposuit, *quae Zelo pietatis et charitatis videntur ardere.* Eadem mens *Belgarum* in notis. Reſpondent characteres omnes. *Teſta elaborata* quidem illa, ſed *fictilis*, ſiue *figulina*, in ſe *viliſſima;* et per quam ſane *fragilis*. Illa *teſta obducitur* כסף סיגים *argento ſcoriarum*, impuriore illo, et multis *ſcoriis mixto*, quod habeat *nitorem*, non *verum* illum, et *ſincerum*, ſed *fucatum* et *adulterinum*, quem mentitur hypocriſis. כסף *argentum* inducitur *Ieſ.* 1, 22. quod examinatum, coctumue, in סגים *ſcorias* abeat. Haec complet natiua potentia verbi צפה, quam indicaui ad *Cap.* 15, 3. in *Kal nituit;* in *Pihh. nitidauit*, *nitida cruſta obduxit:* de qua mox plura. Nil cumulatius, ad *Hypocriſin* expingendam. Nunquam indubitasſent homines Eruditi, poſſetne verbum דלק *flagrare* in *bonum*, ad *ſpeciemque ardentis amicitiae*, tramitti, ſi et *Originem*, et *amplitudinem* iſtius *flagrantiae* adſpexiſſent. Vtrumque ex *Dialecto Arabum* hauſiſſent, ſi, vt par erat, ſua *Hebraeae Linguae* iura reddidiſſent. Haec ex *Camuſo* ita adſtruam, vt nihil dubitationis cuiquam relinquant. *Verbum* דלק *in Kal*, *et Pahh. de cultro*, eſt *acuminauit illum.* *Intranſitiua forma item de Lingua*, *et Cuſpide*, *notat acuminari.* *Eius partic.* דלק, *et comparatiuum* אדלק, *mucronatam ſiue Linguam*, *ſiue cuſpidem: ſubſtantiuum* דלק *trifariam enunciatum*, *deſignat eloquentem*, *in quo eminent Linguae volubilitas acuminata.* *Formae* דלק e

et דלקה *et* דולק *omnis rei acuminatam extremitatem consignant*; et דָּלֵק *Linguae, ac cuspidis, vtriusque mucronem. Literae* דלק *mucronatae vocantur hinc in Grammatica Linguales*, *et Labiales. Porro orator* דלק et דליק, *est eloquentiam praepollens. Vsurpatur quoque* דלק *de lucerna, quum nitidius emicat; vt in IV.* אדלק *lucernam, est eam micantiorem et flagrantiorem reddidit.* Inde *Obad. vs.* 18. ודלקו בהם *et mucrone volubili et micante flagrabunt*: vt *igni* et *flammae* addatur *acuminatissimus ille mucro Linguae* quem *Arabes* vocitant דלק הלשון. Magnum quoque lumen orationis hinc adfulget *Ps.* 7, 14. חציו לדלקים יפעל *sagittas suas sane ardentes operatur*, i. e. *iaculatur*: cum accessione hacce grauissima *flagrantiae in cuspidem acuminatae.* cet. cet. Lingua et res ipsa iam in id conspirant שפתים דלקים *labia flagrantia*, hac quidem in sede, non alia concipi posse, quam *volubiliter promta illa*, et *diserta*, cum *Lingua* דלק et אדלק, *flagrantissima* illa, quam *facundissimis oratoribus* supra vidimus attributam. *Harir. Cons.* 26. Principem laudans, *acies eius est flagrantissima, et flamma eius fulgura mittit*: vbi *Schol.* monet, per *aciem* intelligi *promtitudinem Linguae.* Ex interiore vena elegantiae etiam illud *Hist. Tamerl.* 270. *et recepit eos vultu soluto, et lingua dulcissimam efflagrante gratiam.* Amant duo haecce, per alliterationem affinia, iunctim quoque venire, atque *lingua promtus disertusque* appellatur *solutus idem flagransque mucronata* ac *volubili lingua.* Ex his efficio tandem, cum *flagranti* illo, ad speciem, *Zelo pietatis*, coniungendam *flagrantiam sermonis promti, volubilis, ornati*, qua quis pollet, potestque, ad aures animosque demulcendos. Sic *comparatio* cum *testa argento scoriarum incrustata ad nitorem* suis numeris completur.

Liberandum mihi quod supra *cap.* 15, 3. contraxi, debitum: et dissonantes notiones verbi צפה vnam ad *Originem* reuocandae. صفي צפה est *αυγαζειν splendere* proprie; et metonymice, *oculo splendido lustrare, nitidissima acie inspectare*, quod per *speculari* recte conuersum. Instar omnium nobis sit *Apollon. Rhod.* 1: 153. - - - Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξύτατος ἐκέκαστο Ὄμμασιν. εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. Ait *Lynceos oculos* vel *sub terram sese penetrare*, atque *infra speculari.* In *Pihh.* צפה *facit splendescere*, vltro suggessit, *splendida crusta auri, argenti, marmoris obduxit; siue nitidauit.* Decentissime ergo *Exod.* 36, 34. *Asseres* צפה זהב *nitidauit auro*, vel si mauis, *aurum*; vt *nitidare aurum*, sit *nitidissima auri crusta inducere.* Similiter *Exod.* 26, 32. *Num.* 17, 3. 1 *Reg.* 6, 22. 2 *Chron.* 3, 6. et 1 *Reg.* 6, 15. Etiam absolute *nitidauit, nitide incrustauit* 2 *Reg.* 18, 16. Hinc omnia satis lucebunt. Nostra חרש מצפה *testa incrustata argento scoriarum*, applicata *labiis splendide fallacibus*, et *flagranti volubilitate praestringentibus*, maius adhuc decus ac pondus acquiret ex 2 *Reg.* 17, 9. ויחפאו דברים אשר לא כן על יהוה *Et - - - - verba, quae non rectum, contra Iehouam.* Belgi, *palliarant*, ab *obtegendo*, ansa sic satis commoda. *Cocc.* alio flexu, *onerauerant.*

vſ. 24. Labiis ſuis perſonam diſſimulat oſor: at in medio ſui apponit offendiculum fraudis. *vſ.* 25. Quum ſtridulam red-

Omnino *incruſtauerant*, vt 2 *Chron.* 3, 8. 9. חפה זהב *incruſtauit auro:* et *Pſ.* 68, 14. נחפה בכסף *incruſtata argento.* Inde ſignantiſſima *metaphora*, *incruſtare verba, quae non-rectum*; i. e. *mendacia*, et *praua principia*, *ſpecioſo illinere tectorio.* His cumulum imponat, quod *Cap.* 17, 4. dedi, *pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis* etc. Quae ibi in medium tuli, huc translata, noſtram ſententiam plenius illuminabunt.

vſ. 24. (בשפתו ינכר) Aliquid dubii in verbo ינכר; ob ambiguam ſignificationem *Thematis*, cuius *Hiphh.* הכיר valet *agnoſcere:* item *Niphh.* הנכר *agnoſci.* At *Pihh.* נכר *ignorare*, tanquam *alienum*; *abnegare:* et התנכר *alienum ſe gerere.* Ad *cap.* 20, 11. monui de vſu *Arabum* ſub تنكر ſpeciatim trito pro *traueſtire ſeſe*, et *transformare;* q. d. *ignotum*, quin *ignorabilem ſe facere.* Hinc figura non iniucunda naſcitur, *traueſtit ſeſe labiis oſor.* Id vltro trahit, *perſonam* et *habitum induit Amici*, quantumuis *odium corde foueat*, atque *obſtinarit.* Apud *Heſych.* ξενιζειν eſt ξενη χρησθαι φωνη, η ξενοις ηθεσι. Id rite applices *Oſori amicitiam commonſtranti;* nihil enim *alienius ab eius corde*, quam iſte *habitus perſonatus*, *ſonusque amicus labiorum.* Idem ξενιζεσθαι alia *metonymia* valet *hoſpitaliter excipere:* vnde apud *Heſych.* iterum ξενιζεται, ξενοδοχειται. Proprie in *Peregrino;* latius permittitur ad omnes: vt ipſa ξενια *peregrinitas*, et καταλυμα η καταγωγιον pro *peregrinis*, laxius dimiſſum; atque omnem υποδοχην, φιλοτιμιαν, φιλιαν, quin et δωρα amplectitur, ſub eodem Auctore. Poſterius magis *adiectiue* effertur ξενια, et ξεινια, quae plenius ξεινια δωρα *Homero.* Inde Latini adſciuere *Xenia* ſua, vario vſu, per quae ſpatiari haud lubet. Tentata ex his via, per quam נכר in *Pihh.* et הכיר *agnoſcere*, in concordiam reduci queat cum *alienauit*, vt *alienum tractauit*, *improbauit*, *abnegauit*, *repudiauit;* quod et *Graecis* erat ξενιζεσθαι. Cl. *Guſſet.* hanc *copulam* pugnantium notionum, quas ex *Antiphraſi* deriuarant multi, ex coniectura depromſit haud infelici ſane; *hoſpitalitatis officia* reſpiciens. Nimis anxie tantum *agnoſcendi* vim ad ſolum *Hiphh.* reſtrinxit. Ex *Niphh.* habemus *Thren.* 4, 8. לא נכרו בחוצות *non excipiuntur in plateis* abiecti, ac fame pereuntes: *non hoſpitaliter agnoſcuntur.* Iterum *Iob.* 34, 19. לא נכר שוע לפני דל *Non agnoſcitur Diues prae paupere:* vel, ex *Pihh.* *non agnoſcit* Deus *Diuitem prae paupere.* Iucunda imagine, *non excipiet hoſpitali liberalitate* quaſi, vt ſolent mortales. Ex *Hipph.* *Deut.* 1, 17. לא תכירו פנים במשפט *non agnoſcetis faciem in iudicio:* quaſi φιλοτιμως et δεξιως *accipere*, ξενιζεσθαι. Ita *Deut.* 16, 19. *Prov.* 24, 23. et 28, 21. cet. Signatiſſime quoque *Pſ.* 142, 5. אין לי מכיר *non eſt mihi agnitor;* ξενιζομενος, *qui me hoſpitaliter accipere dignetur;* quo adſpectu ſubnexum, *periit mihi refu-*

reddet vocem ſuam, ne credas ei: nam ſeptem abominationes in corde eius. *vſ. 26.* Velet ſeſe odium fragore acclamationis;

refugium. Celſiore cothurno *Iob.* 24, 17. יכיר בלהות צלמות de ſceleratiſſimo genere hominum, quod *vmbras mortis ξενίζεται, hoſpitaliter* quaſi *recipit, atque cum criminibus ſummis amicam exercet familiaritatem.* Vſus huius verbi, cum noſtro contextu propius nexi, ex *Dialecto Arabum* lucem recipiunt haud poenitendam. *Gieuhar. Forma* נכרה *ignotum ſignans, opponitur noto; atque verbum* נכר *in I. et IV. et X. eſt vt ignotum abnegauit, improbauit, repudiauit, eadem omnium poteſtate. Vſus Aasja: Illa quidem abnegauit me, ſed nihil aliud eſt quod abneget, De meis fortunis, caluam praeter canitiem. In II. ignoto induit habitu; et V. transformatus eſt in ignotum. Part. IV. paſſ.* מנכר *eſt quod omnes reprobant, cuius collect.* מנכיר *inuiſa et ingrata denotat, quae ab omnibus abhorrentur. Formae infinit.* נכיר *et* אנכור *valent, improbare vt ignotum, et vnde abhorreas. Item vir* נכר *aſtutus, intelligens: nec non qui improbat quid inuiſum, ignotumue.* Habes, quo minus de *conſanguinitate ſororia Dialectorum* addubites, *cognoſcere diſtinctius*, et contra, *non agnoſcere, improbare, repudiare vt ignotum.* De copula ad *Cap.* 28, 21. Hic tantum *improbationi* iſti inſiſtam, *qua quid vt alienum, inuiſumque, abhorretur*, aut *repudiatur.* Eleganter *Iob.* 21, 29. אתתם לא תנכרו *ſigna eorum non abnegabitis:* ſiue vt recte *Cocc. non alienabitis vt aliquid* נכר vel נכרי *peregrinum.* Grauiter *Ier.* 19, 4. וינכרו את המקום הזה *et alienarunt locum huncce, atque adoleuerunt in eo aliis Diis.* Aculeatiſſime quoque 1 *Sam.* 23, 7. נכר אתו אלהים בידי *alienauit eum Deus in manum meam — Repudiauit eum Deus*, et tanquam *reprobauit in manum meam.* Interioris notae eſt *Deut.* 32, 27. פן ינכרו צרימו *Cocc. ne alienent hoſtes:* i. e. *ſibi tribuant, aut non-Deo.* Amplexus Vener. *Vitr.* id declarat, *rem ſiniſtre et peruerſe interpretari, atque ita alienare a ſcopo Auctoris.* Id foret, *transforment* id opus, *ac quaſi traueſtiant, ſibi id*, vel *indolis ſuis attribuendo.* Eximendus reſtat ſcrupulus, quem mouit Cl. *Cler.* emendandum videri in noſtra *Gnome* יִתְנַכֵּר; vel ſaltem יְנַכֵּר, ex ſpecie *Hithpahh.* quod *Niphh.* nuſpiam alibi *diſſimulandi* notionem exerat. Genus *Criſeos* parum liberale, quod vbi *Analogiae* facem ſequi, et *Linguae* indolem, priſcamque amplitudinem, ſpectare deberet, fallaciſſimum init calculum. Significatio in *Pihh.* et *Hithpahh.* admiſſa, a *Niphhal* abeſſe non potuit, vbi הִנָּכֵר vel *paſſiue* valuit *traueſtiri*, ac *perſona indui;* vel *reciproce, ſemet traueſtire.* Hinc optio cuique libera; ſiue malit *perſonam induitur alienam*, ſiue *ea ſemet induit.*

vſ. 25. (כי וגו') Habitus ille alienus, et larua, quam *oſor, ſeſe in Amicum traueſtiens*, induit, arctiore nexu indicatur; כי יחנן קולו. Minus neruoſe *Kimch. quum deprecabitur voce ſua:* pro בקולו. Eadem ſub

mationis; malitia eius in comitio reuelabitur. *vſ.* 27. Cauans foueam, in eam cadet: et lapis in voluentem redibit. *vſ.* 28. Lingua fuci odio habebit laeuigationes ſuas; et os glabrum efficit impulſionem *ſui.*

CAPVT

ſub *Ellipſi* alii, *quum gratificabitur voce ſua;* vel, et *quum blandietur voce ſua.* Id propius accedit. Preſſius, et venuſtius *Cocc.* ſine *Ellipſi*, *Quum ad gratiam formabit vocem ſuam.* Id vnice tenendum; cum grata acceſſione, quam *Origo* ſubiicit, in *ſono gutturis argutiore*, vel *ſtridulo;* quem ſub חנן حن ὀνοματοποιΐα peperit. Ad *Iob.* 19, 17. 21. id iam productum. Inde percipere dabitur חַנֵּן קוֹלוֹ quadrare, quum *eam ad argutiorem e gutture ſonum* quis *flectit;* ad *commiſerationem*, *gratiam*, στοργήν, *pietatem*, et *tenerrimam affectionem* commonſtrandam.

vſ. 26. חכסה וגו׳) Ex שאון, *fragor laetus*, et *exultans Ieſ.* 24, 8. et תשאות, *acclamationes publicae*, ac *ſolemnes Zach.* 4, 7. offero, *Velet ſe odium* alicuius *fragore laeto ſolemnis acclamationis; reuelabitur malitia eius in Comitio.* Idem ſenſus fere, qui mox *Cap.* 27, 14. Recinunt ſibi משאון *publica acclamatio gratulantis*, et קהל *comitium*, in quo *odium facinoroſum* tandem, ſcelere ſcelera trahente, plectatur, atque *publica infamia inuratur.* Illud *eius*, relatum ad *fragorem*, hunc miniſtraret adſpectum; *Velabitur odium fragore laeto, cuius malitia reuelabitur in comitio.*

vſ. 28. לשון וגו׳) *Cler. Lingua mendax odit veritatem.* Ita ſane LXX γλῶσσα ψευδὴς μισεῖ ἀλήθειαν; nec non *Vulgat.* et *Chald.* Firmari cenſet quoque hanc notionem ex *Chaldaiſmo*, vbi pro זכה *purus*, *verus fuit*, effertur דכא. Inde דַּכְיוּ pro דַּכְיוּת eſſet *puritas.* Tale quid a *Veteribus* captatum, haud inficias iuerim: ſed hanc eſſe genuinam vel Lectionem loci noſtri, vel interpretationem, haud adducor. Faueo interim *Dialectis;* ſed cum ratione faueo, non refragante ratione. *Lingua mendax odit veritatem*, nihil habet quod ſententiam redoleat. A nexu quoque ſe non inſinuat; hiantque duo Cola ſic concepta, *Lingua mendax odit veritatem; et os blandum lapſum creat:* circumcido alia, quae hic congerere poſſem bene multa; nam duo haec rem ita conficiunt, vt ſi vel דַּכוּת in textu extaret, ne ſic quidem via illa explorata cenſeri poſſet. Omnino Radix eſt דכך دك *attriuit*, quam et *Cocc.* ſub hac *propagine* agnoſcendum eſſe, iam commonuit. Apud *Arabes* ea late patentem tenet ditionem. In *Golio* habes *contriuit*, *comminuit*, *contudit.* Item *complanauit*, *aequatis inter ſe partibus altis et depreſſis.* Mitto reliqua: habeo enim nunc, per quod aſperitas huius *Gnomes* laeuigetur. Nempe ſub دك דכך, aeque, ac ſub *ſororio* דוך داك, reſidet *complanatio laeuigans*, quam *Gloſſatores* per سحق *laeuigauit terendo*, et سوى *aequauit* reddidere. Iſtam potentiam ſibi depoſcit noſtra

CAPVT XXVII.

Verſ. 1. Ne iactites temet in craſtinum; nam neſcis quid pariturus ſit dies. *vſ.* 2. Splendidum te faciat alienus, et non os tuum: peregrinus, et nequaquam tua labia. *vſ.* 3. Grauitas ſaxi; et onus arenae; et aegritudo incraſſati gra-

noſtra ſententia, in qua פה חלק *os blandum*, proprie eſt *laeuius glabrum*, ac *lubricum*. Ergo concinunt, *Os glabrum*, *lubricumue*, et רכים *laeuigationes complanatiſſimae*, quas circumfert *Lingua fuci*. En iam Dictum vere *Salomoneum: Lingua fuci odio habebit laeuigationes ſuas; et os glabrum efficiet impulſionem;* nempe in *lapſum* et *grauem* auctoris *ruinam:* qui quantumuis ſibi placeat in *lubricitate* ſua *glabra*, in *laeuigationibus* illis *blandis*, quibus alios circumuenit; veniet tamen, veniet tempus illud, quando et *ſe* et *Linguam illam* ſuam *odio habebit;* cum tandem poenas luens experietur eam *accenſam* fuiſſe *a Gehenna* ἀκατάσχετον κακόν, et μεστὴν ἰῦ θανατηφόρυ *Iac.* 3, 8. iis vel maxime, qui *venena* eius *fuco illinere* ſolebant. Eſt appoſitiſſima clauſula, qua ſeries ſuperior obſignatur.

Vſ. 3. כבד וגו') Artificioſiſſima *comparatio. Grauitas ſaxi, et onus arenae; et aegritudo Craſſi, grauior vtroque.* Vt a *graui lapide*, transeatur per *oneroſius* ac *moleſtius pondus arenae*, ad *oneroſiſſimam* ac *intolerabilem plane aegritudinem*, *quam parit ſtolidus;* ex noſtra Origine *Craſſus*, *craſſitie* velut *ſtolida appactus* et *torpens;* et tamen vel *ſuperbe*, vel *veſane* ſe efferens, et ad omnia ingerens. Reſpicitur *hominis* illius *arrogantia*, *temeritas*, *importunitas*, atque *inſipidiſſima futilitas*, qua vitam, ac conuerſationem, onerat, vt vere appellari poſſit ἄχθος βίυ, βάρυ φόρημα, atque adeo *odium taediumque publicum.* Ab hoc proſpectu tam amplo, tamque eminenti, exciderunt omnes, quos inſpexi, praeter *Cocc.* qui *aegritudinem ſtulti* declarauit, *quam facit ſtultus;* et *intolerabilem* eſſe *ſtultitiam* ſubnotauit. Ad Reliquorum mentem כעס אויל *indignatio ſtulti*, *ira ſtulti*, nil aliud inferet, quam *impotentiam* illam qua et *ſine ratione iraſcitur*, nec *ratione placari* ſe patitur. Id, ſi ponderetur, leuius, ac minutum: et *iram elumbis* magis riſu, aut contemtu excipere ſolemus; quam vt *ſub ea ſuccumbendo fatiſcamus*, ac *frangamur.* כעס *aegritudo moleſta quae alicui infertur*, a *corrugatione*, tam crebra, vt mirum ſit, quemquam hic errare potuiſſe. *Iob.* 6, 2. *Vtinam ponderando ponderaretur* כעשי *aegritudo mea:* non vtique *ira.* Ad *Originem* alluſum *Eccl.* 7, 3. טוב כעס משחוק *melior eſt corrugatio* (ob rem quae *aegre facit*) *quam laeuigatio*, i. e. *riſus vultus exporrecti.* Item *Pſ.* 31, 10. *eroditur* מכעס *prae aegritudine*, obiecta et illata, *oculus meus* etc. Ad *Syntaxin* noſtram *Deut.* 32, 27. *Niſi formidarem* כעס אויב *aegritudinem inimici;* i. e. *ab inimico accipiendam*, vt recte iterum *Cocc. arrogante* nempe

grauior vtrisque. *vſ.* 4. Violentia frangens, Excandeſcentia; et inundatio ſulcans, Naſus *faſtoſus:* at quis ſtabit ante Inui-

nempe *illo*, et *faſtoſius ſe iactaturo;* vt ſeries docet. Plerique ibi *iram*, minus concinne.

vſ. 4. (אכזריות וגו') Conſimile artificium *comparationis* et *gradationis*, ſic cola librans. *Violentia frangens*, eſt *excandeſcentia;* et *inundatio ſulcans*, eſt *naſus* aeſtuabundus: *et quis ſtabit coram inuidia?* Vel teretius adhuc: *Violentia frangens excandeſcentiae* extat, *et inundatio ſulcans Naſi* aeſtuabundi; *et ante inuidiam quis ſtabit?* Tria membra; quae ita *exaequant*, vt ſimul *diſcriminent;* quin tertium quaſi *ſupra comparationem* euehant. חמה *ignitio candens*, *excandeſcentia* vniuerſam amplectitur ditionem *irae;* ac proinde et *Zelotypiam* per ſe includere. Ei ineſſe dicitur אכזריות *effractio violenta*, ſiue *vis frangens;* quam *Cocc. immanitatem*, alii *crudelitatem*, vel *ſaeuitiam*, alii aliter reddidere. אף *Naſus*, meo quidem iudicio, non *iracundiam* pingit, ſed *ſuperbiam*, *arrogantiam*, *faſtum inſolentem*, quam גֹּבַהּ אַף *conuexam Naſi altitudinem* vocat *Pſaltes*, celſa non minus, quam venuſta, figuratione *Pſ.* 10, 4. Ad *Iob.* 18, 4. reperies *Naſum elatum*, *inflatum*, *fumantem*, *qui ſuperbum ſaeuumque* ſimul *ſpiret.* Apud *Arabes* hicce *Naſus* omnem implet paginam. Ad Verſiculum *Hamaſ.* editum in *Monum. Vetuſt. Arab. Naſo extitere Leonino*, ita *Tauriz. Leo ignitiſſimus eſt naſo prae reliquis animalibus, eo progreſſus ſuperbo ſui amore, vt praedam nullam attingat niſi quam ipſe ſtrauerit.* Animoſe *Phakaſaeus* in *Hamaſ.* iterum, *Quantumuis nos infortunia incurſarint, Attamen in Naſis noſtris Ceruicibusque idem, qui olim, faſtus ſuperbior.* Vbi *Tauriz. nominauit diſtincte Naſos et Ceruices, quoniam dicitur, in Naſo illius faſtus eſt, et in Ceruice eius torſio.* Huic *Naſo faſtiditori*, et *contemtori*, attribuitur שטף *inundatio*, et quidem *ſulcans*, *ſulcos imprimens:* ac *poſt ſe relinquens in terra*, *per quam ſe inuexit.* Monui ad *Iob.* 38, 25. et 24, 19. Grauiſſimae tabellae colores, et lineamenta, eminentius dilucere incipiunt; ſeque vltro ingerere. *Excandeſcentia* comparatur *turbini rotato*, omnia *frangenti;* ſed et vbi deſaeuierit, in ſe reſidenti. *Superbia faſtoſa*, *Naſum contemtorem* longe lateque circumferens, aſſimilatur *torrenti tumido*, *tumidiſſimas aquas vehenti quaquauerſum*, et *graues ſulcos poſt ſe linquenti.* His tamen *morbis* tam *ſaeuis*, hisque vitae *peſtibus* tam *importunis*, *ſaeuior*, *atrocior*, *importunior* pronunciatur קנאה *inuidentia;* non *turbine frangens*, non *torrente impetu inundans;* ſed *mordens*, *rodens*, *exedens*, et *liuida* quadam *tabe* tanquam *malo veneno* omnia *afflans*, et *corrumpere* geſtiens; quin ipſum florem virtutis ſerpentino ore, tanquam germaniſſima *Erinnys*, adſibilans; idque non aperte, ſed ex inſidiis, ac per cuniculos; vt tanto letalius ſauciet, atque quicquid bonum, pulchrum, honeſtum, clandeſtino ictu perimat.

vſ. 6.

Inuidiam? *vſ.* 5. Bona redargutio reuelata, prae dilectione velata. *vſ.* 6. Fidelia vulnera amici; et virulenta ſunt oſcula

vſ. 6. (נאמנים ונו׳) Ad medullam ſententiae non penetratum defectu *Originis* verbi עתר; vnde נעתרות exercitos diſtractosque habet Interpretes; dum alii *blanda* reddunt *oſcula Oſoris*; alii *denſa, conferta*; alii *deprecanda*; alii alia adhuc procuderunt. Varietas orta ex vario vſu *Thematis*, quod in *Kal* pro *inſtanter orauit* occurrit *Gen.* 25, 21. *Iob.* 33, 26. et alibi. In *Niphh.* נעתר *exoratus eſt. Gen.* 25, 21. et 1 *Chron.* 5, 20. etc. etc. In *Hiphh.* iterum alia facie העתיר *litauit, deprecatus eſt. Exod.* 8, 5. 28. *Iob.* 22, 27. etc. At idem העתיר vno in loco *Ezech.* 35, 13. העתרתם עלי דבריכם; pro filo conuerſum, *multiplicaſtis contra me verba veſtra.* Conſimiliter עתר *multitudo denſa, abundantia*, vt putatur, *Ezech.* 8, 11. et עתרת *Ier.* 33, 6. Id *primarium* cenſetur; atque inde *multiplicationem precum* extudit *Merc.* vt *multis orare, inſtantius petere, Cocc.* Atqui iſta *multitudo* locis illis ſuam detrahit gratiam, ac dignitatem, et inde aſſumere *multiplicationem precum* cum fluxum eſt, tum ita dilutum, vt magnis ingeniis placere non debuiſſet. Ad *Iob.* 22, 18. iam commonui *Ezech.* 8, 11. eſſe *nidorem*, ſiue *odorem rei aduſtae*, κνισσαν, ατμιδα, vt LXX reddidere. Verba ſic habent; *Cuique thuribulum in manu ſuum*; ועתר ענן הקטורת עולה *et nidor nubis ſuffimenti adſcendebat.* Natiuam ibi ſedem occupat κνισσα, vel κνισα, *Heſychio* ατμος, καπνος των θυσιων, και το λιπος τε ιερειε *vapor, fumus ſacrificiorum, et pinguitudo victimae, ardentis* ſcilicet. Vide *Iliad.* 1: 66. *Pind. Nem.* 11: 7. 8. Πολλὰ μὲν λοιβαῖσιν ἀγαζόμενοι πρῶταν Θεῶν Πολλὰ δὲ κνίσσα - - - Altiore cothurno; *Iſthm.* 4: 111. 112. Φλὸξ ἀνατελλομένα συνεχὲς Παννυχίζει, αἰθέρα κνισᾶντι λακτίζοισα καπνῷ *Flamma exorta perpetim Pernoctat, aethera nidorifero calcitrans fumo.* Agitur de *victimis concrematis* totam noctem. Hoc adſpectu *Gen.* 25, 21. ויעתר ליהוה *et* ἐκνίσσησε *nidorem ſummiſit Iacobus Iehouae pro congreſſu foecundo vxoris ſuae; nam ſterilis erat.* Abſolute, vt in illo *Demoſth. cont. Mid.* χορὲς ἱστάναι κατα τὰ Πάτρια, καὶ κνισσᾶν ἀγυιάς *Choros inſtituere more Patrio, et nidorare vicorum Deos:* i. e. *ſuffimenta* ac *victimas iis adolere*; vt *Schol.* declarat. Apud *Ariſtoph.* quoque *Equit. vſ.* 1317. *Quid boni adſers nuncii*, ἐφ᾽ ὅτῳ κνισσῶμεν ἀγυιάς; *nidore perfundamus Deos?* vbi Schol. ἀντὶ τε, θυσίας ἐπιτελεμεν τοῖς Θεοῖς. *Pro eo quod eſt, victimas ſacrificemus Diis.* Sic ergo et *Iob.* 33, 26. יעתר אל אלוה *nidorem ſubmittet ad Deum.* Additur eodem tenore וירצהו *et propitiabitur ei* ריח ניחוח ὀσμῇ εὐωδίας *odore acquieſcentiae permulſus*; quae formula cum רצון ferme coniungi ſolet. Similiter in *Niphh.* נעתר κνισσᾶσθαι *nidore ſuffuſo exorari, propitiari Gen* 25, 21. vbi *ſacrificium interceſſiſſe* res ipſa ſatis dictat. Expreſſa eius mentio 2 *Sam.* 24, 25. *Et aedificauit Dauid altare Domino, atque obtulit holocauſta, et completoria pacis*, ויעתר יהוה

et

et nidore isto propitiatus est Dominus etc. Adiecta quoque eadem *Ies.* 19, 22. Omissa 1 *Chron.* 5, 20. *Esr.* 8, 23. vltro videlicet intellecta. In *Hiphh. Iob.* 22, 27. תעתיר אליו *nidorem acquiescentiae ad eum summittes*, connexam habet *operationem* rei Diuinae in *votis persolutis*, et *pacem coelestem complentibus.* Hinc percipias dignitatem, et amplitudinem huius verbi *Exod.* 8, 5. 24. 25. 9, 28. et 10, 17. quae ob *Originem* altius retrusam non dilucebat. Designatur *intercessio*, et *deprecatio* tanquam *sub nidore litans*; ac *veniam coelestem impetrans.* Sed quid iam longe hinc diuertens illud *Ezech.* 35, 13. העתרתם עלי דבריכם., Iacet in ista graui, et inuidiosa plane, serie, qua proterui illusores Dei *Israelis* perstringuntur, *multiplicastis contra me verba vestra.* LXX erectius, et pro vehementia debita, κατεφλυαρήσατε ἐμοῦ· *nugas aduersus me ebulliuistis.* Quis genuinus sit orationis color, nostra demum *Origo* figere ac finire potest. Ex eadem autem hocce aculeatissimum vltro emergit, *inhalastis mihi*, vel *super me, contra me*, *nidorem fumidum*, *verba vestra:* per appositionem: in qua exquisitissima phrasi haud dubie spectatur *ructus*, et *ructatio oris*, contra Deum *se efferentis*, quod proxime praecesserat; spectatur forte et *popina*, *cum* omnibus *suis vitiis*, ac *nequitiis*, quam fastus in Deum insolentissimus redolebat. In *bonum* iterum fertur גליתי להם עתרת שלום ואמת *Ier.* 33, 6. *manifestabo ipsis . . . . pacis et veritatis* Filum aliquid promittit multo magnificentissimum: illud גליתי non est simpliciter *manifestabo*, sed *faciam enitescere*, velut *auroram*; vt جلي *nitidum clarumque fuit.* Non impleas, *multitudinem* inferens, vel *copiam: abundantiam* quam *suauitas comitetur*, vidimus esse *suauiludium* imaginationis. Repone fidenter *nidorem, auram renidentem* et *fragrantissimam pacis et veritatis.* Hoc verbo גליתי *faciam enitescere* pulchre succinit. Respondet huic significationi in *Arabum* fontibus quod *Gieuhar.* annotauit عترة الاسنان עתרת اشرها *dentium*, *vocatur eorum renidescentia*, siue *splendens et renidens decus:* itemque عترة المسك *renidescentia musci;* et العترة אלעתרת absolute *renidescentia*, *Sphaerula quae imbuitur musco et aromatibus fragrantissimis.* Ea hic aptissime sederet. Vtinam *res Hebraea* foret opulentior, et exemplorum copia *specialior* iste vsus sese non commendaret solum, sed et approbaret! Nunc pedetentim eundum; quum *generalis* notio sensum explere possit. Forte etiam luculentius adhuc iudicabitur, et cumulatius, quod iam dabo. עתרת exambire videtur hac in sede potentiam *nidoris fragrantissimi*, quem *exhalant sacrificia*, *oblata* לריח ניחוח εἰς ὀσμὴν εὐωδίας *in odorem acquiescentiae*, et *summae placationis*, quam supra *Themati* nostro vidimus subiunctam.

His praemunitis, sibique restituta *Radice* עתר, ad nostram *Gnomen* accedo. *Amici vulnera* ipsa dicuntur נאמנים *fidelia*, quod ex אמונה *fide sincera* proficiscantur, et *vero* ac *pio affectu* infligantur; ad *emendationem*, et *sanationem.* Sic *Ps.* 119, 75. אמונה עניתני *per fidem affli-*

oſcula oſoris. *v.* 7. Anima ſatura proculcat florem mellis: at appetitu cauum hiante, omne amarum dulce. *v.* 8. Sicut auicula *pipiens* quae e nido ſuo palatur; ita vir palabundus e loco ſuo. *v.* 9. Vnguentum et thymiama *quod* leuigat cor;

afflixiſti me: i. e. ex *fida* ac *vera cura me ſanandi*, ac *ſeruandi*. Talia *vulnera pia* et *officioſa*, quae חסד ואמת *caritatem* et *fidem meram ſpirent*, comparantur *oleo capitali*, quod *caſtigati caput* neutiquam *crudum* reddat *Pſ.* 141, 5. His oppoſita *oſcula*, i. e. *blandimenta externa*, quae ſint נעתרות, non vtique ſunt vel *crebra*, vel *blanda*, vel *ſuauitate* condita, vel quicquam eorum, per quae iuimus, ſed vi *Antitheſeos* inferre debent *characterem* quendam *odioſiſſimum*, quem quiuis confeſtim ſentiet, ſi *virulenta oſcula* conuertero; quae videlicet ſpirent *merum rancorem*, atque adeo *pus* illud, et *venenum*, *quo pectus inimici obſitum*, atque *imbutum*. Licet quoque *nidoroſa* reddere *oſcula*; vt *Tertull. Lib.* V. contra *Marcion.* p. 585. *Sacrificia cruenta*, *et nidoroſa holocauſtomata*, dixit; quae *ſpurcis verberent nidoribus*, eiusdem phraſi ad *Martyr.* p. 156. Cognata ſunt, et finitima, *virus* et *nidor*; vtrumque enim *acrem* ſignat *odorem*, vtramque in partem *bonam* et *malam* iuxta. *Oſcula*, vt dicebam, haud dubie hic ſunt *blandimenta*, ſunt *gratulationes*, ſunt *laudes*, quaeque alia ſiue publice, ſiue priuatim, proficiſcuntur a *maligno*, et *oſore*, qui dum *oſculatur*, *mordet*, et ſerpentis ore, ac more, *virus* ſuum diffundit. Hanc *malignam virulentiam* ſub *Themate* עתר admiſſam fuiſſe, euidentiſſimum eſt ex *Ezech.* 35, 13. ſuperius hinc declarato. *Nidor* et *virus* affinia ſunt, atque *acerrimum odorem*, proprie, vt monuimus, conſignant. Vtrumque ſub עתר regnaſſe, viuente Lingua, ambigi nequit. Certe *Arabibus* قتار *nidor ollae*, et *odor carnis toſtae* a قتر *nidorem exhalauit aſſa caro*, vel *odorem ſui dum coqueretur*, quin et *extra coctionem*, vt eſt apud *Golium* noſtrum. Eius deriuatum aliud قترة ſignat *ſerpentis virulentioris genus*, qui et ابن قترة, quaſi dicas *nidorem*, et *filium nidoris:* i. e. *foetoris virulenti:* ea figura qua *Plaut. Moſt.* 1: 1. 5. *Exi e culina nidor:* intelligens *nidoroſum; foetidum.* Sic tandem *oſcula nidoroſa pro virulentis* facile ſe tuebuntur, ipſa *Gnome* eadem ita depoſcente, vt inde demum lumen atque acumen ſuum recuperet. Forma נעתר ſonat *nidore perfuſum*, quod vt *metonymice* dare potuit *nidore ſacro placatum;* ita *metaphorice* ſe praebuit ad ea, quae *taetro odore tincta* ſunt, atque *imbuta*.

v. 9. (שמן וגו') Poſtremum colon non adeo expeditum; ſiue *Syntaxis* ſpectetur, ſiue ſententia. In *Syntaxi* geminus nodus; alter quem nectit רעהו *amici ſui*, alter quem, מעצת נפש quod aliis *a conſilio animae*, aliis *prae conſilio animae*. Si עצת נפש *conſilium animae* ſit vertendum, hac in *Gnome* ſignare deberet *commercium mu-*

cor; et dulcedo amici cuique ſui, ne conſtrictio ſit nodoſa animae. *vſ.* 10. Amicum tuum, et amicum ſane patris tui

tanm animae, atque ſenſus ita ordinati; *oleum ſuffimentumque* quod laeuigat *cor; et dulcedo amici ex mutuo animae commercio:* nempe *vnum tenent gradum; quam ſimillima ſunt.* Vide *Cap.* 26, 6. etc. etc. עצה *conſilium* pro *commercio interiore Pſ.* 1, 1. nec abludit *Zach.* 6, 13. עצת שלום *conſilium pacis inter ambos*, i. e. *communis voluntas.* Sic quidem ratio apparet, cur עצת נפש praeciſe poſitum ſit, vt *anima* ad vtrumque recurreret, et *conſilium animae* exprimeret *conſpiratiſſimam* vtrimque *voluntatem.* Qui tali gaudet amico, is et *oleo* et *ſuffimento* gaudet iugiter mulcente; quin *cor curis enodatum laeuigante;* ſecundum Originem verbi שמח. Apparet quoque, cur רעהו item praeciſim potuerit poni; vt *adfixum* vtrimque valeret; *et dulcedo amici cuique ſui, ex intimo animae commercio.* Blanditur. Habeo tamen aliud adhuc, quod ſupprimere non licet. עֵצָה cum עֵצָה non tantum a יעץ *conſuluit* deſcendere poteſt, verum etiam a עצה *ſtipauit*, et *ſtipatus fuit* in duritiem. Id *Arabibus* عصا; indeque عصا עֵצָה *lignum, baculus, ſtipes;* et mox עֵץ. *Prov.* 16, 30. עצה עיניו dedimus *ſtipans oculos ſuos.* Illuc redeatur, vt Arabum عصا genuinam eſſe *radicem* τε עֵץ mecum agnoſcas; quod ex עֵצָה *foeminino*, *Ier.* 6, 6. et עֵצִים *plur.* itemque perpetua *adfixione* ſine *Dageſh*, dubio exemtum. Sunt tamen ſororia eiusdem *Themata* غصن et عضن, in quibus τὸ *ſtipare* ſimiliter *primarium;* nam *ſtipare dentibus* eſt *mordere;* itemque *mordicus adfigi* et *ſtipari* dicuntur *radices*, quum *validiores fiunt*, atque *edureſcunt.* Vt ergo duplex עֵצָה in fundo *Hebraeo* creuit, alterum a יעד, qua notat *coetum;* alterum a עוד, qua valet *teſtimonium;* ita ambigi par non eſt, quin duplex fuerit עֵצָה, alterum a יעץ, *conſilium;* alterum a עצה, *ſtipatio*, *conſtipatio; conſtrictio dura* et *nodoſa.* Inde עֲצַת נֶפֶשׁ conuerti poteſt, *conſtipatio*, ſiue *conſtrictio animae;* atque *Gnome* noſtra hac facie indui; *Oleum ac ſuffimentum* vt *laeuigat cor;* ita *dulcedo amici* quemque *ſui*, *a conſtrictione* nodoſa *animae:* nempe ישמח *laeuigat*, ἀπὸ κοινοῦ. In priori membro attenditur *ſuauitas mollis, blanda, fragrans*, quae *ſenſus permulcens, vigorem* addat *corpori*, atque *laſſitudinem* expellens, *animos collapſos* ſuſcitet. Ita ſupra *Cap.* 15, 30. *Lumen oculorum laeuigat, iucunde mulcet cor.* Item *Eccleſ.* 10, 19. יין ישמח החיים *vinum laeuigat viuentes.* Cum iſta potentiſſima efficacia *olei* et *ſuffimenti* in *ſenſus*, pulchre confertur מתק *dulcedo amici* in ipſam *mentem* permanans, eandemque *commulcens, laeuigans, exhilarans*, מעצת נפש *a conſtrictione animae*, *ab* omni *aſperitate curarum*, et *anxietatum; omnes* in vniuerſum *nodos expellens.* Hanc vim ſaepiſſime ſub particula מן ſeſe exerere, non eſt quod moneatur. השו

מעצה

tui ne miſſum facias: et domum fratris tui ne intres in die calamitatis tuae. Bonus vicinus propinquus prae fratre longinquo.

מעצת נפש *Laeuigare a conſtrictione animae* habet luſum tam iucundum, vt illuc ferme inclinarem; quamuis, quod primo loco propoſui, me identidem ad ſe maiore momento niſuque retrahat. Rem in medio depoſitam trutinabunt, qui iudicio praepollent. [Poſterius membrum *Vulg.* transtulit: *et bonis amici conſiliis anima dulcoratur.* Omnino legiſſe videtur ומתק נפש מעצת רעהו. Niſi hac ratione dicta verba ſint ordinanda, ſaltem ſic erunt conſtruenda. *Vog.*]

vſ. 10. (רעך וגו') Commendatur vetus et probatus amicus, qui fide Fratrem longe antecellat. Id artificioſe, quin et latente ſub aculeo inculcatur. Primum mollius, *ne derelinquas amicum*, ורעה אביך *et amicum ecce Patris tui.* Ita vertendum eſſe, infra dabitur. Digitus intenditur in *amicitiae veterem;* qui multa ſui experimenta dedit. *Ne deſeras*, per μείωσιν, pro *ſtudioſiſſime* eum *obſerues*, ac *conſerues tibi.* Secundum aſperius; *et domum fratris tui ne ingrediare in die afflictionis tuae.* Caue *Fratri* vlli, aut *conſanguineo, fidas*, vbi *res* tuae *afflictae* ac *ſubuerſae* fuerint; omnes te *deſerent*, vt ſupra *Cap.* 19, 7. Aſt הרע *Amicus ille, verus* et *vetus* בכל עת אהב *omni in tempore ſe amicum praeſtabit;* quin *calamitas* tua *amicitiam* eius nouo vigore animabit: vt *cap.* 17, 17. habuimus. Tertium aculeatiſſimum, *melior vicinus propinquus, quam frater longinquus.* שכן *vicinus*, ſignat hic *aedibus contiguum*, vt *Exod.* 12, 4. et 3, 22. Is venuſtiſſime vocatur קרוב, non *habitatione* vtique; nam hoc ipſo vocabulo שכן *vicini* iam comprenſum, ſed *mente, voluntate, affectione ciuili*, qui *vicinitatis iura* et *officia* ſaltem non detrectet. Venuſtiſſime quoque *frater longinquus*, non *habitatione* iterum, ſed *mente, voluntate, affectu*, qui *fraternitatis iura* et *officia* haud reuereatur, nedum vt ea tueatur.

Criſis *Maſorethica* ſuſpicionem mouit mendi, quum vocibus רֵעֲה אָבִיךָ ceram miniatulam addidit; atque *He* יָתִיר *redundans* pronunciauit. *Merc. Geier.* alii, ne illuc deuenire neceſſe ſit, mallent correctis punctis רֵעֲה. Atqui multa talia in *Sacro Codice*, quae immerito ſuſpecta; quum gemmula ſint Veteris Linguae, et Pronunciationis. Ea enitere demum poteſt, ſi non ignoretur *Dialectus Arabum*, ibique regnans illa, quae vocatur, *Wesla*, ſiue *Coniunctio*, qua duo vocabula, quorum poſterius *articulo* inſignitum, in vnum coaleſcunt, articulo quaſi manducato, eiusque vocali ad primam vocem remiſſa. Ad hanc legem רֵעֲה אָבִיךָ *Rebba abicha*, enunciatum celerius et compreſſius pro *Reabh ha-abicha*, quod eſt, *amicus ille patris tui*, vel, quia illud הָ etiam pro *ecce* frequentatur, *amicus ecce patris tui.* Sic *Leu.* 27, 23. הערכך *ipſa aeſtimatio tua:* vel *ecce aeſtimatio tua.*

ginquo. *vſ.* 11. Sapiens eſto, fili mi, et hilarato cor meum: et habebo quod reponam carptori meo. *vſ.* 12. Solers videt malum, occultans ſeſe; fatui pergunt, mulctantur. *vſ.* 13. Cape veſtem eius, nam ſpopondit pro alieno: et pro peregrina *re* pignora eius caedito. *vſ.* 14. Qui benedicit amico ſuo voce magna, mane ſurgendo: maledictio reputabitur *id* ei. *vſ.* 15. Stillicidium propellens in die imbris vehe-

vſ. 11. חכם וגו') Exiguum eſt, et forte non neceſſarium, quod hic ſubmonebo. Prius חכם *compactus, ſapiens eſto*, hortantis eſt ad officium. Poſterius שמח item *imperatiue* enunciatum per quam grauiter, ac venuſte, reſolui debet in *effectum futuri*, vt *laeuigato, hilarato*, valeat, *tum exhilarabis cor meum.* Extrema illa, *et reſponſum conuiciatoribus meis reddam;* vel, *habebo quod opprobratori reſpondeam*, ſic ferme video explanari, *non accuſabor me diſciplinam neglexiſſe; ſed taxatores meos hac in parte potero refutare.* Ita *Merc.* quoque, *ſaepe cauſſa ſtultitiae filiorum in parentem confertur.* Adiecit *Cler. Qui habet filium maculoſum vix quicquam reponere audet conuiciatori, ne exprobrentur ei mores filii.* Latius patet phraſis, immittenda in omnem illam amplitudinem, quam aperit excellentiſſima *Allegoria Pſ.* 127, 4. 5. *Qualis ſagitta in manu viri fortis, tales filii adoleſcentiae Beatus, qui pharetram iis ſuam referſerit! non perplexi fient,* כי ידברו *quum cauſſam agent cum inimicis in porta.* Hoc κατ᾽ ἐξοχὴν eſt *aduerſario* lites intentanti, et *opprobria intorquenti, reſponſum reddere;* eumque *confutare.*

vſ. 13. קח וגו') Minoris iterum momenti, nec praetereundum tamen, quod attigi *cap.* 20, 16. Forma נכריה ſcilicet hic dari ſolet *aliena mulier*, quam alii ſimpliciter *peregrinam*, alii *adulteram* interpretantur. Poſterior illa hic plane precaria; adeo nil addens *Gnomae*, vt ei multum potius deterat. Ne *peregrina femina* quidem *quaecumque* hic pondus adfert; ſed omnino vel *res* requiritur, vel *multitudo;* eadem illa quae *cap.* 20, 16. erat נכרים. Alterum ex altero corrigere velle, nimis ſcrupuloſum. In multis *parallelis* id genus leuiculae varietates deprenduntur.

vſ. 15. נשתוה) Haud ſolens verbum נשתוה. Ad שוה *aequauit*, reducitur fere ab omnibus; ſiue per *Anomaliam*, quae *ſpecies Niphh.* et *Hithpahh.* conflauerit, ſiue, vt *Cocc.* malebat ex *Dialecto Chald.* quae *praeformans* הת in נת nonnumquam conuertat. *Guſſ.* ad *Thema* שתה *bibere* decurrit, autumans eſſe 1. *plur. fut.* atque pro נשתה *bibemus*, inſerto *Waw* proceſſiſſe נשתוה, ad imitationem formae השתחוה; ſenſu ſic concepto: *ſtillicidium abigit die nimbi, mulierem autem rixoſam bibemus;* tanquam *poculum fellis.* Illud *bibemus* in 1. *plur.* ita enunciatum, valde coactum; minusque ſententioſum. Potuiſſet multo commodius, et pro *Grammatica*, et

vehementis; et vxor rixarum, hyemale. *vs.* 16. Qui recondit eas, recondit ventum; et vnguentum dexterae eius prae-

et pro stylo adagioso, adsciuisse praeterit. *Niphh.* cum *Waw* radicali, *mulier autem rixosa bibitur, bibenda est;* a שתו; in 3. *foem. praet.* illius *speciei.* Sed ne sic quidem complanata asperitas, et gratis assumta *Antithesis*, quam nullam, patet ex *Cap.* 19, 13. vbi *vxor rixosa* directe vocatur דלף טורד *stillicidium propellens.* Ergo ad hanc potius faciem; *stillicidium propellens in die nimbi, et vxor rixosa, bibendum.* Ita malim, quam *bibitur;* quod et commodius sit pro *Syntaxi*, et grandius pro ipsa *Gnome:* siue enim, prout MSS. hic variant, *acute* enuncietur נִשְׁתָּוָה, siue *penacute* נִשְׁתָּוָה, illud *bibendum quid* inde emicabit. Respicitur autem, in hac phrasi signantissima, ad formulam *Bibere calicem; Ps.* 75, 9. *Iob.* 21, 20. etc. collato *Prov.* 26, 6. שתה חמס *bibere cruditatem;* quae *extus* et *intus torqueat.* Hoc forte verum; in eoque, nisi melior lux fulserit, acquiesci posset: nec tamen subticere possum, quod praeterea se mihi insinuarat ex *Arabico* شتا שתו χειμάζειν *biemare;* cum deriuato شتوة שתוה *byems;* et شتي שתוי, ac شتوي שתוי *imber hyemalis.* Inde suspicabar, *stillicidium propellens in die nimbi; et vxor rixosa, hyemale.* Nota figura *hyemis* apud *Latinos*, et *Graecos.* Exempla aggessi ad *Iob.* 16, 16. Adde χειμασθῆναι ἀπειλαῖς *Soph. Antigon.* 401. et *Pind. Pyth.* 9. κεχειμάνται φρένες *hyeme vexantur praecordia:* et *mentis* χειμῶνα *hyemem*, passim. Cum *vxore rixosa* ex *Arruntio* apud *Senec. Ep.* 114. vere dixeris *totum annum hyemare.* Imago proinde appositissima; quam vnice tenerem, si נִסְתָּוָה vel נִשְׁתָּוָה foret exaratum: nam סתו *hyemis* est *Cant.* 2, 11. quae *Chaldaeis* סִתְוָא. Creditur vulgo esse *Aramaeum* magis, quam *Hebraeum;* nam et *Syris* [illegible] contritum. Anxii nimis calculi; inde in angustum coacti, quod *Hyemem* potius חֹרֶף appellari autumaretur. Atquin id vocabuli *Autumnum* consignat, citra vllam dubitationem: ac proinde סתו, שתו, genuine *Hebraeum*, aeque ac *Aramaeum.* Pro *Samech* in *Dialecto Arabum* adhibetur *Schin*, et شتو, ac شتوة exaratur. Vix ambigendum quoque, quin שָׁתַו *bibere*, et שָׁתַו vel סָתַו *hyemare*, vnam teneant *Originem*, in *madescendo* sitam; quatenus *corpus rigatur potu;* et *terra aquis pluuiis.* Ita certe *Hyems* ἀπὸ τοῦ ὕειν *rigando*, et χειμὼν, item ἀπὸ τοῦ χεῖν *fundendo.* Attamen ne sic quidem נִשְׁתָּוָה *bibendum* reiicere sustinuerim, quantumuis ad *hyemale* illud mea quidem lanx magno momento propendeat, est enim et planius per se, et vtrique malo pingendo accommodatius. Suspendo interim, quod procrastinatione maturescet.

vs. 16. צפניה) *Abscondentes eam;* non adeo concinnum forte, *occultare mulierem rixosam*, et quidem tanquam in *loculo;* pro *rixas* illas *domesticas* comprimere. Rotundius fuerit *adf.* הָ ad ipsas מְדָנִים

 lites

lites et *rixas* retulisse, *syntaxi* illa solenniore *Arabum* ac *Hebraeorum* iuxta, qua *plurali mascul.* subnectitur *adf. foem. singulare.* Ita *Iob.* 14, 19. חשטף ספיחיה *sulcatim inundant effusiones eius*, recurrit ad מים *aquas.* Seges talium extat. Inde subnascitur, *recondentium illas* quisque, *recondit ventum:* citius quis *ventum* quaquauersum *summo impetu diffusum condiderit* in *loculo*, quam *vt rixas quotidianas*, quibus talis mulier *domum* quatit, *et viciniam* implet, compresserit, atque occultarit.

Alterum incisum explicandum mihi esse videtur ex *Prouerbiali* nostra *formula* generatim spectata, *Oleum dextrae eius clamat.* Hanc existimo prouulgatam fuisse inter *Hebraeos*, quum *significationem* praebere vellent *rei manifestissimae*, quam *frustra* quis *omni nisu opprimere* atque *extinguere* laboraret, *odore* eo ipso vehementius didito atque diffuso. In generali adspectu *Prouerbii*, quod huic nostrae *Gnomae* intextum, *Oleum dextrae eius* יקרא *clamat*, vel, quod *Cocc.* sagaciter odoratus est, *praeconem agit*, *praeconium facit*, שמן *oleum* est anceps, geminamque vltro porrigit ansam; vsu vocabuli ita non inuito, vt vtrumque inuitet, et *graue-olens* aeque ac *suaue-olens* subiiciat. *Emerit* quis *oleum fragrantissimum*, quod vt εὐστόχως hic *Cler.* annotauit, prius *palmae dextrae illeuerat*, frusta negabit se illud mercimonii comparasse, aut attigisse. Contra, *emerit* quis *oleum rancidum*, item *manui* ante *affusum*, quantumuis malam mercem a se tactam neget, ipso rancore nasos feriente confutabitur. Vtramque hanc sedem ingredi, et suo iure occupare illud, *Oleum dextrae clamat*, nemo in dubium deuocauerit. Hoc iam *generale Prouerbium* in dextram, in sinistram, vt mille talia pronum, venuste ac grauiter in sententiam hancce illigatur, atque admirabili acumine ad *infelix* applicatur *coniugium;* cuius *quotidiana mala* maritus frustra celare, ac supprimere annitatur, *oleo dextrae eius* quotidie *clamante*, et *longe lateque praeconium faciente rancoris* illius, quo pax domestica conturbatur. Dabo latiorem adhuc conspectum *Adagionis*, generatim spectati, *oleum dextrae eius praeconem agit*. Hoc non quadrat solum in *Emtores*, verum etiam in ipsos *Seplasiarios*, qui *vnguentariam faciunt*, atque *pigmenta* et *pharmaca* diuendunt. Neget *Pharmacopola*, se hoc vel illud miscuisse *vnguenti*, *boni*, *mali; fragrantis*, *foetidi;* eius *dextra*, *hoc* vel *illo odore imbuta*, alta velut voce *clamabit*, atque contrarium arguet. Habes diuersam iterum ansam, qua id dicti in dexteriorem, sinisterioremue, partem, vt hic materia trahente, adstringas. Qui *iurgia perpetua malae mulieris*, et *odorem* inde *diffusum recondere* vellet, ac *publicae notitiae subtrahere;* idem faceret quod *tabernarius*, qui *rancidas* quotidie *merces* miscens, tractansue, id tamen pernegaret; quippe quem *vnguentum suaemet dextrae* confestim proditurum esset. Huc transferas licet, quae ad verbum רגן *rancescere* copiose deduxi supra *cap.* 18, 8. speciatim in *conturbata pace domestica*, et *exacerbatione animorum*, veniens.

praeconem agit. *vſ.* 17. Ferrum ferro hilaratur, et vir exhilarat vultum ſodalis ſui. *vſ.* 18. Cuſtos vici comedet fru-

vſ. 17. (ברזל ובר׳) *Ferrum ferro hilaratur, et vir hilarat faciem ſui ſodalis.* Prius יָחַד ex *fut. Kal* τοῦ חדה *hilaratur*, valet *niteſcit, renideſcit*, atque *politum* vel *redditur*, vel *retinetur.* Poſterius ex *fut. Hiphh.* item *nitidat; facit renideſcere faciem*, γάνος *ſplendorem ei addit hilaritatis;* omnisque *iucunditatis*, et *liberalitatis.* Reſpicitur haud dubie ad *rubiginem ferro deterſam* ex mutuo *fri*c*tu attrituue;* ad quam ſimilitudinem *rubigo* mentium, *rubigo frontium*, dicitur *detergeri commercio trituue* quaſi *ſodalitatis.* Pulchre *Hariri. Conſ* 24. *Tum deſtrinxit ex theſauris aenigmatum ſuorum, et miraculis inimitabilium dictorum, quod detergeret rubiginem mentium, et auroram eius renideſcere faceret lumine demonſtrationis.* Iterum *Conſ.* 37. *Sane filius hicce meus eſt vt calamus, et vt gladius rubiginoſus.* Item, *ibid. rubiginem traxit ingenium meum, ex quo ſiti arui.* Propius, *ex quo rubiginoſis faucibus extiti.* Cothurno ſolito *Iſpahan. Hiſt. Sal. Et deterſit incendium huius machinae bellicae rubiginem cordium moerore obnubilatorum.* Eleganter *Hieron. tom. I. Velut quandam rubiginem linguae abſtergere:* et *Sidon.* 2: 10. *Linguam de rubigine vindicare.* Deſinam in hocce *Apul. Florid. L.* 3. *vt gladius vſu ſplendeſcit, ſitu rubiginat, ſic ingenium* etc. Haec in rem praeſentem, atque noſtrae *Gnome* meditullium ipſum, deducunt. Eodem collineat quoque dictum Philoſophi, apud *Laert.* p. 319. Ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι τοὺς φθονεροὺς. *Vt ferrum a rubigine, ita a propriis moribus exedi inuidos.* His addas licet triſtes, aſperos, moroſos omnes, quibus mala *rubigo* inſedit, haud aliter *effricanda*, et *detergenda*, quam *vſu, trituue* multo, *politioris humaniorisque conuerſationis*, vt ſic melior indoles *eniteſcat.* Hoc adſpectu conuerti quoque poſſet: *Ferrum ferro hilareſcit; et vir hilareſcit facie ſodalis ſui:* vt vtrumque יָחַד *intranſitiue* ſit poſitum, in *fut. Kal.* Siue hanc, ſiue illam optes *Syntaxin*, quam in medio relictam velim, illuc euecta videtur ſententia, vnde ſuis radiis iucundiſſime ſeſe inſinuare queat. Quid, ſi adhuc altius aliquid, venuſtiusque, ex interiore Linguae vena eruere detur? *Hilareſcere* et *hilaris, hilarus*, ab ἱλαρός, quod ab ἱλάω, propagata ſunt. *Gaudere*, a γάειν, γανύειν, *nitere*, deſcendit. *Laetari, laetiſcere*, verbum vetus apud *Siſennam*, inde fluxere, vnde *laeuis*, quod *laetitia* cor, et *frons laeuigentur.* Quid iam noſtrum חדה intus clauſum habeat, vnde *laetitia, gaudium, hilaritas*, notiones haud dubie *metonymice*, emanarint, anquiri meretur. Eius ſynonymum שׂמח *laeuigationem* quoque conſignat, vt ſaepiuſcule vidimus. Vnam ſedem intrarunt *Pſ.* 21, 7. תְּחַדֵּהוּ בְשִׂמְחָה אֶת פָּנֶיךָ *exhilaras eum in laetitia laeuigante cum facie tua.* Sed *hilaris* non poteſt *Originem Hebraeam* praeſtare. Ea ſita fuiſſe videtur in *effricando*, ſiue in *frictu titillante;* huc enim tendit cum חרא apud

Chald.

fructum eius: et obseruans Dominum suum, honorabitur.
vs. 19. Vt aquae, faciem hanc ad faciem illam; sic cor, hominem.

Chald. et *Syros*, in *vehementi motu laetitiae;* tum apud *Arab.* خكى, quod in *Camuso* exponitur *properauit exultabundus*, siue *concussis pedibus;* itemque حكى quod est *incitauit cantu.* Nil differunt, nisi quod prius *intransit.* Posterius sit *transitiuum.* Ista *effricatio ad agilitatem*, *hilaritatemque*, vtrumque *Colon* gratissimo lumine perfundit. *Ferrum ferro effricatur ad vigorem nitoremque hilarem; et vir iucundissime effricatus nitescit facie sodalis sui;* vel, *ad nitorem hilarem effricat faciem sodalis sui.*

[*vs.* 18. נצר) *Graecus Alexandr.* transtulit ος φυτευει; admodum probabile esse videtur eundem legisse נטע; nulla enim aderat vel probabilis, caussa cur lectionem נצר mitteret; eam autem, huic nouae multum praestare, docere supersedemus. *Vog.*]

vs. 19. כמים וגו׳) *Vt aquae, facies has ad facies illas; sic cor hominem hunc, ad hominem illum:* nempe *mutat*, *demutat*, subitario motu *inuertit.* Concisa granditas. פנים *facies*, centies notat *superficiem;* vt in פני הארץ et פני האדמה *facies terrae*, פני השדה *facies agri;* פני תהום *facies abyssi;* פני המים *facies aquarum*, *Gen.* 1, 2. et 7, 18. *Exod.* 32, 20. *Hos.* 10, 7. etc. etc. Non erat proinde, cur dimissa *facie aquarum*, quibus in hanc vocem proximum ius est, ad *faciem hominis*, qui hoc in Colo non expressus, respiceretur. Phrasis lectissima הפנים לפנים *facies has ad facies illas.* Ista enim praepositio tum *successionem* affert proximam, tum *mutationem*, et *conuersionem* in contrarium. Plene *Thren.* 5, 15. נהפך לאבל מחולנו *Conuersus est ad luctum Chorus noster:* et *Ioel* 3, 4. *Sol conuertetur* לחשך *ad horrorem tenebrarum; et luna* לדם *ad sanguinem.* Breuius *Iob.* 30, 31. *fuitque* לאבל *ad luctum cithara mea; et organum meum*, לקול *ad vocem plorantium:* id est, subito *in luctum*, *in* talem *vocem* abierunt. Est *character* natiuus *aquarum*, *quibus ne ad momentum* quidem *vna* eademque constat *facies;* et quibus nihil *mobilius*, in omnemque formam *mutabilius*, tum interiore aestu per se, tum per auras ventosque, qui easdem impellunt, ac circumagunt. Habes speculum *cordis*, quod item האדם לאדם *hominum hunc ad hominem illum* exhibet, tum interiore aestu, tum impulsu exteriore, concitatum. *Cic. pro Dom. Cap.* 2. *Itane vero? quod est in imperita multitudine vitiosissimum, varietas et inconstantia, et crebra, tanquam tempestatum, sic sententiarum commutatio, hoc tu ad hos transferas, quos ab inconstantia grauitas, a libidinosa sententia certum et definitum ius religionum - - - deterret?* Huc tendunt *Prouerbia* Τυχη Ευριπος; et Ευριπος ο ανθρωπος; *Euripus est homo:* nam in singulos quadrat, quod de turba *Cic. pro Muren. Cap.* 17. *Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas tam varias, habere putatis agitationes*

minem hunc ad hominem illum. *vs.* 20. Orcus et destructio eius non exsaturantur: et non exsaturantur oculi hominis.

tiones fluctuum, quantas perturbationes, et quantos aestus habet ratio comitiorum? quorum totam opinionem parua saepe commutat aura rumoris. Nemo plura desideret: Sinus cuique suus, quotidianus testis est, et commentator. Non officit huic sensui, voces לב־האדם per *Mackaph* esse religatas: nam primo, *emphasin* habet et gratiam, *sic cor hominem hunc, ad hominem illum.* Secundo, si quis malit, *Sic cor - hominis huius, ad hominem illum*, non alium id admittat sensum, quam *inuertitur*, desubito *immutatur*, vt ex *placido* in *conturbatum*, ex *commoto* item et *procelloso* in *tranquillum* et *serenum* transeat. Non praesens fuit Eruditis hominibus, quum hunc locum tractarent, sublimior illa figuratio, quo *Homo* ponitur pro *hominis indole*, vel *affectu*: vt quum dicitur *hominem in homine quaerere: hominem exuere*, ac similia, generatim; et speciatim, *exuere*, vel *induere, Patrem, Matrem, Sororem* etc. Huius argutae dictionis, qua stylus sententiosus ac grauis in primis delectatur, exempla congessit Summus *Gronov. Obs.* L. I. c. 6. vbi ex *Ouid.* de *Agamemn.* habes; *Pietatem publica caussa, Rexque Patrem vicit*, i. e. *Regiae dignitatis cogitatio affectum paternum in Iphigeniam.* Item de *Althaea* diuisa ac distracta inter Filium et Fratrem, *Pugnat Materque Sororque.* Iterum Sen. *Tragicus* de *Medea: Materque tota coniuge expulsa redit.* Addere liceat geminum germanum ex *Quintil. Decl.* 19: 5. *Matre seposita complorat tantum vxorem:* et *Cap.* II. *reuertor in Patrem:* nec non iucunde temperatum hocce *Claud.* I. *Stil.* 121. - - - *Patris stimulos, ignesque Mariti Vincit cura Ducis* - - - Eadem fulget dignitate, האדם לאדם *hominem hunc ad hominem illum*, pro *affectum hunc, ad affectum illum* commutat *eor;* et quidem *mobilissimo* illo *aestu* quo *aqua* versari, et *faciem ad faciem* transformare videmus. *Aquas* מים *figuram* praebere *affectuum*, vel ex *Ies.* 57, 20. abunde notum. [Ex interpretandi illa ratione, quam *Graec. Alexandr.* cum *Syro* in vocabulo כמים est secutus, clarissime adparet eundem legisse כמו. Praeferendam esse Graeci lectionem, masorethicae, omnia suadent. Quod si enim *Salomo* eum sensum exprimere voluisset, quem ipsi adfingit *Schultensius*, dicendum illi fuisset בפני מים למים (seu כמו פני). Deinde sensus ipse hanc lectionem poscere videtur; pulcherrima enim exit ad eandem Gnome: *Quam dissimiles sibi esse solent hominum vultus, tam dissimiles quoque sunt eorundem affectus.* Vog.]

vs. 20. (שאול ונר) Nomen שאול heic loci consignat *voraginem*, vt sic dicam, *mortis*, *omnia nata absorbentis*, ac *destruentis*. Ista nobis *vorago*, sed in celsam traducta *figuram*, expingitur *Ies.* 5, 14. et *Hab.* 2, 5. Eodem collineat *Ps.* 141, 7. Ei adiungitur אֲבַדֹּה, quod pro אֲבַדּוֹן positum volunt, vt *Prov.* 15, 11. abiecto *Nun*, et *He* pro *Waw* substituto. Eodem tendere creditur virgula Masorae, אֲבַדּוֹ margini

nis. *vſ.* 21. Conflatorium argento; et catinus auro: et vir ori ſplendidae ſuae laudationis. *vſ.* 22. Si tutuderis craſſum

margini addentis. Mihi potius haecce lectio ſuggerit *adfixum*, duplici modo exarari ſolitum: alias אבדון appoſuiſſent. Ergo, *Orcus et deſtructio eius non exſatiantur.* Vaſtiſſima illa *vorago* omnia *ſorbens*, ac *conſumens*, nunquam expletur. Sic *cupiditas oculorum nunquam* dicitur *expleri*. Nempe ingeſtione ipſa malum irritatur; atque acrius exardeſcit. Idem inculcatum *Eccl.* 4, 8. Graue *Schema*, quo *inſatiabilis cupiditas* comparatur *orco deſtructori*. In locis adductis, *Ieſ.* 5, 14. et *Hab.* 2, 5. etiam *cupiditas opum*, ac *diuitiarum*, cum *ambitione inexplebili*, qua *magna flagrant imperia*, attenditur.

vſ. 21. (מצרף וגו') Ponderoſum, quod לפי מהללו *actiue* ſumtum miniſtrat: *et vir ori laudationis ſuae;* ſit ſcil. quod *conflatorium argento*, quod *catinus auro:* cauendum ſcil. viro ſapienti, vt *laudes ſuas* non *ſpargat*, non leuiter *profundat;* ſed *parcus* ſit, vt ait ille, *laudator;* ne *praeconia* eius *vileſcant*, ac impuri inſtar metalli omne pretium amittant. מהלל eſt *laudatio ſplendida*, vel ea *laus*, qua *quis* vt *ſplendidus* celebratur, ac commendatur, praeſertim *in publico*. פי מהללו *os ſplendidae laudationis ſuae;* eſt, *publica celebratio*, et *commendatio*, qua *Laudator* aliquem *omni verborum honore ornat*. Haec *ornamenta laudum* habere debent *pondus* aeque ac *ſplendorem;* ac propterea *ab omnibus ſcoriis vanitatis* debent eſſe *excocta*, et *expurgata;* inſtar *auri* vel *argenti* ad *obruſſam* explorandi. Cumulatiſſima ergo, et omnibus numeris exactiſſima emicat *Gnome:* quod *conflatorium argento*, et *catinus auro*, id *vir* ſit *ori ſplendidae ſuae laudationis*. [*Gr. Alex. Syr.* et *Chald.* pro מְהַלְלוֹ legiſſe atque protuliſſe videntur מְהַלְלָיו. *Vog.*]

vſ. 22. (אם וגו') Vehemens dictum, atque amentatum veluti telum, in אויל ſtolidum. In eo conſtituendo variatum ob tria vocabula rariora מכתש, עֱלִי, et ריפות -- עלי fuit aliquid ſimile *mortario;* nam علا *maſc.* et *foem.* علاة frequentatur pro *lapide praeduro ſuper quo intritae parantur:* vnde et *Latinis* dictum *mortarium* quaſi *moretarium*, ſiue *inſtrumentum moreto terendo*. Erat τριμμα, *intritum* ex *allio*, *caſeo*, *oleo*, *aceto*, aliisque: qualia bene multa recenſent Philologi *Arabes*, quibus omnibus terendis inſeruiat علاة vel علا עלי. Apponunt pro ſpecimine أقط *Lac acidum*, ſiue potius *Lactis acetoſi offa ſiccata;* qua *intritas* temperare ſolent. *Camuſ. Vox* עלי *ſignat incudem*, et *Lapidem ſuper quo paratur intrita lactis acetoſi.* Ea vocatur بَسِيسة, apud *Golium*, et غبيثة *miſcella butyri et lactis acetoſi*, *adſperſa etiam polenta*, *vel ptiſana*. Vſus forma *foemin.* علاة *Tarapha* in *Moallek* vſ. 29. *Et cranium inſtar mortarii* العلاة, *tanquam ſi conſolidatae eſſent Commiſſurae eius ad aciem vſque limae.* Licet quoque *incudis inſtar* reddas: nam

ſum pilo contuſore inter freſſum eruum in mortario: craſſities illius de ſuper eo haud deceſſerit. *vſ.* 23. Noſcendo noſces

nam *Lapis ſuper quo teritur maſſa*, et *incus*, ferme vnum idemque ſunt; ab *altitudine* et *eminentia* appellationem trahentes. Sic vocabulo עלי natiua facies redit; ſiue iam *incudem* ſignet, *ferro terendo*, ſiue *mortarium*, *intritae parandae*. Hoc a vocabulo הריפות dependet. *Grana contuſa*, *Ptiſanas*, *molas*, ex *radice* ריף deriuare, eſt aquam ex pumice euocare. Ad *Iob.* 26, 11. indicaui iam רפת رفت *confregit*, *contriuit;* vnde ריפות forma *ſingulari* proceſſerit, ad legem קימוש, קיטור, ſimiliumque. *Camuſ. Verbum* רפת, *cum gemino fut. per Damma et Kesra*, *eſt fregit quid et contriuit; nec non fractus ac contritus fuit; intranſitiuum et tranſitiuum ſimul. Itemque conſciſſus fuit : quod in IX.* רפתת, *cum inſin.* רפתות. *Iterum* רפות *ſunt fragmina collectiue; et* רפת *eſt ſtramen : vt et, qui omnia frangit ac conterit.* Forte: *et quicquid de omni re frangitur*, *teriturue.* Habes ἐμπτισσόμενα *ptiſanos*, ſi velis; itemque *fabas freſſas*, *cicera freſſa;* quas ſpeciatim hoc vocabulo deſignatas valde veriſimile. Certe *articulus* הריפות ſignantiſſimum aliquid digito veluti demonſtrat; illaque forma ſic enunciata vltro vim collectiuam, ſiue numerum pluralem, amplectitur. Egregie quadrat 2 *Sam.* 17, 19. *et expandit ſuper puteo velum*, *eique ſuperiniecit* הריפות *fabam freſſam;* vel *eruum cicerue freſſum;* pabulum ſcilicet bubus; *Colum.* 2: 11. et 6: 3. et alibi. Ab eadem radice רפת *Segolatum* ſemel manſit *Hab.* 3, 17. אין בקר ברפתים *non eſt bos in eruis freſſis.* Hoc pro *ſtabulis* ſubſtitui, nemo nunc improbabit. *Fruges*, *legumina*, *cicera frendebant*, i. e. *frangebant* Veteres, *adhibito Lapide* plano, paululum cauato, tanquam *mortario.* Id intendi per הריפות בעלי *cicer freſſum in mortario* vndique dilucet; et promtior adhuc anſa porrigitur, ad *comparationis* vim enucleandam. Reſpondet omnibus hiſce מכתש, cum ſuo ſibi *Themate* כתש. Id nuſpiam alibi in *Sacris* extat. *Tundendi*, *contundendi* poteſtas ex *Dialecto Aramaea* innotuit generatim; ſpeciatim quoque inde hauriri potuiſſet *metaphora* aliquem *contundendi plagis*, *verberibus* etc. Hoc attendens *Chaldaeus* dederat אין מחית ליה לשביא במכתשי *ſi percuſſeris ſtolidum verberibus contundentibus.* Semet tamen praetercurrit, et מכתש haud dubie hic notat primo adſpectu, *inſtrumentum quo quid tunditur;* ſiue *contuſorium;* cuius *ictu tundente* aliquid *frangitur.* Apud *Arabes* كدش exaratur, ex *Dialecto*, qua *Thaw* in *Dhal* transſilit. Exempla in *Claui* congeſta, p. 206. et 314. 315. In *Appendice Golii* tantum comparet, ex *Camuſo*, cuius copiam hic dediſſe iuuabit. *Verbum* כרש *eſt excoriare ſcalpendo; et ferire gladio aut haſta; et tundere, ſcindere, trudere, propellere, expellere; item corradere et lucrum extundere pro familia: denique part. paſſ. II. excoriatus tundendo, eſt cauterio inuſtus.* Vides, quid cum *Mem inſtrumenti* valere debeat מכתש, nil aliud

noſces faciem pecoris tui; apponere cor ad greges.
vſ. 24. Nam non in ſeculum opulentia vel munitiſſima: et
num

aliud vtique quam *contuſorium:* id eſt, *pilum, piſtillum*, aliudue, quo quid *excoriatur tundendo.* Illa *excoriatio*, hic neutiquam e manibus amittenda. Ei nempe ſuccinit אויל proprie *craſſus* παχὺς, *craſſe ſtolidus;* et, *non recederet ab ipſo* אולתו *craſſities eius*, quae veluti *cortex* eſt et *corium*, totam eius mentem obſidens. Hoc vinculum *comparationis;* hic neruus. *Craſſiſſima* quaeque *legumina* poſſunt liberari putamine ſuo, ac cortice; non item *craſſe ſtolidus*, quantumuis *plagis excorietur*, quin et מכתש *contuſorio* graui inter הריפות *cicer freſſum tundatur* בעלי *in mortario*, in *Lapide praeduro.* Tenacius iſti homini *craſſities* ſua inhaereſcit; quam vt vlla caſtigatione vel acerrima ab ipſo ſeſe diuelli patiatur.

vſ. 23. (ידע תדע) Quinque extremi Verſus, vnam Pericopam conficientes, exhibent praeceptum *Oeconomicum*, ſiue *Paſtorale*, de gregibus attentiſſime curandis, vt res opesque conſtabiliantur, atque magis magisque floreſcant. *Allegoriam* reſipit ſpecioſiſſima pictura, ad quam tamen hic abiri, intempeſtiuum cenſet *Mercer.* Fateor enimuero, *intempeſtiuum* eſſe quod nec iuſtis coloribus temperatum, nec maturum ſatis. Intempeſtiuum quoque, quum abiecta *litera*, velut inutili putamine, in *nucleum* aliquem *imaginarium* acies intenditur, qui *Literae* ſuae patum, aut nihil, reſpondeat. Hoc genus amputare malo, ac circumcidere, quam recenſere. Adfirmare interim non verebor, omnino *Allegoricam* eſſe hanc *tabellam*, quae *a cura rei priuatae* adſcendat *ad procurationem rei publicae*, et munia virorum *principum*, qui Ποιμένες λαῶν ſalutati inde ab aeuo. *Literalis* ſenſus huius *vſ.* commendat *diligentem* ſubinde *inſpectionem gregum*, quae vel a *locupletiſſimis agro*, et *pecore*, ſit *obeunda.* Hoc venuſte appellatur, *noſcendo noſcere faciem ſui pecoris.* Solent fere opulenti poſſeſſores curam illam in *villicos*, et *mercenarias operas* transmouere; atque ſtatum, habitumque, gregum ſuorum plerumque ignorant. *Frons* tamen *occipitio prior eſt*, vt acute *Cato* de R. R. monet, et *fertiliſſimus in agro, in grege, eſt oculus Domini;* vt aliud Oraculum in eundem ſenſum inculcat. Apud *Ariſtot.* in *Oecon.* 1: 6. vetus *Apophthegma* laudatur, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη μάλιστα πιαίνειν τὸν ἵππον. Vnde *Colum.* L. 4: 18. *Oculos et veſtigia Domini res agro ſaluberrimas*, traxit. Idem L. 1: 1. inſinuat, *Nil tantum pollere in re ruſtica, quantum vel vna praeſentia Domini, quae niſi frequens, vt in exercitu cum abeſt Imperator, cuncta ceſſare officia.* Haec ad ſublimiorem ſenſum praelucent, quem complebit, pulcherrima comparatio *Theocr. Idyl.* 25: 56. Χθιζὸς γ' εἰλήλουθεν ἀπ' ἄστεος, ἤμασι πολλοῖς Κτῆσιν ἐποψόμενος, ἣ οἱ νήριθμος ἐπ' ἀγρῶν. Ὡς που καὶ βασιλεῦσιν ἐείδεται ἐν φρεσὶν ᾗσι, Αὐτοῖς κηδομένοισι σαώτερος ἔμμεναι οἶκος. Habes *innumeri gregis poſſeſſorem*, qui *pecus ſuum inſpecturus* per multos dies acceſſerit, id eſt, *faciem eius* noſciturus: ad quod exemplum *laudabiles Reges* non *per*

24. allegoriam haud admittit. Adhortatur ſapiens ad gregum curam, oculos
ia vel summa fortuna inconstans ſit. Pater David a caulibus ad regnu
ocatus: posteri quin ad illud vitae genus revertantur, quid impedit? Est

num corona in generationem generationis? *vſ.* 25. Nituit gramen vireſcens, et conſpecta fuit herba luxurians; et pabula

oculos videant *miniſtrorum*, ſed ipſi per ſe *negotia Regni* introſpiciant; atque procurent, vt ea quam florentiſſima ſint. Hoc *Regi* ſapientiſſimo obſeruatum hac in ſerie, iucundiſſime pertexta, pondera rerum ac ſententiarum arguunt.

vſ. 24. (כי וגו') Celſiorem huncce adſpectum cum litera coniungendum, illuſtres porro characteres ſuſtinent et commendant, ita temperati, vt a fortunis priuatis, ad regias opes, et Diadema, mentem efferant. *Greges illi*, *vſ. praeced.* inducti, hic titulis decorantur חסן *opulentiae munitae*, et נזר *coronamenti.* Nempe hoc verſu adſtringitur neceſſitas *pecoris ſui noſcitandi*, et *cor ad greges apponendi*, tanquam in acie, et ſtatione quotidiana; *quia opulentia* vel *munitiſſima non ſit in aeternum*, per ſe ſcilicet, *ſine cura ei* conſeruandae *impertita*: ſed contra *fluxa* ſit admodum, et ſenſim ſine ſenſu *dilapſura*, vel et praecipiti impetu *elapſura*, niſi *oculi vigiles*, et ad rem attenti, *pro ea excubent*, fidamque ei ac firmam *cuſtodiam* circumdent. Eundem in ſcopum collineat interrogatio vehementius negans; *et num coronamentum* לדור דור εἰς γενεὰν γενεᾶς *in ſeculum ſeculi?* Iterum, *per ſe*, *ſuomet* quaſi *vigore* ac *ſplendore*; quo *ſeſe* vel ſine *inſpectione poſſeſſoris*, *peruigilique attentione*, tueri valeat. Hoc nemo ſanus dixerit de *priuata re*; multo minus de *Republica*, ac *Regno*, haud ſane ſtaturis ſi *Rex*, aut *Princeps*, ſe deliciis ac voluptatibus immergens, iſtius inſpiciendi curam abiiciat, idque negotii totum in miniſtros deuoluat, ita vt *faciem pecoris ſui*, et *ſtatum habitumque gregum ſuorum* penitus ignoret. Sic iam *Allegoria* pleno in die relucet, ſimulque percipere datur, quam dextre eidem intertexta ſint vocabula חסן *opulentiae emunitae* et נזר *coronamenti*, *diadematis*, quae *rei priuatae* accommodata per iucundam figurationem, in *Regno*, et *fortunis regalibus*, genuinam ſuam potentiam demum conſequuntur. *Opulentiſſima* etiam *regna* ſub *Domino* vecorde, ac diſſipato, diſſipantur: et ſi nomen *Regium* forte *haereditarium* ſit, *coronamentum* tamen, id eſt, *ſplendor vigorque illibatus Imperii* ad *haeredem* non transmittet, niſi fida pro *eius incolumitate* cura perpetim excubuerit.

vſ. 25. (גלה וגו') Series Parabolae exigit hoc loco effectum *oculi inſpectoris*, et *vigilis*, *per ſe greges*, *agroſque*, *obeuntis*, vt *vſ.* 23. inculcatum. גלה hic valet *prodit*, vel potius *promicat*; proprie *nitet* [illegible]. Habes ipſum illud *Oraculum* rei ruſticae quod ſupra ex *Colum.* adductum, *Oculum et veſtigia Domini eſſe res agro ſaluberrimas.* Hoc ita ſententiole ac peruenuſte enunciatum; *Nituit viror; et apparuit herba denſior; et collecta ſunt pabula montium.* Pingitur *verna*, primum, et *aeſtiua facies agrorum*, *praeſentiam domini ſentientium*: ſubiungiturque, pro *autumno* et *hyeme*, vndique *collecti*, atque in horrea comportati *pabuli copia.* His

bula montium comportata sunt. *vs.* 26. Agni in vestitum tuum; et arietes pretium agri. *vs.* 27. Et affatim lactis caprarum in cibum tuum: in cibum domus tuae; et victum puellis tuis.

CAPVT

His coloribus, sublimiore adspectu, *florentissimum Rei-publicae* aut *Regni statum* repraesentari autumo; quod vbi *gregum suorum faciem noscit, inspectatque* Princeps, non potest non *nitere laetus* vbique *viror*, ac *vigor* familiarum; et *densior herba*, i. e. *abundantia* omnis et *prosperitas conspici*: *montium* quoque, i. e. *vrbium florentium*, vel et *aliarum regionum germinibus* et *pabulis* vndique orarum *conuectis* in horrea publica, per commercia, aliosque canales.

vs. 26. כבשים וגו׳) Subnectitur alter effectus *Oculi gregum suorum faciem noscitantis*. Litera satis promta; indicatur enim velleris ac *lanae copiam*, ab agnis redundantem, *vestimenta suffecturam*: itemque *hircos* suppeditaturos *pretium agri*; quippe qui et ipsi laete prouenientes, atque multiplicantes simul, simul multiplicati, Dominum vigilem ditaturi sint, largumque pecuniarum modum ei refusuri, vnde modus agri accrescere, et noua latifundia parari queant. Quid iam *Allegoria?* Haud dubie id, quod *agni* et *hirci* stylo Emblematico adferre solent. *Agni* sunt *mites pacis cultores*, ad quorum classem pertinent omnes, qui vel *mercaturam*, vel *artes*, quascumque tandem, exercent. *Hirci* sunt *viri militares*, ad *bellica officia* acres et parati. Vtriusque *classis* character vltro hinc se ingerit. Prior *lanas molles* et *vestimenta* ministrat: omnia commoda, adiumenta, fomenta, vitae pacatae. Posterior *agrum Domini* et proprium *armis* defendit, et alienum *eidem* acquirere ac parare valet.

vs. 27. ודי וגו׳) *Emolumentum* ex *gregibus* pro *noscitatis inspectatisque* exuberans, iucundissima clausula obsignatur. *Litera* in omnium oculos incurrit. Dispiciamus ergo, quid *Allegoria* suggerat. *Proletariam turbam*, et *vulgus infimum* ea figurari existimem. Faciunt huc, quae tangit *Colum.* L. 7. c. 6. *Caprinum genus dumeta potius, quam campestrem situm desiderat; asperisque etiam locis ac syluestribus optime pascitur. Nam nec rubos auersatur, nec vepribus offenditur, et arbusculis frutetisque maxime gaudet* etc. etc. Cernis *plebem* aspero victu, asperis vtentem fortunis. Accedit *genus caprinum* fere *deformius* esse, et *depile*; et *scabiei obnoxium*. Huc fertur prouerbiale illud 1 *Reg.* 20, 27. *et castra metati sunt Israelitae coram Syris* כשני חשיפי עזים. Fluctuatur, in formula abstrusiore, vt ex *Hieroz.* T. I. p. 621. 622. percipies. Proxime verum, *vt duo nudi greges*. Substitue, *vt duo descalpti*, depilati, *greges caprarum*: tanquam *vilis, inermis*, et *scabiosa* quaedam *plebs*. Haec tamen *multitudo proletaria*, et *contemtior* in *Republica*, aut *Regno* bene administrato, *copiam* suppeditat *lactis*, et *panis*, dum *opificia* exercens *viliora* largos aperit canales, vnde *publici reditus* sufficiantur;

CAPVT XXVIII.

Verſ. 1. Fugiunt, quamuis nullus ſit qui perſequatur, improbus *quisque:* et iuſti, vt Leo planiſſume ſecurus *quisque.* *vſ.* 2. Per praeuaricationem terrae, multi ſunt principes eius: et per hominem prudentem, peritum, incolumitas

ciantur; qui ſine iſtis manibus, operisque, areſcerent. Hoc intenditur phraſibus ללחמך ללחם ביתך *ad panem Tuum, Tuaeque domus.* Οἶκος *Domus*, eſt *Regia familia*, vt in *Theocriteo* illo ſupra laudato - - - - σαώτερος ἔμμεναι οἶκος. *Dan. Heinſ.* ni memoria fallit, ad *Theocr.* alio loco id executus. Subſeritur וחיים לנערותיך *et vitam*, id eſt, *victum copioſum puellis tuis.* Caue cogites de *Gynaeceo.* In *literali* ſenſu *puellae* ſunt *famulae patrisfamilias.* Figuratior ducit ad *adminiſtros Regios*, omnesque adeo, quibus pars quaedam curae publicae mandatur. Amat ſtylus *Hebraeus* hanc enunciationem: atque inde נערות *puellae* pro *miniſtris* et *Doctoribus* veritatis *Prov.* 9, 3. Conf. *Pſ.* 68, 12. 26. Qui aliquid concinnius elimarit, palmam ſuo ſibi iure ferat. [A *Syriaca* Verſione abſunt vltima verba וחיים לנערותיך; a *Gr. Alex.* autem, vt videtur, verba media ללחם ביתך. *Vog.*]

[*Vſ.* 1. (נסו וגו׳) Mira ſubeſt antiquis Verſionibus in huius verſus interpretatione diuerſitas: *Graecus* ſcil. *Alex.* cum *Vulgato* το רשע atque יבטח in plur. forma; *Syrus* vero cum *Chald.* verbum נסו et nomen צדיקים in forma ſing. transtulerunt. *Vog.*]

vſ. 2. (כן יאריך) Vocula כן ſi a כון deſcendat, ſonat *rectum.* Malim tamen a כנן *fouit calore;* vnde כן *incolumitas, ſtatus bene tectus et cuſtoditus:* *Gen.* 40, 13. *Ieſ.* 33, 23. etc. Lubenter quoque יאריך reducerem ad vim *ſanationis.* Ea pulchrè nitet *Ieſ.* 58, 8. וארכתך מהרה תצמח *et ſanatio tua citiſſime emicabit.* Similiter *Ier.* 8, 22. 30, 17. 33, 6. nec non *Neh.* 4, 1. in *moenibus reſarcitis:* itemque 2 *Chron.* 24, 13. Intime vſui ſignatiori ſuccinit *Arabum* أريكة *coalitus et obductio vulneris*, et quidem cum *rubedine molli*, quae *ſanationis maturantis ſit index.* Ipſum verbum أرك ארך apud *Golium* exponitur *detumuit*, et *mitigato dolore ſanatum fuit vulnus, aequabili ac rubicunda carne coaleſcens.* Eſt *Gloſſa ſecundariae* virtutis, ſubnata ex *primaria* illa *lentoris*, et *lenteſcendi*, vnde et *longitudo* tracta eſt. Nitidiſſima phraſi hinc emergit, *In defectione regionis, multi eius principes; at per hominem prudentem peritum incolumitas refloreſcet:* ארכה יאריך *capiet ſibi perſanationem vulnerum*, *quibus* Reſpublica *conſciſſa* et *diſtracta* erat. Inſignis titulus מבין יודע *prudens expertus*, vel *peritus:* qui *prudentia* ſimul, ſimul *experientia* praepollet, in negotiis publicis, animisque hominum, tractandis; vt *ex diſcidio pax coaleſcat.*

vſ. 3.

lumitas refloreſcet. *vſ.* 3. Vir ampliſſimarum haereditatum et opprimens tenues, pluuia eſt radens, ita vt nullus ſit

vſ. 3. (גבר רָגֵר) Non e limpido manat, quod hic dari ſolet, *vir pauper, et opprimens tenues, eſt vt pluuia auerrens*, cet. Mirum *Phoenomenon*, רש *pauper*, proprie *lacer*, ad *pannos* et *laceramenta redactus;* qui tamen דלים *tenues, tenuioris fortunae homines, opprimat.* Hoc qui fieri queat, haud exputo. Circumſpicienti mihi expeditius aliquid, occurrit רש a *rad.* ירש *Haereditario iure poſſedit* ſecundum *Analogiam* defluens in *infinit. maſcul.* cuius *foemin.* רשת *poſſidere haereditario* in *Sacris* frequentatiſſimum, et quidem cum *dignitate* et *amplitudine lautioris fortunae.* Ea ſibi reponi poſtulat antiquum רַשׁ, רֵשׁ, רָשׁ et רוֹשׁ. Ita רַד *deſcendere* a ירד *Iud.* 19, 11. שׁוֹב *ſedere Ier.* 42, 10. et ſecundum *Alting.* כֹּל pro יְכֹל. In *imper.* vbi eadem *aphaereſis* regnat, item רֵשׁ *poſſide Deut.* 1, 21. et 1 *Reg.* 21, 15. nec non רש *Deut.* 2, 24. הָחֵל רָשׁ *incipe, poſſide haeres:* vel potius *infinitiue, incipere, poſſidere*, quod ibi elegantius. Conſimiliter *vſ.* 31. Liquida proinde iura hinc nouum emolienti adſpectum, גבר רש *vir poſſidenti; vir poſſeſſionibus patratis et auitis abundans*, idemque *tenues opprimens*, eſt מטר סחף. Edecumata phraſis, גבר רש *vir poſſidendi*, vt alibi *vir roboris, vir diuitiarum* etc. vnde ſi *Originem*, quae in iſta voce ſaepiuscule attenditur, et hic premere velimus, et quidni velimus? exſurget *potens Haereditatum* ac *poſſeſſionum.* Edecumata item *comparatio* מטר סחף *pluuiae radentis* omnia, et *verrentis;* ita vt *ſata* et *ſegetes*, quas *rigare* debuiſſet, *funditus exſtirpentur*, atque *ſpes coloni* torrente impetu *aſportetur.* Haec vnice quadrat in eum, qui *Diues agris, diues poſitis in foenore nummis*, inſtar habet *pluuiae*, et *nubis* largiter *recreare* valentis. Redeatur ad *cap.* 11, 25. ſupra. In *pauperem* iſta quidem imago aptari nequit: quum tamen *Gnomes* et decus, et pondus, in eo vel maxime conſiſtat: *pluuia* quae *irrigare* debuiſſet, *abradens* et *aſportans* cuncta. *Thema* סחף ex rariſſimis, nam inde ſemel modo recurrit *Niphh.* נסחף *Ier.* 46, 15. Notionem necdum fixam eſſe, et finitam, teſtantur ipſi *Lexicographi*, et *Commentatores*, dum alii *trahere*, alii *verrere*, alii *proſternere*, alii *inundare*, alii aliud adhibent. *Gieuhar. Epitheton* סחופה *ſignat abſolute* מטרה *pluuiam quae* חגרף *radendo auerrit omne per quod tranſit. Dicitur nempe* סחף ראשה *raſit caput ſuum. Phraſis eſt; audiui ſtrepitum molae et eius* סחיף *raſionem, id eſt, auctore Abn Iouſuph, radentem ſtridorem quum molit.* Forma סחוף *tabem ſignat; vnde vir* מסחוף *tabe conſumtus, quaſi deraſus* — Copioſius adhuc *Camuſ.* vbi ea *pluuia eradens* omnia ܣܚܝܦܬܐ, סחיפה, ſiue مطر ساحف, quae eſt מטר סוחף, radicem tenet ܣܚܦ, ita preſſius declaratam: *Vocem* סחף *adhibes, quum deſcalpis pilos a pelle, ſic*

ſit panis. *vſ.* 4. Deſertores legis ſplendide celebrant improbus quisque; et quod ad obſeruatores legis, in illos ſeſe agglutinant mordicus. *vſ.* 5. Viri malo dediti non intellegunt aequitatem iuris: at ſtudioſe quaerentes Iehouam, intelligunt omnia. *vſ.* 6. Melior pannoſus ambulans in integritate ſua: quam gemina via tortuoſus et idem diues [illegible] *vſ.* 7.

ſic vt nihil omnino remaneat. Item סחף *adipem de dorſo cameli, eſt deſcalpſit radendo. Dicitur etiam ventus deſcalpere nubes, quas penitus aufert. In IV. eadem obtinet poteſtas: denique* סחף ראשה *eſt deraſit caput ſuum.* Hinc iam enucleatius diſcernetur quid נסחף valeat *Ier.* 46, 15. et quaenam potiſſimum figuratio ibi ſit attendenda, cum *ſtrage*, quae omnes *bellatores* fortiſſimos, אבירים, *occidione vniuerſa*, tanquam *torrente, deraſerit.* Hic quidem, pro materia, ſpectatur quod de *Verre Cic.* luſit, quem omnem *Siciliam* violentiſſimis ſuis *exactionibus*, et *extorſionibus, euerriſſe* dicit, atque *exterſam* quaſi reliquiſſe. Huc fertur illud extremum אין לחם *vacuitas panis; ne ſpe* quidem vlla *famis ſolandae* relicta. Hoc et pro *litera* in *imbre raſore* et *expilatore acerbiſſimo*, vltro iam lucet. Vtrumque verbo *deſcalpendi cum raſura cutis* admirabiliter configuratum.

vſ. 4. (עזבי וגו׳ *Deſertores Legis celebrant improbi;* רשע *quisque improborum;* vt *vſ.* 1. נסו רשע *Fugiunt improbus* quisque. *Collectiue* et *diſtributiue.* Alterum colon huic ita ſubnecto: et *Obſeruatores Legis* quod attinet, *acriter cum iis contendunt;* nempe *quisque improbus.* Sic tota *Gnome* inſignem *characterem* conſtitueret *improborum;* qui hinc *improbos Legis deſertores* יהללו *ſplendide celebrent; illinc in obſeruatores Legis dentes deſtringant*, eosque *admordeant, vellicent, in circulisque lacerent.* Verbum גרה in *Pihh.* tantum et *Hithpahh.* aſſeruatum, *Originis* eſt abſtruſioris. *Proprietatem* ſitam fuiſſe in *glutinando, agglutinando*, ſubmonui ad *Harir. Conſ.* 2. p. 66. Attigi quoque in *Claui*, p. 199. vbi ג a ج ſaepe excipi reperies. Diſtincte *Gieuhar.* גרו *vocatur id quo glutinatur aliquid ſiue ichthyocolla, ſiue alio glutine. Inde dicis,* גרות *glutinaui ſagittam, quam glutinae aptas; nec non arcus* מגרוה et מגריה *glutinatus.* Item in IV. אגרית אלכלב באלציד *agglutinaui canem in praedam: et* אגרית בינהם *agglutinaui inter eos, i.e. diſcordiam excitaui acriorem. Eius nomen* גרות. *Intranſitiue* גרי *agglutinatus fuit, eſt, incitatus fuit in eum, cum nomine* גרו; *valet etiam* גרי *agglutinari, obſtinatiſſime iraſci; ſiue in ira ſua perſeuerare.* Hanc inſignem apoſitiſſimamque figuram, ſedibus ſuis immitti nemo improbabit. Infra *vſ.* 25. huius *Capitis, vaſtus cupiditatis* יגרה מדון *agglutinat litem:* et *Cap.* 29, 22. *vir naſi*, i. e. *ſuperbus*, et *faſtoſus, agglutinat litem.* In *Hithpahh. Deut.* 2, 19. 24. התגר בו מלחמה *agglutinato in eum*

vſ. 7. Qui ſeruat legem, eſt filius intelligens: at qui paſcit lurcones, ignominia frangit patrem ſuum. *vſ.* 8. Qui conſpiſſat opulentiam ſuam per vſuram et foenus, gratificaturo tenuibus eam colligit. *vſ.* 9. Remouens aurem ſuam, ne audiat legem, etiam precatio eius abominamentum. *vſ.* 10. Implicans rectos in viam malam, in foueam ſuam ipſemet cadet: at integri haereditatem cernent vbertatem boni. *vſ.* 11. Sapiens in oculis ſuis vir opulentus: at tenuis

praelium; vel *agglutinato temet in eum praelio.* Cum *praepoſ. Dan.* 11, 25. יתגרה למלחמה בחיל גדול *agglutinabitur in praelium exercitu magno.* Exquiſite 2 *Reg.* 14, 10. et 2 *Chron.* 25, 19. למה תתגרה ברעה *quare agglutinares temet in malum; malo mordicus affixus veluti haereres temet perditurus.* Poſtrema haec, quin et reliqua loca, qui coticulae *Criticae* propius admouerit, nihil aptius intimiusque ſentiet pro eorundem ſerie. Par ratio interioris elegantiae *Ier.* 50, 24. nec non *Dan.* 11, 10. יתגרה *agglutinabit ſe vſque ad arcem eius;* id eſt, *obſtinatius ſemet inſtigabit* ad bellum *interneciuo odio* perſequendum. Ita in *Diw. Hud. Et agglutinaui ipſos, nec ſane tardos agglutinaui; Redemtio ſit pro coetu mordicus pugnae agglutinatorum mea ipſius anima.* Item *Iſpahan. Hiſt. Salad. et agglutinatus fuit*, mordicus adhaeſit, *parandis lebetibus Naphtae, eiusque elementis componendis, ad incendia* nempe excitanda. Exquiſitius quid captatum ab eodem in phraſi *agglutinatae fuerunt fuſcae haſtae renibus;* i. e. *mordicus affixae*, ſic *vt reuelli non poſſent.* Patet iam omnis ambitus Linguae, hac quidem in parte; atque hinc diiudicare eſt, quam aptum ſit ſedi huic verbum יתגרו *agglutinant ſeſe mordicus* improbi *in obſeruatores Legis.* Eſt certe *proprius* et *ſignatiſſimus* hicce *character improbi* cuiusque, qui quanto *profligatior*, tanto fere *obſtinatior* eſt, ad *malignum dentem* in *Cultores Legis figendum:* contra cuiusque *improbi* eminens eſt *nota*, vt *deſertores Legis*, qui ſe ad *ſimilem vitam* et *vitia componunt*, dilaudent, et ſplendidis etiam titulis ornent, *cordatorum*, verbi gratia, et *fortium pectorum*, qui a *ſuperſtitionibus* intacti, faeci ſe eripiant, et vulgo; atque viri inter viros concelebrari mereantur.

vſ. 11. (חכם וגו׳) Subtiliſſime tornata *Gnome.* Nempe *Diuitias* fere comitatur *opinio ſapientiae*, earumque fulgor plerumque infatuat, etiam non plane fatuum, ſaltem ita praeſtringit, ſuo vt ſe modulo non ſatis metiatur Diues. Hunc tamen, quantumuis magnos ſibi ſpiritus, magnam ſumat arrogantiam, *elimat* דל *tenuis*, vel tenuiſſimae fortunae homuncio, qui *intelligentia* polleat, *admota* velut *lima* eum *explorat;* atque non aurum eſſe quicquid *fulgeat*, coarguit. Huic ſenſui *generatim* ſpectato id luminis addunt, quod *ſpeciatim* quisque facile deducet. *Elimationem* τω חקר vindicaui ad *Cap.* 23, 30.

vſ. 12.

nuis intelligens elimabit illum. *vſ.* 12. Quum exultant iuſti, increſcit decus, at quum ſtant improbi, diſſimulatur homo. *vſ.* 13. Obuelans praeuaricationes ſuas, non proſperabitur: at confitens, et miſſas faciens, miſericordia afficietur. *vſ.* 14. O beatitates hominis pauentis iugiter! at qui obdurat cor ſuum, cadet in malum. *vſ.* 15. Leo vorabundus cum fremitu et vrſus famelicus, dominator improbus ſuper populo tenui. *vſ.* 16. Princeps defectus intelli-

vſ. 12. (בעלץ וגו') Peculiarem hic vim exerere videntur verba עלץ *exultare*, et קום *ſtare;* atque *imperium* ac *ſummam rerum* conſignare. Ratio vtriusque vſus aperta. Non fefellit quoque plurimos Interpretes. Non aeque promtum, quid valeat יחפש אדם. Aliquid in *Iuuenil.* hic conatus fui; ſuſpicans referendum eſſe ad *delaturas*, *quae* ſub malis principibus *feruent.* Verbum חפש *ſcrutari, rimari, veſtigando, perquirere,* huic ſenſui perquam accommodatum; vt *Pſ.* 64, 7. Hoc certe commodius, pleniusque, quam quod *veſtigari* hic poſitum velint pro *latitare;* vt conueniat examuſſim cum *vſ.* 28. Non opus eſt, vt vtrobique idem per omnia ſit ſenſus. *Cocc.* aliquid ſubtilius et peruenuſtum dedit, ad ſenſum *vſ.* 28. ferme; vt יחפש valeat *perſona induitur*, *diſſimulatur*, *ſeſe diſſimulat homo.* Ita התחפש eſt *mutare habitum*, *diſſimulare* ſeſe *mutato ſchemate;* 1 *Sam.* 28, 8. 1 *Reg.* 20, 38. *Iob.* 30, 18. Nempe vbi *improbi rerum potiuntur*, *infirmiores* perſonam ſumunt, *diſſimulant ſenſus ſuos, et in multis aſſimilantur improbis.* Eodem ferri videtur illud infra recurſurum, *Quum extolluntur improbi*, *occultat ſeſe homo; perſonam* videlicet *induens*, et *veros ſenſus alto ſinu recondens.* Hoc acutius, et ſententioſius, quam ſimplex *latitare.* Quid hic praeferendum ſit, iudicent alii. Mihi quidem quicquam conſtituere minus tutum; nam *Originem* verbi חפש nondum ita perueſtigare potui, vt omni ſcrupulo ac cura ſim leuatus.

vſ. 15. (ארי וגו') Grauiſſima imago, quae principi *oppreſſori* induit ſimilitudinem *Leonis* נהם *ſuper praeda incubantis*, eique prae *vorandi auiditate immurmurantis.* Hanc amplitudinem indicaui ad *Cap.* 5, 11. Vrſus שוקק *discurſans, circumcurſans* plerisque, *Bocharto Hieroz.* T. I. p. 815. eſt *eſuriens.* Radix שוק شاق *appetiuit;* et quidem *vehementius;* vt *Ieſ.* 29, 8. *Pſ.* 107, 9. *Origo* nondum ſatis explorata. Eum discutere nunc non vacat. *Appetitus* cum maxime *flagrans*, et inter vorandum ſemet irritans, hic cumulatiorem praebet adſpectum, quam *circumcurſatio:* pingitur enim *Dominator* על *ſuper populo tenui;* i. e. *attenuato*, et *exſorpto* quaſi *incubans;* eiusque *ſanguinem* et *medullas haurire* non ceſſans.

vſ. 16. (שנאי) Scrupulus leuandus, quem mouet varians *Maſorae* lectio, pro שֹׂנֵאי in *textu*, ſubſtituens

telligentia, etiam multus eſt oppreſſionibus; auerſans mihi turpe lucrum, prorogabit dies. *vſ.* 17. Vir oppreſſus pro-

tuens שֹׂנֵא. Hinc *Iod* illud in textum ſurrepſiſſe, ſuſpicantur, qui iſtam in *Criſin* inclinatiores. Alii *Iod redundans* vocitaſſe contenti ſunt. Hoc palliat, non ſanat. *Mercer.* exiſtimat eſſe *formam pluralem* pro שֹׂנְאֵי, *oſores*, et יאריך *diſtributiue* reddendum; vt ſit, *vnusquisque eorum prorogabit dies.* Talem *Syntaxin* habebamus ſupra *vſ.* 1. et 3. pro שֹׂנְאֵי per *quietem* τοῦ *Aleph*, in *Dialecto Syra* perpetuam, recte exit שֹׂנְאִי *Iod* vltimo in *Diphthongum* reſonante. Nil proinde vitii tinnit. Permittit quoque *Analogia* vt *ſingulare* teneatur, contractum ad eandem legem *Syriaſmi* pro שֹׂנְאִי *oſor mihi*, cum *Iod Pleonaſtico* quidem illo, ſed tamen vim *adfixi* in *Datiuo* ſubiiciente. Id forte *Maſorethica* virgula innuit. Certe *Emphaſin* habet non ſpernendam, et *oſor mihi exſectionis*, i. e. *turpis lucri*, vnde *exſecetur*, *propagabit die.*

vſ. 17. (אדם וגו') *Homo oppreſſus in ſanguine animae, ad foueam* vltro *fugiet; ne prehendant eum:* ſuperuacua ea opera, vt *Lictores* eum *arripiant;* ſuum vel *carnificem aget*, *ſibimet manus afferens;* vel *Lictorem*, *ſemet Magiſtratui ſiſtens plectendum.* Diſtinctius conſiderata et expenſa verba huncce ſenſum ita ſuadebunt, vt eundem perſuadeant. בדם נפש *in ſanguine animae*, 1. hic non ſimpliciter ſonat *ob caedem commiſſam*, ſed ſententioſo acumine *hominem* repraeſentat, iſtius *reatus nexu* ac *vinculis* ita *conſtrictum*, vt *fuſus* ei *ſanguis* iugiter *ante oculos obuerſetur.* Eodem collineat 2. עָשֻׁק *oppreſſus in ſanguine animae.* Reſpicitur *grauis moles criminis in hominem* illum *incumbens*, eumque velut *elidens:* et quidem cum reciprocata illa virtute, quam ſupra attigi, vt qui *caedem patrans*, eſſet עֹשֵׁק *oppreſſor*, *ipſe* iam reperiatur *iſto ſanguine* עָשֻׁק, *oppreſſus*, *onere ineluctabili*, *quod* eum vsque et vsque *mergat.* Affinis vſus verbi *Iob.* 40, 23. הן יעשק נהר *ecce oppreſſor* quaſi *ſaeuit fluuius;* i. e. *violentia multa incumbit.* Affinius adhuc *Ieſ.* 38, 14. עשקה לי ערבני *vis mihi fit: ſponde pro me.* Id quadrare negat *Guſſet.* et vertendum contendit, *iniuſtitia eſt mihi*, *reus ſum iniuſtitiae.* Multo grauius, et venuſtius, dare potuiſſet, *oppreſſio fit mihi: a mole criminum meorum opprimor, quae mihi violentiam* quaſi *inferunt.* Haec grandem ſtylum decent. Talis homo, quem inteſtinus vexat terror, atque *profuſus ſanguis* dies noctesque *angit*, velut ſub furiarum verbere eum *agitans*, 3. *ad foueam fugiet.* Verbum נוס impenſe quadrat in *improbum*, quem domeſticus territat et iudex, et tortor, flagellum incutiens, ac ſurdo verbere caedens. Sic *vſ.* 1. huius *Capitis* habemus, *Fugiunt improbus quisque; nullo perſequente.* Eſt idem *Schema.* Nuſpiam conſiſtens, nedum conquieſcens; ſed ſibimet identidem excuſſus, ad ipſam בור *foſſam* propellitur; iſta poteſtate capiendam, quae in formula ירד בור *deſcendit foueam*, regnat; non *ſepulcrum*

propter sanguinem animae, ad foueam fugiet; ne prehendant illum. *vs.* 18. Qui incedit integer, laxo grado vtetur;

pulcrum vtique, sed *exitium gratius; Ies.* 14, 15. et 24, 22. *Ps.* 28, 1. et 30, 4. *Prov.* 1, 12. Complura talia prostant. Consignat et *carcerem*, in quem *conduntur mortis rei: Exod.* 12, 29. *Ier.* 37, 16. et 38, 6. 7. 9. 10. eique annexum *supplicium ignominiosum*, *Ps.* 88, 7. et 40, 3. *Ezech.* 26, 20. et 31, 14. et 32, 24. 25. 29. etc. etc. Vides quid sit *fugere ad fossam*, in eo, quem *stimulus conscientiae respirare* non patitur: eo vsque *a semet ipso oppressum*, vt vel *supplicio publico* se *mactandum* ipse tradat, vel *violentas* sibimet *manus admoueat*. Eandem scenam sustinet, 4. אל יתמכו בו *ne prehendant eum:* vsu *iudiciali*, vt *Prov.* 5, 22. *Suae prauitates capient ipsum sibi improbum; peccati sui vinculis prehendetur*, יתמך, siue *constrictus attinebitur*. Duplex ibi *figuratio*, nam a *captura*, quae fit *laqueo* et *reti*, adscenditur ad *nexus* et *nodos* quo *reatus* aliquem *obstringit*, et meritis *irretit* suppliciis. Mira grauitate *Iob.* 36, 17. *At tu* דין *Litem improbi impleuisti*; i. e. litigasti cum Deo, vt improbus; *ergo* דין ומשפט יתמכו *ius atque iudicium tenent*. In *notis* exposui, *hactenus te vinctum attinent, et velut catenis Iustitiae Diuinae constrictum*. Ad hanc imaginem et hic; *non opus est vt eum apprehendant, ac vinciant, Lictores; a se ipso iam vinctus* quasi, *ac constrictus tenetur; vel carnifici semet oblaturus*, vel *carnificis negotium* in sese *repraesentaturus*. Sententia sic exit vndique corrotundata; summa cum seueritate et dignitate fusi sanguinis sanciens religionem, atque *Parricidiorum vltrices Erinnyas* denuncians; *Gnomes* libratissimae terrore, ac tormento, vt sic dicam, incusso, quo nil sane *derogatur officio* Iudicis, quo minus facinorosus in vincula compingat; sed quo *domesticus* et *Lictor*, et *Tortor* iam ante *irrogatur*, atque *intentatur* omni *homini*, qui *hominis caede semet maculet;* et *reatum grauissimum* בדם נפש *in sanguine animae contrahat*. Magnus locus, quem magnis documentis et exemplis sibi quiuis instruere poterit. Specimina dabunt *Cic.* pro *Rosc. Amerin. Cap.* 34. et in *Pison. cap.* 20. *Suet. Ner. Cap.* 34. et *Oth.* 7. Instar multorum erit hocce *Hor. Epod.* 5: 88. *Diris agam vos: dira detestatio Nulla expiatur victima. Quin vbi perire iussus expirauero, Nocturnus occurram furor: Petamque vultus vmbra curuis vnguibus, Quae vis Deorum est Manium: Et inquietis adsidens praecordiis, Pauore somnos auferam.*

vs. 18. (הולך וגו') Nihil admodum sententiosi, quantumuis veri, sonat; *qui ambulat integer, saluus erit*. Decus sententiae ad *Originem* demum splendet, quae habet, *ambulans integer, laxitate gressuum augebitur*. Ei resonat, *et duplici via tortuosus, in vna cadet*. ירשע *fut.* in *Niphh.* a Radice ישע وسع *laxus, spatiosus fuit*, proprie; improprie *saluus fuit; omni laxitate et copia gauisus est*. Hoc alibi late adstructum, vindicatumque, non repeto. Moneo tantum hic *speciatim* obtinere vsum illum signatiorem, quem

Arabum Critici indicarunt, situm in *gradu passuue incedens laxissimo*. Apud *Golium hinc* ורשע الواسع in *partic. praes.* habes *amplo distentoque laxius passu incedens:* nec non, alia forma, وساع, vnde *Prouerbium* a *Tauriz.* laudatum in *Comment.* ad *Hamas.* لاحقن قطوفها بالوساع *efficiam vt attingant qui breuem carpunt gressum laxissimo gressu gaudentes.* Appositissime *Ispahan. Hist. Salad. Pacem cum ipsis et amicitiam composuere, ipsisque viam liberam aperientes, laxum ipsis passum dedere in angustiis; ita vt incederent securis itineribus securi a malis infestantibus.* Elucet iam suauissima *figuratio*, qua sententia haecce magnifice, vt sic dicam, procedit: atque in *illo gressu laxissimo, laxissima* simul *salus*, et *prosperrimus euentus* vltro includitur. Protriti in Sacris *gressus angusti*, et contra *laxi, ampli;* ad *statum* et *fortunas* signandas. Exempla congessi ad *Iob.* 18, 7. His adiicere liceat 2 *Sam.* 22, 37. תרחיב צעדי תחתני *amplos reddis gressus meos sub me:* vbi *Arabs* substituit verbum وسّع רַשֵּׁעַ *laxum reddere.* In altero colo עקש דרכים *tortuosus duplicem viam* pulchre opponitur תמים *integro, simplici.* Pingitur *vafrities* et *duplicitas vulpina;* de qua *Prouerbium* apud *Arabes* أروغ من الثعلب *obliquior et tortuosior vulpe.* Confer *Boch. Hier.* I. 856. Apud *Nonium Vulpinari*, valet *fraudibus et mendaciis vera peruertere; ab intorto Vulpium cursu.* Istis *anfractibus tortuosis* currens, meretur sane *cadere* באחת *in vna*, viarum, dari solet; dilutiuscule. Alii in *alterutra.* Ne id quidem satis erectum. אחת *vnicum* pro *malo grauissimo*, extat *Ezech.* 7, 5, quo vsu احدي apud *Arabes* frequentari, dixi ad *Iob.* 9, 22. Hinc ausim, *cadet in vnica:* non iam *via*, sed *calamitate.* Venustus lusus inter *duplicem viam*, et *vnicam calamitatem*, quae *vulpem* nec opinato *oppressura* sit et *elisura.* Idem obuersatum *Vulgato*, danti *concidet semel.* Acute non minus, quam eleganter, ad vsum *Latii;* quo *semel fieri* dicitur, quod nec *iterari* necesse sit, nec regressum habet. Ita *semel exhalare*, apud *Senec. Ep.* 101. et apud *Poetam Aeneid.* 11: 418. *Procubuit moriens, et humum semel ore momordit.* Ita באחת valeret *vna vice.* Hoc plenius expressum 1 *Sam.* 26, 8. *Percutiam, age, eum hasta, et quidem terrae affigendum*, פעם אחת *vice vnica*, ולא אשנה לו *neque iterabo illi*. Eiusdem coloris est illud *Tarapbae* in *Moallek. vs.* 82. *Gladius sector, qui quum consurgo vindex, Penset iterandum ictum primus* - - - Talem *gladium* dicunt prouerbialiter *pollere ictu virgine* ضربة بكر. Sic באחת pro *vnica vice* sub *ellipsi* structum *Iob.* 33, 14. Res eodem recidit: et idem lusus, quem modo indicabam, vel sic vigebit. [*Syrus* voculam באחת transtulit ܒܓܘܡܨܐ *in foueam.* Legisse videtur בשחות *Vog.*]

tur; at intortus duarum viarum, corruet ſemel. *vſ.* 19. Qui ſubigit terram ſuam, ſaturabitur pane; et qui aſſectatur otioſos ſaturabitur lacera paupertate. *vſ.* 20. Vir multae fidei copioſas feret benedictiones; at qui feſtinat ad ditandum ſeſe, non erit innocens. *vſ.* 21. Accipere perſonam non-bonum; et *tamen* propter fruſtum panis praeuaricabitur

vſ. 19. (עבר וגו׳) Praecellens *Oxymoron; qui adſectatur inanes, ſatiabitur egeſtate.* Id oppoſitum priori colo, *Qui colet agrum ſuum, ſatiabitur pane.* Non penetrant in acumen, qui ſubnotant, *ſatiari*, apud *Hebraeos* adhiberi pro *abundare:* quaſi nihil aliud diceretur, quam *Aſſectatorem* hominum *inanium* et *ignauorum*, in quibus *nil frugis*, fore *egentiſſimum.* Atqui enunciatio eſt, *contraria*, quin *contradictoria*, copulans: prout directis frontibus pugnant *ſatiari* et *egere.* Ergo *ſatiari indigentia*, et quidem *ſumma* illa, qualis eſt *mendicabuli* ad *laceros pannos* redacti, ita eſt conceptum, vt *oppleri inaniis* et *araneis* apud *Comicum.* Delicias facit iſto in genere ſtylus argutior, ac conciſior. Talia ſunt in *Conſ.* 3. *Haririi*, *calceari nuditate* pedes *vrente;* vt *nutriri angore guttur praefocante;* quaeque alia adducta ad *Iob. Cap.* 3, 14. Ibi magnificum lucet *Oxymoron* in profundiſſima phraſi, *Reges* הבנים חרבות למו, *qui ſtruunt ſibi deſtructiones*, id eſt, *qui ipſam deſtructionem mortis ſibi ſplendidis monumentis extruunt* quaſi et *erigunt:* vt in *iis decumbant; et* quodammodo *viuere in memoria poſteritatis* videantur. Multa conſtipauit *Iſpahan. Hiſt. Salad.* p. 479. *Mouebantur* ipſa *quiete, et conſpicui erant occultatione; et emicabant ſemet condendo, et liquabantur congelatione, et flammabantur extinctione.* Habes omnia e diametro ſibi oppoſita; et mirifice depingitur *virtus bellica, quae dum nihil agere videretur, cuncta ageret, et efficeret, quibus victoria compararetur.* Quo ardentius ingenium, eo foecundius in haec *luminoſa acumina* reperitur. Apud eundem extat *veſtiri nuditate; ditari paupertate; inopia opulentari;* ad quam normam et hic, *inedia ſaturari.*

vſ. 21. (הכר וגו׳) Variatur nonnihil in *copula* poſtremi membri, cum priore. *Agnoſcere faciem*, proſopolepſia vti, *non-bonum; et ob buccellam panis praeuaricatur vir.* Acutum quod *Grotius* adfert; *et*, pro *etiam* poſitum, hoc ſenſu: *qui prius magno pretio inductus iura violauit, conſuetudine peccandi eo deuenit, vt minima data lucrandi occaſione idem faciat.* Sic notaretur *progreſſus criminis crimen trahentis;* atque *ad iſtam* quoque *vilitatem propellentis.* Adblanditur: atque cum genio Linguae ſatis congruit *copulatiuam* in *et tandem* reſolui. Videtur fortius adhuc exiturum, *et* tamen *ob buccellum panis, ob lucrum viliſſimum, ſe tanti criminis alligat.* Illud פת לחם *fruſtum panis* eſt *adagiale:* quo vſus *Ezech. Cap.* 13, 19. Apud *Latinos* quoque *fruſto panis conduci poſſe* dicitur *iudex.* Particula *Vau* iſtam amplitudinem induit, *Ier.* 2, 27. ובעת רעתם *et tamen in tempore cala-*

tur vir. *vſ.* 22. Exſternatus fertur ad opulentiam vir malus oculo; et non ſentit, raſam ſibi egeſtatem prouenire. *vſ.* 23.

calamitatis dicunt, ſurge, atque in laxitatem aſſere nos. Sic *Mich.* 3, 11. *Principes eorum pro munere iudicant*, etc. ועל יהוה ישענו *et tamen ſuper Iehoua nituntur.* Iterum *Ezech.* 16, 20. וזכרתי *et tamen recordabor Ego foedoris mei* etc. Segetem talium comportauit *Nold.* in *Concord.* ſub ו *num.* 65. vt liquidiſſima hic ſint iura.

vſ. 22. (נבהל רגו) *Praeceps fertur ad opulentiam vir malus oculo; et non ſentit egeſtatem raſam prouenire ipſi.* Nempe בוא nunc vſum ſignificatiſſimum exerit, qui conſpicitur in תבואה *prouentus, meſſis domum et horrea intrans.* Ita *Ieſ.* 32, 10. *Finita eſt vindemia* ואסף לא יבוא *et collectio non intrat:* i. e. *non comportatur domum.* Hinc explicabam *Cap.* 10, 24. מגורת רשע היא תבואנו *Formido improbi ipſa proueniet illi, prouentu largo intrabit*, vbi plura. *Ibid. vſ.* 16. תבואת רשע לחטאת *Prouentus improbi ipſa ſane lapſatio*, ipſa *infelicitas.* Eſt ſpecies *Oxymori.* Eo et *ſententia* noſtra animatur; vt *raſa egeſtas prouenire* dicatur alicui, eodem plane colore, eodemque aculeo, quo *vſ.* 19. huius *Cap.* habuimus *ſaturari egeſtate.* Eſt *Paradoxum Salomoneum:* quum *auarus diteſcit, pauperatur;* quin *praeceps eunti*, et *per* omne *nefas graſſanti ad opulentiam* יבוא חסר *intrat, largiore prouentu* veluti, *raſa egeſtas.* Id bifariam explicari poteſt. *Primo*, confluunt, et conſpirant huc omnia, quae *Cic. Parad.* VI. diſputat in *Craſſum, ſolusne Tu diues? quid ſi ne diues quidem? quid ſi pauper etiam?* etc. Deinde porro, *iam fateris igitur non eſſe te diuitem, cui tantum deſit. Itaque iſtam* paupertatem, *vel potius* egeſtatem, *ac* mendicitatem *tuam numquam obſcure tuliſti.* Reliqua non exſequor; quae notiſſima. Haec enotaui, quia *raſam* illam *egeſtatem*, quam ſub חסר indicaui, diſertim conſignant. Nempe quo *affluentius haurit* auaritia, eo *ardentius ſitit;* et quanto *plus nummorum in arca ſtrangulat* auarus, tanto *magis* ipſe *ſtrangulatur*, atque *miſeria contabeſcit.* Animoſe *Sen. de Benef.* II. *Cap.* 27. *Eo maiora capimus, quo maiora venerunt; multoque concitatior eſt auaritia, in magnarum opum congeſtu collocata: vt flammae infinito acrior vis eſt, quo ex maiore incendio emicuit.* Hoc vnum. Alterum eſt, quod qui נבהל *conſternatus fertur*, πτοεῖται *ad opulentiam*, per fas, per nefas, corradens quicquid vel capere, vel rapere detur, atque *rapinis* ſuis, vt draco theſauris, incubat, *malus oculo* auidiſſimus idem et auariſſimus *lucripeta*, cum *bona mente* omnes perdat *virtutes*, quae ſunt *verae* quin *vnicae*, hominis *diuitiae*, atque *raſa* vere *egeſtate* eo ipſo momento ſeſe mergat, omnibus vitii obſeſſum, et oppreſſum, per omnem vitam. תבואת חסר eſt hic *cumulatiſſimus*, vt ita dicam, *prouentu detrimenti;* nam חסר *deficere, diminui;* itemque *egere;* ex *Origin* valet *deteri, terendo radi.* Vſibu *ſecundariis* reſpondet *Arabum* خسر
ir

vs. 23. Qui redarguit hominem, postea mihi gratiam inuenturus est; prae glabram faciente linguam. *vs.* 24. Qui spoliat

iacturam fecit, damnum passus est; apud *Golium.* In *Gieubario* erat نغص *deteri, defringi;* frequentatum in *pondere* et *mensura* de qua *decerpitur* multum, ac *deteritur. Origo* asseruata in حسر חסר cum *Hha;* cuius indoles et potentia late fusa ita in *Camuso* stringitur. *Verbum* חסר *est destrinxit, vel denudauit aliquem; quasi derasit; de acie visus, est praestringi, hebetari, infringi prae nimio interuallo: et cum ramo, corticem stringendo detriuit. Item detriuit* בעיר *iumentum, est propulit vsque dum elassaretur; de* בית *domo, notat verrere, euerrere; vnde* מחסרת *vocantur scopae.* חחסיר *est defluuium plumarum in volucri.* Haec faculam allucebunt, ad *Glossas Golianas* ex *Gieubar.* concinnius ordinandas, atque sub *Originem* hancce redigendas. נבהל) Verbum בהל in Dialecto *Arabum primariam* possidet vim *quatiendi, excutiendi;* vnde נִבְהַל *Excussus fuit sibi,* affert *secundario, praecipitem cursum* ac *festinationem* corporis; atque inde ad *terrorem consternantem* vel *consternatum* processum est. *Consternatio* ipsa apud *Latinos* etiam primitus *affectio* est *corporis,* qualis *equi sternacis, sese erigentis,* et *sessorem excutientis.* Hinc apud *Liu.* L. 37: 41. *consternatio quadrigarum:* nec non L. 21: 33. *icti forte, aut conuulnerati, equi adeo consternabantur, vt stragem ingentem simul hominum ac sarcinarum facerent.* Est haec antiquissima *verbi* illius virtus; in quam digitum intendit *Non. Marc.* de *Varia Signif.* ad τὸ *consternari* monens, significare *deiici;* significare rursum *erigi,* apposito exemplo *Pacuv.* in *Duloreste; vnde exoritur? quo praesidio fretus? auxiliis quibus? quo consilio consternatur? qua vi? cuius copiis.* Valet ibi *consternari,* non sane *deiici,* sed *erigi* et *excitari in arma.* Ad hos calculos *consternari* τῷ נבהל per omnia respondet quoad vsus *secundarios. Primaria* quoque non eadem quidem, sed affinis tamen, sita in *quatiendo, excutiendo,* vt quum *iumentum excusso vinculo, frenoue, ruit,* et *solutius fertur.* Clarius percipias ex *Gieubar.* cui *camelus* باهل בוהל est *quae non stringitur vinculo vberum, nec capistro ligatur nec vllo signo notatur:* quasi dicas, *excussam, et sibi permissam, vt eat, quo velit.* Transfertur ad *hominem,* et بهله *excussit eum* valet, *suo iure et arbitrio siuit ferri,* vel *vagari.* [*Graecus Alexandr.* pro חסר legisse videtur חסיד *Vog.*]

vs. 23. אחרי) Magna *Emphasi* enunciatum אַחֲרַי: Qui *redarguit hominem, postea mihi gratiam inueniet* etc. Sic per *Pleonasmum* subnecti solet *pronomen* in *datiuo* reddendum, vt in אֲזַי *tunc mihi,* aliisque, monui in *Instit. Grammat.* In scrupulo fluctus commoti, quum alii hinc exsculpsere *retrocedentem;* alii *post me,* i. e. *mea praecepta:* alii *seorsim;* alii etiam, אַחֲרֵי בֵן emendandum suspicati sunt. Verbulo solemnem *Hebraismum* indico;

 ne

ſpoliat patrem ſuum, et matrem ſuam, et dicit, nulla eſt praeuaricatio, ſodalis ille ſicario. *vſ.* 25. Vaſtus cupiditatis agglutinabit contentionem; at ſecure recumbens in Dominum opimabitur. *vſ.* 26. Secure recumbens in cor ſuum, is ſtolidus eſt: at ambulans cum ſapientia, is euadet. *vſ.* 27.

rie quis obhaereſcat in plano. *Colōn* poſterius, *prae eo qui blanditur lingua*, ad proprietatem verbi חלק preſſius et viuidius conuertendum, *prae eo qui glabrat linguam ſuum.* Hoc ſupra adſtructum.

*vſ.*24. לאיש משחית) Formula איש משחית *vir perditionis*, vel *perditor*, ſupra *Cap.* 18, 9. deſignat *decoctorem*. Eundem et hic tenent nonnulli. Hic tamen grauius quid requiri; collatae *Gnomae* euincunt. Acceſſerim proinde iis qui hic *Graſſatorem*, *Latrocinatorem*, *Sicarium* expreſſere; quem et *Arabes* سلاحْ שוחח *Perditorem* κατ' ἐξοχὴν appellitant. Sic *Cap.* 6, 32. dedimus משחית נפשו *animae ſuae ſicarium.* Huic ſane profligatiſſimo generi aggregari meretur, qui *patrem* et *matrem ſpolians*, eo ipſo *animum* gerit *parricidam;* et *Sicariis* ſeſe inferens, cum iisdem ſcelerum ſuorum cumulum implebit, debitasque tandem poenas expendet.

vſ. 25. רחב נפש) Non vno in loco, cum alibi, tum in *Prouerbiis* noſtris, praeteruiſa fuit peculiaris notio, quam induere amat vox נפש *anima*, pro *appetitu* et *cupiditate anhelante.* Replicetur modo *Cap.* 23, 7. et 21, 10. et 13, 2. 4. Hanc vim ſpirat רחב נפש *amplus, latus animae*, i. e. *cupiditatis;* qui *inſatiabilis* eſt *opum*, ac *diuitiarum:* cuiusque *appetitum* illum *late patentem*, ac *vaſtum*, nihil explere valeat. Nemini hic ambigere integrum, qui modo adſpexerit tabellam hancce *Ieſ.* 5, 14. *Dilatauit orcus animam ſuam, et diſpandit os ſuum immodice.* Habes eandem *phraſin*, et liquido cernere eſt, *Orcum* ipſum *Epitheto* hocce רחב נפש *lati*, *ampli*, *vaſti animam*, i. e. *appetitu vorandi*, poſſe inſigniri. Recurrit imago eadem *Hab.* 2, 5. Eſt ergo רחב נפש *latus animam* haud dubio, *qui nunquam exſaturari poteſt;* atque in quo - - - *Furit ardor edendi. Perque auidas fauces, immenſaque viſcera, regnat.* Huc vnice collineatum, admonere potuiſſet *Antitheſis* verbi ירשן, *at qui ſecurus recumbit ſuper Dominum, opimus reddetur; ad opimitatem* vsque *ſaturabitur.* Non abſimilis *Gnome Prov.* 13, 25. *Iuſtus comedit* לשבע נפשו *ad ſaturitatem animae ſuae; at venter improborum indigebit.* Eſt *Allegoria*, in eundem tendens ſcopum. מלא נפש *implere animam*, pro *appetitum edendi ſatiare*, habemus *Cap.* 6, 30. Eodem colore דשן נפש *opimare animam*, *Ier.* 31, 14. *Pſ.* 63, 6. *Prov.* 13, 4. Hinc lucem foeneratur *Prov.* 11, 25. נפש ברכה תדשן *anima benedictionis*, id eſt, *liberali dedita largitioni*, et pauperibus de *appetitu* ſuo erogans, *ad opimitatem ſaturabitur.* Hoc ſuo ordine inſertum velim. Vnice hanc in ſedem quadrat ille *Inſa-*

vs. 27. Dans pannoso, nullam patietur inopiam; at obsignans oculos suos, copiosus erit execrationibus. *vs.* 28. Quum stant improbi, occultat sese homo: at quum pereunt illi, iusti florent.

CAPVT XXIX.

Vers. 1. Vir redargutionum obdurans ceruicem, desubito confringetur, nec erit qui sarciat. *vs.* 2. Quum florent iusti, hilaria agit populus: at quum dominatur improbus, populus ingemiscit. *vs.* 3. Vir amans sapientiam hilarabit patrem suum: et qui pascit meretrices, opulentiam disperdet. *vs.* 4. Rex per aequitatem iuris terram constabiliet; at vir oblationum eam diruet. *vs.* 5. Vir glabris vtens blanditiis erga socium suum rete ad gressus eius expandit. *vs.* 6. In praeuaricatione viri mali *est* laqueus; at iustus

Insatiabilis, *vasta* semper *anima inhians*, et *imminens* in aliena. Huius character est, *agglutinare lites*, atque inde *pabulum* quaerere suae *cupiditati*; quae tamen adeo non expleatur, vt inde vehementius exardescat, omni vera felicitate tandem priuandus. Contra qui *suis contentus*, nil appetit, litesque fugitat, Domino se suaque omnia tradens, et praesentem habet fructum tranquillitatis, et omni in perpetuum suauitate cumulabitur.

vs. 27. (נותן וגו') Praesignis *figuratio* in מעלים עיניו, *occultans oculos suos*. Ex *Origine* nempe sonat, *obsignans oculos suos*, i. e. *sigillo veluti impresso* eos *occludens*, et *offirmans*. Hoc in *Opusc.* de *Defect. Hodiern.* late adstructum, nos attinere non debet. De יסתר אדם *abscondit se homo vs. seq.* iam *vs.* 12. id dictum, quod mentem nostram declaret; ista enim *persona*, qua se quisque *velare* studet sub *Tyrannis*, et Linguae congruit, et sententiae lumen ac pondus addit.

Vs. 6. (בפשע ונו') Non aptissime nexa membra huius *Gnomes*, sic constitutae, *in praeuaricatione viri mali laqueus, at iustus cantat et laetatur*. Id ita exponi solet, *iustum, qui* religiose *cauet peccatum, perpetua gaudere serenitate mentis tranquillae*, atque *nullo laqueo conscientiae sese implicare*; quae sit *materia iugis triumphi*. Hoc si intendisset *Paroemiastes*, prius membrum aliter concepisset; ad iustiorem *Antithesin* efficiendam: verbi gratia; *vir malus perpetuis* conscientiae *stimulis vexatur*, vel *compungitur*; vt *Iob.* 15, 20. et *seq.* vbi illa conditio grauissimis coloribus expingitur. Hinc incipiens a פשע *praeuaricatione viri mali*, in eaque *laqueum* ei *necti* pronuncians, quo in *perniciem irretiatur*, vnde *eluctari* nequeat, alium omnino scopum sibi praefixisse videtur; qui etiam

iuſtus vel ſuccumbens triumphabit. *vſ.* 7. Cognoſcit iuſtus litem tenuium: improbus non intelligit ſcientiam. *vſ.* 8.

etiam פשע *praeuaricationem iuſti*, vt ſane *iuſtus lapſibus* hac in vita non exemtus, *includat*; atque inſinuet *iuſtum* ex *praeuaricatione*, in quam prolapſus ſit, confeſtim *emergere*, quin *fortiorem* et *animoſiorem* aduerſus omnem *tentationem*, cui forte ſuccubuerit, *aſſurgere*. Senſit hoc *Cocceius* noſter, ſic commentans: *Peccata cauenda ſunt. Nam ſi homo malus ſit, illaqueatur peccato ſuo: cogitur enim peccatum ſuum defendere, et peccatum peccato tegulam facere, ne perpluat; vt ita ex vno in aliud, itemque in aliud progrediatur. Sed* Iuſtus, *qui veritatem amat, et peccatum fugit, ſemper* cantat *et* laetatur. *Non timet enim reprehendi, non confunditur coram vllo; quin etiam*, ſi lapſus fuerit, *vel ipſe ſe corrigit, vel monenti gratias agit; neque ea re laetitia eius turbatur.* Cernis virum ſummum, ad *ſententiam* firmiore ancora reuinciendam, adſciuiſſe conditionem, *ſi lapſus fuerit iuſtus*, quam hic requiri monebam. Reſumendum ad hunc calculum foret ἀπὸ τοῦ κοινοῦ בפשע, vt poſterius Colon ſic ſonet; *at iuſtus in praeuaricatione* ipſa *cantat et laetatur:* h. e. inde *materiam* quoque ſibi parat *triumphi*, aduerſus *peccatum* ſemet *armans*; idque diligentius in ſeſe *debellare* ſtudens. Inſignis locus *Practicus*, quem Magni Theologi, ad gloriam Gratiae coeleſtis, *venena* in *remedia* potentiſſima conuertentis, pleno in die collocarunt. Enimuero nihil iſta repetitio, בפשע *in praeuaricatione*, habet incommodi; atque ab iſta quidem parte omnia tuta; ſed non aeque tutum, vt יָרוֹן habeatur pro *fut.* verbi רנן ſeu רון *med. Waw: cantillare.* Omnes qui haec curatius trutinabuntur, mihi facile conſciſcent, ad cola recte libranda ſub ירון requiri, quod τῷ פשע *praeuaricationi* recinat; hoc adſpectu; *In praeuaricatione viri mali, laqueus;* perniciei ſcil. *at iuſtus ſuccumbet, et* tamen *laetabundus:* i. e. *vel victus vincet ac triumphabit.* Celſam eſſe, et *Salomone* dignam *Gnomen*, nemo neget. Eam ſubiicit *Dialecti Arabicae* auctoritas, in qua ران רון et רין valet *ſubigi*, et quidem ſpeciatim *a peccato;* eique *ſuccumbere.* Ita dicunt ران بالهوي רון בהוה *ſuccubuit affectui;* itemque *tranſitiue* ران الهوي علي قلبه *ſubegit affectus cor eius.* Sic *Harir. Conſ.* 10. Non eſſe *primarium*, ſed per *metaphoram* inuectum, facile cernet qui *Golium* inſpexerit. Ibi principe loco comparet, *vicit*, *praeualuit animo* peccatum; *obuelauit*, *obſignauit:* item, *ſordibus inquinatus*, *contaminatus*, *et impurus fuit. Imbutus fuit colore. Defecit, ſiue deliquium paſſa fuit* anima. *In paſſiuo*, *impar fuit ſuccubuit.* Omnia haec *ſecundarium* tenent gradum; atque vna ex *Origine* pullularunt. Ad eam praeit Commentator *Haririi: Verbum* רן *med. quieſc. eſt ſubegit, et inuoluit tenebris. In Alcorano extat, imo vero* רן *ſuper corda eorum, quod lucrati ſunt.*

In

vſ. 8. Viri irriſores exſufflant ciuitatem: at ſapientes ſedant naſum accenſum. *vſ.* 9. Vir ſapiens diſceptans cum viro craſſe ſtolido, ſiue infremat, ſiue renideat, nulla tamen erit requies. *vſ.* 10. Viri ſanguinum oderunt integrum; et aequorum cuiusque quaerunt animam. *vſ.* 11. Omnem ſpiri-

In Keſiaf (commentario *Alcoran.*) *exponitur, obſedit, prout obſidet aerugo, eademque ſubegit. Dicitur quoque,* רָן *ſuper crimen, et* בְּ *cum inſin.* רִין et גִּין; *obduxit et obnubilauit mentem eius. Item,* רָן *in eo ſomnolentia* נוֹם, *pro oppreſſit eum.* Eandem *Originem* ſancit triga *Gloſſarum* apud *Gieuhar*: *Dicitur etiam, ſomnus offuſcat oculum; et vinum offuſcat mentem ebrii; et mors offuſcat moribundum; quum eum rapit.* Eadem omnia mediam *Waw* quoque obtinuiſſe, tum *Analogia* arguit, tum expreſſa auctoritas *Camuſi*; ſub رون citantis: *Dicitur* מָרוּן בָּהּ *de eo qui oppresſus eſt, et ſubactus.* Hinc iam luculentior adhuc adſpectus exoritur, *iuſtus autem offuſcabitur,* et tamen *laetabundus* eſt. ירון *offuſcabitur peccato*, primum, eodemque *attaminabitur* ſubinde; ita tamen, vt mox adiutante Gratia *το πονηρον malum exſuperet;* atque ita ex *malo* ipſo ad incrementum *boni*, et ad *robur Vitae Spiritualis* proficiat. Secundo ירון *offuſcabitur* ſubinde *aerumnis, miſeriis*, omni *malo triſti;* ושמח *et* tamen *laetabundus:* quippe cui et *in aduerſis gloriari* conceſſum; ex iisdemque *Fidei* ac *Virtutis triumphum* ducit. Cumulum hiſce, tertio, imponere poſſet ſignatius illud noſtri *Thematis* in *morte* ipſa; vt ירון *offuſcabitur iuſtus*, valeat, *Mortis ſubibit tenebras*; וְשָׂמֵחַ *et* tamen *tum vel maxime laetabundus*, atque *victus ab* extrema *neceſſitate*, ſplendidiſſime *vincens*, ac *triumphans.* Conferri debet in hanc amplitudinem *Gnomes Cap.* 13, 9. אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח *Lux iuſtorum laetabitur*, i. e. *laete eniteſcet: at lucerna improborum nigreſcens extinguetur.* Iſtam ſententiam iidem demum *gradus* conſummant. In מוקש *Laqueo*, quem *homini malo* ſua *nectat praeuaricatio*, hunc proceſſum nemo repudiarit.

vſ. 8. אנשי וגו׳) Inſignite *Ezech.* 21, 36. באש עברתי אפיח עליך *ignem efferueſcentiae ſufflabo contra te*: vel potius, *igne efferueſcentiam meam ſuper te ſufflabo*, i. e. *eam faciam ebullire, et exundare.* Eodem adſpectu et hic; *viri ſanniones exſufflant ciuitatem*; eamque *ſeditionibus* et *tumultibus miſcent*: at *ſapientes* ישיבו אף *ſedant Naſum aeſtuantem, bullientem; ſeditioſus motus efflantem.* Haec genuina *Gnomes* noſtrae facies. Formula eſt ſolennis שב אף *ſedatus eſt naſus*, quaſi *rediit in ſe*, et *reſedit ab aeſtu*: *Gen.* 27, 45. cui oppoſitum עלה אף *adſcendit*, i. e. *ebulliit naſus, Prov.* 15, 1. et חרה אף *excanduit naſus*, centenis in locis.

vſ. 11. באחור ישבחנה) Graue et peruenuſtum eſt verbum שבח, *mulſit, permulſit;* vnde gemina enituit *metonymia*, altera *plauſum* inferens,

ſpiritum ſuum profert ſtolidus: at ſapiens retrorſum remulcet eum. *vſ.* 12. Dominator aurem purgatam praebens ad verbum fuci, omnes miniſtri eius improbi. *vſ.* 13. Pannoſus, et vir amplas faſcias gerens, occurſant ſibi: illuminans

ferens, quum *quis mulcetur;* altera quum *commitigatur*, atque *ſedatur*. Haec in *Opuſculo* de *Defect. Hodiern.* abunde adſtructa. Grande *ſchema* *Pſ.* 65, 8. משביח שאון ימים *mulcens fragorem colliſum marium:* et *Pſ.* 89, 10. *Quum tollit fluctus ſuos*, אתה תשבחם *Tu eos remulces:* vt Poëta: *Et mulcere dedit fluctus, et tollere vento.* Hoc *Graecis* eſt πραΰνειν τὰ κύματα, et καταπραΰνειν; quo verbo appoſitiſſime vſus *Theodot.* *Pſ.* 65, 8. nec non θέλγειν, καταθέλγειν· vnde *Heſych.* καταθελγόμενος, καταπραϋνόμενος. Illuſtri quoque *metaphora* hinc ductum, θέλγειν, καταθέλγειν, πραΰνειν, καταπραΰνειν θυμὸν, ὀργὴν, *mulcere iram*, pro *ſedare*. Flos honosque digniſſimae *figurationis* etiam hic renidet: *omnem ſpiritum ſuum emittit Elumbis; at ſapiens mulcet eum retrorſum.* רוח *ſpiritus* paſſim θυμὸν *iram* conſignat. Limpidiſſima *Gnome;* ad quam tamen turbatum; occaſione vocis באחור. Coniectura mihi eſt ſubnata, אחור hic forte a *Themate* חרר *excanduit*, valere, *candefactum;* pro pleno אַחְרוּר, forma *comparat.* et *ſuperlat.* illa, quae in אכזב *mendaciſſimus*, et ſimilibus, ſe exerit. Sic emergeret, *at ſapiens*, *vel candefactus valde*, *eum* ſpiritum *remulcet.* Manet *potens* et *imperioſus ſui*, etiam vel maiore gradu irritatus, nec ſe *impotenti feruori* tradit auferendum. באחור *in candefacto*, tum, quum *vehementius* etiam *incanduit.* أَحَرُّ pro أَحْرَرُ *calidior*, *calidiſſimus*, apud *Golium* reperietur. Ad *feruidiſſimos motus irae* ſe praebuiſſe verbum noſtrum, etiam apud *Hebraeos*, addubitare non patietur *Cap.* 26, 21. ſupra, vbi habuimus חרחר ריב *candefacere litem.* Eſt conatus; quem ſupprimere, piaculum duxi. *Retrorſum* tamen dimittere non ſuſtineo.

vſ. 13. ואיש חככים) Vocabulum חֲכָכִים nuſpiam alibi reperiundum, vberiorem requirit lucem, et Veteris Linguae copiam. Eam miniſtrat Radix نَكّ חכך apud *Arabes* quae in *Camuſo* declaratur per قَطَعَ *ſecuit.* Inde نَكّة חַכָּה contractum ex חככה valet *ſegmentum*, *faſciam*, *qua veſtes ſuperbiores*, *femoralia* etc. *ornantur.* Eius *collectiuum* eſt نَكّك חכך. In *Hiſt. Sarac.* p. 81. narratur *Chalypham Hiſiamum* habuiſſe *veſtes phrygionici operis ea copia*, *vt ſexcentos camelos iisdem oneraſſe perhibeatur: ac reliquiſſe decem mille tunicas, et mille* نَكّة *faſcias braccis* voluminoſe ſubnectendis. Apparet ad *ſplendorem cultus* et *veſtitus* pertinere. Inde ſuſpicor איש חככים eſſe *virum veſtibus faſciatis* ſuperbientem, *Diuitem* vtique, qui opponatur τῷ רש *pannoſo*, *lacero*, *ad laceramenta* ῥάκη, *redacto.*

vſ. 18.

nans oculos amborum Iehoua. *vs.* 14. Rex qui iudicat in veritate tenues; solium eius in perpetuum stabilietur. *vs.* 15. Virga et redargutio dat sapientiam; at puer, cui frenum laxatum, conturbator matris suae. *vs.* 16. Quum crescunt fortunis improbi, crescit praeuaricatio; at iusti ruinam illorum inspectabunt. *vs.* 17. Castiga filium tuum, et praebebit tibi quietem; dabitque delicias animae tuae. *vs.* 18. Quum nulla est visio, populus filo disiecto dissipatur: idemque substricte custodiens legem, quam beatissimus. *vs.* 19. Verbis neutiquam castigabitur seruus: equidem intelligit, at responsum nullum. *vs.* 20. Vidisti virum festinantem in verbis suis! expectatio de Elumbi, prae quam de illo. *vs.* 21. Delicate nutriens vt admissarium

vs. 18. (באין וגו') Excellenter figuratum illud יפרע עם *dissipatur dissoluitur populus*, velut *sphaerula*, vel *linea baccarum discissa:* i. e. *veritate*, *virtute*, *disciplina* omni *disiecta*. Redeatur ad *Cap.* 1, 25. supra. His adiici velim grauissimum illud *Exod.* 32, 25. post turpissimam Foederis violationem vitulo Aureo commissum, *viditque Moses populum*, כי פרוע הוא, *quod disturbatus esset*, *ad modum sphaerulae* videlicet *disiectae*. Eadem hac imagine summa *Reipublicae* confusio describitur in *Historia Persiae* MS. *Dissipati sunt vt linea baccarum, quam sua destituit iunctura ac series; altero alterum haud respiciente*. In sequenti שמר *custodiens substrictius Legem*, cum *diligentissima adstrictione sui* ad *obseruantiam* et *officium* omne, pulcherrima cernitur appositio; ad quam digitum intendisse suffecerit.

vs. 19. (בדברים וגו') Plus acuminis subest *Gnomae* huic, quam prima fronte videtur; *verbis non castigatur seruus: nam intelligit, at nullum est responsum*. Est character *contumaciae obstinatissimae*, cum *perfricta impudentia* coniunctae; qua quis eo vsque *obduruit*, vt *compellatur* a superiore, eumque *intelligens*, nil tamen ei *respondere* dignetur, sed in praefractum sese *silentium* configat, malitiam desperatam ac plane conclamatam commonstrans. Operam ludit qui *tali verba adhibet*, *verbera* ei *admouenda*.

vs. 21. (מפנק וגו') Thema פנק nuspiam alibi in *Sacro Codice* occurrit. Significatio *delicate nutriendi* ex *Chaldaica Dialecto* hausta a *Rabbinis:* inde colligentibus non tam *Hebraeum* esse, quam *Chaldaeum* verbum. Calculus, si quisquam, frustrator, et qui nimios dedit in re *Hebraica* ludos. Omnibus ea *Dialectis* haud dubie communis fuit. Apud *Arabes* quoque amplissimam obtinet ditionem; ex qua praeter id, quod iam ex *Aramaeo* fundo innotuit, aliquid pressius et signatius expromam, *Camusi* fontibus reclusis: *Forma* פניק *designat admissarium in honore habitum*, *cui nihil oneris*

rium a pueritia seruum suum; etiam posteritas eius erit foetura. *vs.* 22. Vir nasi *superbi* agglutinat contentionem; et

oneris imponitur, quod summo in pretio sit suis; ita vt ne quidem insideatur. מפנוק *vocatur delicatula mulier; et camelus* פנק, *est iunior pinguiorque. Verbum* אפנק *in* IV. *valet delicatius vixit,* חנעם, *post miseriam. In II.* חפניק *idem quod* חנעים, *delicatius molliusue enutrire. In V.* חפנק *item est* חנעם *delicatissime educari. In* III. *denique*, vita מפונק, *est* נוֹעם *delicata.* Iste فنيق פניק *admissarius camelus*, omnem paginam implet apud *Poetas.* In *Diw. Hud. Abn Debba* fortem describens bellatorem; *Leo, gurgites intrans ad proelia; velut Conculcat viros Admissarius caudam quassans.* Ex *Hamasa* appono hocce tantum; *Trahebunt eum instar Admissarii cui os praeligatum.* Ibi *Tauriz. Eum ait* violenter *fuisse raptum, tanquam si foret admissarius camelus, cui os praeligatum metu libidinosi furoris.* פניק *autem absolute est admissarius delicate nutritus:* מְפֻנָּק, *idem quod* מְנֻעָם, *molissime habitus; quoniam soli admissurae destinatur.* Elucet *ferocia libidinosa* ex *delicato* et *molli pastu;* in quam et hic si insistatur, grauissima oborietur figura *Domini seruum mollius* et *lasciuius nutrientis*, cui haud secus ac si *soli admissurae destinatus* foret, nihil vnquam oneris iniungat; cuiusque *petulantem ferociam nullis verberibus compescat.* Hic ita habitus מנער *inde a puero,* non poterit non tandem *subsessor* fieri *tori herilis;* eiusdemque *violator*, quem *multo foetu* contaminet. מָנוֹן proprie *foetificatio, foetatio;* honestissimum in se vocabulum; a נין et נון non *Filius*, sed *foetus copiosior*, vnde نون *genus piscinum* nomen duxisse videtur. *Ps.* 72, 17. ינון שמו *sobolescet nomen eius*, iam multi reddidere. מָנוֹן pro sua forma *foeturam* potius sonare, vel *foetationem*, nemo negauerit. Hinc satis rotunde tandem prodire posset, *Qui delicatius nutrit à pueritia seruum suum*, haud secus atque admissarium in stabulo, *etiam posteritas eius, erit foetura.* Hoc adspectu אחרית non *postremum* sonaret, sed *posteritatem*, siue *posteros* vt *Ps.* 109, 13. *Amos.* 4, 2. et 9, 2. etc. *Foetura* per se honesta, hic inhonesti aliquid trahit. Rem verecunda et sententiosa grauitate conuelatam, sibi quisque facile euoluet. Aliquid non multum abludens reperio apud *Syrachid. Cap.* 36, 6. Ιππος εις οχειαν ως φιλος μωκος, υποκατω παντος επικαθημενα χρεμετιζει. *Equus admissarius vt amicus subsannator; sub omni insidente hinniet.* Planius fuisset, ως ιππος εις οχειαν *vt equus in admissuram, bene pastus, petulans, lasciuus;* est *amicus irrisor.* Nullum eum *coërcere*, potest *frenum;* quo minus, conspectae *adhinniat* equae, atque *sessorem excutiat:* hoc est, quo minus *intemperanti* se *libidini* permittat, vel in ipsum *Amicum*, vbi occasio inuitauerit, et petulantiam irritauerit, illusurus.

vs. 22. איש רגז) Breuitati, quae in *Prouerbiis* regnare debet, non consulitur, quum *duo membra vnum* modo

et turgidus aeſtu ſpiſſat transgreſſionem. *vſ.* 23. Elatio hominis deiicit eum; at ſubmiſſus ſpiritu apprehendit gloriam. *vſ.* 24. Qui partitur cum fure, odit animam ſuam: execrationem audit et non indicat. *vſ.* 25. Trepidatio hominis ponit laqueum; at ſecure complanatus in Iehoua, celſa in

modo *vitium* conſignare ſtatuitur. Omnino *duo* hic *vitia* denotari autumem; איש אף *vir Naſi* ſignet *ſuperbum*, et *faſtoſum*; cuius hic perpetuus fere character apud *Orientales*, quod *altum Naſum*, id eſt, *altos* gerat *ſpiritus*: vt ad *Cap.* 27, 4. ſubmonui. Idem ibi admiſſus fuerat error. Quum autem *altum naſum gerens* dicitur יגרה מדון *litem agglutinare ſolere*, caue ſequens רב פשע *multus transgreſſionis* ad eum non pertinere cenſeas; nam et בעל חמה *turgens excandeſcentia*, *iracundus* vtique, in priori quoque colo ſuam poſſidet partem, vt ſupra *cap.* 15, 18. reperies; atque vtrique *vitioſo*, tum *ſuperbo*, tum *iracundo* vtrumque ex aequo competit, *agglutinare litem*, atque *multiplicare transgreſſionem*. Haec diuellere, eſt vniuerſam *Gnomen* conuellere.

vſ. 23. גאות וגו') *Firmo ſtat talo*, quod datur, *ſuperbia hominis deprimet eum; et qui demiſſus eſt ſpiritu apprehendet gloriam.* Hoc gemina *Gnome* conſignatum, *cap.* 16, 18. et 15, 25. Expendi tamen velim, an non erectius nunc et viuidius quid voluerit *Paroemiaſtes*; ita enunciatum, *Elatio hominis deprimit eum*; i. e. *ipſa elatio*, et *inflatio ſuperbiae*, eſt *animi deiecti ſignum*, et *character*; vt quicunque *ſemet attollat*, eo ipſo *ſemet depresſum* et *abiectum eat* apud omnes, qui iudicare poſſunt. Contra, *demiſſus ſpiritu apprehendit gloriam*, non tantum *praeſentiſſimam laudem conſequitur* a veris arbitris, ſed etiam *veram gloriam* quaſi *iniecta manu tenet*, eiusque arcem veluti *occupat*, ſitam *in demiſſione ſui.* Licet quoque inuerſa *Syntaxi* reddas; et *demiſſum ſpiritu apprehendit*, *ſuſtentat*, vt *ſuum* ſibi *vindicat* et *occupat Gloria.* Prius praetulerim.

vſ. 24. אלה וגו') Poſterius colon animoſe non minus, quam ſententioſe, enunciatum: *execrationem audit et non indicat.* Res et ſeries haud dubie directa in *celatores* et *participes furti*, omnisque *turpis lucelli*: qui dicuntur *eodem ſe reatu illigare*; haud ſecus atque is, *qui execrationem audiuit*, *eamque non indicat Leu.* 5, 1. Is ibi *eiusdem criminis*, *eiusdemque poenae reus* pronunciatur. Cum illo contenditur *celator furti*, omiſſa particula *comparationis* ad maius pondus. *Qui partitur cum fure odit animam ſuam; execrationem audiuit, nec indicauit.* Si inſertum fuiſſet, *haud ſecus ac qui audiuit* etc. clarius fuiſſet, ſed non aeque vehemens atque animoſum. Illa vehementia telum altius figit.

vſ. 25. חרדת וגו') Diſquiritur, num חרדת אדם *pauor hominis* hic *ſubiectiue* veniat, de *homine pauente*, an *obiectiue*, de *pauore ob hominem concepto*, vel *quum quis hominem pauet.* Prius vrgent *Merc. Geier.* alii. Poſterius a *Vulgat.* ex-

in arce locabitur. *vſ.* 26. Multi quaerunt faciem dominatoris: at a Iehoua eſt aequum ius viri. *vſ.* 27. Abominamentum iuſtorum, vir iniuſtitiae; et abominamentum improbi planam tenens viam.

CAPVT XXX.

Verſ. 1. Verba *Auguri* filii *Iake.* Sententioſa oratio; inſpiratum viri, pro *Ithiele* et *Vchalo.* *vſ.* 2. Sane brutus ego, prae viro; et non intelligentia mihi eſt hominis. *vſ.* 3. Et non didici ſapientiam, vt cognitionem ſanctorum teneam. *vſ.* 4. Quis eſcendit in coelum, et deſcendit? quis collegit ventum in pugillis ſuis? quis conſtrinxit aquas in veſtimento? quis ſtabiliuit omnes fines terrae? quod nomen eius, et quod nomen filii eius, ſi noſti?

preſſum, qui *timet hominem.* Idem tenuere LXX. *φοβηθεντες και αισχυνθεντες ανθρωπȣς υπεσκελισθησαν.* Eſt grauius, et concinnius. Sed potentius fuerit, ni me fallit, חרדת אדם reddidiſſe *pauor ab homine incuſſus;* vbi iam preſſius adhuc אדם *homo,* oppoſitus hic *Domino;* cuius ſolius *Numen* nos debeat *pauefacere*, ac religioſo metu *perfigere*, ad vim et *Originem Thematis* חרד, in *transfigendo* ſitam. חרדת אדם *pauor hominis*, poteſtate *actiua*, vt חרדת אלהים *pauor Numinis* 1 *Sam.* 14, 15. eſt *pauor Diuinitus incuſſus.* Hoc ſuperiora illa vltro ſecum trahit, et iſti adſpectui *actiuo* alter ille *paſſiuus* per ſe inclufus. Per אדם *hominem* deſignatur potens, et auctoritate pollens; cuius *Numen pauorem inferiori incutere aptum.* Is vere *Laqueus*, quo plurimi mortales ſeſe opprimi patiuntur: haud firmi in immoto illo *veritatis*, et *virtutis*, *fundamento*, quod mox ſubnexum, *et planiſſime ſecurus in Domino in Arcem euectus eſt.* Examuſſim huc quadrat illud *Ieſ.* 2, 22. *Abſiſtite vobis ab Homine cui flatus in naſo* etc. *Cuius vita, vis, potentia omnis tenuiſſimo illo filo pendet.* Verſus ſequens hunc ſenſum permunit. In eo vocabulum משפט *iudicium* proprie *aequationem* notans, *aequam* illam *ſortem* eleganter conſignat, quam ſolus Deus diſtribuit; cuius ſolius *Nutus* proinde et Numen in omnibus ſuſpiciendum; ſiue mali quid propulſatum, ſiue boni quid impetratum, cupimus. Enimuero *ſpiſſiſſimus* mortalium *numerus* hos ad fines *quaeritat faciem Dominatoris*, ſed משפט איש *aequa, competens, conueniens cuiusque ſors* ac *portio*, *a Domino eſt.* Is ſolus mala et bona diſpenſat.

[*Vſ.* 3. ולא) *Graecus Alex.* tranſtulit Θεος. Non varietati lectionis, ſed quod non intellexerit in poſteriori membro ex priori ſupplendum eſſe לא, ita vertiſſe videtur. *Vog.*]

vſ. 10.

nosti? *vs.* 5. Omne dictum Dei conflatum: Clypeus ille
clientelae Eius se dedentibus. *vs.* 6. Ne addas super ver-
ba Eius; vt ne coarguat te, et mendax reddaris. *vs.* 7.
Duo petii abs Te: ne a me subtrahas, ante quam moriar.
Quoad vixero. *vs.* 8. Vanitatem, et sermonem menda-
cis, procul facessere iube a me; inopiam, et opulentiam,
ne des mihi; carpendum mihi praebe panem demensi mei. 326.
vs. 9. Vt ne satier, et abnegem, et dicam, quis Dominus?
et vt ne haereditate exuar, et furer; atque arripiam no-
men Dei mei. *vs.* 10. Ne obtrectes seruo ad dominum
suum: vt ne execretur te; et reus ipse peragaris. *vs.* 11.
Generatio *est* quae patri suo maledicit; et matri suae non
bene-

vs. 10. (אל תלשן וגו') Vocabulum עבר latiore hic vsu donandum existimem, ac signare *generatim* omnem *ministrum*, *officio*, *muneri*, *prouinciae* alicui a *superiore* praepositum. Tales quo *maioribus negotiis* curandis sunt admoti, eo plures reperiunt inuidos, maligno eos dente petentes, et, si occasio detur, sinistris eos suspicionibus apud principem, vel dominum, adspergentes. Huc ducit verbum לשן *lingua maledica appetere*, *pungere more serpentis;* quod sub لسن frequentant *Arabes;* atque ad *scorpionis ictum* quoque extendunt. Eadem vis sub III. לושן لاسن regnat: forma etiam in *Bibliis* asseruata: *Ps.* 101, 5. *Qui Lingua pungit mihi* (מלושני) *socium suum, eum exscindam.* Est character boni principis, quem nemo copiosius executus quam *Plin.* in *Panegyr. Traiani.* Eodem et huc collineari videtur; ac proinde illud פן יקללך *vt ne execretur te*, ad *dominum* reduxerim, *ne serui illius dominus*, idemque tuus, *te* vel *corde*, vel et *ore detestetur*, vt *serpentem*, aut *scorpionem virulentum;* ואשמת *et reus peragaris*, qui *alium reatu implicare* moliebaris, principis gratia penitus exclusus, quia iustissima poena, pro natura calumniae, plectendus, ad exemplum e *Psalmo* adductum. Suspicio quoque mihi suborta, ex sententia sic constituta non valde quaesitum forte nexum inueniri posse cum quatuor Versiculis sequentibus; qui depingunt quatuor hominum genera, qui *Lingua* vel maxime grassari, et sanctissima quaeque iura violare solent. Huc digitum intendisse in praesenti suffecerit. Est aliud adhuc quod mentem pepulit, etiam obiter modo attingendum. Recipit haec *Gnome* sublimiorem adspectum; atque *dominus* et *seruus* se accommodari patiuntur ad *Deum*, et *Cultores* eius, in *statione* quosque sua collocatos a supremo rerum Arbitro, ac Dispensatore. Qui *superbia Pharisaica*, *inuidia*, aliisque malis pestibus contactus, *seruo fido*, *sincero*, *religioso*, obtrectat, eiusque *fidem* ac *religionem* criminatur, veluti *calumniatorem* eius et *delatorem* agit, ad *communem Dominum:* nil aliud reportaturus, quam iustissimam *indignationem*, et *execrationem* Eius, qui *corda* et *renes* scru-

benedicit. *vſ.* 12. Generatio *eſt* nitida ſuis in oculis, et a ſordibus ſuis non eſt eluta. *vſ.* 13. Generatio *eſt*, o quam alti ſunt oculi eius! et palpebrae eius ſublatae ſunt! *vſ.* 14. Generatio *eſt*, cuius dentes gladii, et canini prominuli, ſunt cultri, ad comedendum pauperes ex terra, et egenos ex hominibus. *vſ.* 15. Monſtroſiſſimo malorum duae ſunt Filiae; cedo, cedo, *dicentes:* Tres illae non ſatu-

ſcrutatur; ſeque *grauiſſimo reatu* hoc ipſo nomine obſtricturus. *Tu quis es*, inquit Apoſtolus, *qui alienum ſeruum iudicas? proprio Domino ſtat aut cadit:* *Rom.* 14, 4. Id ſimillimum huic argumentum; quamuis noſtrum hocce latius pateat; *Phariſaei* quoque et *Publicani* exemplum amplectens, et magna ſpatia altius meditanti apetiens. Quatuor illae *generationes*, ſiue *nationes*, quae deinceps ſubnotantur, ad nexum, quem pro tenore *literae* indicaui, etiam pro ſublimiore hocce adſpectu ſeſe ſatis commode praebent: nam *vſ.* 11. ad eos applicari poteſt, qui *ſacratiſſima* quaeque vincula abrumpunt, Diuina et humana iuxta violantes; *vſ.* 12. ſignatiſſime depingit *hypocritas.* *vſ.* 13. *iuſtitia* propria *inflatos* ac *tumentes:* *vſ.* 14. denique bonorum *Oppreſſores*, et *cruentos perſecutores*, qui, *ferarum* inſtar, virtutis et veritatis cultores *commolere, conculcare*, ac *deuorare* geſtiunt.

vſ. 14. מחלעתיו) Non ſatis eminet in *Verſionibus* vocabulum מחלעות per *molares dentes* conuerſum. Referri ſolet ad *Radicem* לחע *commoluit;* cuius deriuatum מלחעות *molares* ſignat *Pſ.* 58, 7. Apud *Arabes* لَنَغ לחע *tundere*, *contundere*, iſtis *molaribus* natiuam ſuam vim refundit. Longe aliud iisdem تَلَع חלע *eminuit dens*, *caput*, *collum.* Hinc מחלעות *dentes eminuli; vaegrandes, qui ex ore prominent*, quales *aprorum.* Ipſa comparatio cum *cultris* huc fertur.

vſ. 15. לעלוקה) *Camuſ. Forma* עלוק *deſignat* الغول *monſtrum taetrum*, *et malum fatale; ipſum fatum etiam; et quicquid homini ineluctabiliter affixum.* Apud *Golium* ſub غول, extat, *quicquid hominem necopinantem inuadit perditque: exitialis calamitas. Item Daemon ſylueſtris deuorans homines et bruta. Serpens; Draco; Verſipellis Protheus, ſiue praeſtigiator.* Omnia commune tenent meditullium *prodigioſi monſtri;* quod *ineluctabiliter*, quicquid *corripuit*, *diſperdat.* Omnis illa amplitudo ſub علوق עלוק quoque comprehenditur: atque inde in IV. أعلق אעלק notat *malis monſtris obruere.* Ita *Gieuhar.* *quod autem dicunt*, אעלקת ואפלקת, *valet*, *adueniſti cum meris monſtris et prodigiis; ſiue monſtroſiſſimis malorum.* Apparet inde formam عُلَق עֲלַק etiam pro *malo monſtroſo* frequentari; cui et tertiam adiicias velim ex *Camuſo* عَوْلَق עֲוְלַק ex ſpecie

Pau-

ſaturantur; quatuor non dicunt, ſat eſt. *vſ.* 16. Orcus,
et cohibitio vteri; terra non ſaturanda aquis, et ignis non
dicit, ſat eſt! *vſ.* 17. Oculus qui ſubſannat patrem, et
contu-

Pauhal; per غول *prodigium mali* itidem conuerſam. Haec ſolidum ſubſternunt fundamentum huic Verſioni, *Monſtroſo malo, quod* עלוקה *appellitatur, omnia ineluctabiliter opprimenti et deuoranti, duae ſunt Filiae*, dicentes *para, para:* quin *tres illae non ſaturantur, quatuor, non dicunt, ſat eſt! Orcus, et Conſtrictio vteri; Terra non ſaturanda aquis, et Ignis non dicturus, copia!* ſiue *obe! ſatis eſt, abunde eſt.* Habes *iuga* artificioſe nexa, et ex *Bigis* quas primus impetus offerebat, in *Quadrigas* collecta, ac conſociata. Omnibus hiſce communis aptatur titulus בנות עלוקה Filiarum monſtroſiſſimi mali: quae iſto charactere videlicet ex aequo inſigniri, iſta nota natiua veluti inſculpi, mereantur. Sic forte aliquid tandem edolatum, quod et pulchrae *Aenigmatis* Oeconomiae, et grauiſſimis, quae ſubiunguntur, materiis, cum pondere ac dignitate accommodari queat.

vſ. 16. שאול וגו') Preſſius nobis luſtranda haecce *malorum exitialium cohors.* Primum eſt שאול *Orcus, deſtructor* ille et *abſorptor* omnium, vere בת עלוקה *mali monſtri Filia;* et *partus infauſtiſſimus.* Ei *inſatiabilem* adtribui *ingluuiem* quaſi, et *os diſpanſum*, ex *Ieſ.* 5, 14. patet. Idem *ſchema* recurrit *Hab.* 2, 5. Eidem *Ianitrix*, vt ſic dicam, addita, de qua *Sil. Ital.* L. 2. 548. *Mors graditur vaſto pandens caua guttura rictu Caſuroque inhiat populo* - - - Idem conſpectus *Prov.* 27, 20. שאול ואבדה *Orcus et perditio eius non ſaturantur.* Alterum eſt, עצר רחם *conſtrictio vteri.* Phraſis illa *ſterilitatem* ſignat *Gen.* 20, 18. *Ieſ.* 66, 9. Hanc, alioꝛſum *Phraſin* declinantibus aliis, dimittere non ſuſtineo; vi ſententiae eam depoſcente. Nempe proponitur *Vterus deſtructor vitae;* qui quam fouere debuiſſet ſobolem *interimat*, atque intertinguat: vere quoque בת עלוקה *monſtroſi filia mali.* Tertia eſt, *Terra*, quae *non ſaturatur aquis;* et ipſa *ſterilis* ergo, atque *ſemina* ſibi credita enecans. Quartus denique, *Ignis*, item quicquid ſemel corripuit, conſumens, et quam magis materia ingeſta paſcitur, tam magis cuncta depaſcere geſtiens. Dedi, quod conuenire viſum. Meliora danti, lubens cedam, et plaudam. *Allegoricum* quid incluſum quatuor hiſce, non negauerim. Quae ab ingenioſis hominibus hic variis tentata modis ſunt; non talia videntur, quibus acquieſci queat. Si filum *literae* recte a nobis ſit euolutum, rectius forte ſublimior illa contemplatio, dextre eam tractantibus, ſeſe enucleandam praebebit.

vſ. 17. ליקהת) Rarior cum vox, tum forma, לִיקֲּהַת, reſoluenda ex *Syriaſmo* in לִיקֲּהַת. Semel adhuc reperitur *Gen.* 49, 10. לוֹ יִקְּהַת גוֹיִם *Dagesh forte* arguit ſpeciem *Pihhel* a יְקָהּ *He mappikato:* vnde יִקָּהָה limpide emanat. Variant, vt fit, interpretamenta Veterum et Recentiorum. At vnice retinendum *obſequium,*

contumeliose spernit obsequium Matris, eum fodicabunt corui vallis; et comedent eum pulli aquilae. *vs.* 18. Tria illa

sequium, quod in *Dialecto Arabum* fundari, iam alii commonuere. Fontes illi, propius adspecti, dubitationem diriment. *Camus. Radix* וְקָה siue וָקָה *designat obsequium promtum; cuius I. et VIII.* et X. *species per Ie primam* אֶשְׁתַּיְקָה *teruntur pro obsequi. In VIII. speciatim sequente* ל *est, dicto audientem se praebuit ei more discipuli.* Conspirant in eandem potentiam sororia themata اقه אָקָה, et قاه קוּהַ, quod posterius in *Camuso* signat *promtitudinem obsequii*, vel *responsi, ad vocem inuitantis, vel imperantis.* Nil cumulatius pro vtraque sede. Diuersa est potestas *Radicis vltima Ie* وقى, יָקָה, *cauit, custodiuit* ab inquinamento vestem, quae et *Hebraeis* olim in vsu, vt patet ex יָקֶה *Iake*, nomine proprio *vs.* 1. huius *Cap.* non *obediens*, vt putant, qui haec *themata* confundunt, *sed cauens inquinamentum; religiosus;* vnde *Agur ben Iake* esset *collectus filius cauti*, i. e. *religiosi.* Phrasin עֹרְבֵי נַחַל, mox subnexam, alii *coruos torrentis* reddunt, alii *coruos vallis* κορακας εκ των φαραγγων. Huc inclinat *Bochart. Hieroz. Part.* II. p. 200. obseruans *coruos reductas amare valles.* Subdit, *posse etiam intelligi vallem aliquam coruis frequentem, ab iisque denominatam;* quam suspicatur eandem esse cum *valle cadauerum Ier.* 31, 40. *eo quod damnatorum cadauera in illam abiecta fuerint; pabula coruorum.* Hi *oculos* potissimum *appetunt; vn*de et imprecatio illa *Catull. Effossos oculos voret atro gutture coruus; Intestina canes, cetera membra lupi.* Notissimum Prouerbium ες κορακας hinc quoque manauit. Eiusdem *Hieroz. Part.* II. p. 176. etiam locum huncce attigit ο πανυ, monens, *rebellionem in parentes capital fuisse: Exod.* 21, 15. 17. *Leu.* 20, 9. *et damnatorum corpora mansisse insepulta, feris auibusque carniuoris exposita.* Id quidem non omnino planum, certe non tam late verum. Hic tamen *insepultam* illam *damnatorum sepulturam* depingi, per quam δειπνον κοραξι και γυπεσι reddebantur, dubio exemtum.

vs. 18. et 19. שְׁלֹשָׁה וגו') Formulis נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי et לֹא יְדַעְתִּים inclusa est vis, quae adfert *ostentum, prodigium, prodigiosum miraculum*, quod *ab ordinario cursu rerum sit separatum*, atque *abscissum.* Dico *abscissum;* haec enim certissima est *Origo* τȣ נִפְלָא, a פָּלָא, nec non τȣ פָּלָה *scidit, abscidit; separauit;* in *Dialecto Arabum* فلا vltima *Aleph*, et فلو *vltimis Waw* et *Ie.* Aptissimum, vt quiuis sentit, thema, quod *ostentis miraculosis* inseruiat, quae a *Naturae lege* veluti *abscissa sunt.* Hunc vsum eminentiorem non semper quidem, per tamen frequenter exertat hocce Thema. *Gen.* 18, 14 de *Isaaco* ex *effoeta*, et *mortua* quodammodo, suscitando, *An a Iehoua* יִפָּלֵא דָבָר *abscissa foret vlla res*, quam *Naturae leges supergressam* scilicet *efficere* non valeret. Item *Iob.* 42, 3. נִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי וְלֹא אֵדָע *abscissa prae me, quaeque non noui.* Eadem plane accessione *no*-

noscendi

illa prodigiosa prae me; et quatuor non assequor. *vs.* 19. Viam aquilae in coelis; viam serpentis super rupe; viam nauis

noscendi, qua et hic vsus *Agur*. Iterum *Ps.* 139, 6. פלאיה דעת ממני *abscissa cognitio a me*, vel *prae me*. פֶּלֶא pro *miraculo*, *prodigio*, habes *Exod.* 15, 11. *Ps.* 77, 15. *Ies.* 9, 6. Non fugit Linguae Cultores haec potentissima verbi virtus, quam ad natiuam proprietatem reducturus Cl. *Gusset.* exsculpsit *rem magnitudine disproportionatam Naturae*, *supernaturalem*, *hyperphysicam*. Enimuero פלא *prodigium Originis!* Sed pergamus. Maior rerum ordo, maior exoritur moles. Haeccine ergo, obiectet aliquis, prodigiosa? Haeccine *mera miracula* et *ostenta*, vt *Aquila volet in aere?* vt *serpens reptet super rupe*, vt *nauis mare transcurrat?* etc. etc. Repono fidenter; sic voluit, sic sensit, noster Sapiens, sed non illo tuo sensu, qui hanc moues obiectionem. Nempe a *prodigio*, quod sit tanquam *abscissum* quid, et *singulare*, et *monstri simile*, totum pendet cum pondus, tum decus, nostrae *Parabolae*, cum eiusdem applicatione ad *prodigiosam adulteram*. Hoc vt in oculis defigam, *quatuor* haecce *Emblemata* proponam, atque *prodigiosum* illud, quod hic intenditur, si minus sagaciter ipse euoluerim, sagacioribus saltem enucleandum tradam. Primum membrum habet דרך הנשר בשמים *via Aquilae in Coelis*. Non excludo *volatum* pernicissimum, quo se nubium tenus euehit et sublimat, atque vnde iterum fulminis ritu deruit. Sed *viam in Coelis* directius interpretor *vniuersam vitam Aquilinam*, quae longissime *a terris se remouens*, atque *in sedibus aethereis degens*, quin *nidum*, vt cum sacro vate loquar, *inter stellas figens*, *Obad. vs.* 4. *cadaueribus* tamen *pascitur*, atque *pullis* suis *sanguinem* eorum *praebet sorbendum*: Hoc tanquam *prodigium* quoddam, longius a rerum *cursu* communi *abscissum*, considerat vir sapiens, ictum inde in *adulteram* perlibraturus. *Characterem* hunc signantissimum ipse Deus expressit *Iob.* 39, 27. *sqq.* *An ad os, mandatum, tuum sese sublimem euehit Aquila, et nidum suum attollit? In petra tentorium figit,* (*habitat*) *et pernoctat, super dente petrae, et arce inaccessa. Illinc* חפר *fodit*, i. e. *rimatur effodiendo* quasi, *escam*; *inde e longinquo oculi eius vibrantissimam tendunt aciem. Et pulli eius sorbent ad satietatem sanguinem, et vbi loci strata cadauera, ibi Ipsa.* Ipse Creator tanquam *prodigium* aliquod oculis *Iobi* ingerit, illam דרך הנשר בשמים *viam Aquilae in Coelis*; qui hinc plane *Aethereus* videatur *ales*; illinc *animal sanguinarium*, *carniuorum*, *cadaueribus e medio coelo inhians*, et *vibrantissima oculorum acie intentum*: cuius ipsi etiam *pulli*, vt πτηνοὶ κύνες *alati canes*, ad *Aeschyli* figuram appositissimam *Agam.* 139. *cruorem haurire gestiant.* Ad rem nostram facit aliud adhuc *Aeschyleum* altissimo cothurno incedens *Prom. Vinct. vs.* 1020 - 1024. Διὸς δέ τοι Πτηνὸς κύων δαφοινὸς αἰετὸς λάβρως Διαρταμήσει σώματος μέγα ῥάκος Ἄκλητος ἕρπων δαιταλεὺς πανήμερος Κελαινόβρωτον δ᾽ ἧπαρ ἐκθοινήσεται. *Sed Iouis Volucer canis sanguinarius, Aquila, voraciter Conscindet magnum cadaueris laceramentum.*

Non

Non vocatus aduentans conuiua quotidianus Nigrumque exesum iecur epulabitur. Hinc enatum Prouerbium, *Vbicumque cadauer est, ibi Aquilae congregabuntur,* quo et Dominus in suum vsus scopum. *Matth.* 24, 28. et *Luc.* 17, 37. Non excurro in id quod *Boch.* II. 175. et 196. notauit, has *aquilas* esse genus ignobilius, degener, *vulturina specie,* atque *ex aquilae* et *vulturis* congressu *ortum;* et نسر signare etiam *γυπαιετον.* Tradunt *Arabes* vel *e quadringentis parasangis* eam *cadauera prospectare; et quum in ea instar fulminis e coelo lapsi, deruens cruentis se impleuit dapibus, primo quidem pedatu non posse volare, sed subsultim sese efferre, donec isto remigio subleuata, alarum denuo vela expandat, atque in coelum auferatur.* Huc pertinet illud in *Excerpt. Hamas.* p. 444. *Cernasque rapaces alitum strata super cadauera Martis ventribus lapsabundos, se haud posse leuare.* Habes *primum* פלא *prodigium,* merito istoc nomine insignitum; quod quomodo in *adulteram* congruat, infra dispicietur. *Alterum* est דרך נחש עלי צור *via serpentis super rupem.* Intelligas licet *lubricos, sinuosos,* et *volubiles flexus,* quibus vel *rupes superare,* iisdemue se, quantumuis *glabris, glabra committere* audeat: speciatim autem respici suspicor ad illam *viam, rationem agendi,* et *modum vitae,* quo *Serpens inter Rupium fissuras asperas,* horridasque, *sese contorquens, vernat,* et *membranam veterem,* siue *γῆρας, senectutem, exuens, noua* et *nitida emicat.* Admirabiliter Poeta *Aeneid.* 2: 470-476. *Vestibulum ante ipsam primoque in limine Pyrrhus Exsultat telis, et luce coruscus aëna. Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat, Nunc positis nouus exuuiis nitidusque iuuenta, Lubrica conuoluit sublato pectore terga Arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis.* Multum delectati hoc imagine *Poetae* et Oratores; id ipsum *prodigiale* captantes; quod in hac *serpentum indole* quemuis ferit. *Sil. Ital.* L. 12: 5. *Prorumpit Capua Poenus, vicinaque* late *Praemisso terrore quatit; ceu condita bruma Euoluit serpens arcano membra cubili; Et splendente die nouus emicat, atque coruscum Fert caput, et saniem sublatis faucibus efflat.* Plura, qui volet, facile colliget. Est haud dubie *ostento* simile quid in hac *vernatione,* vnde *Emblema* tanquam telum dexterrime in *adulteram* intortum, infra patescet. *Tertium* דרך אניה בלב ים *prodigium* ponitur פלא *via Nauis in corde maris.* Cogitatum a Viris eruditione Claris de *admiranda fabrica nauium;* de earundem *apparatu* et *instrumento;* de *cursu veliuolo vastos* per *gurgites* et *moles aquarum.* Posterius ad rem praesentem facit: *prodigiale* autem illud, quod hic spectauit sapiens, declarabunt haecce *Horat.* L. I. *Od.* 3: 21. *Nequicquam Deus abscidit Prudens Oceano dissociabiles Terras; si tamen impiae Non tangenda rates transsiliunt vada. Audax omnia perpeti Gens humana, ruit per vetitum nefas.* Adiecit Cl. *Bentl.* et alia, quae huc quadrant. Mihi succurrit quod *Claud.* in *Praef. Rapt. Proserp.* pulchre executus: *Inuenta secuit primus qui naue profundum Quas Natura negat, praebuit arte vias.* Reliqua inde repeti poterunt. Subiicienda quoque oculis, quae *Horat.* iterum *Ibid. vs.* 9.

Illi

Illi robur et aes triplex Circa pectus erat; qui fragilem truci Commisit pelago ratem - - - et *vs.* 17. *Quem mortis timuit gradum Qui rectis oculis monstra natantia, Qui vidit mare turbidum?* - - - Hinc dilucere incipit *prodigium audaciae*, et *temeritatis*, in quod mentem defixerat *Agur*. Propius adhuc idem hocce menti nostrae admouebit, quod supra *Cap.* 23, 34. de *temulento* figuratum, *et fueris sicut cubans in corde maris; quin vt dormiens in capite mali nautici.* Vbi *cor maris* stylo *Orientis est maris meditullium* funditus *commotum*, atque adeo *sedibus imis emotum*, quod *gurgitibus* suis *absorbere* minetur. Quaedam *ibidem* apposui, pro sensu *Emblematico*, quae nobis infra *Pharum* praestabunt, ad quam *hoc* in *alto* lembum nostrum dirigamus. Sed ecce! medio in cursu scopulus exsurgit, qui naufragium intentat; nisi *quartum* quoque פלא *prodigum*, a naturae communi lege, et vinculo, *abscissum*, demonstrauero, atque ad eundem cum praegressis scopum reduxero. Haec est דרך גבר בעלמה *via viri in virgine signata*, i. e. *integra, intacta, illibata. Prodigium* aliquod *a naturae cursu* ordinario *abscissum* hic exigitur, quod simul *Emblematica* sua *virtute* cumulatissimum *characterem adulterae, os suum tergentis, et gloriantis nihil a se criminis commissum*, efficiat, atque consignet. Vt hunc exsculpamus, renouanda mihi memoria est *Originis* alibi adstructae, et ab iniquis cauillatiunculis defensatae. Radix עלם علم *signauit* proprie. Inde *Ps.* 90, 8. עלומנו *signata*, *obsignata nostra*, crimina quaeque occultissima, *ad lumen ponis vultus tui.* Et 2 *Chron.* 9, 2. *a Salomone* לא נעלם דבר *nihil quicquam erat signatum, obsignatum*, id est, *absconditum, praeclusum imposito quasi sigillo, quo minus illuc acie mentis suae penetraret.* Agitur de *aenigmatibus* Reginae *Sabaeorum*. Iterum נעלם מעינים *obsignatum ab oculis coetus*, pro *penitissime absconditum*, habemus *Num.* 5, 13. Itemque מעלים עיניו *obsignans oculos suos*; pro *firmissime occludens* ne adspiciant pauperem, *Prov.* 28, 27. Item *Ies.* 1, 15. *Ezech.* 22, 26. *Leu.* 20, 4. Notanter *Ps.* 10, 1. *Quare Domine stas e longinquo*, תעלים לעתות בצרה *obsignas temet in temporibus angustissimis*: i. e. *te occlusum praebes et precibus inaccessum.* Alio adspectu non minus notabili, *Deut.* 28, 61. *Etiam omnem excoriationem, et omnem plagam, quae non est scripta in libro Legis huius* יעלם עליך *signabit Dominus super te*; pro *altius imprimet, insculpetque*: vt apud *Hieron.* in *Ezech. Cham aeterna maledictione signatur.* Quadrat huc illustris locus *Lact.* 5: 13. *Laterum cicatrices, aeterna poenarum insignia, et impressas visceribus suis notas gestare.* Haec qui oculis subiecta habebit, ambigere non poterit, quin עלמה sit *virgo signata*, quam ex *Lucil.* adduxit *Non. Marc.* Scio allegationem suspectam esse, phrasin tamen ipsam nemo improbauerit, quum et *Varro* in *Fragm.* habeat *Sacra signata*, pro *integris* et *inuiolatis*. Apud *Ambros.* p. 85. extat, *vocis* virginitas *prima* signetur, *claudat ora pudor.* Et p. 108. *Hunc fontem nemo* resignet, *quem genitalis in vobis Origo* signauit. Iterum *Ibid. intemerata permaneant castitatis signacula.* Itemque *pudoris*

ris signaculum aliquoties. מעין חתום *Fons signatus*, eadem verecundia velatur *Cant.* 4, 12. Quum autem idem חתם *signare, obsignare*, etiam *metonymice* inualuerit pro *abscondere, occultare*; quia, monente *Cocc.* in *Lex. Obseratis sigilla imprimi solebant*, nemini qui *lumina Linguae* non extincta malit, quam in diem producta, *Origini* indubitare integrum fuerit, secundum quam עלמה sit *virgo signata*; vt et עלם *adolescentulus*, nec non עלומים *adolescentia*, quasi dicas *signatas* vtriusque sexus *aetates*. Ad hanc *formam*, et subiectam eidem vim, respexere haud dubie LXX hic dantes ὁδὺς ἀνδρὸς ἐν νεότητι; et *Vulgat. viam viri in adolescentia*. Consimiliter *Arabs*: *viam hominis in statu adolescentiae suae*: itemque *Syrus*: *et viam viri in adolescentia sua*; vt frustra esse appareat, qui *in adolescentia* apud *Vulgatum* correctum ibant, *in adulescentula*. Existimantur vel errasse; vel pro עלמה legisse עלמים. Quid caussae? Quia *Lexica* nostra sub עַלְמָה non vltra *virginem, adolescentulam*, procedunt in *concreto*. Atqui *Lingua* iubet eidem huic *formae* subiicere *abstractam* quoque potestatem, *adolescentia signata*; quin et *infinitiuam* τὸ *signari*, vel *signatum esse*, *signatio, signatura, signaculum*. Nempe omnia *Themata* ex Fonte *infinitiuo* ministrant praeter *masculinas terminationes, quinque foemininas* per *He*, ad legem פִּקְדָה cum reliquis, sub *prima*, vocalibus paruis. Nil certius; et lumina sibi sua obstruit, quin *Linguam* secum in pistrinum includit, qui haec fundamenta et firmamenta *Analogiae* in dubium vocat. Aliquid simile exstat *Prov.* 25, 27. vbi ex vetusta forma *infinitiua* כִּבּוּד nodus resoluendus, quem ibi nectit elegantissime contextum illud חֵקֶר כְּבֹדָם כָּבוֹד *scrutatio gloriae eorum grauis*, *grauatio est*. Propius accedit עֶרְוָה *nuditas*, verecunde de *natura* quam honestas velari iubet, et τὸ *nudum esse*, siue *nuditas* in *abstracto*: item תם *integer*, et *integritas*; τὸ *integrum esse*. Infinita talia in veteri *Linguae* ambitu. Non errasse proin censendi LXX et reliquus ille chorus, quum עלמה per νεότητα *adolescentiam* expressere. Examinandum tantum, quid hic aptissime sedeat, quid maximum decus ac pondus ferat. *Via viri in virgine*, ex mente vulgari, nil tolerabile adfert; nedum vt aliquid *prodigiosi*, et *a Naturae ordinario cursu abscissi*, inferat. Insuetum hocce et sublimius, quod hic spectatum, se confestim oculis iucundo ingeret lumine, si obtulero, *via viri in virginitate*, qui *virginitatem suam intactam, intemeratam, signatam* obtinere valet. Habes *prodigium*, habes *stupendum* פלא *miraculum*, in גֶּבֶר *viro iuueni, vegeto, robusto*; praesertim in *Iudaea* (et vbi non terrarum tamen?) vt potentissimo Naturae affectui non succumbat, sed se tum *corpore*, tum *animo*, a cupiditate non intacto illo quidem, inuicto tamen, *Virginem* praestet, atque conseruet. עלמה *virginitatem* aeque ac *virginem*, non solum potuisse, verum etiam debuisse, notare, modo adstruxi; vt ego quidem hic pedem figere auderem. Par tamen est, vt non comprimam aliud, eodem rediens, quod genius Linguae pati posset; *via viri in virgine*, i. e. *virgineam castitatem, et intemeratum florem honoremque puri-*

nauis in corde maris; et viam viri in virginitate. *vſ.* 20. Sic eſt via mulieris adulterae: comedit, et terget os ſuum; et

puritatis, intus et extus ſeruantis. Phraſis per quam inſignis, qua *in virgine* valeret, *in conditione* et *qualitate virginis:* vt *virginem* ſe praeſtet, atque aſſeruet. Sic dicunt Orientales *graſſari in leone*, planiſſume *Leo, leonino more.* Item, eſſe *in diuite.* Redi ad *Cap.* 3, 26. Hinc etiam commodius forte explicare liceat *Pſ.* 39, 7. Profecto בצלם יתהלך איש *in imagine ambulat vir.* Eſt *vmbra* et *imago vera,* mox in auras vanitura. Non ſperno tamen, *in imagine,* ſiue in *vmbratione*, id eſt, *vana* tantum *ſpecie rerum*, quae omnia promittens, nil praeſtet. Illud *in virgine* interim pro *integer* et *virgineus*, quamuis inſignem praeberet figuram, minus tamen amplector, quod ad ſeriem, et *Syntaxin* continentem per *praepoſ.* ב in praegreſſis colis, preſſius reſpondeat, ac recinat, *via viri in virginitate;* quae et ipſa conſideretur tanquam *vitae inſtitutum, in quo* continuo *pergat*, quodque tanquam *ſtudium* ſuum ita amplectatur, vt inde nunquam deflectat, atque deſciſcat. Sic in *quarto* quoque *colo* τo פלא *prodigium* eminentius adhuc relucet, atque *quaternionem* ab *Agure* pertextum conſummat.

vſ. 20. (כן וגו׳) Deuentum eſt ad metam; ad quam hae *Emblematum quadrigae* ferebantur. Hoc inculcat vocabulum כן *ſic, ad iſtum* plane *modum*, ſe habet *via mulieris adulterae:* hoc eſt, *in eius vitam,* et *agendi rationem vniuerſam Quatuor recta collineant*, atque *examuſſim* quadrant. Ne ambigi quidem poſſe exiſtimem, quin *quatuor* diuerſi *characteres* enotentur, qui in hanc *adulterae imaginem*, ſecundum diuerſam *quatuor Emblematum* naturam confluant; eamque, veluti *prodigium* aliquod *prodigioſiſſimum,* variegatis expingant coloribus: vt tanquam *Aquila* primo *altiſſimum coelum peruolans*, *inhiare* dicatur *praedae*, atque *cadaueribus paſci:* tanquam *ſerpens* ſecundo, *ſe* ipſis *committere rupibus;* easdemque exſuperare: tanquam *Nauis* tertio, plenis ſe velis *curſui* permittere *naufrago,* atque *abyſſum* ipſam velut *prouocare:* denique omnia haec incredibilis et *ſingularis plane audaciae* ac *temeritatis prodigia* impudentiſſimo *pudicitiae* et *caſtitatis* intactae *velo praetexere;* atque in *mediis* ſuis *impuritatibus virgineam* oſtentare *puritatem.* Nempe delineatur hic *moecha*, qualis *Cap.* 9, 17. introducta, cuius *ſymbolum* ſit, *Aquae furtiuae dulces ſunt*, et *panis clancularius delicatus eſt.* לחם סתרים *panis velorum* proprie, qui multa *ſpecie virtutis* et *honeſtatis praeuelari* poteſt. Quae *pietatem* quoque *iactans* dicere audeat, *ſacrificia completoria Salutis erant ſuper me;* mihi incumbebant; *hodie vota exſolui mea Prov.* 7, 14. quaeque *iuuenem* illectura, ſuperaddat, *vir domi non eſt, longinquum capeſſiuit iter* etc. etc. *Prov.* 7, 19. Huc tendunt illa, *comedit, et tergit os ſuum; dicitque, non patro vanitatem.* Σεμνολογία eſſe creditur, qua innuatur idem illud, quod *Satyricus* intendebat, - - - *Et noctem flumine purgat.* Iſti *luſtrationi* ne locum quidem hic conceſſerim. *Comedere panem*

panem clancularium et *bibere aquas furtiuas*, quid valeat ſub velo, nemo non intelligat: ſed non propterea *abſtergere os* illuc deflectendum, quippe quod, ad filum ſuſceptae *Allegoriae*, nil aliud figuret, quam *perfricta fronte terſiſſimam prae ſe ferre munditiem*. Hanc *nitidam terſamque puritatem* affectabat *adultera Eccleſia Ier.* 2, 22. hiſce increpita, *Si ablueris temet nitro, et ſpiſſaueris ſmegma tuum, ſolide concreta, ſiue compacta, manet prauitas tua coram facie mea, dictum Domini.* Conſimiliter et noſtra *moecha* prae ſe ferre dicitur *terſiſſimum vitae colorem*, omnibus *maculis contaminata*. Huc fertur et illud, *Non patraui*, vel, *non patro vanitatem*. Complectitur phraſis haec *vniuerſum*, vt modo inſinuabam, *vitae colorem;* non reſtringenda ad *adulterium*, quaſi *illud* vel *crimen eſſe*, vel a ſe *eſſe admiſſum*, negaret. Quae ita ſeſe *excuſaret*, ſemet *accuſaſſe* merito cenſeri deberet. Callidior multo haecce noſtra. *Negat in totum, ſe operariam vanitatis;* i. e. *quae peccato det operam, vitiisque ſe dedat vllis.* Hanc potentiam exerit paſſim formula פעלי און *operarii vanitatis*, *Prov.* 10, 29. *Pſ.* 5, 6. et 6, 9. et 36, 13. et 92, 8. 10. et 94, 4, 16. et alibi. Hoc quadruplicem *characterem* huius *moechae* conſummat; quae cum flagitiis, et criminibus, quibus tota cooperta eſt, ardentiſſimum et ſincerrimum profitetur *ſtudium religionis*, atque *virtutis*, per quod vel abhorreat *veſtem carne maculatam*, vt loquitur *Apoſtolus;* atque ab omni ſpecie impuritatis cum deteſtatione reſiliat; quaſi *viam teneret* גבר בעלמה *viri in virginitate* ſeſe continentis, eiusque decus attaminari et deteri non patientis.

Breuem in tabellam conieci lineamenta, quae callidiſſimae ſimul, ſimul profligatiſſimae, adulterae picturam, ex mente *Aguri*, vtcumque exprimere videbantur. Sentio interim aliquid locupletius adhuc requiri; quod *emblematibus* hiſce, prout ea applicare conatus ſum, maiorem lucem addat; ſimulque opportuniorem anſam forte porrigat iis, qui haec felicius ſubtiliusque enodare poterunt. Ad *Aquilam* ergo ſubnotandum habeo, eam *ſtylo Emblematico* Orientis ſaepiſſime adferre *ferociam*, cum *indole ſanguinaria* coniunctam. Hinc Prouerbium apud *Arabes: magis inacceſſus quam aquila coeli: quae* nempe *inter nubes nidulans*, inde *praedae inhiat, eamque fulminis inſtar, rapiens auolat.* Hoc innuebat *Ibn Doreid*, quum *Azzebbaäm* ait fuiſſe *Inter Aquilas late expanſi coeli celſiſſimam culmine.* Erat ea *Meſopotamiae* Domina, quae in *Arce* ad *Euphratem* nidulans, *praedis agendis* perpetuo *imminebat.* Apud *Harir. Conſ.* 18. extat, quod huc apprime quadrat. Nempe iucundiſſimis coloribus illuminatam illam *perfidi Hypocritae tabellam*, quam ſupra ad *Cap.* 26, 23. produxi, ita finit; *Mecum autem reputabam, eum eſſe vicinum proxima tentorii lacinia coniunctiſſimum, ſed apparuit eum eſſe Aquilam Oſſifragam; cum eoque familiaritatem contraxeram, quod autumarem eum eſſe amicum humaniſſimum; ſed deprenſum eſt, eum eſſe ſerpentem obliquiſſime flexuoſum.* Etiam *Graecum* adagium frequentauit αιετον εν νεφελαις *Aquilam in nubibus*, non vno adſpectu. Apud *Pind. Nem. Ode III.* inſigni *Allegoria* pingitur Αἰετὸς ὠκὺς ἐν πετανοῖς Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθε μεταμαιόμενος Δάφοινον ἄγραν ποσίν. *Aquila pernix inter volucres,*

Quae

Quae corripiat confestim, procul vestigans, Cruentam pedibus praedam. Subditur ibidem, continuata *figuratione:* Κραυγέται δὲ κολοιοὶ Ταπεινὰ νέμονται *Clamosi vero graculi Humilia pascuntur.* Quorsum ista ferantur, apud Interpretes *Pindari* reperiri poterit. Possent *Emblemata* ista et huc transferri, *Aquila* ista applicata ad *mulierem audacem, superbam, celsos ferentem spiritus,* et *sublimius nidulantem;* quae *aemulas omnes prae se,* tanquam *ex alto, despiciat;* iisdemque *praedas* suas *praeripiat.* Sic τὸ בשמים *in coelis,* vt sub *litera,* ita in *sublimiore* quoque *sensu,* suum pondus habebit, haud secus atque *Edomitae sublimissime volantes instar Aquilae, et inter stellas nidum sibi suum ponentes, Obad. vs.* 4. intelliguntur se tanquam in *coelo* quodam *imaginariae dignitatis,* et *celsitudinis* collocasse; vnde *Dei manu* essent *deturbandi.* Haec ad primum *Emblema* suffecerint. Alterum aliquam quoque accessionem deposcit. *Adulteram* cum *Serpente* summo iure *comparari,* nemo non agnoscit, siue *indolem* eius *venenatam* spectemus; siue *tortuosissimos,* quibus praepollet, *meatus, flexus, gyros,* quaeque alia nemini non promta. Non aeque obuium, quid celsiore hoc respectu valere possit צור *Rupes,* et *via* huius serpentis *super Rupe.* Nihil speciatim intentum, et tam insignitum *characterem* frustra positum, nullo pacto verisimile. Apud *Horat.* L. II. *Serm.* 3: 55. *Rupes in campo obstare querentes* reperias, de iis qui *in plano* et *facili grauissimas* sibi *difficultates occurrere* imaginantur. Ibidem mox *vs.* 59. *Hic fossa est ingens, hic Rupes maxima: serua;* eandem praebet *metaphoram Allegoricam* in eos, quos ne euidentissima quidem, et eminentissima, pericula a temerario impetu deterrere possunt. Hoc generatim satis commode se dare posset ad *ardua* illa *periculorum,* quibus *mulier adultera* sese obiectare sustineat, atque vnde simul *flexuosa volubilitate* emergere, atque elabi, calleat. Nihil promo, quod non *stylo figurato* apprime conueniat. Pergo, et aio, *Rupem* specialius adhuc referri posse ad *Rigorem Iustitiae,* et *Legum,* quas *eludere* valeat callidissima haecce moecha. Hoc adspectu *Emblematico* sese offert *Rupes* quam signatissime *Iob.* 18, 4. *O lanians animam suam in aestu Nasi sui! Sane propter te derelinquetur Terra, et conuelletur Rupes e sede sua.* Est *Ironia,* et aculeatissima in *Iobum* censura, quasi par autumaret, vt *regimen Terrae* a summo Numine *propter ipsum desereretur,* Eiusque *rigida,* et *flecti nescia Iustitia,* in puniendis noxiis capitibus, *radicibus suis reuulsa* veluti *cessaret.* Eodem quoque collineat *Deut.* 32, 4. *Rupes illa integrum* (solidum) *est opus Eius; nam omnes Eius viae aequatio iuris* sunt. *Deus firmitatis, absque vlla iniquitate* (inclinatione iuris) *recto-rigidus et aequissime planus ille.* Lubens admitto et alia, quae hic in censum venire possunt; sed hunc conspectum neutiquam dimittendum censeo. Habes in ista *Rupe,* cum aliis dotibus, *sanctissimarum Legum vim,* atque *Rigorem inflexibilem.* Tale quid et *Ciceroni* obuersatum suspicor, de *Harusp. Resp.* Cap. 24. *Etiamne in deliciis, atque in sinu, optimi quidam viri* VIPERAM *illam venenatam ac pestiferam habere potuerunt? Quo tandem munere decepti?* etc. Deinde *Cap.* 25. *Tollatur*

tur haec e Ciuitate diſcordia, iam omnes iſti, qui portenduntur, metus extinguentur: iam iſta SERPENS *quae tum hic deliteſcit, tum ſe emergit, et fertur illuc, compreſſa atque illiſa morietur.* In *Clodium* tela haecce intorquentur. Optat Orator, vt, *diſcordia* procerum *ſublata, Legum* vigeat *ſeueritas*, ad quas *compreſſa* et *illiſa* haecce *ſerpens peſtifera* tanquam *ad Rupem elidatur.* Ne praetermittendum quidem forte, quod ſupra ad *literam* huius *coli* adduxi, de *Exuuiis Serpentis* inter *fiſſuras* aſperiores *Rupis depoſitis;* vt *noua* et *nitidior promicet:* ad quam ſimilitudinem et hic concipere liceret *mulierem aſtutiſſimam*, quae vel *in ius* ſiniſtris ſub ſuſpicionibus *vocata*, non *illaeſa* ſolum inde redeat, verum etiam *decora pelle probatae* iudicibus *innocentiae*, ſcilicet! *honeſtior* inde *nitidiorque exiliat.* Cuncta haec talia ſunt, vt ſe facile ſubordinari patiantur; in quibus ſi minus ευςοχως iaculatus fuerim, anſa ſaltem data certiori manui, ad ſcopum rectius feriendum. Profundius adhuc *tertium* inciſum, *via Nauis in corde maris.* Quid huic cum *muliere adultera?* Quaeramus; et hunc quoque, ſi pote, curſum ſcopuloſas per vndas explicemus. *Vitae genus negotioſum*, quod tenent mortales, cum *via maritima* comparari amat; in bonum, in malum, prout materia tulerit. Ναῦς ἐν πόντῳ, *Nauis in alto*, apud *Graecos* et *Latinos* aliquid *Prouerbiale* hunc in ſenſum afferebat. Pulchre *Horat.* I. *Epiſt.* 14: 85. *Dulcis inexpertis cultura potentis amici; Expertus metuit. Tu, cum tua* NAVIS IN ALTO EST *Hoc age: ne mutata retrorſum te feret aura.* Eiusdem eſt coloris, quod apud *Ciceron.* et alios, *vna vehi Naui*, valeat, *eadem adire diſcrimina; easdem fortunas ſubire.* Mirifice concinnatum illud *Prov.* 31, 14. de *Vxore* omni laude cumulatiſſima, היתה כאניות סוחר *Eſt inſtar Nauium mercatoris; e longinquo adducit*, vel *intrare facit*, velut in portum ſuae domus, *panem*, i. e. *victum ſuum.* Id ibi explanabitur. Longe diuerſum *Nauim* conſcendit, qui *ſe bonorum diſſipationi*, et *temulentis* quotidie *permittit compotationibus;* de quo ſupra *Cap.* 23, 34. dictum: *Fuerisque tanquam cubans in Corde Maris; quin tanquam dormiens in ſummo vertice mali Nautici.* Monui ſub *figuris* iſtis expingi *vitae genus*, velut *procelloſiſſimum nauigans mare*, quod *ſua ſe diſſolutione temulenta praeſentiſſimo* et *ineuitabili Mortis periculo* exponit, nec *Fortunarum*, nec *Vitae*, nec *Animae naufragia* quicquam curans. Reliqua, quae hanc imaginem ſuis numeris complent, inde repeti velim. De *Adultera* habuimus quoque ſupra *Cap.* 5, 5. *Pedes eius deſcenſores Mortis* ſunt; *et greſſus eius Orcum apprehendunt*, i. e. *eum audaci temeritate inuadunt, in abyſſumque iſtam ſeſe* ſine vlla cura vitae, animae, ſalutis, *immergunt.* Plura ibi annotata, quae huc, non ſine acceſſione lucis in obſcuriſſimum noſtrum *Emblema*, transferri poterunt. Nempe omnia eadem hic recurrunt ſub via νηος Ποντοποςευσης *Nauis in alta Ponti ſe immittentis*, vt LXX dedere, quatenus *Adultera ſe libidinibus ſuis ferendam* et *vehendam tradens*, in *perniciem* et *exitium* altius altiusque *prouehitur*, atque adeo *plenis*, quod dicitur, *velis in mediam Abyſſum, ſemet immergit.* Sunt ſplendidiſſima *lumina* et *ornamenta* orationis, quibus celſior ſtylus ſuperbit. Geminum germanum eſt hocce *Aeſchyli*,

ſchyli, cothurnum *Orientalem* prae reliquis *Tragicis* ſcandere ſoliti; *Sept. ad Theb. vſ.* 696. Ἴτω κατ᾽ οὖρον κῦμα Κωκυτοῦ, λαχὸν Φοίβῳ στυγηθὲν πᾶν τὸ Λαΐου γένος· *Eat vento ferente fluctum Cocyti ſortiens Phoebo vdioſum omne Laii genus.* Omittere nequeo elaboratiſſimam *Allegoriam Horat.* I. *Od.* 15. *O Nauis! referent in Mare te noui Fluctus? O quid agis? fortiter occupa Portum. Nonne vides, vt Nudum remigio latus? Vt malus celeri ſaucius Africo, Antennaeque gemunt? ac ſine funibus Vix durare carinae Poſſunt imperioſius Aequor? Non ſunt tibi integra lintea* etc. etc. etc. Depingitur *Respublica*, vt *Quintil.* L. 8. *Cap.* 6. cénſet, *ſe belli Ciuilis fluctibus* denuo *committens*, poſtquam inde emerſiſſet. *Lambin.* ad *Brutum* referre maluit, qui *Cæſſio* deuicto, *eandem* tamen *aleam* proſequi decreuerat. Quodcunque ſequare, habes *Nauim in corde maris*, de *incoeptis audacibus* et *temerariis*, quae *exitium praeſentiſſimum* minentur. His, pro *moecha* noſtra, addi velim illam *profligatiſſimam obdurationem* aduerſus id genus terrores, qua penitus *occaluiſſe* cenſenda ea, cuius *greſſus* ipſum *Orcum inuadunt*, et tanquam *inſultant*: *Prov.* 5, 5. quippe quae *foedus* ſibi *feriiſſe* videatur cum *Morte*, et cum *Orco pactum pepigiſſe*; ad illud *Ieſ.* 28, 15. per *profundiſſimam* videlicet *Hypocriſin*, qua non *homines* tantum, ſed etiam Deum ipſum, ludificari ſtudet *impudentiſſima* illa et *callidiſſima mulierum*, quae ſe *omni* in *vita terſiſſimam*, *nitidiſſimam*, atque a *labe*, qua tandem cumque, *intactam* gloriatur, dum *foediſſimam turpitudinem*, et *deſperatiſſimam* ſuam *improbitatem*, ſpecioſiſſimo *caſtitatis* et *pudicitiae peplo* obuoluit, *viamque* oſtentat *viri iuuenis*, *virginitatem intemeratam ſeruantis*; cui *voluptas* vnica *voluptatem viciſſe*, debellaſſe, e viſceribus ac medullis extirpaſſe. Hic videtur princeps ſaltem ſenſus *quarti Coli*, quatenus *moecha* haecce, vt conſummatiſſimum ſpecimen et ſpeculum *puritatis* ſeſe gerere affectans, multa *in precibus*, praeſertim *publicis*, verſatur; multa *in ſacrificationibus*, multa quoque *in ieiuniis* et *macerationibus externis*; ſeque a liberioribus conuiuiis, conſortiisque, remouens, *perſonam* induit *viri iuuenis*, qui *cupiditatis victor*, *in caſto viuere* conſtituit, ſub *religioſa* ſui *conſecratione* et *deuotione* ad *eminentiorem* illam *viam* cultus Diuini proſequendam. Sic illa παρθενον ſaltem ψυχην εχειν *virginem poſſidere animam* ſeſe gloriatur: ad phraſin *Euripidaeam* in *Hippol.* 1006. atque iſtam Laruam tam apte ſibi circumponit, vt omnium oculos praeſtringat atque deludat. Tales *mimos* vidit orbis, et detracta tandem perſona, adſtupuit: vera *prodigia* et *monſtra*, quae *proiectiſſimam impuritatem honeſtatis* plus quam *virgineae purpura praeuelarunt*. Hiſce, quibus nihil tribui poſtulo, quam quod Veritas ſanxerit, *Coronidem* imponam ex more *Hieroglyphico Orientis*, qui apud *Aegyptios* praeſertim viguit. Hi *diuerſiſſimas formas vni corpori Emblematico* illigabant, atque *prodigioſos* concinnabant *Tabellas*, quibus vel *virtutes*, vel *vitia*, in vnam perſonam confluentia, viuidiſſime repraeſentarent. Tale *Hieroglyphon* dabant כרובים *ſculpta*, γλυπτα, ad certiſſimam *Originem Thematis* כרב كرب *ſculpſit*. Erant *monſtroſae* quaedam *figurae*, quae ex *Homine*, *Leone*,

et dicit, non operor vanitatem. *vs.* 21. Sub tribus intremit terra; et ſub quatuor, non ferendo eſt. *vs.* 22. Sub ſeruo, quum regnauerit; et ſtulto, quum ſatiatus fuerit pane. *vs.* 23. Sub exoſa, quum turgente mariti affectu potie-

Leone, *Boue*, et *Aquila*, conflatae, omnes dotes, quae in his *animalibus* eminent, atque admirationem mouent, vnum in *meditullium*, vnumque in *ſubiectum mirificentiſſimum* conueniſſe, ac coaluiſſe, praepingebant. Hoc in bonum. In malum item *Dan.* 7. vbi in ſcenam prodit *Leo Aquilinis alis* ad volandum *ſuccinctus:* necnon *pardus quatuor ad tergum alis inſtructus:* quae *monſtra*, vna cum *vrſo ſaeuiſſimo*, *in vnam* tandem *adoleſcunt*, *prodigioſiſſimam feram*, *Quartam* illam quae et *Apocalypſeos Cap.* 13, 1. 2. repraeſentatur, atque nomine *τȣ θηρίȣ Beſtiae* per excellentiam inſignitur. Clauim cuiusque *Emblematis* dabit Vener. *Vitr.* in *Comment.* quem quoque adiri velim ad *Apocal.* 9, 7. etc. vbi comparent *Locuſtae* ex *Abyſſo emerſae*, quibus *humani vultus*, cum *capillamento muliebri*, et *caudis Scorpionum.* Eſt *Hieroglyphica* imago. Eodem ex fonte emanarunt *Harpyiae*; et *Sirenes*; quibus Veteres varie luſerunt, ita, vt a noſtra *Tabella*, non multum abludant. *Chimaera* quoque, quae Πρόσθε Λέων, ὄπιθεν δὲ Δράκων, μέσση δὲ Χίμαιρα, ſic traducta ab *Horat.* L. I. *Od.* 27. - - - *Ab miſer! Quanta laboras in Charybdi? Digne puer meliore flamma. Quae ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quis poterit Deus? Vix illigatum te* TRIFORMI *Pegaſus expediet* CHIMAERA. Lyricus *Triformem* dedit *adulteram*, ex *Leone*, *Dracone*, et *Capra* conflatam. *Quadriformem* depinxit noſter *Sapiens*, atque *Apelleo* penicillo eiusdem Picturam extantiſſimis coloribus conſummauit; vt monſtri deformitate oculos mentesque tanto vehementius feriret, eiusdemque execrationem publicam omnibus inſpiraret; ad Exempla quae *Cap.* 2, 5. 6. 7. 9. huius *Libri* praegreſſa erant.

vs. 22. (תחת עבד) Subſeritur alius *oſtentorum quaternio*, enumerans *caſus* ſatis *frequentes* quidem illos; aut qui non raro ſaltem in *theatro vitae* conſpiciantur; *intolerabiles* tamen, et ad quos totae *Regiones*, ac *Ciuitates*, tanquam ad publicum aliquod malum concutiantur, atque cohorreſcant. *Duo membra* hoc verſu expoſita aliis verbis ſuperius *Cap.* 19, 10. expreſſa: *Non decorum Elumbi diuiti faſtoſa inſolentia, quanto minus ſeruo, dominari in principes!* Quae ibi dicta, huc quoque transferri velim. Hic tantum obſeruo, minus neruoſe תחת reddi *propter;* dandum potius *ſub*, pro genuina virtute huius particulae; vt hoc ipſo pingatur *Terra* tanquam *oppreſſa mole praegrauante, ſub qua infremat*, et *inhorreſcat.*

vs. 23. (תחת שנואה) Par praegreſſum, *virorum* dabat *monſtra.* Subnexum aliud par, *foeminarum* exhibet *prodigia*, in ſolas terras exportanda. שנואה *exoſa*, deſignat hic

hic *mulierem viro iam iunctam* quidem, sed quae fauore mariti exclusa; *innuptam* veluti *nuptam agere* cogatur *in matrimonio*, quod ei cum alia muliere commune est, omnem viri affectum ad se trahente. Ita *Deut.* 21, 15. 16. 17. *Quum fuerint viro duae vxores, altera* אהובה *adamata, altera* שנואה *exosa; et filius primogenitus fuerit exosae: non poterit in assignanda haereditate filiis suis, iure primogeniturae augere filium* האהובה *adamatae illius, contra filium* השנואה *exosae illius primogenitum* etc. etc. Consimiliter *Gen.* 29, 31. 33. vbi *Lea* appellatur שנואה *exosa;* quod *Rachel* tenerrimos *Iacobi* amores ferme sola possideret. Id in *Iudaea* perfrequens, grauissimas suscitare debuit aemulationes inter eiusdem tori consortes, צרות *aemulatricum* et *inimicarum* nomine inde insignitas. Exemplum habemus euidens 1 *Sam.* 1, 6. Quum ergo contingeret, vt *exosa* illa *mariti* denuo *affectum* sibi *deuinciret; eiusque*, exclusa vicissim aemula, sola *potiretur;* quod hic verbo תבעל grauissime expressum, non poterat non *tota* inde *domus concuti*, atque adeo *terra* ipsa *contremiscere*, vbi, vt fieri assolet, *contemta* ante, *oppressa*, quin *irritata*, illa שנואה *exosa*, muliebria odia, muliebrem et impotentem exerceret vindictam in *aemulam* illam suam, eiusque sobolem; ruinam iis, perniciemque, machinando: et funesta saepe seditionis domesticae exempla edendo. Posterius, *Ancilla quae haeres sit Dominae suae;* in eadem mala, quae modo indicabam, collineat. *Dominam suam possidet illa velut haeres;* quum in *lectum* recepta, non *mortuae*, quamuis et hoc graue, sed adhuc *viuae*, legitimam *Matrem familias* domo exturbat, atque in eius *prolem* grassatur, omnes *dominae fortunas* consceleratis fraudibus occupans, et vsurpans, postquam obnoxium sibi antea *Dominum*, dein *maritum*, praestigiis et delinimentis suis fascinauit. ירש etiam in *violentis possessionibus*, grandiore stilo, conterebatur. Ita *vs.* 9. huius *Cap.* habuimus פן אורש *vt ne forte possidear ab haerede, viuus vidensque*, scilicet, atque omnibus meis *fortunis euolutus.* Adstructa pressior vis verbi ad *Cap.* 20, 13. Eam et hic requiri, res ipsa peruincit.

Dignissimum verbum בעל, quod clariorem in diem educatur; vt et huic *Gnomae* suum constet pondus, et reliqua loca natiuum recuperent decus. Ad *Originem* adducit *Camus.* ita incipiens: *Vocabulum* בעל *notat terram tumidiorem et elatam, quae vna tantum vice quotannis complui necesse habet: item palmam, arborem, sementem, quae non rigatur: aut quam solum coelum irrigat. In* X. אשהבעל *locus, ager; ita tumuit succo vegeto. Omnis mascula palma speciatim* בעל. *Item idolum quod coluere Niniuitae, tempore Ionae: nec non Rex e Regibus priscis.* (Belus) *Idem* בעל *omnem rei cuiusque dominum, ac possessorem designat.* בעל *quoque Maritus dicitur speciatim, cum tribus plural. fractis siue collectiuis.* Eius *foeminin.* בעלה *et* בעל *vxor. Inde in I.* בעל *est, factus fuit maritus; itemque in X. Vtrumque si cum* עליה *super illam construatur, notat, potitus est rei, in eamque superbius se gessit. In V.* תבעלת *de vxore dicitur, quae*

V

quae morigeratur viro, eique ſeſe comit et ornat. Infinitiuus III. בעול, *eſt ipſe actus coniugalis; et quiuis luſus laſciuior cum ſuis; pro quo et* מבועלת *in III. et* תבועל *in VI. ſpecie effertur. In III. iterum* בועל *populus populum, valet, mutua contraxere connubia. Denique* בעל באמרה *in I. ſignat, perplexus fuit, et impatientia laborauit, et taedio faſtidioque affectus fuit in negotio ſuo, neſcius quid faciendum foret.* Haec vt *Harmoniam Dialectorum* noſtrarum grata in luce collocant, ita ſimul faciem praeferunt *Origini* liquidiſſimae, ſito in *turgore,* quum quid *copioſo ſucco* ita *pollet, vegetque,* vt *ſibimet ſufficiat,* nec *rigationis egeat.* Audiamus et *Gieuharium: Vocabulum* בעל *adhibetur in palma quae ſuis ſibi radicibus potum ſuccumue praeſtat, ſic vt neceſſe non ſit eam irrigare. Hinc in X. vſurpatur* אשתבעל *in palma ad iſtum modum vigente. Abu Omar auctor eſt* בעל et עזי *eſſe vnum idemque, nempe quicquid ita viget ſuo ſuccu vt e coelo tantum rigetur. At Asmuaeus docet,* עזי *vocitari quicquid ſolo coelo irrigatur;* בעל *autem, quicquid radicibus venisque praepollens ſuccum ſibi ſufficit ſine vlla rigatione coeli. Vtitur exemplo Poetae: Ibi loci haud curem palmam ſuo ſibi ſucco turgidam, Neque item irriguam; quantumuis copioſus prouentus ſit. Quod autem alius Poeta dixit: Vbi inſederimus dorſum turgidae latisſimae. Per eam intelligitur terra tam alte edita, vt nec fluxus eam, nec torrens, attingere queat.* Habes, quam *Graeci* titulo ὀργὰδος inſigniebant, *terram diuiti vbere turgentem,* ἀπὸ τȣ̃ ὀργᾶν, quatenus valet τὸ ἀκμάζειν *vigere, florere, turgidiuſcule germinare,* ac *pubeſcere:* itemque τὸ σφριγᾶν *vberiore ſucco turgeſcere.* Apud *Suidam* ex *Antholog.* adducitur: Τμήξας εὐχάροτον ῥάχιν ὀργάδος. *Proſcindens aratu facile dorſum terrae turgidae.* Eſt nempe ὀργὰς eidem, ἡ ἔγγειος, καὶ σύμφυτος, καὶ λιπαρὰ, καὶ ἀκμαία γῆ; *praefertilis, et conſita, et pinguis, et vegeta terra.* Haec *Theophraſto* eſt γῆ ὀργῶσα *terra turgens,* in qua ait *plantandum, ſerendumque.* Inde ſubſumtum τὸ ἀκμάζειν *vigere, florere;* inde quoque τὸ ἐπιτεταμένως ἐπιθυμεῖν *intenſius appetere.* Pleniorem adhuc proſpectum dabit eiusdem *Synonymum* σφριγῶν, cuius *partic.* σφριγῶν *turgens* a *Suida* declaratur νεάζων, αὔξων, σφύζων, βρύζων, εὐσωματῶν, ἀκμάζων, ἀνθῶν· *iuuenili vigore praeditus; creſcens; palpitans; aeſtuans; bona habitudine corporis valens; vigens; florens.* Ex *Ariſtoph. Lyſiſt. vſ.* 80. ſubnectit: Ὡς δ' εὐχροεῖς; ὡς δὲ σφριγᾷ τὸ σῶμα σȣ· Κἂν ταῦρον ἄγχοις. - - - *Vt pulchre nites! vt turget corpus tuum! Vel taurum ſtrangulare valeas.* Itemque ex *Nubib. vſ.* 797. Εὐσωματεῖ γὰρ καὶ σφριγᾷ. *Bona eſt habitudine, et turget.* Τȣτέςιν, ἰσχυρότερος μȣ ἐςὶ, *hoc eſt, me pollentior eſt.* Non omittenda inſignior illa *figura,* ex alio adducta: Οὕτω μὲν ἐσφρίγα ὁ πόλεμος, *ſic quidem bellum turgeſcebat:* per quam *vehementia belli* cum maxime *flagrantis* deſignatur. Alias adhuc *Gloſſas,* quibus idem verbum ditatum apud *Graecos,* infra expromam. Ex iis quae ante oculos poſita, cuius nunc vltro pateſcit, qua anſa tam *Hebraeis,* quam *Arabibus,* itemque *Syris,* et *Chaldaeis* בעל *Bahal* generatim *dominum,* ac *poſſeſſorem,* ſpeciatim vero *maritum* ſigna-

potietur; et ancilla, quum Dominam suam possidebit haeres. *vs.* 24. Quatuor sunt parua terrae; et illa, compacta com-

signare coeperit; atque verbum ipsum immissum sit in vim *dominandi* hinc, illinc *maritum agendi*, atque *id patrandi*, *quo coniugium sancitur*. Ita *Deut.* 24, 1. *Quum duxerit quis vxorem*, ובעלה *eamque inierit.* etc. Iterum *Deut.* 21, 13. ובעלתה והיתה לך לאשה *et inibis eam; eritque tibi in vxorem.* Inde formula *Gen.* 20, 3. *Deut.* 22, 22. בעלת בעל *Potita viri, siue cuius potitur maritus.* Absolute etiam בעולה *Ies.* 54, 1. opposita שוממה *sideratae; sterili;* ac propterea a *marito neglectae.* Viri Docti in בעולה hic quaerunt *imperioso marito subiectum;* debuissent potius vi *Antitheseos*, cui et *Lingua* suffragatur, *mariti amantissimi potitam;* quae sola omnem eius *affectum coniugalem* sibi deuinxisse videtur. *Vs.* 5. id satis declarat, vbi בועלים *maritos* sonat *flagrantissimum affectum commonstraturos.* Eadem *exsuperantia affectus coniugalis* attenditur *Ies.* 62, 4. *Non dicetur Tibi amplius derelicta, et Terrae tuae non dicetur amplius, siderata* (sideratio ipsa) *sed nomen Tibi ponetur, Hhephtzibâh, Inclinatio mea in eam, et Terrae tuae, Behoula* בעולה *mariti potita: nam inclinatus erit Iehoua in Te; et terra Tua* תִּבָּעֵל *maritabitur;* in *fut. Niphh.* vt in nostro *Prouerbio;* non simpliciter sane, *marito iungetur; sed mariti tenerrimo affectu fouebitur; omnemque eius amorem sola sibi deuinciet.* Hanc *Emphasin* series ipsa deposcit: atque vt nostra *Gnome* lucem inde lucratur, ita largum illuc foenus remittit; atque dignitatem istius verbi תִּבָּעֵל *turgente mariti affectu fouebitur*, in *antithesi* ad conditionem *derelictae*, et *sideratae*, iucundissime amplificat. Progredior vlterius, et asseuerare sustineo, vtrobique sub verbo תִּבָּעֵל *turgente affectu fouebitur*, comprehendi quoque *vterum foecundum*, et *laetam sobolem*, quae et dulcissima *pignora* sint huius *affectionis maritalis;* et potentissima eiusdem vincula simul, simul incitamenta. Praegnantiorem huncce vsum quoque exerit *Mal.* 2, 11. *Profanauit Iuda Sanctimoniam Domini;* אשר אהב ובעל בת אל נכר *quippe qui amat, et turgente affectu*, neglecta, vel repudiata, legitima tori fideique socia, *fouet Filiam Dei peregrini.* Non *quaerit sanctum semen;* atque *profana sobole laetatur.* Ita crimen conduplicatur.

vs. 24. (חכמים וגו׳) Haeretut nonnihil ad *Phrasin* signantissimam חכמים מחכמים, quam LXX σοφώτερα τῶν σοφῶν expressere; vt *Vulgat. Sapientibus Sapientiora.* Legisse videntur מֵחֲכָמִים pro מְחֻכָּמִים. At *Theodot.* σοφὰ σεσοφισμένοι. Quidni σοφοὶ σεσοφισμένοι potius? haec enim genuina vis *Syntaxeos.* Ex *Origine* dare potuisset πυκνοὶ πεπυκνωμένοι: siue vt *Nazianzen.* loquitur p. 218. et 331. πεπυκνωμένοι τὴν διάνοιαν, *mentis solide compactae.* Pulcher lusus. *Parua terrae;* et tamen *compacta compactissima;* i. e. quae *solertia* gaudeant soler-

compactiſſima. *vſ.* 25. Formicae, populus non fortis; et parant in aeſtate panem ſuum. *vſ.* 26. Arctomyes, populus non validus; et ponunt in petra domum ſuam. *vſ.* 27.

ſolertiſſima. Sunt qui כ ſupplendum cenſeant, quaſi foret, *inſtar eorum qui ſapientiam edocti ſunt.* Aliis מחכמים valet *experti*, *experientia docti.* Nil aliud quaerendum, quam quod dedi.

vſ. 25. הנמלים וגו׳) Senſum ſimplice *Litera* non abſolui, ſed *Allegoricum* quid ſubeſſe huic *quaternioni*, haud ambigendum. Quid *Formica* pingat, declarat ex parte *Horat.* I. *Serm.* 1. - - - *ſicut Paruola, nam exemplo eſt, magni Formica laboris Ore trahit quodcunque poteſt, atque addit aceruo Quem ſtruit, haud ignara ac non incauta futuri. Quae ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum Non vsquam prorepit; et illis vtitur ante Quaeſitis ſapiens*, etc. etc. etc. Habes eosdem, qui hic conſignantur, characteres. Supra quoque *Cap.* 6, 6. habuimus, *Vade ad Formicam Piger* etc. Tabellam iſtam luminibus ſuis exornatam contuliſſe iuuabit.

vſ. 26. שפנים) Vocabulum שפנים non *cuniculos* deſignare, ſed *muris agreſtis* maiorem ſpeciem, quas *arctomyes* vocitant, demonſtrauit *Boch.* Hieroz. I. p. 1002 et ſeq. q. d. *vrſinos mures*, qui *bipedes* ſaepe incedunt, et *prioribus pedibus* tanquam *manibus* vtuntur. Hos in *petricoſis* nidulari, et *mirifica aſtutia* pollere, ibidem oſtenſum. *Allegoriam* iterum inſpiciendam dabit *Horat.* II. *Serm.* 6: 80. in lepidiſſima illa fabella, qua nihil ingenioſius vnquam fictum, pictumue: cuius initium *Ruſticus vrbanum murem mus paupere fertur Accepiſſe cauo, veterem vetus hoſpes amicum.* Reliqua; vsque ad *Cataſtrophen*, quum *in vrbem* viciſſim deductus, atque *locuplete in domo* magnificis *dapibus exceptus agreſtis* ille, ſubito terrore incuſſo percellitur, et eiuratis iſtis *periculoſis deliciis: Haud mihi vita Eſt opus hac, ait; et valeas: me ſilua cauusque Tutus ab inſidiis, tenui ſolabitur eruo.* Inuitat me peruenuſta haecce deſcriptio *cati* non minus quam *cauti ruricolae*, tuta in otia recedentis, atque *ambitionem* cum *faſtu*, et *tumultu ſuo*, valere iubentis, vt *Etymon* τȣ שפן enucleatius pandam; atque nonnulla de *indole muris* huius *ſolertiſſima* expromam. *Gieuhar: Forma* שפן *deſignat aſtutum, ſolertem. Verbum* שפן *cum fut. Kesrato, et infin.* שפון *vſurpas, quum quem extremis ſpectas hirquis; vnde* שופן, *et* שפון, *participia Actoris. Poeta hinc: Cautela obliquo obſeruantis oculo. Intelligitur Zelotypus. Ibn Eſſiccyt auctor eſt* שפן *ad eum, et* שנה, *eandem tenere vim oblique et limis oculis ſpectandi. Abu Obeid ait, adhiberi, quum quis aciem oculi ad aliquid attollit vt admirabundus; vel et auerſabundus.* Iſta *ſolertiſſima cautela*, et *obſeruatio*, genuinum conſtituit *Characterem* τȣ שפן, quem *Arabes* يربوع *quadratorem* vocitant, vel *quaternarium*, quia, teſte *Damirio*, *fodit ſibi domum ſuam ad flatum quatuor ventorum, eamque feneſtellis inſtruit;* vt

vs. 27. Rex non est locustae; atque egreditur sortes inter se partiens vniuersa ipsa. *vs.* 28. Salamandra manibus dexterrime

vt scilicet *prospectare* queat *periculum*, idque vbi ingruerit, vel hac, vel illac, *effugere*. Est autem *longis bestiola pedibus, manibus breuissimis; quia vbi metuit, fugam capessit scandendo*, *sic vt nihil eam assequi valeat*. Non omittendum quoque quod *Ibnolgiauza* apud *Boch.* P. I. p. 1013. testatur, *Mus quadrator domum suam non capit, nisi in loco duro et arduo, vt tutus sit a fluxu aquarum, vel vngula equi. Neque item, nisi ad collem, aut arborem, aut petram.* Nempe vt nec *catuli* eius *aberrent a latebris*, et ipse, *vbi fugiendum sit*, habeat *quo quantocyus ascendat*, atque euadat. Adiecit idem: *Natura insitum ei, vt, cum graditur per mollem lenemque terram, gradiatur extremis calcibus, ne vestigia eius vlla agnosci queant.* Ad vsum *Allegoricum* transtulit etiam *Plaut.* in *Truc. Act.* III. 4: 15. *Cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia, Aetatem qui vni cubili nunquam committit suam: Quia si vnum ostium obsidetur, aliud perfugium gerit.*

vs. 27. (מלך וגו׳) Quid valeat *Regem non habere* percipias ex *Cap.* 6, 7. *nec decisor, nec moderator, nec imperator formicis*; naturae tamen *instinctu* potentissimo, quicquid *conuectant farris* ac *grani*, non *sibi solis conuectant*, sed in *commune* velut *horreum*. Tale quid et heic captatum; *Regem non habet Locusta, et tamen aequam praedae portionem inter se* ita *diuidit ista vniuersitas*, quantumcunque *spissa* ac *numerosa*, ארבה propterea dicta, vt tanquam *sub seuerissima disciplina militari* haec *militaris* ac *praedatrix turba* contineri videatur. حصص apud *Arabes* speciatim venire in *portionibus praedae* iam monuit *Boch. Hieroz.* II. *pag.* 459. idque in *Animadvs. iuuenilibus* a me quoque vlterius demonstratum. Habes iterum ansam *Allegoriae* non iniucundae, qua remittimur ad *praedatrices* hasce *copias*, quae *rapto* videntur *viuere*, et *publicam exercere grassaturam*; quum interim exactissimam inter se obseruent *aequitatem*, atque *sua* quaeque *sorte* contentae, alteri quoque *suam* non relinquant solum, sed etiam quodammodo assignent. Hunc mirificum ordinem gentis tam inordinatae alias, in *Prouerbium* iuisse, patet etiam ex *Ies.* 33, 4. *Et colligetur praeda vestra ritu locustae; vt bruchi carpunt* siue *carminant, discurret* quisque *per eam*. Hoc est, *amplissima legetis spolia, per eaque persultantes* pro arbitratu, *aequabiliter tamen ea inter vos distribuetis*, sua quisque *sorte* et *portione* affatim explendi, atque *ditandi*. Accedant huc *haeredipetae*, et quicquid est *Lucrionum*, qui cuncta soli *absorbere* gestiunt, atque a *Locusta* suam et aliis partem ac sortem permittere condiscant.

vs. 28. (שממית וגו׳) Vocabulum שממית, non alibi reperiundum, miram passum est *Metamorphosin*. Alii enim *hirundinem*, *simiam* alii; plerique *araneum*, arripuere. *Lacertam* designari, et quidem *stellionem*, quem *Vulgat.* dederat iam, post LXX qui καλαβώτην, euictum *Hieroz.* P. I. p. 1083. *et seq.* Is in *Iudaea*, *Aegypto*, alibi, perfrequens,

 splen-

ſplendidiſſimas etiam aedes perreptat *pronus*, *ſupinus*, e *laquearibus ſuſpenſus*. Huc fertur *Phraſis* בידים תתפש *manibus apprehendit quam firmiſſime.* Verbum תפש ſaepe exerit *agilitatem* et *ſolertiam tractandi.* Intelliguntur *anteriores pedes*, qui ferme *manibus humanis* ſimiles, in *lacertis;* vt proinde ſignantiſſime hic quadret *manibus ſolerter vti.* Iisdem quoque *venationem exercet* quam ſolertiſſime; quo adſpectu item *manibus apprehendere* rectiſſime dici queat. Haec plenius *Boch.* Videtur autem *ſtellio*, eiusque ſoror *Salamandra*, cuius dotes ſane quam mirifice, *Emblema* gerere *hominis verſuti*, et *ſolertis*, qui *pronus*, *ſupinus*, *pendulus*, *deambulare* valet; ſimulque *venaturam* ſuam *exercere.* Vlterius haec tendi nolim, aut ad conuicium extendi, quod *Plin.* etiam enotauit, anſam eiusdem ſatis curioſam ſimul indicans *Lib.* 30, 10. ad quam vt *ſtelliones* notati *aſtuti* et *maligni circumuentores;* atque vnde crimini etiam *ſtellionatus* appellatio indita. Habent et *ſtelliones*, habent *Salamandrae*, ſuas virtutes. Etiam *Serpentina prudentia* e Domino commendata. An ergo innuitur *viliſſimos* et *pauperrimos* quosque *mortales*, quos *Lacertis* comparare ſolent *Orientales*, per *ſolertiam palatia Regum* ſibi aperire? An potius, *Regibus* ipſis *ſolertiam humillimorum* et *abiectiſſimorum hominum* ſaepe *formidandam?* Hoc malim.

Quod *Bochartus* non affecit, ſed confecit, acceſſiuncula, et *proprium* et *improprium vſum ſtellionis* illuſtratura, adaugere liceat. Ambigebat ὁ πάνυ, ducendumne eſſet *Etymon* vocabuli שממית a שמם *obſtupefacere;* quod *Plin.* auctore *ſtellio ſolo viſu ſcorpioni pauorem afferat, et torporem frigidi ſodoris*, an potius a סם سم *veneno infecit*, vt ſit σαῦρα φαρμακὶς ſeu φαρμακίτης, *ſtellio venenoſus*, *Salamandra.* Dubitandi erat ratio; quum in aliis *Codicibus* per *Schin* exaretur, in aliis per *Sin.* Poſterius praetulit, quod *Arabes* quoque reptile hocce appellitent سام أبرص, cuius appellamenti pars prior *Samm* ex *Semamith* noſtro decurtata ſit, et *venenatum* deſignet; altera *leproſum* ſonet, quia tanquam *leprae maculis* ſit *ſparſus.* Atqui verbum שמם per *Schin*, non ſeiugandum ab Arabico سم שמם per *Sin*, *afflauit veneno;* atque illa *obſtupefacere*, et *attonitum reddere;* itemque *vaſtare*, *ſiderare*, gradus ſunt ſecundarii, ac *metonymici*, ab *afflatu noxio* ſubſumti. Siue ergo hanc, ſiue illam, quis ſequatur Lectionem, שְׁמָמִית erit *adiect. foemin.* a *maſcul.* שְׁמָמִי *venenatus*, *ipſo afflatu venenans;* ex שְׁמָם veteri, quod eſt سُمَام, *flatus peſtilens*, forma propagata. Inde vt *Arabes* truncarint ſuum سَامّ, *Sâmm*, non patitur *Analogia*, eſt enim *partic. praeſ.* in *Kal*, reſoluendum *Hebraice* in שומם *afflatu peſtilenti necans.* Hoc iſti formulae سام أبرص *afflator leproſus* ſolennius dicatum voluere. Eius *foem.* eſt שוממה سامّة in *Gicuhar.* ذات السم *praeſenti necans veneno.* A سُمام, *flatus peſtilens*, quod tanquam *plur. collect.*

τα

terrime prendit, atque in palatiis illa Regum. *vſ.* 29. Tria ſunt quae magnifice gradiuntur; imo quatuor ſtrenue proce-

τε ܣܡ *veneni* frequentant, deſcendit ܣܡܡܝܬܐ שממית *afflatu inficiens;* vt a שם ܣܡ propagatur ܣܡܝܬܐ שַׁמִּית, item *veneno afflans*, a *maſcul.* ܣܡܝ שַׁמִּי contracto pro שְׁמַמִּי. Haec apud *Auinc.* aliosque paſſim occurſant; in *Lexicis* autem talia vix ac ne vix quidem comparent, quod infinitum foret id genus *formarum*, vltro ex quauis propagine ſuppullulantium, perſequi. Haec autem ipſa *Origo*, ſic ducta, *Salamandrae*, vt peſtilentiori adhuc, quam eſt *ſtellio*, praecipua in vocabulum noſtrum iura videtur vindicare. Grauiter *Plin.* Lib. 29: 4. *Inter omnia venenata Salamandrae ſcelus maximum eſt. Cetera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: Salamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit veneno, et eos qui ederint necat frigida vi; nihil aconito diſtans. Quin imo ſi contacto ab ea ligno vel pede cruſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacumque parte corporis, vel in pede imo, reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Talis ac tanta vis veneni tamen* etc. etc. etc. Vero ergo nomine שממית appellitata, quae *totos* etiam *populos adflare* poteſt, iisdemque שממה *ſiderationem* inferre.

vſ. 29. (שלשה וגו׳) Nobilioris generis ſubtexitur *quaternio;* quo luſtrantur *animalia*, in quibus eminet *celſus* et *magnificus greſſus; animi excelſi* argumentum, videlicet. Non idem proinde reſonant duo haecce cola; multo minus poſterius ſuperuacuum. Prius מיטיבי צעד *bene, pulchre, decore, magnifice gradientes*, referendum cenſeo ad *corporis habitum, ingreſſumque;* in quo dignitas, grauitasque ſingularis, conſpiciatur. Alterum מטיבי לכת *bene, pulchre, magnifice procedentes*, pertinere autumo, ad *vniuerſam agendi rationem;* in qua conſimiliter aliquid ſpecioſum, graue, admirandum, reluceat. Verbo צעד ſubeſſe *grandiorem gradum, greſſumque*, vt ſic dicam, *ſcanſorem*, ac *ſuperbum*, ſupra monui. Omnia loca hanc vim tam inſignite ingerunt, vt mirum ſit inde deſciſcere auſos Interpretes *Iob.* 18, 14. vbi omnino, ſi genio Linguae litatum volumus, reddendum, *et gradientur in eum, ad inſtar Regis, terrores.* Sed hoc in *Comment.* late diſcuſſum. Ad לכת, noſtro ſenſu ſumtum, teneatur germaniſſimum *Mich.* 6, 8. הצנע לכת *exaſciate, ſiue modeſte, incedere cum Deo.* Item *Iob.* 34, 8. *ad incedendum* (ללכת) *cum hominibus improbis.* Agmen talium produci poſſet. [Poſterius membrum *Graec. Alex. Vulg.* atque *Syrus* tranſtulerunt, ac ſi legiſſe וארבעה מטיב לכת (ורביעי ſeu) - - Interim facile quoque fieri potuit, vt *τὸ* ארבעה poſterius membrum *vſ.* 31. *Regem* ſcilicet, indicare ſibi perſuaderent. *Vog.*]

 vſ. 30.

procedentia. *vſ.* 30. Leo, Heros in animalibus; qui non retrogrediatur metu cuius tandem cumque. *vſ.* 31. Infibulatus lumbos *Equus*; itemque Hircus; et Rex, ne-ſtare cum

vſ 30. Primus in medium prodit *Leo* לויש, non ſane *decrepitus*, vt Rabbini narrant, ſed *robuſtiſſimus*; a לוש لاث *conuoluere*; vnde لوث *robur conuolutum*, et *compactum*. Hinc لايث in *part. praeſ.* duci poſſet, quaſi *Leo compactiſſimus*, qui et ليث *med. Ie:* vnde pullulauit iterum لايث *Leonem imitatus eſt*; et تلايث *animo leonino fuit.* Minus rite in *primarium* haec gradum immiſſa *Hieroz.* P. I. p. 721. Ad aliud tamen Etymon inuitat vſus eiusdem *Thematis* لاث לוש in *depſendo*; φυρειν, a *conuolutione maſſae*; vnde et *Graecis* αιματι φυρειν *ſanguine depſere*, inſigni figuratione, dicitur *Leo ſternens*, et *cruore foedans*; ita apud *Arabes* الالايث appellatus videtur *Leo*, quaſi *ſtrator*, et *foedator praedae.* Haec alibi executus, nunc tantum attingo. Vocabulum גבור hic ſummam ſuam Emphaſin exerit, atque *Bellatorem inuictum, Heroa*, conſignat. Reliqua quae ad *gradum magnificum*, nec non *vniuerſam indolem*, *animosque Leonis*, pertinent, copioſe ediſſertata *Hieroz.* P. I. pag. 724. *et ſeq.* quorſum remitto. De Allegoria inferius diſpicietur.

vſ. 31. (זרזיר ונה) Alterum animal, per *Periphraſin* deſignatum, non nominatim expreſſum, magnam dedit turbelam. In multa nempe quadrat *ſuccinctus lumbos:* vt diuinandum fere ſit, quum nuſpiam haec *Phraſis* recurrat, quid intendatur. Mihi placet *Equus*, aptiſſimus profecto huic filo; quique ex hoc cenſu vix ac ne vix quidem omitti potuit. Huic, a *Iun.* et Trem. inducto, defenſorem ſe dedit *Boch. Hieroz.* P. I. p. 102. ſiue a *cingulo* ita appellatum quis velit, ſiue a *firmitate* et *robore lumborum.* Vtrumque iungas licet. *Claudian.* *Zonam* vocat illud *cingulum*, vt *Graeci* ζωνην; vnde et ευζωνος in *Equo* vſurpatum. *Balteum* idem appellauit in *Epigramm. de Zona Equi Arcadii* 21. *Stamine reſplendens, et mira textilis arte Balteus alipedis regia terga liget. Hoc latus adſtringi velox optaret Arion, Hoc proprium vellet cingere Caſtor equum.* Praecedenti *Epigr.* 20. dixerat: *Dumque auro phalerae, gemmis dum frena renident, Hac vtrum Zona cinge frementis equi. O quantum formae ſibi conſcius, erigit armos; Spargit et excuſſis colla ſuperba iubis.* Adde magnificentiſſimam *Equi bellatoris* deſcriptionem *Iob.* 39. tam ſplendidis coloribus illuminatam, vt inde noſter *ſuccinctus lumbos* ab omnibus agnoſci potuiſſet, ſi et *ſeriem* et *Linguae potentiam* conſuluiſſent. Quoad *ſeriem* quidem, nemo negare ſuſtinuerit, *Equo bellatori* prima in eam iura competere. Nil ſane *greſſu, inceſſu*, omni *ratione*, *ſuperbius, animoſiusque.* Pro *Lingua* adduxit *Bochart* محبوك *ſubſtrictum*, in *Camuſo* expoſitum الفرس القوي *equus fortis*, abſolute. Addo plenam formam

formam ferre مضمر المتنين *substrictus lumborum*. Ad rem quoque facit istud verbi frequentari in *substricta Zona*, vel *cingulo*, quod vocatur زوار זור, apud *Golium*, notans speciatim *funem inter cingulum posterius iumenti et pectorale*. Ibidem in *Camus*. subnexum זרת אלבעיר زرت البعير inde est, *adstrinxi iumentum illo fune*, siue *cingulo*. In II. quoque زور الشي *adstrinxit rem; roborauit, firmam reddidit*; et الزور *fortis, validus*: et *substant*. الزورة *robur*. Omnia a *torquendo* et *torto flexu*, quae vis in IX. et XI. regnant, vbi ازور et ازوار est, *flecti torquendo*. Inde omnes notiones apud *Golium* emanarunt. *Origo* eadem *Hebraei* זר *alienus, diuersus*, quasi *deflexus* et *detortus*. Habes proinde, *Analogia* duce, a זור descendens *quadriliterum* זרזור *valide intorsit, instrinxit*: atque inde *instrictum lumbos* imbre procliuius. Monui a זרר quoque, secundum *Analogiam*, posse deduci. Id in *Arabum* diuite *Dialecto* asseruatum, eiusque est *Originis*, et specialius frequentatur in *adstrictione per fibulam*, vt in *Golio*, habes زر זרר *globulo seu nodo in laqueolum immisso, seu fibulam, connexuit vestem, fibulauit*. Inter eius *secundarios* virtutes reperias ibidem *num*. 6. *multo polluit intellectu: sapuit post vaecordiam*; quasi dicas *infibulatus est*; qui ante *discinctus ibat*. Hinc nostrum זרזיר מתנים prono quoque alueo defluxerit, quasi *infibulatus lumborum*: Epitheton *Equi*, et Character signatissimus. In *Camuso* sub hocce زر extat *quadriliterum* زرزور זרזור, vnde زرزور مال appellari dicitur *qui callet opes bene administrare*, q. d. *instrictor*, vel *infibulator opum*. Pro eo et زرة مال *infibulatio opum* effertur, *abstracta* forma loco *concretae* adhibita ad gratiam et Emphasin: idem illud زرة *Zirra* et *Zerra* per *Phata*, nobilitatum in *Equo bellatore*, quo vsus *Abbas Ibn Mirdas*, *Tzahabita*, *qui in gentilismo ante Muhammedem appellitari solebat, Eques Zirrae*. Ei ab *infibulatione* nomen inditum; quod esset מזרור מתנן مزرور المتنين *infibulatus lumbos*; id est, *instrictus*, *innodatus dorsum*; siue *dorso et lumbis validissimus*; atque *fatigari nescius*. Memorantur ibidem duo alii adhuc *Equi praenobiles nobilium* inter *Arabes Virorum*, quibus idem titulus additus. Hinc luculentissime tandem patet siue *Thema* statuatur זור, cum *Bocharto*; siue זרר; *succinctum lumbos*, signare *Equum*, et quidem εὔζωνον ac *cursorem, bellatoremque*. Aeque ferme lances, et paribus ponderibus examinatae: nisi quod aliquid momenti trahere queat ad زر זרר *fibulauit*; eo quod *infibulatus lumbos* adhuc illustrius quid adferat; quod simul consignare queat *gracilitatem* cum *firmitate lumborum* coniunctam, quae in *Equis cursoribus*, et *bellatoribus*, dilaudari solet. De *Allegorico* adspectu, quem materia vltro trahit, commodius infra agetur.

Tertius subtexitur *Hircus* תיש, cui LXX etiam de suo addidere, quod sensui esset illustrando, καὶ Τράγος ἡγούμενος αἰπολίου, *et Hircus praecedens gregem caprarum.* Idem expressere *Syrus* et *Arabs*, quin et *Chald.* feliciter emendatus a *Boch. Hieroz. P.*I. p. 649 *Dialecti* omnes in hanc notionem conspirant. *Arabica* reliquis copiae palmam aufert. Inde constat, hoc nominis datum *mari in genere caprarum, et dorcadum*, et quidem iam *prouectiori*, vt *Golius;* vel vt *Boch.* vertit, *quum primum annum attigit* اذا اتى عليه سنة quod ad verbum sonat, *quum transiit super eum annus.* Tum scilicet incipit *cornu ferire*, vnde nomen ei iniunctum submoneo: nam تاس תּוּשׁ et תיש est *trudere:* indeque in III. *infin. formae* תיוש, et מתוישה signant *collisionem, et conflictum, et trusitationem mutuam.* Abundantia pecoris et alia peperit nomina; vt עתוד quasi *paratus* et *promtus in pugnam;* שָׂעִיר *pilosus, hirsutus;* quae *Epitheta* primum mox vices suscepere sui *substantiui.* Perspectum id in שָׂעִיר *Aquilae*, Τριχιῶντα reddenti. Eiusdem indolis appellatio quarta צָפִיר; in quo aqua haeret *Bocharto*, existimanti id *matutinum* denotare; et subiicienti, *quo nomine cur appellatus fuerit hircus nemo facile dixerit.* Sane vero; inde quidem; sed צפר ضفر *Hebraeis* fuit *torsit, intorsit;* vnde צפיר *tortipulum* designat, *hirsutissimum*, siue *pilis retortis horridum.* Quod ad *Gnomen* nostram attinet, *Hircum cum pompa incedere;* et *cornibus* ac *barba* sua velut *superbire*, ab Auctoribus quoque annotatum. Insignis locus *Aelian. Hist. Lib.* 7. *Cap.* 26. a *Bocharto* adductus: vbi inter alia habes *Hircum dedignari* οὐραγεῖν *extremum agmen cogere,* ἀλλ᾽ ἡγεῖσθαι αὐτὸν δεῖν καὶ ἐκ τῆς βαδίσεως ὁμολογεῖν, τῷ γενείῳ θαῤῥοῦντα, *sed sibi Ducatum deberi ipso gradiendi modo praeferre, Barba confisum.* Itemque ex *Poll.* ὁ τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν Τράγος, *caprarum Dux Hircus est.* Consimiliter *Ier.* 50, 8. *Exite et estote* כְּעַתּוּדִים לִפְנֵי הַצֹּאן *tanquam promti hircorum ante gregem.* Ex illo, aliisque locis, *Allegoricam* quoque *vim* subiectam fuisse *Hircis*, euidens. Quid hic innuatur, infra discutiemus.

Quartus et supremus subseritur *Rex* magnifico Titulo decoratus אַל־קוּם עִמּוֹ. Mire LXX δημηγορῶν ἐν ἔθνει· itemque *Chald.* ממלל ביה עממה *concionem habens in populo suo.* Ex *Arabico* fonte haec hausta; nam קום *statio*, significat saepe *populum in corona adstantem*, et notus *Arabum* articulus *Emphaticus* אל *al;* quasi ὁ δῆμος μετ᾽ αὐτοῦ. Supra habebamus, *in compactione populi gloria Regis; at quum expirat glutinata concordia, consternatio est maciem ferens.* Sic exiret, *quicum populus.* Ferri potest: sed longe praefero, *non* est *stare cum eo*, quod hic dari solet: vel figuratius adhuc, fortiusque, *ne-stare cum eo;* hoc est, *caue resistas ei:* quale illud, *Noli tangere, caue tangas.* Ambigere non patientur ea, quae *Cap.* 12, 28. annotaui ad sororium אַל־מוֹת *Ne-mors;* vbi submonui iam *Ne-stare cum Eo* hic spectari tanquam *Titulum fronti Regiae inscriptum* veluti, quo *Maiestas* eius

cum eo. *vſ.* 32. Si marcidus temet extuliſti, et ſi ſubſtricta egiſti nare, manum ad os. *vſ.* 33. Nam preſſio lactis

eius *tremenda* ſanciatur, atque cuiuis inculcetur. Particula עם *cum* ſaepe *bellica* eſt, et *aduerſam aciem* ſignat 2 *Chron.* 13, 3. *Ieroboamus* ערך עמו מלחמה *inſtruxit cum eo praelium* etc. Cum noſtro קום *ſtare Pſ.* 94, 16. *quis* יקום לי עם מרעים *ſtabit mihi cum maleficis*, *quis* יתיצב לי עם פעלי און *in acie ſe ſiſtet mihi cum operantibus vanitatem?*

Non putem quemquam, qui *quadratum* huncce *globum* luſtrarit, et expenderit ſerio, a ſe impetraturum, vt exiſtimet, non alium ſcopum Sapienti fuiſſe propoſitum, quam quem ſimplex *Litera* offert, atque dignitatem harum ſententiarum intra *greſſum* et *inceſſum magnificum*, qui in *quatuor* hiſce elucet, concludi. Videtur autem hic fuiſſe *Aguri* ſcopus: *Omni Virtutis* et *Religionis cultori*, ſub quacunque tandem *Oeconomia*, imitandam eſſe *magnanimitatem* et *exaggeratam* illam *indolem mentis celſioris*, quae in *Leone*, *Heroe* inter animalia, *Equo bellatore*, *Hirco gregis ductore*, *et Rege inuicto*, quin *omnium* perpetuo *victore*, ac *triumphatore*, concelebratur, Omnibus, omni tempore ad communionem Dei euocatis, incubuit, incumbit, atque incumbet, ſeſe tum *gradu*, tum *inceſſu vniuerſo* vitae, *Leones* praeſtare *intrepidos;* nec non *Equos infibulatos lumbis* הודם במלחמה *quorum Maieſtas in praelio;* itemque *fidos* et *firmos ductores*, ad *inſtar Hircorum* qui *greges antecedunt*, vt vel *priuatam*, vel *publicam rem*, ſua quique in ſtatione, *ſtrenue procurent:* poſtremo *Reges* ſeſe *gerere* ſupra *omnia humana euectos*, atque *Faſtigium eminentiae*, *dignitatis*, ac *gloriae ſuae ſentientes;* ne vnquam de gradu *demoueantur*, multo minus *rebus ſuccumbant*, ſed *celſum*, *inuictum*, et vere *Regiis dotibus praefulgentem* in omnibus *animum exerant*. Haec quisque ſibi, pro cuiusque *Emblematis* amplitudine et vbertate ferme inexhauſta, amplificare poterit: nec iam vel deſiderari, vel a me expectari exiſtimem, vlteriorem materiae copioſiſſimae deductionem. Eam per *quatuor Virtutes principes*, a *Veteribus* celebratas, *Fortitudinem*, *Continentiam*, *Prudentiam*, et *Iuſtitiam*, illuſtrare atque exornare quis poſſet, cum Doct. *Bayno;* vt *fortitudo* per *Leonem*, per *Equum ſuccinctum lumbos* repraeſentetur *continentia*, per *Hircum Ductorem*, *prudentia;* per *Regem* denique *iuſtitia*. Sed vt verum fatear, haud adeo delector iſto genere ſubtilitatum: neque adducor, hanc *Philoſophorum arbitrariam* vtique *partitionem Sapienti* noſtro hac in Tabella obuerſatam: per quam *imagines* noſtrae ex *latiſſima*, quem nunc obtinet, *campo*, et *ſpatiis liberrimis*, *arctiorem* quaequae in *gyrum* redigerentur.

vſ. 32. אם נבלת וגו') *Magnanimitas* et *animi exaggeratiſſima celſitudo* commendata erat per quatuor illuſtres imagines. Ea facile degenerat in *ſuperbiam*, niſi *freno* moderationis ſeſe temperet ac coerceat, *ſui* praeſertim *imperioſa; ſui potens;* ne vnquam quidquam *impotentius* erga quemcunque tandem ad-

admittat. Hoc *frenum* nunc subiungitur; et locus ita conſtituendus, *ſi marcuiſti temet efferendo; manum ad os.* נבל *proprie* eſt *marceſcere, emarceſcere, ſucco viuo* et *vegeto carere.* Hinc נבל *ſtulto* nomen inditum, quaſi *marcido,* ſine *vigore,* ſine *ſucco vitali virtutis;* qui *vitiis* ſuis penitus *emarcuit* ad *officia religionis, pietatis* et *caritatis* praeſtanda. Ita נבל *Nabal* ille *vſ.* 22. huius *Cap.* et passim alibi, vſurpatur. Proprietas ab aliis etiam adſtructa dudum, communem calculum ac conſenſum tulit, exemplis omnibus eam diſtinctiſſime praeferentibus. Grauiſſime ergo praegreſſis ſubnexum; *Si marcueris, temet efferendo;* hoc eſt, ſi magnanimitatem, quam commendo, *affectans,* in *faſtum* et *ſuperbiam* eueharis, ſcias tantum hoc abeſſe a *nobili* illo *vigore mentis excelſae,* quem vbique praeſtare debent, qui vere nobilia gerunt pectora; vt ſit *merus marcor animi ignobilis,* ac *deiecti;* qui *magnitudinem* ſuam quaerat in alterius deſpicatione ac contemtu. נבל *ſtultus* potius ac *marcidus* appellari tunc mereare, quam *ſapiens, fortis, animoſus, celſa ſpirans;* quippe qui *marcida patrares,* atque *efferendo te, temet deiiceres,* atque *de gradu,* in quo te locatum volui, ad omne genus vitiorum *praecipitares.* Eodem aurigatur ואם זמות, *et ſi* זמה *aliquid importuni facinoris in te admiſeris;* eodem ſcil. praetextu *ab officio caritatis degreſſus.* Languidius exit *cogitaſti malum;* vel *perperam egiſti.* Licet quoque conuertas, *et ſi ferocieris, ſi feroculum te geſſeris.* زمّ זמם eſt *religare firmius.* Inde זמם *destinare ſecum,* vel *cum animo ſuo deſtinare,* et *moliri* aliquid grauius. Hoc *Lexica* per *cogitare* expreſſerunt; debuiſſent potius *moliri; machinari;* in bonum, in malum, vergens; deſumta *metaphora* ab eo qui *iumentum ſuum alligat.* Inde gloſſa illa apud *Golium* noſtrum, تَزَعْزُم *audaci animo aggredi.* Alio flexu زمّ بأنفه *caput ſuum ſuſtulit* prae ſuperbia, quaſi *adalligauit illud* et *retraxit retro:* item زمّ أنفه *adalligauit naſum ſuum,* id eſt, *illum faſtu ſuſpendit,* et *corrugauit.* Abſolute idem enunciatum, atque etiam زمّ זמם per تَكَبَّر *faſtoſius, ferocius, inſolentius ſe geſſit,* exponitur. Iſtam potentiam apud *Hebraeos* etiam ſub noſtro *Themate* viguiſſe, plus quam veriſimile ex *Cap.* 14, 17. Noſter quoque contextus eandem ita affirmat, vt indubitata videri debeat omnibus, qui Veterem *Linguae* ambitum ex oculis non dimittent. Pulchre ſuccinit *arrogantiae* huic *ferociori,* quae *naſum corrugatum ſuſpendit,* quaeque *magnanimitatem* mentiens *dura* et *ſuperba reſonat,* cum alterius contemtu, extremum illud יד לפה *manum ad os:* hoc eſt, *comprime os illud feroculum; digito compeſce labellum,* atque *vanitatem* coram Deo, coram hominibus, agnoſcens, grauiſſimum *vitium* deplora, et depone. Hic adſpectus *Phraeſeos* huius *Iob.* 40, 4. et alibi.

vſ. 33.

lactis elicit butyrum; et pressio nasi elicit sanguinem; et pressio narium elicit concussionem rixae.

CAPVT

vs. 33. (כי מיץ) *Nam* cet. מיץ אפים reddendum *compressio narium*, quae venustissime hic posita pro *narium corrugatione* illa *superba*, qua aliis illuditur et insultatur. Redeatur ad *Cap.* 14, 17. vbi קצר אפים *curtus narium*, et איש מזמות *vir corrugationum*, qui *easdem rugare*, atque *frontem caperare* solet, coniunguntur. Hinc dilucet, nostrum מיץ אפים recinere ad praegressum אם זמות *si substrictum rugaueris nasum; si fastosum* et *arrogantem te gesseris;* cum risu et contemtu aliorum, יד לפה *manus ori* admoueatur; *comprimatur* quantocyus *teterrimum vitium*, cum eiusdem detestatione. Huic praecepto, qua *mansueta* et *clementissima* commendatur *magnanimitas*, triga subnectitur sententiarum: quarum prior iucundum fructum *mansuetudinis;* duae posteriores acerbum effectum inculcant *fastus* et *superbiae*. Prima, in *bonum* haud dubie vergens, est, *nam pressio lactis exire facit cremorem*, siue *butyrum;* vtrumque enim, vt vicina sunt, vocabulo nostro comprehensum. מיץ *pressio fricans*, ex *Origine*, siue *frictio premens*. Inde et מוץ *gluma* nomen traxit; *Latinis* a *glubendo* dicta, *Hebraeis* ab *effricando*. Ista *confrictio* ad *vbera fricta*, atque *emulsionem lactis*, summo iure relata a LXX dantibus, αμελγε γαλα και εσαι βυτυρον. Hoc in malum se detorqueri non patitur. *Vulgat.* quoque non nisi *bonum* quid intendere potuit, vertens, *qui autem fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum.* Est *Paraphrasis* satis commoda, et lucida; nam alia *pressio lactis* hic concipi nequit, quam quae fiat *emulgendis vberibus*. Illuc etiam collineabat *Chald. Nam exprimens lac, elicit butyrum.* Liberiuscule *Syrus*, eundem tamen in scopum, *nam ex pinguedine Lactis exit Butyrum.* Quid Veteres viderint, voluerintque, in sententia ita edenda, non liquet; id tamen satis liquido iam constat, mihi in meliorem partem haec inclinanti, cum *Linguae* genio, *Auctoritates* quoque adesse haud poenitendas. Peruenusta *clementiae* commendatio; *mulsio lactis exire facit cremorem*, h. e. *si molli manu tractes* homines, *non cruda* illa, quam tendunt *feroces*, et *fastosi*, reddent *Lac*, reddent *cremorem* quoque, aut *butyrum:* reponent tibi *lactea*, reponent *butyracea verba;* atque adeo *iucundissimo* te *fructu* officii ipsis impertiti mactabunt. Est illustris imago, qua insinuatur, eos qui *superioris manui* et *imperio* subsunt, non *imperiosius* tamen habendos; sed cum *lenitate patris familias*, aut *boni pastoris;* vt ita vicissim et ipsi *in omne officium* bonitatis, obedientiae, submissionis, ac fidei *exuberent*. Contraria omnia redundant in eum, qui celsos, vt ipse putat, gerens animos, *superbius* tractat *inferiores*. Nempe *Pressio nasi elicit sanguinem.* Sensus primus, et *literalis*, nemini non obuius. Vltra eum non procedi video a *Commentatoribus*. Ne vlterius quidem procedere ipsis licuit, ob postrema minus rite intellecta. *Vulgati* illud, *et qui vehementer emungit, elicit sanguinem*, duplicem quidem ansam, dupli-

duplicemque patitur' intellectum, sed an hoc voluerit, dicere non habeo. Eadem res et ratio cum LXX εαν τε εκπιεζης μυκτηρας, εξελευσεται αιμα. Non aliud dare vel voluit, vel potuit *Syrus;* quem graue vitium obsedit; editur enim, *et si compresseris manu tua frumentum, emanabit sanguis.* Prodigium dirum enimuero! piaculo citra moram procurandum ܚܛܐ *frumento* commutato in ܚܛܡܐ *nasum*, μυκτηρα, *extremitatem nasi.* Eadem vestigia, vt semper tenuit *Arabs.* At *Chaldaeus* plane suus est, *nasum* sumens *figurate*, pro רוגזא *fremitu*, hac mente, *et ex subactione fremitus exibit sanguis*, מן כבושא דרגזא נפק דמא. Hoc videtur intendisse, *eum qui alterius fremitum, iramue*, vult *compescere* ac *comprimere*, *ansam* facile *daturum*, vt *ad fusionem sanguinis* veniatur. Aliquid, tanquam per transennam, vidit: sed, vt fit, oculo caligante delusus. Retinendum omnino, *pressio fricans Nasi elicit sanguinem.* Hoc sublimiore sensu valet, si quis *fastose* et *superbe praesit* hominibus, *bilis ipsis in Nasum concietur*, quin etiam *sanguis elicitur*; hoc est, *adeo non reguntur*, *super Nasum percussi*, et *insolentius*, atque *cum fastu, increpiti*, vt *sanguis* potius inde *exiliat;* atque *exulceratio animi*, cum *cupiditate vindictae*, consequatur. Hoc pulchra formula apud *Arabes* effertur أرغم أنفه ארעם אפה *tremere fecit nasum eius*, ist est, *indigno*, *contumelioso*, *superbo modo tractandi*, *bilem ei concitauit.* Inde percipies, quid valeat הרעים 1 *Sam.* 1, 6. In I. رغم *fremuit*, *intremuit*, adiecto, vel omisso أنف אף *naso*, est, *aegre tulit indignabundus. Non potuit vindicare se. Inuitus ac renuens adactus fuit ad iugum durius subeundum.* Hinc apud *Golium: Feci hoc cum maxime ringente et tremente naso eius.* Propius adhuc رعف רעף *haemorrhagiam passus est Nasi.* Inde in X. signate استرعف *Naso quem prehendit*, et *traxit;* ita vt *sanguis efflueret:* pro *indignissime vexauit, raptauitque.* Recurrit hic exquisitior *Phrasis: Patraui hoc cum maxime trementibus eius partibus narinis sub haemorrhagia;* quam *Gieubar.* enotauit. Perpulchre in *Nawabig. Qui scientias comparauit, nasos sanguinantes in puluerem prostrauit.* Hoc est, *cedunt arma Togae, concedit Laurea Linguae.* Hanc sibi gloriam vindicat *Abuzeydus* ille *Lingua* praepollens apud *Harir. Pro arbitrio in possessionibus illorum versatae meae manus, ringentibus eorum nasis.* Ita *alterum* quoque *Colon* pleniore in die relucet. In tertio turbarunt LXX εαν δε εξελκης λογους, εξελευσονται κρισεις και μαχαι· Similiter *Arabs, si extraxeris sermones* etc. quasi legissent אמרים. At *Vulgat. qui prouocat iras, producit discordias;* eodem sensu, quem supra tantum non omnes secutos vidimus. Propius vero *Chald.* et *Syrus* מן חרינא דאפי נפק דינא *ex inflammatione vultus*, (vel *narium*) *exit contentio.* Vt genuinum decus dicti fulgeat, tenendum, quod sub initio dedi, *et pressio narium elicit rixam.* Illa *pressio* vel *effrictio*, pro indole *Linguae*, et ductu nostri *ternionis*, alia concipi nec debet, nec potest, quam *corrugatio narium superba, fastosa, fastidiosa*, qua *inferioribus illudunt*

atque

CAPVT XXXI.

Verſ. 1. Directiones Lemuelis Regis: ſententioſa oratio, qua erudiuit eum Mater eius. *vſ.* 2. Quid, Fili mi? et

atque *inſultant*, qui *magnanimi* videri geſtientes, reuera *marcidi* ſunt, *ſeque efferunt* ורמִים *caput* et *nares* quaſi *ſubſtringentes*, atque ex ſublimi alios deſpicientes; vt *vſ. praeced.* inſinuatum. Huic explicationi fundamenta iam praeſtructa ad *cap.* 14, 17. vt ſe vel inde ſatis ſuſtentare poſſet. Praeſidium addent, quae ad *Cap.* 27, 4. deducta. Firmamentum denique praeſtabit *Cap.* 29, 22. vbi eadem *Gnome* איש אף יגרה מדון *vir naſi* ſubſtricti ſuperbius, et ſuſpenſi εις μυκτηρισμον, *agglutinabit litem.* LXX hoc in colo μυκτηρας felicius adhibuiſſent, quam importunos illos λογος; vere *logos*; nam το μυκτηριζειν haud dubie hac *figuratione* circumſcribitur, quod *proprie* ſonans *extremitates narium commouere*, ſiue μυκτηρας *nares primores attrahere*, ac *corrugare*, latiſſimam ditionem occupauit *improprie*, atque pro *ludificari*, *irridere*, *inſultare* frequentatum fuit. *Heſych.* μυκτηρίζει, χλευάζει, καταγελᾷ, ἀπὸ τȣ̃ μύζειν τοῖς μυκτῆρσι, *Naribus vtitur*, *eſt illudit, deridet. Notio ducta a naribus preſſis.* Apud eundem iterum; Μύζει, θυλάζει, λείχει, πιέζει; citra *figuram*; cui mox ſubnexum *figuratum*, μύζοντος, μυκτηριζομένȣ. Grauiter *Plutarch. tom.* II. p. 57. ὅλῳ τῷ μυκτῆρι χρῆσθαι καὶ κατορχεῖσθαι, *totis naribus vti, et inſultare alicui per ſummum ludibrium.* Itemque *Gregor. Nazianz. Tom.* I. 122. μυκτὴρ ὕβριν πνέων, *naris contumeliam ſpirans.* Non defugit *Apoſtolus* ad *Galat.* 6, 7. Θεὸς ȣ̓ μυκτηρίζεται. Sic cumulatiſſima tandem emergit commendatio *Magnanimitatis manſuetudine clementiſſima temperatae*; quae *omnibus benigna* ac *lenis*; *neminem* vnquam *ferocius irritet*; multo minus *proteruius inſultare* geſtiat.

Vſ. 1. למואל) Magno conſenſu tenetur, למואל *Lemouel* non alium eſſe quam *Salomonem.* Adiectus titulus *Regis* hoc ſatis peruincit. Ambigitur interim haud parum, quid in ſinu gerat appellatio iſta. Multi ὑποκοριστικὸν cenſent, ex שלמה *Salomone* deflexum, adiecto nomine Diuino אל *El.* Id minus limpidum. Alii id reſoluunt vel in לָמוֹ־אֵל *ipſis Deus:* vel in לְמוּ־אֵל *Deo ſacer*; ſiue *a Deo ordinatus*: *qui Dei eſt:* mutato *Cholem* in *Schurek.* Ne haec quidem talia, quibus acquieſci queat. Limpidiſſime exibit למואל idem plane ſonans, ex veteri *Lingua*; quod ידידיה *Iedidiah* 2 *Sam.* 12, 25. *Dilectus Dei* quo nomine eum Mater *Bathſhebah* ibi inſigniuiſſe memoratur. Tenerius adhuc, et intimius quid ſpirat *Lemouel*, a *Radice* olim *Hebraea*, quam *promi condi* noſtri *Arabes* nobis reſtituunt למא *vlt. Aleph*, et למה pro למו et למי, quae vnam *ſtirpem*, vnam tenent *Originem.*

Apud *Golium* habes ſub لَمَأَ *iniecta manu rem vniuerſam cepit*; nempe eam *ſibi* vt *peculium ſuum* vindi-

et quid Fili vteri mei? et quid Fili votorum meorum?
vs. 3. Ne dederis mulieribus robor tuum; et vias tuas ex-
pugna-

vindicans. A *conuoluendo* ista potestas, vt *secundaria*, emanauit: nam أشكل exponitur in *Camus.* quasi *conuolutum sibi sumsit.* Eius partic. לְמוֹא مكنون *peculium* designat, et quidem *pretiosissimum*, *quod reconditur*, aut *deponitur* in fidam custodiam: et *foemin.* לְמוֹאה مكنونة *locus vbi aliquid deponitur*, aut *asseruatur.* Hinc iam לְמוֹא־אֵל, et suppresso ex lege *Analogiae* priori *Aleph* לְמוּאֵל signat *carissimum Dei peculium*, siue *eum quem sibi totum vindicauit.* Eadem virtus sororio *Themati* לָמַר لمد subiecta; vnde prono quoque alueo deriues licet לְמוֹ pro לְמוּר; vt עָשׂוֹ *elaboratus*, pro עָשׂוּר, atque alia ad eandem antiquiorem monetam, de qua *Instit. Gram. Reg.* CXXXII. Non abhorret, ipsius *Bathschebae*, sapientissimae mulieris, verba nobis hic cohiberi, quae *Lemueli* sint inscripta, quod Eius *iuuentuti* dirigendae, atque erudiendae, a pientissima Matre concepta sint, ac consignata. Character *Maternae institutionis* toto in *Capite* relucet, quod tenerrimos vbique adfectus spirat, atque sollicitam curam erga hocce dilectissimum pignus; vt *Solio Patris*, quod conscenderat, dignum sese praestaret. *Matris* quoque tantae, atque tam tenerae, omnino existimem esse illam *vxoris consummatae tabellam consummatissimam*, in quam quidquid est luminum, atque ornamentorum, artifice penicillo congestum; experientiam et facundiam sistens *Matronae*, quae et ipsa titulo אשת חיל *mulieris omni virtute praepollentis* meruit decorari.

vs. 3. למחות מלכין) A Themate מחה elegantissima *phrasi* descendit מחי קבל *machina bellica*, *catapulta moenia quatiens*, *euertens*, *delens*; quasi dicas *percussio*, vel *deletio obuii* cuiusque, et *obstantis.* Hoc semel tantum extans *Ezech.* 26, 9. in *obsidione* et *expugnatione Tyri* vberes aperit venas iis, qui *Linguas* tractare callent. Ad eandem rationem conformatum מְחוֹת מַלְכִין *Catapultae Regum*; siue id vocabuli *substantiue* capiatur, quasi *percussiones* et *deletiones Regum*; siue *adiectiue*, vt sit *part. plur. foem.* מְחוֹת, ob *constructionem* commutandum in מְחוֹת a *sing. masc.* מְחֶה *deletor*; pro vt eadem in serie *tormentorum bellicorum* apud *Ezechielem* commemoratur דָּיֵק, eiusdem formae *partic. praes.* designans *pulsatorem*, qui *comminuat* et *contundat*: i. e. arietem κριόν. Sic nascuntur nobis *Expugnatrices Regum*, eorumue *Catapultae*; quae *illecebris* suis *perniciosissimis* omni *machina bellica* potentius *Regum mentes quatere*, atque *a virtute deiicere*, valeant. Nimium, nimium profecto, id expertus *Salomo*, Matris suae monitis haud obsecutus. Omnia iam, pro *Analysi*, limpidissima; et apparet vltro לַמְחוֹת non esse *infin.* in *Hiphh.* pro לְהַמְחוֹת, sed conflatum ex ה *Emphatico*, et *praefixo Lamed*, ex *litera scheuata*, vt assolet, dimissa

pugnatricibus Regum. *vſ.* 4. Ne Regibus! o Lemuel! ne Regibus! potare vinum; et Libratoribus conſiliorum cupiditas

miſſa duplicatione. Caue credas ſanctioni arbitrariae *Rabbinorum*, qua *Emphaſin* in *ſtatum conſtructum* non admitti ſtatuunt. Hoc crebro reuictum, et confutatum. *Emphaſin* hic requirebat praegreſſum לַבְּשִׂים. Non putem quemquam adeo iratis *Muſis* in lucem editum, vt decus et pondus huius *figurae* non extemplo perſentiſcat. Satis quidem ea per ſe lucet; digniſſima tamen eſt, quae et aliunde illuſtretur. Compoſitio ἑλέπολιν formauit, *Helepolin*, *machinam*, *vrbibus expugnandis*, a *Vitruuio* quoque late deſcriptam. Apud *Heſych.* habetur, Ἑλεπόλεις, μηχανήματα, οἱ κριοὶ, ἢ οἱαδήποτε, δι᾽ ὧν αἱ πόλεις καταιροῦνται. Etiam Ἑλέπτολις enunciatum. Apud *Eurip. Iphig. in Aul.* ſic dicta infelix illa *Filia Agamemnonis*, cuius immolatione *Troia* demum *expugnari* potuit. Sed hoc paulo diuerſius: planiſſume idem, quod apud *Plut.* in *Demetrio* p. 902. reperio, vbi illum *Poliorcetem*, *Expugnatorem vrbium*, narrat a *Lamia*, meretrice procaciſſima, plane poſſeſſum fuiſſe; atque propterea *Mulierem* iſtam Ἑλέπολιν *Helepolin* falſe appellitatam; quae ipſum iſtum *Captorem vrbium cepiſſet*, atque *expugnaſſet*. Vſus et *Philo Lib. quod omnis probus liber; p.* 871. Ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην εὔμορφα παιδισκάρια, καὶ φύσει, στώμυλα, δυσὶν ὁρμητηρίοις, ὄψεως κάλλει, καὶ τῇ περὶ λόγους χάριτι, τοὺς δεσπότας πορθοῦντα. Ἑλεπόλεις γὰρ ταῦτά γε ψυχῶν ἀνιδρύτων, καὶ ἀνερματίστων, μηχανημάτων ἁπάντων, ὅσα ἐπ᾽ ἀνατροπῇ τειχῶν κατασκευάζεται, σθεναρώτατα. *Ego ſane vidi ancillas formoſulas, et natura argutulas, duobus incitamentis, venuſtate formae, et gratia ſermonum, dominos ſubuertiſſe. Illae enim ſunt* HELEPOLES ANIMARVM *inſtabilium, et ſine pondere fluctuantium, omnibus machinis, quae ad euerſionem moenium inſtrui ſolent, validiores.* Ad eandem *metaphoram* admiſſa quoque vicina verba πολιορκεῖν *oppugnare;* ἐκπολιορκεῖν *expugnare;* vſu *Latino* hoc ipſum aemulante; quae ſi huc aggerere luberet, longius excurrendum foret. Apud *Arabes* quoque, ambitioſius hic luxuriantes, et *figuras* alias aliis cumulantes, copia talium extat; ſed aut haec ſuffecerint, aut nihil vnquam fuerit ſatis, ad *Helepoles*, ſiue *Catapultas Regum*, commendandas.

vſ. 4. (אל רגר) Vicinum ſubnectitur malum, *vinolentia*. Grauiſſimae dehortationi non parum detrahunt, qui אל *ne* hic pro לא *non* poſitum cenſent, redduntque; *Non* eſt *Regum, O Lemuel, non* eſt *Regum, potare vinum.* Ita quidem ſtruitur לא לכם *non veſtrum eſt*, 2 *Chron.* 20, 17. et alibi. Sed maiori affectu et πάθει noſtrum hocce enunciatum, et אל natiua ſua potentia minime priuandum. Inde exit, *Ne Regibus, o Lemouel, ne regibus!* et *Cocc.* expreſſit: hoc eſt, *abſit Regibus* etc. quod *Iun.* et *Trem.* iam dederunt. Abruptior, et animoſior, ſtructura fraudi fuit. Eſt eiusdem indolis, qua illa, quam *Prov.* 30, 31. et 12, 28. vidimus. שתה *potare* hic ſumi grauiori illo ſenſu, quem apud *Latinos* ſaepe etiam induit, non eſt quod moneam.

piditas temeti. *vſ.* 5. Vt ne potet, et obliuiſcatur ſculpti iuris, et demutet iudicium omnium filiorum oppreſſionis. *vſ.* 6.

1 *Reg.* 16, 9. plene elatum שתה שכור *potans ebrius*, *belluans*.

Moleſtior nodus in vocula אַו; pro qua *Maſora* margini appoſuit אֵי. Hinc plurimi dant, et *principibus*, dicere *vbinam temetum?* Nempe, *abſit vt hoc dicant*. Alii aliter. *Iun.* et *Trem.* dedere, *et principibus deſiderium potus inebriantis*. Cur inde receſſum? aut cur non vltro illuc ab omnibus itum? quum res et Lingua illuc inuitarent non ſolum, ſed impellerent. Dicam. Nimis *Lexicis* adhaeſum; quae ſub אוה *deſiderauit*, *appetiuit*, non exhibebant, quam debuiſſent, propaginem אַו *appetitus*, pro אֵוָה contractam, per *quietem tertiae* ſuppreſſae. Tale eſt גֵו *corpus*, quod omnia *Lexica* ſiſtunt; pro גֵוָה; tale quoque מֵו *aqua* quod exhibere item debuiſſent, ex מֵוָה, pro natura et copia veteris *Linguae Iob.* 9, 30. de quibus in *Inſt. Gramm.* ſub *Reg.* CXXXIV. Ibi quoque a *Maſorethis* ſubſtitutum מֵי, ſiue *vſitatiorem formam* de ſuo largientibus, ſiue *Codicibus* nonnullis *ſcriptionem* hanc praeferentibus. Idem hic eueniſſe ſuſpicor: nam et אַו *appetitum*, *deſiderium* valuiſſe olim, non ambigent, quibus אֵוָה ab אָוָה, cum אַוָה vel אָוָה eadem tenere iura, ex *Analogia* perſpectum. Certe particula אֵי, et productior altera אַיֵה *vbinam*, a *Radice* אָוַי, ſiue אָוָה *flecti*, *inclinari*, proprie; ſecundario, *deſiderare*, *appetere*, *concupiſcere*; ex *Origine* illa indubitata ſonat *flexum*; atque notio *vbinam*, ſic eſt orta, vt *flexus orae* requiratur. Vides quo iure אֵי in *Conſtr.* אֵי *flexum inclinationis* deſignans, hic pro *appetitu* et *inclinatione in temetum* vſurpari potuiſſet; atque inde *Codices* quoque inſidere. Tenuerim interim, quod plurimorum haud dubie MSS. auctoritati innixum אַו, et contendo, ne latum quidem vnguem inde deflectendum; quum *formae* huius *maſcul.* ſoror in *Sacro Codice* aliquoties occurrat, אַוָה ἐπιθυμια, *cupiditas*; quae liquido propagata ab אַו ex אָוַי, a *Themate* priſco אָוַי. Vide modo *Deut.* 12, 15. 20. 21. vbi אַוַּת נַפְשׁ *flexus*, *inclinatio animae*, ſignat *appetitum* illum, quo ad ſententiam huius loci ſuſtinendam et explendam indigemus. Inde reſilire, eſt bona ſua non intelligere; et *Linguam Hebraeam* ſecum anxiis compedibus damnare. ולרוזנים) A *Themate* antiquo רזן, apud *Arabes* aſſeruato, ſignificatione *Librandi*, *librata manu ponderandi*, deſcendiſſe *part. praeſ.* רוֹזֵן *Librator*, *ponderator conſiliorum*; ſupra aliquoties inſinuatum; atque alibi latius adſtructum. Opportune hic *Regibus* additi ipſorum *purpurati*, illi *Libratores*, quorum officium, *pondera* et *momenta* rerum *examinare*, *ad trutinamque exigere*. Hos tam parum quam ipſum Regem *potationibus indulgere*, et אַו שֵׁכָר *cupiditate temeti flagrare*, par eſt, ne dum ſe vino quotidie mergunt, ſalus publica cum ipſis mergatur, atque deflagret. Hoc *vſ. ſeq.* grauiſſime inculcatum.

vſ. 6.

vs. 6. Date temetum calamitoso, et vinum amarulentissime afflictis. *vs.* 7. Bibet, et obliuiscetur lacerae egestatis suae; et

vs. 6. חנו וגו׳) Reluctante serie et ratione אבד *periens, perditus,* hic detortum a multis ad *damnatos, suppliciοque mactandos.* Rectius qui *inopes* et *calamitosos* intellexere; ad illud *Iliad.* ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει. Nempe ad *modici munera Liberi Mordaces diffugiunt sollicitudines:* nemine *grauem militiam* aut *pauperiem crepante;* vt *Horatii* dictat *Lyra Od.* L. 1, 18. alibi quoque sic recinens, *Tu spem reducis mentibus anxiis Viresque; et addis cornua pauperi.* Itemque L. 4. *Od.* 12. de *Cado vini* generosioris, qui *Spes donare nouas largus, amaraque Curarum eluere efficax.* Sed talia, passim obuia, constipare nil attinet. Attinuerit, *Pondus* huius moniti, eiusque *dignitatem,* verbulo exposuisse. Non temere iacta pulcherrima *Gnome;* sed praecedenti arctissime innexa: in eundemque scopum elibrata, non alium admittere potest sensum, quam huncce: *Vos Reges,* et *Regum purpurati, quibus cum reliqua opulentia largissime quoque vina adfluunt; cauete compotationi et luxuriae vos dedatis: sed illam vestram abundantiam recreandis pauperibus,* moeroreque adflictis, *impendite; vt illi modice inde vuescant potius, atque curarum suarum obliuiscantur; quam vt vos hilaria quotidie agitantes, immodicis poculis madescatis: atque curas publicae salutis, vna cum bona mente, submergatis.* Hinc lumen, et sal, pulcherrimi dicti, ad seriem susceptam dignoscere datur. Dignoscitur simul illud *tenerum,* et singularem spirans *affectum,* quod vniuerso huic *Capiti* inesse praemonui. Illustrari haec possent ex sanctione *Mosaica,* qua *Sacerdotibus* in *Sacrario fungentibus vino interdictum.* Visum quoque *Platoni* L. II. de *Republ.* vt *Magistratus* et *Iudices, isto, quo Reipubl. iudiciisque praeessent, anno, vinum omnino non gustarent.* Non tam rigide tamen nostrum hocce praeceptum acceperim: excessum tantummodo damnari autumarim. [Pro לאובד *Gr. Alex. Vulg. Chald.* et *Syr.* legisse videntur לְאֵבֶל. Ex membrorum parallelismo, nexuque cum sequenti versu, admodum sese commendat haec noua lectio. *Vog.*]

vs. 7. ישתה וגו׳) A tenerrimo quoque affectu profecta subsumtio; *Bibet* ille, *et obliuiscetur lacerae suae paupertatis:* vel, si mauis, *bibat* ille, *et obliuiscatur* etc. Id dicit sapiens Matrona: *Concedo equidem* illis, *quibus ob acerbitatem fortunae aduersae vita vix vitalis est, vt hisce Regum ac virorum principum,* quibus talium solandorum cura incumbit, *congiariis largioribus, se longiuscule inuitent; vt mordaces pellantur sollicitudines, et anxia pectora respirent: ast Regibus ipsis, ac Libratoribus consiliorum Regni, haud permitto, vt vnquam vino liberius indulgeant; multo minus, vt se mutuis poculis deponant: quippe qui pro Salute publica quotidie excubare debeant, atque arduae stationi perpetuo inuigilare.*

et calamitatis suae non recordabitur amplius. *vs.* 8. Laxa os tuum pro muto, *praeligato*; ad litem omnium eorum qui vicaria ope indigent. *vs.* 9. Laxa os tuum, iudicato rigorem iustitiae; et litem pauperis, atque egeni. *vs.* 10. Mulierem strenuam quis reperiet? longinquum prae gemmis

vs. 8. (פתח וגו׳) Teneritudinis plenae iterum formulae, et delibatissimus flos leposque sermonis. Prima *Phrasis*, *Laxa os tuum praeligato*, i. e. *illi*, *cui os praeclusum*, *promtum strenuumque praesta patrocinium*. אלם secundum *Originem* valuisse *ligauit*, *religauit*, atque inde אלם *mutum* dictum, cui *lingua* quasi *ligata*, iam ab aliis obseruatum. פתח ad *aperiendi* notionem peruenisse a *laxatione*, etiam satis compertum. Sic in *Gnome* ponderosissima pulcher enitet lusus. Non aeque lucet, quid altera *Phrasis* in sinu ferat: nam nuspiam alibi reperitur illud בני חלוף. Fluctuatio hinc coorta haud leuis. Lexica *Radici* חלף subiiciunt ferme geminam vim, alteram *pertranseundi*, alteram *permutandi*: est etiam vbi *exscindi* dederint multi. Hinc quisque suo pro ingenio aliquid exsculpere conati. *Merc.* a nouissimo illo dedit *Filios excisionis*, i. e. בני מות *filios mortis; qui periclitantur damnari*. *Cocc.* *Filii decessionis*; vel *quibus imminet abire*. Alii aliter. Mihi succurrit olim, quod nec nunc displicet בני חלוף esse *periphrasin Orphanorum*, quibus haud dubie hic praecipuum ius est: quum inter *mutos* illos, quibus *os praeligatum*, primum teneant locum. Hanc peculiarem vim suggessit mihi *Formula* solennis apud *Arabes* חלף אלה خلف الله عليك עליך *vicem tibi praestet Deus*; nec non كان الله خليفة والدك *sit Deus vicarius* vel *successor patris tui*, qua *genitore orbatos* solent alloqui, atque alleuare, *Deum* ipsis *Patrem* apprecantes. Sic nascerentur, *Filii vicis*; quibus *vicarium* siue *vices excepturum* comprecamur *Deum*; quales *Orphani viduaeque* praesertim. Videtur *Phrasis* esse, ingenio et Maternae teneritudini *Bathshebae* nostrae apprime conueniens. *R. Salom.* etiam *pupillos* intelligens, frigidius eos dictos censet, quasi *quorum auxilium omne praeteriit*.

vs. 10. (אשת וגו׳) Pulcherrima suscipitur tela, duobus et viginti Versibus ad *Alphabeti* literas totidem decurrens; qua pertexuntur, et omni lumine ac flore orationis depinguntur laudes, ac virtutes, quibus *Matrem-familias* dotatam vult sapiens Matrona: Filio inculcans, quid in thori socia circumspicienda sequendum haberet. Non erat, cur *Bathshebae* splendidum hoc peplum, muliebrem certe prudentiam, cum arte et experientia coniunctam, omni Versiculo praeferens, detraheretur, atque *Salomoni* in manus traderetur. Omnino idem *Character*, qui in praegressis tam signate eluxit, in hisce quoque resplendet. Sermo quidem floridus, sed non aeque sublimis, ac profundus, quam *Salomonaeus* ille. Gemmulam statim lectissimam

mis politissimis pretium eius. *vs.* 11. Confidit in ea securum cor mariti eius; qui quidem spolio haud egebit. *vs.* 12. Confouet ei bonum; et non malum; cunctis vitae suae diebus. *vs.* 13. Tractat lanam et linum; incumbitque

simam praebet phrasis רחוק *longinquum pretium eius prae monilibus politissimis.* Id sonare פנינים, supra ostendi. *Boch.* noster *margaritas* signari censens, illuc quoque traxit *longinquum pretium*, quasi ad *distantiam* respiceretur sinus *Persici*, vbi earum *sedes* et *vrinatio* celebratissima. Eodem iure dixisset, alludi ad *profunda maris*, vnde summo periculo et labore erui debent. Tenendum omnino, quod ministrant iucundae phrases قريب الغدر *propinquus pretio*, pro *facillime coemendus*, et بعيد الغدر *Longinquus pretio*; pro *difficillime comparandus; ad quod* vel *magnae opes* ac *facultates vix ac ne vix* quidem *pertingere* queant. Huc *Cocc.* quoque collineabat, dans, *longe supra carbunculos pretium eius.*

vs. 11. (בטח וגו') De verbo בטח *secure recumbere* tanquam *in planitie*, supra copiose actum. שלל *spolium*, venuste designat *lucra* vndique *conquisita*, ac *conuecta*; quae sint tanquam *praedae opimae*, quibus domus, cui talis mulier praeest, ditatur.

vs. 12. (גמלתהו וגו') Minus commodum et erectum, quod reddi solet: *Rependit ei bonum et non malum.* Erectius et commodius *Cocc.* *Cumulate afficit eum bono, et non malo.* Istud *cumulare*, quod Docto Viro adblanditum ex coniectura, ex auctoritate *Dialecti* valet *fouere*, *confouere.* Redi ad *Cap.* 3, 30. supra. Hinc suauissima figura, *Fouet ei bonum, et minime malum.* Sic semper resoluenda ista repetitio contrarii; ac proinde nihil in ea tautologi; aut superuacui. Isto neruo auctum illud, יבנה ולא יהרס *aedificabit, et minime destruet;* aliaque eiusdem formae. Est *figuratio*, qua multum delectatus *Homerus.*

vs. 13. (דרשה וגו') Exquisite locatum verbum דרש; non iam sonans *quaerit*, sed *studiose tractat*, et *exercet:* a primario significatu *terendi*, vnde *vestigationem* et *inquisitionem* subsumsit *metonymia;* sic tamen vt et alii vsus secundarii inde emanarint. Penus Arabum, cum alia Veteris Linguae copia, nobis sistit *studiose legere* librum, *tractare* et *exercere disciplinam* quamcunque, aut *artem:* vnde دراسة דרשה est *exercitium*, siue *exercitatio.* Hoc clarum. Obscurior constructio postremi coli; quod per *Ellipsin* extulit *Pagnin.* *Operatur secundum voluntatem* manibus suis: quasi בכפיה. Ita fere LXX Εποιησεν ευχρηστα ταις χερσιν αυτης. His חפץ est, *quod oblectare queat;* aliquid *scitum:* vt *Prov.* 8, 11. Non patitur id natura *syntaxeos.* Non valde aptum quoque quod *Vulgat.* *Operatur consilio manuum suarum*, vt nec quod alii dedere, *operatur in voluntate manuum suarum.* Commodissime Belgi, *Operatur* cum *lubentia manuum suarum.* עשה absolute; *elaborare opus; incumbere ei;* ab *operiendo* ansa ducta: vnde

que propensa manuum oblectatione. *vs.* 14. Est velut naues mercatoris; e loginqua terra intrare facit suum victum. *vs.* 15. Surgitque dum adhuc nox est; atque carpturam

vnde עשו *Esauo* nomen *Operti pilis* inditum. חפץ *inclinatio flexa* et *propensa* in aliquid; atque *lubentia*, itemque *oblectatio*. Pulchre *manibus diligentissimis* attribuitur *lubentia* cum *oblectatione*, et per *oblectationem* sese animans. Inde nemo styli peritus resiluerit.

vs. 14. היתה וגו') Paulo audacior, sed appositissima, et ditissima, vt sic dicam, figura: *est tanquam naues mercatoris*. Innuitur *negotiosa* et *laboriosa cura*; qua lucro honesto sibi identidem comportando et construendo incumbit; haud secus ac *mercator*, qui *naues* quaquauersum *dimittit*, atque πλοῦν *quotannis*, vel *quotuicibus*, *mari committit*; vt auctior ditiorque κατάπλους domum reuehatur. אני et אניות *naues* designat *maturis anni temporibus euntes* et *redeuntes* cum *mercimoniis*: ab אנה *vlt. quiesc.* pro אני *maturus fuit*: de quo supra *Cap.* 12, 21. Hoc sensu vtrumque se offert 1 *Reg.* 9, 26. 27. et 10, 11. vbi etiam reperias verbum הביא *redire fecit* ad κατάπλουν applicitum, simul inferens, *prouentum* inde *redundantem*, qui tanquam in *portum domumue intret*. תבואה. Huc fertur illud *e longinquo redire facit victum suum*. Est *metaphora Allegorica*, qua nihil dignius vberiusque cogitari possit.

vs. 15. ותקם וגו') Vigilantia laudatur, qua bene mane famulae turbae *demensa* ac *pensa* quotidiana curat, ac diuidit, strenua. Materfamilias. טרף ab omnibus refertur ad *cibum*, quem *suismet manibus distribuat*: quod est *demensum*. Eodem quoque a multis reducitur sequens חק item pro *demenso* veniens nonnunquam. Perpulchre supra *Cap.* 30, 8. הטריפני לחם חקי *carpendum mihi praebe panem demensi mei*. Consimiliter טרף alias fere *praedam* signans et *laniationem*, pro *cibatu* venit *Ps* 111, 5. יתן טרף ליראיו *dat cibum reuerentibus sui*: et *Mal.* 3, 10. *Adducite decimas in thesaurum*, vt sit טרף בביתי *cibatus mea in domo*. Argutius tamen videtur, quod טרף ita sumtum referatur ad *seruos*; et חק ad *seruas*; atque in vtriusque sexus *cibariis* aliquid discriminis quaeratur. *Geiero* illuc quoque progresso, vt *cibum domus* extendat ad *bruta*; *equos*, *camelos*, *boues*, *asinos*, *anseres*, *gallinas* etc. Subiecit idem Vir Doctus, non absurde חק cum *Merc.* aliisque referri posse ad *pensum operis peragendi*: vt *Exod.* 5, 14. *Quare non absoluistis* חקכם *pensum vestrum in lateribus formandis?* Id multis partibus praetulerim; quin et prius membrum illuc reducendum suspicor. Mirabuntur, quibus ex Lexicis nil innotuit hactenus sub hac forma, praeter *laniationem*, *praedam* et *cibum*: sed mirari desinent, si horum omnium *Originem* exposuero sitam in *carptura*, quae etiam in *Lexicis* multis comparet, sed a *latere*, et vt *secundaria*, quum sit *primaria*; vnde *laniare*, *dilacerare*, *discerpere*, et reliqui vsus promanarint. Vniuersa *Radix* penitius cognoscetur collato

collato Arabum طَرَفَ טרף *carpsit.* Inde speciatim *secundario* adscita vis *depascendi extremitates teneras:* atque inde طَرِيفٌ טריף *carptum* inualuit pro *recenter decerpto* potissimum; vsu, vt fit, ad *omne recens*, *tenerum*, *tenera* et *recenti mollitie gratum*, dimisso. Hinc *intransitiuum* illud subnatum طَرُفَ טָרֹף, quod apud *Golium* exponitur, *noua* et *recens fuit res;* quasi *modo carpta.* Elucet quid sit *Gen.* 8, 11. עלה זית טרף *summus ramus oliuae carptus;* vel potius *carptura: tenera* nempe illa, et *recentior*, e *cacumine arboris.* עָלֶה *scandens, adscendens*, ex *part. praes.* non notat *folium*, quod in *Lexica* irrepsit; sed *ramum scansorem* vi *radicis* et *formae* suae consignat: illum nempe in quo *vigor crescendi*, seque *altius identidem exerendi*, residet. Huius *tenerrimi ramuli extremitatem decerptam* attulit Columba; nomine טרף *carpturae* eleganter expressam. Idem adspectus *Ezech.* 17, 9. vbi verto, *carpturae germinationis eius arescent:* i. e. *tenerae* illae et *recentes extremitates* in quibus *vis crescendi* se exerit. Eadem *carptura tenera, mollis, recens*, admirabilem gratiam refundit *Ps.* 111, 5. *Praebet* טרף *reuerentibus sui.* Multi *praedam;* plerique *escam*, *cibum* per *metaphoram;* pro quibus nunc *carpturam* istam substitui cum designatione *pabuli teneri*, et *recentis*, eoque *gratissimi*, nemo improbauerit. Consimilis *carptura* dignitatem addit *Mal.* 3, 10. atque iucundam ministrat figurationem *Prov.* 30, 8. in הטריפני לחם חקי *carpendum mibi praebe panem demensi mei: sit panis mihi meus quotidianus grata* semper *carptura.* Hoc compendii faciendi causa huc remissum, illuc immitti velim. Apparet iam, *carpturam* pro *pabulo* et *nutrimento quotidiano* etiam nostra in *Gnome* esse satis commodam; sed tamen in medium ferre sustineo, inuitante Lingua, sensum huic sedi non minus aptum, vt *carptura* intelligatur *lanae*, siue *vellera* illa, de quibus venustissime *Catull. Nupt. Pel.* et *Thet. vs.* 310. *Aeternumque manus carpebant rite laborem: Laeua colum molli lana retinebat amictum; Dextera tum leuiter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono in pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum* — *Ante pedes autem* CANDENTIS MOLLIA LANAE VELLERA *virgati custodibant calathisci.* Lanificia ancillarum respexisse *Bathshebam*, plerique agnoscunt in posteriore colo; vbi *pensum* illud חק illuc certe pronissimum. Agnouissent in priori quoque, si *carpturam* prae oculis manibusque habuissent; quam pulchre concinere cum *pensis lanificarum* manifestum. Huc in nostra *carptura* iam collineatum, suadet, quod praecessit, *surgitque quum adhuc nox est.* Id recta fertur ad *diligentiam antelucanam*, qua Matronae vetusti orbis solebant *lanificia vrgere, ancillarum turba circumfusae; vellera cuique sua*, ac *pensa assignantes;* quin et suo omnes exemplo prouocantes; vt *vs.* 12. insinuatum. Sic *Lucretiam* inter *lucubrantes ancillas* induxit *Liu.* 1, 57. Multi in hac scena ad ornanda Poetae. Plus dignitatis, ni vehementer fallor, hoc habet; quam si *cibaria familiae suae distribuere* concipiatur nostra Matrona. Sed libera sunto iudicia, atque suo in sensu quemque abundare patiamur.

X 4 *vs.* 16.

pturam dat suae familiae; et pensum suis puellis. *vs.* 16. Destinat agrum, eundemque comparat; de fructu manuum suarum plantat vineam. *vs.* 17. Accingit fortitudine lumbos

vs. 16. (זממה וגו׳) Certissimum firmamentum domus apud priscos erat *Lanificium; vestiumque textura ac confectio:* et super his, strenue a matre-familias intus exercitis, spes opesque ferme suas fundabant. Apud *Plin.* H. N. L. 8, 18. extat, *Lanam cum colo et fuso Tanaquilis, quae eadem Caia Caecilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, auctor est Varro; factamque ab ea togam regiam vndulatam* etc. *Inde factum, vt nubentes virgines comitaretur colus comta, fususque cum stamine.* Iterum L. 29, 2. *Lanae auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes a nubentibus ea cingi iubentes.* Res abunde nota. Omitti tamen hic nequit insignis locus *Colum. Praef.* L. 12. de R. R. *Apud Graecos, et mox apud Romanos, vsque ad Patrum nostrorum memoriam, fere domesticus labor* MATRONALIS *fuit* etc. *Erat enim summa reuerentia, cum concordia et diligentia mista, flagrabatque mulier pulcherrima aemulatione, studens* NEGOTIA *viri cura sua* MAIORA *atque* MELIORA *reddere* etc. *In commune conspirabatur, vt cum forensibus negotiis viri matronalis sedulitas et industria rationem parem faceret. Itaque nec villici* quidem, *aut villicae magna erat opera, cum ipsi Domini* (i. e. vxor aeque ac maritus) *quotidie negotia sua reuiserent, atque administrarent. Nunc vero cum pleraeque sic luxu et inertia diffluant, vt ne* LANIFICII *quidem* CVRAM *suscipere dignentur, sed* DOMI CONFECTAS *vestes fastidio habeant, peruersaque cupidine pretiosiores alias a viris pelliciant, quae grandi pecunia et totis pene censibus rediumntur; nihil mirum est, easdem ruris et instrumentorum agrestium cura grauari, sordidissimumque negotium ducere, paucorum dierum tempus in villa morari.* Habes amplissimum Commentarium in hunc Versum et seq. cum nexu simul praecedentis: atque *Matronalis* illius *sedulitatis, industriae,* ac *diligentiae,* specimen absolutissimum; quam suo tempore non *exoleuisse* solum, sed et *occidisse* ibidem conquestus grauis auctor. זממה *destinat,* hic eleganter locatum, ex *illo studio,* quod laudabat *Colum.* quo *negotia viri cura sua maiora* ac *meliora reddere flagrat.* Illa ergo *strenua mater-familias* in *re* adhuc *tenui,* si forte, *lanificio* suo *affixa,* iam tum *destinat agrum;* atque *quaestu crescente eundem* sibi *comparat:* quin et eo rem familiarem prouehit, vt *de fructu manuum suarum plantet vineam;* vnde *vberrimum lucrum* redundare solebat. Insubida est Crisis *Masor.*, quae pro נטעה *plantet illa,* subiicit נטע *ille plantat,* qui sit vel *maritus,* vel et *mercenarius* aliquis, quod mos non sit mulierem vineas plantare. Quasi vero mulier non *plantet,* quae *plantari* curet. Insinuatur simul eam *suam sibi villicam praestare,* et *cum marito quotidie sua reuisere atque administrare negotia;* vt modo ex *Colum.* allatum.

vs. 17. (חגרה וגו׳) Ad *industriam indefessam,* qua *paria facere viro* anni-

bos ſuos; et neruat ſua brachia. *vſ.* 18. Guſtat bonam eſſe negotiationem ſuam; non extinguitur nocte lucerna eius. *vſ.* 19. Manus ſuas admouet colui; et palmis ſuis tractat

annititur, inculcandam *Phraſeologia* conformata. Hinc *ſuccincti* illi *lumbi*, qui *viris fortibus* et *ſtrenuis* praecipue competunt. Hinc et, *roborare brachia:* proprie νευρȣν *neruare.* Monui iam *Iob.* 4, 4. quorſum remitto.

vſ. 18. (טעמה וגו') Iucunda dictio, *guſtat bonam eſſe negotiationem ſuam.* טעם *guſtare;* a Veteri *guo*, quod a *Graeco* γευειν propagatum. Eadem elegantia γευσασθαι ſaepe valet *cum ſuauitate percipere* et *perſentire.* A *mulſu, permulſu*, id verbi ductum. Eadem Origo τȣ טעם طعم. Alterum טוב *bonus*, primario *vberem* deſignauit. סחר *negotiatio* appoſitam praebet *figurationem ſedulitatis* et *induſtriae*, qua *rei ſtabiliendae* et *amplificandae* toto pectore incumbitur, per *lanificia* et *latificia* ad *agros*, et *vineas*, procedendo, atque *latifundia* ſua identidem extendendo. Ad illud *ſtudium*, ſeſe *labore* ipſo *recreans, animansque*, referri quoque videtur, quod ſubſeritur; *non extinguitur nocte lampas eius.* Hoc *Prouerbialiter* putem vſurpatum fuiſſe, pro *aſſiduum*, atque adeo *affixum* eſſe *operi ſuo;* idque *dies ac noctes vrgere.* Sic redimus ad id quod *Pſ.* 127, 2. vocatur משכימי קום מאחרי שבת *ſummo mane ſurgentes, et tardiſſime cubitum euntes;* quorum *lampadem* rite dixeris *nunquam* extingui.

vſ. 19. (ידיה וגו') Duo vocabula *artis lanificae* hic adhibita, circa quae, quod nuſpiam alibi, iſto quidem vſu, occurrant, non potuit non fluctuari; כישור et פלך *verticillum* et *fuſus*, ſecundum plurimos; aliis *verticillum* et *colus;* aliis denique *colus* et *fuſus;* qui ordo commodior. Variatur quoque in *Etymo* conſtituendo. Eis immorari haud lubet. Dabo tantum, quod natura rei, et vocum ipſarum virtus exigere videtur. *Colus* et *fuſus* naturalem habent ordinem, atque hac in materia ſemper coniungi ſolent. כישור *colus* dicta a כשר *necti in orbem, circumnecti in globum;* quod eſt كثّر et كثر ſua in *Origine.* Inde כישור *colus*, cui *lana apte circumnectitur*, vt *fila* commode *deduci* queant. Hoc ſupra *Catullo* erat, *Laeua colum molli lana retinebat amictum.* Alterum פלך *fuſum* denotare, ambigere non patitur vſus etiamnum vigens *Dialecti Arabicae;* vbi فلكة المغزل פלכה, eſt *orbiculus netorius*, cum *maſc. collectiuo*, فلك פלך, ita dictus, vt monet *Gieuhar. a circumuolutione eius*, *ſiue gyratione.* Nempe Thema فلك פלך eiusque V. ſpecies تفلك exponitur ab eodem *circumuolutus*, *in orbem actus fuit.* Inde idem hocce فلك *orbem coeleſtem* per excellentiam, a *circumuolutione gyrante:* nec non *tractum rotundiorem*, ſiue *gyrantem terrae* ſignat; qui et *Hebraeis* cognitus ſub ſuo פלך, vt *Neh.* 3, 9. 12. 14. 17. etc. vbi LXX περιχωρον ſatis commode. Haec dubitationem

tractat fusum. *vs.* 20. Palmam suam expandit pauperi; et manus suas laxat egeno. *vs.* 21. Non timet familiae a niue;

omnem perimunt. *Orbem rotatum fusi* cernas iterum in *Catulliano* Versu: *Libratum tereti versabat turbine fusum.* *Turbo*, est *circumactio*, siue *gyratio rotata*, qualis in *fuso versando* vsui venit. *Albinov. Eleg.* I. 164. *Hanc lucem celeri turbine Parca neat.* Ad *coli* et *fusi* ordinem huncce, et simul munia, elibratae quoque phrases, *mittit manus ad colum*; id est, *manibus prendit* ac *retinet*: nec non, *palmae tractant fusum*; id est, *digitis leniter curuatis fusum exercent.* Numerus *Pluralis* dignitati orationis datus.

vs. 20. (כפה רגר) Remouetur suspicio sordium ab ea, quae nimis attenta videri posset ad rem: atque *manus* illae *colus* et *fusi* retinentissimae, *neutiquam* tamen *tenaces* dicuntur, sed *in liberalitatem* erga *pauperes* perpetuo promtae atque expansae. Delectus phrasium ex Versione satis dilucet.

vs. 21. (לא רגר) Insignis character, qui plus in recessu habet, quam prima frons offert. Eum illustrabit docta Magni *Casauboni* obseruatio; ad *Athen.* L. 3, 1. vbi laudatur *Prouerbium* vetus *Graecorum*, Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι τὰν χλαῖναν ὕφαινε. *Cucumim rodens o mulier! laenam texito. Admonebantur*, inquit, *hoc dicto mulieres, quarum opera vestes olim confectae*, vt *quum sit maturus* ὁ σικυὸς (media aestate scilicet) *de hyeme cogitent, et de parandis familiae vestibus hybernis, cuiusmodi* χλαῖνα *Laena.* Certe apud *Hesych.* χλαῖνα est ἱμάτιον χειμερινὸν *vestimentum hybernum:* atque inde *Laenam*, omisso priori elemento, in *Latium* commigrasse, haud absimile vero. Est autem *Laena* teste *Seruio*, ad 4. *Aen. duplex toga*; siue vt *Varr.* L. 4. de *Ling. Lat.* loquitur *duarum togarum instar.* Apud *Non. Marc.* de *Gen. Vestim.* habemus, *Laena vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur. Virg. Aen.* 4. *Tyrioque ardebat murice laena.* Tradidi clauim huius Versiculi; quae ducit ad sedulam diligentiam et industriam nostrae Matris-familias, media adhuc aestate, iam *insudantis* contexendis *vestibus hybernis.* Huc palam fertur illud, *non timet a niue:* parata habet, quibus vel *acerrimum frigus* a se, et familia sua, defendat. Eodem quoque tendit, לבוש שנים. Id verti video ab aliis, *domus vestita duplicibus indumentis:* ab aliis *coccino:* et sunt, qui in deliberationem mittant, an non שנים verum sit *singulare* auctum per *Mem*; vt in חכם aliisque; quia reperiebant שָׁנִי pro *cocco*, siue *coccineo panno*, plerumque efferri. Haec nauci non sunt. שָׁנִי, eiusque *plurale* שָׁנִים *contractum* pro שְׁנַיִם; notat *bis tincta, dibapha*; quae *purpuram, muricem, coccum*, cuncta ex aequo amplectitur, quum fucum profundius saturiusque biberunt. Hic *color* quia *pretiosior*, et ad frigus depellendum non directe necessarius, hic minus quadrare videtur multis: *duplices vestes* propterea praeferentibus; id est, *fartas* probe, et *suffultas.* Id rectius, quam quod alii nobis in duplici veste obtru-

a niue; quin tota familia eius veſtita eſt dibapho. *vſ.* 22. Stragulas facit ſibi; byſſus et purpura indumentum eius. *vſ.* 23. Notus in portis eius maritus; quippe qui ſedet cum Senioribus terrae. *vſ.* 24. Sindonem facit, et diuendit; et

obtrudunt *aeſtiuam* alteram, alteram *hyemalem.* Hoc quidem merum frigus ſpiraret. Ego ad iſtam vertendi rationem de *Laenis* cogitandum arbitrer; quae *duarum togarum inſtar* habent; vt ex *Varrone* vidimus. Malo tamen cum *Cocc. dibapha*, non illa *pretioſiora*, et Regalia; non etiam de quibus modo Poeta *Tyrioque ardebat murice laena.* Sed vel *conchyliata*, vel *coccinata:* quamuis et *purpurae* fuerint *pelagiae*, quarum plura genera indicat *Plin. H. N.* 9: 27. *pabulo et ſolo diſcreta Lutenſe, putri limo, et Algenſe, enutritum alga; viliſſimum* etc. etc. Ita qui grauiſſimus videbatur ſcrupulus, amotus. Reſtat leuior alter, *colorem nil facere ad frigus:* recte: ſed *laenas* plerumque *coccineas* fuiſſe, veriſimile. *Res* tamen *veſtiaria Hebraeorum* nec nobis ita introſpecta, vt quicquam aſſeueratum velimus. In *Laenas* interim digitum intendi, dubio putem exemtum.

vſ. 22. מרבדים וגו') Creſcit opulentia domus tam diligenter adminiſtratae. De vocabulo rariore מרבדים aliquid commonui ad *Cap.* 7, 16. produxique ex coniectura *ſtragulam veſtem, fimbriis ſplendentibus variegatam.* Splendidior certe paratus hic pingitur fortunarum vsque et vsque affluentium. Illuc quoque *byſſus torta*, et *purpura*, iam vera illa, et pretioſior, collineant.

vſ. 23. נודע וגו') Cum opibus aggreſcit dignitas, accreſcunt honores domus. Hinc iam ſubiicitur *Vir notus in Portis;* inter iudices allectus; *ſedens cum vrbis Proceribus.* Tenue eſt, quod *Iarchius* traxerit ad *Virum veſtibus purpureis diſtinctum* ac *conſpicuum inter alios Senatores.* Non etiam ſatis connexum quod *Merc.* propoſuit; *ad laudem huius mulieris pertinere, quod non ipſa ſolum praeſtet virtute; ſed et maritum habeat itidem nobilem, ac dignitate conſpicuum.* Id quidem verum, ſed preſſius quid requirit ſeries, vnde liquet ſpectari *incrementa fortunarum* ſimul et *dignitatum;* hanc in *domum* vndique confluentium.

vſ. 24. סדין וגו') Aptiſſima clauſula *lanificia lanificiis* complens, ac cumulans, ad filum *vſ.* 13. 14. Vocabulum סדין vnde *Graeci* σινδόνα *ſindonem* inuenerunt, deſcendit a veteri *Themate* סדן سدن *laxauit* veſtem, velum, etc. *Gieuh. Verbum* סדן eſt *laxauit* aliquis *veſtem, aut velum, vt et* סדל, *quum illud pendulum demittit.* Eius II. *ſpecies* in *Hamaſa* quoque occurrit: *Per Dominum Caäba cui laxatum praepanditur velum.* Intelligit *Aedem Meccanam*, cuius *Aedituus* κατ᾽ ἐξοχὴν סודן سَادِنٌ *laxator veli* appellitatus. Per *geminatam* ſecundae etiam סַדָּן سَدَّانٌ efferas licet. Ad legem *Dageſſatam*, pro סְדִין quoque סִדִּין et סִדּוֹן *Siddon* enunciaſſe

et cingulum tradit negotiatori *Phoenicio.* vſ. 25. Decus et Sanctimonia indumentum eius; et ridet diem poſterum. vſ. 26. Os ſuum aperit cum ſapientia, et lex pietatis vberantis

ciaſſe ſuſpicor *Phoenices;* atque inde σινδονα in *Graecum* traieciſſe cum *Cananaeis* illis *mercatoribus.* Reliqua diſcuſſione vocabuli ſuperſedeo, quod otium hic fecerit mihi Cl. *Schroederus* meus, in enucleato opere de *Veſt. Mul. Hebr. Cap.* 19. quorſum remitto. Ibi ad *pag.* 358. locum hunc attigens, rite obſeruat, *Interulam lineam ad talos demiſſam* hic cum *cingulo*, ſiue *Zona*, item *linea*, et artificioſe contexta, componi, ac *ſynthesin* efficere. Quod eam *ſynthesin diuendere* dicatur, et *tradere Cananitae*, id eſt, *mercatori Phoenicio*, in *Aegyptum*, aliasque in oras, auehendam, vbi *Sacerdotes* toti *linigeri*, ad pretium pertinet, et ad lucrum inde affatim redundans.

vſ. 25. (עוז וגו') Diuitiae ferme fomenta ſunt et irritamenta ſuperbiae, luxuriae, aliarumque peſtium. Ab his ſe afflari non patitur noſtra Matrona. Quae ampliſſimas opes, et magnificam veſtem, ac ſupellectilem parat, ac conſtruit; inde tamen non inſoleſcit, neque altos gerens ſpiritus talibus ornamentis praefulgere cupit: ſed modeſtiam ac virtutem vera ſua ornamenta cenſet, atque decora nunquam peritura. Hoc inculcat floſculus delibatus, *decus et ſanctimonia indumentum eius.* עז *virtus*, *robur addens inuictum*, et *decus immortale.* הדר κυδος *gloria, magnificentia, maieſtas, ex virtute refulgens: ipſa ſanctimonia*, ſiue *maieſtas ſacroſancta et inuiolabilis.* Plenius *Pſ.* 110, 3. הדרי קדש *magnificentiae*, ſiue *magnificentiſſima ornamenta ſanctitatis.* Vide etiem *Pſ.* 29, 2. et 96, 9. Adde *Ezech.* 16, 14. vbi item attenditur *ſanctimonia*, qua populus *Iſraeliticus* a Deo prae aliis gentibus condecoratus. Haec *ornamenta* non rodit *tinea*, non terit *dies*, non pro ſpolio auehit *vecticularius:* ſed immortali ſemper honore vigent ac florent. Hoc adſpectu ſubſeritur, *Ridetque diem poſterum;* nempe *illum*, qui *mortalia cuncta torrente fluxu aufert* et *eripit.*

vſ. 26. (פיה וגו') Continuatur deſcriptio *eminentis Pietatis*, ac *Religionis.* Eius duo ſigna ſimul et ſignacula. Prius, *Os ſuum aperit in ſapientia.* Procul ab ea repulſum, quicquid eſt *inſipidi*, aut *nugatorii ſermonis.* Cuncta verba ſua *freno Prudentiae* et *Sapientiae temperare* callet; nihil vt *futile, temerarium, praeceps ex ore emittat.* Altius adhuc adſcendit, *Lex pietatis vberantis ſuper lingua Eius.* Non *ſibi* ſolum, ſed et *ſuis*, *omnibusque* adeo, quibus propius eam accedere datur, *ſapit; monita*, et *praecepta*, *Religionis* ac *Pietatis* principiis imbuta, cunctis prudenter impertiens. Non eſt cur ad *beneficentiam* ac *liberalitatem*, reſtringatur, cum חסד *vbertas* proprie, omnia *officia pietatis*, erga *Deum*, erga *homines* ditione ſua complectatur. Res nota, et certa, vel ex *Hoſ.* 6, 6. חסד חפצתי ולא זבח *Pietate delector et non ſacrificio.*

vſ. 27.

rantis super lingua eius. *vs.* 27. Nitida acie speculatur familiae suae gressus; panemque pigritiae haud comedit. *vs.* 28. Stant Filii eius, atque beatam eam praedicant; vir eius; et splendide concelebrat eam. *vs.* 29. Quam plurimae Filiarum virtutem strenuam exercuere: Tu vero vniuersas

vs. 27. צופיה וגו') Concinna omnibus praegressis imponitur coronis; atque completur imago *Matrisfamilias* consummatae, quae vigili oculo cuncta obit, lustrat, penetrat, atque hinc *virtutem domesticorum* suorum *acuit*; illinc *vitia* omnia notat, castigat, confundit. Hoc valet formula, *speculatur itiones domus suae.* צפה est *speculari nitida acie, intensissimo* et *acutissimo oculo lustrare;* vt supra visum. הליכות πορείαι *itiones, gressus, incessus* ad dextram, ad sinistram, se praebentes, *studia* signant, vel *bona,* vel *mala.* בית *domus,* vniuersam amplectitur *familiam;* ac praesertim *liberos,* eorumque *educationem* sanctiorem. His muniis perpetuo vacans, his officiis incumbens, ad *castae domus disciplinam* sanciendam; *non edit* sane לחם עצלות *pagnem pigritiae,* vel *ignauiae,* quae se *curis absoluere* gestit; sed prouinciam suam omni ex parte ornat, et coronat. עצל *piger* proprie *tortipes;* indeque porro *tardator, deses;* trahens simul vim *delicatae mollitiei,* cui se sexus debilior, praesertim in gremio opulentiae, ferme dedere solet. Conferri velim geminum characterem עצל *desidis,* supra *Cap.* 26, 14. 15. consignatum, vt penitius vis formulae, *comedere panem desidiae,* introspiciatur.

vs. 28. קמו וגו') *Praedicant Matrem, eamque beatissimam promulgant, Filii* omni *virtute* ac *dignitate florentes.* Sic capio verbum קמו *surgunt,* vel potius ex vsu crebro, *stant, vigent, eminent* in Ciuitate, in Ecclesia, atque *quam* habuerint *Magistram,* etiam *dum tacent, clamant,* et *praecones agunt laudum maternarum.* Par ratio in *Maritus eius stat,* per eam *floret, eandemque* concelebrat; hoc est, *ostendit eam omnium concelebratione esse dignissimam.* Simili *figura* enunciatum supra *Cap.* 15, 20. *Stolidus hominis contemnit matrem suam,* pro *in contemtum publicum adducit, atque infamat.*

vs. 29. רבות וגו') Acclamatio honorificentissima. Tο בנות *Filiae, puellae,* hic blandiore compellatione signat *Mulieres,* et quidem *nuptas:* vt *Gen.* 30, 13. רבות בנות non sunt *multae filiae;* sed *multae filiarum;* quod gratiosius, et gratulationi huic accommodatius; *enimuero spissae filiarum,* siue *numerus* haud *infrequens bonarum mulierum* etc. עשה חיל est vel *parare diuitias, copiasue;* vt *Deut.* 8, 17. 18. etc. vel *strenue se gerere, fortia facinora facere; Ps.* 108, 14. vel *virtutem praestare* et *exercere,* vnde אשת חיל *Mulier strenua atque omni virtute exornata:* vt supra *vs.* 10. Nihil non horum quadrat; praecipue tamen posterius. *Virtus* a *Viribus* dicta *Latinis.* At *Graecis* ἀπὸ τȣ ἀρειν, quod est *aptum esse,* placuit ἀρετη.

ſas exſuperas. *vſ.* 30. Fucus gratia, et vapos conſummata pulchritudo: mulier reuerens Iehouae, ipſa ſplendide con-

ἀρετῇ. *Hebraei* quid ſecuti ſint in ſuo חיל necdum conſtitui potuit, aliis aliud in medium ferentibus. *Cocc.* et in *Comm.* et in *Lexico* pedem poſuit in חול *manere;* vt ſit *ſtrenuitas*, ſiue *virtus animi*, *qua quis manet in labore, patientia, propoſito* etc. Ingenioſe ſed ipſum illud חול eſt *ſecundarium*, a *verſando* στρέφειν ductum; quae eſt *Origo Thematum* חול et חיל in omnibus, quibus effloruere Claſſibus ſignificationum. Inde חיל *vis* et ſtrenuitas agendi, et *in re qua* tandem *cumque verſandi:* ipſa illa ἀρετὴ et *virtus* latiore adhuc ambitu. Hoc *Arabibus* quoque حيل et حيلة. Nomen חַיִל itaque a *verſatione ſtrenua* complectitur *Graecorum* ἀρετὴν, et δύναμιν; a δύναμαι; quod ἀπὸ τοῦ δύνειν *penetrare;* quaſi *ire* per *omnia*, vel *ſe penetrare*, immiſſum in ditionem multo ampliſſimam, ad quam *Hebraeam* חיל potentius adhuc ſeſe extendit.

vſ. 30. שקר וגו') Ambigi video, verbane *Filiorum* et *Mariti* continuentur; an vero ſit *Epiphonema* ipſius *Auctoris*. Prius abſonum plane. Ne quidem *publicam* hic *vocem* agnoſco; quae *vſ. praecedenti* hanc *Matrem-familias* laudibus vehebat. Soli conuenit *Auctori* huius *Encomii muliebris*, ſiue iam is *Salomo* ſit, ex vulgariore opinione, ſiue, vt mallem, *Bathſhebah:* quae et hic *Matrem* ſe *pientiſſimam* dilecto ſibi pignori *Lemoueli* praeſtat, praeceptum hocce ſaluberrimum ei inſtillans, שקר חן *Fucus gratia;* ſubito *vaneſcens colos leposque;* et non *vltra ſuperficiem penetrans*. הבל היפי vel *conſummatiſſima forma* (יפה *conſummari;*) eſt *halitus*, *flatus, vapos;* proprie; vt iam *Cocc.* obſeruauit. In *notis* ad *Exc. Hamaſ. pag.* 382. poſt *Grammat. Erpen.* eandem vim atque *Originem* verbo هبل adſtructam dedi. Nodum in ſcirpo quaerunt, qui אשה יראת יהוה *ellipſi* mulctant; quaſi foret *mulier* ביראת *in timore*, vel מיראת *a timore Iehouae*. Eſt ipſum *part. praeſ.* יָרֵא *timens*, cuius *foemin.* in *regimine* exit יִרְאַת ex יְרֵאָה; prout יִרְאֵי *timentes* ex יְרֵאִים *Pſ.* 22, 24. etc. Obſeruauit iam *Cocc.* in *Lex.* Nimis ſcrupuloſe ad abacum ſedetur in talibus; et exempla dinumerantur. יִרְאַת poteſtate *ſubſtantiua* quam ſaepiſſime, *adiectiua* ſiue *participali* nuſpiam niſi noſtra in ſede. Ergo et hic vim *ſubſtantiuam* vel inuita *ſyntaxi* retinere maluerunt, quam *Analogiam* reſpicere; atque *Linguae* iura ac pomoeria ſimul amplificare. Quid *Sacro Codice* ſit dignius, quid rationi et eruditioni congruentius, nemo non perſentiſcit.

vſ. 31. תנו וגו') Omnem in vniuerſum אשה יראת יהוה *Mulierem reuerentem Iehouae*, et illis principiis *virtutis*, *pietatis*, et *religionis animatam*, quae felix matrimonium, atque familiam efficere queat florentiſſimam, hic *Encomiaſtae* obuerſatam cenſerem. Hoc *ſalutis publicae* vel maximum ſtabilimentum

ac

concelebrabitur. *vſ.* 31. Date illi de fructu manuum ſuarum: et ſplendere eam faciant in portis opera eius.

ac columen. Ergo *date* et *illi*, *Vos omnes quibus ſtatus Reipublicae et Eccleſiae felicior cordi eſt, de fructu manuum ſuarum: impertite et Ei*, vel infra perfectiſſimum illud exemplum conſtitutae, *id laudis, fauoris, honorisque, quod merita* cuiusque *poſtulabunt;* easdemque Vos praeſertim, qui *in portis praeſidetis*, qui *rerum* ſuſtinetis *adminiſtrationem publicam*, omnibus *praemiis virtuti* debitis *cohoneſtate.* Hoc phraſi iſti, *celebrent eam in portis opera eius*, incluſum. יהללוה proprie *ſplendidam reddent eam*, q. d. *iuſtis ornamentis eximia* cuiusque *virtus condecoretur.*

Si hanc *Oeconomiam*, atque artificioſiſſime digeſtam ſeriem huius deſcriptionis, oculis ſubiectam habuiſſent, qui *Allegoriam* tanquam *fundamentum vnicum* interpretationis ſuae adſciuerunt, atque in hac *ſplendidiſſima pictura* nihil loci relictum cenſuerunt *literali ſenſui*, ſuſpenſo magis pede, credo, proceſſiſſent, neque *Literam* penitus *excluſam* voluiſſent. Hoc nec modeſtum, nec prudens: quemadmodum nec prudentis foret omnem altiorem reſpectum explodere. Explodi tamen ſine vllo dubio meretur nugamentum *Metaphyſicum* R. *Leui, animam* nobis hic obtrudentis *ſenſitiuam: quae rationi et intellectui obtemperet, et ſeſe ſubiiciat.* Reliqui fere Iudaei vel *Legem* depictam autumant, vel *Synagogam*. Pro iis, iam inde a primis temporibus, Doctores *Chriſtiani* ſubſtituerunt vel *S. Scripturam V. et N. T.* vel ipſam *Eccleſiam*. Horum meditata, et ſuauiludia, ad quosque colores temperandos, curioſiores in *Bibliis Gloſſatis*, itemque apud *Liranum*, aliosque, poterunt perluſtrare. Cl. noſter *Cocceius Literam* pro *fundamento* retinens, ei *ſublimiorem* et *Propheticum* ſenſum ſuperſtruxit, in *Eccleſiam* N. T. omnesque adeo *Fideles*, collineantem. Hoc reliqua *Hypotheſis* de vniuerſo *Prouerbiorum* volumine poſcebat. Prudentiſſime ſumma tantum rerum libauit faſtigia: neque figuras huc aggeſtas enucleare, ac ſigillatim euoluere, aggreſſus eſt. Quod ex ſolido lucet, admiratores ſemper ſuos habebit. Quod non e ſolido; vitreum eſt. Dum ſplendet, frangitur. [Pro יריה *Gr. Alex.* legiſſe videtur שפתיה. Non eſt cur textus maſorethicus hic ſollicitetur, quid! quod! ſi vniuerſum huius carminis argumentum reſpiciatur, lectio maſorethica huic nouae multum praeſtare videtur. Quod autem idem poſterius membrum verterit και αινειςθω εν πυλαις ο ανηρ αυτης, vix alia ſubeſſe videtur ratio, quam quod aut vſus ſit lectione ab imperito Critico ad *vſ.* 23. accommodata, aut quod ipſe translationem ad dictum verſum accommodauerit. *Vog.*]

INDEX

INDEX
LOCORVM S. SCRIPTVRAE
QVI NOVO LVMINE PERFVNDVNTVR EX ORIGINE.

GENESIS.

Cap. vſ. pag.
III, 7. 168
VI, 5. 120
VIII, 11. 327
XVIII, 14. 294
XX, 3. 307
- - 18. 293
XXIV, 63. 41
XXV, 21. 255
XXXIV, 5. 77
- - 30. 111
XL, 13. 271
XLI, 40. 224
XLVII, 15. 246
XLIX, 10. 293
- - 23. 242

EXODVS.

XXI, 13. 86
XXIII, 8. 91
- - - 169

LEVITICVS.

XI, 21. 232
XX, 4. 297
XXV, 50. 122

NVMERI.

V, 12. 51
- - 13. 207
XI, 6. 151
XIV, 37. 227
XXX, 7. 9. 85
XXXI, 16. 161

DEVTERONOMIVM.

I, 27. 145
II, 19. 24. 273
XI, 16. 172

Cap. vſ. pag.
XII, 15. 20. 21. 321
XXI, 13. 307
- - 20. 206
XXIII, 15. 77
XXIV, 1. 307
- - 15. 157
XXVIII, 33. 202
- - 61. 297
XXXII, 27. 251. 253

IOSVA.

VII, 26. 111
X, 21. 180

IVDICES.

XIV, 4. 86

I. SAMVELIS.

I, 6. 318
XIV, 15. 290
XV, 29. 191
XXIII, 7. 251
XXV, 10. 220

II. SAMVELIS.

I, 22. 101
IX, 13. 240
XVII, 19. 207
XXII, 37. 278
XXIV, 25. 255

I. REGVM.

XIII, 26. 31
XIV, 16. ibid.
XX, 27. 270
- - 40. 180

II. REGVM.

V, 7. 86
XIV, 10. 274

I. CHRONICORVM.

Cap. vſ. pag.
XIX, 19. 122

II. CHRONICORVM.

III, 8. 9. 250
IX, 2. 297
XX, 11. 20
XXII, 10. 215
XXV, 19. 274

NEHEMIAS.

I, 7. 94
IV, 1. 271

PSALMI.

I, 4. 181
VI, 7. 202
VII, 5. 82
- - 12. 223
- - 14. 249
- - 17. 125
X, 1. 297
XII, 6. 85
XVII, 3. 29
XVIII, 15. 242
XXI, 7. 263
XXVI, 4. 143
XXXI, 10. 253
- - 14. 227
XXXIV, 1. 79
XXXVIII, 3. 136
XXXIX, 3. 111
- - 7. 299
XL, 7. 7
XLIV, 19. 101
L, 19. 39
LVIII, 7. 292
LXII, 11. 73

Pſalmi.

Pſalmi. vſ.	pag.
LXV, 8.	286
- - 12.	136
LXVIII, 14.	250
LXIX, 3.	202
LXXIII, 6.	49
LXXVII, 9.	246
LXXVIII, 15.	16
LXXIX, 5.	20
LXXXV, 12.	48
LXXXVIII, 16.	163
LXXXIX, 10.	286
XC, 8.	297
XCI, 10.	86
CI, 5.	291
CV, 22.	69
CVI, 25.	145
- - 33.	85
CX, 3.	332
CXI, 5.	326
CXVI, 6.	172
CXIX, 59.	122
- - 78.	41
CXXVII, 4. 5.	260
CXXXVIII, 3.	35
CXXXIX, 6.	295
CXLII, 5.	250
CXLVI, 7.	232
- - 8.	169

IOBVS.

IV, 14.	166
V, 23.	122
- - 24.	70
VI, 2.	253
XI, 20.	76
XIV, 7.	25
- - 19.	262
XV, 33.	26
XXII, 27.	256
XXIV, 9.	108
- - 17.	251
XXX, 11.	40
XXXI, 9.	172
XXXIII, 26.	255
XXXIV, 19.	250

Cap. vſ.	pag.
XXXVII, 1.	231
XXXIX, 20.	163
- - 29.	295
XL, 23.	276
XLII, 5.	294

ECCLESIASTES.

II, 8.	154
VII, 3.	253
VIII, 15.	156
X, 1.	91
- 19.	258

CANTICVM CANTICORVM.

IV, 12.	298
VI, 4.	163
VII, 7.	155
VIII, 7.	44

IESAIAS.

I, 15.	297
II, 22.	290
III, 9.	20
V, 14.	282
- - 30.	32
VII, 8.	69
VIII, 15.	19
- - 16.	221
IX, 16.	132
X, 15.	107
XIV, 15.	277
XVI, 4.	246
- - 8.	216
XVIII, 5.	19
XXIV, 8.	252
XXVI, 7.	75
XXVIII, 1.	216
XXIX, 20.	246
- - 24.	145
XXX, 14.	43
- - 27.	195
- - 30.	155
XXXII, 3.	7

Cap. vſ.	pag.
XXXII, 10.	280
XXXIII, 6.	112
- - 23.	271
XXXIV, 12.	246
XXXV, 6.	16
XXXVIII, 14.	276
XL, 30.	202
LIII, 5.	242
LIV, 1.	307
LVI, 12.	206
LVII, 4.	154
- - 19.	73
- - 20.	265
LVIII, 6.	232
- - 8.	271
- - 11.	158
LIX, 14.	101. 224
LXII, 4.	307
- - 8.	202

IEREMIAS.

II, 27.	279
IV, 6.	105
- - 11.	113
V, 22.	162
VI, 11.	48
- - 23.	162
X, 20.	12
XIII, 19.	82
XIV, 4.	69
XVI, 19.	21
XIX, 4.	251
XX, 10.	172
XXII, 27.	157
XXXIII, 6.	256
XLVI, 15.	272
XLVIII, 1.	69
L, 8.	314
- - 24.	274

THRENI.

III, 9.	89
- - 18.	191
IV, 8.	250

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRAE.

EZECHIEL.

Cap. vſ.	pag.
VII, 5.	278
VIII, 11.	255
XVI, 20.	280
XVII, 9.	327
XXI, 36.	285
XXII, 26.	297
XXIII, 18.	31
XXIV, 23.	32
XXXV, 13.	255

DANIEL.

IV, 24.	108
XI, 10. 25.	274
- - 27.	131

HOSEAS.

V, 13.	139
VI, 4. 6.	166
XIV, 8.	67

AMOS.

Cap. vſ.	pag.
I, 3.	180
VI, 10.	246

OBADIAS.

16.	175
18.	249

IONAS.

I, 15.	155

MICHA.

I, 15.	168
II, 9.	154
-- 10.	94
III, 11.	280
VI, 8.	74
-- 10.	106
VII, 3.	65

HABACVC.

Cap. vſ.	pag.
I, 4.	191
-- 9.	152
II, 5.	282
III, 9.	16

ZACHARIAS.

II, 16.	21
IV, 7.	252
XIV, 4.	137

MALEACHI.

II, 11.	307
III, 8. 9.	199
-- 10.	326

INDEX

INDEX

HEBRAEARVM VOCVM

QVIBVS DIALECTVS ARABICA NOVAM LVCEM ATQVE GRATIAM AFFVNDIT.

א

אביון 210
אפוס 99
אהב 6
אר 322
אול *verb.* 3
אול *nom.* 104
אולת 34. 104
אור 92
אד 57
אזל 170
אטון 50
איד 38
אימה 163
אישון 48
אכף 125
אַל 18
it. 54. 157
אל־מות 89
אל־קום 314
אלם 324
אלוף 11. 127
אם 20. *bis.*
אמון 59
אמת 197
אמץ 59
אנה 86
אני 326
אף 254
איש אף 289
אף כי 134
אבל 27
אפס 246
ארך 271
ארך אפים 102
אישון 172

ב

ב. 18. 121. 218
באש 91
בהל 173. 281
בוא 10. 143. 144. 147
מבואה 10
תבואה 71. 326
תאוה באה 94
בוז 44
מביש 109
בזוי 116
בחל 173
בחן 130
בטא 85
בטח 13. 17
בין 1
נבון 124
בלע 161. 188
בעל 5. 305
בעל שכל 124
בעל מזמה 220
בעל נפש 201
בצע 5
בוצע בצע 118
בקע 16
בקר 175
בקש 114

ג

גבה 123
גבה לב 121
גבה רוח 123
גבה אף *ibid.*
מגביה פתח 138
גבור 312

גהה 139
גול 206
גוף 61
גוע vid. יגע
גחלים 234
גלה 269
גלע 138
גם 151
מגמה 152
גמל 19
גמול ידים 84
גף 61
גרה 115
גורל 147
גרל חמה 157
גרר 182
גשם 235

ד

דבב 227
דבר 122. 192. 215. 228
בסא דין 166
דכך 252
דלה 164
דלי 33
דלק 248
דקק 211
דרך 16
דרש 325

ה

ה 153
it. 259
הבב 56
הבל 181
הגה 54. 225
הגה לענות 118
הדר 106
הוה 155
הון 4
הון יקר 88
הור 189
הלך 36
הלל 169. 229
הלם 144. 216

ו

ו 51. 78. 90. 279
וזר 183
ולד 27
וסג 101
אופז 57
אופיר 56

ז

זדון 190
זור 313
זין 130
זיקות 245
זך 119
הזכיר 66
זמם 316
זמה 220
מזמה 2. 10. 29
איש מזמות 103
זעם 223
זעף 152
זקן 193
מזרה 113
מזרה רשעים 175
זרר 313

ח

חבל *verb.* 94
חבל *nom.* 3. 215
תחבולות 3
חבלים 34
חבק 124
חדה 263
חדל 201
חדק 115
חול 235
חיל 334
חוצות 58
חיק 59
חכמה 68
חכם לב 67
חלה 153
חלל 52
מחולל 242
בני חלוף 324
חלק 11
חמד 6
חמה 23. 46
חמס 26. 238
חמס נפשו 60
חנך 193
חנן 252
חסד 108. 166. 226
חסד *nom.* 10
חסר 280
חפץ 177
חפש 275
חצץ 309
חצץ *nom.* 171
חקק 56
חקר 147. 211
חרד 290
חרך 88

חרף

חרף 133
חרץ 179
חרר 286
חרש 19. 77
מחשבות 39. 118
חשיף 270
חתה 42. 233
חתף 208
מחתה 69. 90. 186

ט

טהר 117
טוב 19
היטיב דעת 109
דבר טוב 117
טמן 159
טעם 329
טעם *nom.* 79
מטעמים 200
טרד 156
טרף 326

י

יבש 66
יגה 101
תוגה 64
יגע 202
ידע 1. 7. 30. 151
מודע 47
יהב 189
תוחלת 73. 94
וטב 109
יכח 113. 160
ימש 136
מוסר 2. 113
יעל 64
עצה 71
יצא 225
יקבום 14
יקה 293
יקה 294
יקר 4. 141
כלי יקר 170
הוקר רגל 230
ירד 29. 33
ירה 80
ירש 167. 272. 305
יש 19. 57. 157
ישיג 174. 277
ישר 80
יתר 12
מותר 103
איתן 95

כ

באב 101
כבד 58
כבוד 236
כוה 44
כום 212
כזב 158
אכזר 78
כלה 128
כן 271
כסה 135
כסל 18
כסיל 6. 104. 150
כעס 140
כפה 186
כפף 43
כפיר 155
כרובים 303
כרה רעה 126
בשה 329
מכחש 267

ל

ל 128. 159. 247. 196. 264
לאם 81. 106
לבט 67
לבש 206
להם 144
לוה 244
לוה 156
לויה 4
לוז 11. 20
לוח 47
לע 200
לוץ 3. 6. 100. 163
לוש 312
לזות 28
לבר 18. 76
למה et למא 319
לעג 133
לקח 2. 22. 185
לשן 291
לשון 119
לחע 292

מ

מאן 7
מאס 15
מגן 24
מוץ 317
מוש 136
מחה 320
מלא 45. 86
מלך 37

מן 8.201.339
מס 87
מסר 161
מעד 230
מעט 71
מרה 37
מרי 136
מרר 140
מריץ 131
מרק 176
משל 1
משש 136

נ

נאף 45
נבל 133. 116
נבע 6.143
נגד 53
נגף 17
נדיב 140. 153
נדף 181
נהל 33
נוב 73
נוח 108. 187
נון 288
נחל 21
נחל *nom.* 143
נחל בגד 230
ניר 98
נכה 216
הכות 140
נכח 28
דברים נכחים 224
נכר 167.250
נסח 12
נעם 10. 196
נפל 52
נפש 125.151.184.282
מצה 92
נצח 191
נצל 158
נקב 223
נקיון שנים 99
נשא נפש 157
נשף 48
נשק 224
נתה 231

ס

סבא 205
סדר vid. in סוד.
סרן 331
סוג 101
סוד 116
סחה 13
סחף 272
סלסל 23
סלף 75. 152
ספה 98
ספק 213

ע

עבר 25
עברה 79.190
העבר 102
עדה 230
עוד 105
עוה 83
עוז 105
עוף 202
עזז 59
עין 212
עכס 50
עכר 79
עכר ביחר 81
נעכרת 111
עלה 109
למעלה 117
על 123
עלי 266
עלה 327
עלז 206
עלל 33
עלם 297
עלק 293
עמק 143
ענג 154
ענר 40
ענה 117
מענה 119
למענהו 120
עצבים 32
עצבה 67
עצה 128. 258
עצל 72
עצל *nom.* 90
לחם עצלות 333
עקש 11
ערב 97
ערך 119
ערמה 2
אדם ערום 87. 102
עשה 325
עתודים 314
עתק 56
עתר 255

פ

פוח 39
פרץ 33
פזז 57

פחם

פחם 247
פטר 137
פיר 222
פלא 294
פלה ibid.
פלך 329
פלל 95
פלס 28
פנינים 15
פנן 48
פנק 287
פסח 240
פסס 246
פקח 168
פרד 153
פרע 7. 25. 287
פרץ 14
פשע 148
פשק ibid.
פתה 172
פתח 324

צ

צדק 54. 191
צדיק 84
צדקה 108
צור 49
צחה 139
צחח ibid.
ציר 96
צנוע 74
צער 30. 48
צפן 9. 261
צפע 212
צפר 314
צרב 126
צרר 220. 241. 243

ק

קבע 198
קיץ 164
קלה 21
קנא 23
קנאה 254
קצין 229
קרץ 37. 128
קשב 7. 9. 27
קשט 197

ר

ראה 212
ראם 219
ראשית 23
רב 50. 78
רב 242
רוב אדם 166
רוב העם 105
רוב יעצים 116
רוב תבונה 107
מרבדים 49
מרבית 196
ארבה 309
מרגמה 241
נרגן 126. 145
רגע 85
רדף 98
רהב 35
רוח 286
קצר רוח 106
רום 107
רום עינים 178
רון 284
אנשי רעה 217
רוף 267
רוץ 207
רזה 106
רזנים 56. 322
רחב 147
רחב לב 178
רחב נפש 282
ריב 115
רך 22
רכל 77
יד רמיה 87
מרמה 100
רנן 5
רעב 45
רעים 35. 184
רעם 318
רעף 16. 318
רפא 85
מרפא 107
רפאים 63
רפס 35
רפת 267
רקק 92
רש 133

ש

שואה 6
שאון 252
שאל 164
שאול 30. 265
שבח 285

שבעתים

שבעתים	45	שיח	41. 210	שפט	57. 148
שגה	33	שכל	2. 135	שפע	213
שדד	160	שכל טוב	13	שקף	48
השיב חמה	109	שלוה	129	שר	14
השיב אף	285	שלח	38. 198	שתה	260
שוח	41	שלל	5. 325		
שוק	275	שמח	64. 113. 186		
שוש	207	שמם	310	ת.	
שחד	134	שמן	262		
שחק	100	שמר	10. 22		
שחת	45. 146. 282	אשנב	47	חכך et הכה	286
שטה	25. 51	שנים	330	תיש	314
שטף	254	שעיר	314	מתלעות	292

AVCTA-

AVCTARIVM INTERPRETATIONVM.

PER

GVIL. ABRAHAM TELLER.

PRAEFATIO.

Rogatus, vt repetitae huic editioni Commentariorum B. Schulteni in Prouerbia aliquid de meo adderem, quantum per alia negotia licebat, haec, quae ſequuntur, Scholiorum more conſcripſi. Itaque etiam ea omnia transmiſi, quae ſiue ab aliis multis toties iam dicta ſunt, ſiue per Schulteni doctrinam perfecta ſatis, ſiue denique nullam vllius interpretationem deſiderantia; vnice iis inhaerens, in quibus nemo interpretum ſuperiorum mihi plane ſatisfeciſſet, quaeque inprimis commemoratus Auctor plus obſcuraſſet, quam explanaſſet. Cum enim nimis vbique premere ſoleat ἐτυμολογιαν, emphaſibus curioſius inhiare, atque Arabiſmo etiam plus tribuere, quam neceſſe ſit, factum inde, vt tironibus certe non ſine perpetua admonitione tradi poſſit, ex veriſſimo iudicio Auctoris *Obſeruationum miſcellarum in librum Iob*, qui erat Dn. Renaldus Bullerius

(Boullier). Hanc itaque per hoc Auctarium mihi propofui, non fine reuerentia magni nominis, etfi temperata illa cum amore verae, vt mihi videtur, iuftaeque interpretationis Scripturarum.

Ceterum ipfe Vir Celeberrimus quondam ea fere exhaufit, quae de moribus atque ingenio generis fcribendi משלים dicti, tenenda funt. Illud vnum forte non alienum fuerit in hoc loco monuiffe, non vnius *Salomonis* fententiofe dicta hoc libro contineri, quin potius plurium Sapientum veteris ecclefiae Iudaicae apophthegmata ita in vnum volumen collecta fuiffe, cui nomen Salomonis praefixum fuit, quemadmodum Pfalmis *Dauidis*, quoniam is fummus eiusmodi prouerbiorum artifex eorumque editio prima exftitiffet. Itaque expreffe *Prouerbia Salomonis*, ab *aliorum fapientum formulis* Cap. X. XXIV, 23. XXV. XXX, 29. XXXI. diftinguuntur, neque amplius mirum plures fententias aliquoties recurrere, aut etiam in aliis Scripturarum V. T. libris frequentari, vti pronunciatum c. XXX, 5. hymno Dauidis XVIII, 31.

Scrib. Berolini a. d. XXIII Ianuarii
MDCCLXIX.

GVILIELMVS ABRAHAM TELLER
S. Th. D. etc.

AVCTARIVM

INTERPRETATIONVM.

CAPVT I.

Inchoandum hoc erat cum versu *septimo*, cum, qui antecedant, ad praefationem pertineant.

9. Sensus totius: *erit enim tibi eximium ornamentum, prudenti monito obsequi.*

20. Ab hoc versu nouum caput incipiendum; transit enim ad aliud plane argumentum, nempe hoc: *veram sapientiam vitae neque ita abstrusam esse, vt non facile reperiri possit, neque etiam ita superfluam ad felicitatem, vt sine damno graui contemnatur.* Hanc sententiam nunc per singularem ornatum poeticum ita tractat, vt sapientiae personam induat, eamque sistat in omni loco celebriore praetereuntes inuitantem atque deinde super surdis sua culpa infelicibus triumphantem; cf. Cap. VIII.

21. In capite feruentium vicorum, h. e. *in introitu vicorum maxime frequentatorum*; si vero lectionem a Cl. Vogelio suasam praeferre velis, *in summis muris*; ceterum sequens *in vrbe* non ex vulgari distinctione diuellendum erat ab antecedente verbo *portarum*, construendumque *in ostiis portarum vrbis.*

22. לצים vbique in Prouerbiis sunt homines *leues*, quod semel dixisse sufficiat.

23. *Deponam - sermones meos*: rectius, *consilia mea* (cf. v. 25. 30.) *vobis communicabo.*

24. *Tetendi manum meam, et non erat qui purgatam praebuerit aurem.* Quomodo haec posterior verbi מקשיב interpretatio purgatis auribus placeat, cum qui manum det certe

non aurem ſibi porrigi poſtulet? Res eſt quod hebr. קשב ad manus etiam transferatur adeoque hic *ἀπὸ τȣ κοινȣ* verbum ידי in extremo verſus ſupplendum, vt ſit verſio: *ego manum meam tetendi neque fuit qui ſuam mihi redderet;* et ſenſus: *volui vos ad veram felicitatem ducere, omnibus tamen renitentibus.*

31. *Saturari conſiliis ſuis*, eſt: *plenam mercedem conſiliorum ſuorum conſequi.*

32. *Liquida ſecuritas;* ad intelligendum aptius, *iners quies.*

CAPVT II.

7. Verſio: *et recondidit* (ſc. Iehoua ex verſu antec.) *probis ſalutem, clypeus* (protector, vt toties alibi appellatur) *eſt omnibus integribus vitae.*

10. *Intrare ſapientia animum* dicitur, quando omnes hominis cogitationes et voluntatis conſilia dirigit.

16. Femina *aliena, peregrina* eſt per totum in prouerbiis *ſcortum* ſ. *adultera.*

21. *Inhabitabunt terram* h. e. *abſoluta atque conſtante felicitate fruentur;* ita enim ſumma felicitas apud Iſraelitas cenſebatur, incolam terrae Canaan eſſe. *Neruabuntur;* latine, *florebunt, vigebunt.*

CAPVT III.

3. *Virtus et fides*, de hominibus vſurpata, eſt *conſtans omnibus bene faciendi ſtudium.*

8. Senſus: *hoc tibi omni tempore ſolatium atque gaudium afferet.*

23. *Et pedem tuum non dedolabis*: rectius et magis latine, *et pes tuus non impinget;* cf. v. 12. cap. ſq.

24. *Inuſtio infamiae;* nimis etymologiam premit haec verſio, et ſatis erat ſimplex *infamia.*

CAPVT IV.

Hoc cum ſequente arcte cohaeret, et vtriusque argumentum ita diſpoſitum, vt a v. 3. huius vsque 6. ſequentis Auctor totius ſermonis ea enarret, quae a Patre edoctus fuerat, atque dein-

deinceps a v. 7. c. V. ad suum, quem sibi fingit, discipulum orationem conuertat; vnde ibi ועתה transeundi formula est, et sensus: *Haec pater mihi quondam serio inculcauit, itaque nunc eadem vobis commendata habete* etc.

3. Distinguendus est versus:

כי־בן הייתי לאבי רך | ויחיד לפני אמי ||

cum filius essem tenerrimus patris mei, filius matris meae vnicus.

7. Vtrumque קְנֵה si imperatiue sumatur, nescio quomodo claudicet vniuersa periodus. Itaque mallem substantiue vertere, vt sit status constructus absoluti קָנֶה et versio: *possessio sapientiae ipsum caput sapientiae, et possessio intelligentiae omnibus aliis possessionibus praestantior.*

12. Sensus: *sine impedimento succedet quod destinato consilio suscipies, et si vel maxime aliquando cogaris extempore agere* (curres), *tamen neque in eo errabis semel prudenter agere edoctus.*

14. Optime Schultenus posterius membrum vertit, et *ne vestigia inprimas* etc. Sunt nimirum אשרים proprie *plantae pedis*, deinde facili nexu *vestigia*, atque hinc אשר in Piel *plantas pedis inprimere.*

15. *Disturba seriem eius*, vertit Schultenus obscure admodum, neque etiam, dum affixum in פרעהו ad improbos trahit, satis recte. Referendum enim est ad antecedens דרך, et פרע *viam* ex ipso commentario V. D. significat, *viam tritam relinquere*, vnde פרעות sunt *biuia*. Itaque versio: *relinque viam ab improbo tritam, neque ambula in ea, declina ab eadem et tuum iter prosequere.*

23. משמר esse *custodiam*, *excubias*, cum Schulteno certissimum esse iudico, etsi illius versio *prae omni custodia* intelligentiam non admodum iuuet. Verto itaque: *vigilantissime obserua cor tuum*, cogitationes, consilia, appetitiones etc.

25. נכח et נגד vtrumque ab origine, quemadmodum hic substantiuum est, in significatione *metae*, *scopi*, vnde deinde vtrumque aduerbialiter *e regione* significat.

CAPVT V.

2. 3. Graeci intt. inferunt ante initium pofterioris commatis praeceptum, *ne obfequaris mulieri lafciuae*, *nam labia eius* etc. Sed fortaffis de fuo addiderunt, כי in verfione nimis prementes. Quod fi fiat, quemadmodum etiam a Schulteno per fuum *nam* factum eft, omnino mentio mulieris fcortatricis antea requireretur. Sed ita faepius haec particula ab initio periodi otiofa eft, adeoque bene fluit oratio fi vertas, -- *vt fcientiam labia tua feruent: Dulcia funt labia* etc.

11. *Et infremas temet vorans ad extremum in confumenda carne tua et tuis vifceribus*: fic Schultenus de more fuo in vertendo verbo נהם duas notationes coniungit, et in vltima Φράσει tropum valde familiarem aliis quoque populis quaerit. Sed mallem hanc proprie fumere de morbis ex impura libidine contractis, vt כלות fit infinitiuus fubftantiui loco pofitus et ב denuo conftruendum cum verbo נָהַם, quod fimpliciter pofitum, eft *fremere*, *rugire*, cum ב compofito fenfu, *infremere*, *increpare*, vt nunc fit verfio; *Et increpes interitum tuum*, *confumtionem carnis tuae et vifcerum tuorum.*

14. *Parum abeft*, *quin exftiterim in omni malo;* quid hoc fibi velit, valde doceri cuperem. Poftulant vero etiam fequentia, vt רָע h. l. fit *fodalitas*, plane quemadmodum Pf. XV, 4, et מעט fubftantiuum fenfu *nibili*; Vnde verfio oritur: *pro nibilo in omni fodalitate reputatus fum*, *in medio conuentus et congregationis*; Nam et illa interpretatio verbi בתוך, quam Schultenus ponit, nimis exquifita videtur, (vt multa alia Viri quondam doctiffimi) cum Φράσις בְּתוֹךְ קָהָל fenfu a nobis affumto frequentiffima fit.

19. *Cerua amorum*, *rupicapra gratiae*, eft cerua amabilis, rupicapra amoena, et regnat in Orientalifmo comparatio mulieris venuftae cum rupicapra, Arabum *Gazella*, *Vbera eius te irrigabunt*, h. e. *liberis et familia copiofa te beabit*, quoniam nimirum vbera tempore procreandae fobolis plena funt lacte. In verbo שָׁגָה contra Schultenum defenderem, *errandi* fignificationem priorem exftitiffe altera *implicandi*, quoniam qui de via plana aberrant, facile in vepreta implicantur atque innectuntur, vt fe extricare non poffint.

CAPVT

CAPVT VI.

3. Intricatior ſenſus et, ſi quid video, per Schulteni verſionem multo intricatior factus: Graeci intt. poſt verbum אפוא ſupplent ἐντέλλομαι, et ipſi Iudaeorum critici per ſuum Piska indicarunt, ſiue vere aliquid deeſſe, ſiue ita videri poſſe. Sed omnia ſponte fluunt, ſi vertas: *cura hoc quam primum mi fili et extrahe te* h. e. *vt extrahas te* (ſc. ex iſto nexu fideiuſſoris): *Quando nimirum adiunxiſti te ſponſioni ſodalis tui* (pro altero fidem tuam interpoſuiſti), *age, accinge te, vrge ſocium tuum,* (vt ſcil. ſoluat). Itaque primum adſentior Cl. Vogelio in optione lectionis רעך in extremo periodi; deinde כף per *ſponſionem* reddo, nam ex ritu paciſcentium, in verbo volam ſignificante haec deinceps poſterior notio haeſit; rurſus *venire in, adiungere ſe* verto ex Hebraeorum artificio in verbis compoſitis; tandem hoc planiſſime mihi intelligere videor, verbum רפס in Hithpael ex ipſo Arabiſmo a Schulteno obſeruato idem eſſe quod noſtrum Germanorum ſich tummeln, ſich zuſammenraffen, frequentatum in iis, qui negotium aliquod feſtinanter expediunt.

16. *Et ſeptem ſunt* -- rectius, et *ſeptimum eſt.*

22. שוח proprie ſignificat *exſpatiari*, quo ſenſu etiam venit Gen. XXIV, 63. 1 Reg. XVIII, 27; deinde, quoniam in omni meditatione quaſi exſpatiatur animus, *meditari.*

27. 28. 29. Elegantiam totius imaginis paucis ita explicatam dabimus: *ignis* quemadmodum in omnibus linguis eſt *amor libidinoſus*; *collectio ignis in ſinum,* amoris libidinoſi inflammatio; *combuſtio* tandem *veſtimentorum* interitus ſanitatis omnisque felicitatis iactura.

CAPVT VII.

4. Senſus elegantiſſimae orationis, *ſapientiam tibi maxime familiarem redde.*

7. Vertendum: *intuebar hominem fatuum, animaduertebam inter incolas iuuenem vſu rerum et intelligentia deſtitutum.* Sunt nimirum filii h. l. *incolae vrbis*, et pro פתאים in ſingulari cum verſionibus legendum פתאי, qui deinde in numerum mul-

titudinis forte mutatus fuit, propter accommodationem ad sequens פנים indocte quaesitam.

10. *Et ficta cordis:* Ita Schultenus כצרת לב vertit et radicem צור constituit. Ego putarem esse originem כצר, vt sit mulier כצרת לב (partic. in Paul) ea, *quae corde suo insidias facit alteri*, verbo, *callida* cf. v. 12. extr.

23. מהר sumendum ac si bis legeretur, *festinabat sicut festinat auis ad laqueum*, *nescius eum sibi fatalem fore.* Cohaeret vero haec periodus cum antecedente ita: *Ibat*‡(lento nimirum adhuc gradu) *sicut taurus -- et captiuus* (quorum nimirum est ignauo incessu procedere), vsque dum telum (amor libidinosus) eum sulcaret: *Tunc enim adeo festinabat* etc.

26. *Ad lanienam proiectos*: Sed *Kennicotus* iam P. I. libri a nobis latine versi docuit, חללים *milites* significare s. homines *fortes.*‡ et פתאים quid sibi vult? ni ex signif. rad. פתה per hominem simplicem vertas.

CAPVT VIII.

Recensentur in hoc capite merita sapientiae, et quidem ita vt quemadmodum c. I, 20. sq. eam personet, ostendatque, quomodo Deo adstiterit in mundo condendo, regibus adsit in gubernandis populis, homini denique in re omni prudenter suscipienda.

2. בית נתיבות forte legendum בתוך, errore ex compendio scribendi orto: cf. v. 20.

7. אמת hoc loco *pietas*, quod oppositum praeterea רשע clarum facit.

9. *Inuenire intelligentiam* est *eam capere*, *penetrare.*

10. אל in stylo Poetico idem quod Prosaicorum לא, (*neque argentum*) vnde toties in libris Poeticis V. T. cum hoc permutatur.

13. *Timor Iehouae est odisse malum*, *elationem* etc. Perit hoc modo omnis concinnitas sermonis. Cumque per totum caput de se loquatur sapientia, quin adeo proxime ante et post, nihil probabilius quam vtrumque שנאת et יראת esse statum constructum part. foem. in Kal, versione hac: *timens* (ego) *Dominum*, *abominans malum* sum, *superbiam et fastum*, *et vitam improbam et sermones fraudulentos odio habeo.*

24. אין pr. est substantiuum *nullitatem* significans; in *nullitate abyssorum.*

25. טבע *consistere* in Kal; in Hiphil, *facere vt aliquid consistat*; in Hophal vt hic, *fieri consistens.*

26. *Caput puluerum terrae*, sunt *prima elementa, materies, ex qua Deus vniuersum mundum visibilem creauit.*

29. *Et aquae non transgrediebantur os eius:* rectius, *ripis suis includebantur.*

CAPVT IX.

Valde artificiosa est oeconomia totius capitis et allegoria fere eadem cum illa, quam Veteres de Hercule in biuio constituto atque partim a virtute partim a libidine inuitato frequentabant. Nam sistit *sapientiam* iuuenem sibi relictum per puellas suas in domum suam splendide exstructam et omnibus necessitatibus non solum, verum etiam commoditatibus vitae ornatam inuitantem, illique opponit libidinem ornatu atque habitu meretricio sed sine comitatu honesto eundem iuuenem verbis blandissimis ad se allicientem. Dabimus vero in germanica versione singularum huius imaginis partium ornatum sigillatim explicatum.

2. *Temperauit vinum suum* h. e. *parauit;* quoniam non solent populi orientales propter nimium calorem coeli vinum sine aqua temperatum bibere.

3. *Celsitatum vrbis* h. e. *murorum* cf. v. 14. c. Hos. II, 15.

10. *Cognitio* Sanctissimi *prudentia*: Ita recte Schultensius quoad *lectionem;* etsi non docuit, quomodo hoc *Sanctissimi* ex plurali קדשים efficiatur. Itaque legendum omnino קָדֹשׁ, quomodocunque aberratio in pluralem per descriptores orta existimetur; Nam quod in priore membro est יראת יהוה, in hoc posteriore est דעת קדש, et quod ibi de reuerentia Dei affirmatur, eam esse caput sapientiae, idem hic mutato verbo de cognitione *summi*, eam esse prudentiam. Cf. Hos. XII, 1. vbi pluralis קדשים eandem suspicionem mutatae lectionis parit notatam a nobis in notis criticis ad Gen. XLIX etc. Ceterum קדש de Deo vsurpatum semper *summus* vertendum, cum omnes diuinae perfectiones iunctim in eo cogitentur. Nil impedit, quo minus קדשים vera lectio sit, voce אלהים supplenda. Ps. 58, 12. Pr 30,3

13. Non

13. *Non curat quicquid fuerit:* rectius ex ipso Schulteni commentario, *non curat crimen maxime horrendum.*

14. *Super solio celsitatum vrbis.* Sed quid faciat *super solio* meretrix? Neque ita est, quemadmodum et illud a Schulteno male animaduersum, habere et hanc suam domum *velut palatium:* Imo non habet *palatium*, et caute Auctor hic de septem columnis, quibus sapientia domum suam superstruxerat, plane silet: Tribuit contra inhonestae mulieri domum in loco vrbis solitario exstructam (*in muris*) et *vile scamnum*, cui insideat in muris: Nam כִּסֵּא vniuerse sellam quamcunque significat; cf. 2 Reg. IV, 10.

16. *Quis fatuus? diuertat huc, et expers cordis? ac dicit ei.* Non possum credere mira eiusmodi acerbitate verborum animos iuuenum capere consueuisse meretrices inter Iudaeos, et sentio praeterea vltimum *ac dicit ei* partim superfluum esse, cum iam ante eam *acclamantem* praetereuntes ostendisset, partim membrorum paritatem laedere. Itaque potius סור sensu obuio recedendi et אמר hic ea significatione sumerem, qua venit apud Arabes (et quam, etsi loco fortassis alieno, conferre solent Viri docti ad lacunam tollendam Gen. IV, 8.) nempe *durus fuit, crudelis exstitit*, et totum cum proxime sequente oratione ita circumscriberem: *qui ita fatuus est, vt voluptatibus non capiatur, recedat abhinc, et qui ea vecordia laborat, vt meis amplexibus non moueatur, sit per me sibi ipsi crudelis: Nam o quam dulces sunt nostri amores* et sic porro.

CAPVT X.

Sequitur *noua* pars Prouerbiorum, aliam collectionem huius scripturae generis exhibens; certe non video quare antecedentia pro vestibulo quodam totius libri cum Schulteno habenda sint.

2. *At iustitia eripit e morte:* potius, *sed eleemosynae felicem atque beatum reddunt.* Eodem sensu venit צדקה Ps. CXII, 9. (vt ibi vertendum sit, *et beneficentia eius nunquam cessat, semper habet, vnde aliis benefaciat*) et δικαιοσυνη in N. T. regnatque in Arabismo significatio haec: cf. c. seq. v. 4.

5. *Est*

5. *Eſt filius confundens*, nemo intelligat. Itaque potius: *eſt filius* (homo) *inſipiens:* Hoc enim ſenſu verbum *ariditatem* proprie indicans, ad animum transfertur.

9. Omnino verbum ירדע etiam ob oppoſitum *ſecure viuet* hic *experiendi* (damnum ſc.) ſenſu ſumendum; quemadmodum in omnibus linguis *videre* ſaepius idem eſt ac *experiri*, *quid egeris.*

14. *Sapientes recondunt -- -- deſtructio propinqua.* Perit hoc modo ſenſus quemadmodum omnis elegantia oppoſitionis: Et tamen nihil facilius ad videndum, quam comparari hic ſtultum propter inopiam rerum de ſuo ingenio depromendarum, ex qua adeo cogitur omnia quae ab aliis audiuit mox rurſus effutire, cum terra propter longam ariditatem ſciſſa, in qua proprie verbum חתה ponitur. Itaque verto poſterius membrum: *ſed os ſtolidi propinquus hiatus;* er plazt mit allem gleich heraus.

21. *Et per vecordiam emoriuntur ſtolidi*: Oppoſitio poſtulat, vt non ימותו ſed ימיתו in Hiphil legatur: *illi benefaciunt, hi interficiunt.*

23. *Veluti luſus eſt ſtolido facinus patrare*, atque hoc bene; ſed ſi nunc pergas, *at frenatio viro prudenti*, quid intelligis? et quam abrupte hoc dictum foret! Itaque nihil mihi certius quam ex artificio componendae orationis in ſtylo ſententioſo Hebraeorum vtrumque et verbum עשות et alterum כשחוק in poſteriore membro repetendum eſſe; vnde verſio: *ſed veluti luſus ſapienter agere* (עשות הכמה) *viro prudenti* (כשחוק לאיש תבונה)

24. *Et deſiderium iuſti* eſt, quod *dabit:* plane aſſentior Cl. Vogelio, eſſe vertendum *deſiderium iuſti explebitur.*

25. LXX legiſſe videntur בעבור *in tranſeundo*, quam lectionem non contemnendam eſſe iudicem, vt ſit ſenſus: *orta calamitate impius delebitur*, *ſed iuſtus firmiter ſtabit.* Itaque etiam illud כעבור סופה ad vtrumque membrum trahendum.

32. Senſus: *pius nil quam gratioſum eloquitur*, *improbus contra nil effutit*, *quam quae pariant moleſtiam*, *excitent lites*, *inimicitias*, et ſic porro.

CAPVT

CAPVT XI.

7. *Etiam ſpes tenax dolentiſſime diſperiit;* nimis coacte, vt puto: Mallem, *et ſpes iniqua* ſiue (abſtracto pro concreto poſito) *iniquorum perit*, vt ſit אונים a verbo ſingulari אָוֶן *iniquitas.*

11. Senſus eſſe videtur *homines probos conſulendo, benefaciendo, omnibus bene cupiendo ciuitatis florem promouere, improbos vero his omnibus contra agendo eam deſtruere.*

13. רכיל notat primum *viatorem peregrinantem*, hinc deinde facili nexu, *circumferentem merces*, et tandem *delatorem*, *calumniatorem*, quoniam is diſcurſitando vbique circumfert, quae ſiue viderit ſiue audierit.

15. Hic כי in priore membro duriſſimam efficit orationem, ſi vertas *quaſſando quaſſabitur* (premetur) *quia ſpopondit pro alieno:* Itaque forte prius רע pronunciandum ita, vt *ſocium* notet (ſc. abſtrahendo a ſequente verbo ערב ſubſtantiuum *ſponſionis*) ſitque Verſio: *Vrgebitur ſocius debiti, quoniam ſpopondit pro alieno* etc. Atque hoc modo elegans etiam adeſſet paranomaſia.

16. עריצים ad virile ingenium mulieris ſtrenue laborantis inſinuandum pro עריצות poſitum; et opponitur *vxori venuſtae*; *vxor* (non *violenta* ex interpretatione Schulteni; ſed) *ſtrenua* cf. c. ſeq. v. 4.

21. *Manu ad manum*, non *per poſteros* et *quaſi iure haereditatis*, ſed, *vsque ad vltimam poſteritatem* improbos puniri, indicare videtur, vt ſit parallelum ſanctioni Decalogo adnexae: cf. XVI 5. qui locus plane euincit hanc interpretationem.

24. מישר poſſet etiam ſine ambitu verti *praeter* ius atque *aequitatem* corradens: ſenſus ſemper idem remanet hic, *benignum nunquam carere opibus*, *contra auarum nusquam ſatis habere.*

25. Cf. Apoſtolica oratio 2 Cor. IX, 6.

CAPVT XII.

4. *Conturbatrix*, omnia diſſipans; *putredo in oſſibus*, eſt febris lenta, quoniam pedetentim exſiccat oſſa: et eſt ſenſus, talem mulierem maritum ſuum tandem ad incitas ferre.

10. Hic רחמים in primo ſuo ſignificatu ſunt *viſcera*, vnde plane alia verſio exiſtit, haec nimirum: *Proſpicit iuſtus etiam ſuſtentationi pecudis ſuae, ſed viſcera improborum immaniſſima*, nil mouentur eius calamitatibus.

12. Hic verbum שרש cum altero יתן iunctum, ſuadet, vt *fructus* notionem ſubintelligamus, adeoque נתן ſit *fructus ferre, florere*; quod inſitum in contextu indicium huius ſignificationis ſupra deerat, X, 24.

15. *At auſcultans conſilio, ſapiens.* Imo potius: *at ſapiens*, dum ſtultus ſibi ſoli ſapit, *aliorum conſilio paret.*

16. *Stolidus, eo ipſo die cognoſcitur aegritudo eius;* Sed primo affixum in כעס relatum ad אויל facit huius genitiuum, deinde ביום eſt *in inſtanti, illico*, ſenſu hoc, *ſi ſtolidus offendatur, mox ſuam indignationem prodit, contra* etc.

18. *Eſt effutiens tanquam confoſſiones gladii.* Sed vix mos Hebraeorum fert יש ita cum ſequente verbo comparatiuo conſtruere, ſcribendumque hoc modo potius fuiſſet, aut ſimpliciter:

בוטה כמדקרות חוב

aut ——— בוטה היה

Itaque aut פי, (*os* omnia effutientis) legendum, aut יש, de re, quam quis imprudenter eloquitur, accipiendum.

19. *At dum nictem lingua mendacii*; nimis inconcinne. Sed erat etiam animaduertendum עד eſſe proprie nomen in ſignificatione *durationis*, vnde deinceps aduerbialis vſus increbuit et ארגיעה omnino *momentum* a רגע *oculis vibrare*, et quoniam ictus oculi in momento tranſit, deinde *momentum durare.* Verto igitur, *contra linguae mendacis duratio momentanea.*

20. Senſus: *ſe ipſum fallet, qui alios fallere cupit, ſed cordatus ſuorum conſiliorum euentum laetus videbit.*

25. *Anxietatem in corde viri compreſſam dabit* illam, *et verbum bonum* illam *exhilarabit.* Ita duriſſimo ſenſu Schultenus, vtrumque affixum ad דאגה refert; quin itaque potius ad לב trahamus non impediente forma foeminini, vt ſit ſenſus *anxietas viri cor deprimit, contra conſolationes amici illud iterum extollunt.*

28. צדקה de via vſurpatum, quemadmodum ſequens נתיבה viam *planam, rectam* ſignificat.

CAPVT

CAPVT XIII.

1. Hic Schultenus, praeterquam quod Praeteriti formam in verſione nimis preſſit, et מוסר ſubſtantiuum pro Participio in Hophal accepit, etiam non animaduertit, primum eleganter ſibi opponi *lenem admonitionem* et *acerbiorem increpationem*, deinde verbum שמע ex poſteriore membro in priore ſimul ſubintelligendum eſſe; nam hoc modo verſio ſponte fluit, *homo ſapiens paternam admonitionem obſeruat, ſed leuis adeo ſeueriorem increpationem contemnit.* v. Cast. Interpretat.

2. Omnia contorta in Schulteni verſione, quoniam nimis ex recentiorum Grammaticorum praeceptis formae פי tanquam ſtatus conſtructi inhaeſit; ſed quare non etiam in vetere lingua abſoluti eſſe potuiſſet? Praeterea non vidit, denuo יאכל in poſteriore membro repetendum eſſe, vt vertendum ſit, *quisque ex fructu oris ſui comedet bonum, ſed libido vaga peccatorum comedet calamitatem.*

4. Verto prius membrum: *anima pigri ſemper cupit, ſed fruſtra;* vt ſit ſenſus, *pigrum mere optando non ſatiari.*

6. Senſus: *iuſtitia munit viam planam ad felicitatem, ſed malitia eam ita lubricam facit, vt eius ſtudioſus graui lapſu ruat.*

8. Senſus: *diues admodum eſt, qui caute agendo multa pericula euitat; pauperrimus contra, qui praecipitanter agit.*

11. Senſus: *opes male partae imminuentur, contra opes labore* (opere manuum, על יד) *acquiſitae augebuntur.*

19. Verterem potius: *Superare cupiditates* (victa libido) *res maxime odorifera eſt ſpiritui.* Nam ex notione verbi ערב *miſcuit* orta deinde alia *ſuffitus fecit*, atque ſic quoque oppoſitio ad alterum *abominatio* magis apta euadit.

21. *Iuſtos remunerat bonum;* mallem, *iuſtos amplectetur felicitas.* Ita enim apud Arabes שלם *amplexus fuit* ſignificat, quod Graecorum καταλήψεται amplius etiam confirmat et ipſa elegantia oppoſitionis, *impiis a tergo inhiat malum, ſed iuſtos* etc.

CAPVT

CAPVT XIV.

3. Non satisfaciunt aliorum interpretationes: Et quod Schulteni interpretationem inprimis attinet, etsi nolim negare, *os stulti* sensu assumto posse cum virga comparari, tamen primo vix crediderim חֹטֶר *virgam* in veteri lingua significasse, neque video id probatum dedisse V. D. deinde *virgam superbiae* quis facile dixerit? Itaque ego quidem nihil elegantius dictum esse putem, quam si vertas, *in ore stulti secretum tumet* (non potest apud se continere), *contra labia sapientis illud custodiunt.* Significat nimirum חטר *seclusit*, vnde חֹטֶר apud Iesaiam *surculus* (arbori insertus, in ea seclusus) et deinceps metaphorice *secretum:* Vt adeo plane parallela sit sententia superiori X, 14.

Sed suffixum nequaquam ad חטר trahi potest.

9. Vertenda fortassis oratio ex rariore significatione verbi ליץ *constrinxit*, *colligauit*, et בין *interposuit*: *homines improbos coniungit* (familiares sibi reddit) *delictum*, *contra probos intercedit beneuolentia;* foretque adeo בין ipsa radix.

11. Elegantia sensus in oppositione *tentorii* piorum, *firmi* tamen atque stabilis, ad *domum* impiorum *intereuntem.*

13. Verto: *in oppressione dolet cor*, *sed extremum eius lenit* (laeuigat) *dolorem.* Est nimirum שחק *contundere*, vnde שחק *puluis* plano nexu; deinde שִׂמְחָה punctandum שָׂמֵחָה vt sit tertia foem. praet. Kal, sensu *laeuigandi* a Schulteno animaduerso, etsi in omnia alia abeat; de quo liberum aliis iudicium relinquimus. Quid autem τὸ גם sibi vult? grave profecto, si lectionem solitam retine...

14. *De viis suis saturabitur disseptus corde* (homo prauus), *et desuper semet vir bonus:* Sed quis hoc posterius intelligat? Nihil certius quam מעליו esse hic *ex operibus suis*, cum toties cum דרך coniungatur (cf. Ies. IV, 18. VII, 3. 5. Ezech. XIV, 23.) neque propterea necesse sit scripturam מעליו sollicitare, cum primo soleant Hebraei praefixum מ subintelligendum relinquere, si iam prima littera nominis מ sit ad euitandam κακοφωνιαν, inprimis hic vbi ex antecedente מדרכיו abstrahi poterat, deinde sumi possit eos ex alia orthographia מעלליו contracte מִעֲלָיו aut מַעֲלָיו scripsisse: Sensus itaque, *quemuis mercedem operum suorum laturum esse.*

+ Gnome docet, hominum gaudia, ut plurimum, nec sincera nec durabilia esse

15. Senſus poſterioris membri, *caute, prouide agit.*

17. Senſus vnice verus mihi hic eſſe videtur: *hominem mox in iracundiam prorumpentem non ita periculoſum eſſe, quam eum, qui iram ſuam callide tegat; huncque propterea abominandum, illum tanquam ſtultum dimittendum.*

23. Senſus: *homo laborioſus ſemper habebit, vnde vitam ſuam ſuſtentet, loquax vero, qui nihil praeterea agit, ſumma omnium penuria laborabit.*

24. אִוֶּלֶת prius *ſtultitiam*, poſterius *opulentiam* ſignificat ab איל *craſſus fuit*, vnde denuo ſenſu phyſico *diues exſtitit*, ſenſu morali *ſtultus fuit*. Eſt itaque verſio liberior: *diuitiae ſapientis ſunt honores, laudes, quibus inter omnes floret, contra opulentia ſtolidi ſtultitia eius.*

25. Verbum vltimum h. l. punctandum eſt מַרְמָה vt ſit participium in Hiphil originis רמה oppoſitum priori מציל atque praeterea ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendum נפשות (מרמה) vt ſit verſio, *teſtis verax ſeruat vitam* (innocentis), *contra fallax teſtis* (ויפיח כזבים) *eam opprimit.*

28. Pro רָזוֹן ſine dubio aut legendum cum graecis verſionibus רוֹזֵן aut dicendum verbum in veteri lingua etiam ſub hac forma *principem* notaſſe, quod non abhorret ab vſu hebraico atque analogia verborum aliorum: Et quicquid Schultenus contradicat, membrorum paritas poſtulat hic parallelum nomen priori מלך apponi.

34. חסד h. l. ex ſignificatione *diminuendi*, quam apud Syros et Arabes habet radix חסר, explicandum eſt, vt ſit verſio ad verbum: *pietas gentem attollit, contra diminutio populorum peccatum eſt.*

35. Nondum ſatis matura Schulteni verſio ad facile concoquendum: Et quidni ex ipſa originatione verbi שכל, quemadmodum eam docte exquiſiuit, vertamus? *fauor regis miniſtrum vberrima laetitia perfundit, contra indignatio eius eum totum proſternit.*

CAPVT

CAPVT XV.

4. Vertendum est: *continentia linguae arbor vitae, at eius lubricitas tempestas violentissima est:* illa in salutem, haec in perniciem cedit.

14. Praeferenda omnino marginalis lectio פי, tanquam apertiore oppositione ad antecedens לב et aptiore coniunctione cum verbo pascendi. Sensus est: *Sapientem veram cognitionem non obuiam cuiuis studiose quaerere, contra insipientem delectari rebus inanibus, quotidie et in omni loco occurrentibus.*

22. Si cum Graecis pro ברב notante Vogelio legendum sit בלב, quod etiam oppositum נאק סוד requirere videtur, sensus erit, *optima consilia irrita fieri, nisi celentur*, ad verbum, *nisi arcanum maneat, et apud virum prudentem hoc* (sc. arcanum) *consistere*, vt adeo תקום sit referendum ad סוד.

26. *Sermones suauitatis*, potius *consolationes:* vt sit sensus, abominari Deum hominem, qui alterius perniciem quaerat, vti contra gratus sit ipsi, qui consolatione fructum erigat; cf. Cap. seq. v. 24.

CAPVT XVI.

1. Eleganter verbum ערך ad animum translatum in iis ponitur, qui res suas circumuidendo atque decernendo disponunt. Et est sensus totius: *hominis arbitrio relictum esse optare, velle, sibi hoc vel illud proponere; a Deo vero vnice pendere, optatis, desideriis et propositis hominum respondere:* cf. v. 9.

10. Sensus: *regis officium est de iure respondere, et exactissime ius dicere.*

11. Sensus est: *Deus amat iustum pondus, quemadmodum omnia sua opera, est enim et hoc, quod aequum est atque iustum, opus ipsius.*

12. Sensus est: *rex bene imperans ante omnia debet abominari omnes, qui male agunt* etc.

CAPVT XVII.

1. *Mactationibus rixosis;* imo, *conuiuiis, dapibus rixosis.*

3. Sensus est: *aurum et argentum ab hominibus probari potest; sed cor Deus sibi ipsi explorandum seruauit.*

14. פטר significat quidem omnino effindere, sed ad labia translatum exspuere: cf. Ps. XXII, 8. Vnde verto: *qui sputum exspuit, auctor rixae est, (non longe ab eo est, vt rixam incipiat,) itaque antequam labia denudes, missam fac litem.*

22. גהה est *frons*, quoniam radix apud Arabes etiam *aspicere* significat: Itaque vertendum: *Cor hilare frontem serenam facit, contra tristis animus ossa exsiccat.*

23. Munus *ex sinu*, h. e. *clandestinum.*

24. Ad verbum versio foret: *Sapientia est ex opposito prudentis; contra oculi stulti in extremam terram versi sunt:* Aliis verbis: prudens semper ante oculos habet sapientiam tanquam scopum, ad quem omnes suas actiones dirigat, contra stulti in quamcunque rem imprudentes feruntur.

28. *Obturans labia sua prudens est*; imo, *reputabitur:* est enim ex antecedente membro repetendum יחשב.

CAPVT XVIII.

1. גלה, vt supra, de *dentium denudatione* vsurpatur, estque cum ב constructum *irridere*, quoniam in omni risu dentes nudantur: נפרד est homo *dissolutus;* בקש לתאוה, *inhiare* voluptatibus, vt nunc sit versio planissima haec: *Dissolutus homo inhiat voluptatibus et omnem solidam sapientiam irridet.*

2. Verto sine ambitu: *non placet stulto intelligentia, nisi eam mox apud alios exprimere possit.* Nostri dicunt: Er kan seine Weisheit nicht bey sich behalten.

4. Comparatur *sermo sapiens* cum *aquis profundis*, ob inexhaustas sapientiae diuitias, et cum *fonte scaturiente*, h. e. aquis limpidissimis, ob *puritatem.*

6. *Stolidus se temere iniicit in litem, et quicquid loquitur prouocatio ad rixas est:* Ita paulo liberius verto.

14. *Spi-*

14. *Spiritus viri* eſt *animus virilis*, *in periculis impauidus*, opponiturque ei propterea *ſpiritus* נכאה, *animus timidus*, qui facile frangitur calamitatibus.

16. Exactiſſimae Schulteni interpretationi add. tironum cauſa, alludi ad morem populorum Orientis, in ſalutationibus Principum et in vniuerſum potentiorum munera ſimul ipſis afferre.

21. Poſterius membrum ita liberius vertendum cenſeo: *et prout quisque linguae ſtudet*, *ita etiam conſequetur ſiue bonum, ſiue malum.* Affixum itaque in ארבים non cum Schulteno ad auditores, ſed ad *linguam* (לשון) refero.

CAPVT XIX.

2. Sequor libenter doctum Schulteni Commentarium ſuper verbo בם, ſed verſionem non plane ſequi poſſum, eritque dilucidior haec: *Velox curſus ſine cura vitae non bonus*, *et praeceps pedibus* (ſaepius) *offendet*.

3. *Homo ſtolidus primum ipſe eam viuendi rationem eligit*, *quae ad perniciem ducat*, *et tamen deinde Deum eiusque prouidentiam accuſat:* Hic mihi quidem planiſſimus ſenſus eſſe videtur.

6. *Viro donatori*: h. e. *viro liberali.*

10. Retinendum hic cenſeo כסיל in ſignificatione *ſtulti*, cum non videam, quomodo diuiti indecorae ſint deliciae: Itaque verto: *Vti ſtulto indecorae ſunt exquiſitae deliciae*, *ita longe plus indecens ſeruo illiberali dominum ſuum gubernare.*

14. Senſus eſt: *In diuitiis haereditate a maioribus ad nos translatis prouidentia non ita clare ſe demonſtrat*, *quam ſi aliquis vxorem prudentem conſequatur.*

16. *Contemnere vias ſuas* eſt, *temere agere*, latinorum, *in diem viuere.*

20. Verſio: *audi conſilium et pare admonitioni*, *vt tandem aliquando ſapias.*

22. Verſio liberior haec: *beneficentia homini per ſe expetenda eſt*, (ob conſcientiam recte factorum) *ſed multo praeſtan-*

ſtantior pauper, quam vir mentiens benignitatem: vt adeo poſt כזב verbum חסר repetendum ſit.

23. Verſio: *verus cultus Dei ad felicitatem ducit et ſatur viuet* (h. e. omnibus neceſſitatibus vitae abundabit) *qui malo non ſtudet.*

25. הוכיח in imperatiuo h. l. ſumendum eſt, vt ſit ſenſus, *hominem leuem ſi vel maxime verberibus percutias, nihil efficies; nam ſemper ſtultitia eius ſe prodet, et vel haec ipſa verbera in luſum vertet; itaque prudentem potius admone et prudentior euadet.*

28. *At os improborum inglutiet impietatem.* Imo potius, *et os;* pergit enim in deſcriptione teſtis mendacis, vultque dicere, *eiusmodi hominem ad mendacia atque periuria ita paratum eſſe, vt quaſi rem aeſtimabilem ea deuoret.*

CAPVT XX.

4. *Propter autumnum:* imo potius, *poſt collectionem fructuum.*

5. Senſus eſt: *Latent in corde hominis conſilia ita abſcondita, quemadmodum aquae profundiſſimae, ſed tamen vir prudens ea ſaepius exhaurit.*

6. Verſio magis libera haec erit: *Qui nondum in ſtudio virtutis quaſi veteranus eſt, diligenter ſe explorare debet, num pura et iuſta ſint eius opera.* Schulteni interpretatio nimis longe quaeſita, neque admodum cohaerens.

12. Ex more parabolico ſcribendi adplicatio ingenio Lectoris ſupplenda relinquitur, nimirum haec: *itaque ille multo plus videat, audiatque.*

13. Mallem priorem interpretationem a Schulteno enarratam, etſi ipſe eam deſerat, ſequi: Totum enim verbum plus in emtorem, quam poſſeſſorem cadit. Ceterum in vniuerſum *mores hominis tempori in iudicando laudandoque ſeruientis* adumbrantur.

15. Primum יש in ſignificatione *ſoliditatis* conſtruendum cum זהב, quemadmodum cum פנינים conſtruitur רב, vt ſit *ſoli-diſſi-*

diſſimum aurum intelligendum; deinde omnia aeque ad vltimum שפתי דעת referenda ſunt vertendumque: *labia ſcientiae, ſolidiſſimum aurum, copioſiſſimum argentum et vaſa pretioſiſſima* (ſc. ſunt).

18. Non acquieſcere poſſum interpretationi Schulteni: Nam quemadmodum בעצה in priori membro in poſteriori reſpondet "בתהבל, ita מחשבות tamquam genus illi מלחמה tanquam ſpeciei; vnde verto: *Quemadmodum omnia propoſita hominis intima firmantur prudenti conſilio, ita tu non niſi rationibus omnibus bene ſubductis bellum gere.*

21. Neſcio quid Schultenſium mouerit poſt verbum *haereditas*, *eſt*, intrudere, cum ſimpliciſſima verſio ſit, *opes ab initio non ſine exſecrationibus multorum partae, etiam in extremo non benedicentur:* Praefero itaque etiam ob alterum לא תברך lectionem marginis.

25. Verto: *laqueum ſibi ipſi iniicit qui mox inconſiderate dicit, hoc ſacrum eſto* (Deo), *et poſt vota demum concepta inquirere vult:* ילע forte pronunciandum in forma participii יֹלֵעַ ſ. ילַע.

27. Poſtulat αλληλουχια membrorum, vt נר ſit participium radicis ניר, ſibique habeat in altero membro parallelum חפש, vti כל הדרי בטן aequipollet priori נשמת אדם: Itaque verſio ſimpliciſſima haec erit: *perluſtrat Iehovah ſpiritum hominis, et intimos eius receſſus perſcrutatur.*

30. Senſum eſſe iudico: *qui ſe in omnibus vitiis* (tanquam ſus in luto) *fricat, vulnera mortifera et morſus conſcientiae ſibi parabit.*

CAPVT XXI.

1. Vereor, vt ſibi conſtet ſententia vniuerſe ſumta, quin potius perſuaſum mihi eſt, *cor regis in manu Domini* hic eſſe, *imaginem regis Deo deuoti, quique diuinae gubernationi paret.*

4. *Lucerna impiorum* eſt *eorum fortuna*, et eſt liberior verſio: *Impii qui in fortuna ſua faſtu tument lapſui proximi ſunt.*

8. ישר est ipsa *radix*, et sensus totius: *nunquam aperte agit homo sceleſtus atque semper contortas vias quaerit, ne deprehendatur; contra purus nulliusque sceleris sibi conscius aperte agit.*

10. *Conspiſcit fatuus:* imo, *se prodit ſtultus*: Eſt enim sententia plane parallela superiori XIX, 25. et legendum aut in Niphal יֵחָכֵם aut in Hiphil יַחְכִּם ipſo verbo חכם hic in ſignificatione *cognoſcendi, penetrandi,* alibi a Schulteno explicata, ſumto, vt ſit in Niphal *cognoſci*, in Hiphil *ſe cognoſcendum tradere.*

17. *Amans laetitiam* h. e. *deditus voluptatibus:* nam illud *amare* in tali contextu ſemper in malo ponitur, cum aliud ſit *vti* vitae deliciis, aliud *eas amare.*

18. חתת h. l. forte ſubſtantiuum in forma conſtructa, quemadmodum antecedens כפר in ſignificatione ἀντιλύτρου: *et praeuaricator rectorum* ἀντίλυτρον.

21. Fortaſſis alterum צדקה, vitio librarii denuo ſcriptum, cum LXX intt. omittendum eſt, inprimis ob συμμετρίαν vtriusque membri ſic longe perfectiorem:

רדף צדקה וחסד
ימצא חיים וכבוד

Et quid hoc etiam ſit, *perſequens iuſtitiam -- inueniet -- iuſtitiam,* quomodocunque etiam ad modum Schulteni hanc identitatem ſententiae interpretatione tegas?

22. *Vrbs militum* eſt, *vrbs a militibus defenſa,* quemadmodum *robur munitionum* vrbis, *fortiſſimae munitiones:* Senſus eſt: *ſapientia omni praeſtat robore.*

28. *Teſtis mendaciorum peribit, at vir audiens ad purum putum loquetur:* quid nunc intelligis? et quaenam haec vtriusque ſententiae in vtroque membro conformitas? Mihi itaque plane perſuaſum eſt, verbum דבר, vnde deinde דֶּבֶר peſtis, h. l. ſignificatione *interficiendi, perdendi* venire, vt ſit verſio: *teſtis mendax peribit, contra auditor veritatis perdet:* Ipſe experire, quomodo hoc modo verbum verbo, ſenſus ſenſui reſpondeat! Eſt vero *auditor veritatis,* qui vera loquentes fouet, tuetur.

29. Sen-

29. Senſus eſt: *impius in exequendis prauis ſuis conſiliis nullis difficultatibus cedit, contra homo recte agens conſilia ſua prudenter diſponit ad normam aequi atque iuſti.* Ego potius hoc innui crediderim: impium esse ferocem, recte agentem constantem

CAPVT XXII.

1. חן טוב eſt *bona fama*, ipſumque טוב trahendum etiam in priore membro ad שם, quemadmodum ex eodem in poſteriore repetendum נבחר: *praeſtat nomen bonum multas diuitias et fama bona argentum atque aurum.*

4. ענוה ex radice ענה ſ. ענו *reſpondere* hic eandem ſignificationem retinet, vt ſit verſio: *merces ex aequo reſpondens religioni, ſunt diuitiae, gloria et vita.*

8. Forte hic quoque pronunciandum און, *ſerens iniquitatem metet infelicitatem*: reliqua vertenda, *et calamum improbitatis ſuae triturando comminuet:* Elegans metaphora deſumta ab iis, qui parci in ſerendo etiam exiguam meſſem faciunt et pro ſpicis culmos deinde triturant. שבט baculus, quo grana excutiebant Es. 28, 27.

9. *Bonus oculus* ſ. *oculo* eſt *comis, benignus.*

10. *Amans puritatem cordis* eſt, *homo cordatus.*

16. Plane adſentior Cl. Vogelio in priore membro vertendo, ſed non aeque in poſterioris interpretatione. Nam etſi לעשיר etiam ſub hac forma poſſit eſſe infinitiuus in Hiphil, tamen acumen ſententiae totius poſtulat, vt hoc loco ſubſtantiue accipiatur: Opponitur enim *opprimens pauperem, diuiti* נתן, ſignificatque נתן cum ל obiecti *mutuo dare*, vt ſit verſio: *qui opprimit tenuem vt ſuas opes augeat, mutuo dabit eas diuiti ad penuriam ſuam.*

17. Conſtituendum ad hunc verſum nouum caput propter nouam tranſitionis ad alia formulam et ipſam ſermonis indolem mutatam.

20. שלשים (nam ita ex marginis nota legendum) valde vexauit interpretes, quemadmodum ipſum Schultenum. Sed ita ſit, vt qui nolint concedere Scholia ſaepius in textum recepta fuiſſe fruſtra in eiusmodi corruptionibus ſermonis operam ſuam collocent. Atque vtemur hoc exemplo, quo vix euiden-

tius aliud reperiri poſſit, ad firmandam hanc, quam alibi fecimus, coniecturam de gloſſis in textum receptis. Sequitur itaque mox v. ſeq. אמרים אמת pro אמרי אמת (etſi Schultenus nolit concedere, appoſitionem ſuam nobis obtrudens, quam ipſi credat, cui placet contorta, quae ſic exit, verſio;) ad quod Criticus quidam in margine adſcribebat שלש ים h. e. *ter* ante אמת abſolutus pluralis occurrit, vbi conſtructus requirebatur; hic nimirum, Ier. X, 10. et 2 Chron. XV, 3. (ex quibusdam Codd.)

Verto itaque omiſſo שלשים et ſumendo כתב ſeq. ב ex rationibus linguae pro *inſcribere: nonne inſcripſi tibi conſilia et ſcientiam* (librum conſiliorum etc.)?

21. *Vt tibi traderem exacte dicta veriſſima, quo etiam poſſes ipſe conſulentibus te veriſſime reſpondere:* Ita קשט aduerbialiter ſignificat, *accurate, exacte*, et שלחים ſunt *conſulentes alterum de iure.*

CAPVT XXIII.

Male diuiſum eſt hoc caput ab antecedentibus et omnia vna Sectione comprehendenda erant inde a verſu 18. Cap. XXII. vsque ad 23. Cap. XXIV. cf. praefationem.

2. *Dominus* נפש eſt *homo guloſus*, *edax*: *imponere cultrum gutturi ſuo*, eſt *gulam ſtringere, appetitum coercere.*

6. *Malus oculo*, inuidia atque auaritia laborans, vno verbo: *malignus*; contrariam illius *boni oculo*, qui ſupra laudabatur.

18. *Nam profecto ſolidum eſt extremum eius*: quidni potius? *eſt enim extremum eius ſolidiſſima felicitas.*

20. *Carnis ſuae belluatores* vinoſos vocat, *quoniam nimius potus hominem macilentum reddit atque vires corporis eneruat.* Ol... v. 21.

21. נומה eſt grauis ſomnus ſtertentium, qualis ſolet eſſe illorum, quorum caput vinum occupauit.

29. *Cuinam vagatio? cuinam vulnera gratis?* Ita Schultenus etſi vtrumque cum iactura veri ſenſus. Nam שיח ex notione prima radicis *vagari, circumerrare*, morbum capitis in h. l. ſignificat, quem vertiginem dicimus; deinde non pronuncian-

ciandum eſt חִנָּם ſed חִנַּם a ſingulari חִנָּה *genu*, radicis חנה *genu flexit*, *incuruauit*, vt ſint פצעים חנם *dolores genuum*, verbo γονάγρα. Atque fefellit fortaſſe Grammaticos Iudaeorum forma abſoluti ſtatus pro conſtructo פצעי, vt ſequens tanquam aduerbium punctis inſtruerent. Iudicent nunc alii annon haec interpretatio multo accommodatior ſit contextui, in quo incommoda ebrioſorum recenſentur, et paulo poſt cum morſibus ſerpentis dolores nimium vini vſum ſequentes comparantur.

34. Viuide admodum depingitur ſomnus inquietus ebrioſi hominis.

35. Elegantiam huius ſententiae plane non aſſecutus eſt Schultenus, et otioſa fere vniuerſa eius ad h. l. diſputatio: Fingitur enim nunc porro iſte ebrioſus ſomnians ſe percuſſum eſſe, clamansque, ſe velle poenas ſumere ab omnibus, qui eum laeſerint.

CAPVT XXIV.

8. Athnachus reponendus eſt ad לו, et vertenda oratio: *qui omnes cogitationes in id intendit, vt ſibi ipſi malefaciat, ſceleſtiſſimus appellabitur.*

9. Verſio: *aſtutia hominis ſtulti certiſſimam ei perniciem creat, et leuis homo abominationi omnibus erit.*

10. *Manus remittis in die anguſtiae! imo* (hic potius) *omne robur tuum adſtringe:* eſt nimirum צר in h. l. imperatiuus a צרר et notanda elegans annominatio inter צר et צרה.

11. אם תחשוך formula imprecandi, in qua ipſa imprecatio per ευφημισμον ſubintelligenda relinquitur: *Si intermiſeris* (eripere innocentem)! -- Sed poſſes etiam haec vltima verba ad ſequentem periodum trahere, vt ſit vtriusque verſio: *eripe captiuos morti deſtinatos et propinquos caedi: Si intermiſeris, dicendo ecce non noui hoc; an non Deus -- -- -- ſecundum opus ſuum?*

20. *Nam non erit extremum malo*; quid hoc ſit, cum certe cuiuis ſuum extremum maneat! Itaque notandum אחרית etiam ſignificare *prolongationem*, *perpetuitatem*, *durationem*, vt ſit vertendum, *non enim erit duratio malo.*

23. Hic

23. Hic noua pars ſequitur per nouum ideo caput diſtinguenda, praemiſſa inſcriptione:

Aliae ſapientum ſententiae.

26. Verto: *labia (aliorum) occludit, qui apte reſpondet:* Adi Schulteni commentarium, quo ipſo haec verſio confirmatur.

28. Forte pronunciandum in forma hiphilitica הִפְתִּיחָ.

CAPVT XXV.

1. *Viri Hiskiae* cf. praef.

11. *Verbum ductum ſuper rotationibus ſuis*, eſt, ſermo figuratus ſ. ſententioſus, quoniam ſermo figuris abundans in varias partes flecti poteſt.

15. *Et lingua mollis frangit oſſa* h. e. vincit duriſſimos homines.

16. Sine imagine dicere vult: *quacunque voluptate etiam honeſtiſſima modice tamen fruere, ne tibi proxime taedio fiat.*

18. עד שקר hic ipſum *teſtimonium* falſum eſt.

19. Senſus eſt, *hominis male agentis praeſidia in calamitatibus inania eſſe.*

22. Notandum praeter ea, quae Schultenus quoad ſenſum egregie, vt puto, diſputauit, ὀξυμορον in verbis: rigato eum *aqua* et commarginabis ſuper eo *prunas ardentes.*

27. כבדם pronunciandum eſſe videtur כְּבֻדִים vt ſit pluralis abſolutus in ſignificatione *deliciarum*, quam huic verbo ex primaria notione radicis ineſſe nullum eſt dubium. Praeterea חקר hic *contemtum* notat, vti radix ipſa apud Arabes *contemſit, vilipendit.* Foret itaque verſio: *et contemtus deliciarum gloria,* et egregius luſus in duplici ſignificatione verbi כבוד.

CAPVT XXVI.

5. Non negandum eſt magna ſpecie ſe commendare lectionem Syri atque Chaldaei per כחכמתך, quemadmodum etiam Kennicotus nuperrime in Diſſertatione II. docuit: Sed forte

acu-

acumen latet in duplici vſu Φράσεως, quae bifarium ſenſum habere poteſt, vel, *alteri aeque ſtulte reſpondere*, quo ſenſu in priore periodo ſumendum foret; vel, *alteri ita reſpondere, vti pro ſtultitia ſua meretur.* Verterem itaque hic: *reſponde ipſi pro ſtultitia eius*; et in antecedente verſu: *ne reſpondeas ipſi ſecundum ſtultitiam eius.*

23. Senſus: *blandimenta hominis malitioſi ſunt ſicut argentum impurum, quo vas teſtaceum obducitur.*

CAPVT XXVII.

5. *Prae dilectione velata*; imo, *ſimulata.*

8. Deſumta eſt imago a pullis auium, qui primum euolandi e nido conatum faciunt.

9. In interpretatione עצת נפש per *conſtrictionem animae* veneror doctrinam Schulteni, ſed ipſam verſionem *et dulcedo amici cuique ſui, ne conſtrictio ſit nodoſa animae*, non aeque. Nam primo ille vſus affixorum effictus eſt a Grammaticis, et deinde neſcio, quare non ſimpliciter verti poſſit *a conſtrictione animae*, vt itaque omnis interpretationis difficultas ſuperſit in ומתק רעהו. Atque hic aliorum iudicium eſto, annon valde probabile ſit legendum eſſe pro רעהו, רְוָחָה *reſpiratio* a רוח *reſpirare*, vnde deinde רוח ſpiritus (cf. Thren. III, 56.) aut ſimile quid:-- *et dulcis reſpiratio a conſtrictione cordis* --

15. *Et vxor rixarum hyemale:* Sed o quam longe petitum! cur non potius? *vxor rixoſa inebriata.* Ita non modo elegans comparatio *vxoris rixoſae* cum *ſtillicidio propellente,* et *inebriatae* praeterea cum eiusmodi ſtillicidio tempore *imbris vehementis*, verum ipſa etiam forma grammatica verbi נשתוה linguae conueniens, quatenus eſt particip. foem. gen. in Niphal.

16. Senſum poſterioris membri hunc eſſe puto: *et dextera eius ita verberibus vxoris eiusmodi vulnerata, vt vnguenta adhibere cogatur, palam faciet malum hoc domeſticum.*

17. *Ferrum ferro hilaratur;* imo potius, *politur.*

25. 26. 27. Vnam periodum conſtituunt hi tres verſus, et eſt ſenſus: *fructus ſuo tempore colligendos eſſe, vt deinde ſuſtentationi gregis et vniuerſae familiae ſufficiant.*

CAPVT XXVIII.

2. Prius membrum verto: *multi principes in perniciem terrae* (ſc. ſunt), neque h. l. פשע ſenſu morali accipiendum eſt.

3. Metaphora deſumta *ab imbre vehementiſſimo ita omnes abradente fructus, vt nullum veſtigium remaneat;* aptiſſima profecto comparatione!

4. שמרי-בם ex forma linguae dictum pro בשמרי, vt ſit ordo verborum ויתגרו בשמרי תורה.

5. *Intelligunt omnia;* imo, *perfectionem:* Eſt enim כל ſubſtantiuum formae רב a רבב, adeoque ex radice כלל ſignificatione ea veniens, quam ipſi tribuimus.

10. *Via mala* h. l. ſunt *pericula, quae alteri inſidioſe ſtruimus.*

12. *Quum* exſultant *iuſti:* potius, cum *florent* iuſti: cf. cap. ſeq. v. 2.

17. *Vir oppreſſus propter ſanguinem animae;* verbo, *caedibus.*

18. *Corruet ſemel:* Senſus atque ipſum verbum יפול quod ſequente ב *incidere* ſignificat et toties cum שחת conſtruitur, poſtulant, vt hic quoque בשחת legatur, eratque facilis aberratio ex ש in א.

20. *Vir multae fidei*; rectius, *vir liberalis.*

23. אַחֲרַי pronunciandum; atque certiſſime ignorant Ebraei illam Emphaſin, quam Schultenus in אחרי arripuit.

28. *Occultat ſeſe homo:* ſed primo ex צדיקים ſequente huc poſt אדם abſtrahendum צדיק, deinde יסתר in Niphal eſt *opprimitur; dum ſtant impii, opprimitur vir iuſtus:* Et eſt *ſtare* h. l. idem ac *imperare.*

CAPVT XXIX.

3. *Paſcere meretrices*, eſt, *iis delectari.*

6. Nihil verius Coccei interpretatione prioris membri, quemadmodum Schulteniana Criſi ſuper verbo ירון in poſteriori.

7. *Cognoſcit iuſtus litem tenuium:* verius, *tuetur iuſtus cauſam inopum.*

10. Po-

10. Posterius membrum vertendum, ac si scripsisset ונפש ישרים יבקשו *et vitae iustorum insidias struunt.*

11. *Retrorsum remulcet eam:* באחור h. l. gerundium verbi אחר *recedere*, vnde versio, *contra sapiens cedendo deprimit eam* (sc. iram, quae in priore membro רוח vocatur).

13. Sensus est: *pauperem aeque atque diuitem prouidentiae diuinae commendatum esse.*

18. חזון est *disciplina* a radice חזה, *docuit*, *instituit*, quae significatio in lingua Arabica frequens admodum occurrit: Itaque transferendum est: *disciplina omni deficiente populus dissolutus fit* etc.

19. Sensus esse videtur: *Seruus ad omnes admonitiones ex malitia animi obmutescens, non verbis sed verberibus castigandus est.*

CAPVT XXX.

2. 3. Sensus est: *libenter fateor meam stupiditatem atque ignorantiam, si quaeratur,* -- nempe quod sequitur, *quis sit Deus?*

4. *Constrictae aquae in vestimento;* descriptio *nubium* est.

5. *Omne dictum Dei conflatum* etc. Verto potius: *omnia promissa Domini sunt verissima, nihilque fallax in iis, estque is protector omnibus, qui confidunt ipsi,* cf. Hymn. XVIII, 31.

6. Sensus est: *ne iis promissionibus semper paternis aliquid addas sperando optando desiderandoque, quasi magis frugiferum tibi, ne tandem cum poenitentia videre cogaris tuas spes vnice fallaces fuisse.*

9. *Et abnegem* sc. *Deum*; est enim sequens יהוה hic simul subintelligendum.

15. Non *quatuor* sed *quartum* vertendum, vt mox 18. 21. 29.

21. Vertendum est, *et quartum non sustinere potest.*

24. *Parua terrae* h. e. ex forma superlatiui apud Hebraeos, *minima.*

CAPVT XXXI.

2. Triplex מה hic exclamationis notam esse probabile est; *heus*, *ehem* vertenda.

4. Post אל vtrumque חחן repetendum, quemadmodum mox e contrario dicit חכר.

10. Quae ab hoc versu vsque ad extremum sequuntur, nouum caput constituunt: cf. praef.

23. *Celebris in portis* h. e. in conuentibus publicis, *maritus eius, ius dicens cum Senatoribus.*

31. חכר a rad. חכה pr. apud Arabes *expandere*, *extendere*, vnde olim aduersus cel. Cramerum illud חכה Hymno VIII. explicaui, vt esset versio, *quam expansa est gloria tua super coelos*, in vniuersa fabrica coeli.

65